

**KÖFOP-2.1.2-VEKOP-15. „A jó kormányzást
megalapozó közszolgálat-fejlesztés”**

**Antalóczy-Gáspár-Istvanovszki-Nyeste-Pató-
Szendrei-Szűcs**

**A nemzetközi és honos szervezett bűnözés története,
XX. századi fejlődése és várható tendenciái**

Szűcs Bálint: Gondolatok a modern szervezett bűnözésről világszerte

Ha Európán kívül is standardként felfogható meghatározást kell felkutatnunk, gyakorlatilag két autentikus verziót tudunk alapul venni, melyek közül az egyik az ENSZ Palermo Egyezményében találjuk:

„A szervezett bűnözői csoport egy bizonyos ideig fennálló, három vagy több személyből álló strukturált csoport, amely összehangoltan működik, és egy vagy több – a jelen egyezményben meghatározott – súlyos bűncselekmény elkövetése céljából közvetlen vagy közvetett módon pénzügyi vagy más anyagi haszon megszerzésére törekszik.”¹

Az Egyezmény alkalmazásában „bűnöző szervezet” a hosszabb ideig fennálló, három vagy több főből álló strukturált csoport, amely összehangoltan működik egy vagy több – ebben az Egyezményben meghatározott – súlyos bűncselekmény, vagy törvénysértés céljából, közvetlen vagy közvetett módon pénzügyi vagy más anyagi haszon megszerzésére törekedve.

Súlyos bűncselekmény pedig ennél a definíciónál a legalább négyévi szabadságvesztés büntetéssel, vagy szabadságelvonással járó intézkedéssel, vagy súlyosabb büntetéssel büntethető törvénysértést megvalósító magatartás.

Strukturált csoport a nem egyetlen bűncselekmény azonnali végrehajtására, és nem alkalomszerűen létrehozott csoport, amelyben nem szükséges, hogy tagjai pontosan meghatározott szerepeket kapjanak, vagy, hogy tagsága állandó legyen, illetőleg fejlett hierarchiával rendelkezzen.

A szervezett bűnözés nemzetközi dimenziója alatt, egyrészt a nem honos² csoportok nemzetközi műveleteit, illetve a honos³ és nem honos csoportok között nemzetközi együttműködést értjük.

A legnagyobb veszély abban rejlik, amikor egy bűnözői csoport nemzetközi műveleteket hajt végre, kihasználva jelenlétét a forrás, tranzit és célországokban.

A legnagyobb veszélyt tehát a nem honos bűnözői csoportok jelenthetik, amelyek az EU-ba történő beszállítás mellett az EU különböző piacai közötti szétosztást is végzik. Ennek a helyzetnek egy másik verziója, amikor egy nem honos csoport illegális árut szállít egy tranzit országba (általában egy másik bünszervezeti csoport származási országába) tovább csempészés és az EU-ban való terjesztés céljából.⁴

Nemzetközi szervezett bűnözéshez kapcsolható jelenségeket különösebben kutatnunk sem kell, ilyet hozott a felszínre például a nemzetközi vonatkozású, szervezett jelleggel elkövetett löfögyverrel, lőszerrel, valamint robbanóanyaggal, robbantószerrel visszaélés bűncselekmények nyomozása során a magyar felderítő szerv, külföldi rendvédelmi szervvel történt együttműködés során a legális fegyverkereskedő és fegyvergyártó cégekkel kapcsolatban felmerült jogeset is:

¹ ENSZ Palermo Egyezmény 2) cikk, melyet Magyarország a 2006. évi CI. törvénnyel ratifikált – az említett másik verzió az INTERPOL megfogalmazás, melyet a „Motoros bandák” címmel találhatók.

² Ennél a besorolásánál a nem honos csoportok közé tartozik az a bűnözői csoport, amelyet tagállami állampolgársággal, származással vagy etnikai kapcsolódással nem rendelkező tagok irányítanak.

³ Ennél a besorolásánál a honos bűnözői csoportok közé tartozik az a bűnözői csoport, amelyet egy vagy több tagállam állampolgárságával rendelkező, abból származó vagy etnikailag ahhoz kapcsolódó tagok irányítanak.

⁴ AWF Monitor IA2009-006 OMCG Problem Profile (155359_141)

Ezek a legális fegyverkereskedő és fegyvergyártó cégek jogszabály alapján a Kereskedelmi és Exportellenőrzési Hivatal felé szigorú adatszolgáltatásra kötelezettek és nemzetbiztonsági ellenőrzés alá is esnek. Adás-vételt csak megfelelő engedélyek birtokában végezhetnek és csak olyan magánszemély, vagy jogi személy részére értékesíthetnek, aki megfelelő végfelhasználói engedéllyel rendelkezik. Csak olyan országba (olyan országba bejegyzett cégnek vagy állami szervnek) adhatják el a fegyvereket, amelyik nem esik embargó hatálya alá.

Büntetőeljárások során felmerült, hogy a megfelelő engedélyekkel (kereskedelmi és export engedéllyel, vagy végfelhasználói engedéllyel) rendelkező cégek nevében magánszemélyek ún. brókerként működnek közre egyes ügyletek során, akik az eladó cég előtt leplezve/titkolva a valódi végfelhasználó személyét, esetlegesen egy legális vásárlót közbe iktatva kísérelnek meg fegyvereket eladni embargóval érintett országba, vagy bünszervezetnek, illetve terrorista csoportnak. Még az is előfordulhat, hogy az eladó is ismeri a valós illegális „végfelhasználó” kilétét, de a bróker közbeiktatásával könnyen legálisnak tudja a szerepét beállítani.

A probléma az, hogy az úgynevezett brókerek semmilyen jogi szabályozás, illetve nemzetbiztonsági ellenőrzés alá nem esnek, valamint személyük az ügylet során sem esik semmilyen bejelentési kötelezettség alá. Egy egyszerű megbízási szerződés alapján végzik tevékenységüket. Az ilyen „brókerek” gyakran komoly orosz, közel-keleti (török, szír, iráni) kapcsolatokkal rendelkeznek, vagy ezekből az országokból származnak. A végfelhasználó cégek esetében török (amelyek a szír határ mentén rendelkeznek pozíciókkal), vagy közép-amerikai (nicaraguai) cégek merültek fel, amelyek leellenőrzése nehézségekbe ütközik.

A magyar vonatkozású ügyekben maroklófegyvereken, gépkarabélyokon kívül, robbanóanyagokat, föld-levegő rakétákat (robbanótöltettel), vállról indítható rakétát, harci helikopterekre szerelhető gépágyúkat, illetve BTR harcjárműhöz rendszeresített gépfegyvereket kívántak értékesíteni nagy tételben. A cégek – a megfelelő engedélyek birtokában – főleg a leszerelt és kiárusított honvédségi raktárkészletből szerezték be a fegyvereket, amelyeket vagy hatástalanítva, vagy felújítva tovább értékesítik – akár külföldre is.

A felderítések tapasztalatai szerint hazánkat előszeretettel használják közel-keleti illegális fegyverkereskedők találkozó, „fegyverbemutató” helyszíneként. Ennek oka, hogy hazánk a Schengeni határon fekszik és harmadik országok tranzitjaként funkcionál.

A nyugat európai szakértők álláspontja szerint a balkáni útvonalon, mely áthalad Magyarországon is, így e tekintetben hazánk „tranzit ország” szerepét tölti be, kábítószer és az illegális migráció mellett lőfegyverek és robbanóanyagok is érkezhetnek az Európai Unió területére.

Hasonlóan egy, a későbbiekben az ázsiai szervezett bűnözésnél hozott felderítési példához, meg kell említeni, hogy az afrikai szervezett bűnözés is aktívan jelen van hazánkban. Tényszerűen megállapítható, hogy az afrikai származású és az európai származású elkövetők módszereiben, illetve a pénz legalizálásában, eltüntetésében nincs jelentős különbség.

Az elkövetők külföldi cégek sérelmére elkövetett csalásból, illetve más bűncselekményekből származó összegek eredetét kísérelték meg elleplezni, jellemzően magyarországi számlatulajdonosok segítségével.

A szervezetek irányítói háttérben maradnak, 2–3 lépcsőn keresztül strómanokat alkalmaznak, akik hamis vagy valódi iratokkal nyitnak számlát. A számlára érkező pénzüsségeket részben az elkövetőtársaknak utalják tovább, részben a magyarországi bankfiókokban készpénzben felveszik. A készpénzfelvételt követően a csalásból származó pénz útja nyomon követhetetlen, ellenőrizhetetlen.

Az eljárások során nem sikerült beazonosítani, hogy a „fake e-maileket” ténylegesen milyen IP címről és ki küldte.

Az előcselekmények ismeretlen elkövetői által alkalmazott módszer lényege, hogy az elkövetők magukat a sértett cégekkel vagy személyekkel gazdasági kapcsolatban álló nagyvállalatok nevében eljáró személynek kiadva, a nagyvállalatok valós elektronikus levélcímeihez megtévesztésig hasonló elektronikus levélcímek használatával a sértettek részére magyarországi pénzintézeteknél vezetett bankszámlák számát adják meg azzal, hogy az eladó vállalat bankszámlaszáma megváltozott. Ezt követően a magyarországi számlákra átutalt összegeket a gyanúsítottak részben továbbutalták, részben pedig készpénzben felvették.⁵

A kábítószer, mint világméretű probléma, a szervezett bűnözés egyik fő profilja

A szervezett bűnözői csoportok gyakran vesznek igénybe speciális szolgáltatásokat vagy legális vállalkozásokat, üzemeket, gyárakat. Azért fordulnak a specialistákhoz, mert nem akarják, vagy nem tudják maguk elvégezni a feladatot.

Egyes speciális szolgáltatásokra nagyon nagy a kereslet, kulcsszerepet játszhatnak a csoportok tevékenységében. Ilyenek például az eladókat és vevőket összehozó ügynökök a kábítószer-kereskedelemben, ügynökök az útvonalak kiválasztására, a szállítás megszervezésére vagy az iratok beszerzésére, illetve maga az előállítás, gyártás.

Bár a legnagyobb heroin és kokain importőrök⁶ főleg egy kábítószerre szakosodnak, sok kábítószer-kereskedőt nem érdekel, milyen kábítószerrel kereskednek, és ebből következően milyen büntetés vár rájuk, ha elkapják őket.

A kereskedők gyakran a heroin vagy kokain mellett más árut is szállítanak a forrás országból a célországba.⁷ Egy-egy szállítmány gyakran tartalmaz ezen kívül szintetikus drogokat, kannabiszt és csempészárut külön-külön, vagy együtt. Több mint egyféle kábítószerrel tartalmazó szállítmány többnyire akkor jön össze, amikor a szállítmányozási specialisták több mint egy ügyfél számára szállítanak kábítószerrel. Az egyik legveszélyesebb a tömeges kábítószer alapanyagok kereskedelme, melynek során a „legális” összetevők csak a célországban kerülnek elegyítésre.

Fontos megemlíteni, hogy az elmúlt években tendencia lett a prekursorok csempészete olyan laborokba, ahol heroint állítanak elő. A török gyártást az erre szakosodott, főként ázsiai szervezett bűnözői csoportok támogatják, alapja az Irán, Irak és Afganisztán területére csempészett ecetsav-anhidrid, amely egyik fontos prekursora a heroinnak.

⁵ Készenléti Rendőrség Nemzeti Nyomozó Iroda Felderítő Főosztály Pénz- és Bankkártyahamisítás Elleni Osztály 2018. augusztus 6-án kelt jelentéséből, Felhasználást lehetővé tette Opauszki András r. alezredes főosztályvezető

⁶ Cocaine and heroin trafficking to and in the EU EDOC#668078v11 2.1, 3.1 fejezet

⁷ Cocaine and heroin trafficking to and in the EU EDOC#668078v11 42. old.

Az ecetsav anhidrid viszi fel az acetilcsoportot a morfin molekula 3-as és 6-os kötési pontjaira. Ezért hazánkban is II. kategóriájú kábítószer prekurnak minősíti a 195/2005 (VIII.16) Korm. számú kormányrendelet, forgalma korlátozott.

A cseh–magyar–lengyel–szerb csoportokat török szervezők kötik össze az ázsiai laborokat üzemeltető szervezetek tagjaival. Az ecetsavat rendszerint Csehországból vagy Lengyelországból szerzik be, legális forrásból hamis dokumentumokkal, majd hazánk területén a szállítmányt átcsomagolják, és más hatósági jelzéssel ellátva megindítják az említett célállomások irányába.⁸ A legfontosabb iparágak közé soroljuk ezért manapság a vegyipart, melyet a szervezett bűnözés fel(ki)használ.

Kína a vegyészeti nagyhatalom

Heroin kereskedelem átalakulása, Kína térnyerése: az egyik legsúlyosabb probléma volt évek óta az ázsiai ópium-ültetvényekről származó heroin forgalmának ellenőrzése, valamint a balkáni útvonal által érintett országok tevékenységének összehangolása. Hazánk ezen a térképen már tranzit országgént szerepelt, főként a nyugatra tartó szállítmányok ellenőrzésében vett részt. A főképp török és bolgár, koszovói nemzetiségű tagokból álló bűnszervezetek vezetői, illetve egyes tagjai előszeretettel irányították a tevékenységet Magyarország nagyobb városaiból.

Mára a fentanil megjelenése és rohamos elterjedése némiképp visszaszorította a heroin vezető szerepét, először az Egyesült Államokban, majd fokozatosan az EU területén is meglátszott lebontó hatása.

Az illegális fentanil-származékok nagy részét azonban Ázsiában, elsősorban Kínában állítják elő, majd szállítják nagykereskedelmi tételben Európába és Észak-Amerikába, kihasználva a globális online pénzügyi tranzakciók kínálatát lehetőségeket.

A heroin fogyasztók a 2000-es években tömegesen álltak át az olcsóbb, könnyebben hozzáférhető fentanil-származékok fogyasztására. Ennek következtében itt a legmagasabb a túladagolások halálos eseteinek száma az egész unióban.

Új pszichoaktív anyag: a hazai forgalmazást az erősíti meg, hogy a szabályozás az Unió szintjén is erősen labilis. Amíg egyes országokban (köztük hazánkban) szigorúan büntetik, addig máshol egyáltalán nem (Szlovákia, Spanyolország). A hatóság adatai alapján a dizájnert drogok hatóanyagai zömmel Kínában készülnek, míg a tablettázás és forgalmazás Európa valamelyik országában történik.

A kínai előállítás az ottani, erre szakosodott „szakemberek” végzik, majd legálisan bejuttatják az Unió területére, ahol már egy jól felépített hálózat tagjai átcsomagolás után tovább postázzák a címzett államoknak.

Pre-prekursorok: az APAAN mint pre-prekursor az amfetamin előállításban játszik szerepet. Kis átalakítással BMK lesz belőle, mely az amfetamin prekursora.

A BMK-val ellentétben az APAAN nem esik törvényi tiltás alá, ezért Kínából több tonnás mennyiségekben érkezik az Unió (jelentős része hazánk) területére. Innen a cél a Hollandiában (Amszterdamban) üzemeltetett laborok, ahol csak a tavalyi évben tíz – tizenhét tonna amfetamin került előállításra a fenti vegyület szintetizálása nyomán.

⁸ KR Nemzeti Nyomozó Iroda tapasztalatai Forrás: Péter Gyula r. alezredes mb. ov.

Magyar és holland szervezetek kapcsolódnak a csempészet, előállítás, kereskedelem folyamataihoz, az ellenük való fellépés a pre-prekurzorok szabad kereskedelme végett bonyolult, főképp a nemzetközi együttműködés terén.

Sajátos szervezett bűnözési jelenségek világszerte

A tanulmánykötetünk egyértelműsíti, hogy a szervezett bűnözés a világ minden kontinensén jelen van és jelentős anyagi haszonszerzése mellett a társadalmi együttélést (de valójában az egyes emberek individuumát) torzítja és semmisíti meg. Az teljesen lehetetlen vállalkozás, hogy a világszerte jelen lévő szervezett bűnözést teljes valójában bemutassuk, de arra mindenképpen sort kell kerítenünk, hogy néhány jellemző példával illusztráljuk a szervezett bűnözés mai helyzetét.

Motoros bandák, a szervezett bűnözés modernkori kihívásai

„Bármely vállalkozás vagy emberek csoportja, amely folyamatos, nemzeti határokat figyelmen kívül hagyó illegális tevékenységet folytat, és amelynek elsődleges célja anyagi nyereség létrehozása.” (INTERPOL) A fejezet első mondatában utalt másik globálisan alapulvehető szervezett bűnözői csoport definíció első olvasatára azt hihetnénk, hogy az Amerikai Egyesült Államokból származó (és jelentős részük ma is onnét irányított) motoros bandákra nem pontosan illik ez a meghatározás.

Napjainkban, az Európában az elmúlt évtizedekben teret nyert és a szervezett bűnözés kábítószer- és fegyverkereskedelméből, valamint prostitúciós piacából és az elsősorban ebben a szegmensben megnyilvánuló védelmi-zsarolásos tevékenységéből egyre nagyobb szeletet kihasító motoros bandák térnyerése figyelhető meg.⁹

A törvényen kívüli motorosok térnyerését az EUROPOL a teljesség igénye nélkül a szervezett bűnözői magatartásukként zsarolás, erőszakos bűncselekmények (köztük emberölések, súlyos testi sértések), szervezett rablások, csalás, gazdasági bűncselekmények, fegyver- és robbanóanyag kereskedelem, szexuális kizsákmányolással járó emberkereskedelem és kábítószer-kereskedelem bűncselekmények elkövetésével azonosította.

A struktúra létezik még a változó bűnözői társulások látszólagos káoszában is, letisztultan csak a motoros bandáknál figyelhető meg célzatos organizáció és a kemény hierarchia. Az aktuális struktúrák izolált és funkcionális „csak a szükségessé kell tudni” (need-to-know) alapon működnek, általában jelentős távolságot tartva a központi irányítás és az egyéb struktúrák között.

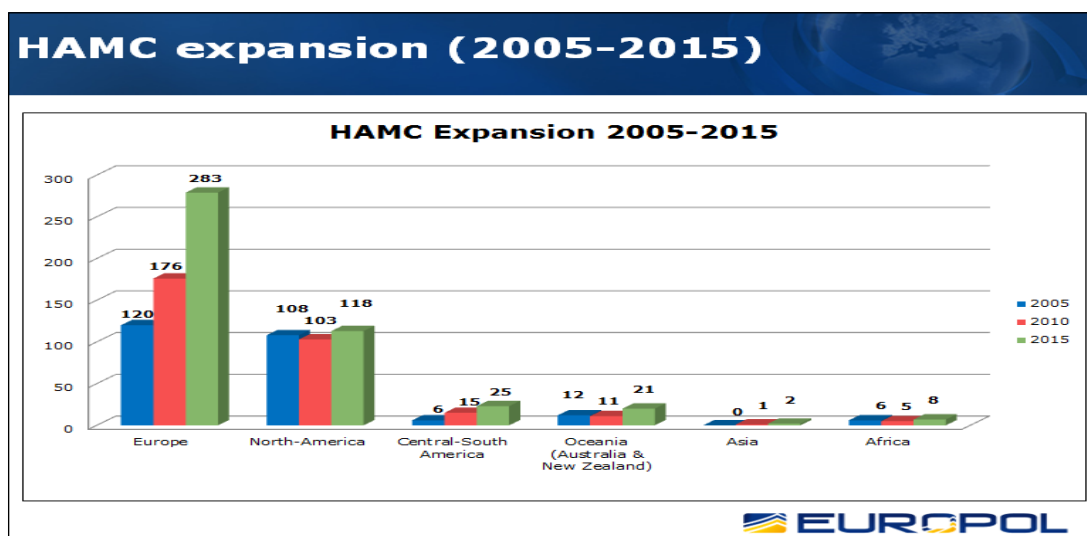
Az egyéb szervezett bűnözői csoportok struktúrája terén észlelt két ellenkező irányú fejlemény, vagyis a heterogén csoportok elterjedése, valamint a többi csoport hierarchikus és félkatonai strukturáltsága különböző, de egyformán jelentős kihívást jelent a rendészeti szervek számára. Ezzel kapcsolatban a fő veszély az, hogy a csoportok struktúrája állandóan változva a csoportok egyre több bűncselekmény típus elkövetésében érdekelték.

⁹ Serious and Organised Crime Threat Assessment (SOCTA) Report EUROPOL

A rendészeti szervek ellenintézkedései nem fejlődnek ennek megfelelően és ezzel párhuzamosan a motoros bandáknél ezek átalakulások nem jelentkeznek. A COSI¹⁰ napirendjére vett korábbi dokumentuma szerint a motoros bandák jelentette fenyegetés miatt a policy cycle (szakpolitikai ciklus) 2016–17-es műveleti akcióterveiben foglalkozni kellett a motoros bandákkal, az Europol által kiadandó SOCTA-ban (Serious and Organised Crime Threat Assessment) is részletesen ki kell térni az ilyen szervezett bűnözői csoportokra.

A motoros bandák ellen az adminisztratív megközelítést is alkalmazni kell, ennek megfelelően sürgető jogalkotási kezdeményezés benyújtása, valamint az adminisztratív megközelítéssel foglalkozó informális hálózat is napirendjére tűzte a kérdést.

Az alábbi grafikon a Hell's Angels 10 éves növekedését mutatja be világszerte:

A motoros bandák nagy támogató bázisra támaszkodhatnak. Minden egyes chapter rendelkezik támogatókkal a teljes jogú tagok mellett. Ezek lehetnek személyek, csoportok, másik motoros klubok. Ebből kifolyólag, amikor letartóztatnak tagokat, a motoros bandák könnyedén toboroznak újakat ebből a bázisból, így gyakorlatilag kifogyhatatlan forrásokkal rendelkeznek. Jelenleg nagy „fluktuáció” figyelhető meg az egyes klubok hovatartozásában – „patchover” / beolvasztás, csatlakozás – illetve a tagok is mozognak az egyes klubok között, így nehéz pontos számot megadni. Egyetlen egy olyan szabály van, melyet a legtöbb motoros banda alkalmaz, mégpedig az, ha új chaptert alapítanak, annak legalább 6 fős taglétszámmal kell rendelkeznie.

Megközelítő taglétszámok:

HELL'S ANGELS MC: 6000 tag világszerte, melyből 4000 európai

¹⁰ A Belső Biztonságra Vonatkozó Operatív Együttműködéssel Foglalkozó Állandó Bizottság (COSI). A COSI szerepéről és összetételéről az Európai Unió működéséről szóló szerződés 71. cikke rendelkezik. A COSI az Unió belső biztonságával kapcsolatban a tagállamok által kifejtett operatív tevékenységek koordinálását segíti, ösztönzi és erősíti. Feladatai: gondoskodik az EU belső biztonságát érintő ügyekben való hatékony operatív együttműködésről, többek között a bűnüldözés, a határellenőrzés, valamint a büntetőügyekben folytatott igazságügyi együttműködés területén; értékeli az operatív együttműködés általános irányát és eredményességét; segítséget nyújt a Tanácsnak a terrormerényletekre vagy a természeti, illetve az ember okozta katasztrófákra való reagálásban. Összetétele A COSI a tagállamok belügyminisztériumainak és/vagy igazságügyi minisztériumainak magas rangú tisztviselőiből, valamint a Bizottság és az EKSZ képviselőiből áll. A COSI ülésein meghívásra az Europol, az Eurojust, a Frontex, a CEPOL és más érintett szervek képviselői is részt vehetnek megfigyelőként.

Bandidos MC: 2000 tag világszerte, melyből 1300 európai

Outlaws MC: 1400 tag világszerte, melyből 1000 európai

A terjeszkedés összefüggésben van azzal a szükséglettel, mely szerint ahhoz, hogy egy országban megvessék a lábukat, a bűnügyi piacról kell finanszírozni magukat. A motoros banda tagok be vannak vonva a kábítószer-kereskedelembé, emberkereskedelembé, fegyver- és lőszer-kereskedelembé, a zsarolás, kényszerítés, prostitúció, pénzmosás, csalás és bántalmazások mellett. A fő céljuk, hogy bűncselekményeket kövessenek el és tudott róluk, hogy legális üzleti tevékenységet és szervezetet használnak fel az illegális tevékenységük leplezésére.

Az EUROPOL megállapításai szerint a tisztán jogi megközelítés – úgy, ahogy többnyire eddig történt – a motoros bandák leküzdésében nem hozta meg a kívánt eredményt, sőt teljesen ellenkezőleg, egy egyre növekvő problémának tűnik.

A szakértők egyetértenek abban a tényben, hogy a problémát sokkal egységesebb úton kell megoldani, amely során a rendészeti, a hivatali és az egyéb jogi hatóságoknak egyaránt felelősséget kell vállalni a probléma megoldásában. Megállapította továbbá, hogy a motoros bandák tisztán „poli-kriminális” csoportok és az erőszak egy lényeges része a szubkultúrájuknak, főleg, hogy a bűnözői hálózat fölött megszerezzék az irányítást, és így, egy tiszta valós veszélyt jelentenek a közrendre és biztonságra Európában, tény az is, miszerint egy motoros banda egy országba azzal a céllal teszi be a lábát, hogy az ottani bűnözői piacból kivegye a részét.

Az amerikai motoros szövetség szerint az amerikai motorosok kevesebb, mint 1%-a tartozik a törvényen kívüli motoros szervezetekhez. A törvényen kívüli motorosok büszkék a „hírnevükre” és gyakran viselik az 1%-os feliratú felvarrót. A legtöbb motoros keményen dolgozó szakember, fizikai munkás. Jelenleg az USA-ban 400-ra tehető az aktív törvényen kívüli motoros bandák száma. Ezek szervezettség tekintetében széles skálán mozognak – huligánok csoportjától a jól szervezett bűnözői hálózattig terjedően, melyek közül néhány esetében alkalmazható az úgynevezett RICO törvény¹¹. 2011-ben hozzávetőlegesen 60 aktív törvényen kívüli motoros banda működött csak Kaliforniában, mintegy 2000 taggal összességében.

Hell 's Angels mottó: „Három ember akkor tartja meg a titkot, ha kettő közülük halott”

1948-ban San Bernardino-ban alapították „Pissed Off Bastards of Bloomington” (POBOB) – Bloomington dühös fattyai – néven, a II. világháborúból hazatérő veteránok. San Bernardino volt a HAMC első chaptere (vezetője Otto Friedli) és központja a késő 1950-es évekig. 1958-ban Ralph Sonny Barger átvette a vezetését, és az „anya chapter”-t /központot/ átköltöztette Oakland-ba.

A klub később a nevét egy II. világháborús, azonos nevű repülőszázadról kapta, amelyik elnevezését egy 1930-as Howard Hugh rendezte mozifilmből vette. A HELL'S ANGELS MC a világ legnagyobb méretű törvényen kívüli motoros szervezete. 2011-ben a becsült taglétszáma 200 chapterrel 3000 főre volt tehető, és 27 országban volt jelen. Az FBI becslése szerint évente 1 milliárd USD bevételre tehetnek szert illegális drogügyletekből – legfőképpen metamfetamin kereskedelemről. Székhelyük, központjuk Oakland, California. A legtöbb másik hasonló szervezettel „háborúban” állnak, különösen: Mongols, Outlaws, Pagans, Sons of Silence. Világszerte 200 chapter (egység, klub) 2009-ban Törökországban is megalakult az első chapterük, ezzel az Antarktiszt kivéve a föld valamennyi kontinensén jelen vannak. A chapterek önállósággal bírnak a tagjaik „fegyelmi helyzetét” illetően, illetve csekélyebb súlyú irányelvek, előírások tekintetében.

¹¹ Racketeer Influenced and Corrupt Organizations azaz, zsarolással kapcsolatos és korrupt szervezetek elleni szövetségi törvényt 1970-ben Richard Nixon írta alá. A RICO törvény hatálya alá tartozó törvénybe ütköző magatartásokat az USA Alkotmányának 18. cikkelye sorolja fel, úgy mint: tiltott szerencsejáték, gyilkosság, emberrablás, zsarolás, gyújtogatás, rablás, megvesztegetés, hamisítás, lopás, sikkasztás, csalás, értékpapír-csalás, pénzmosás, külföldi állampolgárok illegális beutaztatása, terrorizmus, kábítószer-kereskedelem és kábítószer-hálózatok működtetése. Fő újítása, hogy adott bűncselekménnyel közvetlen bizonyítékokkal nem érintett, a bűnszervezet magasabb szintjén álló vezetők is büntethetővé váltak. Azaz, hogy a törvény alapján nem szükséges minden egyes bűncselekmény konkrét igazolása, elegendő annak bemutatása, valamint bizonyítása, hogy a nevezett személyek tagjai az adott bűnszervezetnek. Másik fő eleme, hogy a szervezetet magát is vagyoniilag szankcionálja, abban az esetben, ha a terheltet a bűncselekmény miatt vagy az adott szervezet vezetőit elítélik a vagyonekobzás azokra a szervezeti tagokra is kiterjed, akik bizonyíthatóan kapcsolatban álltak velük, anélkül, hogy az adott bűncselekményben tevékenyen részt vettek volna. Főbb RICO törvény alkalmazások Bizottság-ügy (Rudolph Giuliani főügyész vs. New York-i öt család) katolikus zaklatások ügye, FIFA ügy (2016) Hell's Angels dél-karolinai szervezete (2012) Javasolt további források: Blakey, G. Robert, RICO: Az ötlet születése, a: Trends in Organized Crime Vol. 9, 2006, 8 – 34; Goldsmith, Michael, RICO és Enterprise Criminalitás: Válasz Gerard E. Lynch-re: Columbia Law Review Vol. 88, 1988, 774-801; Hermann, Donald HJ, szervezett bűnözés és fehér gallér bűncselekmény: a szervezett bűnözés büntetőeljárása A törvényes üzleti tevékenység beszívargása, in: Rutgers Law Journal Kt. 16, No. 3 + 4, Spring & Summer 1985, 589-632; Levi, Michael, Smith, Alaster, Összehasonlító elemzés a szervezett bűnözés összeeseküléséről szóló jogszabályokról és gyakorlatról, valamint azok relevanciájáról Angliában és Walesben, London: Home Office, 2002; Lynch, Gerard E. Lynch, A RICO Reform koncepcionális, gyakorlati és politikai útmutatója: Vanderbilt Law Review Vol. 43, No. 3, 1990. április, 769-803; Lynch, Gerhard E., Rico: A bűnügyi bűncselekmény, I. és II. 87, No. 4, 1987. május, 661-764, III. És IV. Rész, No. 5, 1987. június, 920-984; Lynch, Gerard E., Válasz Michael Goldsmith-hez: Columbia Law Review Kt. 88, 1988, 802-807; Mercone, James Morrison, Shapiro, Julie B., Martin, Timothy B., Racketeer által befolyásolt és korrupt szervezetek, in: American Criminal Law Review Vol. 869, 2006, 869-920

A tagság szabályait érintően szabályzatot adtak ki:

- fehér, spanyol, ázsiai férfi;
- legalább 21-éves életkor;
- saját tulajdonú, legalább 1200 cm³ hengerűrtartalmú Harley-Davidson motorkerékpár;
- egy teljes jogú tag támogatása „hang-around”-ként – a tagok által adott megbízások teljesítése;
- ezt követően válhat belőle „prospect” próbaidős tag – viselheti a mellényt, rajta az alsó felvarróval;
- próbaidő teljesítése – általában 6–12 hónap;
- klubdíj fizetése;
- a kötelezően előírt összejöveteleken való részvétel, legalább havonta egyszer. USA-ban „church” – templom néven említik;
- a chapter tagjainak név szerinti szavazását követően kerülhet sor beiktatásra;
- 5 év jó szolgálatot követően kaphat valaki engedélyt arra, hogy az ország másik részére menjen, illetve ha ott nincsen chapter a közelben, akkor nomáddá váljon; (A nomádoknak nem kell részt vennie havonta összejövetelen.)
- ha rajta kapják, hogy tűt használ – feltehetően intravénás drogra utal – ki kell rúgni.

Próbaidős tagoknak kötelezően előírt a kábítószer használat, bűncselekmények elkövetése – kötelezően beleértve az emberölést is – melyekkel bizonyítja, hogy nem rendőr, továbbá a klubhoz való hűségét. Műszeres hazugságvizsgálat alá vetik őket, és magánnyomozókkal ellenőriztetik háttérüket, életüket, kapcsolataikat. A jelentkezéskor részletes háttér és családi információkat is be kell nyújtaniuk. Viselhetik a mellényt, rajta kizárólag az alsó felvarróval, ami a chapter földrajzi helyét jelöli.

Nő nem válhat taggá. Gyakran „mama” vagy „sheep” /mama vagy juh, birka/ megjelöléssel emlegetik őket, és a klub tulajdonának tekintik, akiket mindenki használhat. Ez alól az egyes tagok barátnői vagy feleségei jelenthetnek kivételt, akiket „old ladies” / öreg hölgy/ megjelöléssel említene. Sok klub engedi, hogy a nők hordják a felvarrójukat, a „tulajdona” felvarróval kiegészítve. Létrehozták az ún. „Angyalok templomát”, hogy az adókat össze tudják gyűjteni. Gyakran mosnak pénzt legális üzleteken keresztül: biztonsági cégek, tetováló szalonok, zálogházak, motorkerékpár-alkatrész üzletek, sztriptíz bárók, limuzin szolgálat, veszélyes hulladék kezelés.

Új és változó trendek a motoros bandák bűnözésében

A legutóbbi elemzések szerint az OMCG kriminalitása új és változó jelenségeket produkál:

- egyre fejlettebb technikai eszközöket használnak,
- a külföldi tagoknak egy éven belül meg kell tanulniuk angolul
- nagyon adnak a jó sajtóviszhangra, látszatra, ennek érdekében adománygyűjtéseket végeznek,
- széleskörű toborzó munkát folytatnak, gyakran kebeleznak be más klubokat,
- gyakran csomagban, levélben küldenek kábítószer, illetve metamfetamin prekursor anyagok – effedrin esetében bevett szokásuk, hogy vízben feloldják az anyagot, lefagyasztyják, és romlandó áruk szállítására használt hűtőkocsiban, jégtömbként szállítják azt,
- távolabbi depókat hoznak létre – szigetek, lehorgonyzott hajókon, járművekben, stb.,
- a rendvédelmi szervezetekkel való bármilyen kapcsolatba kerülést video dokumentációval rögzítik,

- részt vesznek a veszélyes hulladék kezelésben, hogy hozzájuthassanak az engedélyköteles vegyszerekhez,
- rendszeresen civil jogi pereket indítanak a rendvédelmi szervek ellen,
- számos motoros szervezetnek megvan a saját honlapja.¹²

A HELL'S ANGELS MC történelmében talán az egyik legismertebb, leghírhedtebb momentum, amikor Altamontban a Ralph „Sonny” Barger vezette HELL'S ANGELS MC szavatolta a Rolling Stones koncert biztonságát, amelynek során a közönség egy tagját, Meredith Huntert halálra szurkálták HELL'S ANGELS MC tagok.

Egy 2008-as BBC dokumentumfilm szerint a HELL'S ANGELS MC Mick Jagger megölését tervezte annak Long Island-i nyaralójában, mivel az eset után megtagadta a szervezettel történő további együttműködést. A terv megghiúsult, miután a gyilkolni készülő csoportját egy hatalmas vihar kimosta csónakjukból, amikor a nyaralóhoz eveztek.

A hírnév vagy a látszat kedvéért erőszakos fenyegetés is megtörténhet, különösen a bűnözői körök számára ismert vagy elismert személyek ellen, illetve általánosságban a rivális motoros bandák ellen. További probléma az olyan személyek elleni erőszak, akik a megtorlástól vagy egyébtől való félelmükben azt nem jelentik, vagy akik zárt közösségekben élnek és sosem jelentik az erőszakot.

El kell különítenünk a bűncselekmény szerves részeként gyakorolt erőszakot a jól szervezett bűnözői csoportok által kitervelten használt erőszaktól, melynek célja a bűnüldöző tevékenységek széles körének akadályozása. Problémás bizonyos állampolgárságú elkövetőket a legfenyegetőbbnek nevezni csak azért, mert előszeretettel alkalmaznak erőszakot a bűncselekmény elkövetésekor. Néhány terület, mint például a motoros bandák azonban erőszakosabbak a többinél,¹³ csakúgy, mint bizonyos szervezett bűnözői csoportok vagy bandák, talán erőszakos csoportkultúrájuk miatt.¹⁴

Új jelenség, hogy külön kijelöltek a klubok olyan nagy tekintélynek örvendő személyeket, akiknek az a feladatuk, hogy az ex-szovjet tagállamokban és a Kelet-európai régióban újabb és újabb chaptereket hozzanak létre. Általában ezt úgy szokták végrehajtani, hogy „bekebelezik” a már meglévő MC-ket, meggyőzik őket a csatlakozásról.

Jellemző, hogy a HELL'S ANGELS MC küzdősport klubokhoz kötődik, gyakori, hogy tagjait is ilyen helyekről toborozza, illetve különböző ilyen jellegű eseményeket szervez. Erre utaló adatokat az internetes kutatás alapján Magyarországon is lehet találni.

Az is jellemző a HELL'S ANGELS MC-re, hogy ismert emberek, kedvelt celebek támogatását is igyekszik megszerezni, ezzel is reklámozva saját szervezetüket, melytől ugyancsak kedvezőbb megítélést és népszerűségük növekedését várják. Sok esetben a „gengszter zenészek” reklámozzák a klubot és azt az életvitelt, amit ők képviselnek, és azt, hogy mennyire jó a törvények figyelmen kívül hagyása, a lázadás a szabályok ellen, így a fiatalok között nagy népszerűsége tehetnek szert.

¹² www.hellsangelsmcworld.com; www.bandidos.dk; <http://members.aol.com/GFD/index.html>

¹³ Biker Brawl turns to shooting at Nevada casino, 1 dead, by Stephen Ward, 25/09/2011, retrieved from <http://www.reuters.com/article/2011/09/25/us-crime-casino-shooting-idUSTRE78N2HH20110925>.

¹⁴ The Great Northern Biker War, Gangsters Inc, retrieved on 10/11/2011 from <http://gangstersinc.ning.com/profiles/blogs/the-great-northern-biker-war>.

Ezzel szemben érdekes az az Európától származó információ, hogy Európa szerte érvényes belső rendelkezésük, hogy a rendvédelmi szervek képviselőivel szemben elvárt az agresszív fellépés. Ezek szerint az összes európai chartertől elvárt, hogy a rendőrségi ellenőrzések, igazoltatások során provokatívan, agresszívan lépjenek fel a rendőrökkel szemben, és készítsenek videofelvételt is az intézkedésekről. Ilyen erőszakos eseményre Magyarországon még nem volt példa, de Hollandiában és Németországban egyaránt történtek már erőszakos események a rendelkezésünkre álló információk szerint.

A mexikói drokartellek

A mexikói drokartelleknél nem kell különösebben magyarázni azt, hogy miért az egyik legbrutálisabban fellépő szervezett bűnözői csoportokról beszélünk. Mexikóban nem túlzó az a ténymegállapítás, hogy már-már a terrorszervezetek módszereit is meghaladó módon tartják fenn hatalmukat és érvényesítik az üzleti érdekeiket. Valódi háborúként jelenik meg az állam küzdelme a drokartellek ellen.

Jelenleg két fő kartell uralja Mexikót a Sinaola és a Los Zetas. E kettő több kartell hegemoniája támogatja, A Sinaolához kapcsolódik a Gulf Cartel, Los Caballeros Templarios (LCT), Organizacion Arellano-Felix (AFO). A Los Zetas érdekköréhez kapcsolódik a Juarez Cartel, a Beltran-Leyva Organizacion és a La Familia Michoacana. Meg kell említeni még a Cartel de Jalisco Nueva Generaciont, amely mindkét fő kartellben jelen van, az elnevezéséből következően az új generációt képviselve.

A mexikói szervezett bűnözés, azaz a kartellek beágyazottságát jól mutatja be, hogy például melyik bűnszervezetek biztosítják a kartellek bázisaként azok működését az USA-ban. A teljeség igénye nélküli felsorolás az alábbi.

Los Zetas USA bázis bandái: ABT, ALKQN, Bandidos, MC Bloods, Crips, Eme, Emi, HPL, La Raza XIV, Latin Kings, Mara Salvatrucha (MS-13), Norteños Sureños, TS.

Gulf Cartel: ALKQN, Bloods, Chicano Brothers, Crips, Emi, HPL, MS-13, PRM, Raza Unida, TCB, TS.

Sinaola Cartel: ALKQN, Brown Pride, Border Brothers, East Side Bloods, East Side Locos, East Side Torrance, Eme, Hollywood, Maryvale Gangster Crips, Midvale Park Blood Gang, MS-13, Sureños, Tango Blast, United Blood Nation (UBN), Varrio Locos 13, Vista Home Boys.

La Familia Michoacana: ALKQN, Crips, Eme, Los Cholos, Murder Inc, MS-13, North Side Bros, Sureños, Tango Blast.

Organizacion Arellano-Felix (AFO): ALKQN, Border Brothers, Corona Varrio Locos, Eme, Florencia 13, Logan Heights Gang, Snakeheads, Sureños.

Juarez Cartel (VCF Organizacion): ALKQN, BA, HPL.¹⁵

Ahogy a példálózó felsorolásból látható, a bandák szövevényes, egymást átfedő kapcsolati rendszerben működnek, amely az agresszivitásuk mellett a másik fő nehézség az ellenük vívott harcban.

Marokkói-kolumbiai, afrikai együttműködés és a Magreb العربي المغرب al-Mağrib al-‘Arabī országok bűnszervezetei

Az Európát és így hazánkat is érintő afrikai szervezett bűnözés bemutatásakor első helyre kívánczik a nigériai szervezett bűnözésről néhány gondolat. Az EUROPOL SOCTA jelentés szerint a nigériai szervezett bűnözői csoportok az EU egész területén elterjedtek, ami nívumként értékelhető, mivel jellemzően nem találunk más hasonló profilú bűnszervezetet jelenleg. A korábbi SOCTA jelentés szerint: *„a nigériai szervezett bűnözés az EU tagországokban történő elterjedés olyan stratégiáját választotta, ami egyúttal elkerüli azt, hogy a legnagyobb bűnügyi problémává váljon, ezért azt nem tekintik a fő fenyegetésnek egyetlen tagországban sem. Visszafogott stratégiájának egy másik mutatója az, hogy a vezetői szinteken más nemzetiségű tagokat is integrálnak saját szervezeteikbe.”*

Ez a fajta „simulékony” beilleszkedés nálunk is megfigyelhető, melyet két extrém példával lehet illusztrálni. Mindkettő esetében a bűnszervezet felszámolásakor történt elfogások körülményei a különlegesek, az egyik tag elfogására az esküvőjén került sor, a másik esetében az ünnepélyes állampolgársági eskütételt kellett megszakítani.

Európát permanensen fenyegetik a marokkói szervezett bűnözői csoportok. A jól kiépített hasis csempészési útvonalukat az UNODC adatai szerint az utóbbi években még intenzívebbé tették a kolumbiai kokain Európába juttatása érdekében. Tömegével szállítják Afrikába Kolumbiából kokaint, amit aztán elosztva deponálnak a kontinens országaiban. (Előszeretettel a legszegényebb régiókban.) Ez a transznacionális együttműködés egyik legveszélyesebb formája, annak volumene és hatékonysága miatt.

¹⁵ Major Mexican TCOs and their Links with US – Forrás: EUROPOL FP Monitor 2015. 09. 30.

Végezetül érdekességképpen meg kell említeni az orosz és olasz szervezett bűnözés által közvetlenül irányított észak-afrikai szervezett bűnözői csoportokat. Az úgynevezett Magreb-országok (a szó eredete az Atlasztól keletre arab meghatározásból ered) azaz a Földközi tenger partján elterülő országok sajátos szervezett bűnözést produkálnak. Elsősorban vagyon elleni, de akár útonálló jellegű bűncselekményeket követnek el Dél-Európában, de csak és kizárólag orosz vagy olasz szervezett bűnözői felügyelettel.

Vietnami bűnszervezetek és koreai bűnöző társulások

„(...) A vietnamiaknak, kevés kivételtől eltekintve, nem sikerült kitörniük az utcákból. Egyik napról a másikra élnek, s gyakran csak annyi pénzt zsarolnak vagy lopnak össze, amennyiből egy jó kis murira futja. Az elterjedt feltételezés szerint Vietnamban oly nyomorúságosan éltek, hogy a jövőtől sem várnak sokat, ellentétben számos más ázsiai bevándorlóval, bennük nem fejlődött ki a stabilitás vágya. Gyakran ezzel magyarázzák azt a szélsőségesen erőszakos, durva fellépést, amely a vietnami fiatalok által elkövetett bolti rablásokat és lakásbetöréseket jellemzi. Ha Észak-Amerika kínai negyedeiben fegyverropogást hallani, az legtöbbször az akciókból a maguk részét kikövetelő vietnami banditáktól származik (...)”¹⁶

Komolyabb organizáció, mint például a Triádok szerkezete és működési dinamikusa, vietnamiakból a világon sehol sem fejlődött ki. Ami viszont fontos tényező, hogy igen erősen konspirálnak és a kiépített marihuána ültetvények technikai háttere, az alkalmazott eszközök és növényvédő szerek a legmodernebb technológiákat tükrözik.

A már említett vietnámi szervezett bűnözői csoport esetében az Egyesült Államokban terített kolumbiai kábítószer spanyolországi tisztára mosásában, és ehhez kapcsolódva a saját marihuána „beforgatásában” való közreműködésük révén „emelkedtek ki”, azonban tisztavirág életű volt ilyen szintű működésük.

A korábbi években viszonylag nagy volumenben folytatták hazánkban vietnámi csoportok kábítószeres tevékenységüket. Mára az EU eltérő büntetőjogi szabályozásának, valamint a jelentősebb (többgenerációs) vietnámi diaszpóráknak köszönhetően, áttelepültek elsősorban Csehországba és Szlovákiába.

Hazánkban koreai bűnelkövetőkkel csak igen ritkán találkozhatunk, ez az etnikai csoport a bűnügyi mutatóinkban sok esetben láthatatlan, vagy egyáltalán nem szerepel az elkövetői oldalon, eddigi ismereteink szerint bűnszervezeteik egyáltalán nincsenek. Tekintettel arra, hogy a koreai bűnözői társulásokat más országokban nyilvántartják, ezért szükséges röviden bemutatni.

A koreai maffia-csoportok leginkább nemzetközi bordélyhálózatot üzemeltetnek, illetve „hoszteszeket” és „partnereket” szállítanak kínai vagy japán tulajdonban lévő hasonló intézmények részére, mivel ezekben az országokban kimutathatóan nagy kereslet mutatkozik a koreai nemzetiségű hölgyekre.

¹⁶ Antonio Nicaso – Lee Lamothe: A maffia (A szervezett bűnözés új világrendszere – Saxum kiadó 1996) 125 oldal

A koreai közösség talán még inkább zárt, mint más ázsiai nemzetre jellemző, így nem sokat hallani bűncselekményekről, a besúgás, a kémkedés és a szervezett bűnözés megfoghatatlan összefonódása miatt a helyzet áttekintése jóformán lehetetlen. Kevés eset kerül napvilágra, akkor is úgyszólván csak pillanatokra, mivel mire kiérkeznek a rendőrök a helyszínre, a bejelentő már nem is akar feljelentést tenni, illetve szinte lehetetlen az esethez tanúkat találni.¹⁷

¹⁷ Antonio Nicaso – Lee Lamothe: A maffia (A szervezett bűnözés új világrendszere – Saxum kiadó 1996) 130 oldal

Szűcs Bálint: Ázsiai szervezett bűnözés magyarországon¹⁸

Az Európai Parlament Állampolgári Jogi, Bel- és Igazságügyi Bizottsága 2011-ben készítetett egy tanulmányt az „Ázsiai szervezett bűnözés az Európai Unióban” címmel, melynek összegzésében több kérdés is nyitott maradt, illetve tényként közlik azt, hogy „az ázsiai szervezett bűnözés európai jellegével, méretével és veszélyeivel kapcsolatos ismereteink korlátozottak”.

Ez a megállapítás, valamint az tény, hogy a tanulmány, amit a holland nemzetiségű Dina Siegel-Rozenblit, az Utrechti Egyetem professzora készített el több kérdés megválaszolását nyitva hagyta, akár mottóként is szolgálhatna az ázsiai szervezett bűnözés magyarországi jelenlétének bemutatásához.

Az EP tanulmány bevezetésében „meglehetősen új jelenségnek” aposztrofálja az ázsiai szervezett bűnözést az unió viszonylatában, mellyel kapcsolatban az egyre több helyről érkező rendőri jelentések számolnak be. Ezt a véleményt csak is abban az esetben tudjuk osztani, ha ezt az egységes unió vonatkozásában tesszük, hisz már a '70-es években az Egyesült Királyságban és a Benelux államokban megerősödve, és a rendészet számára is látható módon jelen voltak az ázsiai bünszervezetek. Ha mélyebbre megyünk és figyelembe vesszük az erről az időszakról szóló bűnügyi publikációkat, akkor ezt a korszakot tekinthetnénk az ázsiai szervezett bűnözés „európai aranykorának”.

Az Egyesült Királyságba ebben az időben áttelepült kínai kereskedők és vendéglátással foglalkozók tömege évek alatt kialakította a Kínai Negyedeket (Chinatown), majd ezzel párhuzamosan megjelentek a Triádok első szervezetei is.

A kínai emberek szorgalma és kitartása viszonylag rövid idő alatt anyagi jólétet biztosított a bevándoroltak nagy többségének. Magukkal hozták azt a több száz évre visszanyúló nézetüket, hogy a problémáikkal nem keresik meg az illetékes hatóságokat, minden körülmények között megpróbálják a saját szabályaik szerint – az írott törvények alkalmazása nélkül – rendezni a felmerült konfliktusokat.

A kínai bünszervezetek erre „kapaszkodtak rá”, éveken át zsarolták büntetlenül a diaszpóra tehetősebb tagjait úgy, hogy azok csak nagyon ritkán, az utolsó lehetőségként keresték fel a rendészeti szerveket.

A klasszikus zsarolásokon és védelmi pénzek beszedésén túl ebben az időben igen komoly bevételi forrása volt a Triádoknak, hogy a Hongkongban „futó” népszerű kínai filmsorozatok kölcsönzési jogát felvásárolták, majd azokat videokazetták formájában tovább kölcsönözve juttatták el a kínai közösség több ezres tömegeihez. A kábítószer kereskedelem és a csempészet mellett, annak bejáratott útvonalain megszervezték az illegális kínai munka vállalkozók szigetországba juttatását.

A tisztességesen dolgozó és megzsarolt kínai személyek részéről tapasztalható „szándékos” elszigetelődés a befogadó állam rendészetével szemben, illetve a már említett, kínai bünszervezeteknek kínálkozó üzleti lehetőségek azt eredményezték, hogy a különböző Triád szervezeteket vákuumként szívta magába az Egyesült Királyság.

¹⁸ Tradicionalitása és társadalmi-történelmi beágyazottsága miatt a fejezet a kínai és japán szervezett bűnözés bemutatására törekszik. A tankönyv más fejezetei tematikusan mutatnak be egyéb ázsiai szervezett bűnözési jelenségeket.

Az angol rendészetnek hosszan tartó, kemény törekvések árán sikerült eljutnia arra a pontra, hogy a kínai diaszpóra bizalmát elnyerjék, azok megnyíltak a problémáik vonatkozásában, és segítő kezet nyújtottak a Triádok felszámolásához. Ezt követően jutottak el arra a szintre, hogy valós képet kaptak az országon belül tevékenykedő, általában Hongkongból irányított kínai szervezett bűnözői struktúrák felépítésével és jellemző elkövetési módszereivel kapcsolatban.

Az elkövetkezendő években folyamatosan értékelő jelentéseket készítettek a felderített bűnügyek során megállapítottokról, a hongkongi rendőrséggel szorosabbra fűzték a munkakapcsolatokat, és sok esetben kínai nyomozókat is segítségül hívtak egy-egy büntetőeljárás eredményes befejezéséhez.

A tanulmány is megemlíti, hogy az unió területére érkező ázsiai bevándorlókkal együtt folyamatosan érkeznek a bűnszervezetek is, majd elemzi azok tevékenységeit és az általuk érintett területeket, amelyek magukban foglalják a zsarolást, az embercsempészetet és emberkereskedelmet, valamint a pénzmosást. A megállapítások között szerepel, hogy a nem ázsiai bűnszervezetekkel együttműködve az ázsiai szervezett bűnözés aktív szerepet játszik az illegális kábítószeres előállításában és terjesztésében, valamint új jelenséggént a sportfogadási vesztegetésekben, csalásokban a „bundázásban” és a fogyasztási cikkek tömeges hamisításában.

A tanulmány a következő kérdéseket vizsgálja: milyen az ázsiai szervezett bűnözés mértéke és jellege az Európai Unióban, és milyen fenyegetést jelentenek e csoportok az európai gazdaságra és az európai demokráciára? További kérdések: mely európai országokat sújtja az ázsiai szervezett bűnözésben résztvevők tevékenysége? Hogyan épültek be e csoportok a helyi bevándorlók közösségeibe és a befogadó ország helyi gazdaságába? Hogyan működnek és hogyan, illetve hol mossák tisztára bűncselekményekből származó bevételeiket?

Célként fogalmazódik meg, hogy egyfelől a tanulmány háttér-információt nyújt az Európai Unióban folyó ázsiai szervezett bűnözés által érintett területekkel kapcsolatban, illetve az ilyen társulások elleni küzdelem és a megvalósítandó megelőző intézkedések tekintetében ajánlásokkal, és a szakpolitikát érintő tanáccsal kíván szolgálni a döntéshozók számára.

Egyrészt a hivatalos statisztikák megbízhatóságával és kategóriáival kapcsolatos kérdések, másrészt az etnográfiai kutatások hiánya miatt az ázsiai szervezett bűnözés európai jellegével, méretével és veszélyeivel kapcsolatos ismereteink korlátozottak (Ganapathy és Broadhurst, 2008). Mint a szerző is megfogalmazza, több bűnügyi tanulmány szükséges ahhoz, hogy megismerjük ezt az EU-ban meglehetősen új keletű jelenséget.

Az EU és a tagállamok kormányainak közös fellépése megerősítheti az ázsiai szervezett bűnözés megelőzését és leküzdését célzó integrált és hatásos stratégiát. Ezek a megállapítások minden egyes nemzetállamra, így hazánkra is igazak, vagyis szükséges gyűjteni a honos bűnügyi és kriminológiai információkat, adatokat, amelyekre alapozva lehet megfogalmazni a belső, majd közös fellépést.

A tanulmány az ázsiai szervezett bűnözés elleni sikeres küzdelem kulcsát az ilyen bűnszervezetekkel kapcsolatos tudás és szakértelem, tagországokkal való megosztását tekinti elsődleges feladatnak, majd kiemeli, hogy ezzel párhuzamosan a bűnszervezeteket kibocsátó „anyaországokat” is tájékoztatni kell a megállapítottokról, ami az ottani elemzését követően segítő visszacsatolásként járulhat hozzá az eredményes bűnüldöző munkához.

Sajnos ez idáig még nem létezik az ázsiai szervezett bűnözés elleni küzdelemre vonatkozó, konkrét, európai szintű politika, viszont a bűnüldöző szervek és a kutatók közötti európai együttműködés alapvető fontossággal bírhat a szervezett bűnözés ezen új formájának megelőzését, és leküzdését célzó erőfeszítések tekintetében.

A probléma kezelésében kiemelkedő szerepet tölthet be az 1999 óta teljes mértékben működőképes Europol, amely 2010 óta a tagállamok illetékes hatóságainak fellépéseit, valamint a szervezett bűnözés megelőzését és leküzdését célzó kölcsönös együttműködésüket támogató és megerősítő uniós ügynökség.

Szintén időszerű problémának látszik az ázsiai szervezett bűnözés elleni küzdelemben az együttműködési megállapodások kérdése, amelyeket az Europol az operatív információk, például személyes adatok és titkos információk megosztásáról köthet harmadik országokkal. Itt is sajnálatos tény, hogy a szervezet és az esetlegesen érintett államok között egyelőre nincs ezt elősegítő és támogató megállapodás. Szintén javaslatként és a távlati célok között szerepel az EU belbiztonsági politikája és külpolitikája közötti összhang és következetesség megteremtése a harmadik, „ázsiai” országok bel- és igazságügyi kérdésekbe, és különösen a szervezett bűnözés ellen folytatott küzdelemben történő bevonása révén.

Az ázsiai szervezett bűnözés mára szinte az összes európai országban megtalálható, és nem kerülheti el a bűnüldöző szervek, a politikai döntéshozók és a tudományos kutatók figyelmét. Vagyis úgy az unió, mint a nemzet államok viszonylatában ezek a bűnszervezetek kockázati tényezőként szerepelnek a társadalomban és a gazdasági szférában egyaránt, amelyekkel számolni kell hosszútávon.

Az EU-ban az ázsiai gyökerekkel rendelkező, új bűnözési formák jelennek meg, mint a sportfogadásokhoz kapcsolódó, kontinenseken átívelő „bundázás” és a fogyasztási cikkek hamisítása. Empirikus adatokra és mélyreható elemzésre van szükség a probléma alaposabb megismerése, megelőzése és leküzdése érdekében.

Elengedhetetlen a szakértelem és az ismeretek megosztásán alapuló európai összefogás. Talán valóban ez a legfontosabb gondolat, a rendelkezésre álló tudást és ismeretanyagot meg kell osztani minden olyan állam rendszetével, ahol az ázsiai diaszpórák számarányoktól függetlenül megtalálhatóak. A gondolat második része a hatékony fellépést segíti elő, valóban szükség van az összefogásra, ami így leírva egyszerű, a gyakorlatban sokszor nehézkes és erőltetett a tagállamok rendészeti és igazságügyi szolgáltatási intézményeinek dogmái miatt.¹⁹

Számos kutató igyekezett feltárni, hogy például a kínai szervezett bűnözés jelen van-e hazánkban, lényegében hasonló következtetésekkel zárva tanulmányaikat, mint az idézett EP tanulmány végkövetkeztetése. *(Hozzá kell tennem, hogy a bűnügyi szakterületen nagy tapasztalattal rendelkező kollégáim – ahogy magam is – teljes bizonyossággal állíthatjuk, miszerint az ázsiai szervezett bűnözés jelen van Magyarországon.)*

Lényegében a 90-es évek közepétől létezik egy megismerési és mérési protokoll, amely szerint évente felmérésre kerülnek a magyarországi szervezett bűnözői csoportok. A rendőrség által feltárt szervezett bűnözői csoportok között (15 év jelentéseit áttekintve) egy olyan honos bűnszervezetet találunk, amelynek vezetője és tagjai vietnámi nemzetiségűek voltak és mindenben megfeleltek az említett mérési szabványnak.

¹⁹ Az ázsiai szervezett bűnözés az Európai Unióban – Európai Parlament Belső Politikák Főigazgatósága <http://www.europarl.europa.eu/studies>

Más aspektusból vizsgálva láthatjuk, hogy a kínaiak által elkövetett bűncselekmények száma, melyekben kínaiak voltak a sértettek, a gazdasági válság évéig, azaz 2008 évig szignifikánsan mérhető volt, volt olyan év amikor meghaladta az ezret az elkövetett bűncselekmények száma. 2008-tól látványosan visszaesett az ismertté vált deliktumok száma évente 40–45 jutott a hatóságok tudomására.

Az ázsiai tradicionális szervezett bűnözésről általánosságban

A keleti szervezett bűnözői körök kapcsán – Triádok, jakuza – folyamatosan támadási pont az „arc elvesztése”, melynek visszaszerzése ugyanannyira fontos akár a bűnszervezet és tagjai, akár a sértetti oldal vonatkozásában. A téma kapcsán tanulmányozható könyvek és rövidebb írások is fő támadási és zsarolási motívumként említik ezt a fogalmat, mely sokkal fontosabb érték a keleti emberek számára, mint a nyugati civilizációban.

A keleti emberek számára azon túl, hogy nagyon fontos a becsület visszaszerzése, pénzben is kifejezhető értékkel bír, illetve az visszavásárolható. Ellenben a nyugati civilizáció egyes népcsoportjaiban ennek nincs olyan nagy jelentősége, legalábbis nem biztos, hogy fizetnének egy olyasvalakinek, akinek a becsületét megsértették és ezáltal lehetne őt „kártalanítani”. Ahol viszont kimondottan nagy értéke van a becsületnek, ott ezt pénzzel nem lehet megváltani. Ha valakit megbántottak – például az olasz maffia – az általában elégtételt követel, ami egy verekedéssel, de akár halállal is végződhet, de mindenképp az erőszakos megoldáshoz áll közelebb, mint a pénzbeli kártalanításhoz. A nyugati civilizációban a mondas is úgy tartja, „a becsület nem eladó”.

Nézzünk néhány gyakorlati példát az ázsiai becsület és tekintély, vagyis az „arc” vonatkozásában:

Ön „arcot” kap, ha

- megdicsérik,
- kitüntetik,
- pl. magasabb „beosztásúként” utalnak Önre,
- a partner „tanárának” (megtisztelő formula) nevezi Önt,
- gazdagon vendégül tudja látni az érintett ázsiai személyt.

Ön egy ázsiainak „arcot” ad, vagyis megtiszteli, ha

- Ön méltatja partnerét,
- megvédi az illetőt egy kellemetlen szituációtól,
- megkíméli partnerét attól, hogy konkrét „nemet” kelljen mondani Önnek,
- segíti annak az ázsiainak az ismerősét, akinek már a bizalmát elnyerte (ezzel kettejük – Ön és barátja – szoros „barátságát” támasztja alá).

Az „arcvesztés”, amit minden ázsiai igyekszik elkerülni. Arcot lehet veszíteni, ha

- elvesztjük hidegvérünket, és kiadjuk dühünket mások előtt,
- nem tudjuk megtartani adott szavunkat,
- be kell ismerni a hibánkat,
- kérésünkre nemleges válasz érkezik,
- nemleges választ kell adnunk,
- hangoskodunk, feltűnősködünk (pl. alkohol hatása alatt).²⁰

²⁰ Kínai etikett-Szentmártoni Livia - <http://kinaietikett.blogspot.hu/>

Ha a kínai embert megsértik, akkor „elveszti az arcát”, ennél nagyobb csapás nem is érhet egy önérzetes ázsiait. Ez a fogalom nagyon hasonlít ahhoz, mint amikor a „nyugati embernek a becsületébe gázolnak”, de ez náluk sokkal markánsabban kapcsolódik a keleti ember anyagi helyzetéhez és társadalmi pozíciójához.

Az évszázados íratlan szabályok és hagyományok szerint, ha van pénzed és hatalmad, akkor az emberek körében nagy tiszteletnek örvendsz. Ha egy ázsiai embert megsérsz és miattad „elveszti az arcát”, akkor azt anyagi ellenszolgáltatás fejében is megválthatod vagy visszavásárolhatod, csak meg kell adni a megsértett által megjelölt összeget. Általában az ázsiai bünszervezetek saját normái szerint nincs olyan elkövethető emberi bűn, amelyet jóvá ne lehetne tenni a megfelelő pénzösszeg megfizetésével.

Triádok

Az első történelmi dokumentum, amely a Triádok létezését bizonyítja 1788-ból származik. Egy kínvallatásnak alávetett kereskedő beismerte a Tjandihuj, azaz a Menny és Föld Társaság (天地会- „tian di hui”) létezését. A triád szó nem kínai találmány, hanem a társaság háromszög alakú jelvényére utaló nyugati elnevezés, amelyet a malaccai Dr. Milne alkotott meg 1821-ben, mandarin nyelven „hóng” (洪) a bünszervezet közkeletű elnevezése.²¹ A Menny és Föld Társaság elnevezés mellett ismert az Egyesült Társaság (三合会 – „san he hui” „három együtt csoport”) és a Fekete Társaságok Egyesülete (黑社会- héi she hui”) is. Érdekes motívum, hogy a hazafiasság hangsúlyozottan jelen van, a keletkezésük legendáriuma fő elemei szerint a mandzsu uralom elleni küzdelem, a Fujien (Fu-csien, Funcsien) tartományi lázadás leverése és Xiu Lam szerzetesei (a továbbiakban az elterjedtebb írásmódban Hszü Lam) minden történetleírásban következetesen fő elem.

A szervezet tagjai között megtalálhatóak a kisstílű bűnözők, és azok a dúsgazdag üzletemberek, akik a nemzetközi kábítószer-piacot igazgatják, és az illegális haszonból évente szó szerint vagyontöredéket fektetnek be a nemzetközi üzleti életbe, hogy azt tisztára mossák.²²

Ha visszamegyünk az időben a Triádok tagjai, akiket a véren alapuló testvériség esküje kötött össze, arra esküdtek fel, hogy legyőzzék az idegen hódítókat és megtörjék a saját kapzsi és korrupt, megvásárolható tisztségviselők uralmát. A Triádok tagjai az egyszerű földművelő parasztokon át, az ügyvédbojtárokig terjedtek, vagyis az akkori társadalom minden rétege képviseltette magát. Az alapvető emberi szabadságért harcoltak, végső céljuk azonban a mandzsu mandarinok elnyomó és korrupt országlásának megdöntése volt.

Amikor győztek a mandzsuk felett, a Kína kivéreztetésére törekvő politikai erőt és befolyást, valamint az ország erőforrásait megszerezni akaró nyugati hatalmaknak rendszeresen fizetett pénzösszegek olyan bomlást indítottak el, amely a Triádok eredetileg magasztos céljait lezüllesztette. Korábban a kínai tagok más és más neveken ismerték ezeket a társaságokat: Szan He Huj, azaz az Egyesült Társaság, Tien Ti-huj, vagyis az Ég és Föld Társasága, Hung Mun, azaz a Meng szekta vagy Hej Sehuj, azaz Fekete Társaságok Egyesülete, vagyis akkoriban még nem volt egységes megnevezése a szervezetnek.

²¹ Paul Lunde (2005): Titokzatos alvilág- A nemzetközi bünszervezetek működése belülről Aréna Kiadó, Budapest, Aréna Kiadó 106. oldal

²² David Black: A Kínai Maffia (Háttér Kiadó-1992) 9 oldal

A mai ismereteink szerint a Triádok eredete sem világos. Az egyik kínai filozófiai irányzat a keletkezésük időpontját a Krisztus halála körüli évtizedekre teszi. Az általánosan elfogadott mítosz a legbiztosabb a dolgában, és az alapítás évszámát a Mandzsu-, más néven a Csing (Quing) dinasztia uralmának idejére helyezi, az 1674-es évre. A dinasztia második császára, Kang Hszi uralkodásának tizenharmadik évében megkérte a Hsziu Lam (Shaolin) buddhista kolostor szerzeteseit, akik fölöttébb járatosak voltak a hadművészetekben, hogy segítséget nyújtsanak neki a Fucsien (Fujian) tartományban kitört felkelés elfojtására. Miután a felkelést leverték, a császár hálája jeléül a kolostor rendfőnökét megajándékozta a császári pecséttel. Ezzel minden iratnak, amelyet a pecséttel láttak el, olyan joghatása volt, mint a császári udvarból származó rendeleteknek és utasításoknak.

A császár közelében élő hivatalnokok féltékenyek lettek a már említett kegyre, akik – bár jóval az alacsony sorból származó rendfőnök felett álltak a társadalmi hierarchiában – nem remélhették, hogy valaha is ilyen császári elismerésben részesüljenek. A rendfőnökkel kapcsolatban valótlan visszaéléseket sugdostak a császár fülébe, úgy mondták megrészegült a sikertől, és a császár biztosította hatalomtól még inkább kapzsibbá és mohóbbá vált. Ami aztán a császárt cselekvésre késztette az volt, hogy „állítólag” a fucsieni buddhisták összeesküdtek ellene és ott folytatják a felkelést, ahol a leverett lázadók abbahagyták.

A császár a hamis hírek valóságtartalmának ellenőrzése nélkül ítélkezett, úgy érezte, hogy az ilyen mértékű visszaélés és hűtlenség az „arcának elvesztését” jelentette. Ennek a fogalomnak a jelentőségéről és értelmezéséről már említést tettünk. A császár kivezényelte a csapatait a szerzetesek ellen, hogy azokat kigyógyítsák önelégültségükből. Csakhogy a megtámadottak vitézségét és a harcművészetekben való jártasságát ismerve, a fujian kormányzó és a Po Ning körzet magisztrátusa tudta, hogy a hadjárat nem vezet azonnal győzelemre.²³

A Hsziu Lam szerzetesei csupán 128-an voltak, akik a támadás hírének hallatán bezárkóztak a stratégiailag bevehetetlen, hegytetőn elhelyezkedő kolostorukba. A császári csapatok győzelmének csak egy lehetősége volt, ha árulót találnak a Hsziu Lam szerzetesei között – meg is találták, egy bizonyos Ma Ji-fu személyében. Az áruló iránymutatásai alapján megtalálták a kolostor titkos folyosóinak szövevényét, majd elzárták annak kijáratait.

A császár katonái az erőltetett menetelést követően éjszaka érkeztek meg a kolostorhoz, majd azt mindenféle ostrom nélkül egyszerűen felgyújtottak. A titkos folyosók kijáratait is tűzzel zárták el, aminek következtében 110 szerzetes halt meg a lángokban.

Az életben maradt tizenhét szerzetes sárga pokrócot terített magára, így védekezett a füst és tűz ellen, majd sikerült elkerülniük a katonákat is, és Hupej tartománya felé vették az irányt. A történet szerint még az áruló társukat is megtalálták a menekülés közben, akit megöltek. Az elfáradt és megsebesült maroknyi szerzetesnek az út nagyon nehéz volt, tizenhárman haltak meg, mielőtt szenvedéseik véget értek volna. Sajnos fogalmuk sem volt arról, hogy az udvari cselszövések sorozata okozta a vesztüket, ezért bosszúszomjasan és megbántottan gondoltak vissza az eseményekre. Azt gondolták a császár tehát így fizet azokért az erőfeszítésekért, amelyeket az igazi lázadók leverése során hoztak?!

Az életben maradt öt szerzetes bosszút esküdött a korrump Csing (Quing) dinasztia ellen. Sokszor nosztalgiával gondoltak a régi aranykorra, amikor még a Ming-császárok uralkodtak. Ebben az időben a császári hercegek és hivatalnokaik igazságos, vallásos és tisztességes emberek voltak, és nem üldözték a szerzeteseket, ahogyan a Mandzsuk tették velük.

²³ David Black: A Kínai Maffia (Háttér Kiadó-1992) 50-51 oldal

A megmenekültek ezért esküt tettek, mely így szólt: „Taposd el Csinget, emeld trónra Minget!” Ez az öt szerzetes lett aztán a Hung szekta alapítója. Úgy látták jónak, ha külön válnak, ezért mindegyikük ment a saját útján, hogy tovább éltesse keserűségüket, és szövetségeseiket toborozzanak arra az időre, amikor aztán egyesülve bosszút állhatnak a Csing dinasztián és igazságot szolgáltathatnak elhunyt szerzetes testvéreikért.

A megmenekült, öt szerzetes által alapított öt kolostorból nőtte ki magát az az öt titkos társaság, amelyek mindegyike felesküdt, hogy lemossa mindazt a gyalázatot, amely őseiket érte. Az önzetlen célok mítoszát egészen a huszadik század elejéig fenntartották, ám a titkosság természetéből fakadóan, szinte a megalakulás első pillanatától kezdve vonzották azokat, akiknek a tevékenysége nem szerette a nyilvánosságot, így a társaságok az évek folyamán egyre mélyebbre süllyedtek, elfeledve a régi magasztos esküt.²⁴

- 1. Ha egyszer átléptem a Hung kapukon, esküdt testvéreim szüleit és rokonait a sajátomnak kell tekintenem. Ha nem engedelmeskedem ennek a parancsnak, öt villám sújtsa engem halálra.*
- 2. Anyagilag és fizikailag is segítenem kell esküdt testvéreimet abban, hogy szüleiket és testvéreiket méltón temethessék el. Öt villám sújtsa engem halálra, ha úgy teszek, mintha nehéz helyzetükről nem akarnék tudomást venni.*
- 3. Amikor Hung testvéreim meglátogatnak engem, ággal és étellel kell őket kiszolgálnom, kardok miriádja sújtsa engem halálra, ha nem így tennék. (vagy „Ezer kés okozza halálom” –saját fordítás)*
- 4. Mindig fel kell ismernem Hung testvéreimet, ha azonosították magukat, kardok miriádja sújtsa engem halálra, ha nem így tennék.*
- 5. Tilos Hung családom titkait felfednem szüleim testvéreim vagy feleségem előtt. A titkokat sohasem szabad pénzért elárulnom. Kardok miriádja sújtsa engem halálra, ha így tennék.*
- 6. Tilos esküdt testvéreimet elárulnom. Ha, akár csak félreértés folyamán is, de miattam tartóztatnák le egy esküdt testvéreimet, azonnal ki kell őt szabadítanom. Ha eskümet megszegem, öt villám sújtsa engem halálra.*
- 7. Pénzügyi segítségemet kell esküdt testvéreimnek felajánlanom, ha bajban vannak, hogy szabad elvonulásukért fizethessenek. Ha ezt az esküt megszegném, öt villám sújtsa engem halálra.*
- 8. Tilos esküdt testvéreimnek vagy Tömjénmesteremnek kárt vagy ártalmat okoznom. Ha így tennék, kardok miriádja sújtsa engem halálra.*
- 9. Tilos esküdt testvérem feleségét, testvérét vagy lányát erőszakkal magamévá tennem, öt villám sújtsa engem halálra, ha így tennék.*
- 10. Esküdt testvéremtől tilos pénzt vagy más értéket ellopnom, vagy kísérletet tennem arra, hogy csalással vagy zsarolással pénzt vagy más értéket kényszerítsek ki tőlük. Ha így tennék, kardok miriádja sújtsa engem halálra.*
- 11. Törődnöm kell esküdt testvérem reám bízott vagyonával, és meg kell őriznem a rám bízott értékeket. Ha nem így tennék, öt villám sújtsa engem halálra.*
- 12. Ha hazudtam volna múltammal kapcsolatban, személyazonosságommal vagy indokaimmal kapcsolatban, annak érdekében, hogy a Hung családba befogadjanak, kardok miriádja sújtsa engem halálra.*

²⁴ David Black: A Kínai Maffia – Jönnék a Triádok! (Háttér Kiadó-1992) 52-53 oldal

13. *Ha hűségesküim letétele után valaha is visszavonnám és megtagadnám, hogy a Hung családhoz tartozom, kardok miriádja sújtsa engem halálra.*
14. *Ha kirabolnám esküdt testvéreimet, vagy egy kívülállóval erre szövetkeznék, őt villám sújtsa engem halálra.*
15. *Ha bármilyen üzleti előnyhöz jutnék esküdt testvérem rovására, vagy olyan üzleti kapcsolatba próbálnám őt belekényszeríteni, amely számára nem előnyös, kardok miriádja sújtsa engem halálra.*
16. *Ha szándékosan török esküdt testvérem pénzére vagy vagyonára, azért, hogy azt saját céljaimra fordítsam, őt villám sújtsa engem halálra.*
17. *Ha szándékosan elrabolom vagy ellopom esküdt testvérem pénzét, vagy bármely más módon orozom tőle, vissza kell neki adnom. Ha nem így tennék, őt villám sújtsa engem halálra.*
18. *Ha egy bűn elkövetése után letartóztatnak, el kell fogadnom a büntetést, és sohasem szabad az ügybe esküdt testvéreim is belekevernem. Ha így tennék, őt villám sújtsa engem halálra.*
19. *Ha bármely esküdt testvérem meghalna, letartóztatnák vagy menekülni kényszerülne, feleségét és gyermekeit segítenem kell. Ha azt színtelenem, hogy nem veszek tudomást esküdt testvérem családjának nélkülözéséről, őt villám sújtsa engem halálra.*
20. *Ha bármelyik esküdt testvéreimet mások megtámadják, nekem is így kell tennem, ha igazuk van. Ha nincs igazuk, fel kell őket szólítanom, hogy vonuljanak vissza. Ha esküdt testvéreimet mások ismételtén megtámadják, értesítenem kell idősebb testvéreimet, és mindent el kell követnem, hogy a fizikai és pénzügyi segítség kéznél legyen. Ha ezt az eskümet nem tartom be, őt villám sújtsa engem halálra.*
21. *Ha tudomásomra jut, hogy a hatóságok bármelyik esküdt testvéreimet keresik, aki más vidékről vagy a tengeren túlról érkezett, azonnal értesítenem kell, hogy a menekülését meg tudja szervezni. Ha ezt az eskümet megszegem, őt villám sújtsa engem halálra.*
22. *Tilos idegenekkel arra a szövetséget kötnöm, hogy bármelyik esküdt testvéreimet játék közben becsapjam. Ha így tennék, kardok miriádja sújtsa engem halálra.*
23. *Tilos esküdt testvéreim között egyenetlenséget vagy riadalmat keltenem azzal, hogy hamis híreket hozok tudomásukra. Ha így tennék, kardok miriádja sújtsa engem halálra.*
24. *Tilos magamat illetéktelenül Tömjénmesternek kineveznem. Ha már valaki három éve átlépte a Hung kapu-kat, a hűséges és kitartó előléphet Tömjénmesterré, ha ebben esküdt testvérei is támogatják. Őt villám sújtsa engem halálra, ha meg nem engedett módon magamat kinevezném.*
25. *Ha vértestvérem vitába vagy perbe keveredne egyik esküdt testvéremmel, bármelyik felet támogathatom, de mindent el kell követnem, hogy a vitát barátságosan zárják le. Ha ezt az eskümet megszegem, őt villám sújtsa engem halálra.*
26. *Amiután beléptem a Hung kapukon, minden korábbi nehezítést el kell felejtennem, amelyet egy esküdt testvéremmel szemben valaha is éreztem. Ha nem így tennék, őt villám sújtsa engem halálra.*
27. *Tilos olyan területen kereskednem, amelyet egy esküdt testvérem már elfoglalt. Ha mégis így tennék, vagy azt színtelném, hogy esküdt testvérem ezen jogáról nem volt tudomásom, őt villám sújtsa engem halálra.*

28. Tilos esküdt testvérem pénzére vagy anyagi javaira áhítoznom, vagy abból oly részt kérni, amely nem illet meg. Ha így tennék, vagy ilyen igényt támasztanék, öt villám sújtsa engem halálra.
29. Tilos elárulnom vagy felfednem azt a helyet vagy címet, ahol esküdt testvéreim a pénzüket tartják, vagy olyan összeesküvésekbe keverednem, amelyben ezt a tudást felhasználhatom. Ha így tennék, kardok miriádja sújtsa engem halálra.
30. Tilos kívülállónak olyan segítséget adnom, amely bármelyik esküdt testvérem érdekei ellen hatna. Ha nem tartom be ezt az eskümet, kardok miriádja sújtsa engem halálra.
31. Nem húzhatok előnyt triád-testvériségből, sem másokból. Elégedettnek és becsületesnek kell lennem. Ha ezt az eskümet megszegem, öt villám sújtsa engem halálra.
32. Öt villám sújtsa engem halálra, ha esküdt testvérem családjának gyermekeivel nem viselkedek tisztességesen.
33. Ha bármelyik esküdt testvérem nagy bünt követne el, tilos a hatóságoknak róla tájékoztatást nyújtani abból a célból, hogy azért jutalmat kapjak. Öt villám sújtsa engem halálra, ha megszegném az eskümet.
34. Tilos esküdt feleségem testvérét vagy ágyasát elcsábítanom, vagy házasságtörést elkövetnem velük. Ha így tennék, kardok miriádja sújtsa engem.
35. Tilos a Hung titkait vagy jeleit kívülállóknak elárulnom. Ha így tennék, kardok miriádja sújtsa engem halálra.
36. Ha átmentem a Hung kapuin, hűséges és kitartó leszek, erőfeszítéseket teszek, hogy megdöntsem a Qing-ek uralmát, és hatalomra segítsem a Mingeket, egyesítem erőimet esküdt testvéreim igyekezetével, akkor is, ha testvéreim és én nem is ugyanazt a hivatást űzzük. Közös célunk, hogy öt őszünkért bosszút álljunk.
(az első öt, a császári seregek által megtámadott szerzetesek túlélői, a későbbi triádok szellemi alapja)

Ezek a társaságok már a kezdetektől vallásos jellegűek, és leginkább a már említett hazafias szellemiség jellemezi. Ezt részben megőrzi a XX. század elejéig, amikor Sun Yat-sen áll élükre, a Kínai Köztársaság megalapítója, aki szintén egy Triád tagja volt csakúgy, mint Csang Kai-sek (1887–1975). Kommunistaellenesek, és részt vesznek a Shanghai kikötőjében, 1927 áprilisában végrehajtott mérsárlásban, amelyben a kínai kommunista párt által irányított munkás-szakszervezetek képviselőit gyilkolják meg. Tut, a „Zöld Banda” vezérét Csang tábornokká nevezi ki, és ettől kezdve nyugodtan kereskedhet a betiltott ópiummal. Mao Ce-tung 1949. évi hatalomra kerülésével a bünszervezetek, amelyek főként szerencsejátékokkal, lopással és prostitúcióval foglalkoznak, áttesszék székhelyüket Hongkongba, ahol beférköznek a rendőrségbe is, és valóságos birodalmat hoznak létre, mely mind a mai napig aktív.²⁵

„(...) bármik is voltak a Triádok valamikor a múltban, ma a Triád társadalom egyszerűen rosszindulatú bűnözők bandája; tudatosan használják fel a Triád név által keltett félelmet és misztikus érzéseket annak érdekében, hogy a szervezet tagjait összekapcsolják, és hasonló módszerekkel tartsák félelemben a lakosság nagy és erre fogékony részét.” Ez a leírás a hongkongi királyi rendőrségtől származik.²⁶

²⁵ Guillemette De Véricourt – A maffia (Nyitott szem – Alexandra kiadó) 26-27 oldal

²⁶ David Black: A Kínai Maffia – Jönnék a Triádok! 78 oldal

Bármiről legyen is szó: uzsora (hitelkamat-spekuláció), zsarolás, védelmi pénzek, ingatlan spekuláció, szerencsejátékok, fegyverkereskedelem, kábítószer, pornóipar, prostitúció a „testvérek” mindenütt feltűnnek. A szervezet a legális tevékenységét is folyamatosan fejleszti és szélesíti. A Triádoknak érdekeltségei vannak a show-businessben és a mozi világában. Tevékenységei rendkívül változatosak, melyet a Triád szervezetre jellemző rugalmasság tesz lehetővé.

Annak dacára, hogy ellenálltak a kommunista állam berendezkedésnek, a kínai bünszervezetek viszonylag gyorsan megszokták a száműzetést, és bárhol képesek voltak gyökeret eresztetni. Az új pozíciójukat felhasználva fontos szerepet játszanak a kínai illegális munkavállalók szállításában és elhelyezésükben. A Triádok és az általuk beszállított kínaiak azok, akik a világ minden táján kialakították, a kínai negyedeket (Chinatown) melyek jellegzetes színpontjai az adott ország városainak, és mint egy kis kínai állam működnek az adott területen a saját játékszabályaik alapján.

A Triád „testvérek” a csempészet mestereivé váltak, és tökéletesen hamisítanak mindenféle iratot, útleveleket vagy éppen hitelkártyákat. Az ilyen hitelkártyákkal elkövetett csalások már olyan szintet értek el, hogy 1995-ben az európai bankok a brüsszeli hatóságokhoz fordultak megoldásért.

Hongkong visszacsatolása a kommunista Kínához az emberek elvándorlását okozta, ami csak részlegesnek mondható. Tao Siju, a kínai közbiztonsági miniszter, nemhiába ismételte 1997-ben „a Triádok nem csak gengszterekből állnak, hanem igazi hazafiakból is” (...) És ezt a nyilatkozatát annak ellenére tette, hogy előző évben tűzzel-vassal harcolt a korrupció és szervezett bűnözés ellen. Ami azt illeti, a kínai kormány és a „testvérek” (főként a Sun yee on tagjai) már több megállapodást kötöttek a „békés egymás mellett éléssel” kapcsolatban.²⁷

A Triádok fő jellemzői napjainkban

Világszerte közel 60 ismert Triád társulás működik, de a gyakorlat szerint azokban az országokban, ahol nagyobb lélekszámú kolóniák élnek, egy tucatnál nem több merül fel rendszeresen a rendőrségi büntetőeljárásokban. Egy-egy Triád szervezet taglétszáma csupán száz körül mozog, míg más bünszervezetek, így a Szan Ji-on, – amelyről úgy tudják, hogy Hongkong legnagyobb és legbefolyásosabb szervezete – vagy 35.000 taggal rendelkezik. A legtöbb tradicionális kínai banda székhelye, rituális és szellemi vezetése Hongkong területén található.²⁸

A kínai szervezett bűnözés egyik legfontosabb jellemzője, hogy még a szicíliai maffiát, a Cosa Nostrát, a Camorrát vagy a N'dranghetát is felülmúlja titkolózás, külső-belső konspiráció terén. A kínai Triád szervezetekre egyébként sem használható a klasszikus értelemben vett maffia-fogalom.

Az Amerikai Egyesült Államokban és Nagy-Britanniában működő Triád csoportosulásokkal kapcsolatos megfigyelések szerint az egyik legfontosabb jellemzőjük, hogy nem rendelkeznek olyan szigorúan egységes, centralizált központi irányítással, mint ami a szicíliai maffiára jellemző.

²⁷ Guillemette De Véricourt – A maffia (Nyitott szem – Alexandra kiadó) 29 oldal

²⁸ David Black: A Kínai Maffia – Jönnek a Triádok! (Háttér Kiadó-1992) 79 oldal

A Triád szervezetek azonban, az olasz maffiához hasonlóan, hierarchikusan felépülő, funkciók szerint elkülönülő egységekből állnak. A kínai bűnszervezetek abban térnek el a hagyományos maffia szervezetektől, hogy bár rendelkeznek bizonyos hatalmi struktúrával, de a közvetlen centrális ellenőrzés csekély, az egyes csoportok gazdaságilag önállóak és függetlenek, a felsőbb irányítási szint inkább csak az esetleges problémák eldöntésében játszik „bírói” szerepet.²⁹

A bűnszervezet legfelső ellenőrzését és vezetését egy az olasz maffiában is jól ismert keresztapáához hasonló személy gyakorolja, akit San Csunak neveznek, helyettese pedig a Fu San Csu, de nevezik néha Taj-lao vagy Ji-lao, azaz Idősebb Báty vagy Második Idősebb Bátynak is. Ezek a piramis csúcsán lévő vezetők gyakran úgy viselkednek, mint a despotikus kényurak, és sokszor valóban élet és halál kérdésében döntenek birodalmuk határain belül, és igen gyakran azon kívül is.

A vezető és helyettes alatt következik rangban a Tömjénmester, a Hsziang Csu és az Élharcos, a Hszien Feng, valamint a szervezet főpapja a Heung Csu, aki a társaság rituális életére és a hűségességre felügyel. A főpap feladata ezenkívül az új tagok felesketése és elvégezi a szükséges vallási áldozatokat és erős kézben tartja a szervezet spirituális vezetését is, ami az ősi gyökök miatt nagyon fontos összetartó erő.

Mivel a Triádok struktúrája nem annyira merev és kötött, azért Hszien Feng saját elhatározása alapján szervezhet újabb alcsoportokat, a „főnök” jóváhagyása nélkül, továbbá segít a társaság „főpapjának” a feladatai ellátásában is. Szintén az „élharcos” dolga, hogy a bűnszervezet határait még jobban kibővitse, és a birodalmuk pozícióját a saját eszközeivel az adott területen erősítse. A klasszikus gyökerekkel rendelkező kínai bűnszervezet struktúrájában öt adminisztratív csoport található, ezek élén egy-egy magas rangú hivatalnoki feladatokat ellátó tag áll, akinek a feladatai ellátásához rendelkezésére áll egy a közkatonákból szervezett elit alakulat is.

A Triád szervezeteknek természetesen van könyvviteli részlegük is, amely az általános adminisztrációra és a szervezet általános pénzügyi helyzetére felügyel. Állandó feladat a bűnszervezet taglétszámának a fenntartása és növelése, emiatt rendelkeznek toborzó szekcióval is, amely intézi a végrehajtó „katonákkal” kapcsolatos tevékenységet. Szinte minden triád társulás vonatkozásában elmondható, hogy a szervezetbe történő belépés nem minden tag vonatkozásában volt önszántából való, sok esetben erőszakos rábírással törik meg az esetleges belépési ellenállást.

A műveletek végrehajtásával foglalkozó részleg a bűnszervezet nagyobb szabású akcióit koordinálja le, így a kábítószer-csempészt vagy a beszerzett nyersanyag feldolgozását, amely aztán lehetővé teszi az utcai árusítást. A Triád szervezeten belüli, valamint az egyes alcsoportok és a San Csu központja közötti kapcsolatokról és logisztikáról az összeköttetésért felelős részleg gondoskodik.

A kínai bűnszervezet, hogy magát vonzóvá tegye, az erre feljogosított egysége útján kiépít egyfajta szociális hálót, amelynek figyelme a tagok és családtagjaik jólétére, mintegy szociális és gazdasági helyzetére terjed ki. A Triád tagok, akik esetlegesen „kötelességteljesítés” közben meghalnak vagy megsebesülnek, vagy akikkel szemben az ellenük folyó büntetőeljárások során fogva tartanak, számíthatnak arra, hogy feleségükről, gyermekeikről és szüleikről a bűnszervezet teljeskörűen gondoskodni fog, illetve arra is, hogy orvosi ellátásukat, ügyvédi kiadásait, akár temetésük költségeit is a szervezet fogja fedezni.

²⁹ Belügyi szemle 52. évf. 2-3. sz. / 2004 Bakos Edina – Káplár Balázs „Létezik-e kínai maffia Magyarországon?” 106 oldal

Hasonló hierarchikus modell alapján szerveződnek a kisebb csoportok is, bár ezeknek nincs saját Tömjénmestere. Ennek a fajta csoportnak a katonai parancsnoka a Vörös Cölöp, vagyis a Hung Kvan. Ő vezeti a harcoló katonákból álló egységet az ellenséges bandák elleni támadásokban, és ő felelős az egység különféle érdekeltségeinek védelméért. Ezek a kis csapatok látják el a bűnszervezet birodalmának „rendészeti” ellenőrzését is, védelmet biztosítanak a pénzkölcsönző helyeknek, a játékbarlangoknak és kaszinóknak, az utcai kábítószerárusoknak továbbá a védelmi pénzeket, illetve másféle kizsárolt pénzeket összegyűjtő tagoknak.

Beszélnünk kell még a Fehér Papírlegyezőről (Paj Csi Szan), a triád csoport könyvelőjéről vagy másképpen gazdasági igazgatójáról. Ő az, aki a harcosok felé kifizetéseket rendezi és összeszedi a bűnszervezet nyereségét is. A Cso Haj, a fűszandál, azaz a hírnök a banda hírvivője, illetve közvetítője. Ő az összekötő a szervezet és az utcán árusító üzletek, a kis boltok és az éttermek között, ahonnan a kizsárolt összegeket várják. A Fűszandál kapcsolatépítőként is szolgál a különféle Triád szervezetek között, ő gondoskodik arról, hogy a tagok a gyűléseken megjelenjenek, és ő hozza-viszi a szervezet számára releváns információkat.

A kínai bűnszervezetek sajátja, hogy az adott szervezetben minden egyes rangot számmal jelölnek, amelynek kiválasztása a kínai számmisztika komplex tudományában gyökerezik. Az összes kód négyes számmal kezdődik, amely azt a négy óceánt jelenti, amely hitük szerint körbevette a világot.

A négyes számmal a Triád bandák azt akarják érzékeltetni, hogy ők is hasonlóképpen ölelik át az emberiség dolgait és magát az egész világot. Ezen nézet, továbbá hitük szerint a 489-es szám a legnagyobb, így nyilvánvalóan ezzel a számmal jelölik a vezért, a San Csut.

A bűnszervezet második embere, vagyis a helyettes és a Tömjénmester osztozik a 438-as számon. A Vörös Cölöp a 426-os, a Fehér Papírlegyező pedig a 415-ös számot kapja.

A Fűszandál a 432-es, illetve a bűnszervezet végrehajtói, közkatonái, a Sze Csiuk, mind a 49-es számot viselik. A különféle, Triádon belüli rangok jelzésére használatos fenti számkódot kézjelzések egészítik ki, amelyekkel közvetítik a másik banda tagjainak a saját csoportjukban elfoglalt pozíciójukat, továbbá a már említett „arcuk minőségét”, a becsületük szintjét is.³⁰

A szimbólumok bemutatásánál a teáskannák – a teáscsészék is – ugyancsak kiemelt szerepet kaptak a kínai Triádok jelrendszerében. Ez a fajta jelrendszer is annyira sokszínű, hogy oldalakat lehetne mind arról írni, ahogyan a teáskanna, a teáscsésze asztalra való kirakásának, elrendezésének, megtöltésének és kiürítésének vagy a tea elfogyasztásának változatai képesek a kínai Triád tagok között a legkülönbözőbb tartalmakat hordozni. Ezzel a fajta jelrendszerrel lehet segítséget kérni, vagy éppen elutasítani, szövetséget kötni, vagy akár hadat üzenni a másik társaságnak.

A használt jelbeszéd valóban annyira széleskörű, hogy felöleli a bűnszervezetek tevékenységének majdnem minden területét, és szinte állandóan használják is, hogy a kívülállókat teljesen kizárják az aktus alatt folyó kommunikációból.

³⁰ David Black: A Kínai Maffia – Jönnék a Triádok! (Háttér Kiadó-1992) 85 oldal

A Triád tagok különböző kifejezéseket is használnak, melynek a bandatagok számára sajátos jelentése van. Nézzünk ezekből néhányat a teljesség igénye nélkül. A bandatagoknak a „test lemosása” azt jelenti, hogy valakit meg kell ölniük, az „arc lemosása” meg azt, hogy valakinek a fejét le kell vágni. A „jó szél csalogatása” valaki fülének a levágását jelenti. A „leprás fia” olyasvalakit jelent, aki nem tartozik a Triádokhoz. A „felhőbe harapni” kifejezéssel az ópiumszívást jelenítik meg, míg a „kört leírni” kifejezés egy közösség kifosztására, zsarolására utal.

A modern Triádok sokkal haladóbb gondolkodásúak és újítóbb szelleműek elődjeiknél. Az 1970-es években Hongkongban alapított Nagy Kör Fiúk például Ausztráliára, Hollandiára, Nagy-Britanniára és Kanadára is kiterjesztette a kábítószer-kereskedelmi tevékenységét. Éppen ezért újra felvette a kapcsolatot az anyaországgal. Peking pedig jó hasznát vette hálózatuknak és szakértelmüknek. Hasonlóan aggasztó az Egyesült Államokba, Kanadába, Ausztráliába és Európába irányuló embercsempészet mértékének növekedése is.

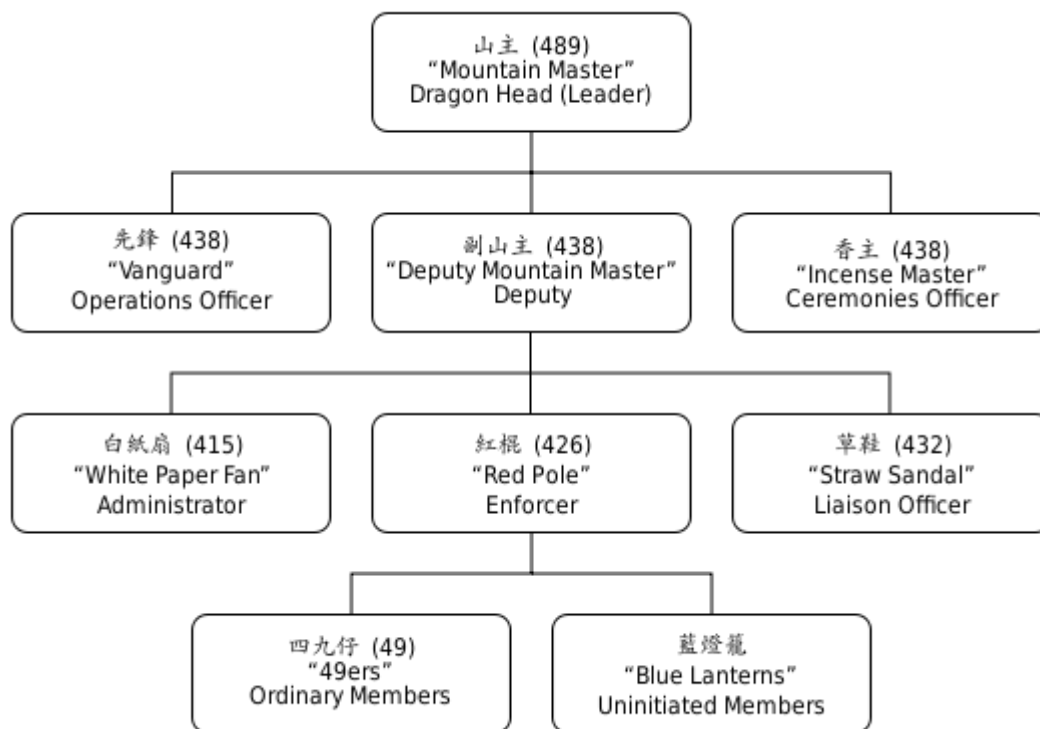
A tevékenység nagyságrendjét jól érzékelteti az az eset, amikor 1993-ban a Golden Venture nevű hajó – a fedélzetén csaknem 300 leendő kínai bevándorlóval – partra futott a New York-i kikötőben. Tíz utas a kikötő vizébe fulladt, miközben megpróbáltak partot érni. Az efféle utazások költségeit gyakran az érintett személyek célországban élő rokonai fizetik ki a csempészbándáknak. Egyes becslések szerint évente mintegy 100.000 ember „adósodik el” a Triádok felé – a hálózat tehát egyre nő.

A Triádok ma is segítik és támogatják a külföldön élő kínai bevándorlókat, aminek persze ára is van. A Triádok segítségét mindig viszonzni kell. A védelmi pénz és a zsarolás mindig is a vagyonszerzés legolcsóbb és legkönnyebb módszerei voltak. Aki a Triádok tagja lesz, annak ezzel is számolnia kell. A kínai alvilág egyik legfontosabb jellemzője, hogy még a szicíliai maffiát is felülmúlja a titkolózás, külső-belső konspiráció terén. Ahogy a leírtakból láttuk a kínai szervezett bűnözésre nem alkalmazható a klasszikus maffia fogalom, hiszen az Amerikai Egyesült Államokban és Nagy-Britanniában működő Triád csoportosulások egyik legfontosabb jellemzője, hogy nem rendelkeznek olyan szigorúan egységes központi irányítással, mint pl. a szicíliai maffia esetében, azonban szintén hierarchikusan felépülő, funkciók szerint elkülönülő egységekből állnak. A Triádokban a közvetlen központi ellenőrzés csekély, az egyes csoportok gazdaságilag önállóak, a felső szint csak az esetleges viták eldöntésében játszik szerepet.

A modern Triád szerkezete némileg eltér a hagyományos felépítéstől. (1. ábra) Legfelül áll a Laoda, helyettese a Jilao, alattuk a Tömjénmester következik, aki a banda főpapja. Az ő feladata, hogy a banda rituális életére és a hűségeskükre felügyeljen. Az Élharcos (Xianfeng) feladata az új tagok toborzása. Ez után a hierarchiában öt magas rangú tisztségviselő következik. A Vörös Cölöp (Hong Guan) a csoport katonai parancsnoka. Hozzá tartozik a kiképzésektől kezdve a védelmi funkciókig sok feladatkör. A könyvelő, gazdasági funkciót a Fehér papírlégyező (Bai Zhisan) látja el. A Fűszandál a közvetítő a tagok között, ő szedi be a pénzt az áldozatoktól.³¹

1. ábra: A Triád szervezetek hagyományos felépítése

³¹ Bakos Edina-Káplár Balázs: Létezik-e kínai maffia Magyarországon? Belügyi szemle ISSN 1218-8956 2004. 104. oldal

Kínai utcai bandák és a Tongok

A világon mindenütt az egyik legtöbb bűnügyi és rendészeti problémát az utcai bandák jelentik. Kialakulásuk és szervezeti rendszerük szinte mindenhol mutat némi azonosságot. Így természetesen Európában is egyre nagyobb veszélyforrásként tartják számon az utcai bandákat, számos európai országban tematizált bandaellenes rendőri egységek működnek.

Ahogy az alábbiakban látni fogjuk a kínai utcai bandák „szülőházaja” az Amerikai Egyesült Államok és a jelenleg hazánkban működő kínai utcai bandák ezeket a hagyományokat ápolják. Az FBI Nemzeti Bandaellenes Hírszerző Központba beérkező jelentései szövetségi szinten elemzik a bandákként működő csoportok dinamikáját, profilját és fenyegetettségüket. Az Európai Unió által meghatározott szervezett bűnözői csoport meghatározás természetesen ezekkel az adatokkal nem vethető össze, illetve azt sem reprezentálja kimutatás, hogy a bandák közül melyekre vonatkozhatnak olyan paraméterek, melyek megléte esetén velük szemben a RICO törvény alapján lehet eljárni. Az FBI elemzései az USA-ban a problématerképük rangsora az alábbi:

- lakókörnyezet alapú bandák – 54 %
- nemzeti szintű utcai bandák – 26 %
- törvényen kívüli motoros bandák – 11%
- börtönbandák – 9 %

Taglétszámukat tekintve a börtönbandák és a törvényen kívüli motoros bandák csupán az összlétszám 12 %-át teszik ki.

Az EUROPOL definíciója³² szerint „*az utcai banda egy orientált, tartósan működő utcai csoport azoknak az egyéneknek, akiknek az illegális tevékenységbe való bevonása része a csoport identitásának*”. (Situation Report 2010)

A modern kínai bűnszervezetek egymásra épülnek, a csúcson a Triád, a Tongok kereskedelmi és más legális érdekvédelmi funkcióikkal a középszinten, mintegy szimbiózisszerűen funkcionálnak a kínai szervezett bűnözés rendszerében. A legalja a szó szimbolikus és konkrét értelmében is a kínai utcai bandák.

A bűnözés modernkori igényeihez igazodva szükségszerűen jöttek létre az utcai bandák leginkább a Tongok végrehajtóiként. A Tongok és az utcai bandák létrejötte is az amerikai kínai migrációs hullámokhoz köthető. A Tongok 1850 körüli létrejötte a kínai kolóniák összefogását és személyi, vagyoni érdekvédelmét, mint „védőszárnyat” megteremtve jöttek létre San Franciscoban.

Az utcai bandák szintén a nyugati parton jöttek létre 1950-es évek elején. A Kínai Népköztársaság kikiáltása, Mao hatalomra kerülése miatti kivándorlási hullám és a nyugati parti utcai bűnözés fellendülése készítette a Tongokat arra, hogy „Kis Testvéreik” bandákat hozzanak létre.

A hazánkban élő kínaiak szerint csak szüleik túlságosan lassú gazdagodását megeléglő fiatalokból álló bandák léteznek leginkább Budapesten, amelyek csupán kisebb súlyú bűncselekményeket követnek el. Ha vizsgáljuk ezeket a társulásokat, akkor ezek közül a legismertebb a pekingi fiatalokból álló Damao, vagy fujianiek alakította Daming nevű szerveződés. Többen említést tesznek még ezenkívül a zhejiangi vagy a henani társaságokról is, de ezeket nem tartják olyan befolyásosnak, mint a fenti kettőt.

A bandákba szerveződés elsősorban területi elv alapján történik, a rokoni szálak csak másodlagos szerepet töltenek be. Jelenleg konkrét információk nincsenek arról, hogy lenne egy „Laoda”, vagyis egy olyan vezető, aki az összes társulást ellenőrzése alatt tartaná, akihez a bandák a problémáikkal fordulhatnának.³³

Jakuza

A jakuzák története a 17. századra vezethető vissza. Mostanáig büszkék történelmi gyökereikre és élő tradícióikra. Ez mind a mai napig befolyásolta önképüket és azt is, hogy a kívülállók egyfajta félelemmel tarkított romantikus hozzáállással viszonyulnak hozzájuk. 1604-ben a Tokugava-bakufu megalapításával Japán egy olyan korszakba lépett, ami békét és stabilitást hozott a szigetország lakóinak és a viszonylagos jólét mellett nagyjából kétszáz évnyi elszigeteléssel járt.

Tokugava Iejaszu volt, aki egyesítette Japánt és megalapította a Tokugava nevű sógunátust, emiatt a samurájok tömegei maradtak foglalkozás nélküliek. Sokan a felélték a vagyonukat vagy éppen szerencsejátékon elvesztették, emiatt alkalmazkodniuk kellett az újonnan kialakult helyzethez. Voltak, akik a megszerzett több százéves tradíciókra visszanyúló harci tudásukat a saját megélhetésük miatt mások ellen fordították.

³² Az EUROPOL megkülönböztet Franchise Street Gangs, Copycat Street Gangs, Postcode Street Gangs és Foot Soldier Street Gangs bandatípusokat.

³³ Belügyi szemle 52. évf. 2-3. sz. / 2004 Bakos Edina – Káplár Balázs „Létezik-e kínai maffia Magyarországon?” 113 oldal

A köznép őket nevezte kabukimonóknak, akik agresszív viselkedésű, furcsa öltözetet viselő (gyakran női ruhákba bújtak), gyakran egyedülálló, vagy éppen csoportokba verődött egykori szamuráj harcosok voltak, akik letértek az őseik magasztos útjáról, és fosztogatásból és zsarolásból tartották el magukat. Már ekkor megfigyelhető a tagok közti szoros összetartás, ami majd a későbbi japán bűnszervezetekre, a jakuzákra is jellemző lesz.

A megtámadottaknak reagálni kellett a kabukimonók támadásaira, ezért ellenük jöttek létre a falvak és városok lakosaiból az úgynevezett macsijakkók, akik helyi civilekből, bolttulajdonosokból, kézművesekből, roninokból álltak, és próbálták felvenni a harcot az otthonukat fosztogató bandákkal.

A sok-sok fosztogató bandából a 18. század feudális Japánjában két csoport erősödött meg igazán, akik a tevékenységüket a kereskedelmi utak mentén és a városokban folytatták. Az egyik ilyen csoport volt a bakutó, amelynek tagjai szerencsejáték szervezéssel foglalkoztak, míg a másik a tekija volt, akik az országot járva piacokon, ünnepeken kínálták portékáikat.

Mivel ezeknek a csoportoknak szokásai és alkalmazott módszerei nagyon eltértek egymásaitól, ráadásul csak az adott csoportra voltak jellemzőek, így a japán rendszet a jelenkorban is tekija és bakutó névvel különbözteti meg a jakuza szervezeteket, attól függően, hogy a tagok melyik ősök szokásait viszik tovább, illetve vallják magukénak.

A tekiják a régmúltban többnyire különféle orvosságokat, gyógyfüveket árultak. Ez a kör a 18. század közepén – saját védelmük és az egyező érdekek miatt – elkezdett csoportokba szerveződni. A belső hierarchiájuk az ojabun-kobun kapcsolaton alapult, alvezérekkel és alárendeltekkel. A korábbi tradicionális értékekből levezethetően szigorúan betartották az olyan szabályokat, mint a szervezet titkainak megtartása, a más banda-tagokkal szembeni lojalitás, az alá-fölérendeltségi viszonyok szigorú tisztelete.

A bakutók és a szerencsejáték már régóta hozzátartoznak a japán kultúrához annak ellenére, hogy a szerencsejátékot már a 7. századtól kezdve tiltják Japánban. A szerencsejátékok iránti szenvedély más ázsiai országokban is mind a mai napig jelen van, amelyhez erősen kapcsolódnak a jakuzák, illetve Kína viszonylatában a Triádok.

A szerencsejátékosok Japánban először olyan államilag finanszírozott építkezések mellett jelentek meg, ahová a helyi tisztviselők hívták őket azért, hogy az építkezéseken dolgozók pénzét kicsalják, mert így a pénz egy része visszafolyhatott a saját zsebükbe.

A jakuza elnevezés is a szerencsejátékokban játszott oicsókabu nevű kártyajátékból vezethető le, mivel a ja-ku-za szótagok a 8–9–3 számokat jelenítik meg, és ez a fajta számkombináció a vesztes lapjárás.

Az előzőekben bemutatott bűnszervezethez hasonlóan ők is szigorú szabályok szerint éltek, itt is fontos volt a szervezet titkainak megőrzése, az ojabun-kobun kapcsolat feltétel nélküli tisztelete vagy a szervezeten belüli hierarchia betartása. Mindkét szerveződésre igaz volt, hogy akik megszegtek ezeket a belső, íratlan szabályokat, azokat sokszor kegyetlenül megbüntették.

Különösen súlyos büntetés várt arra, aki lopott a szervezet valamely tagjától, mivel ekkor levágták az elkövető ujjait, hogy keze ezek után használhatatlan legyen mindenféle tevékenységhez, majd ezután ki is zárták a szervezetről.

Sok esetben tetoválásokat (irezumi) alkalmaztak, az ennek során megjelenített ábrák és motívumok mind-mind sajátos jelentéssel bírtak, melyekhez a japán emberek hitvilága szorosan kapcsolódott. Ez a fajta testfelületen megjelenő művészi kifejeződés korábban leginkább a bakutók között volt megfigyelhető. Mindezek – a két szervezetre jellemző – külső és belső tulajdonságok, a kialakított szervezeti hierarchia, annak működtetése arra enged következtetni, hogy ezek a korai szerveződések valóban a jakuzák „őseinek” tekinthetők.³⁴

Az amerikaiak, a megszállás éveitől tudták, hogy a jakuzák a szamurájok leszármazottjai, kitűnő harcművészek, nagy tömegbázissal rendelkeznek és nagy befolyással bírnak a belpolitikára, így a háború utáni megszállás idején a jakuzákat elsődleges veszélyforrásnak tekintették. Miután elkezdték a nyomozást a jakuza szervezetek és tevékenységek után, rá kellett jönniük, hogy ez a „világ” annyira zárt és összetartó, hogy igazi fogást nem találtak a szervezeten, majd 1948-ban abbahagyták a vizsgálódást, amikor is a megszálló erők úgy vélték a veszély elmúlt.

A II. világháború utáni időkben, a japán kormányban hatalmi és politikai vákuum alakult ki, amit kihasználva megalakulhatott a gurentai banda, melynek főbb tevékenységi köre a fekete piac volt, de a fenyegetés és a zsarolás is beletartozott repertoárjukba.

A japán kormány maga is felhasználta őket, például olyan esetekben, amikor egy gurentai, mint a koreai munkák felügyelője dolgozott. A tagjaik nagy többségükben munkanélküliek és repatriáltak voltak. Hamarosan már kormánykörökben is találtak segítséget és befolyást, a megszálló erők tehetetlenül figyelték a gurentai banda megerősödését.

A jakuza szervezetekről általánosságban elmondható volt, hogy a háború utáni években még inkább agresszívebbeké váltak, a kardokat és késeket lecserélték, és ezek helyett a korszerű fegyvereket részesítették előnyben, nem úgy, mint a kínai Triádok esetében, akik mind a mai napig ragaszkodnak az ősi fegyverekhez.

A bűnözés formája és struktúrája is megváltozott ezt követően, mivel míg a múltban a legtöbb esetben más bandák tagjai voltak az áldozatok, most már a hétköznapi polgárok sem kerülhették el a zsarolásokat és rablásokat, sok esetben gyilkosságok áldozataivá is váltak.³⁵

Japánban jelenleg 22 hivatalosan elismert jakuzacsoport tevékenykedik. A három legnagyobb a Szumijosi-kai a maga 12.000 tagjával, az Ingava-kai 10.000 taggal és a legfontosabb, a Yamaguchi Gumi, amelynek 40.000 tagja és 100-nál is több alcsoportja van. Minden csoport havi részesedést fizet a szervezet vezető testületének.

A Yamaguchi Gumi vezetése különböző becslések szerint közel havi 50 millió dollárt keres tagjai magántőkéjének forgatásával és befektetésével. A Yamaguchi Gumi eredetileg a kobei dokkmunkások érdekvédelmi szervezeteként jött létre, majd a II. világháborút követő rendezetlen politikai időszakban kezdett el igazán megerősödni és terjeszkedni.³⁶

A japán rendőrség korábbi becslése szerint az ország bűnszervezeteit, a Yamaguchi Gumit is beleértve 86.000 bandatag alkotja, ami sokszorosa számos egyéb, köztük az amerikai maffia létszámának.

³⁴ Kaplan, David E. – Dubro, Alec: Yakuza – Japan's Criminal Underworld, University of California Press, Los Angeles 2003. - <https://yakuzanosekai.wordpress.com/page/2/>

³⁵ <http://tereless.hu/keletkultinfo/lexikon/yakuza.html>

³⁶ Jake Adelstein – Tokio Vice; Egy újságíró a japán maffia hálójában (HVG Kiadó zrt. 2010) 115 oldal

A jakuza egyfajta családmoddelt követ, ennek során az újoncok hűséget fogadnak az ojabun nevű úgynevezett apa-figurának. A hűséget rituális szaké ivás során fogadják meg, ezáltal születik meg a jakuzára is jellemző testvériség, akik miután bekerülnek a bűnszervezetbe, *kigjósateikké*, azaz testvérekké válnak. A bűnszervezetek rendszerint hierarchikusan épülnek fel, mint egyéb klasszikus bűnözői társulások.

A japán rendőrség 2008-ban, egy „Összefoglaló a japán rendőrség rendszeréről” című, angol nyelvű dokumentumot osztogatott a külföldi rendőröknek, melyből kiderül, hogy a jakuza szervezetek komoly fenyegetést jelentenek a lakossági és céges pénzügyi tranzakciókra egyaránt.

A jakuza számos bűncselekményt követ el azért, hogy tőkét injektál legális üzleti vállalkozásokba, és úgy tesz, mintha a legális üzletben lenne érdekelt. Ezeket a csalásokat mind saját cégeken keresztül, mind más cégekkel való együttműködésben folytatják.

A jakuza helyzete Japánban hosszú ideje nem egyértelmű, főleg a kívülállók szemében, hisz akár az olasz bűnszervezetek, ők is szoros és sokszor átláthatatlan kapcsolatban állnak a hatalmon lévő párttal, ami Japán esetében az LDP, a Liberális Demokrata Párt.

A jakuza ma sok szempontból erősebb, mint valaha, noha több mint 20 év telt el azóta, hogy az első szervezettbűnözés-ellenes törvényeket elfogadták és alkalmazzák.

A Yamaguchi Gumi fallal körülkerített főhadiszállása jelenleg is Kobe leggazdagabb részén található. A szervezet házakat és földterületeket is megvásárolt korábban, ahonnan lehetetlen számítani őket. Ennek az az oka, hogy a jakuza Japánban törvényes intézmény. Valójában ugyanolyan jogokat szerez és élvez, mint bármely jogi személy vagy szervezet, akár például a Rotary Club, tagjai pedig törvénytisztelő állampolgároknak számítanak.

A tokiói rendőrkapitányság 2006-ban készített egy listát, amely mintegy 1000 olyan tokiói és környékbeli szervezet nevét tartalmazza, ami a jakuza fedőszerveként működik, ezek mintegy egyötöde kimondottan ingatlan kiadással és eladással foglalkozik.

A legfrissebben kiadott közlemény alapján fokozott jakuza jelenlét mutatható ki a biztonságtechnikai, könyvvizsgálói, tanácsadói területen és általában a pénzügyi szektor más szegmenseiben is. A nemzeti közbiztonsági tanács közelmúltban elvégzett vizsgálata megerősíti, hogy a három legnagyobb bűnszervezet fedőszervei elsősorban építési, ingatlan- és pénzügyi területen működnek, bárakat és éttermeket üzemeltetnek, vagy vezetési tanácsadással foglalkoznak.

A jakuza vezetői a japán társadalomban ismert hírességeknek, közszereplőknek számítanak, a Szumijosi-kai és az Ingava-kai vezérei interjúkat adnak úgy az írott, mint vizuális médiában.

Sok esetben láttak politikusokat ismert jakuza vezetőkkel vacsorázni, amik erősen megkérdőjelezi a bűnüldözés érdekében megszavazott maffia törvények valós alkalmazását. Hazájukban különböző rajongói újságok, képregények és filmek magasztalják az egekig a jakuzákat.¹⁶

A Yamaguchi Gumi sikeresen behatolt a tőzsdére és a pénzügyi szektorba is, kiterjedtsége és módszerei alapján a szervezett bűnözés legsikeresebb vállalkozásának számít az egész világhon. Tagjai a végsőkig lojálisak a szervezethez, ami nem csoda, hiszen, ha valaki megkárosítja a főnökét, annak többnyire levágják egy testrészét vagy néha meg is ölik.

A Yamaguchi Gumit kiterjedtségében és alkalmazott üzleti módszereiben sokan egy hipermarket-lánchoz hasonlítják. Valójában mindenütt jelen van, és az egész japán piacot uralja. Saját pénzügyi és befektetési osztállyal rendelkezik, mint láttuk jó kapcsolatot ápol a vezető politikusokkal, köztük egykori pénzügy-miniszterekkel is.³⁷

Az ázsiai bűnszervezetekre jellemző, hogy az abban résztvevő tagok csak nagyon nehezen tudnak kilépni, sok esetben emiatt az életükkel fizetnek a hűtlenségért. A japán jakuzában mind a mai napig bevett gyakorlat, ha valaki elhagyja a szervezetet, a maffia kétféle levelet küldhet a vele kapcsolatban állóknak, lehet az barát, ismerős vagy éppen családtag.

A *hamondzsó*, szó szerint „betört kaput” jelent, ami arról tájékoztatja az illetőt, hogy az abban nevesített volt jakuza tag elhagyta a „családot”, és azt ajánlja a címzettnek, hogy ne nyújtson menedéket, és ne lépjen üzleti kapcsolatba ezzel a személlyel.

A *zecuendzsó* azt közli a címzettel, hogy az illető tag elárulta a szervezetet, nem testvér többé, mindent meg fognak tenni, hogy minél hamarabb elkapják. Az ilyen levél sokszor az áruló személy fellelhetőségére is rákérdez annál a személynél, akinek a levelet kézbesítették. Ez valójában olyan mintha a japán maffia körözést adna ki a volt tagjuk ellen.

Ha belegondolunk, ez elég kellemetlen helyzetbe hozza azt a személyt, aki esetleg rejtegeti az árulónak kikiáltott személyt, vagy csak éppen tudomással bír a tartózkodási helyéről. Két lehetősége van, vagy adatot közöl a maffiának és ezzel elárulja a hozzá közel állót, vagy kitart a keresett személy mellett és vállalja annak ódiumát, hogy emiatt akár az életével is fizethet.³⁸

A Yamaguchi Gumi nevű japán bűnszervezet bevétele a leghatalmasabb – derül ki egy független kutatóintézet nyomozásain alapuló rangsorból, amely a leggazdagabb emberekről szóló Fortune magazinban jelent meg. Közel 80 milliárd dolláros éves jövedelemmel rendelkeznek, ezzel a japán jakuza viszi a prímet a bűnözők világában – több a vagyonuk, mint Azerbajdzsán vagy Fehéroroszország GDP-je. A bűnszervezet drogkereskedelemmel, szerencsejátékkal, uzsorakölcsönökkel és “konfliktuskezeléssel” foglalkozik.³⁹

Az 1990-es évek kezdete óta Japán négy alkalommal próbálta megtörni a jakuza erejét, de létszámát alig valamivel sikerült csökkenteni. A jakuzákat a legutóbbi időkhöz, – mint már említést tettem – hallgatólagosan tudomásul vették az országban, mivel hozzájárultak ahhoz, hogy az utcákon rend és biztonság legyen – egyszerűen azzal, hogy az alvilágra ugyanolyan szigorú szabályokat és fegyelmet kényszerítettek, mint amilyen a japán társadalom egészét jellemezte.

Ahogy Japán modern és erős középosztállyal rendelkező országgá fejlődött, van egy fajta igény, hogy ma már a közrendet a bíróságok és a törvény révén tartsák fenn, ne pedig a japán jakuza tagok.

³⁷ Jake Adelstein – Tokio Vice; Egy újságíró a japán maffia hálójában (HVG Kiadó zrt. 2010) 281 oldal

³⁸ Jake Adelstein – Tokio Vice; Egy újságíró a japán maffia hálójában (HVG Kiadó zrt. 2010) 170 oldal

³⁹ PANNON RTV - 2015.05.31. Legfrissebb hírek – <http://pannonrtv.com/web2/?p=207900>

Ahogy a jakuza maga is fejlődik, és egyre szofisztikáltabb bűncselekményeket hajt végre, a rendőrségnek egyre nehezebb lépést tartania az új tendenciákkal. A Japánban lévő marubok (szervezett bűnözéssel foglalkozó nyomozók) ahhoz vannak szokva, hogy egyszerűbb zsarolási és megfélemlítési esetekkel foglalkoznak, nem pedig tömeges tőzsdei manipulációkkal és komplikált csalási ügyekkel, amelyekkel kapcsolatban nincs meg a megfelelő gazdasági és pénzügyi tudásuk. Ennek kapcsán újabb egységeket hoztak létre, akik a gazdaságvédelem területén is hatékonyan tudnak fellépni a japán szervezett bűnözői körökkel szemben.⁴⁰

Hogy a Japán kormány és politikai lépést tudjon tartani a jelenkori szervezett bűnözéssel, ezért törvényt kellett alkotni, amely a hatékonyabb fellépést garantálja, ezért ennek szellemében 1992-ben megszületett a Botaiho törvény⁴¹, amely kimondottan a szervezett bűnözés visszaszorítása érdekében született meg.

A Botaiho nagyon fontos abból a szempontból, hogy konkrétan, egzakt módon megfogalmazza mi is minősül borjokudannak (bűnszervezetnek). A borjokudan olyan szervezet, melynél nagy a veszélye annak, hogy tagjai csoportosan és rutinszerűen illegális és erőszakos cselekményeket követnek el. A törvény definiálta az illegális és erőszakos cselekedetek fogalmát is, és abban az időben 23 ismert borjokudant kimondottan megnevezett.

Adott társaság bűnszervezetté nyilvánításának feltételei vannak: egyrészt fontos, hogy a már megszerzett befolyását és bizalmát kimondottan illegális haszonszerzésre, gazdasági nyereszkesedésre használja fel. Másrészt figyeli a szervezet tagjainak előéletét is, mivel, ha azok bizonyos százaléka büntetett előéletű és eléri a meghatározott szintet, akkor úgyszintén „kiérdemelheti” a megnevezett státuszt.

Egy 1000 fős, vagy annál nagyobb szervezet esetén 4,2%-nál állapítja meg a törvény az alsó határt, vagyis, ha egy 1000 fős szervezet alkalmazottai közt már 42 büntetett előéletű van, a szervezet megkaphatja a borjokudan megnevezést.

Ha törvény adott szervezet esetében kimondja a borjokudant, akkor annak érvénybe lépésétől kezdve limitálja a szervezet mozgás- és tevékenységi körét. Nem toborozhat újabb személyeket, főképp fiatalokat (20 év alatt). Nem követhet el semmiféle erőszakos cselekményt, nem követelhet pénzt azért cserébe, hogy ne lebegtessen meg vállalati vagy egyéb üzleti titkokat. Nem kérhet pénzt azért, hogy üzletet nyithasson valaki a területén belül. Semmilyen jogcímen nem követelhet védelmi pénzt.

⁴⁰ Jake Adelstein – Tokio Vice; Egy újságíró a japán maffia hálójában (HVG Kiadó zrt. 2010) 119 oldal

⁴¹ Japán szervezett bűnözés ellenes törvény, a Borjokudan Taiszaku Ho (暴力団対策法 vagy röviden Botaiho) nevű törvény. A 90-es évek bandaháborúi, politikai botrányok, nyugati nyomás összességére vezethető vissza a Botaiho megírása. Egy 15 fős akadémikus csapatot állítottak össze. Közülük a Jokohama egyetem professzora, Narita Joriaki ismert egyedül, a többi résztvevő kilétét titokban tartják máig. A törvény érdekessége, hogy sem alkotmánybíróság, sem pedig az igazságügyi minisztérium elé nem került, teljes titokban íródott és rekordidő alatt (3 hónap, az eredetileg tervezett 2 év helyett). Az 1991. február 27-re készült tervezetből, két részt kivettek: az illegálisan szerzett javak lefoglalását/elkobzását és a volt tagok kitiltását rendes munkahelyekről. A lefoglalás ötlete az amerikai RICO törvényre hajaz, de az elkobzás büntető jog keretein belül alkalmazható csak, a Botaiho pedig közigazgatási törvény. <https://yakuzanosekai.wordpress.com/>

Az 1954-es alaptörvényben megszabottnál magasabb kamatot senkitől sem követelhet abban az esetben, ha kölcsönt gyűjt vagy tőkét helyez ki. Nem követelheti másoktól, hogy a szervezet esetleges adósságát elengedje. A szervezet nem követelhet túlságosan is kedvező feltételek melletti kölcsönt, sem magánszemélyektől, sem cégektől. Ingatlan vásárláskor azok tulajdonosait nem fenyegetheti meg, erőszakos ráutaló magatartást sem tehet annak érdekében, hogy azok házaikat elhagyják. Természetesen a fentiekén kívül szélesebb körben foglalkozik azokkal a cselekményekkel a törvény, amelyeket tilalmaz, az említett példák csupán tájékoztató jellegűek.

Az átlag japán ember eddig úgy gondolkodott a jakuzákról, hogy ők egy szükséges rossz, a társadalom nem éppen kellemes, de elkerülhetetlen részei, most a történetek és maga a törvény hatására kifejezetten rossz fényben tűnnek fel.

Annak ellenére, hogy a politikusok felszólalás nélkül elfogadták a törvényt, nem jelenti azt, hogy mindenki egyet is értett vele, illetve hasznosnak találta. Sokan a politikában és hétköznapi életben egyaránt, megkérdőjelezhetőnek tartják a törvény hasznosságát, és mint korábban említettem a politika és a jakuza összefonódásának látható jelei vannak mind a mai napig.

Összehasonlítva az amerikai RICO-val (Racketeer Influenced and Corrupt Organizations)⁴², szintén az látszik, hogy a törvény nem bír igazi visszatartó erővel, csak egy szimbólum, amit talán a társadalmi és külhoni nyomásra alkottak meg.

A RICO a büntetőjogra épül, a teljes bűnszervezetet kíméletlenül célozza, és az elkobzással, anyagi forrásától való megfosztásával gyakorlatilag teljesen felszámolja a szervezeteket, megszüntetve az újrakezdés lehetőségét, míg a Botaiho törvény csak bizonyos korlátok közé szorítja a jakuzákat.

Mint látható a Botaiho nem szünteti meg a jakuzákat, a törvény mégis fontos és valamelyest hasznosnak mondható a japán társadalom számára. A tagok száma a beiktatást követően bizonyíthatóan visszaesett és a hétköznapi emberek életéből valamelyes sikerült a jakuzákat kiszorítani, vagyis a japán bűnszervezetekhez köthető veszély továbbra is jelen van az országban, de a törvénynek köszönhetően ebből egyre kevesebbet látunk.⁴³

2015 novemberében megöltek egy ismert maffiafőnököt, ami miatt a Yamaguchi Gumi két részre szakadt, ezt pedig úgy ítélték meg a szakértők, hogy könnyen leszámolásokhoz vezethet. A rendőrség azonnal összefüggésbe hozta a gyilkosságot az aggasztó jelenséggel, miszerint szeptemberben az óriási szindikátusból kivált egy kisebb, háromezer fős csoport, és saját bandát alkottak.

Az idő múlásával szerencsére a bandák úgy tűnik időlegesen megegyeztek, vélelmezhetően nem akarták, hogy a további leszámolások miatt még inkább a rendőrség látókörébe kerüljenek, ami letartóztatásokat és razziákat jelentetett volna. Ez egyben azt is eredményezte volna, hogy az üzleti tevékenységeiket is elkezdik vizsgálni, ami adott esetben elég nagy anyagi kiesést is jelenthet a szervezet számára.

A másik negatívum az lehetett volna, hogy amíg a kettészakadt Yamaguchi Gumit górcső alatt tartja a japán rendészet, addig ez teret nyithatna egyéb feltörekvő jakuza szervezeteknek, akik ez idő alatt megerősödhetnének és rengeteg piacot is elorozhattak volna tőlük.

⁴² RICO definícióját lásd motoros bandák fejezetben 9. o. 12 sz. lábjegyzet.

⁴³ Hill, Peter B. E.: The Japanese Mafia – Yakuza, Law, and the State. Oxford University Press, New York, 2003, Kaplan, D., Dubro, A.: Yakuza – Japan's Criminal Underworld. Berkeley: University of California Press, 2003.

Mivel közeledik a tokiói olimpia 2020-ban, addigra a vezető bűnszervezetek is meg akarják vetni a lábukat a „húsosfazék” közelében Tokióban, ezenfelül több kisebb vidéki szervezet is terveket dédelget, amely szintén belső erőszakhullámhoz vezethet.

A háborúskodás szinte biztosan elkezdődik, hiszen óriási pénzről van szó. Az erőviszonyokat ismerve maximum 2–3 jakuza szervezet fogja uralni a rendezvényt, amely tényt nem minden kisebb szervezet fog elfogadni szó nélkül, így elképzelhető az is, hogy kisebb bűnszervezetek egységbe tömörülnek majd, hogy megfelelő ellensúlyt biztosítsanak maguknak. Az olimpiára Japán nagyjából százezer-milliárd jent (2700 milliárd forintot) költene, ebből pedig a szervezett bűnözés igyekszik minél nagyobb mértékben részesedni.

Fontos tudni azonban, hogy a jakuza csoportok a hagyományos tevékenységi körük – prostitúció, kábítószer-kereskedelem, zsarolás – mellett szociális és egyéb hiánypótló piaci tevékenységet is ellátnak, ha arra szükség van.

A jakuza sok esetben a bajba jutott társadalom segítségére siet, mint az történt a 2011-es földrengés idején, amikor is az Inagawa-kai banda tagjai mintegy száz tonna élelmiszert, gyógyszert, vizet osztottak szét készleteikből a szerencsétlenül járt embereknek.

Természetesen az ilyen cselekedetek mögött nem csak a szociális érzékenység bújik meg, sokkal inkább a társadalom szemében megfakult jakuza nimbusz fényének visszaszerzése, és nem utolsósorban a kormányon lévő politikai elit kegyeinek elnyerése.⁴⁴

Jellegzetes és jól ismert mondat, amivel a japán rendőrök sok esetben vallomásra készítetik a gyanúsítottat, így hangzik: „*Kokuhaku sinai to hotoke ga ukabarenai*”. Nagyjából úgy lehetne lefordítani, hogy „ha nem vallasz, az elhunyt Buddhásága nem tűnhet elő, a lelke nem talál békét”. A mondat abból az ázsiai hitvilágból táplálkozik, hogy a meggyilkolt személy lelke két állapot közé szorul, vagyis amíg a halálát meg nem bosszulják, addig nem találhat békére.

A buddhista mitológiában a Mennyország és a Pokol is a létezés egy-egy formája, s a hitük szerint addig vagyunk születésre és újjászületésre ítélve emberi lényekként, amíg meg nem szabadulunk a gyűlölettől, a tudatlanságtól és az önzéstől.

A fentiek is alátámasztják, hogy mennyit tud segíteni egy nyomozás mentén, ha tisztában vagyunk egy ázsiai nemzet hitvilágával és félelmeivel, amit megfelelő időben és módon alkalmazva vallomásra bírhatjuk azt az elkövetőt, akinek akaratát egyébként semmi mással nem lehet megtörni.⁴⁵

Kínai bűnszervezetek magyarországi jelenlétének azonosítási nehézségei

„... a Triád-bandák tevékenységét csakis úgy lehet megakadályozni, ha szakértőket, a kínai nyelvet beszélő rendőröket is alkalmaznak ...”⁴⁶

⁴⁴ Magyar Idők - 2015. november 18. - Jakuzák bandaháborújától tart Japán - Sitkei Levente

⁴⁵ Jake Adelstein – Tokio Vice; Egy újságíró a japán maffia hálójában (HVG Kiadó zrt. 2010) 424 oldal

⁴⁶ David Black: A Kínai Maffia – Jönnek a Triádok! (1992) 170 oldal

A magyar társadalom, a Magyarországon élő kínaiak és az ország szuverenitása szempontjából egyaránt az a kívánatos, hogy a kínai közösség rendészeti feladatait megfelelően képzett, effektív magyar rendőrség lássa el, amely egyrészt nem él a „kínai maffiával” kapcsolatos előítéletekkel, másrészt nem elégszik meg annak ismételtesével, hogy a „kínaiak úgy is maguk intézik el az ügyeiket”, illetve nem ruházza a bűncselekmények kivizsgálásának felelősségét a Kínai Népköztársaság szerveire.⁴⁷

Rendészeti észlelések a kínai szervezett bűnözés magyarországi jelenlétéről

A legtöbbet előforduló bűncselekmény a kínai nők szexuális kizsákmányolásán alapuló bűncselekményi kategória, amely főként bűnszervezetben elkövetett emberkereskedelem, üzletszerű kerítés, prostitúció elősegítése büntette bűncselekmény elkövetéseként jelent meg. Ezen bűncselekmény kategóriának Magyarországon, illetve az európai megjelenésének fő kiváltó oka hazákba, valamint Európába betelepedett igen nagyszámú kínai népesség, azon belül is az egyedül álló nagyszámú kínai férfi, akiknek a speciális igényének kielégítése érdekében, a megjelenő kínai bűnözői csoportok Magyarországon és Európában kialakították pozíciójukat.

Az áldozattá vált fiatal kínai nőt hamis ígéretekkel szervezik Kínából, annak „szegényebb” részeiből. A szervezők, toborzók a lányoknak legális munkát kínálnak „hirdetésükben”, de végül bordélyházban foglalkoztatják őket prostituáltként.

A nők toborzását végző kínai személyek az Európába utaztatott áldozattá vált nőt személyenként akár 5–10.000 euróért adják el, vagy cserélik el, olyan kínai bűnöző csoportoknak, akik a nőt illegális bordélyházakban szexuális munkára kényszerítve dolgoztatták.

A nők szexuális munkáját szervező kínai személyek a bordélyházakban a nők útlevelét elveszik, különféle ürügyekkel, mint például Kínából történő utaztatásuk és egyéb költségeik megtérítésére, amikor is tartozás elismerő nyilatkozatokat íratnak alá a kínai nőkkel, akik legalább addig, míg a tartozást ki nem egyenlítik szexuális munkavégzésre kényszerítenek, akár erőszakkal is. Ezen időszak alatt az összes keresetüket elveszik tőlük, majd a tartozás kiegyenlítését követően 50–50%-ban részesednek a bevételen.

A lányok jellemzően pár hónapig dolgoznak Magyarországon, aztán cserélik őket más európai országban üzemelő bordélyházak között.

Magyarországon a szexuális szolgáltatás tartama általában egy óra, amely 30.000 Ft-ba, vagy 100 euróba kerül, ezért a nő teljes körű szexuális szolgáltatást végez.

A nők szolgáltatását a Xin Dao Bao és a Lian He Bao nevű kínai hetilapokban és az Interneten „Kínai masszáz” néven feladott hirdetésekben reklámozták. A hirdetésekben lévő telefonszámon történt bejelentkezést követően, vagy egy kínai webes felületen történt regisztráció után, egyeztetést követően lehet igénybe venni kizárólag ázsiai férfi vendégek körében.

A bordélyházakban egyszerre több nő is jelen van, a férfi részére felsorakoznak a nők, a kiválasztás után vagy a helyszínen, vagy a férfi által megjelölt helyszínen történik a szexuális szolgáltatás. A helyszíneken sűrűn váltogatják a prostituáltakat a vendégkör igénye szerint, a nőket egymás között cserélgetik, majd tovább viszik más bordélyházakba.

⁴⁷ Belügyi szemle 47. évf. 1. sz. / 1999 Nyíri Pál – Létezik-e „kínai bűnözés”? 102 oldal

A szexuális szolgáltatás, olyan családi házakban történt Budapesten, melyeket havi rendszerességgel változtattak. Ezeket a helyszíneket, illetve az ott prostituáltként dolgozó nőket lőfegyverrel is védik, az egyik ellenőrzés alá vont budapesti bordélyházban a házkutatás alkalmával négy maroklőfegyvert és több száz, a fegyverekhez való lőszert foglaltak le.

A házkutatások alkalmával nem csak illegálisan tartott lőfegyvereket, lőszerket foglaltak le, hanem szinte mindegyik intézkedésük során találtak jelentős mennyiségben kábítószerket, (pld.: metamfetamin, speed, marihuána) a bűncselekményt szervező személyeknél, akik nem csak az áldozattá vált nők, de a vendégkör fogyasztói részére is terjesztették a kábítószer.

A hatóságok ezért jellemzően a nők szexuális tevékenységének kizsákmányolása mellett lőfegyverre, lőszerrel visszaélés és kábítószer kereskedelem büntette miatt is több esetben folytattak büntetőeljárást.

A kínai nők szexuális munkájából befolyt jövedelmet és a szervezett bűnözői csoportok más illegális forrásból befolyt jövedelmeit kínai személyek – strómanok – felhasználásával alapított kínai cégek segítségével, kínai bankokon keresztül utalták „haza” Kínába.

A bűnözői csoport tagjai nevére az OTP Bank, KDB Bank, Bank of China és egyéb pénzintézeteknél nyitott számláira a strómanok nagy összegű készpénz befizetéseket végeztek. A befizetett összegeket néhány napon belül tovább utalták kínai székhelyű bankokon keresztül Kínába. Ezen pénzmosásra utaló tevékenységekkel kapcsolatban több esetben működtek együtt a Rendőrség felderítő szervei a hatáskörrel és illetékességgel rendelkező Nemzeti Adó- és Vámhivatal egységeivel.

Magyar nyomozó hatóság jelenleg francia jogsegély keretében folytat együttműködést kínai személyek által, Franciaországban, magyarországi cégek részvételével elkövetett pénzmosás büntette bűncselekmény kapcsán.

A kínai elkövetők magyarországi cégek és bankszámlák segítségével mozgatták a Franciaországban és Spanyolországban megszerzett illegális jövedelmüket, amely bűnszervezetben részvétel, emberkereskedelem, kábítószer kereskedelem, korrupció kapcsán keletkezhettek a francia hatóságok által kezdeményezett jogsegély alapján.

A kínai nők szexuális kizsákmányolására alapuló bűnözői csoportok által vagy más kínai személyek által elkövetett kábítószer kereskedelem büntette, a lőfegyverrel vagy lőszerrel visszaélés büntette, a pénzmosás büntette bűncselekményeken túl, a kínai szervezett bűnözői csoportok bűnös tevékenységből befolyó, másik fő bevételi forrása az Európában illegálisan tartózkodó kínai személyek legalizálásában történő részvétele.

Az elkövetési magatartás megvalósulhat a legális okmányok megszerzéséhez szükséges feltételek pénztért történő szolgáltatásával (pld.: tartózkodási hely, munkahely, jövedelem biztosításával), vagy a legális okmányok illegális úton történő megszerzésével.

Az okmányok megszerzéséhez hivatalos személyeknél, ügyvédeknel szereznek anyagi ellenszolgáltatásért befolyást, így garantálják a kínai megrendelők részére a legális okmányok megszerzését, amelynek „illegális” ára elérheti akár a 30–40.000 eurót is.⁴⁸

⁴⁸ Készenléti Rendőrség Nemzeti Nyomozó Iroda Felderítő Főosztály Bűnszervezetek Elleni Osztály Emberkereskedelem Elleni Alosztály 2018. augusztus 6-án kelt jelentéséből, Felhasználást lehetővé tette Opauszki András r. alezredes főosztályvezető

Kések miriádja

„Kínai bűnözők számlájára írják az egyik legbrutálisabb magyarországi családirtást, amikor egy éjszaka VI. kerületi lakásukban csonkítottak meg és kínoztak halálra egy házaspárt, kisgyermeküket és barátjukat”. – Újsághír 1996. –

A Triádok az ősi kultúrájukból fakadóan – ahol is nagy tisztelete van az egyszerű eszközökkel, késekkel és bárdokkal való harcászatnak – nem nagyon kedvelik a löfegyverek használatát.

A Triád bűnszervezetekben – és persze egyéb ázsiai szerveződéseknel is – az erőszakot rituális eszközként használják fel az emberi élet kioltására. Ahol ez pszichopatikus kielégülést jelent, ott a löfegyvereknek nem sok szimbolikus jelentősége van, nem úgy, mint például a klasszikus olasz maffiánál.

A vágóeszközökkel történő „összevagdósás”, a „kések miriádja” által okozott halál, a kínai bűnszervezetek misztikus tanának egyik részét képezi. Az esetleges szemtanúk, a kínai közösség egyéb tagjai számára az ilyen halál nem csak az áldozat megbüntetését jelenti, hanem egyúttal figyelmeztetés és üzenet is mindenki számára, a „lemészárlás” félreérthetetlen és gondosan kitervelt, hogy tudassa a Triádok ereje és fenyegetése mindenütt jelen van.

E sorok szerzőjeként jegyezem meg, hogy felderítőként annak idején láttam a Fujien tartományból érkező Triád-ítéletvégrehajtókat felkészülni a rituális kivégzésre, kések, kardok, csontfűrészek mellett balták, szekercék és fejszék kollekciójával indultak feladatuk végrehajtására. Ekkor sikerült a könyörtelen emberöléseket megakadályoznunk, de ahogyan az idézett cikk is leírja, emellett jónéhány rituális összevagdósás történt, általában holdújévi zárszámadáskor, a Triád korlátlan erejét bizonyítva hazánkban is.

Kétségtelen tény, hogy kínai utcai bandák működtek és működnek nálunk is, hiszen ezeknek a bandáknak a demonstratív jelenlét az egyik fő jellemvonása és maguk az itt élő kínaiak is nevén nevezik őket, úgymint a pekingi fiatalokból álló Damao, vagy fujianiek Daming nevű bandája, illetve a zhejiangi vagy a henani társaságok. Az sem megkérdőjelezhető, hogy a Triádok korlátlan hatalmukat és befolyásukat megjelenítették hazánkban is.

Prezentatív adat a Triád magyarországi fenyegető jelenlétére, példaként, hogy 1991–1998 között összesen 17 esetben követtek el emberölést vagy annak kísérletét, melyek jelentős részénél az elkövetés módja a kések miriádjára utal. Természetesen azt nem lehet kijelenteni, hogy a magyarországi kínai diaszpórán belül önálló Triádok alakultak és működnének, de azt tagadni, hogy Triádok hatalmi érdekeiket nem érvényesítik a kínai üzleti világban hazánkban szintén megalapozatlan következtetés.

Természetesen a kínai bűnszervezetek vonatkozásában a „jelenlét” objektív bizonyítása nem csak nálunk, de a világ bármely pontján nehéz a már említett Triádokra jellemző szervezettség, és titkosság miatt, így a leírtak alapján mindenki saját véleményét formálhat, hogy vajon a „sárga polip” csápjai elérték-e Magyarországot vagy sem. Ennek a kérdésnek az eldöntéséhez azt a „szemüveget” már nem használhatjuk, amelyen csak az akciófilmekben jól ismert tetovált testű maffiózókat látjuk, akik megzsarolják, és megverik a boltját a családjával közösen vezető kínai kis embert.

Ma már látni kell a láthatatlant is

Dr. Nyeste Péter: A nyugat-európai szervezett bűnözés jellemzői

A hidegháborús idők bipoláris világrendjében a kapitalista nyugat-európai országokban a bűnözés minősége és mennyisége is eltérő volumenű volt a szocialista országokéhoz képest. A szovjet befolyási övezetekben kialakított egypártrendszerű, diktatórikus államberendezkedés nem tette lehetővé a magánszemélyek szabad véleménynyilvánítását, szabad mozgását más nem szocialista országok irányába. Az állami tulajdonú vagyonok dominanciája mellett az 1970-es évekig, a gazdasági reformok megindulásáig jelentősebb magántulajdon kialakulása, vagyontárgyak felhalmozása nem tudott kialakulni.

Ezzel ellentétben a nyugat-európai többpártrendszerű, demokratikus országokban a működő piaczgazdasági viszonyok közepette kialakult a magántulajdon és a vagyon elleni bűnözés is jelentősebb méreteket tudott ölteni, mint Európa keleti felében.

Az Interpol Főtitkárság 1982-ben munkacsoportot hozott létre Hollandia, Dánia, Német Szövetségi Köztársaság (NSZK), Franciaország és Svájc részvételével a tagállamok területén megjelenő szervezett bűnözés felmérésére⁴⁹. A munkacsoport megállapította, hogy Hollandia, NSZK, és Dánia területén nemzetközi bűnöző csoportok követnek el fegyveres rablásokat bankok, ékszerüzletek sérelmére. A bűncselekmények elkövetésekor a csoport tagjai között a feladatok fel vannak osztva. A csoport tagállamban lévő kapcsolatai felderítik a bankok, ékszerüzletek elhelyezkedését, megközelíthetőségét, viszonyait, majd a beszerzett információk alapján a csoport külföldi tagjai az országba utaznak és végrehajtják a bűncselekményt. Ezt követően a lopott értéktárgyakat, készpénzt átadják a csoport helyi kapcsolatai részére vagy más, a rejtésben, szállításban résztvevő csoporttagok részére. A bűncselekményt elkövető személyek ezután azonnal elhagyják az országot. (E tekintetben nincs új a nap alatt, hiszen a 2017-es nyugat-európai bűnügyi előrejelzések szerint is ennek a bűnözési formának a növekedése tapasztalható)

Hollandiában és az NSZK területén megjelentek a védelmi zsarolások, amelynek során a vendéglátó tulajdonosoknak kereskedőknek a zavartalan működésük érdekében pénzt kellett fizetniük a bűnözői csoportoknak, hogy „védelemben” részesüljenek az esetleges atrocitások elkerülése ellen. Megállapították, hogy több külföldi elkövető csoport a saját, a tagállamban letelepedett állampolgárai ellen követte el a fenti bűncselekménytípust. Dániában, Hollandiában és az NSZK-ban 15–20 fős szervezett betörőcsoportok követtek el nagyobb városokban lakás- és üzletbetöréseket. A bűncselekmények elkövetése során gyermekkorú személyeket is felhasználtak a büntethetőség elkerülése, valamint a testi adottságok kihasználása érdekében. Ez az elkövetési módszer gyakran volt jellemző a cigány betörőbandákra.

⁴⁹ A szervezett bűnözés tapasztalatai Nyugat-Európában, BM ORFK tájékoztató 1984/4. szám

A betörőcsoportok szervezettsége eltérő volt. Gyakori volt az azonos nemzetiségű elkövetői csoport. Ezek többségénél a tagok közötti kapcsolat laza volt, sokszor az adott elkövetésre álltak össze az adott összetételben, 1–2 fő vezetővel. Voltak szigorú hierarchia és munkamegosztással dolgozó betöréssel foglalkozó szervezett bűnözői csoportok. Ilyen volt az un. ” magyar csoport”, akik főleg Nyugat-Európában működtek és a feladatokat felosztották egymás között. A csoport egyes tagjai a célpontokat választották ki és derítették fel a körülményeket, mások végrehajtották a betöréseket és a csoporthoz kapcsolódó orrgazdák értékesítették a lopott értéktárgyakat. A bűnözői csoporthoz kapcsolódó ügyvédek látták el a letartóztatott bűnözők jogi képviselését és a csoport gondoskodott a letartóztatott személyek hozzátartozóinak ellátásáról, illetve fenyegetéssel, a hozzátartozók irányába megtorló intézkedések kilátásba helyezésével elérték, hogy a letartóztatott csoporttag ne tegyen vallomást.

Az NSZK területén a szervezett bűnözői csoportok nagy értékű elektronikus árucikkek raktározási helyét megtudva raktárbetöréseket követtek el vagy az árucikkek szállítását végző kamionokat fosztották ki.

Már az 1980-as évek elején az NSZK és Svájc területén több szervezett bűnözői csoport személygépkocsik lopására és illegális kereskedelmére specializálódott, ahol a csoportok tagjai szakképzettségüknek megfelelően a gépkocsik lopására, szállítására, a járművekhez kapcsolódó dokumentumok hamisítására szakosodtak.

A vizsgált országokban nagyfokú szervezettséget mutató bűnözői csoportok működtek a prostitúcióra és az illegális kábítószer kereskedelemre szakosodva. A prostituáltakat elsősorban Ázsiából, Afrikából és Dél-Amerikából kerítették. A kábítószer kereskedelemben jelentős szerepet játszó heroin szállítását és terjesztését török, kurd, pakisztáni és kínai szervezett bűnözői csoportok irányították. A Közel Keletről un. Balkán útvonalon Törökországból Bulgárián, Jugoszlávián át haladt Ausztriába, NSZK-ba, vagy Olaszországba a kábítószer. ” Alapvető változás következett be a jugoszláviai polgárháború éveiben, amikor az észak-déli útvonal nem volt járható és a Törökországból kiinduló szállítmányok jelentős részét Bulgárián, Románián, Magyarországon keresztül akarták Nyugat-Európába eljuttatni. A nemzetközi kábítószer kereskedelemben pedig megnövekedett az egykori Jugoszláviában (különösen Koszovóban és Macedóniában) honos albánok tevékenysége”⁵⁰

Az 1980-as években a Nyugat-Európai országokban megjelentek az illegális fegyverkereskedelemre specializálódott bűnözői csoportok is. Az export korlátozások kijátszása érdekében a hadi célokat szolgáló fegyvereket olyan országokba szállították, ahová kiviteli engedélyt kaptak, majd onnan továbbszállították más olyan országokba ahová eredetileg nem kaptak volna engedélyt.

Hollandiában, Franciaországban és az NSZK területén váltságdíj követeléssel végrehajtott emberrablásra szakosodott szervezett bűnözői csoportok is megjelentek.

A pénzhamisítás (dollár, illetve európai valuták) is kedvelt működési területe volt már akkor is a szervezett bűnözői csoportoknak. Ezen a területen is nagyfokú specializáció és konspiráció volt tapasztalható a bűnözői csoportok tagjai között. Az Interpol munkacsoport megállapította, hogy a bűnöző csoportok nemcsak egy-egy területre korlátozták működésüket, hanem kooperálnak más területen működő csoportokkal is. (például a csekk-kártyákat hamisító csoportok zsebtolvajlással foglalkozó csoportokkal, aki csekket, hitelkártyákat szereznek be részükre).

⁵⁰ Katona Géza: Szervezett bűnözés Magyarországon. 42.o.

A vizsgált időszak szervezett bűnözői csoportjai már ekkor felhasználták a legmodernebb hírközlési eszközöket, rádiókat, telefonokat a kapcsolattartásra, illetve lehallgatták a rendőrség rádióforgalmazását. A bűnözői csoportok az illegális vagyontárgyakat, készpénzt más országokban értékesítették, illetve különböző országokban lévő bankszámlára utalással igyekeztek eltüntetni a vagyon illegális eredetét. A bűnözői csoportok mély konspirációt tartottak, hamis okmányokat, legendát használtak fel elkövetésük során. A bűncselekmények elkövetése során ezekkel az okmányokkal lakást béreltek, hamis vagy lopott rendszámú gépjárművekkel közlekedtek. A bűnöző csoportok titkos jeleket, dialektusokat használtak a kívülállók részére történő konspiráció érdekében.

Az 1982-es Interpol munkacsoport megállapította, hogy megnövekedett azon bűncselekmények részaránya, ahol nemzetközi bűnözői csoportok hajtották végre a lopásokat, zsebtolvajlásokat, rablásokat, zsarolásokat, emberrablásokat.

A bűnözés fentebb elemezett változó módszereire, szervezettségére, konspirációjára a rendőrségnek is reagálnia kellett, azonban ebben az időben (1980-s évek) speciálisan a szervezett bűnözéssel foglalkozó rendőri egységek alkalmazása ritka volt. Hollandiában külön rendőri osztály foglalkozott a szervezett bűnözéssel és a fegyveres rablásokkal, de elkülönült rendőri szervezet nem volt. Franciaországban a Bűnügyi Rendőrség Központi Igazgatóságán működött olyan Iroda, amely a banditizmussal, kitaratottsággal, pénzhamisítással, illegális kábítószer- és fegyver kereskedelemmel foglalkozott.

Az információcsere általában az Interpolon keresztül történt, de konkrét ügyekben nemzetközi munkamegbeszélések, határmenti találkozók is voltak a nyomozást folytató rendőri egységek között. A nyomozások hagyományos módszerei mellett a szervezett bűncselekmények felderítése érdekében speciális, fedett nyomozási módszereket is végeztek. Titkos együttműködő személyeket alkalmaztak, bűnözői körbe fedett nyomozót, együttműködőt vezettek be.

Chantal Joubert 1995-ös kutatása során a „Schengen országokban” alkalmazott különleges, fedett nyomozási módszereket⁵¹ tanulmányozta és arra a megállapításra jutott, hogy Belgiumban igazságügy minisztériumi, nem nyilvános körlevél alapján, súlyos bűncselekmények esetén hajthatta végre a rendőrség az ilyen típusú tevékenységeket bizonyos esetekben ügyészi és bírói engedélyezéssel. Hollandiában nyilvános és nem hozzáférhető közös minisztériumi direktívák alapján hajtja végre a rendőrség bizonyos esetekben szintén külső, azaz ügyészi és bírói engedélyezéssel. Luxemburgban központi szabályozást nem talált a szerző. Franciaországban a kábítószerrel kapcsolatos bűncselekmények felderítése kapcsán törvényi szinten szabályozzák bizonyos eszközöket külső engedélyezéshez kötve. Németországban szövetségi és tartományi jogszabályok alapján a szervezett bűnözés visszaszorítása érdekében lehet folytatni meghatározott esetekben külső engedélyezéssel. A szerző összefoglalójában arra a következtetésre jutott, hogy a legtöbb országban az ügyész felügyeli a fedett műveletek végrehajtását, de nincs egyetértés a törvényi szabályozás szükségességében és nincsenek közös eljárási szabályok. Az eltelt két évtized alatt a speciális, fedett nyomozási eszközök, tevékenységek szabályozásának jogi és taktikai alapjai kidolgozásra kerültek⁵².

⁵¹ CHANTAL Joubert: *National and International aspects of Undercover Policing*. The Police Journal, 1995. évi 10. szám. 305-318. o.

⁵² Nyeste Péter: A bűnüldözési célú titkos információgyűjtés története, rendszerspecifikus sajátosságai, szektorális elvei, PhD értekezés, 2016.

A szervezett bűnözés elleni fellépés összeurópai intézkedéseinek kezdetei

A Nyugat-Európában megjelenő szervezett bűnözői csoportok mellett egyre nagyobb veszélyt jelentettek az európai társadalomra a széparatista terrrorszervezetek (pl. IRA, ETA) és a kialakuló anarchista csoportok (pl. Vörös Hadsereg Akció) illetve radikális iszlámista szervezetek (pl. Hezbollah, Hamasz). 1976-ban a tagállamok bel-és igazságügyminiszterei kezdeményezésére az Európai Közösség kormányközi munkacsoportjaként megalakult a TREVI (Terrorism, Radicalism, Extremism, Violence) csoport, amely a terrorizmus és a belső biztonság kérdéseivel foglalkozott. A csoport céljaként fogalmazódott meg a súlyos bűncselekmények elleni egységes fellépés és a rendőri együttműködés szorosabbá tétele, az információcsere, tapasztalatcsere, a módszerek és nyomozati technikák cseréje, valamint az együttműködés fokozása a kábítószer-kereskedelem felszámolása terén.

A TREVI I. csoport a terrorizmus elleni fellépéssel, és a polgári légiforgalom védelme érdekében történő együttműködéssel foglalkozott. A TREVI II. csoport 1977-ben alakult és különösen a közbiztonsággal, a futball-huliganizmussal kapcsolatos információk cseréjével, a különböző rendőri technikák, a felszerelés és a kiképzés kérdésköreivel foglalkozott. A TREVI III. csoport 1985-ben jött létre, amelynek hatásköre kiterjedt a szervezett bűnözés, a fegyver- és droggereskedelem elleni küzdelemre. 1989-ben négy munkacsoportja volt (terrorizmus, rendőrségi együttműködés, szervezett bűnözés, személyek szabad mozgása), amelyek a Tanács által elfogadandó határozatok előkészítésével foglalkoztak.

„Az 1980-as évek végétől az európai bűnszervezetek elmozdultak a „klasszikus”, erőszakos és vagyon elleni cselekményektől a könnyebben leplezhető gazdasági bűnözés irányába. Mindeközben a kelet-európai szervezett bűnözői csoportok is megjelentek a közösség bűnözési piacain, együttműködési lehetőségeket kínálva a tradicionális nyugati csoportoknak. A súlyos biztonsági kockázat csupán a volt szocialista blokk kelet-közép európai országaiban közel százmillió polgár életminőségét befolyásolta akkoriban. A kilétüket mind sikeresebben leplező és konspiráltabb bűnözői csoportok ellen a hagyományos bűnüldözési eszközök, mint az időigényes bűnügyi jogsegély vagy a körülményes kiadatás, többé nem látszottak hatékonynak. A szervezett bűnözők mozgástere a közösségi belső piac kereteit kijelöli négy alapszabadság megvalósulásával tovább bővült. A tagállami keretek közül kilépő szervezett bűnözést az infókommunikáció és a határok könnyebb átjárhatósága mellett, önkéntelenül ugyan, de a tagállamok összehangolás nélküli belbiztonsági politikái is támogatták.”⁵³

A szervezett bűnözés elleni összehangolt fellépés érdekében először Helmut Kohl német kancellár vetette fel az Európai Tanács luxemburgi értekezletén 1991-ben az FBI-hoz hasonló Központi Európai Bűnügyi Nyomozó Hivatal létrehozásának az ötletét.

⁵³ Urszán József: A szervezett bűnözés fenyegetettség értékelésének jelentősége az Európai Unióban, 2014.

A bűnügyi együttműködés első lépése a Schengeni Megállapodás és a Schengeni Végrehajtási Egyezmény volt. Franciaország, Németország, Belgium, Luxemburg és Hollandia közötti első megállapodást 1985. június 14-én írták alá. Az Amszterdami Szerződés aláírását követően ezt a kormányközi együttműködést az EU keretrendszerébe is belefoglalták 1999. május 1-jén. A Schengeni Végrehajtási Egyezmény 1995-ben hatályba lépett, amely eltörölte az aláíró államok belső határain folytatott ellenőrzéseket, és egyetlen közös belső határt hozott létre, ezzel lehetővé tették a személyek szabad mozgását az aláíró államokban. Ennek megfelelően – annak érdekében, hogy összeegyeztessék a szabadságot és a biztonságot – a mozgás szabadságát úgynevezett „korrekciós” intézkedések kísérték. Ennek részét alkotta a rendőri és igazságügyi hatóságok közötti együttműködés és koordináció javítása a belbiztonság megőrzése, illetve *különösen a szervezett bűnözés elleni küzdelem*. Erre tekintettel felállították a Schengeni Információs Rendszert (SIS-t).

A közösségi jog hárompilléressé tételét megvalósító Maastrichti Szerződés (1992) harmadik pillérként intézményesítette a bel- és igazságügyi együttműködést. A Maastrichti Szerződés a tagállamok közös érdekkörébe eső politikaként fogalmazta meg az alábbi területeket: *rendőrségi együttműködés a terrorizmus, kábítószer-kereskedelem és a nemzetközi bűnözés egyéb súlyos formáinak megelőzése*.

1992 – ben aláírták az Európai rendőrségi Hivatal, az *Europol* létrehozó egyezményt⁵⁴. Az *Europol* 1999. július 1-én kezdte meg működését hágai székhelyén, átvéve és folytatva ezzel az 1994. óta működő Europol Kábítószer Egység (Europol Drug Unit) munkáját.

A tagállamok 2009. április 6-án fogadták el az Európai Rendőrségi Hivatal (Europol) létrehozásáról szóló 2009/371/IB tanácsi határozatot, mely révén a határozat 2010. január 1-ei hatálybalépésétől az Europol uniós ügynökséggé vált.

Az Európai Unió Működéséről szóló lisszaboni szerződés⁵⁵ 88. cikke alapján az Europol feladata, hogy támogassa és erősítse a tagállamok rendőri hatóságainak és egyéb bűnüldöző szolgálatainak tevékenységét, valamint a közöttük folytatott kölcsönös együttműködést a két vagy több tagállamot érintő bűncselekmények és a terrorizmus, valamint az uniós politikák alkalmazási körébe tartozó közös érdekeket sértő bűnözési formák megelőzése és üldözése terén.

⁵⁴ Egyezmény az Európai rendőrségi Hivatalnak az Európai Unióról szóló szerződés K3. cikke alapján történő létrehozásáról, HL 1995 C 316.

⁵⁵ Lisszaboni Szerződés az Európai Unióról szóló szerződés és az Európai Közösséget létrehozó szerződés módosításáról (HL C 306., 2007.12.17.)

Az Európai Unió belső biztonsági stratégiája

A Lisszaboni Szerződés és a Stockholmi Program lehetővé tette, hogy az EU összehangolt lépéseket tegyen Európa, mint a szabadságon, a biztonságon és a jog érvényesülésén alapuló térség fejlesztése terén. Az Európai Unió 2010-ben elfogadott belső biztonsági stratégiája⁵⁶ kihívásokat, alapelveket és iránymutatásokat fogalmazott meg. A stratégia alapján az elkövetkező években az alábbi legsürgetőbb kihívások megválaszolása áll az EU biztonsága, a hírszerző, elhárító, bűnüldöző szervezetek előtt. A belső biztonsági stratégia alapján a súlyos bűncselekmények és a szervezett bűnözés számos formát öltenek: *embercsempészet, kábítószer- és lőfegyver-csempészet, pénzmosás, valamint illegális hulladékszállítás és lerakás Európán belül és kívül, hamisított vagy veszélyes áruk értékesítése, terrorizmus, számítástechnikai bűnözés, határbiztonság*. Ezek a rendszerint szervezett bűnözői cselekmények összehangolt európai fellépést igényelnek. „A szervezett bűnözés természetesen nem azonos a bűnszövetséggel, hanem annál „több”, a bűnszervezetben résztvevő, tevékenységet a bűnszövetségen túlmenően:

– a visszaeső (élethivatásszerűen) bűnözők aktiválódása, professzionalizálódása, bűnügyi-gazdasági jellegű központi pozícióiknak a megerősödése, a csoportkonspirációt, fegyelmet biztosító belső hierarchia, a piramis-szerű (vagy újabban a sejtszerű) csoportstruktúra kialakítása, a (gazdasági, közhatalmi-közigazgatási, és esetlegesen a politikai) háttérposztok közvetlen kiépítése is jellemzi.

A bűnszervezet jellemzőiként említhetjük: dinamikusan változó szervezeti rendszer, összefüggési viszonyok, gyors adaptációs képesség, a legmodernebb eszközök használata, aktív hírszerzés és elhárítás, rendészeti szakismeretek kiaknázása, folyamatos kutatása az új lehetőségeknek”⁵⁷

Az Európai Unió Belső Biztonsági Stratégiája által megfogalmazott főbb célkitűzések: nemzetközi bűnözői hálózatok felgöngyölítése, a terrorizmus, radikalizálódás és toborzás megelőzése, a virtuális tér biztonságának növelése a polgárok és vállalkozások számára, a biztonság megerősítése a határigazgatás útján, Európa válságokkal és katasztrófákkal szembeni ellenálló képességének javítása.

Szervezett és súlyos nemzetközi bűnözésre vonatkozó Európai Unió szakpolitikai ciklus, ECIM, OCTA, SOCTA

A Európai Unió tagállamai a határokon átnyúló szervezett bűnözés elleni küzdelem és a terrorizmus fenyegetésének európai szintű kiküszöbölése érdekében „A szabadság, a biztonság és a jog érvényesülésének biztosítása” című Hágai programban⁵⁸ az EU biztonságát fenyegető legfontosabb prioritásokat azonosították be. A Hágai program implementálását biztosító akcióterv vezette be a szervezett bűnözés helyzetének értékelését biztosító új módszertant.⁵⁹

⁵⁶ 5842/2/2010 tanácsi dokumentum, Az Európai Unió belső biztonsági stratégiája: Az európai biztonsági modell felé.

⁵⁷ SZENDREI Ferenc: *A pénzmosás*. Doktori értekezés, Pécs, 2010. 163-164.o.

⁵⁸ The Hague Programme (2005/C 53/01)

⁵⁹ Action Plan Implementing the Hague Programme (2005/C 198/01)

A szervezett bűnözés elleni fellépés az EU bel- és igazságügyi együttműködésének alapját képezi, amelynek egyik alapvető eszköze lett a 2005 – ben kidolgozott, és azóta folyamatosan alakított Európai Bűnügyi Hírszerzési Modell (ECIM), ami Harmony projekt néven került kidolgozásra. A modell egy módszertant vezetett be, amely elősegítheti a súlyos és szervezett bűnözés elleni közdelemhez szükséges prioritások beazonosítását és hatékony forráselosztást tartalmaz. A modell egyfajta hírszerzési keretrendszerként fogható fel, amelynek első lépése egy európai bűnügyi fenyegetettség felmérés alkalmazása.

„A prioritások között kiemelt kockázatként megjelölt szervezett bűnözés mérésére bevezetett új metodika, lényeges szemléleti változtatást hozott a bűnözés ezen minőségileg magasabb formája és azt megvalósító bünszervezetek tevékenységének értékelésében. Az OCTA mozaiknéven bevezetett értékelési modell két vonatkozásban is lényegi változást hozott. Az új fenyegetettség értékelési metodika (Organised Crime Threat Assessment=OCTA) egyrészt szemléletbeli változást igényelt. Szakított a korábbi időszakban alkalmazott éves szinten – egyszeri pillanatfelvételnél – visszatekintő jellegű helyzetértékelésekkel (OCR), a proaktív, jövőbe mutató, a biztonsági kockázatokat feltáró és egyben a megoldási javaslatokat is tartalmazó tematika pilléreit rakta le. „⁶⁰ Az Europol struktúrált kérdőívek alapján információ kérést alkalmazott a tagállamok, uniós szervek és a magánszektor irányába. Az Europol a bűnügyi relevanciájú, több tagállamot is érintő vagy uniós vonatkozású információgyűjtés, tárolás és elemzés központja lett. A tagállamok az elemzett információk alapján a prioritásoknak megfelelően közös akciókat, nyomozásokat hajtottak végre. A proaktív megközelítés, a bűnügyi fenyegetettség előrejelzése már lényegesen rugalmasabb, az új jelenségekre is reagáló, megelőző jellegű szervezett bűnözési tevékenységek értékelését biztosította.

2010-ben az EU tagállamai megállapították, hogy a hírszerzési keretrendszer ideális időtartama 4 év, és a beazonosított fenyegetésekre, így hatékonyabb ellenintézkedéseket lehet kidolgozni. Ennek megfelelően az OCTA 2 éves keretrendszerű, évente változó adatgyűjtési és értékelési módszertanát 2013-ban felváltotta a SOCTA fenyegetettség értékelés (Serious and Organised Crime Threat Assessment), amely már nem csak a szervezett, hanem a súlyos bűncselekményekre vonatkozó megállapításokat is tartalmazta.

„A SOCTA módszertana, összehasonlítva az OCTA-val, már több indikátort használ azért, hogy meghatározza a szervezett bűnözői csoportokat, az indikátorok az elkövetett cselekményeket is méri, így a szervezett bűnözés „hatása” mérhető. A bűnügyileg jellemző faktorok, amelyek meghatározzák a sérülékenységet és az elősegítőket, horizontális szűrésre is lehetőséget biztosít.”⁶¹

⁶⁰ Istvanonszki László: A bűnügyi elemzés a szervezett bűnözés elleni hatékony fellépés érdekében (Magyarországon és az EU-ban), Szervezett bűnözés kézikönyve, 2012.

⁶¹ Hegyaljai Máttyás: Az EMPACT, mint rendészeti válasz az európai bűnözésre, Pécshör periodika XV. kötet (2014) <http://pecshor.hu/periodika/XV/hegyaljai.pdf> (Letöltve:2018.07.28.)

Az Europol elkészíti a súlyos és szervezett bűnözés általi fenyegetettség értékelését (SOCTA), amely a szakpolitikai ciklus kiindulási alapját képezi. A SOCTA tartalmazza a súlyos és szervezett bűnözéssel kapcsolatban az EU-t fenyegető jelenlegi és jövőbeli veszélyek elemzését, valamint a bűnügyi prioritások javasolt listáját. A Tanács bel- és igazságügy miniszterei elfogadják az adott uniós szakpolitikai ciklus bűnügyi prioritásait. Ezt követően a Bizottság a tagállamok, a bel- és igazságügyi ügynökségek és az uniós intézmények képviselőivel együtt négy évre szóló stratégiai tervet dolgoznak ki prioritásonként. A többéves stratégiai tervek prioritásonként és évente elfogadott operatív cselekvési tervek (OAP-ok) útján kerülnek végrehajtásra. Az OAP-ok tagállami-ügynökségi közös intézkedéseket, valamint önálló ügynökségi és tagállami intézkedéseket tartalmaznak. A közös intézkedéseket a bűnügyi fenyegetettség elleni európai multidiszciplináris platform (EMPACT) keretében hajtják végre. Az EMPACT strukturált együttműködési keretet biztosít az érintett tagállamok, uniós intézmények és ügynökségek, valamint a harmadik félként részt vevő partnerek számára. Az egyes operatív cselekvési tervek végrehajtását a prioritással kapcsolatos irányítást vállaló tagállam „prioritásfelelőse” vezeti, a végrehajtás tagállami szintű felügyeletét pedig a tagállami EMPACT- koordinátorok végzik. A prioritásfelelősök által évente benyújtott jelentések és az Europol által végzett időközi értékelés lehetőséget nyújtanak a többéves stratégiai tervek, illetve szükség esetén a prioritások módosítására, kiigazítására. Az értékelés során levont tanulságok alapul szolgálnak a következő szakpolitikai ciklus tervezéséhez.⁶²

Az európai szervezett bűnözés helyzete, benne a nyugat-európai bűnözés a 2017-es SOCTA⁶³ alapján

A 2013-as, első súlyos és szervezett bűnözés fenyegetettség értékelés (SOCTA) után 2017-ben készítette el az Europol az aktuális bűnözési helyzetre vonatkozó és előretekintő fenyegetettség értékelését. Az értékelés feldolgozza az európai súlyos és szervezett bűnözés helyzetére vonatkozó legfontosabb megállapításokat 2300 kérdőív adatai alapján. A szervezett bűnözői csoportok tevékenysége a korábbi fenyegetettség jelentésekben öt bűnözési csomópontban összpontosultak (északnyugati, délnyugati, északkeleti, déli és délkeleti), de az egyre mobilabb és rugalmasan szerveződő csoportok tevékenysége, valamint a bűnözők által is használt technológiák fejlődése miatt ma már nem lehet egyértelműen elkülöníteni a Nyugat-Európai szervezett bűnözést az összeurópai bűnözéstől. Bizonyos jellegű bűnözői tevékenységek jellemzőbbek erre a régióra, amelyeket az értékelés tartalmaz.

Az értékelés rámutat arra, hogy a szervezett bűnözés fogalma – amelyet a Nemzetközi Szervezett Bűnözés Elleni Fellépésről szóló Egyezmény 2000-ben Palermóban elfogadott és amelyet az EU Tanácsi kerethatározata is alkalmazott⁶⁴ – ma már nem tudja megfelelően leírni a szervezett bűnözői hálózatok komplexitását és rugalmasságát.

⁶² <http://www.consilium.europa.eu/media/30219/qc0114638hun.pdf> (Letöltve: 2018.07.27.)

⁶³ Europol: Serious and organised crime threat assessment, 2017.

⁶⁴ EU 's Council Framework Decision 2008/841/JHA of 24 October 2008.

A 2013-as fenyegetettség értékelésben megállapított 3600 szervezett bűnözői csoporttal szemben 2017-ben 5000 *szervezett bűnözői csoportot* azonosítottak be, amelyek nemzetközi szinten működnek és a rendvédelmi szervek által nyomozás, felderítés alatt áll tevékenységük. Ennek a nagyságrendbeli számnövekedésnek az oka a felderítések hatékonysága, amelyek során az internet használatára specializálódott kisebb bűnözői csoportok, egyének is beazonosításra kerültek. A nemzetközi szinten működő szervezett bűnözői csoportok 30–40% -a hierarchikus hálózati struktúra nélkül működik. A szervezett bűnözői csoportok 20%-a csak rövid ideig működik, és azért jönnek létre, hogy speciális bűnözői csoportokat támogassanak. Az Európában tevékenykedő bűnözői csoportok 76 %-a 6 vagy több tagból áll és több, mint 180 nemzetiségből tevődnek össze, *a gyanúsítottak 60%-a Európai tagállam állampolgára, a csoportok többségének összetételében kettő vagy több nemzetiségű résztvevő található. A szervezett bűnözői csoportok legnagyobb arányban az alábbi bűncselekményeket követik el, amelyek egyben a legnagyobb profitot is hozzák számukra: illegális drogkereskedelem, emberkereskedelem, illegális migráns csempészet.* Nagyon emelkedő arányban jelenik meg az *illegális áruk és szolgáltatások online kereskedelme, amely a közeljövőben méretben és profitban is felülmúlhatja a ma legjövedelmezőbb bűncselekményeket!*

A nemzetközi szervezett bűnözői csoportok több, mint 1/3-a érintett aktívan az illegális drog előállításában, kereskedelmében. *10-ből 7 szervezett bűnözői csoport több, mint 3 tagállamban fejti ki tevékenységét,* ez a szám éles emelkedést jelent a 2013-as SOCTA jelentéshez képest. A leggyakoribb általuk elkövetett bűncselekmények a szervezett vagyon elleni bűncselekmények, emberkereskedelem, illegális migráncsempészet és az okmányhamisítás. Az illegális áruk kereskedelmével foglalkozó csoportok tipikusan *több bűncselekménytípust is elkövetnek, mint az áruhamisítás és az illegális drogkereskedelem.*

A szervezett bűnözői csoportok tevékenységének sokszor integrált része a korrupció. Itt is tapasztalhatóak új jelenségek. Néhány bűnözői csoport cryptovalutákat és alternatív banki platformokat használ, hogy a közszféra vagy magánszféra érintett alkalmazottjai részére eljuttassák a kenőpénzeiket.

A szervezett bűnözői csoportok ma már egyre kevésbé használnak látványosan erőszakot, amely felhívna tevékenységükre a hatóságok figyelmét. Erőszakot a csoport saját tagjai irányába és a konkurens bűnözői csoportok irányában fejtenek ki. Természetesen vannak olyan bűnözői csoportok, akik szolgáltatásként (túszejtés, emberrablás) kínálják az ilyen jellegű tevékenységet, de számuk nem jelentős Európában.

A szervezett bűnözői csoportok tevékenységük fedésére technikai jellegű ellenintézkedéseket is tesznek, példálózó jelleggel felsorolva titkosítást használnak a kommunikáció során, műholdas telefonokat, külföldi és feltöltőkártyás „eldobhatós” SIM kártyákat használnak, megfigyelést alkalmaznak, hamis vagy hamisított azonosító okmányokat használnak.

A szervezett bűnözői csoportok a logisztikai és technológiai innovációkat növekvő mértékben használják, hogy a bűncselekmények elkövetésekor megőrizték anonimitásukat és ne kelljen fizikálisan jelen lenni az elkövetéskor, ezzel az internetnek nagy hatása van a bűncselekmények elkövetésére.

A fenyegetettség értékelés szerint a szervezett bűnözés motorja az alábbi működés :

– az okmányhamisítás (személyi igazolvány, útleve, szállítási okmányok, vámpapírok, születési anyakönyvi kivonat, lopott, eredeti biankó okmányok stb.) Utóbbi okmányok az instabil és fegyveres konfliktusú régiókból kerülnek ki elsősorban. A hamis okmányokat többször is felhasználhatják a bűnözők tevékenységük során.

– illegális áruk és szolgáltatások online piaca (illegális drogok, lőfegyverek, hamisított áruk, hamisított okmányok, valuták)

Az illegális áruk és szolgáltatások online piaca folyamatosan emelkedik évről évre. A bűnözők is felismerték, hogy illegális tevékenységüket olcsóbban, könnyebben hozzáférhetően, egyszerűbben tudják végezni a legális online kereskedelemhez hasonlóan. A szervezett bűnözői csoportok legális online platformokat (pl. fényképmegosztó alkalmazásokba rejtett hirdetésekben keresztül), illetve illegális ún. Darknetet is felhasználva, ezeken árukat, szolgáltatásokat tudnak kínálni, venni-adni.

Mára már nem elkövetési mód lett az online bűnözés, hanem maga az online alapú elkövetés lett egy szervezett bűnözési forma. (2017-ben a TOR hálózatnak 1,7 millió használója volt és több, mint 60.000. egyedi „hagyma” domaint tartalmazott.)

A Darknet illegális piacának TOP 1 %-át kitevő vállalkozások bonyolították le az összes kereskedelem 51,5%-át.

– pénzmosás (készpénz csempészet, pénzmosó szindikátusok, kereskedelmi alapú pénzmosás, új pénzmosási technikák, kriptovaluták, internetes voucherek)

A pénzmosás során az elkövetők gyakran használnak lopott vagy hamisított okmányokat bankszámlák nyitásakor, cégek alapításakor. A pénzmosások 5–8%-át az erre a célra létrejött, komplex szolgáltatást nyújtó pénzmosási szindikátusok végzik.

A beazonosított legjelentősebb fenyegetések, bűncselekménytípusok:

– pénzhamisítás (a leggyakoribban hamisított euro a 20, és 50 címletű euro)
– számítógépes bűnözés (malware, ransomware, bankártyacsalás, fizetési csalás, online szexuális kizsákmányolás)

Az információalapú társadalomban az adat, mint az egyik legfőbb érték válik a bűnözők első számú célpontjává.

Több esetben belső alkalmazottakat használtak fel a szervezett bűnözői csoportok, hogy belső, védett adatokhoz hozzájussanak. A felhő alapú szolgáltatások könnyű hozzáférést biztosítanak szolgáltatásokhoz, amelyek segítségével számítógépes támadást lehet végrehajtani. A számítógépes támadások nemcsak a magánszemélyeket, de vállalatokat, kritikus infrastruktúrákat, a kormányzatot is veszélyeztetik. A számítógépes támadásokkal hatalmas mennyiségű személyes adathoz lehet hozzáférni, amelyet későbbi csálásoknál, zsarolásoknál fel lehet használni.

– online szexuális gyerek kizsákmányolás (hagyományos módú, az áldozat saját maga generálta, szexuális zsarolás)

– bankkártya csalás (bankkártya jelenlétet igénylő, bankkártya adatokkal visszaélés)

– illegális drog előállítás, kereskedelem

Az EU-ban évente 24 billió euro profit keletkezik a szervezett bűnözői csoportoknál az illegális drogkereskedelemből, ezért a szervezett bűnözői csoportok több, mint 1/3-a foglalkozik ezzel. Az ilyen szervezett bűnözői csoportok több, mint 75%-a többfajta droggal is kereskedik. Az illegális drogkereskedelemhez más bűncselekmények is kapcsolódnak, mint áruhamisítás, emberkereskedelem, illegális migráns csempészet. A drogot fizetési eszközként is használják egymás között a szervezett bűnözői csoportok.

Egyre jelentősebb az online piacok használata, A Darknet mára kulcs hirdetési felületté vált, mivel az anonimitás és a kryptovaluták használata csökkenti mind az eladó, mind a vásárló beazonosításának lehetőségét a rendvédelmi szervek részéről.

Az illegális drogpiac trendjei:

- a drogpiac legdinamikusabban fejlődő termékei továbbra is a szintetikus drogok (az elmúlt 5 év alatt 419 új pszichoaktív szert jelentettek az EU-ban 2017-ig)*
- a Darknet vált az online drogpiac kulcs színterévé*
- technológiai innovációkat és kifinomult módszereket alkalmaznak, hogy a profitot maximalizálják*
- Líbia vált az illegális kannabisz piac új elosztóhelyévé (a Földközi tengeren keresztül)*

A kannabisz továbbra is a legszélesebb körben elterjedt drog az EU-ban. A növényi alapú kannabisz elterjedtebb a hasissal szemben. Az EU-ban Hollandiából származik a legtöbb kannabisz, aminek növekedése várható a kifinomultabb termesztési módszerek hatására. Az EU-n kívülről Albániából, Marokkóból és Líbiából érkezik a legtöbb kannabisz.

A kokain alapvetően továbbra is Kolumbiából, Peruból és Bolíviából érkezik hajókon, konténereken keresztül az EU-ba. A kokaintermelés jelentős növekedése tapasztalható Kolumbiában, aminek következtében az EU-ban is növekedett az illegális kereskedelem forgalma. A kokainszállítmányok főként Spanyolországban, Hollandiában és Belgiumban lépnek be az EU területére. A legtöbb szervezett bűnözői csoport érintett a kokainkereskedelemben. Évente 5,7 billió euró profitja származik a szervezett bűnözői csoportoknak az EU-ban az illegális kokainkereskedelemből.

A herointermesztés hagyományos fellegetvára Afganisztán és Pakisztán. A heroin főként az un. balkán útvonalon érkezik az Európai Unió területére. Ezenkívül létezik a Kaukázuson keresztüli északi útvonal és az Afrika megkerülésével hajókon érkező déli szállítás is. Hollandia továbbra is a fő elosztó központja a heroinnak Európában. A heroin előállítás az EU-ban ritkán tapasztalható, de a keresletnövekedés és a szállítás lehetséges akadozásának hatására a közeljövőben várható, hogy heroinlaborok kerülnek létrehozásra az EU-ban.

A szintetikus drogok egy részének előállítása az EU különböző tagállamaiban történik. A metamfetamint Lengyelországban, Szlovákiában és Csehországban állítják elő legnagyobb mennyiségben, az amfetamint Lengyelországban, Hollandiában és Belgiumban, a methyldioxy- metamfetamint (MDMA) Hollandiában és Belgiumban állítják elő. Hollandia és Belgium a szintetikus drogok legnagyobb előállítója és forgalmazója az EU tagállamai, az USA, Ausztrália és Törökország irányába. A szintetikus drogok előállításában és forgalmazásában érintett szervezett bűnözői csoportok rendkívül rugalmasak és jelentős anyagi erőforrásokkal rendelkeznek, hogy új szintetikus drogokat állítsanak elő a piaci kereslet és a jogszabályi környezet változásai hatására. A jövőben várható, hogy a metamfetamin termelés más tagállamokban is jelentősen emelkedni fog, különösen ott, ahol az amfetamint termelés már jelen van. A kábítószer prekursorok és kémiai anyagok fő forrása továbbra is Kína és kisebb mértékben India marad.

– Környezetkárosító bűncselekmények

A környezetkárosító bűncselekmények elkövetése egyre növekvő mértékben tartozik a szervezett bűnözői csoportok portfóliójába. Az illegális hulladékkereskedelemben érintett bűnözői csoportok a legális hulladékkezelési tevékenységekre építve hajtják végre. A tevékenység egyre komplexebbé válik és nagyon nehéz észlelni és felderíteni, a legális hulladékkezelés mellett. Az illegális hulladékkezelés tipikusan hamis okmányok felhasználását is jelenti. A jövőben egyre nagyobb arányban várható a szervezett bűnözői csoportok jelenléte ezen a területen.

– Veszélyeztetett fajok, példányok illegális kereskedelme

A szervezett bűnözői csoportok az Európai Uniót tranzit területként használják a veszélyeztetett fajok, ritka példányok illegális kereskedelmében. A szállítmányok végpontjai Ázsiában és Észak-Amerikában találhatók. Az EU-ban működő szervezett bűnözői csoportok kis százaléka foglalkozik ezzel a speciális illegális kereskedelmi területtel, de a jövőben várható számuk emelkedése.

– Adócsalások

Az alkohol, cigaretta, ásványi olajok kereskedelme során a szervezett bűnözői csoportok kihasználják az eltérő tagállami adóztatási szabályokat, és nem fizetik meg a forgalmi adót, hamis szállítási okmányok felhasználásával. Az üzemanyaghamisítás aránya növekvő terjedelmet mutat. A szervezett bűnözői csoportok főként az alap, finomítatlan olajat hamisítják un. designer olajként. Ez a tevékenység nagy kémiai szakértelmet igényel.

– Befektetési csalások (főbb módszerei: piramis csalások, nem létező vagy kis értékű alapok vásárlására rávétel, magas hozam ígérete rövid időn belül és az összeg eltüntetése)

A befektetési csalásokkal a szervezett bűnözői csoportok rendkívül magas profitot tudnak elérni. 2015-ben egy Németországban, Portugáliában és Spanyolországban működő piramis rendszerű, főként zenei megosztással foglalkozó szervezett bűnözői csoport tevékenységének sikeres nyomozása során a rendvédelmi szervek szakértői becslései alapján több, mint 3 billió euro profitot értek el.

– Szellemi tulajdon elleni bűncselekmények

– Szervezett vagyon elleni bűncselekmények

A szervezett vagyon elleni bűncselekményeket elkövető bűnözői csoportok tipikusan Nyugat-Európa és Észak-Európa jó életszínvonalú társadalmában működnek. Sok esetben a nyomozó hatóságok csak kisebb súlyú bűncselekményekként kezelik a vagyon elleni bűncselekményeket, anélkül, hogy beazonosítanák a bűncselekmények elkövetéséért felelős szervezett bűnözői csoportokat. Az érintett tagállamokban egyre növekvő mértékben tapasztalható a szervezett betörések és lopások, amelyeket nem csak magánlakások, hanem üzletek, irodák tekintetében követnek el. Továbbá egyre gyakoribbak a pénzkezelést folytató üzletek, ékszerüzletek, ATM-ek ellen elkövetett rablások.

– Illegális migráns csempészet

Az EU-ban működő szervezett bűnözői csoportok legjövedelmezőbb üzletága lett az illegális migránsok csempészete az illegális drogkereskedelem mellett. A szervezett bűnözői csoportok kihasználják a migrációs krízist és nemzetközi migráns csempész hálózatokat működtetnek a már létező infrastruktúrájukra építkezve. Az Europol adatai szerint a migráns csempészetben 122 ország állampolgárai érintettek. A migráns csempész hálózatok erősen támaszkodnak a közösségi médiára, ahol hirdetik tevékenységüket. A migráns csempészetben résztvevő szervezett bűnözői csoportok más bűncselekményeket is elkövetnek, mint drogcsempészet, illegális áruk kereskedelme, vagyon elleni bűncselekmények. A migráns csempészethez szorosan kapcsolódik a dokumentumok hamisítása is.

– Emberkereskedelem

Az illegális migránsok csempészete növekvő számban eredményezi az emberkereskedelem potenciális áldozatainak számának növekedését. A sebezhető, kihasználható, egyedül érkező felnőtt és gyerekkorú migránsok könnyen válnak az emberkereskedők áldozataivá ígéretet vagy kényszer hatására. Az emberkereskedelemmel foglalkozó bűnözői csoportok sejtyszerűen épülnek fel.

– Illegális fegyverkereskedelem

A proliferáció és az illegális fegyverkereskedelem növeli annak kockázatát, hogy az EU területén terrorista csoportok lőfegyverrel kövessék el tevékenységüket. A szervezett bűnözői csoportok egy része fegyvereket biztosít szolgáltatásként terrorista személyek részére. Egyre növekvő mértékben elérhetőek illegális online platformokon – mint a Darknet – a lőfegyverek. A háborús és konfliktus zónák potenciális forrásai az illegális fegyverkereskedelemnek.

Összegzésképpen megállapítható, hogy az EU területén működő szervezett bűnözői csoportok a működési tevékenységük során rendkívül rugalmasan alkalmazzák a technológiai újításokat. Az illegális áruk és szolgáltatások online kereskedelme a közeljövőben meghaladhatja a hagyományos módú illegális áruk és szolgáltatások kereskedelmét. A jövőben a kiberbűnözés, az illegális drogkereskedelem, az illegális migráns csempészet és emberkereskedelem, a környezetkárosító bűncselekmények valamint a szervezett vagyon elleni bűncselekmények jelentik a szervezett bűnözői csoportok legjelentősebb működési területeit és egyben a rendvédelmi szervek bűnügyi hírszerzésének a legfontosabb irányait.

dr. Gáspár Miklós: A nyugat-európai szervezett bűnözés egyes jellemzői

Az Európai Unió vívmányainak nemcsak előnyei, de árnyoldalai is vannak. A személyek szabad áramlása, a határok átjárhatósága a szervezett bűnözői körök részére is fejlődési lehetőségeket nyújtott és nyújt jelenleg is. Majdnem határtalan lehetőséget írtam, holott ez azért nem igaz, mert az EU és a tagállamok jogalkotási, rendészeti, büntető- és igazságszolgáltatási testületei és szervezetei komoly erőfeszítéseket tesznek a szervezett bűnözés visszaszorítására. E szervezetek tevékenységének hatékonysága, eredményessége nagyban függ a jogi környezettől is. A bűnözőket nem kötik jogszabályok, legfeljebb a saját maguk által kialakított szabályrendszerhez igazodnak, amely sokszor – a haszonszerzés maximalizálása érdekében – egybeesik a jogszabályokkal és előfordul, hogy azok megszegése esetén a következmények sokkal súlyosabbak, brutálisabbak, mint a „felvilági” törvények.

Jelen tanulmány a Nyugat-Európában működő szervezett bűnözői csoportok tevékenységének felvázolását tűzte ki célul, a bűnözés trendjeinek felvillantásával.

Alapvetésként célszerű röviden meghatározni Nyugat-Európa fogalmát, mivel az nem feltétlenül egyértelmű. Az Európai Unió országainak jelenlegi katalógusa már régen túlmutat Nyugat-Európa területén, mind földrajzilag, mind gazdasági és kulturális szintjének különbözőségében. Egyes nézetek tágabb értelemben az EU 2004 előtti állapotát szokták alapul venni a fogalom meghatározásához, Görögországot nem, Norvégiát és Svájcot pedig beleértve. A jelenleg uralkodó álláspont alapján Nyugat-Európához az Egyesült Királyság, Írország, Franciaország, Belgium, Hollandia, továbbá Luxemburg, Andorra és Monaco tartoznak. Ez a megközelítés valóban csak a szűkebb földrajzi értelmezést takarja. Tágabb értelmezésben Ausztria, Németország, Lichtenstein és Svájc is hozzátartozik a területhez. Az Európai Unióban működő szervezett bűnözői körök fő jellemzője a nemzetköziség, a határokon átnyúló tevékenység. Ahogy a fizikai értelemben vett földrajzi határokat, úgy az elméletben meghatározott definíciókat is figyelmen kívül hagyják. Így a szervezett bűnözés szempontjából Nyugat-Európa fogalmát a földrajzi határok figyelembevétele mellett célszerű a gazdasági és kulturális helyzet alapján meghatározni, amelyet főként a térség második világháború utáni történelme alakított. A nagypolitika óriási szerepet játszott a határok kialakításában, amelyek később hosszú időre meghatározták az egyes országok fejlődésének irányát. Így a Szovjetunió fennhatóságához, érdekeltségi köréhez tartozó észak-, kelet- és dél-európai országok szemszögéből még Görögország is Nyugatnak számíthatott, holott ez még földrajzilag sem lehetne ez magyarázható. Így Nyugat-Európához tartozóként értelmezhetők – a felsoroltakon túl – a skandináv országok (melyek földrajzilag Észak-Európa részei), továbbá egyes nézetek szerint bizonyos értelemben Spanyolország és Portugália is, bár a két ország gazdasági helyzete sok szempontból nem hasonlítható össze a többivel. Hasonlóképpen, Olaszország földrajzilag Dél-Európához tartozik, azonban éles különbség érzékelhető az ország északi és déli része között, nemcsak gazdasági, de kulturális szempontból is. Szellemi és politikai szempontból Nyugat-Európa is egyre árnyaltabb képet mutat, azonban szokás a liberális demokrácia eszméjével azonosítani.

A nyugat-európai szervezett bűnözés típusait legegyszerűbben honosság szerint csoportosíthatjuk. Vannak országok, amelyek rendelkeznek „saját” maffiával, nyilvánvaló példa erre Olaszország, és vannak, amelyek „importálják” a bűnözőket, legalábbis erős hazai szervezett bűnözéssel nem rendelkeznek. Ez nem minden esetben szabad, hogy megtéveessen bennünket, mivel előfordulhat, hogy a szervezett bűnözés jellemzőit hordozó csoport jelen van, működik, de más – magasabb – szinten, kevésbé harsányan, mint egyes külföldi, jellemzően alacsonyabb szociokulturális közegekből származó csoportok. Etnicitást tekintve számos olyan bűnözői csoport működik az EU-ban, amelyek többnemzetiségűek, azonban léteznek kifejezetten a nemzetiségi különállásra alapuló csoportok is. További csoportképző körülmény a családi kapcsolat, nyelvi azonosság, valamint azonos szokások is lehetnek. Ezek között is rendszeres és folyamatos együttműködés tapasztalható, azonban előfordulhatnak villongások, területi vagy elszámolási viták, ilyenkor gyakran erőszakhoz folyamodnak, érdekeiknek akár fegyverrel is érvényt szereznek. Egyes csoportok a saját hazájukban erős háttérrel és pozícióval építettek fel maguknak, így a nyugat-európai továbblépés fejlődésnek minősül számukra. Gyakran egy csoport egy adott bűncselekménytípust preferál, amelyben tapasztalatot szerzett, és együttműködik más, hasonló vagy kapcsolódó bűncselekményeket elkövető csoportokkal. A Nyugat-Európában működő szervezett bűnözői csoportok további közös jellemzője, hogy az elért hasznot a legális gazdaságba forgatják, amely egyrészt elfedi és tisztára mossa az illegálisan megszerzett vagyont, másrészt a törvényes gazdaság működési előnyeit is kihasználja. A további közös tényező a korrupció, amely még a fejlett nyugati társadalmakban is problémát jelent mind az üzleti, mind a politikai, mind pedig a hivatali életben, noha lényegesen kisebb számú esetben, mint a világ kevésbé előrehaladott országaiban⁶⁵. Ez azonban nem jelenti azt, hogy az általa okozott anyagi kár a nemzetgazdaságban (pl. be nem fizetett közterhek) ne okozna hasonló mértékű kárt, mint a sok, kisebb elkövetési értékű korrupciós cselekmény.

A Nyugat-Európában tevékenykedő szervezett bűnözői csoportok összetételét, struktúráját illetően a legutóbbi időkben az vált megfigyelhetővé, hogy a vezetés általában nem egy személy kezében összpontosul, hanem a döntési jogosultságok megoszlanak egy kisebb csoport tagjai között. A bűnözői csoportok egyre nagyobb mértékben válnak heterogénné és szerkezeti felépítés szempontjából dinamikusan szervezetté, inkább a laza hálózatok felé mozdulnak el, semmint a piramisszerű monolitikus szervezetek irányába. Ez feltételezhetően annak köszönhető, hogy a bűnözői körök egyre inkább multinacionálissá válnak, legalábbis a különböző eredetű, etnikai háttérű csoportok törekszenek az együttműködésre. Ezek lettek az ún. transznacionális szervezett bűnözői csoportok. A kutatások során az is megfigyelhetővé vált, hogy a Nyugat-Európába érkező vagy már korábban ott tevékenykedő szervezett bűnözők adaptálódnak a jogi és társadalmi környezethez, az adott ország rendészeti szervezeteinek prioritásaihoz, és meg sem próbálják az otthonról hozott, ott bevált módon működő, gyakran erőszakos, szigorúan hierarchikus szervezeti modelleket alkalmazni, az új terület felett nem akarnak az otthonihoz hasonló, nagymértékű kontrollt alkalmazni. Egyes szakértők kétségbe vonják az ilyen szindikátusok hosszú távú működőképességét, kiemelve azok diverzitását és változásokra érzékenységét. A transznacionális szervezett bűnözői csoportok inkább helyi szintű együttműködésre képesek, a stratégiai, hosszú távú tervezés és döntéshozatal főként az olasz és oroszországi szervezett bűnözésre jellemző.

⁶⁵ A korrupció mennyiségi és minőségi mutatói, a szervezett bűnözéssel való kapcsolata országok, régiók, földrészek társadalmi, gazdasági fokmérőjeül szolgálhatnak

A nyelv és a nemzetiségi hovatartozás ettől függetlenül továbbra is meghatározó tényező maradt a transznacionális⁶⁶ bűnözői szervezett bűnözői körök felépítésében.

Az Európai Unióban jelenlévő szervezett bűnözésnek bizonyos regionális mintái figyelhetők meg. Nyugat-Európa vonatkozásában az alábbi megállapítások tehetők⁶⁷:

A skandináv országok vonatkozásában, bár nem kizárólagos módon, a törvényen kívüli motoros bandák fontos szerepet játszanak a térségben aktív, legfenyegetőbb csoportok között, és szoros kapcsolatokkal rendelkeznek a szomszédos országokban. Finnországban a bűnügyi helyzetre jelentős hatást gyakorolnak az észtországi bázissal rendelkező csoportok, amelyek az illegális áruk és szolgáltatások legfontosabb szállítóiként tevékenykednek. Svédországban a balti szervezett bűnözés befolyása és a motoros bandák erőteljes jelenléte mellett jelentős az exjugoszláv és az albán nemzetiségű csoportok tevékenysége.

A rendelkezésre álló adatok alapján feltételezhető, hogy Spanyolország, Portugália és bizonyos mértékig Olaszország főként heterogén összetételű csoportokkal hozható összefüggésbe. Természetesen Olaszországot nagyon fontos homogén és honos szervezetek jellemzik (ld. lentebb), de erőteljes hatást gyakorol rá a nem honos szervezett bűnözés is. A fentiekén túl Spanyolország és Portugália, továbbá kisebb mértékig Dél-Franciaország néhány hasonló jellegzetességgel rendelkezik. Az Ibériai-félsziget továbbra is az EU-ba irányuló legjelentősebb kábítószer-csempész útvonalak csomópontja. Ez igaz Franciaországra nézve is. Spanyolországban két fő tényező van hatással a bűnügyi környezetre: a kulturális és gazdasági kapcsolatok Dél-Amerikával, illetve a földrajzi közelség Marokkóhoz. Ugyanez elmondható Portugáliáról is, különösen, ami a Brazíliához fűződő kapcsolatait illeti. Az első tényező miatt Spanyolország a kokain európai elosztásának fő központja, amelyben a földrészen tevékenykedő csoportokkal társult nagyszámú külföldi személy vesz részt.

Más regionális minták is észlelhetők. Írországra pl. hatással van az Egyesült Királysággal kialakult szoros kapcsolatrendszer, ami végső soron kapcsolódik ahhoz a bűnözési csomóponthoz, ami Hollandiában, Belgiumban, Németország nyugati részén, Luxemburgban és Franciaország északi részén alakult ki. Földrajzi elhelyezkedése miatt nem valószínű, hogy az Egyesült Királyság a tagországokba irányuló bűnözési áramlatok szempontjából jelentős tranzit ország lenne, azonban jelentős vonzerőt képvisel, főleg az illegális bevándorlás és a cigarettacsempészet területén, valamint növekvő számú olyan kelet-európai bűnöző is ott keres boldogulást, akik a hazai hatóságok elől bujkálnak. Olaszország és Görögország bűnügyi helyzetére a Balkánhoz való földrajzi közelség gyakorol erőteljes hatást.

Történelmi öröksége, kiterjedtsége és földrajzi fekvése miatt Németország helyzete egyike a legösszetettebbeknek. Erőteljes tevékenységet folytatnak a török, olasz, valamint a szerb-montenegrói csoportok, ami a fentebb említett balkáni bűnözési kultúra befolyását emeli ki. Másrészt Németország tapasztalja a lengyel, oroszajkú, litván és ukrán csoportok számottevő jelenlétét is, ami a balti bűnözési kultúra befolyásnak a jele. A nigériai jelenlét is erőteljes. A helyzetet tovább bonyolítja, hogy Németországot a törvényen kívüli motoros bandák tevékenysége is érinti.

⁶⁶ Az ENSZ meghatározása szerint, ha a szervezett bűnözői tevékenységet a) egynél több állam területén fejtik ki, b) egy állam területén fejtik ki, de az előkészítés, tervezés, irányítás és felügyelet egy másik állam területén történik, c) egy állam területén fejtik ki, de olyan csoport amely több államban is tevékenykedik, d) egy állam területén követik el, de erős hatással bír más államban lévő állapotra, ott folyó eseményekre, akkor transznacionális bűnözésről beszélhetünk.

⁶⁷ Az EUROPOL S/OCTA (Serious and/ Organised Crime Threat Assessment - Súlyos és / Szervezett Bűncselekmények Fenyjegetettség Értékelése) jelentéseiben foglaltak felhasználásával

Az EUROPOL elemzési adatai szerint az alábbi szervezett bűnözői csoportok határozzák meg Nyugat-Európa bűnügyi helyzetét:

Az olasz maffia

A hagyományos olasz szervezett bűnözés fő európai tevékenységét Olaszországban fejt ki, ahol egy adott területen minden jelentős történést, tevékenységet „megvéd” a szükséges és kötelező ellenszolgáltatásért. A környező országokban és világszerte is, ahol az olasz maffia jelen van, általában nincs helye más bűnözői körnek. A nagy tekintélyből, és a médiában, irodalomban is megjelenő hírnévből adódóan erős tárgyalási pozícióból indul más bűnözői csoportokkal való tárgyalás során. Az olasz szervezett bűnözés különös veszélyessége a gazdasági, közigazgatási és politikai körökbe való beszivárgási képességben rejlik. Hazáján, Olaszországon kívül a következő tevékenységek felett gyakorol felügyeletet az olasz maffia: kábítószer-kereskedelem, mérgező hulladékokkal kapcsolatos és egyéb környezetvédelemmel kapcsolatos bűncselekmények, valamint a törvényes gazdasági életbe történő beszivárgás, a közelmúltban megjelent pl. alternatív és zöld energiatermelésbe való befektetés. Emlékeztetőül, felsoroljuk a négy legnagyobb olasz szervezett bűnözői csoportot és fő tevékenységi köreiket, valamint azok hatását a Nyugat-Európában folyó szervezett bűnözői tevékenységre. Az első a szicíliai maffia, amelyhez a Cosa Nostra is tartozik, fontos résztvevői a transznacionális kábítószer-kereskedelemnek. Az olasz határon túl a csoport tartózkodik az erőszakos cselekményektől, főleg pénzmosásban, a lehetőségek felderítésében érdekelt. Másodikként a Calabria tartománybeli Ndrangetha említendő, amely a nyugat-európai kokainpiac működésében és felügyeletében tölt be jelentős szerepet. Érdekes módon ez a szervezet az otthoni szervezeti struktúrát építi fel a külföldi működése során is. A csoport érdekeltségekkel rendelkezik Belgiumban, Franciaországban, Hollandiában, Németországban és Spanyolországban. A campaniai Camorra főként az euróhamisításban, cigarettacsempészetben, kínai szervezett bűnözői csoportokkal együttműködve hamis árukkal való kereskedelemben, hulladékgazdálkodással kapcsolatos környezeti bűncselekményekben, valamint a kábítószer-kereskedelem rá eső részében képviselteti magát. Az ún. apuliai szervezett bűnözői körök (melyek legismertebb részei a Sacra Corona Unita és a Societa Foggiana) cigarettacsempészésről nyergeltek át ember-, kábítószer- és fegyvercsempészésre. A különböző kelet-európai és albán szervezett bűnözői csoportokkal hagyományosan jó kapcsolatot ápolnak. Jelenlétük Hollandiában, Spanyolországban és Németországban érzékelhető.

Az orosz és a hozzá kapcsolódó szervezett bűnözés

Az oroszajkú szervezett bűnözői csoportok bizonyos jellemzők vonatkozásában különállónak tekinthetők. Ilyen jellemzők – a teljesség igénye nélkül – az elkövetett bűncselekmények köre, az orosz állami szervekkel való aktív kapcsolat, továbbá meghatározó jelenlét egyes „korszerű” bűncselekmények elkövetésében. Ilyenek pl. a kiberbűncselekmények és a pénzügyi bűncselekmények. A transznacionális szervezett bűnözésre jó példa a lett-orosz együttműködés. Egyes csoportjaik az erőszakos pénzbehajtás és zsarolás terén aktívak. A bolgár bűnözői csoportok egy része bankkártya-csalásokkal és egyéb high-tech jellegű bűncselekményekkel foglalkozik, a kivitelezés során gyakran együttműködve más nemzetiségekkel.

A nyugat-balkáni szervezett bűnözés

Egyes szerzők Balkán-tengelynek nevezik a Balkán és a Fekete-tenger találkozásától kiindulóan a Dél-Kelet-Európán és a Balkánon áthaladó csempészátvonalak átfedéseit, találkozási pontjait. Az itt tevékenykedő helyi csoportok között az albán szervezett bűnözés indult komolyan érzékelhető fejlődésnek, talán a leggyorsabban növekvőnek mondható. Az albán szervezett bűnözői körök zártsága miatt lényegesen kevesebb információ áll róluk rendelkezésre a többihez képest. Az általuk jellemzően elkövetett bűncselekmények, elkövetési módjaik az olasz apuliai szervezett bűnözői csoportokéra hasonlítanak. Egyes csoportjaik kifejezetten fosztogató jellegű vagyoni elleni bűncselekményeket (lopás, rablás) követnek el.

A török szervezett bűnözés

A török bűnözői csoportok főként a kábítószer- és embercsempészség területein fejtik ki tevékenységüket, köszönhetően Törökország földrajzi elhelyezkedésének is: az Afganisztánból érkező heroin Európába irányuló nagykereskedelmi forgalma felett gyakorlatilag ezek a csoportok gyakorolják a felügyeletet. A piac, illetve annak többi szereplője, az olasz, orosz és balkáni csoportok által kényszerítve a török csoportok elkezdtek többféle kábítószerrel is foglalkozni, így dél-amerikai „partnereikkel” kokainra, vagy az Európában gyártott szintetikus kábítószerekre cserélték a heroint. A kábítószer-kereskedelmen túl a török csoportok a pénzmosásban is érdekeltek, ez a tevékenységük főleg Ciprus északi részén és Németországban, a legnagyobb Európa területén élő török diaszpóra otthonában jellemző.

További szervezett bűnözői körök

Nyugat-Európa bűnügyi helyzetére, bűnözési mutatóira a felsoroltakon túl hatással van más, jellemzően Európán kívülről származó bűnözői körök tevékenysége is. Megemlítenénk köztük a nigériai, különböző ázsiai (így kínai, vietnami, illetve afgán és pakisztáni), továbbá a főként spanyol és portugál területeken működő kolumbiai és mexikói bűnözői körök tevékenysége.

Az afrikai szervezett bűnözés számottevő jelenléte a rendelkezésre álló adatok szerint Spanyolországhoz, Franciaországhoz, Belgiumhoz és részben Olaszországhoz kötődik. Ennek nyilván részben földrajzi, részben történelmi okai lehetnek. Az egyetlen kivételt a nigériai csoportok jelentik, amelyek nemcsak Nyugat-Európa, de az Európai Unió egészében elterjedtek. Úgy tűnik, a nigériai szervezett bűnözés az EU tagországokban történő megjelenés olyan stratégiáját választotta, ami egyúttal elkerüli azt, hogy a legnagyobb bűnügyi problémává váljon, ezért azt nem tekintik a fő fenyegetésnek egyetlen tagországban sem. Visszafogott stratégiájának egy másik mutatója az, hogy a vezetői szinteken más nemzetiségű tagokat is integrálnak saját szervezeteikbe. Az afrikai szervezett bűnözői csoportok jellemzően kábítószer-kereskedelemben érintettek.

A kínai szervezett bűnözés a zárt kínai közösségekbe ágyazottan létezik. Ez a láthatóság alacsony szintjét és az egyes tagállamokra gyakorolt, kívülről nézve kismértékű hatást eredményezi. Az illegális migráció elősegítése és az emberek munkavégzés illetve szexuális célzatú rendszeres kizsákmányolása terén a kínai szervezett bűnözés saját, áthatolhatatlan piacot hozott létre, amely változó intenzitással a mai napig működik. A Kínával folytatott kereskedelem volumenének – a kínai közösségek Európában való megjelenésével párhuzamos – növekedése megnövelte az eredeti vagy hamisított áruk EU-ba történő csempészetének lehetőségeit, valamint az államok, illetve az Unió költségvetésének a közterhek be nem fizetésével (pl. adócsalás) történő megkárosítását. Ezen felül a legális vállalkozások keretében a pénzmosás is megjelent. A vietnami csoportok tevékenysége szintén a hamis áruk csempészetére, a kábítószer, főképp marihuána kereskedelmére, adócsalásra és pénzmosásra terjed ki.

Jellemző bűncselekmény-típusok

A Nyugat-Európában tevékenykedő szervezett bűnözői körök teljes körű tevékenységének bemutatására területi korlátok miatt nincs lehetőség. Az alább felsorolt bűncselekmény típusok súlyosságát, különböző szinteken kifejtett hatásait nehéz összemérni és még nehezebb rangsorolni. A tanulmányban a fizikailag legközvetlenebb fenyegetést jelentő és a napjainkban Nyugat-Európában mindennapi problémaként jelentkező terrorizmussal szoros kapcsolatban lévő lőfegyver-kereskedelem bemutatása kap kiemelt hangsúlyt.

Kábítószer csempészes és kábítószer- kereskedelem

Amint az az eddig kifejtettekből kiolvasható, a kábítószerekkel kapcsolatos bűncselekményi tényállások mindegyikét kifejti a térségben tevékenykedő bűnözői körök valamelyike. Mivel Nyugat-Európa az ott élő népesség magas átlagjövedelme okán jó felvevőpiac, a kábítószer legszélesebb palettájára van kereslet. A nemzetközi, uniós és nemzeti szintű szerződések, jogszabályok, erős hatósági jelenlét ellenére a probléma továbbra is létezik. A kábítószer-kereskedelemmel kapcsolatos fő probléma az, hogy a legtöbb kábítószerfajta kibocsátó (termesztési vagy előállítási) régiója nem esik az EU ellenőrzése alá, és gyakran az érintett kormányok ellenőrzése alá sem. A szervezett bűnözői körök mind az előállításban, szállításban (csempészésben), mind pedig a terjesztésben uralják az illegális piacot. A szintetikus kábítószer előállításában az Európai Unióban működő bűnszervezetek kb. egyharmada érdekelt, főként Hollandiában és a kelet-európai régióban. Újfajta kihívást jelent a főként Kínából származó ún. új pszichoaktív anyagok néhány évvel ezelőtti megjelenése, amely részben átformálta a kábítószerpiacot, új felületet képezve a szervezett bűnözésnek. A kábítószer terjesztésében az online piac erősödése észlelhető.

Embercsempészes és emberkereskedelem

A kábítószerhez hasonlóan az emberkereskedelem meghatározó anyagi forrását adja a szervezett bűnözői körök tevékenységének. A két tevékenység útvonala gyakran azonos. Az embercsempészes bonyolult szervezést igényel, és hozzá olyan elősegítő (eszköz-) bűncselekmények kapcsolódnak, mint pl. az okmányhamisítás, illetve a különböző korrupciós bűncselekmények. Egyes számítások szerint az EU-ba irányuló szexuális kihasználás céljából történő emberkereskedelem összeredménye elérheti akár az évi 3 milliárd dollárt és 70000 újabb áldozatot generál évente⁶⁸. Az egyes Nyugat-Európán kívüli országokban tapasztalható gazdasági nehézségek, politikai helyzet, nemzeti, etnikai és vallási konfliktusok további tömegeket vonzanak az elképzelt, Nyugat-Európában található jobb megélhetés felé, amelyekre a különböző szervezett bűnözői körök válaszul megtöbbszörözték erőforrásaikat az embercsempészes útvonalain. A helyzet jelenlegi is komoly problémát jelent összeurópai szinten, úgy gazdasági, mint (nemzet)biztonsági téren egyaránt.

⁶⁸ Piotr BAKOWSKI: Organised Crime in the European Union (2013) 4. o.

Áruhamisítás

A különböző árucikkek hamisítása nemcsak a gazdaságra van negatív hatással, komoly egészségügyi és biztonsági kockázatot is jelent. A hamis áruk minősége gyakran egészen alacsony, gyártásuk, előállításuk a legminimálisabb higiéniai és technológiai követelményeknek sem felel meg. A korábban szinte minden esetben Kínából vagy más ázsiai országból származó hamis áruk előállítását már az EU területén, főleg a kelet-európai országokban is végzik, így azoknak a határokon történő felderítése, feltartóztatása adminisztratív eszközökkel gyakorlatilag esélytelen. Ezen áruk Nyugat-Európában csak korlátozott mértékben forgalomképesek, tekintettel az országok vásárlóközönségének magasabb minőségi igényeire és a magasabb átlagjövedelemből adódó fizetési képességére. Azonban az ilyen tevékenységgel foglalkozó bűnözői körök a hamis áruk kereskedelméből magas bevételeket termelnek, melyeket gyakran a nyugat-európai piacon mosnak tisztára legális vállalkozásokon keresztül, így közvetve hatással van az országok nemzetgazdaságára. Az áruhamisításból származó közvetlen gazdasági veszteségek (pl. be nem fizetett közterhek, a lemásolt áruk következtében az eredeti cikk gyártójánál keletkezett károk, munkahelyek elvesztése stb.) EU szinten is érzékelhetők.

Cigaretta-csempészet

A cigaretta-csempészet szintén jól profitáló tevékenység a szervezett bűnözői köröknek. A Nyugat-Európában közismerten magas adók, amelyekkel a dohánytermékeket sújtják, az alacsony büntetési tételekkel karöltve a tevékenységet viszonylag alacsony kockázatúvá teszik pl. a kábítószer-csempészéshez képest. A csempészett cigaretták egy része ráadásul hamisított, a Nyugat-Balkánon, illetve Kelet-Európában és volt szovjet tagköztársaságokban lévő, silány minőségi szintet képviselő, gyakran házilagos eszközökkel gyártott termékek jelennek meg a piacon.

A környezet elleni bűncselekmények

A környezetkárosító bűncselekmények léte bizonyítja, hogy nem minden súlyos bűncselekmény az erőszakkal van összefüggésben. Ezen bűncselekménytípus súlyossága annak a természeti környezetre és az egészségre kifejtett hosszú távú hatásában rejlik. A környezet elleni bűncselekmények emelkedésének egyik feltételezett oka, hogy mind a nagy-, közép-, és kisvállalkozások a működésük során keletkezett (főként veszélyes) hulladék felelős módon, azonban gyakran lényegesen költségesebben végrehajtható kezelésén spórolnak. Az ilyen felelőtlen termelői gondolkodás élteti a szervezett bűnözés ezen szegmensét. Az illegális lerakóhelyek főként Ázsiában és Afrikában vannak, de ismertek az EU kevésbé fejlett területein is ilyen telepek. A környezeti bűncselekmények elkövetésével kapcsolatban kiemelendő, hogy azok jelentős részében megjelenik a korrupció, mint eszközcselekmény. A veszélyesanyag-szállítmányok okmányainak meghamisítása, az ellenőrzés végző hatóságok tagjainak megvesztegetése gyakran szükséges velejárója a bűncselekmények sikeres véghezvitelének. További jellemzője a bűncselekménytípusnak, hogy a legális üzleti élettel is kapcsolatban áll, mivel a szállítás hátterének legalizálását csak ilyen módon lehet megoldani. Amint arra korábban már történt utalás, a környezeti bűncselekményekkel kapcsolatos szervezett bűnözői tevékenységet jellemzően az olasz maffia felügyeli, de az is gyakran előfordul, hogy ad hoc bűnözői csoportok jönnek létre egy-egy rövidebb vagy hosszabb tranzakció lebonyolítására.

Kiberbűncselekmények, ún. modern bűncselekmények

Ilyenek például a bankkártya-csalások, illegális termékek (pl. kábítószer, fegyver stb.) internetes értékesítése, bármilyen más bűncselekmény informatikai eszközökkel történő támogatása (pl. járművek védelmi rendszerének feltörése, az ún. „okosotthonok” hálózataiba való betörés, onnan adatok lopása stb.) internetes zsarolás (ransomware), kriptovalutákkal való visszaélések. A lista olyan hosszú, hogy azt külön tanulmányban célszerű vizsgálni.

Az illegális lőfegyver-kereskedelem

A téma bővebb kifejtése azért célszerű, mert ezen keresztül lehet érzékeltetni a terrorizmus és a szervezett bűnözés kapcsolatát. Az elmúlt néhány év tapasztalatai rámutattak arra a sajnálatos tényre, hogy Nyugat-Európa annak befogadó volta ellenére célpontja az iszlám szélsőséges mozgalmaknak és szerveződéseknek, nemritkán úgy, hogy a fenyegetés belülről érkezik. Olyan elkövetők hajtottak végre Nyugat-Európa ikonikus nagyvárosaiban merényleteket, akik második generációs bevándorlókként éltek egyébként a nyugati nagyvárosban megszokott életet.

A terrorizmust a szervezett bűnözéstől legfőképpen a motiváció különbözteti meg. A terrorizmus politikai célokat tart szem előtt, míg a szervezett bűnözést az elérhető haszon motiválja. A valóságban azonban nem ennyire egyszerű a két fogalom megkülönböztetése, mivel a terrorista csoportok néhány éve növekvő mértékben követnek el maguk is szervezett módon bűncselekményeket a pénzügyi hátterük biztosítására, valamint keresik a kapcsolatot bűnözői csoportokkal üzleti ügyek, pl. fegyverek beszerzése céljából.

A különböző muzulmán háttérű terrrorszervezetek közül az Al-Kaida hanyatlását követően az Iszlám Állam (ISIS) vette Európa felé az irányt és kezdett el nyugat-európai célpontokat támadni. A már hagyományosnak mondható módon olyan merényleteket, terrorcselekményeket hajtott végre, amelyek esetenként nagyszámú áldozattal jártak (Párizs 2015, Nizza 2016) vagy valamilyen szimbolikus jelentőséggel bírtak (Párizs, Charlie Hebdo karikatúralap szerkesztősége 2015). Az elkövetett terrorcselekmények közül többet lőfegyverrel követtek el. A lőfegyverek és robbanóanyagok forrásai több esetben kelet-európai és nyugat-balkáni bűnszervezetek voltak.

2017-ben az Európai Unió tagállamainak nyomozó hatóságai és egyéb biztonsági szervezetei számos nyomozást és vizsgálatot folytattak a terrorizmus finanszírozásának felderítése érdekében. Az egyik ilyen komplex nyomozás során libanoni állampolgárságú személyek kerültek a nyomozók látókörébe, akik az Európai Unióban tevékenykedő szervezett bűnözői csoportoknak ajánlották fel pénzmosási tevékenységhez segítségüket, cserébe a keletkezett hasznot megosztották. A libanoniak a részükből a Hezbollah katonai szárnyát támogatták⁶⁹.

A szervezett bűnözés és terrorizmus közötti további kapcsolódási pont a terroristák embercsempészek által, az illegális migráció során történő utaztatása.

A teljesség igénye nélkül egy rövid összefoglalás az elmúlt 5 évben, Nyugat-Európában elkövetett terrorcselekményekről⁷⁰:

Helyszín és idő	Kik?	Mi történt?	Mivel?	Áldozatok száma	Elkövetők száma
Párizs 2015, Bataclan színház, belváros	ISIS	lövöldözés, robbantás	AK-47, SA vz.58, Zastava M70 gépkarabélyok	kb. 130	9
Brüsszel 2016	ISIS	robbantás	TATP robbanóanyag	34	3
Brüsszel 2014	ISIS	lövöldözés	AK-47	4	1
Manchester 2017	ISIS	robbantás	Házi készítésű robbanómellény	22	1
Nizza 2016	ISIS	járművel a tömegbe hajtottak (ramming)	rabolt kamion	84	1
Charlie Hebdo 2015	ISIS	lövöldözés	SA vz. 58, Zastava M70, gépkarabélyok; Skorpion vz. 61 géppisztoly	17	2

⁶⁹ EUROPOL TE-SAT 2018 jelentés

⁷⁰ KADOSA Erik: Az illegális fegyverkereskedelem felderítésének egyes kérdései (2018) 10. o.

Részben a terrortámadások következményeként is, a figyelem egy időre ráirányult az illegális lőfegyver-kereskedelemre. Az EUROPOL megállapításai szerint Európában az illegális fegyverkereskedelem egy viszonylag szűk piac, amely a szervezett bűnözés felügyelete alatt áll. Egyes szervezett bűnözői csoportok előszeretettel használtak lőfegyvert tevékenységük során. Ennek ellenére a rendelkezésre álló adatok szerint a fegyverkereskedelem nem kirívó mértékű, általában önállóan nem, csak más csempésztevékenységek mellett tapasztalható. Ugyanez igaz a bevételi szempontokra is, tehát a fegyverkereskedelem főként kiegészítő hasznot jelent a más áruk vagy személyek csempészésével foglalkozó bűnözői köröknek. Ezen köröknek sem mindegyike foglalkozik fegyverek csempészésével. A tevékenységbe újonnan belépők is gyakran csak a kapcsolatépítésre, a csempésztútvonalak és egyéb infrastruktúrák megismerésére használják. Más források megerősítik a leírtakat, azzal, hogy elvétve előfordulhat olyan szervezett bűnözői csoport, amely kifejezetten illegális fegyverkereskedelemmel foglalkozik, Észtországbán merült fel erre vonatkozó információ⁷¹. Az EUROPOL adatai szerint az Európába történő fegyvercsempészség fő forrásai a Nyugat-Balkán, illetve a volt Szovjetunió⁷². Megemlítendő még a törvényen kívüli motoros bandák szerepe, akik új fejezetet nyitottak a nyugat-balkáni csempészetben. Az illegális fegyvercsempészség útvonalai azonosak más áruk és személyek csempészésének útvonalaival.

Az illegális fegyverek legfőbb forrásai a következők⁷³:

- a hatástalanított éles fegyverek reaktiválása,
- vagyon elleni bűncselekmények (pl. betörés) során megszerzett fegyverek
- legális célú fegyverek átirányítása az illegális piacra
- szolgálatból kivont rendőrségi/katonai lőfegyverek reaktiválása⁷⁴
- gáz-riasztó fegyverek éles lőszer kilövésére alkalmassá tétele.

A hatástalanított fegyverek éles fegyverré visszaalakítása, reaktiválása egyre növekvő problémát jelent az európai illegális lőfegyver-kereskedelem vonatkozásában.

Az ENSZ Kábítószer-ellenőrzési és Bűnmegelőzési Hivatala, a UNODC az illegális lőfegyver-kereskedelemmel kapcsolatos, 2015-ben készült tanulmányában⁷⁵ az alábbiakat emeli ki:

⁷¹ UNODC Study on Firearms (2015) 50. o.

⁷² A szerző megjegyzése: a korábbi Szovjetunió államain kívül jelentős mennyiségű illegális lőfegyver van a kelet-európai posztoszocialista államokban, amelyek szintén veszélyt jelentenek Európa biztonságára

⁷³ <https://www.europol.europa.eu/crime-areas-and-trends/crime-areas/illicit-firearms-trafficking>

⁷⁴ A szerző megjegyzése: az laikusoknak talán nem feltűnő, de a szakembernek szemet szúr az EUROPOL felsorolásának pontatlansága. Nincs magyarázat arra, hogy mi a különbség az első pontban jelölt „hatástalanított lőfegyverek reaktiválása” (the reactivation of neutralised weapons) és a negyedik pontban megfogalmazott „szolgálatból kivont (...) lőfegyverek reaktiválása” (the reactivation of decommissioned (...) firearms) között. Ha a szolgálatból kivont lőfegyvert hatástalanították, akkor az hatástalanított fegyver, nincs különbség az első pontban említettekhez képest. Ha éles lőfegyverek feleslegként megmaradt készleteit értik alatta, melyeket értékesítenek, akkor a reaktiválás nem a legmegfelelőbb kifejezés. Ugyanígy, az eredeti felsorolás a legális célú lőfegyverek illegális piacra való átirányítását említi, ami további magyarázat nélkül kissé nehezen értelmezhető, figyelemmel a szigorú európai fegyvertartási és nyilvántartási szabályokra.

⁷⁵ UNODC Study on Firearms (2015)

A hatástalanított lőfegyvereket véglegesen alkalmatlanná teszik éles lőszer kilövésére. Az ilyen fegyvereket bárki megvásárolhatja, főleg múzeumok és gyűjtéssel foglalkozó magánszemélyek tulajdonába kerülnek az ilyen eszközök. A fegyverek hatástalanításával több nemzetközi szerződés is foglalkozik. A hatástalanításra vonatkozóan meghatározott fő követelmények a fődarabok olyan módon történő működésképtelenné tétele, hogy azok ne legyen eltávolíthatók kicserélhetők vagy kijavíthatók. Az elvégzett munka legyen igazolható és dokumentált, a végén készüljön igazolás róla, amely a továbbiakban a hatástalanított eszközhöz tartozik. A gyakorlatban azonban sokszor nem megfelelő módon történik a hatástalanítás, így az eszközök visszaalakíthatók éles lőszer kilövésére alkalmas lőfegyverré. A lőfegyverek hatástalanítására vonatkozó szabályozás EU szintű egységesítése folyamatban van, mivel a szervezett bűnözői körök kihasználják az egyes országok eltérő hatástalanítási szabályaiból és gyakorlatából adódó lehetőségeket és az egyik tagállamban legálisan megvásárolt hatástalanított eszközt illegálisan lőfegyverré alakítva, a feketepiacon, jellemzően valamilyen online felületen értékesítik.

A fentieken túl új fenyegetésként jelent meg a 3D nyomtatás, mint a fegyverek fő alkatrészeinek előállítási lehetősége, azonban Európában egyelőre alacsony kockázatúként értékelhető.

Prognózis a nyugat-európai szervezett bűnözés alakulására

Koslowski szerint⁷⁶ Németországban már a közeljövőben emelkedés várható a szervezett bűnözés által végrehajtott bűncselekményekben. A teljes bűnözési mutatóhoz képest a szervezett bűnözői körök tevékenysége feltételezhetően nagyobb mértékű lesz. De ennél is szembetűnőbbek lesznek a minőségi változások. A bűnözés specializálódása rövid időn belül beépül a szervezett bűnözés mintáiba, új teret nyitva a bűnös tevékenységnek. Mindemellett a szervezett bűnözői körök átjárhatóságának, rugalmasságának további emelkedésére is számítani lehet. Küszöbön áll a gazdasági bűnözés egyes szervezett formáinak a gazdaságba és a szociális ellátórendszerekbe történő beépülése, anélkül, hogy tipikus szervezett bűnözői tevékenységről beszélhetnénk. Egy külön szervezett bűnözési forma létrejöttének veszélye áll fenn, pontosan a nyitott és rugalmas gazdaság adta lehetőségek rossz szándékú kihasználásával. A szerző szerint a közvélemény informálása az ilyen trendekről a bűnüldözés és az igazságszolgáltatás feladata.

Megoldási lehetőségek

A rendészettudomány és a rendészeti szakirodalom a rendészeti megközelítéseket leggyakrabban ötféle modellen keresztül mutatja be: a tradicionális, a közösségi, a probléma-orientált, a statisztikai-elemzési alapú és az intelligence vezérelt rendészetet. Minden modellnek más és más a stratégiai célja, erőssége és gyengesége. A különböző modellek keverése is előfordulhat, pl. a közösségi típusú rendészet intelligence vezérelttel való támogatása, vagy a tradicionális modell megtartása és az intelligence vezérelt rendészet terrorizmus és szervezett bűnözés elleni fellépés során történő alkalmazása. Az első négy modellel szemben felmerült leggyakoribb kritikai észrevétel az, hogy főként helyi problémákra és fenyegetésekre fókuszálnak.

⁷⁶ Ricco KOSLOWSKI: Organised Crime in Europe (2018) 22. o.

A folyamatosan fejlődő, és a körülményekhez rugalmasan alkalmazkodó szervezett bűnözésre adandó bűnüldözési-rendészeti válasz a Nyugat-Európában már ismert intelligence-led policing rendszere lehet. A 2000-es években Nagy-Britanniában kidolgozott módszertan a korábbi, reaktív rendészeti fellépés helyett az információalapú, proaktív intézkedések segítségével történő rendészeti és bűnüldözési beavatkozást írja le. A rendszert Nagy-Britannián kívül alkalmazzák pl. Németországban, Svédországban, de Szerbiában és Montenegróban is, bizonyítva ezzel azt, hogy az alapvetően reaktív jellegű posztszocialista rendészeti és bűnüldözési struktúrák – azok több helyen sajnálatosan stabil beágyazottságuk ellenére – meghaladhatók. A 21. század bűnüldöző szervezeteivel szemben társadalmi elvárás a minél nagyobb hatékonyság, és ennek lehetőleg alacsony költségszinten, átlátható módon történő megvalósítása. A költségvetési kényszerhelyzetek, megszorítások idején az intelligence-led policing, mint rendészeti vezetési modell lehetőséget kínál a bűnüldöző szervezetek vezetésének arra, hogy ezen elvárásoknak megfelelően képes legyen azonosítani a problémákat, kihívásokat, és a rendelkezésre álló erőforrásokat hatékonyan allokálja a felmerülő felhasználási igények szerint. A modell lelke a bűnügyi hírszerző és rendészeti elemző munka eredményeként létrejött információ, az intelligence⁷⁷. A rendszerben a bűnügyi elemzés a rendészet alapkövénév válik, ezen felül az elemzés és a döntéshozatal, mint funkciók közelebb kerülnek egymáshoz, mint más rendészeti modelleknél. Az látható, hogy a hagyományos rendészeti modellek a jelenkor rendészeti kihívásainak, kockázatainak és fenyegetéseinek kezelése során súlyos nehézségekkel találták szembe magukat. Ilyenek többek között a tömeges migráció, a terrorizmus és a szervezett bűnözés, amelyek a korszerű kommunikációs és információtechnológiai eszközök használatával teljesen átírták az eddig ismert és megszokott nemzetbiztonsági, rendészeti és bűnügyi tevékenységet. Ezekre a növekvő kihívásokra született válaszként az intelligence-led policing, amely intelligence vezérelt rendészetként fordítható magyar nyelvre. A modell bebizonyította, hogy hatékony eszköze lehet a szervezett bűnözés elleni tevékenységnek az erőforrások elosztása hatékonyságának, a prioritások beazonosításának és meghatározásának célirányossá tételével.

Az intelligence vezérelt rendészeti modell tiszta szervezeti és vezetési struktúrákat tartalmaz beleértve a döntéshozó és irányító mechanizmusokat helyi, regionális és nemzeti (országos) szinten. Továbbá meghatározott együttműködési és kommunikációs protokollok állnak rendelkezésre a honos és nemzetközi rendészeti szervezetek között. A fejlett adat- és információkezelési gyakorlat fontos előnye a modellnek a rendészeti szervezetek, mint felhasználók szempontjából. Ahogy a tanulmányban leírtak szerint a szervezett bűnözés rugalmasan adaptálódik a körülményekhez, úgy az ellene első vonalban küzdő bűnüldözésnek is igazodnia kell a változások okozta kihívásokhoz. Az intelligence vezérelt rendészet modellje lehetővé teszi a gyors hatékony és célirányos reagálást a szervezett bűnözői körök lépéseire.

⁷⁷ Az intelligence olyan nyers információkból áll, amelyet összegyűjtöttek, értékelték és elemeztek, pontos és időszzerű következtetéseket vontak le belőlük. in: SZENDREI Ferenc: Az európai bűnügyi hírszerzési modell előzményei Angliában (2018)

**Dr. Antalóczy Péter: Olaszország szervezett bűnözés története és az ellene folyó harc
intézményes keretei**

2015. augusztus 20-át írunk, Rómában, a Bosco Szent Jánosról nevezett templomban valami egészen különös esemény hívja fel magára a figyelmet. Rögtön a bejáratnál hatalmas transzparens hirdeti „Re di Roma” (Róma királya), a főbejárat felett pedig egy másik: „Meghódítottad Rómát, ma megszerzed a Mennysországot”; Vittorio Casamonia, Róma leghíresebb maffia klánvezérének temetése zajlik⁷⁸. A koporsót pompásan feldíszített hatlovas halottas kocsival hozza, amit kb. 200 személyautó - köztük Rolls Royce-ok - kísérnek. Az asszonyok zokognak. Pár perc múlva helikopterről rózsaszirmok hullanak alá az égből, miközben fúvósokból álló zenekar közismert filmzenéket játszik. Másnap a médiában a hatóságok próbálják megmagyarázni az egyébként közfelháborodást kiváltó eseményt. A vatikáni tiltakozás ellenére a plébános szerint az elhunyt felett „*az Isten ítélkezik és nem a politika*”, az egyik rokon, Luciano Casamonica pedig az egyik köztvének adott interjújában lelkesen magyarázza, hogy „Vittorio nagyon szerette az ünnepeket, ezért semmiképpen sem akartunk szomorú temetést rendezni”.

... hogy miként is jutottunk idáig és közben változott-e valami, ezt próbáljuk áttekinteni a következő fejezetekben.

A kezdetek

A szervezett bűnözés kialakulása Itáliában évszázados múltra tekint vissza, eredetét néhányan 1812-re, mások 1860-ra datálják, más vélemények szerint pedig egészen a 13. századig nyúlik vissza, mégpedig a francia Anjouk elnyomása ellen létrehozott védelmi szervezet 1282-ben történt megalapításához, amelynek jelmondata így hangzott: „*Morte alla Francia Italia anela!*”, vagyis „*halál a franciákra, hörgi Olaszországra!*”. A mafia, mint mozaikszó a jelmondat szavainak első betűiből állt össze⁷⁹.

⁷⁸ Az egyházi szokások szerint Olaszországban a gyászszertartást a templomokban végzik, a temetőben pedig már csak az elhantolásra kerül sor.

⁷⁹ CARL SIFAKIS: *Maffia Enciklopédia*, Glória Press Kiadó 2001 217. o

Mielőtt azonban ennek részletes vizsgálatába kérdenénk, a folyamatok megértése céljából tekintsük át röviden Olaszország XIX. századi fejlődését. Napóleon 1796-ban elfoglalta az országot, és nem sokkal később létrehozta az Itáliai Köztársaságot (1802), amelyet császárrá koronázása után (1805) királysággá alakított. Egy évtizeddel később az 1814-es Bécsi Kongresszus bizonyos értelemben helyreállította a Napóleon előtti állapotokat, ennek köszönhetően Itália ismét a Habsburg Birodalom és a spanyol Bourbon-ház fennhatósága alá került. Az ország északi részén létrejött az Osztrák Császársághoz tartozó Lombard–Velencei Királyság. A közép-itáliai kis fejedelemségek (Toszkán Nagyhercegség, a Pármai Hercegség, Modena és Reggio hercegségei) szintén osztrák befolyás alá kerültek, egyúttal a Pápai Állam sorsa is rendeződött. Délen a Nápolyi Királyság és a Szicíliai Királyság egyesítésével létrejött a Két Szicília Királysága, ahol a Bourbonok spanyol ága uralkodott. Ebben az időszakban az uralmi viszonyokat tekintve csak egyetlen állam, a Szárd-Piemonti Királyság őrizte meg teljes függetlenségét. A politikai széttagoltságot csak tovább erősítette a földrajzi széttagoltság, hiszen Itália kontinentális része számos kisebb-nagyobb szigettel (pl. Szicília, Elba, Szardínia, Pantelleria, Ponza, stb.) egészült ki, amelyek többnyire a rajtuk áthaladó hódító és zsákmányoló hadaknak voltak kiszolgáltatva. Így Szicílián, Olaszország legnagyobb szigetén a IX. században az arabok hódítók kormányoztak, a XI. században a normannok, a XII. században a franciák, a XV. században a spanyolok, de több kevesebb időre megjelentek a németek, az osztrákok és a görögök.

1. ábra Az olasz egység kialakulása

Összességében megállapítható, hogy Olaszország a nyugat – európai államokhoz képest meglehetősen eltérő fejlődési utat futott be, mivel a nemzetállam hiánya miatt a társadalomra szétagoltság volt jellemző, az ország történetében nem találunk egyetlen olyan uralkodót sem, aki képes lett volna az ellentétes érdekek kibékítésére. Az ország egyesítésére is csak viszonylag későn, 1861. április 27-én került sor, ennek köszönhetően évszázadokon keresztül hiányzott az a centralizáló erő, amely képes lett volna a közérdek védelmére, illetve a közfeladatok ellátásának megszervezésére. A gazdasági és szociális feszültségeket az egyesítés sem oldotta meg, ezért a helyi lakosság elsőként Szicília szigetén titkos társaságokba szerveződve igyekezett saját védelméről és biztonságáról gondoskodni. A fentiek alapján tehát szoros összefüggés mutatható ki a szervezett bűnözés megjelenése és az állami működésképtelenség között⁸⁰.

A maffia fejlődésének történetét időrendi sorrendben a következő négy alapvető és meghatározó szakaszra oszthatjuk: a XVI. századtól a XIX. század első évtizedéig tartó periódus többnyire a maffia jogelődjeinek számító szervezetek életéről szólt. Ezt követte az olasz egység létrejöttétől egészen az '50-es évekig tartó időszak, amelyben a maffia tevékenysége első sorban a vidékre korlátozódott, bár a társadalmi-gazdasági változásokkal fokozatosan áttevődött a nagyvárosokban. Az 1960-as évektől kezdődően szinte kivétel nélkül ellenőrzésük alatt tartották a városokat, éppen ezért ezt a szakaszt egyfajta urbanizációs és vállalkozó időszakként minősíthetjük. Végül a szoros értelemben vett nemzetközivé válást az 1970-es évek minden elképzelést felülmúló kábítószerkereskedelme hozta el.

⁸⁰ G. Massari, "La Sicilia e lo stato unitario", R. Villari, a cura di, *Il sud della storia d'Italia*, Biblioteca Universale Laterza, Roma-Bari 1981, 46-48.o.

Szicília, mint a maffia bölcsője

Szicília már kétezer évvel ezelőtt is több mint egyszerű sziget, a Földközi-tenger közepén fekvő viszonylag nagy kiterjedésű sziget mindig is stratégiai központként szolgált a rajta áthaladó népek számára. A kalandorok számára olyan kincs volt, melyet meg kellett szerezni, és meg kellett tartani; eszerint cselekedtek a görögök, a rómaiak, a bizánciak, az arabok, a németek a franciák és a köztes időszakokban rajta áthaladó kalózok és kalandorok. Társadalmi rendszerének alapjait a rómaiak rakták le, akik Szicília területét szisztematikus művelésre alkalmassá tették és az általuk szervezett kolóniáknak az volt a feladata, hogy a szárazföldet gabonával lássa el. Az évszázadokig tartó rendszert rabszolgák segítségével tartották fenn. A Római Birodalom hanyatlásával a gabonatermelés idővel megszűnt, ám a rómaiak által kialakított rendszer továbbra is fennmaradt oly módon, hogy később igazi hűbéri rendszerré alakult át, aminek az alapját az parasztság, képezte, amely majd csak a XIX. század elején kapta meg a földbirtoklás jogát. Az igencsak lassú fejlődés arra vezethető vissza, a földesurak szerzett jogaik és ravaszságuk segítségével hosszú évszázadon át gondoskodtak róla, hogy a parasztok ne birtokolhassanak földet. Az évszázadokig fennálló gabonatermelés idővel az arabok által bevezetett és jóval jövedelmezőbb citromtermelés váltotta fel, ami azért is vált különösen fontossá, mivel rájöttek, hogy a tengerészek skorbut betegségére kiváló gyógyszerrel szolgált a mediterrán gyümölcs. A termelési monopólium ismét a nagybirtokosok kezében koncentrálódott, akik a szállítás és a kereskedelem megszervezésével mérhetetlen haszonra tettek szert. Következésképpen a gazdasági fellendülés továbbra is konzerválta a korábban kialakult társadalmi viszonyokat. A parasztok számára a kiszolgáltatottság és a reménytelen küszködés maradt. A szigeten fennálló sajátos állapotokat jól szemlélteti az állam minden lehetséges formája iránti csillapíthatatlan harag és düh, amely egyben az földesurak és a mindenkori megszállók elleni védekezésként a bűnözői létmód kialakítása volt szigetlakók által helyesnek ítélt egyetlen válasz. A maffia típusú szervezett bűnözés kutatói a szicíliai bűnözést a sziget patriotizmusával, illetve a megszállókkal szemben tanúsított ellenállással hozták összefüggésbe. A kutatások szerint már a XVIII. század óta ismert egyfajta titkos szicíliai jelbeszéd, melyet bizonyos hagyományok szerint egészen a görög türannoszokig vezethető vissza. Ennek kialakulásához az is nagyban hozzájárult, hogy a XX. századig szinte nem is léteztek utak, így a hegyvidéki területekre nagyon nehéz volt bejutni. A szétszórt és elszigetelt területeken szinte alig volt valaki, aki betartatta volna a törvényt, így aztán a helyi bűnözői csoportok kialakulása biztos karriert jelentett minden fiatalember számára.

A rokonok iránt tanúsított hűség mindennél fontosabb volt, hiszen a kisebb közösségek és családok mindig megvédték őket a törvény szigorától. Így aztán nem véletlen, hogy a maffia alapvető egysége már a kezdetektől fogva a család lett.

Más részről pedig bizonyos értelemben a bűnözés a feudális rendszer szerves részét is képezte, hiszen a távollévő földbirtokosoknak mindig is szükségük volt hűséges birtokfelügyelőkre, akik szigorúan gondoskodtak a telket bérlő parasztok megfelelő munkájáról. Kettős funkciót betöltve ugyanakkor védték a gazdasági épületeket és az állatállományt, egyrészt a bűnözőktől, másrészt a liberális eszméktől. Szicíliában a gabellofik, vagyis az adószedők azok a maffiózók voltak, akik hatalmas birtokokat irányítottak annak érdekében, hogy később akár erőszakos úton meg is szerezzék azokat. Az arisztokrácia olyan erőskezű embereket alkalmazott, akik helyi hatalommal és befolyással rendelkeztek és nem tanúsítottak túlzott tiszteletet a törvény iránt, következésképpen a bűnözők és a birtokok biztonságáról gondoskodó felügyelők között olykor szinte minimális különbség volt, másképp fogalmazva maguk sem különböztek jelentősen azoktól a bűnözőktől, akikkel szemben óvni kellett a javakat. Erőszakosságukkal feltétlen tiszteletet vívtak ki a nyomorgó nép körében. Szintén a sajátos helyzetet jellemezte, hogy a birtokigazgatók és az általuk alkalmazott emberek a rend fenntartásáért mindkét féltől díjazást követeltek; Janus arcú szerepüket tekintve a parasztoktól azért, mert támogatták őket érdekeik érvényre juttatásában, a földbirtokostól pedig azért, mert az ő érdekeiket is védték. Nagy valószínűséggel ide vezethető vissza az idővel megszilárduló egyik alapvető maffia módszer, a védelmi díjszedés gyakorlata. Ez egészül ki azzal, hogy a földesurak személyes védelmét is többnyire felbérelt bűnözői csoportok látták el, akik, ha érdekeik úgy kívánták, akár megbízójuk ellen is fordultak. Az említett bűnözői csoportok azonban csak a sziget Bourbon uralkodói elleni felkelés során, vagyis 1848-ban léptek közösen a nyilvánosság elé, amikor a környező vidékről Palermóba összegyűlve csatlakoztak egymáshoz. Az erőviszonyokat tekintve már akkoriban viszonylag nagyobb hatalomra tettek szert a „*Kis Pásztorok*” és a „*Gyilkosok*” nevet viselő tömörülések, akikkel a „rendfenntartás” érdekében a helyi rendőrfőnök is kénytelen volt együttműködni. Feltehetően éppen ennek köszönhetően a vezetők közül néhányan később adóbeszedőként vagy tengerparti felügyelőként jelentős vagyona tettek szert. Chinnici viszont a jövedelmező emberrablás megszervezőjeként szerzett magának hírnevet, ugyanakkor a nők sem hiányozhattak a porondról, a kegyetlen nő hírében álló egyébként kecskepásztor Testa Di Lana viszonylag jelentős bűnözői csoportot alakított ki maga körül⁸¹.

Az említett történelmi példákból is jól látható, hogy Szicíliában a védelmi szakma igen jelentős múltra tekintett vissza, a hatóságokkal való együttműködés gyakorlatilag ismeretlen volt. Ez többek között az egymást követő megszállók sokszor egymással ellentmondó szabályaival is magyarázható. A bírósági eljárások, ha egyáltalán indultak, végtelen hosszúra nyúltak, eredményük pedig meglehetősen kétes volt. Ez nem is csoda, hiszen számos bíró pénzért jutott hivatalhoz, a tisztviselők pedig minimális fizetést kaptak. XVIII. századi feljegyzések Szicíliában egy bizonyos titkos igazságszolgáltatási rendszer fennállásáról számoltak be, amely egy „befolyásos ember” kezébe összpontosulva sokkal hatékonyabban működött, mint a bíróságok. A bünszervezeti alakulás szempontjából különösen figyelemre méltó, hogy rendszer minden tagja tartotta magát a meghozott ítéletekhez. A fentiek alapján tehát jól látható, hogy a maffia típusú bűnözés alkotóelemei - nevezetesen a védelmi szakma, a megvesztegetés, a bűnözői családok és a titkos igazságszolgáltatási rendszer -, már jóval a XIX. század előtt létezett anélkül, hogy a maffia nevet viselte volna.

⁸¹ G. Massari, „La Sicilia e lo stato unitario”, R. Villari, a cura di, *Il sud della storia d'Italia*, Biblioteca Universale Laterza, Roma-Bari 1981, 82-86.o.

Összességében megállapítható, hogy a maffia a XIX. század szicíliai bűnözői kultúrájaként jött létre, néha vagyonos földbirtokosokat igazott le, de sokkal inkább jellemző volt, hogy bérgyilkosokként a parasztok elnyomására használták fel őket.

A maffia szó eredete

A maffia szó eredetét homály fedi, „az idő múlása, valamint a mítoszoknak és a legendáknak a fogalomhoz tapadó egyvelege elhomályosította a szó igaz gyökerét.”⁸² Egyes feltételezések szerint akkor került a köztudatba, mikor 1282-ben egy francia katona megerőszakolt egy palermói lányt esküvője napján és lány anyja az utcán rohanva a „ma fia, ma fia, a lányom, a lányom” szavakat kiabálta. A helyiek ekkor megtorlásképpen lemészároltak egy egész csapat franciát, miközben más városokban is véres lázadások törtek ki és a szicíliaiak sorra ölték meg a francia katonákat.

Mások szerint a maffia szó a normann megszállás után használt arab „*ma fia*”, vagyis menedékhely szóból származik, mások viszont a szicíliaiak által alkotott titkos mozaikszóra vezetik vissza, amely szintén a normannok elleni felkeléshez kötődik. Ezen kívül a szó származhat még az arab „*mahjas*”, vagyis hencceg kifejezésből is. Az arab eredet megerősítéseként származhat a „*mahlaz*” (védelem), vagy „*mahlil*” (gyülekezet)”⁸³ szavakból, de szóba jöhet a „*mihfal*” (gyűlés, találkozó) és a „*mahyas*” (bátorság)” kifejezés is.⁸⁴

Denis Mack Smith történész szerint hivatalosan 1863-ban a „*I Mafiusi della Vicaria*” (A parókia maffiózói) című komédiában bukkant fel először, ami Palermo újonnan megnyitott börtönének életét mutatta be. A bűnözők és a keménykezű embereket alkalmazó földesurak körében már régóta ismert szót valójában ez a színdarab tette igazán népszerűvé, ami a bebörtönzött maffia tagok életéről szólt. A darab kapcsán nyilvánvalóvá vált az is, hogy ezek a bandatagok egy olyan titkos bűnszervezethez tartoztak, amely a kívülállók számára érthetetlen titkos jelképeket és gesztusokat használt és közben sajátos szertartásokat gyakorolt. A kultúrtörténeti fejlődés eredményeként a „*mafia*” szó már szerepelt az 1868-ban a Traina-féle szicíliai értelmező szótárban, mégpedig „dac, vakmerőség, kérkedés” jelentéssel.

⁸² Antonio NICASO - LEE LAMONTHE: *A Maffia A szervezett bűnözés új világrendszere*, Saxum kiadó 1996. 79. o.

⁸³ PAUL LUNDE: *Titokzatos Alvilág A nemzetközi bűnszövetkezetek működése belülről*, Aréna 2000 Kiadó-Budapest, 2005 54. o.

⁸⁴ ANTONIO NICASO - LEE LAMONTHE: *A Maffia A szervezett bűnözés új világrendszere*, Saxum kiadó 1996. 80. o.

A későbbi általánosan elterjedt szóhasználatban, majd a köznyelvben a „*maffia*” szót alkalmazták valamennyi szervezett bűnözői csoportra függetlenül attól, hogy földrajzilag hol tevékenykedik. Szoros értelemben azonban a „*Cosa Nostra*”-ként ismert szervezetet tekintjük klasszikus szicíliai maffiának. A Cosa Nostra jelentése a „*mi dolgunk, a mi ügyünk*”, mint maffia elnevezés olyan sajátos magatartási kódexre utal, amely a szicíliai társadalom által is nagy becsben tartott férfias, energikus viselkedést ír elő⁸⁵. Amennyiben a történelmi példákat vesszük alapul, ezt a magatartást akár legitim és hazafias megnyilvánulásként is lehetett értelmezni, ami különösen igaz volt az arab hódítók ellen küzdő IX. századi szicíliai bandákra. Idővel a szó jelzős formájával olyan antiszociális magatartást jelöltek, melynek tanúsítója kirívóan semmibe veszi a jogokat és kötelezettségeket, a társadalom írott és íratlan szabályait, kivonja magát az állam és az egyház törvényeit alól. Ez a magatartás alapvetően egy jól körül írható csoport törvényellenes, kényszerrel érvényesített uralmát jelentette, ami előbb-utóbb korrupcióhoz és erőszakhoz vezetett. Az így kialakuló életstílusba már beépülnek a bűnszervezet meghatározó vonásai, mivel a társaság tagjai szoros szövetségben összeforrva küzdöttek és öltek, megtapasztalva közben hatalmuk korlátlanágát.

Az általános közfelfogás szerint a szicíliai maffia számít a legnagyobb olasz bűnszövetkezetnek, viszont a teljesség kedvéért meg kell jegyeznünk, hogy rajta kívül a 'Ndrangheta, a Camorra, a Stidda és a Sacra Corona Unita (SCU) is létezik. Földrajzi elhelyezésselük tekintve a klasszikus maffiának számító Cosa Nostra Szicíliában, Sacra Corona Olaszország dél-nyugati, részén Puglia tartományban, a 'Ndrangheta az ország dél-keleti részén Calabria tartományban működik, míg a Camorra tevékenysége alapvetően Nápoly lokalizálódik. A Casa Monica klán székhelye pedig maga a főváros, Róma.

⁸⁵ ANTONIO Nicaso - LEE LAMONTHE: *A Maffia A szervezett bűnözés új világrendszere*, Saxum kiadó 1996. 80. o.

Olaszország egyesítésének háttere

A magyar források által is csak *Cavour*ként említett Camillo Benso, Cavour grófja a Szárd–Piemonti Királyság miniszterelnökeként jelentős szerepet játszott az egységes Olaszország létrehozásában. A III. Napóleon francia császárral kötött katonai megállapodása alapján kirobbantotta az 1859. évi piemonti–francia–osztrák háborút, amely megtörte a Habsburg Birodalom észak-itáliai főhatalmát. Majd ezt követően Veneto, Róma, illetve a Pápai Állam maradványának kivételével 1860-ra elérte Itália államainak a Savoyai-királyság alatt történő egyesítését. A mérsékelt liberális erők 1860 tavaszán még nem gondoltak a Savoyai-királyság és Dél-Olaszország egyesítésére, azonban az észak- és közép-olaszországi kis- és középpolgárság különféle rétegéből kikerülő fiatalok a hazaszeretettől fűtve egyre eltökéltebbek voltak ebbe az irányba. A nizzai tengerészcsaládból származó Garibaldi csakhamar az élükre állt, aki 1860 május 6-án a híres vörös inges csapattal elindult Genovából, hogy felszabadítsa dél-olasz honfitársait. Különösen figyelemre méltó, hogy a mozgalomban több magyar emigráns is részt vett, közöttük Türr István és Tüköry Lajos. 1860. május 11-én szálltak partra a szicíliai Marsalában, majd elindultak Palermo felé, amit 1860. június 6-án foglaltak el. Itt esett el a magyar Tüköry Lajos, akit *Garibaldi „vitészség klasszikus földje méltó képviselőjének”* nevezett. Hadjáratukat folyamatos sikerek jellemezték, a Bourbon sereget legyőzve, később Szicíliából átkeltek Calabriába, majd 1860. szeptember 7-én bevonultak Nápolyba. A vörösingesek serege október elsején ütközött meg Voltournál a nápolyiakkal, ahol szintén fényes győzelmet arattak. A csatában magyar egységek is részt vettek, akikről Garibaldi a következőket jegyezte fel naplójában: *„milyen jó volt látni a magyar légiót, amely olyan biztosan és rendíthetetlenül haladt előre, mintha nem is csatában, hanem hadgyakorlaton venne részt. A mai nap győzelmében döntő szerepe volt a magyaroknak”*. A Garibaldi vezette elszánt harcokat hamarosan siker koronázta, mert az 1860. október 21-én rendezett népszavazással Dél-Olaszország csatlakozott az Olasz Királysághoz. A Torinóban összeült olasz parlament 1861. április 27-én II. Viktor Emánuel Olaszország királyává kiáltotta ki, aki Cavournak adott kormányalakítási megbízást. Ő azonban hamarosan 1861. június 6-án meghalt.

A maffia térnyerése

Az egyesítés után az országban felgyorsult a polgári tőkés fejlődés, kialakult az egységes piac, azonban az új állam a múltból örökölt gondokkal küszködött, mivel az északi és a déli területek között jelentős különbségek voltak. Északon elsősorban ipari, amíg délen mezőgazdasági termelés volt. Északon főként kisparaszti gazdálkodás folyt, délen pedig a nagybirtokos arisztokrácia tartotta kézben a földeket. Mindezek ellenére az egyesítés nyomán ugrásszerű fejlődés következett be, különösen Észak-Itáliában, ahol olyan hatalmas városok jöttek létre, mint Torinó, az ipari termelés központja. Genova kereskedelmi, Milánó pedig a pénzvilág központjaként emelkedett ki. Ezzel együtt hatalmas fejlődésnek indult a vas- és acélgyártás, a gépgyártás és a vasútépítés.

Mikor Garibaldi megkezdte Olaszország egyesítését, a bűnözői csoportok könnyen megtalálták annak módját, hogy hasznukra fordítsák a Garibaldi által megteremtett liberális intézményeket. Erre nem is kellett túl sokat várni, mert a szavazatok manipulálásával és megvásárlásával már az első választások új eszközzel ajándékozták meg őket. A büntetőeljárások gyakorlatilag érinthetlenséget biztosítottak számukra, hiszen alig akadt olyan bíró, aki elítélte volna őket. A pénzügyi intézmények is szintén a maffiózók előretörését támogatták, még az újonnan megalakult Szicíliai Bank sem volt érintetlen, hiszen kiváló lehetőséget biztosított a politikai és gazdasági korrupció beindítására. Ezen a csatornán még a tőkeszegény szövetségesek is rövid idő alatt pénzhez jutottak. Miután a szabálytalanságokra fény derült, a bank egyik első igazgatóját elrabolták és meggyilkolták. Ám a nagybirtokokon dolgozó egyszerű parasztok sorsán az egyesítés sem segített, mint ahogy Szicília gazdasági problémáira sem kínált megoldást; tovább emelkedtek az adók és az élelmiszerárak. A papok, az arisztokraták, a jogászok és a parasztok körében egyaránt fokozódott a gyűlölet az új kormány és intézményei iránt. Így aztán érthető is, hogy szükség esetén mindenki a maffia szolgáltatásait vette igénybe, még akkor is, ha annak eszköztárában elsősorban az erőszak és megfélemlítés szerepelt. Az 1860-as években a palermói brit konzul naplójában így jellemezte a helyzetet: *„a titkos társaságok mindennél nagyobb hatalommal bírnak. A camorre és a maffie [sic], az önmagukat megválasztó testületek elosztják a munkások keresetét, kapcsolatot tartanak a száműzöttekkel, és szárnyuk és védelmük alá veszik a gonosztevőket.”* A szigeten fennálló állapotokat jól jellemzi az is, hogy évtizedekkel később egy olasz kormányzati jelentés nyíltan megállapította: *„Sziciliában az egyetlen virágzó iparág az erőszak.”* A játszma egyetlen nyertese a maffia volt, akinél mindenki próbált védelmet keresni, a titkos szervezet tagjai pedig készséggel „szolgálták” ki a hozzá fordulókat, így aztán nem is oly meglepő, hogy már ebben a korai időszakban is milyen nagy mértékben játszott össze az egyház és a földbirtokos arisztokrácia a maffiával. Az egyre dörzsöltebb orgyilkosok előtt nyitva álltak a paloták és a hivatalok, de még a helyi egyház is szemet hunyt tevékenységük fölött. A politikusok, a hivatalnokok és a rendőrség lefizetése nélkül a maffia nem tudott volna létezni, mivel ez biztosította számukra az alvilági élet fenntartását⁸⁶.

Egy északi parlamenti képviselő 1870-ben készített feljegyzéséből megtudhatjuk, hogy *„kering egy történet egy egykori papról, aki egy Palermo melletti város bűnözői csoportjának vezérévé lett, és gyakran megesett, hogy saját áldozatainak adta fel az utolsó kenetet. Minél több ilyen történet kerül napvilágra, annál inkább kezdenek hullaszagot árasztani a narancs- és citromfák virágai.”*

Összességében megállapítható, hogy a maffia létezéséről és működéséről mindenki tudott, de senki sem beszélt róla, ha valami véletlen folytán nyomozás, vagy büntetőeljárás indult volna, az bizonyítékok hiányában csakhamar véget ért. A közfelfogásban általános volt a nézet, hogy *„a maffia pusztán koholmány: az északi rendőrök kitalációja...”*

⁸⁶ Arlacchi, Giuseppe: Gli uomini del disonore. Milano, 1992, Mondadori. 112-114.o.

A szegénység, a nyomor és a földbirtokosok kíméletlen sanyargatása elől 1900 és 1915 között közel egy és negyed millióan emigráltak Dél-Olaszországból az Egyesült Államokba. Különösen nagy arányban hagyták el hazájukat a szicíliaiak és ezzel megkezdődött a maffia amerikai expanziója. Közülük sokan New Yorkban szálltak partra. A new yorki rendőrségi iratok tanúsága szerint a szicíliai bűnözői csoportok saját közösségük leple alatt, ám azon élőködve tevékenykedtek, miközben a hatóságok még csak fel sem figyeltek az olasz emigránsok körében elkövetett bűncselekményekre, ez alól csak a gyilkosság képeztek kivételt. 1902–1903-ban gyilkosság hullám söpört végig a városban, az áldozatokat hordóban, ládában vagy zsákban találták meg, nyelvüket gyakran kettéhasították. Innentől kezdve egyértelmű volt, hogy az áldozatok megszegték az omertà, azaz a hallgatás törvényét.

Calvin Coolidge amerikai elnök 1920. január 17-én kikiáltotta a szesztilalmi törvényt, amivel valójában csak az emigránsok mértéktelen alkoholfogyasztását akarták megfékezni. Az elképzelés nyilvánvalóan támadást indított az ország minden olyan kocsmájával szemben, ahol a munkások egy része italba fojtotta az alacsony bérek, a munkanélküliség vagy éppen az ijesztő otthoni körülmények miatt érzett bánatát. Már a kezdetektől nyilvánvaló volt, hogy számos kiskapu kínálkozott az „orvosi”, és „mezőgazdasági” célra történő alkohol előállításra, illetve forgalmazásra, valamint a vallási célú borfogyasztásra. A szesztilalom bevezetése után egy órával hat fegyveres férfi elloptott 100 000 dollár értékű, orvosi célra kijelölt whiskyt. Néhány hét leforgása alatt pedig 15 000 orvos és 57 000 gyógyszerész folyamodott olyan engedélyhez, melynek birtokában a létező összes fájdalomra alkoholt írhatnak fel vagy adhatnak ki. Az egyik legnagyobb korai szeszcsempész, George Remus chicagói ügyvéd és gyógyszerész Cincinattiban indította el új üzletét, mely évi 20 millió dolláros profitot hozott számára. Bevétele ugyan 40 millió dollár volt, ám ennek feléből le kellett fizetnie a szeszcsempészeket, a rendőröket, ellenőröket, bírókat és politikusokat. Az üzletből természetesen a maffia is kivette a részét és készségesen teljesítette a megrendeléseket.

Visszatérve Olaszországra, miután Benito Mussolini 1922-ben hatalomra került kíméletlen és mindenre kiterjedő háborút indított a szicíliai maffia ellen, aminek eredményeként 500 és 1000 közé tehető azoknak a fiatal maffiózóknak a száma, akik szintén Amerikába menekültek. A friss utánpótlás csak tovább növelte az addigra már kialakult maffiabandák számát. Sokan örültek az új lehetőségnek és különösen lelkesedtek csempészettel szakítható pénzekért. Szicília legfontosabb maffiavezére Don Vito Cascio Ferro volt, aki kidolgozta a menekülési útvonalakat, melyeket később már csak Mussolini-ingajáratként emlegettek. Az északi útvonalon át Marseilles-be csempészték a menekülteket, ahol egyenesen New Yorkba vagy Kanadába utaztak, majd később Buffalón vagy Detroiton át juttatták be őket az Egyesült Államokba. A déli útvonal viszont Szicíliából Tuniszba vezetett, onnan Kubába és tovább Miami, Norfolkra vagy New Orleansba. A kivándorlási folyamatot előnyösen befolyásolt, hogy Mussolini 1929-ben bebörtönözte a tagok felett rendelkező Don Vitót, így az emigráns maffia tagok immár szabadon, tetszés szerint csatlakozhattak bármely csoporthoz.

A háború utáni olasz politikába mindenki csak saját felelősségére léphetett be, mivel az nem volt más, mint állandóan változó szövetségek és hatalmi tömbök rendszere, az folyamatosan változó kormányokkal. A család egyezségek, kért, adott és kölcsönös szívességek világát a pártfogoltak és a pénz tartotta mozgásban. Köztudott volt, hogy a háború utáni időszakban a politikusoknak sokkal több szabadon felhasználható erőforrás állt rendelkezésükre, mint Olaszország történelme során bármikor. Ezt értelemszerűen arra használták fel, hogy továbbra is hivatalban maradjanak; vagyis azokon az embereken keresztül, akik szívességgel tartoztak nekik, saját támogatói bázist építettek fel. Mivel ez nagyon hasonlított a szicíliai maffia működési elvére nem volt nehéz beilleszkedniük az elosztási rendszerébe. A legelső ilyen típusú üzletek egyike a választói szavazatok megvásárlása volt, következésképpen a kereszténydemokraták sok helyi irodáját maga a maffia szervezte meg, új tagokat toboroztak és az egyezésnek megfelelően szállították a szavazatokat. Ennek céljából a korábban érdektelennek tűnő helyi önkormányzatokat hajtották uralmuk alá. A dolog kulcsfontosságú lépésnek számított, mert a helyi önkormányzat irányítása – különösen Palermóban – akadályok nélküli szabadságot biztosított számukra. Bármikor bármire megkapták az építési engedélyt, nyugodtan megtehettek bármit, amit csak akartak. Ez a gyakorlat leginkább az ötvenes évek végére, a nagy építkezési láz idején teljesedett ki, amikor Salvo Lima és Vito Ciancimino vezették a palermói szervezetet és felügyelték az építkezéseket. Így aztán a busás anyagi haszon fejében olcsón és rossz minőségben építhették az épületeket⁸⁷.

Harc a kommunisták ellen

A Szövetségek, amikor 1943-ban Szicíliában partra szálltak a szigeten gyakorlatilag államhatalom nem létezett. Az anarchia és a káosz elkerülése érdekében az amerikai vezetés ekkor a szicíliai háttérű tengeren túli maffiát hívta segítségül, aminek az lett az eredménye, hogy polgármesteri székeket és más fontos tisztségeket juttattak közismert, Amerikában élő, de szicíliai származású maffiózóknak. Ők a közhatalom megszervezésében támogatták a Szövetségeket, egyúttal elősegítették az akkorra meggyengült olaszországi maffia újjáépítését. A katonai kormányzat és a saját érdekeit védő földbirtokosok számára komoly fejfájást okoztak a városokban az élelemhiány miatt kitört lázongások, vidéken pedig földreformot követelő tüntetések. Eközben északon – és bizonyos mértékig Szicíliában – felbukkantak a kommunisták, miután hosszú harcot folytattak a fasiszták ellen és ebben az időszakban szervezett erőként először jelentek meg a politikai életben. A pápa jóváhagyásával és az amerikaiak titkos támogatásával létrejött a Kereszténydemokrata Párt ekkor viszont még nem volt elég erős ahhoz, hogy szembeszálljon velük. Másrészt a földbirtokosok segítségre szorultak, éppúgy, mint a katonai kormányzat. Így aztán a közös érdekek találkozása mentén mindannyian a kommunistaellenes maffiához fordultak, hiszen az teljes mértékben kiszolgáltatta a katonai kormányzatot, másrészt pedig a nagyszámú szicíliaihoz hasonlóan az Olaszországtól való elválásról álmodoztak.

⁸⁷ Giuseppe Carlo Marino, *La Sicilia delle stragi, La storia e le storie della violenza al potere: dagli eccidi dell'ottocento al terrorismo mafioso un lungo percorso di repressione e sangue*, Newton Compton Editori, Roma, 2007, 78-81.o.

Időközben a jobb oldali politikusok számára komoly aggodalomra adott okot a Kommunista Párt megerősödése, melynek politikusai földreformot ígértek a még mindig feudális viszonyok között napszámosként tengődő szicíliai parasztságnak. Így aztán a nagybirtokosokat fizikailag védő maffia és az őket politikailag képviselő kereszténydemokraták a kommunistákban közös ellenségre találtak. A radikális baloldal elleni fellépés a háború utáni időszakban nem egyszer torkollt véres leszámolásba. 1944 szeptemberében Don Calò is bizonyította a maffia kommunizmus ellenességét, amikor emberei bombázni és lövöldözni kezdték a kommunisták és a szocialisták közös vilalbai gyűlését, melyet mellesleg ő maga engedélyezett, azzal a feltétellel, hogy „sem a maffiáról, sem a földreformról nem eshet szó”. A véres támadásra alapvetően azért volt szükség, hogy a kommunisták egyre növekvő hatalmát megtörjék, a potenciális szavazóikat pedig megfélemlítsék. A 11 halálos áldozat és 27 súlyos sérült meg is hozta a kívánt eredményt: Szicíliában hosszú évtizedekig minden választáson a jobboldali pártok diadalmaskodtak, mivel a földesuraktól anyagilag függő és a maffia által megfélemlített parasztság többségében a kereszténydemokratákra szavazott.

1946 elején, még mielőtt elfogadták volna az új olasz alkotmányt, az ideiglenes kormány bejelentette, hogy jelentős autonómiát ad Sziciliának: rendelkezhet saját, választott parlamenttel, jogosult begyűjteni saját adóit és mostantól saját maga rendelkezhet a harminc éven át Rómából beáramló pénzek fölött. Ezt az ajánlatot a maffia nem tudta visszautasítani, mivel rengeteg pénzről volt szó és cserébe csak a szavazatokat kellett biztosítani. A maffia addigra már irányítása alatt tartotta a helyi politikusokat és közben születőben volt egy új megállapodás a kereszténydemokratákkal is. A modell évtizedeken keresztül tökéletesen működött: a Cosa Nostra biztosította a rendet és a szavazatokat, cserébe pedig fontos politikai posztokat kapott a szigeten és kiváló kapcsolati hálót a fővárosban, amelyet üzletileg hatékonyan kamatoztatott. A hetvenes évekre már közismert maffiózók töltöttek be polgármesteri tisztségeket és fontos közigazgatási pozíciókat; biztosítva ezzel, hogy a közbeszerzéseket kizárólag a maffiához kötődő cégek kapják meg. A folyamatnak a nyolcvanas évek maffiaháborúja vetett véget, amikor a harc vérfürdővé változtatta Palermo és a sziget más településeinek utcáit. Ezt a politika sem nézhette már tétlenül, kénytelen volt fellépni a szervezett bűnözés ellen. A „tangentopoli” néven elhíresült korrupciós botrány az egész római kereszténydemokrata politikai elitet és ezzel a maffiakapcsolatok jó részét is magával rántotta.

A maffia tevékenysége Corleonében és Palermóban

A híres maffiavezér Don Calò 1952-ben bekövetkezett halála után a szicíliai maffia egyre kevésbé tartotta szem előtt a régi vidéki szellemiséget, hiszen akkoriban jobban érdekelte a befolyással együtt járó hatalom, mint a pénz. Igaz ugyan, hogy a capo di tutti capi cím Guiseppe Genco Russóra, Don Calò villalbai utódjára szállt, ám a jövőt inkább az olyan corleonei gyilkosok jelentették, mint Luciano Liggio és Totò Riina, akik elveiket a háború éveit Szicíliában töltő vagy oda Amerikából hazatérő gengszterektől tanulták. Kettejük közül Liggio volt az idősebb, aki corleonei főnökének, dr. Michele Navarrának a bérgyilkosaként, és egyben birtokainak igazgatójaként tevékenykedett. Mindketten érintettek voltak az 1947-ben, a választásokat követően eltűnt, majd 1948-ban meggyilkolt Placido Rizzotto szakszervezeti szervező halálában. A baloldali Rizzotto megnyerte az önkormányzati választást, annak ellenére, hogy Navarra csalással próbálkozott, hiszen több száz helyi asszonynak állítatott ki vakságot vagy rendkívüli rövidlátást tanúsító okiratot, melynek következtében őket Navarra emberei kísérték a szavazóhelyiségbe. A megtorlás nem váratott magára sokat, Rizzottót ugyanis fegyverrel a város határába kényszerítették, ahol Luciano Liggio felakasztotta egy fára, majd ezt követően egy 30 méter mély szakadékba dobták. Az eseményről bejelentést tett egy pásztorfiú, akinek idegeit a jóságos dr. Navarra nemsokára megnyugtatta – a fiú rögtön meghalt. A halálesetekkel később az északról érkező, Corleonéba kinevezett csendőr (carabinieri) százados Navarrát és Liggiót vádolta. A fiatal csendőr Carlo Alberto Dalla Chiesa később a háború utáni maffiatevékenység feltárásában kulcsszerepet játszott. Liggiót bizonyíték hiányában felmentették, dr. Navarrának bár öt évet kellett volna Calabriában töltenie, ám a kereszténydemokrata pártbeli barátainak köszönhetően néhány hónappal később már ismét szabadlábon volt. Ekkorra már a másik híres maffiavezér Lucky Luciano is berendezkedett új nápolyi otthonába és nagy szerepet játszott Vito Genovese régi Camorra hálózatának és a szicíliai maffia tagjainak összehozásában. Az új pénzforrás a cigarettacsempészség volt. Az olasz kormány monopóliummal bírt ugyan a cigaretta árusítását és terjesztését illetően, ám majdnem mindenki amerikai cigarettát akart szívni, így a maffia kiszolgált a keresletet; éppúgy, mint az alkohollal a szesztilalom idején⁸⁸.

⁸⁸ Giuseppe Carlo Marino, *Storia della Mafia*, Universale Storica Newton, 2010, 72-73.o.

A szicíliaiak másik nagy bevételi forrása az ingatlanspekuláció, illetve az építőipar volt. A szárazföldről beáramló pénznek és az építőipari fellendülésnek köszönhetően könnyű volt megtudni a tisztességtelen politikusoktól és bürokratáktól, hogy melyik területek kapnak átépítési engedélyt. Ezeket a telkeket a maffia emberei vezette építőipari vállalkozások termőföld árán vásárolták fel nagy tételben, azonban az épületek minőségével egyáltalán nem törődtek. Az ebből származó profit nem volt olyan nagy, mint a cigarettacsempészből eredő, ám így is évente jóval több mint 100 millió dollárt termelt. A maffia régi üzletágai, vagyis a védelmpénz-szedés, a gabonacsempészs is továbbéltek, akárcsak az olyan árucikkek elosztása feletti irányítás, melyekből hiány mutatkozott. Dr. Navarra például amerikai katonai járművekből buszvállalatot hozott létre. Luciano Liggio megélhetését pedig nagyrészt a lopott marhák mészárlása jelentette. 1951 és 1953 között 400 000 szicíliai emigrált Ausztráliába, Argentínába és más országokba, így Liggio jól látta, hogy a jövőt nem az egyre jobban elszegényedő és elnéptelenedő vidék, hanem a pénz és a politikusok központja: Palermo jelenti. Közben egy új és feltörekvő üzletág bontakozott ki, a heroincsempészet. Luciano 1949-ben hozta létre első heroinüzemét Palermóban, ahova az alapanyagot Libanonból csempészték. Amint megtriplázódott a heroinfüggők száma az USA-ban, Luciano egyre többször fordult meg Szicília fővárosában. Az embereket nemcsak a kábítószer-kereskedelemben rejlő nagy jövedelemmel kecsegtette, de javaslatot tett egy központi bizottság, a *cupolanak* nevezett főtanács felállítására, hogy ezáltal irányítsa a maffia tevékenységét és békét teremtsen a csoportok között.

Az ekkorra már megszilárdult szicíliai maffia az olasz gazdaság jelentős részét ellenőrizte, többek között a gyümölcsöskertek vízellátását, a mészárszékeket, majd piacot és élelmiszer-feldolgozó üzemeket. Ezen kívül felügyelte még a kikötőket, valamint Palermo polgármesteri székét is. A kormány által a szigetnek juttatott fejlesztési pénz mintegy 30 százalékára tette rá a kezét, karja pedig messze elért a Kereszténydemokrata Pártban is, melynek menetrendszerűen szállította a szicíliai szavazatokat. Ebben az időszakban a Palermóban zajló építkezések több, mint fele a maffia kezében kötött ki. Salvo Lima, Palermo egykori polgármestere, majd az olasz parlament tagja és utóda, az egykori corleonei borbély, Vito Ciancimino idején a 4000 kiadott építési engedélyből 2500 három maffiafőnök személyéhez fűződött. Közben a heroinból származó kiapadhatatlan pénzt pedig bankokban helyezték el, mivel az autonómia révén a szicíliai bankok nem álltak az olasz központi bank felügyelete alatt. A szicíliai adóbegyűjtésben is érdekelték voltak, hiszen a pénz nagy része két unokatestvér, Iganzio és Nino Salvo kezeibe került.

A bevételek óriásiak voltak, így aztán Liggio halálát követően a szicíliai családok ádáz harcba kezdtek. A háborúskodás egyben a régi és az új stílus összecsapásának is bizonyult. Az új maffiózókra, köztük Luciano Liggiora nagy hatással voltak amerikai kollégáik, akik Estes Kefauver szenátor Speciális Bizottsága munkájának hatására kényszerültek vissza Szicíliába. A hazatértek nemcsak új irányítási, hanem az új bűnözők között zajló háborús módszereket is magukkal hozták és megosztották, viszont a szicíliai bizottság szabályai valamelyest eltértek az amerikaiétól. New Yorkban a terület szó alatt főként munkaterületet értettek, amire az egyes családok szakosodtak. Így a személtakarítás önálló területként a Gambino és a Lucchese családhoz tartozott, míg a kikötők felügyelete a Genovese család munkaterületét képezte. Szicíliában ezzel szemben a szót inkább földrajzi értelemben használták, ami különösen a Palermo és a várost övező területekre, városokra, falvakra volt igaz. Mindegyik „tartomány” – három szomszédos család területe – felett regionális bizottság elnökölt, mely képviselőket küldött a központi Cupolába. A szicíliai maffia végül is nem volt más, mint egy kartell, melynek alaptevékenységét a védelmi pénzek beszédése jelentette, a bizottság pedig mindössze csak fegyelmezte a szolgáltatást nyújtókat és visszaszorította a kívülállókat. Ám gondok még így is akadtak. Egyiket az jelentette, hogy az egyes szolgáltatók nem voltak stabil szervezetek. Luciano Liggio – aki a Corleonesiket igazán hatalmassá tette – még saját területén belül is konkurenciával küszködött. Másodsorban az egyes területek egyenlőtlen lehetőségeket kínáltak, melyet a palermói építkezési láz és a drogüzletág tovább fokozott. Az Angelo és Salvatore Barbera család Palermóban egy új építésű területet ellenőrzött, melynek révén sokkal több bevételhez jutottak és irigylésre méltó helyzetben voltak. A pénzt ők is az új heroinüzletbe fektették. Közben megesett az is, hogy a családok közti üzletelések balul sülték el és a befektetések nem térültek meg, ráadásul mindent titkolózó, gyanakvó hangulat lengett be. A végeredmény pedig büntetésképpen, bosszúból elkövetett emberöléseket, a *vendettákat* jelentett. 1962 és 1963 között három palermói család fejét, köztük Cesare Manzellát és Salvatore Barberát ölték meg, a Milánóba menekülő Angelo Barbera pedig súlyosan megsebesült. A Salvatore „Kismadár” Greco, a *cupola* feje vezette Greco család elleni merénylet is igen rosszul sült el, mivel egy hozzá tartozó vezető háza előtt hagyott autóba rejtett bomba a rendőri intézkedés közben robbant fel; hét ember, katonák és rendőrök haltak meg. Ennek eredményeképpen a maffiára hatalmas erővel sújtottak le, az egész szigeten tömeges letartóztatásokra került sor. 1963 végén elfogták Totò Riinát, majd négy hónappal később Luciano Liggiot is. A rendőrség oly mértékben fogott hozzá az intézkedésekhez, hogy a cupola működését is felfüggesztették, és a családok jó része felbomlott⁸⁹. Maga Salvatore Greco Brazíliába menekült. Mivel a maffiatagok többsége börtönben ült, nem volt elég maffiózó, aki ellátta volna az utcai feladatokat, emiatt a családok működésképtelenné váltak. Végül két perre került sor: az egyik a Corleonéban öt éven át zajló vérfürdőt, a másik a palermói családok közötti háborúskodást érintette. A végeredmény azonban mindkét esetben többé-kevésbé megegyezett. Az 1968 decemberében véget érő tárgyalás során a 114 vádlottból 60-at felmentettek, a többieket pedig csak kisebb vétségben találták bűnösnek. Az egyetlen jelentékenyebb következményt az jelentette, hogy Totò Riinát Corleonéba való visszatérését követően nem sokkal ismét letartóztatták és Észak-Olaszországba, egy Bologna melletti kis városba küldték, ám oda sohasem érkezett meg, helyette az elkövetkezendő 24 évben szökésben, többé-kevésbé szabadon Palermóban élt.

⁸⁹ J. Dickie, *Cosa nostra. Storia della mafia siciliana*, Editori Laterza, 2009, 123-125.o.

Hatalmas jövedelmekre tettek szert. Egy rövid ideig hatalmon lévő szicíliai főnök, aki később pentito lett, így nyilatkozott: „A drognak köszönhetően hirtelen, mindössze néhány év alatt mindannyian dollármilliomosokká váltunk.” A pénz csak úgy áramlott Szicíliába, 1970 és 1980 között a szicíliai bankok forgalma megnégyszereződött. A központi ellenőrzéstől való mentesség révén a bankok száma is megsokszorozódott. A mindösszesen 70 000 lakosú kis Trapani városban egykor több bank volt, mint Olaszország egyik fő gazdasági központjában, Milánóban. A pénz révén bármire lehetőségük nyílt. Mivel Nixon amerikai elnök drogok elleni küzdelme kiteljesedett, rávette a francia hatóságokat, hogy tegyenek valamit a marseille-i helyzet ellen, így egyre több heroinüzemet helyeztek át Szicíliába. A pénz ugyanakkor megosztotta az érdekelteket. A független maffiózóknak lehetővé tette, hogy saját vállalkozásokat indítsanak be és a legkülönbözőbb módon profitáljanak a kereskedelemből, ami destabilizálta a régi rendet. A nagy pénz nagy kockázatot is jelentett. A bíróság és a rendőrség nagyon szűk keretek között mozoghatott. Nem férhettek hozzá például a gyanús magánbankszámla-kivonatokhoz. Ugyanakkor akadtak más lehetőségeik: nyomon követhették a nemzetközi banki átutalásokat vagy lenyomozhatták a rejtett laboratóriumokat⁹⁰. A helyzet pedig még tovább bonyolódott, mikor Michele Sindonának, a maffia bankárának bankjai összeomlottak.

Dalla Chiesa tábornok jól ismerte Szicíliát, dr. Navarra idejében Corleonében teljesített szolgálatot, '70-es évek elején a palermói carabinieri parancsnokaként is szolgált. A kormánytól hatalmat követelt, amit sosem kapott meg, ennek következtében egyre jobban elszigetelődött. Az adózási dokumentumok, adásvételi szerződések és egyéb iratok segítségével kezdte feltérképezni az üzleti világ, a politika és a maffia összefonódását, valamint a sziget túloldalán lévő corleonesi és cataniai családok szövetségét. Ám nem jutott túl messzire, mert megérkezése után, négy hónappal később lelőtték. Egyes feltételezések szerint a gyilkosság estéjén a maffia felderítőcsoportjai járták a várost és adó-vevő készülékek segítségével követték nyomon Dalla Chiesa mozgási helyeit. Ellenségei esetleg tudomást szereztek arról, hogy titokban a palermói amerikai konzultól az olasz kormánnyal szembeni amerikai nyomásgyakorlást kért a maffia lehallgatását és megfigyelését bevezetni szándékozó La Torre-féle törvényjavaslat elfogadása érdekében.

⁹⁰ Az amerikai igazságügyi szolgálat szerint a pizza-kapcsolat 1971-ben kezdődött, amikor a vámellenőrök 82 kilogramm 90%-os tisztaságú heroint fedeztek fel egy olasz óceánjáró által behozott autóban. Végül letartóztatták a Gambino család szállítást szervező emberét, akiről kiderült, hogy egy pizzázót működtet. Gyakorlatilag az összes bizonyítéknak valamilyen formában pizzákhoz, és pizzázó tulajdonosokhoz vezettek. A nyomozás akkoriban nem jutott túl messzire, ám 1978-ban új lendületet kapott, mikor Salvatore Sollena barátnőjét hamis pénz birtoklása miatt elkapta a rendőrség; ám igazi pénz is volt nála: 51 000 dollár készpénzben és 25 000 dollár bankutalványban. Kiderült, hogy ő és a Sollena testvérek korábban 330 000 dollár értékben vásároltak bankutalványokat, ám 10 000 dollárnál kisebb címletekben, így a banknak a vásárlásokat nem kellett jelentenie. A pénzt egy palermói bankszámlára utalták. Boris Giuliano palermói rendőrfőnök – akit nem sokkal később meggyilkoltak – még az év júniusában 497 000 dollár készpénzt talált a palermói repülőtérén egy bőröndben. A pénz olyan kötevénybe volt tekerve, mely egy Salvatore Sollena által tulajdonolt New Jersey-i pizzázóra utalt.

Palermóban 1979 nyarán Michele Sindona egy villában bújt meg, ahonnan a Cosa Nostra irányítása alatt az olasz elitet próbálta megsarolni. A maffia félt a hatalmas mennyiségű pénz elvesztésétől és úgy érezte, hogy a kereszténydemokraták nem nyújtanak kellő védelmet. A rendőrség és a nyomozók már túl közel jutottak hozzájuk, a régi rend destabilizálódott, Liggio és Riina pedig hatalomátvételre törekedett. A gyilkosságok csak ekkor szaporodtak meg igazán. Lelőtték Michele Reinát, a kereszténydemokraták Palermo tartományi vezetőjét és Boris Giulianót, azt a rendőrfőnök-helyettest, aki gyanúsán sokáig beszélgetett vele. A következő áldozat Cesare Terranova, az elszánt bíró volt, aki éppen csak átvette Palermo székét, máris elsőszámú közellenségnek kiáltotta ki maffiavezér Luciano Liggio. 1980-ban újév napját követően a kereszténydemokrata párt szicíliai régióbeli elnökét, Piersanto Mattarellát is lelőtték, mert a Cosa Nostra útjában állt. Egy-két hónapon belül pedig két újabb gyilkosság következett. Először Emanuele Basile, a maffia pénzügyeinek nyomozását vezető csendőr parancsnokot felesége és lánya szeme láttára ölték meg, amit Gaetano Costa, a palermo főügyész elleni gyilkosság követett. Ez idáig példa nélküliek voltak az ilyen gyors egymásutánban elkövetett emberölések, ami véglegesen megosztotta magát a szicíliai maffiát is. A két vezér, Riina és Liggio egyre jobban elszigetelődött, amiben a későbbi *pentito* (bűnbánó) Tommaso Buscetta próbált közvetíteni. Az ezután kibontakozó mészárlásban 1981 és 1982 során több mint 200 gyilkosság történt Palermo utcáin, 300-an pedig eltűntek. Ők a *lupara bianca*⁹¹, vagyis fehér puska áldozatai voltak. Egy Riina és Michael „Pápa” Greco által rendezett vacsora alkalmával egy egész családot kiirtottak, Inzerillo és Bontate embereit, de még családtagjaikat is felkutatták és megölték. Inzerillo tizenhat éves fia megfenyegette Riinát, hogy megöli. Erre levágták a karját, majd meggyilkolták. Gaetano Badalamenti unokatestvérét, aki kizárása után átvette családja irányítását, szintén meggyilkolták. Még a közvetítői szerepet beöltő Tommaso Buscetta sem maradt sértetlen: két fia, veje, testvére, unokatestvére, sőt még első felségének testvére is vagy eltűnt, vagy pedig lelőtték⁹². 1982-ben tovább bővült a lista, Pio La Torre, a szicíliai kommunista parlamenti képviselőjét ölték meg, aki igen nagy léptékű maffiaellenes törvényre tett javaslatot. Eszerint a Cosa Nostra-beli tagság súlyos bűncselekménynek számított volna, továbbá a törvény lehetőséget biztosított volna a nyomozás során a bankszámlákhoz való hozzáféréshez és a feltehetően bűncselekmény útján szerzett vagyon lefoglalásához.

⁹¹Lupara bianca: formailag fehér farkasölő, fehérszínű, lefűrészelt csövű sörétes puska; a maffia szó használatában tökéletesen végrehajtott, tiszta gyilkosság, amikor a holttestet nyom nélkül eltüntették.

⁹² Nem kizárt, hogy a magasrangú maffia főnököt a családjában történt vérengzések indították arra, hogy Giovanni Falcone bírónak feltárja a maffia belső titkait!

Giulio Andreotti

Giulio Andreotti a háború után a Vatikánból és különféle diákszervezetekből indulva 1947-ben 28 éves korára miniszter lett, neve összeforrt a világháború utáni olasz történelemmel, valamint a maffia és a politika szoros kapcsolatával. 1945 és 1999 között, összesen 33 kormánynak volt tagja, hétnek pedig miniszterelnöke. Csekély kereszténydemokrata támogatottsága miatt sokáig nem lett miniszterelnök, de szicíliai barátai segítségével végre megkaphatta, amire mindig is vágyott. Mindenki tudta, hogy szoros kapcsolatokat ápol a szervezett bűnözéssel, de 2002-ig kellett várni, amíg maffiakapcsolat miatt 24 év szabadságvesztésre ítélték. Olaszországban a kereszténydemokraták mindig kormányon voltak, 1947-től egészen 1992-ig és ebben az időszakban – az első választástól kezdve – Szicília a mindig is az fellegváruk volt. A szavazatok – melyek az olasz választók tíz százalékát jelentették – a maffia rendszeresen és megbízhatóan szállította. Miután a maffia sikeresen bekerült a politikába, majd átvette a helyi pártgépezet működtetését, szinte természetes volt, hogy a magasabb körökben néz támogatók után. Választásuk hamarosan a legravaszabb kereszténydemokratára, Giulio Andreottira esett, Palermo egykori polgármestere, Salvo Lima parlamenti képviselőként 1968-ban megkönyörkezte Andreottit, akiről úgy vélekedett, hogy támogatói bázisa túlságosan csak Rómára és a környékére korlátozódott. Amikor a maffiózó politikus támogatására Andreotti második alkalommal lett miniszterelnök, Lima pénzügyminisztériumi államtitkár, majd 1974-ben pénzügyminiszter lett. A minisztérium egyik vezető közgazdásza, miután tudomást szerzett Lima palermói polgármesteri múltjáról, lemondott tisztségéről. Később összesen tizenegy kérelem érkezett Lima parlamenti eltávolítása érdekében, de nagy hatása ezeknek sem volt, Lima végül európai parlamenti képviselő lett.

Aldo Moro halála

Amint az később ismerté vált, Andreotti Szicíliában nemcsak a kereszténydemokratákkal, hanem a maffiával is tárgyalt, a kiváló kapcsolatok révén szinte a családhoz tartozott és erről Aldo Moro-nak, Vörös Brigádok terrorszervezet által kivégzett miniszterelnöknek is pontos tudomása volt. Aldo Moro a kereszténydemokrata párt elnökeként az 1970-es években az olasz politika megváltoztatása érdekében történelmi szövetséget alapozott meg a kommunistákkal. Talán éppen ennek is köszönhető, hogy 1978 március 16-án, Giulio Andreotti miniszterelnöki eskütételére utazása közben a baloldali terrorista Vörös Brigádok tagjai rajtaütöttek, testőreit és sofőrjét meggyilkolták, őt pedig elrabolták. Nyolc héttel később holttestét Róma közepén, a Via Caetanin egy autó csomagtartójában találták meg. Időközben – elfogói közleményei alapján – „vallatása” és „kihallgatása” során Moro több levelet is írt pártbeli barátainak, melyben könyörgött, hogy tárgyaljanak szabadon engedéséről. Ők azonban elzárkóztak ez elől, mivel a terroristákkal való tárgyalást nem tartották nemzeti érdeknek. Ugyanakkor tisztán látszott, hogy az egyre keservesebb hangvételű leveleket „kényszer hatására írta” vagy maguk a terroristák „diktálták”. Senki sem értette, hogy miért nem tárgyalnak a terroristákkal, hiszen már korábban is megállapodtak velük a tűszok érdekében. Ám a szocialisták kivételével továbbra is hajthatatlanok maradtak, így Aldo Morót gyakorlatilag halálra ítélték és kivégezték. Pippo Calò, a szicíliai maffia tagja, egy későbbi bűnbánó, elmagyarázta az okát: *„nem érted – mondta, mikor Stefano Bontate javasolta, hogy a Cosa Nostra szabadítsa ki – saját pártjának vezetői nem akarták ezt.”*

1990-ben, mikor munkások a milánói épületfelújításkor, az egyik fal mögött rejtve megtalálták a Vörös Brigádok Moro-iratainak egy teljes másolatát, mely sokakra nézve volt terhelő. Eszerint a háború után az amerikaiak segítségével egy antikommunista katonai hálózatot jött létre; továbbá felfedte, hogy a kereszténydemokrata párt létrejöttét a CIA támogatta és az olasz kormány a hetvenes években segítette a jobboldali terrorizmust. Az iratok bizonyítékot szolgáltatottak Andreotti és Michele Sindona, maffiabankár közötti rendkívül szoros kapcsolatra. A feljegyzések szerint Andreotti egy nemzeti bankot használt fel, hogy kölcsönöket nyújtson olyanoknak, akik a szicíliai maffia római képviselője, Pippo Calò által irányított pénzmosodákkal is szoros kapcsolatban álltak.

A fentiek alapján joggal feltételezhető, hogy Aldo Moro menekülését és életben maradását maga Giulio Andreotti sem támogatta...! Tommaso Buscetta, a leghíresebb bűnbánó maffiózó így nyilatkozott: *„az én világomban senki sem tesz fel nyílt kérdéseket, ám a beszélgetőtárs egy fejbiccentéssel, mosollyal vagy pusztán hallgatással mindent egyértelművé tesz.”*

Giovanni Falcone és a két világ maffiavezére, Tommaso Buscetta

Badalamenti letartóztatásának napján Tommaso Buscetta Brazíliában egy börtönben tartózkodott és olaszországi kiadatására várt, hogy találkozhasson Giovanni Falcone palermói vizsgálóbíróval. Akkoriban még nem tudta, de bizonyos értelemben ő és Falcone egyivásúak voltak. Nem elég, hogy Falcone igazi palermói volt, egyike azoknak az embereknek, akik a világon legjobban ismerték a szicíliai maffia működését. Hivatalba lépésének első napjától kezdve a maffiával foglalkozott, mivel mindegyik ügy oda vezetett. Ebben barátja és főnöke, Rocco Chinnici is ösztönözte, aki mellesleg a meggyilkolt Cesare Terranova főügyész székét foglalta el. Miután a Szuezi-csatornán egy hajóban 233 kilogramm finomított heroint találtak, a Délkelet-Ázsia és Szicília közötti heroinkereskedelem kezdte el vizsgálni. Még az adószedés révén milliommossá vált Nino és Ignazio Salvót is a figyelem középpontjába állította. A gazdasági rendőrséggel átkutattatta palermói irodáikat és otthonaikat és harmincdoboznyi iratot foglalt le, melyekből érdekes dolgok derültek ki: annak az összegnek, melyből az unokatestvérek pazar palermói Zagarella hoteljüket építették, 97%-át az olasz kormány finanszírozta, és a szálloda nemcsak a maffia, de a kormányon lévő kereszténydemokraták körében is kedvelt helyszín volt.

Falcone komoly ember volt, nemkülönben Buscetta. Mikor végül a római Rebibbia börtönben találkoztak, valószínűleg mindketten rájöttek erre. Buscetta beszélni kezdett és majdnem két hónapon át csak beszélt. Olyan dolgokat mondott, melyek alapjaiban rengették meg a maffiát az Atlanti-óceán mindkét partján.

Buscetta: „a maffia becsületének megmentése”

Tommaso Buscetta 1928 júliusában Palermóban egy üvegkészítő fiaként látta meg a napvilágot. 14 éves korában otthagyta az iskolát és egy évvel később már fel is figyelt rá a maffia – vagy ahogy ő nevezte elsőként igazi nevén, a Cosa Nostra („mi ügyünk”) –, mikor megölt néhány német katonát. Ez épp elég volt ahhoz, hogy belépessen. Tizennyolc éves volt, mikor főnöke, Gaetano Filippone beiktatta a Porta Nuova családba.

Egy ideig a családi üvegkészítő vállalkozásban tevékenykedett. Feleségül vette várandós barátnőjét, de nem tudott megállapodni. Egy ideig Torinóban dolgozott és rövid ideig Palermóban még szakszervezeti aktivistaként is szerepet vállalt. Végül 1948-ban feleségével és két gyermekével kivándorolt Argentínába. Először Buenos Airesben, majd Brazíliában, Sao Paulóban hozott létre üveggyárat. Ám felesége nem akart maradni, így 1951-ben vonakodva ugyan, de visszatért Szicíliába.

Buscetta sóvárogva beszélt a Cosa Nostra régi hagyományairól és azokról a „tiszteletre méltó emberekről”, akikkel visszatérte után találkozott. Az új maffiózókról – akik hét családtagját, köztük két fiát megölték – úgy vélekedett, hogy elárultak egy régi és tiszteltre méltó hagyományt. Ezután Falconénak elkezdte mesélni élete hosszú történetét, kezdve az ötvenes évek elejével, Lucky Lucianóval való első találkozásával, majd folytatta az 1957-es palermói csúcstalálkozóval, melyen Joe Bananas is részt vett, majd következett dr. Navarra meggyilkolása Liggio által, mely szerint a régi hagyományok felrúgásának kezdetét jelentette. Ezt követően elmesélte a bizottság létrehozásának történetét, melyben ő maga is fontos szerepet vállalt. Beszélt még az 1960-as évek első maffiaháborújáról, amely elől először Mexikóba, majd az USA-ba menekült.

A bűncselekményekben való saját szerepét illetően Buscetta meglehetősen szűkszavúnak bizonyult. Falcone számára azonban az első pillanattól kezdve egyértelmű volt – azáltal, hogy Buscetta mindent elmesélt, a Cosa Nostra felépítésétől kezdve a bizottságon át, a kábítószer-kereskedelemben felmerült nevekig –, hogy igazán nagy hatalommal bír. Buscetta „a két világ maffiavezér”-eként vált ismertté, ő a valaha volt legfontosabb maffiatanú, aki önként beszélt.

Tömeges letartóztatások Szicíliában és New Yorkban

Buscetta vallomása, valamint Falcone és a szicíliai Maffiaellenes Csoport tagjainak addigi ismeretei alapján 1984. szeptember 29-én kora reggel kezdetét vette a San Michele művelet. A több mint 350 elfogatóparanccsal felfegyverkezett rendőrség lezárta Palermo utcáit és hozzáfogott a letartóztatásokhoz. A maffiavezetőket és a katonákat egyaránt kirángatták az ágyukból. Egy hónappal később megismételték az akciót, melynek eredményeképpen még több embert vittek be. Összesen 500 elfogatóparancs állt rendelkezésükre. Annak ellenére, hogy Grecóék és Salvo Riina továbbra is bujkáltak, a művelet igazán nagy siker volt. Elfogatóparancs szólt az egykori polgármester, Vito Ciancimino, valamint a mesésen gazdag unokatestvérek, Nino és Ignazio Salvo ellen is. Megnyílt az út a maffia „harmadik szintjé”-nek feltárása előtt.

Az ügyészség legelső és legfontosabb tanúja Buscetta volt, ám akadtak rajta kívül mások is, köztük egy olyan gyilkos, aki azért szolgáltatott bizonyítékokat, mert nem tudta elviselni barátja hiányát. Több órányi hosszúságú terhelő hangfelvételek álltak rendelkezésre.

A nagy szicíliai maffiaper

Egy hónappal az ítélethirdetést követően, 1986 februárjában a szicíliai maffia „maxiprocesso” néven ismertté vált tárgyalása egy speciális, az Ucciardone börtönnel összekötött palermói bunkerben kezdődött. A 456 vádlottat számos különböző bűncselekménnyel vádolták.

A Falcone és emberei által készített 8000 oldalas vádirat egy sor pentito vallomását tartalmazta, köztük Tommaso Buscetta egyik hű szövetségesét és barátját is. Ám mindennek megvolt az ára. 1985 áprilisában egy vizsgálóbíró ellen bombatámadást követtek el Trapaniban, melyből ugyan a bíró megmenekült, ám egy arra haladó asszony és két gyermeke meghalt. Ezt követően 1986 júliusában és augusztusában kilenc nap leforgása alatt megölték Giuseppe Montanát, Palermo rendőrfőnökét és riadókülönítményének vezetőhelyettesét, Antonio Cassarát. Cassara embereinek fele ezután sikerrel kérvényezte Szicíliából való áthelyezését.

A tárgyalás folyamán felcsillant a remény. 1985 júliusában Leoluca Orlandót, egy fiatal radikális politikust választottak Palermo polgármesterévé, és ő általa a város ex parte módon az eljárás részese lett. Bárhová is ment, mindenhol nyíltan beszélt a maffiáról, részt vett a nagy maffiatárgyaláson, ahol a maffia áldozatainak családjai mellett foglalt állás. A várost magával ragadták az új polgármester elvei, és beköszöntött a „palermói tavasz”. Egyetemi diákok demonstráltak és helyi jezsuiták kezdtek kampányba, hogy rávegyék az egyházat, hogy végre emeljen szót a Cosa Nostra ellen.

A tárgyalás majdnem két évig húzódott. 344 vádlottat találtak bűnösnek. A főnökök közül tizenkilencet életfogytiglani börtönbüntetésre ítélték, köztük Liggiót, Pippo Calót és a „Pápát”. Ám a tárgyalásnak nem sikerült az ún. „harmadik szint” -re eljutnia, nem érte el azokat a politikusokat, akik támogatták és fenntartották a rendszert. Egyértelművé vált, hogy ez a hálózat még mindig aktív. A nyomozás ideje alatt Falcone mindenkinek elmondta, hogy „hónapokon át könyörögtünk, hogy több embert és forrást kapjunk..., de szinte semmi sem történt”.

A tárgyalás után egyszerűen félresöpörték. A sziget megüresedett főügyési székét egy olyan személy töltötte be, aki ügyészként utoljára 1949-ben, Észak-Olaszországban tevékenykedett, Falcone pedig Rómában, az igazságügyi minisztériumban volt kénytelen munkát vállalni. Innentől fogva alig indult nyomozás, és fennállt annak a veszélye, hogy az elítélteket a fellebbviteli bíróságokon felmentik, ahogy az régen rendszerint történni szokott. A kormány támogatásának hiányában a „palermói tavasz” virágai lassan elhervadtak.

Hogy mennyire, azt jól tükrözi egy 1991-es eset, amikor is egy palermói Libero Grassi nevű kisvállalkozó nyilvánosságra hozta, hogy nem hajlandó védelmi pénzt fizetni a maffiának. Még a nemzeti televíziós csatornán is nyilatkozott az ügyben. Nem sokkal később háza előtt lelőtték. Közeli családján kívül senki sem vett részt temetésén. Ugyanaz történt, mint régebben, pontosan az, ami korábban is aláásta a tárgyalásokat: senki nem látott semmit, senki nem vett észre semmi különöset és senki nem mert beszélni.

1989 és 1992 között Giulio Andreotti volt a miniszterelnök. Ez az időszak igencsak nagy fontossággal bírt. Annak ellenére, hogy Andreotti hamarosan egy olyan embert nevezett ki belügyminiszternek, akiről később kiderült, hogy szoros kapcsolatban áll a nápolyi Camorrával, és ádázul küzdött azért, hogy legalább egy maffiatag bekerüljön a parlamentbe, a Cosa Nostra elleni harc valahogy mégis folytatódott. Falcone közreműködésével új törvényeket hoztak, többek között megalkottak egy maffia elleni rendőri egységet és egy maffia elleni ügyészi hivatalt. Andreotti időközben az ügyészek és Libero Grassi üzletember halála miatt a közvélemény nyomására nem hagyta jóvá a nagy maffiaper elítélteinek felmentését egészen a fellebbviteli tárgyalásig.

Palermóban már történt is egy fellebbezés, melyet a maffia nyert. A bíróság elutasította a „Buscetta-elméletet”, miszerint, ha valaki tagja volt a bizottságnak, akkor felelős az adott időszakban történt gyilkosságokért. Ám 1991 nyarán nagy esemény történt Rómában: a legfelsőbb bíróságon az utolsó tárgyalásra került sor. Mindenki arra számított, hogy megváltoztatják a korábban meghozott ítéleteket. Mindenki azt várta, hogy az ügy a jogi körökben csak „Amazzasentenze”, vagyis ítéletmegsemmisítőként ismert Carrado Carnevale bíróhoz kerül, aki korábban a Cosa Nostra 400 tagjának ítéletét már megsemmisítette. Később pentitókká vált bűnözők szerint a Cosa Nostra vezetői készpénznek vették, hogy most sem lesz ez másképp. Ám ezúttal nem így történt, mert erőteljes parlamenti és igazságügy-minisztériumi nyomás hatására a bíróság elnöke az üggyel Carnevale helyett egy becsületes bírót bízott meg, így 1992 januárjában az ítéleteket továbbra sem helyezték hatályon kívül.

Május 23-án Giovanni Falcone és felesége elrepültek Rómából, hogy a hétvégét palermói házukban töltsék. Titokban, állami repülőgéppel utaztak, a repülőtéren pedig testőrök hada várt rájuk. Ám titokban valaki más is várta az érkezésüket: egy maffiakatona, aki mobiltelefonjával jelezte egy, a repülőtéri út autópályára való csatlakozásánál, Capacinál tartózkodó csoportnak, hogy megérkeztek. A csoport figyelte az autópálya alatt elhaladó vízelvezető csatornát, ahová napokkal korábban 500 kilogramm plasztikbombát helyeztek. Ahogy Falcone konvoja közeledett, valaki beindította a detonátort.

Az első autóban haladó testőrök azonnal meghaltak, a Falcone autója mögöttiben ülők csak kisebb sérülést szenvedtek. Ám a második autót vezető Falcone és felesége még aznap, a kórházba szállítást követően életét vesztette. Paolo Borsellino, Falcone barátja, aki 1991 végén átvette régi palermói helyét, még épp időben érkezett a kórházba. Egyesek szerint fogadalmat tett. Ettől fogva sokkal keményebben dolgozott, mint előtte bármikor. Alaposan kihallgatott minden újonnan felbukkanó pentitót, leellenőrzött minden egyes általuk elmondott történetet. Ügyészasszisztense így nyilatkozott róla: „Rettentő nagy sietségben volt... mintha tudná, hogy meg vannak számlálva a napjai... úgy érezte, kifut az időből.”

Július 19-én, mikor már egyre jobban elterjedtek Milánóból a hatalmas olasz korrupcióról szóló hírek, tényleg kifutott az időből. A vasárnaponként ritkán pihenő Borsellino szabadnapot vett ki, felhívta palermói anyját és közölte vele, hogy meglátogatja. A hívásról azonban mások is tudomást szereztek és előkészítettek egy autót az asszony lakása előtt. Borsellino megérkezésekor hat testőr kibiztosított fegyverekkel szétoszlott a területen, ám ekkor felrobbant a bomba, ami hét embert, köztük egy nőt is darabokra szaggatott. Az utca felőli lakások egészen a negyedik emeletig megsemmisültek, annak ellenére, hogy az út, ahol az autó parkolt, tíz méterre volt.

A Falcone és Borsellino halála közötti időszakban a legfelsőbb bíróságon Carrado Carnevale ítéletet hozott egy újabb maffiaügyben, mely a Falcone által szervezett nagy maffiaperből eredt. Közölte, hogy nem létezik olyan, hogy bizottság vagy cupola, nincsen semmiféle don vagy maffiafőnök. Gyakorlatilag megismételte a régi szicíliai mondatot: „Maffia? Hát az meg micsoda?” Carnevalét idővel eltávolították a bíróságról és nem sokkal később, életében először irányában is vizsgálatok kezdődtek.

A temetések: a közvélemény

Falcone és Borsellino halála sok mindent megváltoztatott. Körülbelül 40 000 ember vett részt Falcone, majd a „capaci mészárlás áldozatainak” temetésén. A misén az egyik rendőr zaklatott fiatal özvegye szó szerint arra utasította a résztvevő vezetőket, hogy boruljanak térdre. Miután magasztalta férjét, így szólt: „Az állam, az állam. Miért van még mindig a maffia az államban? Bocsánatot kérek, de boruljanak térdre. Semmi sem változik, túl sok a vér. Nincsen szeretet, nincsen szeretet, nincsen szeretet! Semmi szeretet sincsen!” Nemsokára Palermo erkélykorlátjain a következő szlogenekkel teleírt lepedők jelentek meg: „Falcone, tovább élsz szívünkben!”, „Tudom, csak nem tudom bizonyítani”, „Palermo megértette, de az állam nem”. A hangulat gyorsan továbbterjedt az iskolákra is. Tüntetések kezdődtek. A diákok még egy olyan faluba is elmentek, ahol nemrégiben maffiaháború dúlt, és szimbolikusan elfoglalták egy napra.

A második haláleset után azonban a lelkesedés dühbe és kétségbeesésbe váltott. Borsellino felesége elutasította az állami temetést. Ám mikor a meggyilkolt testőrök tiszteletére illendő szertartást tartottak a palermói székesegyházban, a politikusokat és Palermo rendőrfőnökét meg kellett védeni a tömeg és a jelen lévő rendőrtisztek dühétől. A Tangentopoli botrány – a lefizetések és jutalékok rendszere az olasz államszervezet minden szintjén – a legfelsőbb körökig hatolt a kormányban, a jövő pedig kilátástalannak tűnt. A londoni The Observer így írt akkoriban: „Az országban káosz és háborús hangulat uralkodik. Az egész Európai Közösségen belül itt a legmagasabb a gyilkosságok száma, itt a legburjánzóbb és legkirívóbb a korrupció. A gazdaság gyengélkedik, a kormány bukácsol, a lakosság gyötrődik és zaklatott.”

Totò Riina letartóztatása: a pentitók és Giulio Andreotti felbukkanása

Palermo lakosainak maradt még egy reménysugaruk. Borsellino halálának következményeképpen 7000 katonát vezényeltek Szicíliába, hogy javítsák a hangulatot. Nem sokkal később elfogtak egy magasabb rangú maffiózót, végül pedig 1993. január 15-én elkapták Totò Riinát, aki huszonnégy éven át bujkált. „Hát ti meg kik vagytok?” – tette fel a kérdést Riina, miközben Palermóban kiszedték az autóból és a járdára teperték. Úgy tűnt, mintha a Cosa Nostrán belülről számított volna puccsra. Mindenre gondolt, csak civil rendőrökre nem és láthatóan megkönnyebbült a válasz hallatán. Egy pentito, Baldassare Di Maggio vezette el hozzá a rendőröket, mivel úgy vélte, hogy Riina halálra ítélte őt. Miután Di Maggiót elfogták a rendőrök, rájött, hogy nincsen választása. „Halott ember vagyok, de tisztességes. Elvezetem magukat Riinához.”

Miután Riinát elfogták, sok olyan pentito, aki korábban azon az alapon egyezett bele a bizonyítékok feltárásába, hogy „a Cosa Nostra visszafordíthatatlanul a halál stratégiájába kezdett”, új történeteket kezdett mesélni. Biztonságos olaszországi lakhelyeiken – illetve Buscetta esetében valahol az USA-ban – Andreottiról kezdtek el beszélni. Szerencsére – rájuk és az országra nézve egyaránt – az ügyet Palermo újonnan kinevezett főügyésze, Gian Carlo Caselli vitte, aki Paul Ginsborg történész szerint „korának egyik legbátrabb és legelhivatottabb európai köztisztviselője”. Caselli volt az, aki a kihallgatásokat követően, 1993 márciusában hivatalosan értesítette a leghosszabb ideig szolgáló olasz politikust és hatszoros miniszterelnököt, hogy a Cosa Nostrával való összefonódás miatt nyomozás indult ellene.

Andreotti pedig ismerte Totò Riinát, legalább is ezt állította a pentitová lett Baldassare Di Maggio, Riina egykori sofőrje, aki a palermói rendőrségen besúgta őt. 1993-ban, mire Riina rácsok mögé került, Di Maggio a nyomozóknak elmesélte egy 1987. szeptemberi nap történetét, amikor is a kereszténydemokraták éves barátságfesztiválja zajlott. Ezen a napon megkérték, hogy vigye el Totò bácsit egy fontos találkozóra. Aznap Andreotti Palermóban tartózkodott, a Villa Igiea hotelben szállt meg, és két beszédet tartott: az elsőt reggel, a másodikat pedig este hatkor. Maradt némi szabadideje, ezért elküldte az öröket, azt mondta nekik, majd csak később lesz rájuk szüksége. A hotel éttermében nem ebédelt együtt a többiekkel. Gyakorlatilag felszívódott. Baldassare Di Maggio elment, hogy felvegye Totò Riinát, és a megbeszéltek szerint elvitte abba a házba, ahol a nagy maffiaper ítéletére várakozó Ignazio Salvo házi őrizetét töltötte. Di Maggio később pontosan leírta a ház helyiségeit, valamint annak a szalonnak a bútorait, ahová a két férfit Salvo sofőrje és segédje bevezette.

Elmondása szerint hárman ültek ott: Ignazio Salvo, Salvo Lima és Giulio Andreotti, „akit minden kétséget kizáróan felismertem”. Di Maggio hozzátette, hogy megcsókolta Ignazio Salvót, és mielőtt elvonult volna egy másik szobába, kezét rázott a többekkel, de „Riina mindhármukat, Andreottit, Limát és Salvót is megcsókolta”.

A csók a maffia halálos ítélete, ugyanakkor a tisztelet feltétlen jele is egyben. Ezen alkalom azt jelentette, hogy egyenlő felek találkoznak, mintha államfők között került volna sor csúcstalálkozóra. „Totò bácsi” és „Giulio bácsi” azért ültek össze, hogy élet-halál kérdésekben döntsenek. Bármi is hangzott el, a találkozó Di Maggio elmondása szerint három, három és fél órán át tartott. Ő biztosra vette, hogy a fő téma a nagy maffiaper volt, mely akkor már másfél éve zajlott és még további három hónapig folytatódott. A Cosa Nostra mindent megpróbált. Elfogultságra és hivatali mulasztásra való hivatkozással megkísérelték leváltani a bírót, ám nem jártak sikerrel. Továbbá követelték, hogy az ügyhöz kapcsolódó minden dokumentumot – mely összesen több mint 8000 oldalt tett ki – hangosan olvassanak fel, hogy a per tovább tartson, mint ameddig a vádlottakat jogszerűen őrizetben tarthatják, ám az olasz parlament éppen ennek megakadályozása érdekében egy új törvényt fogadott el. Riina bizonyára azt akarta tudni, hogy a kereszténydemokraták miért nem tettek többet, hogy megakadályozzák az új törvény meghozatalát. A jövőt illetően feltehetően garanciákat követelt Andreottitól⁹³.

A találkozó után Riina semmit nem mondott Di Maggiónak. Di Maggio hazavitte őt. Ami Andreottit illeti, ő ismét megjelent a hotelben, találkozott testőreivel és még éppen időben megérkezett a második beszédének helyszínére.

⁹³ Giuseppe Carlo Marino, *Storia della Mafia*, Universale Storica Newton, 2010, 55-58.o.

Andreottit perbe fogják

Mire e részleges szemtanúi beszámoló nyilvános lett, Andreotti feje fölött már gyülekeztek a viharfelhők, és nem lehetett már az ország köztársasági elnöke. Ehelyett vigaszként örökös szenátori címet kapott, ami egyúttal azt is jelentette, hogy élethosszig tartó mentelmi joggal rendelkezett. Abban az esetben, ha valaki vádat akart volna emelni ellene, meg kellett szüntetnie az immunitást. Ekkorra azonban már Buscetta olyan vallomást tett, mely szerint Andreotti a maffia politikai szárnyát vezette. Egy másik pentito nyersen így fogalmazott: „A Cosa Nostra legfontosabb politikai eleme Andreotti szenátor volt.” A palermói magisztrátusok bizonyítékként a meggyilkolt Dalla Chiesa tábornok magánnaplóját is bemutatták. Ebben a naplóban – melyről az egyik magisztrátus úgy nyilatkozott, hogy „teljességgel kizárható, hogy a tábornok saját személyes naplójába valótlanságokat jegyzett volna fel” – Dalla Chiesa több, Andreottival, az akkori miniszterelnökkel folytatott találkozóiról is beszámolt. Egy találkozó alkalmával arra panaszkodott, hogy nem kap kellő támogatást a kereszténydemokrátáktól. Andreotti burkoltan felelt a felvetésre. Elmesélte Pietro Inzerillo történetét, akinek a holttestét szájába dollárt tömve vitték vissza Szicíliába. Andreotti határozottan azt sugallta, állították a magisztrátusok, hogy a tábornoknak gondolkodnia kellene, mielőtt túl messzire menne.

Egy másik találkozó alkalmával Dalla Chiesa közölte Andreottival, hogy nem fog kivételezni a korrupcióban érintett kereszténydemokrata politikusokkal. Andreotti ennek hallatán a feljegyzés szerint „holtsápadt lett”. A mentelmétől megfosztott Andreottit először 1993 decemberében hallgatták ki. Természetesen ő teljesen másképp emlékezett a Dalla Chiesával folytatott találkozóira. Azt állította, hogy sohasem ismerte a Salvókat (ekkorra már mindketten halottak voltak, akárcsak Salvo Lima). Még akkor is teljesen nyugodt maradt, mikor Baldassare Di Maggioval szembesítették. Mindazonáltal 1995-ben Palermóban a Cosa Nostrával való együttműködés vádjával perbe fogták, Perugiában pedig Mino Pecorelli meggyilkolásának vádjával indítottak ellene eljárást. A két tárgyalás kezdete között, ahogy Peter Robb a *Midnight in Sicily* című könyvében fogalmazott, „őszentsége II. János Pál pápa megtalálta az alkalmat a Vatikánban arra, hogy egy fényképezés során olyan buzgón fogjon kezét Andreottival, hogy az a média szerint már »majdnem egy öleléssel» érjen fel. Az egykori miniszterelnököt fellelkesítette a Szentatya figyelme, ám egy diák a Szen Péter-bazilika pulpitusáról megkérdőjelezte a pápát. Hétszáz év óta ez volt az első alkalom, amikor egy pápát a saját templomában vontak kérdőre.”

Maffia és az egyház

A maffia és az egyház közötti kapcsolat gyökerei köztudottan a szicíliai földesurak, a kereszténydemokraták és a Cosa Nostra közötti szoros kapcsolatra vezethető vissza. A katolikus egyház anyagi támogatás fejében mindig is jó viszonyt ápolt a szicíliai parasztokat sanyargató és kizsákmányoló nagybirtokosokkal, akik a közvetítésével hamarosan a maffia oldalára álltak. A két szintű kapcsolat helyi szintjén a falusi és a városi papok zokszó nélkül eltűrik, hogy maffiafőnökök és piszkos munkát végző „utcai harcosok” az egyház tagjai legyenek, gyóntatják, feloldozzák, esketik és temetik őket. Ez ellen csak *II. János Pál* pápa emelte fel a szavát, amikor 1993-ban kimondta, hogy maffiózóknak nincs helyük sem az egyházban, sem a hívek között. A jól bevált hagyományoknak megfelelően a kijelentésnek természetesen semmilyen következménye sem lett, minden maradt a régiiben. A másik szintet a minden jogi kontrollon kívül álló pénzügyi szervezet a Vatikáni Bank (Istituto per le Opere di Religione, IOR) jelentette, amely busás jutalék fejében gyakran működött közre a Cosa Nostra illegális pénzügyi tranzakcióinak lebonyolításában, valamint bűncselekményekből származó jövedelmük tisztára mosásában.

Michele Sindona Vito Genovesével való találkozás hatására a bankszakmát választotta. 1961-re már a milánói Banca Privata Finanziaria fő részesévé lépett elő és a heroinból származó pénzösszegek megjelenésekor a szicíliai maffia bankára lett. Mielőtt karrierje csúcsára ért volna, sok más ügyben is részt vett, a CIA pénzét is ő kezelte, mikor az az 1968-as ezredesek puccsa során Görögországba áramlott. Négy évvel később pedig ismeretlen eredetű 11 millió dollár bukkant fel az antikommunista olasz politikusok kampánypénzei között. Szoros kapcsolatban állt a kereszténydemokrata párttal és a Vatikán ingatlanfejlesztő vállalatának 1969-es felvásárlása révén VI. Pál pápa pénzügyi tanácsadójaként is szerepelt. Ekkorra már közel tizenegy országban öt bankot és több mint 100 vállalatot irányított, ugyanakkor már 1967-től a kábítószer-kereskedelemben jelentősen érintett személyként tartották számon. A világ pénzügyi sajtója a legsikeresebb olasz üzletembernek kiáltotta ki. 1971-ben Olaszország két legnagyobb holding-vállalatának az igazgatótanácsát vette át, majd az USA tizennyolcadik legnagyobb bankjának, a Franklin National megszerzése után New Yorkba költözött. Az olasz lírával kapcsolatos spekulációi kezdetben rendkívül sikeresek voltak, 1974 októberére azonban bankjai összeomlottak, melynek következtében a Vatikán és a szicíliai Cosa Nostra is hatalmas pénzeket bukott, az utóbbi főként amerikai drogüzletről származó bevételeit.

Mindennél beszédesebb, hogy a Vatikáni Bankban sokáig még bankkártyát sem lehetett használni, mivel a pénzmosás elleni törvényhez csak 2011-ben csatlakoztak. 2010-ben az olasz hatóságok összesen 23 millió eurót fagyasztottak be a Vatikáni Bank számláin a pénzmosás elleni törvények megszegésének gyanújával. A lefoglalt összegeket a Credito Artigiano Spa bank vatikáni fiókjánál nyitott számláról akarták külföldre utalni, a nyomozás adatai szerint az összeg nagy része (20 millió euró) a frankfurti JP Morgan Bank számlájára érkezett volna. Tíz hónappal később a pénzt felszabadították. Később római nyomozók négy katolikus papot azzal gyanúsítottak, hogy korrupt üzletemberek megbízásából számlát nyitottak banknál, ezáltal több százezer eurót mostak tisztára. A papi hálózat vezetője a 85 éves Evaldo Biasini volt, akit ismerősei csak „Kézpénz atya” néven emlegettek. Egyes értesülések szerint a nyomozók a „*hallgatás falába, vagy legjobb esetben semmitmondó válaszokba*” ütköztek, amikor a Szentszék illetékeseit kérdezték.

XVI. Benedek pápa több intézkedést is tett a Szentszék átvilágítása érdekében, 2009-ben egy katolikus etikaprofesszort és bankárt, Ettore Gotti Tedeschit nevezte ki a Vatikáni Bank élére, akinek az volt a feladata, hogy az 1941-ben alapított és a nyolcvanas években súlyos bűncselekményekkel vádolt intézményt átvilágítsa és összhangba hozza az egyre szigorúbb nemzetközi normákkal. Ferenc pápa zéró toleranciát hirdetve folytatta az elődje által megkezdett munkát és hangsúlyozta, hogy szeretne tisztán látni a bank jogi és gazdasági ügyeit illetően, ennek kivizsgálására pedig külön bizottságot hozott létre.

Új szelek fújnak: Silvio Berlusconi és a Forza Italia hatalomra jutása

Ekkorra az Olaszországot a háború óta meghatározó politikai rendszer többé-kevésbé teljesen felbomlott a tangetopoli néven elhíresült botrány miatt, melynek keretében számtalan politikust és bürokratát értek vádak. A berlini fal leomlásával és az orosz veszély megszűntével az USA egyre kevésbé hajlott arra, hogy támogassa azt a rendszert, mely segítségével és bátorításával menthetetlenül korrupttá vált. Ezzel a Cosa Nostra is egyetértett. Az 1994-es választások során az egykori P2-tag, Silvio Berlusconi és nemrégiben alapított pártja, a Forza Italia jutott hatalomra Olaszországban – és Szicíliában is. Állítólag a Cosa Nostra új főnöke, Giovanni Brusca úgy akarta megbüntetni a kereszténydemokratákat, hogy az a legjobban fájjon nekik. Brusca volt az, aki felrobbantotta Giovanni Falconét, és ő tartotta két éven át fogva egy pentito tizenkét éves fiát, akit végül megfojtott és testét savban feloldotta. A gyilkosságot állítólag az ő megbízásából Totò Riina tizenéves fia hajtotta végre – később őt vonták érte felelősségre. Az ősi szabályok szerint mielőtt a tartályba lökte volna, meghajolt a test előtt. A Forza Italia 1994-ben elvesztette a következő választást, ám Szicíliához ragaszkodott. Ebben nagy segítségére volt Giovanni Brusca, aki ezalatt azzal töltötte idejét, hogy minél több pentito rokonát kutatta fel és ölte meg.

Az elhúzódó Andreotti-pert azért kísérte némi siker. 1996-ban végül ráakadtak Bruscarára, nem sokkal később pedig Riina másik fontos kapitányára, Leoluca Bagarellára. Gian Carlo Caselli sikeresen vádat emelt Bruno Contrada, a palermói rendőrfőnök ellen, aki később az olasz titkosszolgálat harmadik legbefolyásosabb vezetőjévé lépett elő. A pentitók – akiknek a száma immár 500 fölé emelkedett – szerint Contrada volt a felelős azért, hogy Totò Riina huszonhárom éven át elkerülhette a letartóztatást. A Giulio Andreotti elleni gyilkossági vád azonban végül megdőlt. A négyéves tárgyalást követően – melynek során teljes szabadságnak örvendhetett – bizonyítékok hiányában ártatlannak találták. A palermói igazságszolgáltatás finoman fogalmazva is megbízhatatlan maradt. Az egyik maffiafőnököt, Vito Vitalét fellebbezés nélkül szabadon engedték, Totò Riinát pedig életében először emberölés vádjában ártatlannak ítélték.

Tökéletesen mutatta, hogy a Cosa Nostra mit sem veszített hatalmából, amikor 1998-ban a magas rangú szicíliai capók találkozájára az Ucciardone börtönben került sor. A kintről érkező vendégek még az éjszakát is a börtön falai közt töltötték, csak másnap távoztak. Az eseményről a szicíliai sajtó is beszámolt és „konstruktív megbeszélések” -ben gazdag találkozóknak ítélte. Giovanni Brusca, aki a pentito fiának elrablása és megfojtása miatt volt a rácsok mögött, állítólag megható beszédet tartott az emberi értékek jelentőségéről. Norman Lewis In Sicily című könyvében úgy fogalmazott, hogy a „jelenlévők biztosították róla, hogy ez mindenki közös célja”. A korrupció megolajozza a rendőrséget, az ügyészséget, a bíróságokat és a politikusokat. A lefizetés lehetőséget ad, hogy a maffiózók folytassák alvilági üzleteiket, politikai csalásaikat, bukmékeresalásaikat, uzsorakamatos hitelezéseiket, a bordélyházak működtetését és természetesen a prostitúció terjesztését.

Szervezetek bemutatása

A szicíliai maffia

A Szicíliát ért állandó fosztogatások ellenhatásaként a IX. századtól kezdve számos titkos társaság alakult, hogy szembe szegüljön a hódítókkal. A lázadók, aki elsősorban Szicília és a szicíliaiak javát tartották szem előtt általában a hegyekben elrejtőzve szervezték hadjárataikat az idegen hódítók ellen. A csoporttagokat már a kezdetektől fogva a közös titok, a feltétlen hűség, a fegyelem és a hallgatás parancsa fűzte egybe, annak érdekében, hogy minél eredményesebben tudják távol tartani a megszállókat. A társasági tagság minden más köteleket megelőzött, így különösen a vér szerinti családi kapcsolatokat, a vallást és a törvényt egyaránt.

A szervezetek megerősödésével és társadalmi szerepük fokozódásával egyre inkább megkövetelték, hogy a szervezettel szemben nagyobb hűséget tanúsítsanak, mint az egyház és az állam felé. Ezt a megállapítást erősíti meg Giuseppe Alongi palermói rendőrfőnök 1886-ban a titkos és bonyolult beavatási szertartásokról szóló beszámolója:

„a leendő tagot éveken át figyelték; számon tartottak tevékenységét, viselkedését, családi hátterét, férfiasságát. Amikor úgy érezték, az illető megérett a felvételre, megkeresték és a maffiózók tanácsa elé idézték. Odaállították egy asztal elé, amelyen egy papírból való szentkép állt. A jelölt ekkor két barátja felé nyújtotta jobb kezét, azok pedig annyi vért vettek tőle, hogy benedvesíthessék a szentképet, és a jelölt a képre tette le az esküt: »becsületemre fogadom, hogy a maffiához olyan hű leszek, amilyen hű a maffia hozzám. Ahogy ez a szentkép és vele vérem cseppjei elégnek, úgy ajánlom fel egész vérem a maffiának, ha majd vérem és hamvaim visszatérnek a maguk ősi állapotába.» Ezután a felavatott gyertyával meggyújtotta és elégette a szentképet. E perctől kezdve az illető taggá vált, akit felbonthatatlan kötelek fűz a maffiához, és őt szemelik ki a tanács által elhatározott legközelebbi gyilkosság végrehajtására⁹⁴.”

⁹⁴ Giuseppe Casarrubea, *Portella della Ginestra. Microstoria di una strage di Stato*. Milano, Angeli, 1998, 89-92.o.

Kisebbségi eltérésekkel hasonló beavatási rítusokat rendezett a többi társaság is; a csoporthoz való feltétlen hűség és az árulókkal való leszámolás fogadalmának közös vonásával. A szertartás jogi hatásait tekintve bizonyos értelemben hasonló volt az egyházi keresztlőhöz, ami által a megkeresztelt az keresztény közösség tagjává vált. Ennek analógiájára a beavatási szertartás után az újonnan felvett személy tagja lett az egyik *coscának*, vagyis családnak. Innentől kezdve a legsúlyosabb viszonytársaságok közepette is szüntelen bizonyosságot kell tennie becsületéről, amit legfőképpen az erőszakos cselekmények elkövetésével szerezhetett meg. Ezen túlmenően be kell tartania az *omertát*, vagyis a hallgatás törvényét; törvénytelen úton szerzett jövedelmének egy részét pedig a család rendelkezésére kellett bocsátania. Giovanni Falcone, maffia ügyekkel foglalkozó és 1992-ben meggyilkolt olasz bíró a nyolcvanas évek végén kifejtette, hogy az eskü és a beavatás mélységes értelme a belépő életének minden szintjét áthatja: *„Ez a rendkívüli horderejű esemény életre szólóan kötelezi el az egyes embert. Maffia-taggá válni olyan, mint betérni az egyház kebelébe. A maffiától az ember éppoly kevésbé válhat meg, mint a papi tisztségtől.”*

Idővel a társaságok szervezete sokat változáson ment keresztül, a szicíliai maffiát a legnevesebb családok első embereiből álló tanács, a *„cupola”* vezeti. Minden család élén főnök áll, akihez egy helyettes is tartozik, hozzá vannak beosztva a *caporegimék*, vagyis az egyes csapatok vezérei. A csapatok tagjai a katonák, majd után következnek azok a személyek, akik ugyan hivatalosan nem tagjai a családnak, de azzal szoros kapcsolatban vannak. Az egyes társaságok hatalma földrajzilag is jól körül határolható területre terjed ki, amit illik tiszteletben tartani, mivel ellenkező esetben akár egymásközi bandaháborúra is adhat okot. Minden egyes falu és város egy-egy don hatáskörébe tartozott, aki feltétlen tiszteletet követelt a hozzátartozó szervezeti tagoktól és a maffián kívülálló polgároktól egyaránt. Első sorban az ő feladata volt a vitás ügyek rendezése és általában a don közvetített az üzletemberek közti nézeteltérésekben is. Az államhatalom végső megszilárdulásáig bizonyos értelemben nélkülözhetetlen szerepet töltött be, azért is mert nem egyszer még az állam képviselőinél is méltányosabb és igazságosabb is volt.

A 19. század második felében Szicília nyomorúságban élő parasztokra és fáradt nemesekre szakadt ketté, tudatában voltak annak az feudális rendszer, aminek gazdagságukat is köszönheték többé már nem tartható fenn ebben a formában. E két antagonisztikus társadalmi csoport között foglalt helyet a maffia, amely egyrészt igazságot és védelmet nyújtott a parasztnak, másfelől féken is tartotta őket a földesurakkal szemben. A parasztnak rájöttek, hogy a korrupt kormányzatszerkeztet nem igen számíthatnak, ezért gyakran kerestek védelmet a maffiánál; az arisztokrácia pedig tudatában volt annak, hogy a parasztnak egyedül a maffia bírhatja engedelmességre. A tiszteletreméltó férfiak társasága erőszakhoz csak végső esetben folyamodott, akkor viszont kíméletlenül. Kétségtelen, hogy a szervezeti fejlődés kezdeti stádiumában a maffia csoportok az állami hatalom hiánya, illetve elégtelensége miatt védelmező, érdekvédelmi szerepet töltöttek be, s mint ilyenek jó ügyet szolgáltak. A XIX. század elején a tartományi és városi politikusok egyaránt felismerték, hogy a parasztnak szavazatait a maffiázók irányítják, így támogatásuk hiányában nem juthatnak hatalomra. Az érdek kettős volt, hiszen a maffia jó érzékel ismerte fel, hogy a politikába beszivároghva ellenőrzésük alá tudják vonni a kormányt és a hatóságokat ezáltal pedig saját céljaikhoz jutnak közelebb. A századfordulóra a maffia már közvetlenül jelen volt a szicíliai élet minden területén, a gyilkosság, a megfélemlítés, a vesztegetés, a zsarolás és a korrupció révén a sziget titkos uralkodó szerve lett. Az addigra kialakult viszonyokat jól ábrázolja Palermo polgármesterének, Emanuele Notarbartolonak 1893-ban bekövetkezett gyilkossága. Notarbartolo korábban a Szicíliai Bank igazgatójaként próbálta megtisztítani a bank igazgatótanácsát a korrupt politikustól, maffiázótól és kétes hírű üzletembertől. A gyilkosság elkövetésével Giuseppe Fontana maffia tagot vádolták, a felbujtással pedig Raffaele Palazzolo parlamenti képviselőt, aki a joggal tartott attól, hogy kétes üzemei hamarosan napvilágot látnak. Bár a gyanú mindkét esetben nyilvánvaló volt, a felelősségre vonást azonban megúszták, mivel Palazzolonak és Fontanának is komoly politikai összeköttetései voltak Francesco Crispihez, az akkori miniszterelnökhöz, így bizonyítékok hiányában mindkettőjüket felmentették.

A későbbiekben a történelmi körülmények sajátos összjátéka tovább erősítette a szicíliai maffia erejét, ugyanis amikor a második világháború véget ért, Mussolinit pedig kivégezték, a győzedelmes szövetségesek újabb életlehetőséghez juttatták a maffiát. Azonnal megnyitották a börtönöket és kiengedték a Mussolini-ellenes foglyokat, köztük nagy számú maffiázót. A szövetségesek gyakorlatilag nem tudtak különbséget tenni a bűnözők és antifasiszta foglyok között, ezért előfordult, hogy mind a kormányzat, mind pedig az üzleti élet területén maffiázókat juttattak hatalmi pozíciókba. Így lett például Calogero Vizziniből, az egyik hírhedt maffiázóból Villalba polgármestere, míg Genco Russo egy másik nagyhatalmú maffiavezető Mussomeli polgármesteri székét kapta. Hatalmi pozíciójukat mindketten arra használták fel, hogy a szervezett bűnözést a kormányzás részévé tegyék.

A második világháború végén a maffia komoly hatalomra tett szert és ez a szervezet stílusában is gyökeres változásokat hozott. Addig a maffia „családok” falusi hálózataként üzte a maga bűnöző és antiszociális tevékenységét, a háborút követően viszont Szicília nagyvárosait vették célba, ahol főképpen a háború utáni újjáépítési szerződésekből, valamint az elszabadult feketepiacból busás haszonra tettek szert. A városokat és a városokon belüli körzeteket felosztották egymás között, az egyes „zónákban” alacsonyabb rendű bűnbandák zsaroltak; míg a piacokat a befolyásosabb maffiózók tartották ellenőrzésük alatt. A potenciális versenytársakat óriási profitjaik felhasználásával kergették el, ennek köszönhetően döntő fordulat következett be; a maffia tagjai vidéki gengsztereiből a városi bűnözés monopol helyzetben lévő nagyvállalkozókká nőttek ki magukat. Ezt a radikális fellendülést a szervezet egyértelműen a szövetséges hatalmaknak fellépésének köszönhette. A térnyerés a maffia szervezeti tudatát is teljesen átformálta, mondhatni egyfajta paradigma váltást idézett elő. A klasszikus életfelfogás ugyanis fokozatosan elsorvadt, a becsület és vele együtt a becsületkódex is háttérbe szorult, helyét a megszerzett gazdagság és hatalom vette át, ami alapjaiban határozta meg a szervezeti tagok helyi értékét. A nagyvárosi működéssel kialakult a modern szicíliai maffia legfőbb alapkőve a heroinkereskedés, ami a rohamos terjeszkedéssel minden eddigi elképzelést meghaladó bevételhez juttatta a szervezetet. Ez a folyamat a palermói Grand Hotel des Palmesban 1957-ben rendezett tanácskozáson indult el, amikor is a szicíliai maffia és az amerikai La Cosa Nostra vezetői azért gyűltek össze, hogy megvessék a nemzetközi heroinkereskedelem alapjait. Ekkor szervezték meg a *cupolát* is mint olyan vezető testületet, amely a szicíliai maffiacsaládok belső és fegyelmi kérdéseiben volt hivatott dönteni. A négynapos tanácskozás első számú témája az új profilnak megfelelően nem volt más, mint a heroin. Célországának az Egyesült Államokat és Kanadát jelölték ki, ennek megfelelően dolgozták ki a drog előállításának és e két országba történő becsempészésének, illetve értékesítésének módjait. A pontosan meghatározott szereposztás alapján a szicíliaiak gondoskodtak az áru beviteléről, a helybeliek pedig a forgalomba-hozatalról és a pénz behajtásáról. Köztudott volt az is, hogy a szicíliai drog-maffia igazi alakja a Giovanni Falcone bíró és bírótársa, Paolo Borsellino meggyilkolását kitervelő és azt megvalósító Salvatore „Toto” Riinában öltött testet. A teljes gőzzel üzemelő nemzetközi heroinhálózatnak köszönhetően Riina korábbi helyettesének, Bernardo Provenzano kezében továbbra is elképzelhetetlen méretű hatalom összpontosult, annak ellenére, hogy a szicíliaiak monopóliumát idővel az ázsiai és afrikai bűnszövetkezetek is kikezdték, illetve a kolumbiai heroinkartellek is porondra léptek. A jelek szerint a maffia hatalma Észak-Amerikában kissé megfogyatkozott, viszont annál nagyobb lendülettel terjeszkedik Európában különös tekintettel a volt szocialista utódállamokban (pl. Szlovákiában és a korábbi szovjet köztársaságokban). Az európai gazdaság hatalmi struktúráival kiépített kapcsolatoknak köszönhetően továbbra is magabiztosan ellenőrzi a nemzetközi méretekben terjeszkedő orosz maffia és a kolumbiai kartellek illegális pénzmozgásait.

Camorra

A campaniai dél-nyugati tartományban és főként Nápolyban működő maffia, lényegében a Cosa Nostrához hasonló szervezet szintén évszázados múltra tekint vissza. Viszont a Camorra a Cosa Nostrával ellentétben nem vertikálisan, hanem horizontálisan szerveződik, ennek megfelelően nem rendelkezik egyszemélyi vezetővel, így az egymás mellett működő klánok viszonylag laza szövetséget alkotnak. Ennek köszönhetően nagyobb a túlélési esély, viszont az megváltozott környezethez is gyorsabban tudnak alkalmazkodni. Éppen ezért a szigorúbb hatósági fellépés és az erősebb társadalmi ellenállás miatt az egyre kockázatosabbá váló klasszikus maffiatevékenységet, mint a drog, a prostitúció, vagy a védelmi pénzek szedése; az utóbbi időkben olyan új üzletágak váltották fel, mint az építőipar, a szemétfeldolgozás, az idegenforgalom, vagy az élelmiszeripar. Ez utóbbi vonatkozásában különösen kiemelendő a milliárdos károkat okozó eredeti olasz termékek (*Made in Italy*) hamisítása. A Camorra hatékonyságának növelését az egyes részterületekre való szakosodással érték el, melynek köszönhetően a szervezet ma már meghatározó gazdasági jelenléttel rendelkezik.

Az sem véletlen, hogy a 2015-ben rendezett Milánó Expo-t követően külön vizsgáló bizottságot állítottak fel a közbeszerzésekre gyakorolt maffia tevékenység; illetve más egyéb, a maffiával összefüggésbe hozható illegális tevékenységek kiszűrése érdekében. Ebből is jól látható, hogy a szervezet már rég nem kötődik a korábbi tradicionális területekhez, mivel az aktuális tendencia sokkal inkább Észak-Olaszországot és Nyugat-Európa nagyvárosait célozza meg.

Franco Roberti maffiaellenes államügyész többször is felhívta a figyelmet, hogy az 1980-as irpiniai földrengés után a maffia sok újjáépítési szerződésre tette rá a kezét. A Comorra nyerészkedése miatt hanyagul és a megfelelő minőségű építőanyagok kispórolása miatt később összedőlt épületek miatt a bűnszervezetet terheli a felelősség. A 2016 augusztusában Rietiben és környékén bekövetkezett sorozatos földrengések után a főügyész úgy nyilatkozott, hogy a bűnvádi eljárást indítanak, mivel a gyanú szerint 115 épület azért dőlt össze, mert ott sem tartották be az építési előírásokat és kispórolták az anyagot. A gyanúra okot adott többek között a 2012-ben átépített általános iskola, a polgármesteri hivatal, a háromszor restaurált harangtorony pusztulása. Az ügyész továbbá megemlítette a régi falazatú házak cementgerendáit és azt is, hogy az építőanyagokban több volt homok, mint cement. A vizsgálat során bekérték minden egyes épület részletes dokumentációját, a felújításra vonatkozó szerződéseket, engedélyezési aktákat, az ingatlanok tervrajzait, a versenytárgyalások jegyzőkönyveit, az építetők, az építésvezetők és a vállalkozók listáit.

‘Ndrangheta

A calabriai illetőségű szintén dél-nyugati tartományban működő ‘Ndrangheta XIX. századi kialakulásában nagy szerepe volt a hegyes domborzatú elzártságának. A szervezet létrejöttében és megerősödésben döntő tényező volt a rossz infrastruktúra, ami a római kormányzat számára is megnehezítette a távol eső területek ellenőrzését. Ez Calabria esetében fokozottan igaz, mivel a tartomány számos hegyvidéki településén a központi olasz államhatalom a XX. század második feléig egyáltalán nem volt jelen, így aztán könnyen érthető, hogy az alvilági bűnözői csoportok vállalták magukra az állam szerepét. A ‘Ndrangheta Olaszország és a világ egyik legerősebb maffiaszervezetének számít, a kilencvenes évektől maga mögé szorította a szicíliai Cosa Nostrát is. A szervezetbe való beépülés és egyben a felderítés esélyeit nagy mértékben csökkentette, hogy a ‘Ndrangheta vérségi alapon szerveződő szervezet. Emiatt és a szervezet látszólagos veszélytelensége miatt a hatóságok jóval kevesebb figyelmet fordítottak a ‘Ndrangheta-ra, így aztán a calabriai maffia mára a leggazdagabb és a világ gazdaságba legjobban beágyazott olasz szervezett bűnözői csoporttá vált. Tevékenységi köre a Camorrához hasonlóan a klasszikus terepek mellett az építőiparra, a szemétfeldolgozásra, az idegenforgalomra és az élelmiszeriparra terjed ki, a pénzmosás révén pedig világszerte más jövedelmező gazdasági tevékenységet is folytat. A családi klánokból felépülő ‘Ndrangheta a latin-amerikai és afrikai kábítószer első számú európai „forgalmazója”, érdekelt a fegyverkereskedelemben és az embercsempészetben is. Éves üzleti bevételét több mint 4 milliárd euróra teszik; a pénzt az építőipartól kezdve a vendéglátásig mindenhova befekteti. Újabban a közbeszerzési pályázatokon való fiktív részvétellel tesznek szert ugyancsak jelentős haszonra.

Utóbbi években a szemétbiznisz a ‘Ndrangheta és a Camorra legsikeresebb üzletágává vált, ugyanis a veszélyes hulladékok ártalmatlanítása a szigorú környezetvédelmi előírások miatt különösen nagy költséget jelent az ipari szereplők számára. Ezt kihasználva a ‘Ndrangheta és a Camorra fantomcégeken keresztül előbb észak-olaszországi, majd nyugat-európai cégeknek a hivatalos ár töredékéért vállalja a szemét elszállítását és az ártalmatlanításról szóló bizonyítvány kiállítását. A valóságban azonban a saját fennhatóságuk alá tartozó területeken helyezik el a szemetet, főként Campaniába illetve Calabriába. Ennek köszönhetően a gyárak olcsón megszabadulnak a hulladéktól, következésképpen az erre fordított költségeiket csökkentve kedvezőbb áron kínálhatják termékeiket, a maffia pedig előnyös áron készségesen eltünteti a szemetet. Az már persze, senkit sem érdekel, hogy a tevékenység nyomán kiváló termőföldek esnek áldozatul, illetve a rákos megbetegedések száma az országos átlag fölé ugrik.

Vincenzo Macri volt olasz maffiaellenes államügyész többek között az olaszországi partokra érkező migrációval indokolta, hogy Franciaországgal, Németországgal, Spanyolországgal vagy Angliával ellentétben az iszlamista terroristák eddig még nem követtek el merényletet Olaszországban. Az elemzők szerint a terrorizmus azért is került el Itáliát, mert az olasz csizma „folyosóként” szolgál az Európába való bejutáshoz és a meneküléshez. Az utóbbi években Európában bekövetkezett merényletek elkövetői többnyire Olaszországon keresztül jutottak be a kontinensre, vagy ellenkezőleg, az országon keresztül igyekeztek azt elhagyni. A volt államügyész szerint ugyanis az embercsempész-szervezeteknek az az érdeke, hogy Olaszországban „nyugodt” maradjon a helyzet. Macri hozzátette azt is, hogy az észak-afrikai és az olaszországi szervezett bűnözés közötti évtizedekre visszanyúló együttműködés viszonylagos nyugalmat biztosított Olaszországnak a terrorista támadásokkal szemben, hiszen az olaszországi bűnszervezetek mindig is jelen voltak Észak-Afrikában, a migráció milliós bevételén pedig rendszerint osztoznak az afrikai társszervezetekkel. A migráció afrikai útvonalán, vagyis Líbia tengerpartjáig, majd innen a Földközi-tengeri átkelés során szerzett összegek az afrikai embercsempész-szervezeteket gazdagítják. Az olasz maffia viszont az olaszországi migránstáborokon keres, mégpedig az ezek működtetésére szánt állami és EU-s források lefölözésével. A jelenséghez szorosan kapcsolódik egy másik tevékenység is, miszerint az újonnan érkezett migránsmunkaerőt az olaszországi bűnszervezetek „osztják szét” egész Olaszországban. A felosztás szerint délen mezőgazdasági napszámosnak, máshol viszont a kábítószer-kereskedelemben alkalmazzák őket. Az olasz ügyészségek az utóbbi években több vizsgálatot is indítottak annak kimutatására, hogy a szicíliai maffia és a calabriai ‘Ndrangheta klánjai fiktív egyesületeken és vállalkozásokon keresztül hogyan szálltak be az uniós forrásokból felállított migránstáborok üzemeltetésébe. Az említett szervezetek segítségével megpályázták és elnyerték több dél-olaszországi tábor fenntartási feladatait, így pl. az étkeztetésre, a mosásra és a takarításra vonatkozó szolgáltatásokat. 2017. májusban a ‘Ndrangheta 68 tagját tartóztatták le, miután kiderült, hogy a bűnszervezet tartotta kézben Európa egyik legnagyobb migránstáborát, a calabriai Isola Capo Rizzutóban. 2006-2015 között a táborra szánt 100 millió euró EU-s forrásból 32 millió euró az olasz bűnszervezetet gazdagította.

Nicola Gratteri maffiaellenes olasz államügyész szerint Jan Kuciak szlovák oknyomozó újságíró 2018 februárjában történt meggyilkolása szintén a 'Ndrangheta számláját terheli. Az államügyész többször is elismerte, hogy egyáltalán nem számít meglepetésnek a 'Ndrangheta klánjai megvetették lábukat Szlovákiában, mivel a dél-olaszországi szervezett bűnözés már legalább húsz éve jelen van Európa keleti államaiban, ahol befekteti és tisztára mossa az elsősorban drogkereskedelemből származó bevételeit. A bűnszervezet túlságosan is felhívta magára a figyelmet. Hangsúlyozta, hogy „a *'Ndrangheta Duisburg óta nem hibázott ekkorát*” - utalva a németországi városra, amelynek egyik olasz pizzériájában 2007-ben dél-olasz klánok tagjai 6 halottat maguk mögött hagyva számoltak le egymással. Egyes vélemények szerint a szlovákiai gyilkosság nem illik a dél-olaszországi bűnszervezet „hagyományos” megfélemlítési módszereihez, ezért az sem kizárt, hogy az olasz klánok csak megrendelték Jan Kuciak elhallgattatását, de a gyilkosságot kelet európai bérgyilkosok hajtották végre. A szlovák újságíró az Investigace.cz-vel (cseh oknyomozó újságírók egyesülete), az IRPI (Investigative Project of Italy) olasz újságíró szövetséggel és az OCCRP (Organized Crime and Corruption Reporting Project) szervezettel együttműködve térképezte fel, hogy tizennégy évvel ezelőtt miként vetették meg a lábukat a 'Ndrangheta bűnszervezethez köthető emberek Szlovákiában. Carmine Cinnante a Belvedere Spinello klán, vagyis a 'Ndrangheta egyik ágaként számon tartott szervezete megbízásából fegyvercsempészéssel kezdte, aki aztán későbbi társaival együtt nem vetette meg az EU-s támogatási alapok igénylését, oly annyira, hogy végül a politikai kapcsolatok kiépítése révén a szálak egészen a Szlovák Köztársaság Kormányhivataláig terjedtek.

Sacra Corona Unità

Olaszország dél-keleti részén Puglia tartományban működő szervezet többnyire Albánia közelségéből profitál. A Sacra Corona Unità az olasz csizma talán legkisebb és a legkevésbé ismert maffia szervezete. Felépítése a Camorraéhoz hasonló, tevékenysége központjában azonban még a „klasszikus” ügyletek, az embercsempészet, a prostitúció, a drog és cigaretta és csempészés állnak. Sacra Corone Unita 1983. májusában Giuseppe Rogoli alapította még a bari börtönében azért, hogy Camorra térhódítását a pugliai régióban megakadályozza. Puglia kiemelt régiónak számított, mivel az olasz csizma sarkáig lenyúló területének a délkeleti oldalán az Adriai-tengeri partvonal vette körül. Puglia területére nemcsak a Cosa Nostra, de a 'Ndrangheta is igényt tartott volna, azonban ezt Sacra Corone Unita szervezete megpróbálta megakadályozni, ezért úgy döntöttek, hogy Puglia főbb régióit felosztják kisebb részekre, és önálló főnököket állítanak az élükre. Sacra Corone Unita szervezeti felépítésében hasonlóságot mutat a Camorra és 'Ndrangheta maffiával. Itt is legfölül a főnök a crimine áll, alatta a három trequartini, vagyis a háromnegyedek. Minden háromnegyedek alatt megtalálhatóak az evangélisták (evangelisti), alattuk a szentek (santisti), majd a végrehajtók (sgarristi) és végül a katonák (camorristi).

A területszerzési harc az évek során tovább folytatódott, azonban külső fenyegetés esetén jellemző volt az ellenfelek összefogása. Amikor a Camorra saját flottáját a hatóság elkobozta, és ezzel az intézkedésével egyben megakadályozta a Tírrén-tengeren a cigaretta csempészet folytatását, Cutolo a Camorra vezetője és pugliai bűnszövetkezet vezetője összefogtak és megalakították a pugliai Új Camorát és az Adriát vették célba. A Sacra Corone Unita szervezetére számszerűsítve 1000 tagot számlál, főtevékenységi körébe tartozik a kábítószer- és dohánycsempészet, a zsarolás, a fegyverkereskedelem, a szerencsejáték. A Sacra Corone Unita stratégiai bázisa Salento-félsziget, amely az ellenőrzése alatt áll, és nem véletlen, mert „Európába irányuló kábítószer-, fegyver- és illegális ember-szállítmányok fő belépési pontja.”⁹⁵ itt található.

Stidda

A Stidda keletkezése 1980-as évek elejére tehető szicíliai gyökerekkel, amely „Olaszország legújabb és leggyorsabban növekvő szervezett bűnözői csoportja,”⁹⁶ amely már Észak-Olaszország területein is éreztetette jelenlétét. Létrejöttének okaként Toto Riina kíméletlen háborúját tartják, amelyet a többi maffia klán ellen folytatott. A maffiacsalád egyes tagjai a vérengzés elől elmenekültek Szicília déli részére, ahol új szervezetet alakítottak. A Stidda elutasítja a hierarchikus struktúrát, helyette rugalmas, demokratikus szervezetet kínál tagjainak a gyors előmenetel kilátásba helyezésével. „Könnyen lehet, hogy belőle fog létrejönni a 21. század Cosa Nostrája.”

A maffia belső élete

Mikor Tommaso Buscetta 1984-ben beszélni kezdett a palermói rendőrbíróknak, Giovanni Falconénak a maffia belső működéséről, még alig telt el idő azóta, hogy az olasz büntető törvénykönyvbe belefoglalták a maffia szót. Peter Robb író kiváló könyvében, a *Midnight in Sicily*ben azt írta, hogy az Oxford English Dictionary című szótárban akkoriban a maffia szócikk az alábbi definíciót tartalmazta: „gyakran tévesen azt feltételezik, hogy bűnelkövetési céllal létrehozott titkos társaság”. Buscetta hatására azonnal megváltozott a szótárban szereplő meghatározás. Mindent elárult Falconénak: az irányítási rendszerről, a bűnözői csoportok közti háborúkról, valamint az Amerika és Szicília között húzódó kapcsolatokról. Még az esküről is beszélt, melyet minden újoncnak tennie kellett. Ez volt az első alkalom megemlégették a maffia valódi nevét.

⁹⁵ Paul Lunde: *Titokzatos Alvilág A nemzetközi bűnszövetkezetek működése belülről* Aréna 2000 Kiadó-Budapest, 2005. 77. oldal

⁹⁶ Paul Lunde: *Titokzatos Alvilág A nemzetközi bűnszövetkezetek működése belülről* Aréna 2000 Kiadó-Budapest, 2005. 77. oldal

„Az újoncokat egy félreeső helyre viszik, talán valakinek a házába, ahol három támogató van jelen. Ezután közülük a legöregebb közli vele, hogy a *questa cosa*⁹⁷ célja a gyengék védelme és az elnyomók megsemmisítése. Ezután megszúrják az esküt tevő egyik ujját, és a vér egy szentképre hullik. Ezután kezébe veszi a képet, melyet meggyújtanak. Az újoncnak ki kell bírnia a tüzet, a szentképet gyorsan átteszi egyik kezéből a másikba, míg a tűz el nem alszik, és megesküszik, hogy hűen követni fogja a Cosa Nostra⁹⁸ alapelveit, és ünnepélyesen ezt mondta: „Úgy égjen a húsom, ahogy ez a szentkép, ha megszegem eskümet⁹⁹.”

Nagyjából így zajlott az eskütétel, mikor a Cosa Nostra tagjává váltam. A felesketés után, de csak azután a *giovane d'onore*¹⁰⁰ bemutatják a család fejének, akinek a tisztségéről az korábban mit sem tudott, még annyit sem a Cosa Nostra valódi létéről” – fogalmazott Buscetta.

Egészen eddig az 1984-es pillanatig egyetlen kívülálló sem tudta, hogy hívják a Szicíliában kialakult maffiát. Ettől fogva azonban tagadhatatlanná vált mind a szicíliai, mind az amerikai Cosa Nostra létezése. Az *omerta* jelentése egyszerűen: férfiaság. Nem férfias, ha valaki *spiclivé* válik és a törvénynek vagy kívülállónak fecseg. Az *omerta*ra gyakran úgy gondolunk, mint amit kizárólag a szervezett bűnözés felsőbb szintjein alkalmaztak. Mégis inkább a vezérkar szolgálat rendszerint információt, ha az érdekei úgy kívánják. Ugyanakkor a hallgatás törvénye az alattvalókra is érvényes volt. A férfi, aki dalol vagy árulkodik, az egy patkány. A patkányokat pedig kinyírják. Így aztán sok, golyó lyuggatta huligán hal meg inkább úgy, hogy közben vért köhög fel, de még sem árulja el a törvénynek, hogy ki lőtte le. Az alvilág pórnépétől elvárják, hogy férfiként haljon meg és kollégáira bízza, hogy megbosszulják halálát.

⁹⁷ *questa cosa*: aktuális ügy

⁹⁸ *Cosa Nostra*: a mi ügyünk, a szicíliai maffia eredeti megnevezése

⁹⁹ Giuseppe Casarrubea, *Portella della Ginestra. Microstoria di una strage di Stato*. Milano, Angeli, 1998, 102.o.

¹⁰⁰ *giovane d'onore*: fiatal tag

Az önfenntartáson kívül van egy másik ok is, amiért a maffia vezetői betartatják az omertát. Ha a gengszterek megtagadták, hogy beszéljenek, lehetőség volt azt mondani az áldozatoknak és a tanúknak, hogy az omerta kötelezi őket. Ha beszéltek, ugyanarra a végre számíthattak. Az omerta a maffia 13. századi szicíliai megszületéséig vezethető vissza, amikor a maffia megszervezte a spanyol betolakodók kiűzését. Amint a maffia a bűnözés útjára lépett, pontosan ugyanazt tették, amit korábban a spanyolok: rettegésben tartották az embereket, hatalmas földbirtokosok szolgálatába álltak, akik a parasztokat akarták megfélemlíteni. A maffia kész volt gyilkolni, és az omerta törvénye megvédte őket. A hallgatás törvénye, az omerta igazi ereje, amit a maffia hozott Amerikába, betömte az áldozatok és a tanúk száját. A rendőrséghez fordulni főben járó bűnnek számított. A szerencsétlen bevándorlók semmit sem tehettek, csak csendben elfogadták a maffia rémuralmát és a különböző Fekete Kéz-féle zsarolásokat. Az omerta kismértékű megszegése is könnyen eredményezhetett egy kivágott nyelvet, ha pedig súlyosabban szegték meg, maga után vonhatta a bűnös vagy valamelyik családtagja torkának elmetszését. Az omerta szigorúan bánt az áldozatokkal, tanúkkal és az alacsonyabb szintű maffiózókkal. A nagyfejük nem csináltak gondot abból, ha köpniük kellett a rendőrségnek, amennyiben ez volt az ára annak, hogy megszabaduljanak a konkurenciától. A zsaruk kiiktatták a konkurenciát, és a ravasz maffiózók betöltötték az üresen maradt helyeket. A maffiaügyekbe keveredett piti kis drogdílerék hülyék, ha elhiszik, hogy az omerta megvédi őket. A maffia gyakran ténykedik rendőrségi oltalom alatt, ám ennek érdekében nem csak pénzzel kell betömnie a korrupt hivatalnokok száját. A rendőrségnek bátornak és eredményesnek kell látszania, így a maffiózók odadobnak nekik egy dílert, hogy egy látványos elfogással kibékítsék a közvéleményt. És az omertát széles ívben leszarják. Mivel a nagyfőnökök csúfot üztek az omertából, a törvény lényegében a maffián belül dőlt romba.¹⁰¹

Barátunk és barátom: titkos bemutatás

Ha egy maffiózó kollégáját más maffiózónak bemutatták, akit esetleg nem ismertek, akkor a következő rejtélyes üzenetet használták: „Bemutatom Tommyt, ő a »barátom«, vagy a »mi barátunk«.” Ha az adott személyt a „mi barátunk” -ként mutatták be, akkor ez azt jelentette, hogy megbízható ember. De ha „barátom” -ként mutatták be, akkor ez azt jelentette, hogy új ember, és figyelmeztette a többi fiút, hogy oda kell rá figyelni és csak olyat mondjanak, amit biztonságosnak gondolnak. A „barátom” jelszó elmondása mellett kezeskedni kellett barátjáról, nehogy véletlenül kiderüljön, hogy besúgó vagy titkos büntetőjogi végrehajtó, ami megpecsételhetette a bemutató sorsát.

Sammy Gravano, a Bika kiépítette karrierjét, és nagyon örült, hogy már elsőként a „mi barátunk” mondattal mutatták be más sikeres embereknek. Ahogy Sammy visszaemlékszik, hideg futkosott a hátán. Feltételezhetően a „mi barátunk” megtisztelés egyenértékű volt számára a Térdszalagrenddel.

Beavatási szertartások a maffiában

¹⁰¹ Giuseppe Casarrubea, *Portella della Ginestra. Microstoria di una strage di Stato*. Milano, Angeli, 1998, 89-100.o.

1964-ben a besúgó Joe Valachi a Cosa Nostrába való beavatását így írta le: „Egy asztalnál ülök. Bor van rajta. Valaki egy pisztolyt és egy kést rak elé. A fegyver egy 38-as, a kés pedig egy hosszú tör. Maranzano, a Főnök jelt ad, s mi néhány szót szólnunk olaszul. Ezután Joe Bonanno egy tűvel megszúrja az ujjam, s addig nyomja, míg vér nem jön belőle. Majd Maranzano azt mondja: ez a vér azt jelenti, hogy most már egy család vagyunk. Fegyverrel és késsel léteztek, s fegyver és kés által haltok meg.¹⁰²”

Néhány megfigyelő szerint Valachi elmondása a beavatási szertartásáról könnyű esti mesének tűnik, az igazi, régi világbeli olasz bűnözők szokásától nagymértékben különbözik. A 19. századbeli Charles William Heckethorn történész a következőképpen számol be a korabeli Camorra-beavatásról a *Korok és országok titkos társaságai* című művében: „Egy picotto (újonc) beavatási szertartása úgy zajlott, hogy a tagok egy asztal köré gyűltek, melyre egy tör, egy megtöltött pisztoly, egy pohár víz vagy bor és egy szike volt letelve. Az újoncot bemutatták a jelenlévőknek, majd egy borbély felvágta a picotto egyik erét, saját vérébe mártotta kezét, melyet a többiek felé mutatott, s mindörökre megfogadta, hogy megtartja a Camorra titkát, és hűségesen teljesíti a reá kiszabott parancsokat.¹⁰³”

A 19. századi amerikai alvilág ugyanezeket a rituálékat alkalmazta. Az 1840-es években működő besúgó, Jonathan F. Green felfedte a Testvérek Titkos Bandája nevű társaság akcióinak részleteit. A besúgó szerint a banda ugyanazt az eszményített, bűnözőkből álló társaságot álmolta meg, ugyanazokkal a módszerekkel, véresküvel és rituálékkal. Green azt mondta, hogy a bandának szervezett irányítása volt, amely vezérekből és alvezérekből állt, felettük a Tiszteletreméltó Vezér volt. Ezek a főnök és a capo kifejezéseknek feleltek meg, a felettük álló pedig a főnökök főnökének.

Azonban nem minden maffiacsalád alkalmazta a vérrel és tűzzel történő beavatási szertartásokat. A Capone-féle alvilágban például az újoncnak hűséget kellett esküdnie Al Caponénak, miközben keze a Biblián volt (igazából egy görög nyelven írt pergamenkötésű bibliakivonaton). A fiúk számára ez látszólag szent és megható volt. Az informátor Vinnie Teresa a következőt mondta a tűzzel és vérrel történő ceremóniáról: „Talán történtek hasonló dolgok a régi időkben, de azt még nem hallottam, hogy New Englandben is előfordulnának ilyenek. Ma az ügyeket komoly módszerekkel intézik. A leendő tagot egy magas rangú vezérnek kell támogatnia, s mielőtt felvennék az illetőt a maffiába, bizonyítania kell a szervezetnek, hogy megöl egy olyan embert, akinek az elintézésével az alvilág bízza meg.” Így történt meg – ha hihetünk Teresának –, hogy nem vált belőle beavatott ember. Ez azonban egy kicsit gyanússá teszi az elbeszélését. A ceremónián tájékoztatják még az újoncot, hogy két olyan dolog létezik, melyeket, ha elkövet, tárgyalás nélküli halál vár rá. Ezek: 1. a szervezet titkainak feltárása, és 2. egy másik tag feleségének megerőszakolása. Fratianno megemlített egy harmadik tabut is, amely közvetlenül halálbüntetést vont maga után: ez a kábítószer-függőség. Néhány maffiózó ostoba dolognak tartotta a beavatási szertartást. Lucky Luciano például csak azért tűrte el a rituálékat, mert azok bizonyos fajta rokoni érzéseket és félelmet keltettek a gazemberekben. Félelmet, mert mindig szemük előtt lebegett, hogy mi lesz egy esetleges árulásuk következménye.

Beavatottak és kapcsolatban állók

¹⁰² Giuseppe Casarrubea, *Portella della Ginestra. Microstoria di una strage di Stato*. Milano, Angeli, 1998, 110.o.

¹⁰³ uo

Egy nagy bűnszervezeti családban, ahol körülbelül 250 befutott férfi vagy beavatott – hivatalos – maffiatag van, körülbelül tízszer annyi úgynevezett „kapcsolatban álló” lehet, akik a beavatottakhoz tartoznak és tőlük kapják a parancsokat. A legtöbben abban reménykednek, hogy egyszer majd ők is beavatottak lehetnek, feltéve, ha megfelelnek az etnikai követelményeknek. A befutott vagy beavatott férfi közkatona, ami a legalacsonyabb rang a maffiatagok között, de egyáltalán nem jelenti azt, hogy ne lenne fontos ember. Állítólag a Gambino és a Genovese családok legtöbb közkatonája milliomos. Valójában a kapcsolatban álló emberek szintén ilyen gazdagok vagy még gazdagabbak, mint a beavatottak. Az átlagos kapcsolatban álló emberre ugyanazok a szabályok vonatkoznak, mint a befutottakra. A közkatonák támogatóiktól kapják a parancsokat, vagy abban az esetben, ha kitűnő végrehajtók, akkor a századostól vagy a kápótól, aki a közkatona felett áll. A kapcsolatban állóknak mindent jelenteniük kell, amit csak tesznek. Tiszteletet adnak feljebbvalóiknak és osztoznak velük a profiton. (A bandán belüli tiszteletről szóló minden duma ellenére ezt leginkább a hozott nyereségben mérik.) A kapcsolatban állóknak bizonyos illemszabályoknak megfelelően kell viselkedniük. Egy kapcsolatban álló nem vitatkozhat, nem beszélhet vissza egy beavatottnak, vagy nem emelhet kezét rá. „Ha nem vagy beavatott, a beavatottnak mindig igaza van, neked pedig soha. Nem számít, miről van szó.”

Viselkedési kódex

Mikor Salvatore Lo Piccolót, a Cosa Nostra egyik fejét elkapták – még 2007 novemberében –, akkor találtak egy fecnit, amire tíz pontba rendezett parancsok voltak írva, mely parancsok a maffia szabályzatát jelentik.

Íme a parancsok:

1. Nem szabad bemutatkozni közvetlenül egy barátnak, a bemutatást csak egy harmadik személy teheti meg!
2. Nem szabad ránézni barátaink feleségeire!
3. Nem szabad zsarukkal egyezkedni!
4. Nem szabad kocsmákba, klubokba járni!
5. Minden pillanatban a Cosa Nostra rendelkezésére kell állni! Még akkor is, ha a feleség szül;
6. A döntések betartása kétségen kívüli!
7. A feleségnek tisztelet jár!
8. Mikor valamiről be kell számolni, akkor csakis az igazat szabad mondani!
9. Ne vegyél el pénzt mástól, más családtól!
10. Nem lehet senki tagja a családnak,
 - ha közeli rokona rendőr,
 - aki megcsalta a családon belül valaki feleségét,
 - akinek rossz a viselkedése,
 - aki nem tartja az erkölcsöt!

Ennek egy része ténylegesen így van, másik részénél a látszat a lényeg. A megcsalás rész pl. úgy érvényes, hogy szeretőt tarthatsz, de csak diszkrétan, nem alázhatod meg a feleséged. Kocsmákba, klubokba is lehet járni, de nem lehetsz alkoholista, drogfüggő, masszív szerencsejátékos, mert az olyannak könnyebben eljár a szája és zsarolható.

Dublőr: maffiózó helyettesítője

A bandák sokszor használtak frontembereket és dublőröket is, hogy elvigyék a balhét olyan bűncselekmények miatt, melyeket sokkal fontosabb nagymenők követel el. Szükségesnek – és helyesnek is – tartják többek között, hogy a maffia szélhámosai, mint például a szerencsejátékot ellenőrzők, néha feladjanak valakit a rendőrségnek, ami védelmet nyújthat nekik, s ezzel a hitelesség látszatát keltik. Nem sok fontos maffiózó van oda az ötletért, hogy börtönbe vonuljon és keveredjen a közönséges söpredékkal. A megoldást az úgynevezett dublőrök jelentik. A főnökök vagy kápók egy dublőrt szerződtetnek, hogy elvigye a balhét. Ő megy be a fogdába, őt vádolják meg a bűncselekménnyel stb. Ha a helyzet úgy hozza, a dublőr bevonul a börtönbe is és letölti a büntetést. Cserébe a dublőr készpénzt kap, vagy ígéretet egy jobb pozícióra a bandában, vagy mindkettőt. Néha, amikor egy fontos bűnözőt hamarabb elkapnak és nincs idő az előkészületekre, később rendezik a dolgot. A dublőr helyettesíti a valódi bűnözőt, közvetlenül az első vád alá helyezés után bíróság elé áll, és ha bűnösnek találják, leüli a kiszabott időt.

Felelősségre vonás: maffiatag törvény elé idézése bünszervezeti vádak alapján

Egy maffiózó számára sokkal kevesebb reménnyel kecsegtet az, ha saját bünszervezeti családjában megróják, mint ha a törvény előtt különböző vádakkal szembesítenék. A megrovás proceduráját általában súlyos vádak miatt kezdeményezik, és ha tényleg bűnösnek találják az illetőt, akkor nincs lehetőség fellebbezésre, és egyetlen ítéletként gyakorlatilag csak a halál jöhet szóba.

A vádlottat egy találkozóra invitálják, először egy étterem vagy vendéglő elkülönített étkezőjébe. Ez enyhíti valamelyest a félelmét, hiszen nem valószínű, hogy ott bármiféle közvetlen veszéllyel is találkozhatna. A kiszemelt meghallgatási helyszínen nincs döntőbíró, innen továbbviszik a megrovás helyére, általában egy magánház alagsorába. A vádlottnak azt mondják, hogy azért kellett átjönniük, hogy elkerüljék a törvénnyel való összeütközést. A legtöbb megrovás pénz körüli vitatkozás, erőszak vagy akár éppen erőszakkal való fenyegetőzés miatt történik. Ha valaki megüti egy saját maffiabeli családtagját, az rögtön halálos ítéletet von maga után. Ilyenkor általában az a legjobb taktika, ha az illető tagadja az ellene felhozott vádat, és reménykedik abban, hogy valakit szót emel mellette.

Feloldozás: megbocsátás maffia-módra

A „passz” a megbocsátás a vezetők részéről az alvilágban. Lehet látszólagos, ám lehet valódi is. Klasszikus esete volt ennek az, amikor Charles „Carmen” Chuckie keveredett, aki sokáig Sam Giancana helyettese volt a chicagói maffiában. Amikor Ciancanát kinyírták, néhány lelkes követőjét is átküldték a másvilágra. Volt, akit a gyilkosság előtt, volt, akit utána. Szokásos alvilági módszernek számít az ilyen „utánfutók” kivégzése, akik amúgy védőhálót vonnának a célpont köré, vagy éppen a gyilkosság után megpróbálnák megbosszulni az áldozat halálát. Néhány követőt azonban békén hagynak, ami egy idő múlva annak a jele, hogy feloldozást kaptak. Általában megengedik nekik, hogy megőrizzék helyüket a családban, habár néha lefokozzák őket.

Jótekonyság és a maffia

Az imázs, különösen az utóbbi években, kiemelt jelentőségű szerephez jutott a maffiában. A fejesek szerint legkönnyebben jótékony adakozásokkal segíthetnék elő, hogy az alvilág hírneve ismét a fellegekbe emelkedjen. Azonban e nagylelkű gesztus nem számít új dolognak a maffiában. Al Capone sokat segített olyanokon, akik éppen anyagi gondokkal küszködtek, s arról is gondoskodott, hogy ezt a sajtó is megtudja. A gazdasági világválság idején Capone jótékonyági szervezetek akcióiban vett részt, eljátszva ezzel, hogy mennyire felelősnek tartja magát a társadalom jólétéért. Gondoskodott a Chicagóban élő munkanélküliekről, a State Sreeten pedig egy kifőzdét is nyitott, ahol meleg étellel fogadta a rászorulókat. Hatalmas szivarjával pöffelve azt mondta a riportereknek, hogy nagyon a szívéen viseli a munkanélküliek sorsát. Capone segélykonyháján összesen 120 ezer adag étel fogyott el mintegy 12 ezer dollár értékben. A hálaadás napján, mint mondta, személyesen osztott szét 5 ezer pulykát. Capone segélykonyhája valóban nagy népszerűségnek örvendett, de mint bebizonyosodott, neki nem került ez nagyon sokba. Városi pékségek és élelmiszerboltok „gondoskodtak” az utánpótlásról, a maffiózók kertelés nélkül elvették tőlük áruikat. A húst konzervgyáraktól, a krumplit és a zöldségeket a piacokról „szerezték be”. Hamarosan mindenkit kifosztottak, és aki azért panaszkodott, hogy túl sokat vesznek el tőle, azt „jóindulatúan” tájékoztatták, hogy teherkocsiját esetleg baleset érheti vagy a gumikat kiszúrhatják¹⁰⁴.

Az utóbbi években egyre gyakoribbá vált az alvilági vezetők között, hogy jótékonyági bálákat és banketteket szerveznek, ezzel is bizonygatva ártatlanságukat.

Sok magas rangú maffiózó adakozik az egyháznak is. A maffiatagok feleségei érthetően istenfélők voltak.

Kiütés: lefokozás maffia-módra

A kiütés a maffia kegyesebb lefokozási módszere, mivel ennek köszönhetően a maffiózó megmenekül a haláltól. Ez még pénzébe sem kerül az alvilágnak. Például, ha egy capo felesége vagy családja nem kapja meg mindazt, ami az alvilág mércéje szerint járna nekik, egyszerűen lefokozzák egy közönséges katona szintjére. Ez már számos korábbi fejessel megtörtént, többek között Marshall Caifanóval, aki hosszú ideig volt a Capone-alvilág tagja, s később ő képviselte Chicagót a Las Vegas-i alvilági kaszinók „felügyelőbizottságában”. Munkájában könyörtelen volt, de túl nagy nyilvánosságot kapott, s ezért egy verekedést követően letartóztatták. A chicagói keresztapa, Tony Accardo fokozta le közönséges katonává, s büntetésképpen ezentúl csak alantas feladatokat bízott rá.

Consigliere: a maffia tanácsadója

¹⁰⁴ Giuseppe Casarrubea, *Portella della Ginestra. Microstoria di una strage di Stato*. Milano, Angeli, 1998, 148-149.o.

Azt állítják, hogy a tanácsadó minden bűncselekményre képes, néhány bűnözőcsaládban ténylegesen jelen van, de nem mindegyikben. Talán ügyvezetőnek nevezhetnénk, aki felülvizsgálja a család tevékenységét és figyelemmel kíséri a család utasításainak végrehajtását. A consiglierének úgy kell cselekednie, mint egy vallató rendőrnek, akinek minden olyan tervet tisztáznia kell, ami egy maffiatag kinyírására irányul. A consigliere döntötte el a bizonyítékok alapján, hogy az illető bűnös-e vagy sem, és ártatlansága esetén megtiltotta a kivégzést. Ez azért volt, hogy az alacsonyabb rendű tagok meg tudják védeni magukat a családok vezetőinek vagy capóinak igazságtalan cselekedeteitől. Ez csak látszat volt. Napjainkig nincs semmi bizonyíték arra, hogy a consiglierék ellentmondtak volna egy főnök vagy más vezető utasításának.

Hiába fordult meg azonban a közhangulat, hiába érik sorozatos támadások, a szicíliai maffia ma is fojtogatóan uralkodik Szicília és Olaszország számos más vidéke fölött. A maffia ellen fordult „bűnbánók” persze komoly károkat okoztak, olyannyira, hogy a csapások nyomán sokan már „a szicíliai maffia halálát” jósolták. De amióta Mussolini és Cesare Mori térdre akarták kényszeríteni, újra meg újra megismétlődik a régi gyakorlat: a szicíliai maffia, a Cosa Nostra éppen csak összehúzza magát és meglapul, amíg a legfrissebb roham is ki nem adja az erejét. A Palermóban működő két tucatnyi családot továbbra is a corleoneiak irányítják: Riina korábbi helyettese, Bernardo Provenzano kezében továbbra is elképzelhetetlen méretű hatalom összpontosul. Teljes gőzzel üzemel a nemzetközi heroinhálózat is, jóllehet, a szicíliaiak monopóliumát már kikezdték azok az ázsiai és afrikai bűnszövetkezetek, amelyek időközben kiépítették a saját csempész- és elosztóhálózatukat. Ugyancsak csorbíthatja a maffia egyeduralmát a kolumbiai heroinkartellek által nemrég kifejlesztett ópium-termelés. A maffia hatalma Észak-Amerikában a jelek szerint valamelyest megfogyatkozott; annál nagyobb lendülettel terjeszkedik Európában és a korábbi szovjet köztársaságokban. Gyümölcsöző kapcsolatokat épített ki az európai gazdaság hatalmi struktúráival, és így biztos kézzel ellenőrizheti a nemzetközi méretekben terjeszkedő orosz maffia és a kolumbiai kartellek törvénytelen pénzüsszegeinek mozgását.

Giovanni Falcone és a római intézmények

Mint ahogyan a korábbi fejezetben is szoltunk Giovanni Falcone a több száz maffia tagot elítélő „*massiprocesso*” palermói bírója volt az az állami alkalmazott, aki szinte legtöbbet tudott a maffiáról. Falcone azt is tudta, hogy miben áll a bűnszervezetek korlátlan térhódításának titka: a maffia, camorra és ‘Ndrangheta már kezdetektől fogva csatlakozási kódokat dolgoztak ki, a fiatalok számára vonzó legendákat terjesztettek és hosszú távú bűnözői projekt kidolgozásáról is gondoskodtak. Ezért voltak képesek évtizedeken keresztül fennmaradni, egészen napjainkig, egymástól igen eltérő politikai rendszereket is túlélve, mint amilyen a Bourbonok uralkodása, a liberális, a fasiszta és a republikánus rendszer volt. A camorra az első olyan maffia szervezet, amely kitekint a bűnözés globális színterére; gyökerei a Bourbonok nápolyi uralmáig nyúlnak vissza. Nápoly akkoriban a Királyság fővárosa volt, népességét tekintve a legnagyobb itáliai város, Párizs után a második Európában. Itália egyesítése után a szicíliai maffia megerősödött és hosszú időn keresztül, az új Olasz Királyság hajnalától egészen az 1990-es évek elejéig, egyeduralkodóként irányította a szervezett bűnözést¹⁰⁵. A szicíliai maffia töretlen pályafutását a ’90-es évek elején a calabriai ‘Ndrangheta vezető szerepre való törekvése árnyalta be. Falcone pontosan tudta, hogy a három maffiózó szervezet között sok a hasonlóság, ugyanakkor különböznek is egymástól: földrajzi értelemben azonos az eredetük, mert mindhárom dél-olaszországban született, azonos történelmi időszakban és főként azonosak a céljaik, amelyeket úgy foglalhatunk össze, hogy a gazdagság és a hatalom bármilyen eszközzel történő megszerzése, kezdve az erőszak gátlástalan, gyakran elvadult és állatias alkalmazásától, amely számtalan gyilkosság és merénylet elkövetését jelenti. Állandó tevékenységük – a múltban és töretlenül ma is - a pénzforrások felkutatása. Mindig és mindenütt megjelentek, ahol erre lehetőség nyílt, hogy - egyfajta élősködőként - közvetítői szerepet töltsenek be, az adott helyzetben legnyereségesebbnek számító gazdasági tevékenységekben¹⁰⁶.

Giovanni Falcone a palermói bírói székből történő elmozdítása után (1991), Rómában az Igazságügyi Minisztériumban kezdett el dolgozni, ahol a maffiaellenes büntetőügyek országos igazgatója lett. Ekkor hozott létre két olyan szervezetet, amely napjainkban is meghatározó szerepet tölt be a szervezett bűnözés elleni küzdelemben. Az elsőként megalakította a Maffiaellenes Nyomozási Igazgatóságot, (DNA) amely egyesítette a csendőrök, rendőrök és a pénzügyőrök erőit, amelynek élén a Maffiaellenes főügyész áll. Falcone továbbá létrehozta a nyomozati bírókból álló, Maffiaellenes Nemzeti Igazgatóságot, (DIA) amely országos központként összehangolja a 26 körzeti igazgatóság nyomozati és prevenció célú adatgyűjtő munkáját. A volt palermói bíró, tehát lefektette a maffiaellenes küzdelem alapjait, amely mind a mai napig az olasz szervezett bűnözés elleni harc alapvető bázisaiként működnek.

¹⁰⁵ Giuseppe Ayala, *Chi ha paura muore ogni giorno, i miei anni con Falcone e Borsellino*, Mondadori editore, Roma, 2008, 43-45.o.

¹⁰⁶ Giommaria Monti, *Falcone e Borsellino La calunnia il tradimento, la tragedia*, Editori riuniti l’Unità, Roma, 2007, 52-55.o.

Az említett szervek által végzett nyomozati munka és a büntetőeljárás országos szintű koordinációját a maffiaellenes főügyész végzi a pénzügyőrség bevonásával. Ez utóbbi vonatkozásában meg kell említenünk a pénzügyőrség elit csapataként működő Szervezett Bűnözés Elleni Nyomozócsoportokat (GICO), amelyek területi elosztásban az illetékes szervekkel (rendőrség, csendőrség) együttműködve folyamatosan vizsgálják az speciális szektorok mozgásait. Munkájuk kiterjed az pénzmosás, a fegyver-és kábítószer kereskedelem, a termékhamisítás és a szervezett bűnözés más egyéb területeire. Emellett még ki kell emelnünk a pénzügyőrség Szervezett Bűnözés Elleni Központi Nyomozó Szolgálatát (SCICO), a rendvédelmi szervek szervezett bűnözés elleni harcának koordinációja mellett a területi szervek részvételével adatgyűjtéssel és adatelemzéssel foglalkozik. Ez utóbbi tekintetében különösen figyelemre méltó a „MOLECOLA” névre keresztelt komplex adatelemző software.

A 410/1991 tv. a DIA alapításán túlmenően, létrehozta a Szervezett Bűnözés Elleni Harc Főtanácsát, amelynek elnöke a Belügyminiszter, tagjai a rendőri erők és az információs osztályok legmagasabb beosztású képviselői. Ez az intézmény alapvetően programkészítési és a makró bűnözés elleni harcot igazoló kollegiális szervet jelent. Ennek feladata meghatározni és megfelelő módon alkalmazni bűnözésmegelőzési és nyomozásra vonatkozó előírásokat.

Végül, de nem utolsó sorban meg kell emlékezni az alkotmányos felhatalmazáson alapuló parlamenti szervezetről a Maffiaellenes Parlamenti Bizottságról, amely többek között nyomozási jogkörrel is rendelkezik. A Bizottság munkájában egyenlő arányban vesznek részt szenátorok és képviselők. Az első Bizottságot 1962-ben állították fel. A feladatai közé tartozik a maffia jelenség változásainak állandó figyelemmel kísérése és hatályba lépő szabályok betartásának és a közhivatalok működésének ellenőrzése, a szükséges javaslatok megtétele mind a törvényhozás, mind pedig az adminisztráció síkján azzal a céllal, hogy a szervezett bűnözés elleni harc minél mélyrehatóbb és koordináltabb legyen. A Maffiaellenes Parlamenti Bizottságot 800 - 900 oldalas éves jelentésekben ad számot az szervezett bűnözés olaszországi helyzetéről.

A szervezett bűnözés és az ellene történő fellépés

Szervezett bűnözés, maffia vagy maffiák? Habár a különféle terminusokat a gyakorlatban nem egyszer egyenértékűnek tekintik, ennek ellenére még viták folynak arról, hogyan definiálható a maffia vagy a szervezett bűnözés. „*Szervezett bűnözés*” alatt az olyan strukturált szerkezetű bünszövetségben folytatott tevékenységet értünk, amelynek során a több szereplős bűnelkövetés megvalósításához eszközként használják a megfélemlítést, továbbá az összetartás kényszerét és az ezekből eredő alárendeltségi viszonyt. A „*maffia*” kifejezés – az olasz büntető törvénykönyv 416. *bis* alapján – elsősorban mindazon a 19. század során Szicíliában létrejött, majd területiális alapon elterjedt és hierarchikusan felépült bünszervezetet jelöli, amelyek alapszabálya a hallgatás törvénye.

A két fogalom között a profitszerzés a közös nevező: profitszerzés bármilyen eszközzel, különösen erőszak alkalmazásával, illetve az adott célra kialakított szervezeti struktúra segítségével. Mindkét esetben elmondható, hogy elkülönül egymástól a bűnelkövető személye és az illegális cselekmény. Ez könnyen megérthető, ha figyelembe vesszük, hogy pl. az illegális gazdasági célok megvalósulása érdekében az illegális profit legális piacon történő befektetésére van szükség és ezért megeshet, hogy a bűnelkövető és a cselekmény nem esik egybe.

Mindazonáltal a maffia és a szervezett bűnözés között jelentős különbségek vannak. A „maffia” kifejezés visszautal arra a társadalmi-, politikai- és gazdasági kontextusra, amely létrejöttének az alapját képezi, és amely nélkül a maffia-jelenség egyik legalapvetőbb jellegzetessége veszne el. Ami megkülönbözteti a maffiát a szervezett bűnözéstől, az a sajátos kapcsolat, amit a maffia az adott térséggel és a politikai hatalommal ápol. A térség egyre kiterjedtebb ellenőrzése során megjelenik az erőszak, mint eszköz, melynek révén a maffia lassanként szinte helyettesíti az államot bizonyos funkciók ellátásában: ilyen pl. a gazdaság irányítása, a rendfenntartás és az „igazságszolgáltatás” működtetése. Ez a hatalom egyben az alapvető politikai erőforrások – a szavazatok – ellenőrző szervévé válik, amely garantálja számára, hogy a politikai párbeszéd részévé váljon és a szembenállás logikáját kiegészítse (vagy felcserélje) a zsarolás és a beszivárgás elveivel. Pontosabban, a „*maffiák*” kifejezés mindazon esetek összességét jelöli, amelyben a szervezett bűnözői csoportok tevékenységének célja nem csupán a haszonszerzés, hanem elsősorban valamely valós, terület-ellenőrzési és politikai stratégia kiépítése egy adott térségben – egészen a legitimnek tekintett erőszak valódi monopóliuma és az állami bűnpártolás megszilárdulásáig.

A teljes mértékben olasz szervezett bűnözés mellett az ezredforduló környékén – a 20. század végén, az új évezred közeledtével – megjelent a transznacionális szervezett bűnözés. Ez az új definíció olyan magatartási formákat vagy cselekményeket foglal magában, amelyeket más országokban tevékenykedő, etnikai alapon csoportba szerveződő egyének valósítanak meg. Ezáltal megszorodtak a szervezett bűnözés különböző formái, mert – ha csak az elmúlt évek két tipikus jelenségét nézzük, a drog- és emberkereskedelmet – olyan bűncselekményekről van szó, amelyeket egyszerre több állam területén követnek el, vagy egy adott államban, de a tervezés és az irányítás egy másik állam területén valósul meg. A bűnözői csoportok egyre gyakrabban játszanak össze más nemzetiségű bűnözői csoportokkal és több országban is tevékenykednek egyidejűleg. A globalizáció és a világméretű gazdasági verseny tehát nem csak hogy fenntartotta, de újabb és újabb kifinomult elkövetői módszerek alkalmazására ösztönözte a most már globális térben működő olasz szervezett bűnözést.

A szervezett bűnözés elleni küzdelem lényeges eleme, hogy a globalizált szervezeteket alapul véve a bűnüldözés tekintetében is világméretű dimenziókban kell gondolkodnunk és cselekednünk, mivel. A bűnüldözés egymagában nem küzdheti le a globálissá vált szervezett bűnözést. Guido Neppi Modona, a torinói egyetem büntetőjog-professzora szerint különleges nemzetközi törvénykezésre lenne szükség: *„az új, globális maffiával szemben a bűnüldözés rendszabályainak is nemzetközivé kell válniuk.”* A nemzetközi törvénykezés ugyanis megszünteti azokat a rejtékhelyeket, ahová az új nemzetközi bűnözők ma még visszahúzódhatnak és lehetővé teszi, hogy a bűnüldözők is éppoly szabadon közlekedjenek szerte a világban, amint azt a maffiózók teszik¹⁰⁷.

Pier Luigi Vigna volt firenzei ügyész szerint *„a maffia már azon van, hogy afféle nemzetközi igazgatótanácsot alakítson, és az egyes bűnszövetkezetek egyre gyakrabban lépnek együttműködésre. A tőke Olaszországból Keletre való áramlása is világosan jelzi a maffia új elgondolásait.”*

¹⁰⁷ Giommaria Monti, *Falcone e Borsellino La calunnia il tradimento, la tragedia*, Editori riuniti l'Unità, Roma, 2007. 24-26.o.

A szervezett bűnözés elleni világméretű harc nyilvánvalóan komoly akadályokba ütközik; a törvény- és jogszolgáltatási viták, inkoherens törvények, ellentétes kultúrák, pénzügyi korlátozások – megannyi akadály, amelyek sajnálatos módon sokszor gátat szabnak a hatékony közdelemnek. Nyilvánvaló, ha az új világmaffiákat a legszűkebb keresztmetszetüknél, a pénzmosásnál fogva akarjuk megsemmisíteni, alapvető fontosságú, hogy mind a nyomozás, mind az igazságszolgáltatás szintjén nemzetközi együttműködés megvalósuljon meg. A banktitkot nemzetközi szinten is mindenhol alá kellene rendelni a bűnözés elleni nemzetközi harcnak. A kiadatási szabályokat is olyan irányba kellene módosítani, ami megkönnyíti a szervezett bűnözők elleni peres eljárásokat. Így a bűnözők és bűnös úton szerzett pénzek számára többé már nem léteznének bűvőhelyek, vagy érinthetetlen területek. A fogalmi meghatározások területén fontos lenne a nemzetközi jogharmonizáció, ami – bár utópiának tűnik -, mégis hatékony fegyver lenne a szervezett bűnözés elleni küzdelemben.

1979-ben, amikor Giovanni Falcone az amerikai hatóságokkal karöltve nyomozott a Kennedy repülőtéren lefoglalt heroinszállítmány, illetve Michele Sindona tevékenysége ügyében, még elképzelhetetlennek tűnt, hogy 2000. november 15-én az ENSZ éppen Palermóban fogadja el a Bűnözés Elleni Egyezményt.

Falcone és Borsellino, a két palermói bíró erőfeszítése - bár életükkel fizettek érte -, de még sem volt hasztalan és mint ilyen példa marad minden bűnüldöző számára.

Pató Viktória Lilla: Az olasz állam reakciója a maffia típusú bűnszervezetekre, jogi tendenciák

Az anarchiától az Antimaffia Kódexig

Bevezetés

Az olasz állam nincs könnyű helyzetben, ugyanis lépést kell tartania jogrendszerében is az egyre bővülő, új tendenciákat mutató bűnszervezeti tevékenységekkel. A maffia átalakul, hiszen nem is lehetne hosszútávon fenntartható, ha belső szervezete nem reagálna a változó gazdasági-, társadalmi viszonyokra. Jelen fejezet a maffia típusú bűnszervezeti tevékenységekre adott jogi válaszokat mutatja be időbeli sorrendben, kitérve a maffia megjelenését és fejlődését övező társadalmi viszonyokra, majd a bűnüldözés fejlődése mentén a maffia pereket figyelembe véve bemutatja a jelenlegi olasz szabályozást a tárgyalt témában. A fejezet második felében az olasz maffiaellenes joganyag nemzetközi normák vizsgálata során mérettetik meg. Az olasz hatóságok nyomozati munkájának köszönhetően újabb és újabb bűnelkövetőkről hullik le a lepel, azonban a nyomozati módszerek és bírói intézkedések vizsgálata véget nem érő erőfeszítést kíván.

A maffia, mint jelenség

Az elmúlt közel két évszázad során számtalan sztereotípiát látott napvilágot a maffia típusú bűnszervezetekről, melyek közül jelen téma szempontjából kiemelendő a rendőri jelenlét hiánya miatt önszerveződően kialakuló, kezdetekben pozitívan értékelt rendfenntartó szervezet hipotézise, ami tisztázásra szorul; jó maffia nem létezik, és nem is létezett. A maffia pozitív felfogásának képe onnan eredhet, hogy 1200-és 1860 között a maffia bölcsőjének tartott Szicília nem rendelkezett központi hatalommal, hiszen Itália is csak 1861-ben vált egységes olasz állammá. Szicília földrajzi helyzetét is figyelembe véve évszázadokon át a hódítók és portyázók áldozatául esett. Az idegenekkel szembeni védelem érdekében kialakult egy feudális alapokon szerveződő rendszer, mely a szicíliai polgárokat védte, ez azonban nem tekinthető maffiának, csupán egy kezdetleges védelmi mechanizmusnak. A maffia kialakulásának ugyan lehetett kiindulópontja az egységes olasz állam létrejötte előtt működő védelmi funkciót betöltő életközösség, ám a maffia jelzöt nem a közös védelem emeli ki a közösségi tevékenységek sorából, sokkal inkább kriminális jellege. *Akad olyan, aki számára a maffia nem létezik, másoknak egy bűnöző tevékenységet végző kiterjedt hatalommal bíró, előre meghatározott hierarchia rendszerrel rendelkező szervezet, mely társadalmi alapokon szerveződik; egyfajta abnormális állam a törvényes államon belül.*¹⁰⁸ Rita Atria szavaival élve: A maffia mi magunk vagyunk, és a mi deviáns viselkedésmintáink tartják életben.¹⁰⁹

¹⁰⁸ Giuseppe ALONGI (1886): *La Maffia nei suoi fattori e nelle sue manifestazioni; studio sulle classi pericolose della Sicilia*. Torino, (k. n.)

¹⁰⁹Sandro DE RICCARDIS (2017): *La mafia siamo noi*. (h. n.) Add editore, 12.o <http://www.ritaatria.it/testimoni/ritaatria/ildiaro.aspx> (A letöltés ideje: 2018. 08. 14.) "prima di combattere la mafia devi farti un auto-esame di coscienza e poi, dopo aver sconfitto la mafia dentro di te, puoi combattere la mafia che c'è nel giro dei tuoi amici, la mafia siamo noi e il nostro modo sbagliato di comportarci"

A „mafia” szó eredete

A *mafia* szó minden valószínűség szerint arab gyökerű. Van, aki szerint a ma-afir szóból származik, amely egykor egy Szicília nyugati felében tanyázó arab törzs neve volt. Mások a mu'afah szóra vezetik vissza az eredetét, amely védelmet, oltalmat, biztonságot jelent. A „maffiózó” szó kezdetben „az igazság embere”, „a békebíró”, „a gyengék jótevője” konnotációval bírt. Olaszország egyesítését követően azonban határozott jelentésmódosuláson esett át.¹¹⁰ Egy biztos, a szó, az olasz nyelvből került át a világ számos más nyelvébe. Szicélián és az Egyesült Államokon át sokfelé használják a bűnözőkre, holott szigorúan véve csak az említett két helyen működik. A „mafia” afféle sztereotípiá lett, amellyel az egész világ bűnbandáit egy kalap alá veszik- kínaiakat, oroszokat, japánokat, albánokat és így tovább-, olyanokat, amelyeknek kevés, vagy semmi közük nincs a szicíliaiakhoz. Léteznek más bűnszervezetek is Dél-Itália- szerte, és sokszor valamennyit maffiának nevezik, holott még itt sem állja meg helyét ez az általánosítás.¹¹¹ Pugliában a Sacra Corona Unita, Calabriában a ‘Ndrangheta, Nápolyban a Camorra, Szicéliában pedig a Cosa Nostra, a Mafia szervezi meg területi uralmát. A kérdésre, hogy mégis miért a szicíliai bűnszervezet neve ivódott be a köztudatba és került használatra más vidékeken is, a válasz egyszerű. A mafia erejét, sikereit, szervezettségét és hatalmát egyetlen másik bűnszervezet sem közelíti meg. Noha a Camorra történelme régebbre nyúlik vissza, a mai napig a Cosa Nostra rendelkezik világot behálózó kapcsolatrendszerrel, és ügynökökkel a társadalom minden szegmensében.

Palermói tájszólásban a *mafioso* jelző eredetileg magabiztost, merészt jelentett. A szó elődje egy szicíliai komédiában jelenik meg először, az *I mafiusi di la Vicaria di Palermu*-ban, amit 1863-ban mutattak be Giuseppe Rizzotto és Gaspare Mosca rendezésében.¹¹² A *mafiusi*, a Vicaria börtönben megalakult foglyokból álló banda neve, ennek a csoportnak a szokásai és eszközei megszólalásig hasonlítanak a maffiáéhoz. A börtönben szedett „pizzu” a védelmi pénz, szicíliai tájszólásban csőrt jelent. Ha valaki megfizeti, belemárthatja csőrét a közös tálba. Egy 1857-es szicíliai szótár¹¹³ is igazolja a *pizzu* szó csőr jelentését, ám az 1868-as dialektika szótárban -feltehetően a színdarab sikere miatt- már zsarolási pénz („kenőpénz”), mint másodlagos jelentés is olvasható. Ebből is jól látszik a komédia hatása a szó jelentésbeli változására.

¹¹⁰ GELLÉRT Gábor (1978): *A mafia*. Budapest, Kossuth, 11–12.o.

¹¹¹ PATÓ Viktória Lilla (2018): Nők a bűnszervezetekben, különös tekintettel az olaszországi Maffiára. In Miskolczi Bodnár Péter szerk.: *XII. Jogász Doktoranduszok Országos Szakmai Találkozója*. Budapest, KRE-ÁJK. 312-326.

¹¹² Umberto SANTINO (2011): *Breve storia della Mafia e dell'Antimafia*. Palermo, Di Girolamo, 67.o.

¹¹³ John Dickie (2005): *Cosa Nostra, az olasz mafia története*. Budapest, Gabo, 77.o.

A maffia, mint sui generis társadalmi jelenség

Az olasz állam az egyesülés idején délen nem aratott elsöprő sikert, s a nép elégedetlenségét kihasználva, mint kisebbik rossz, tudta megvetni lábát a bűnszervezet a szicíliai vidéken. Ennek a történelmi folyamatnak részben az az eredménye, hogy a mai napig él a köztudatban az a sztereotípa, hogy régen a maffia jó szervezet volt, igazságos értékek alapján működött, csak a maffiózók kapzsisága miatt valósult meg a negatív átmenet, és vált bűnszervezetté. A „*mafia*” szó teljes valójában, Palermo egykori prefektusának, Filippo Antonio Gualterio 1865. április 25-én nyilvánosságra hozott hivatalos dokumentumában jelenik meg először.¹¹⁴ Több téves teória is létezik a terminológia kialakulását illetően, ilyen az is, hogy a maffia megalapítója Giuseppe Mazzini volt, és az ő revolucionista-terrorprogramjának mozaikszavából, Mazzini Autorizza Furti Incendi Avvelenamenti, eredeztetik.¹¹⁵

A maffia számos jelentéstartalommal bír (King, 1974). Először is, ahogy Hobsbawm „Primitív lázadók” (I ribelli. Forme primitive di rivolta sociale) című elemzésében megjelenik, a maffia egy sui generis társadalmi jelenség. Melléknévként használva kis „m”-el, viselkedési mintát jelent, amely a nem megfelelő közrendet fenntartó társadalmakban, illetve olyan közösségekben jelenik meg, melyek elutasítják a központi hatalom szabályait. A hagyomány szerint a szicíliaiak nem voltak hajlandók meghívni a „hivatalos” törvényt magán peres ügyeikbe, így a szicíliai ember erejét demonstrálva, bátorságát hangsúlyozva teremtette meg saját biztonságát, amivel kivívta társai tiszteletét. Amikor segítségre szorult, a család volt az az erős védelmi egység, amely meg tudta adni számára a támogatást ellenfelei legyőzéséhez. Azonban a közrend hiányát gyakran a rokonok által nyújtott segítség sem tudta pótolni, így „barátokra” vagy a „barátok barátaira” lett szükség, akik szolgálataikat a jövőbeni szívességekért zálogául végezték. Ebből is jól látszik, hogy a reciprocitás elve a maffia egyik alappillére, hiszen a maffia kevés szabállyal rendelkezik, ám kötelezően előírja a *kölcsönös elrendezés* tiszteletben tartását, valamint a hallgatás törvényét (omertá), ami megtiltja a maffiózók, a cinkostársak hatóságokhoz fordulását.

A maffia szó másik értelmezésében a védnökre (patrónusra) utal, aki a szicíliai társadalmi kapcsolatokat irányítja. Tipikus formája a kölcsönös függőségben tartó szívességek, melyek a feudalista társadalom teremtményei, ahol a hatalmat a helyi földesurak, polgármesterek, vallási vezetők gyakorolták. Minden helyi vezető maga köré állít egy alárendelt viszonyban álló közösséget, amelynek tagjait a számukra juttatott kedvezményekkel befolyási rendszerében tartja, a vezető, kéréseinek végrehajtásáért cserébe védelmet biztosít a közösségnek. Ez a függőségi viszony adja a társadalmi hierarchiák merev rendszerét, ami a maffiában intézményesül és formalizálódik. A maffia kifejezés harmadik jelentéstartalma a sziget életét meghatározó és irányító klikkek, csoportosulások rendszere, melyeknek létezése hivatalosan nem elismert, a gyakorlatban azonban mindenki ismeri világszerte.¹¹⁶

Törvényi változások a maffia típusú bűncselekmények tükrében

¹¹⁴ Umberto SANTINO 2011. 67.o.

¹¹⁵ Umberto SANTINO 2011. 89.o.

¹¹⁶ Russel KING (1974): Geographical perspectives on the evolution of the Sicilian Mafia. Journal of Economics and Social Geography, 66. évf. 1.sz

Az olasz állam maffia ellenes jogi intézkedéseinek vizsgálata nem valósulhat meg az olasz törvényhozás áttekintő jellegű bemutatása nélkül. Olaszországban főszabály szerint a jogszabályok elfogadásáért felelős intézmények a parlament és a regionális tanácsok. Különleges körülmények fennállása esetén a kormány is alkothat törvényt, melyet a parlament utólagosan jóváhagy vagy módosíthat. A kormány törvényalkotása akkor is jogszerű, ha erre a parlament törvényben előzetesen felhatalmazta. A törvényhozó hatalmat római számmal jelölik attól függően, hogy melyik öt éves ciklusban működött. A maffia ellenes intézkedések szempontjából a 2008–2013-as törvényhozási ciklus kap jelentős szerepet, ugyanis az ebben az időszakban működő XVI. Országgyűlés fő célkitűzése az antimaffia törvények, valamint a megelőző intézkedések (159/2011. törvényrendelet) egységes kódexbe¹¹⁷ foglalása volt. Az egységes kódex megalkotását a kormány koordinálta, melyre a parlament által alkotott 136/2010 törvény adott felhatalmazást. A továbbiakban az antimaffia kódex megalkotásához vezető jogi lépcsők kerülnek bemutatásra.

Az olasz büntetőtörvénykönyv az 1960-as években

Elsősorban fontos megjegyezni, hogy a maffiaszervezet (l'associazione mafiosa) és a maffia típusú bűnszervezet (l'associazione di tipo mafioso) fogalma egymással ugyan összefüggésben álló, de mégis két különböző kifejezés. Előbbi tágabb kereteket enged a besorolásnak, utóbbi viszont az olasz büntetőtörvénykönyv 416-bis részébe kodifikált, precízen meghatározott tényállási elemekkel rendelkező, magasabb büntetési tételeket tartalmazó fogalom. A fentiek olvasatában kronológiai sorrendben kerül bemutatásra a két terminus technikus.

Az első Antimaffia Bizottságot az 1720/1962 évi törvény¹¹⁸ hozta létre, mely szövegében először szerepel törvényalkotói megfogalmazásban a maffia terminológia. Az olasz büntetőtörvénykönyv (*Codice Penale, a továbbiakban: C.P.*) 416. bekezdése tényállási elemeit az igazságszolgáltatás alkalmazta a bűnszervezeti tevékenységek vizsgálata során, ám a kriminális aktivitások növekvő száma, valamint a bűnüldözői sikertelenségek miatt az olasz parlamentben létrehozott bizottság megalkotta a nyomozóirodák létrehozásáról szóló törvényt¹¹⁹, hiszen a büntetőtörvénykönyv 1930-as létrehozása óta a bűnüldöző szervek gyakorlatában nem volt egységes sem a bűnszervezeti tevékenység felderítése, sem azok szankcionálása. A törvényben megjelent az olasz maffiára vonatkozóan a „contropotere criminale” fogalom, mely jól mutatja a maffia gyakorlati tevékenységét, vagyis azt, hogy hatalomellenes bűnbandáról van szó. A hetvenes évek elejére tehát megjelentek a maffia fő karakterisztikái, nevezetesen a megfélemlítéssel megvalósított büntett, ami megalapozta a Camorra (így nem csak a Cosa Nostra) maffiának nyilvánítását is. Az 575/1965 törvény alkalmazásában 1973-ban hozott ítélet továbblandíti a maffia fogalmát a kodifikáció útján, amiben a *maffia viselkedést* fogalmazza meg a bíróság a következőképpen: „*megfélemlítő eszközök alkalmazása, a kereskedelmi monopólium megőrzésére irányulóan, meghatározott földrajzi területen*”.

¹¹⁷ Decreto legislativo, 06/09/2011 n° 159, G.U. 28/09/2011 Codice Antimafia

¹¹⁸ Legge 20 dicembre 1962, n. 1720 Istituzione di una Commissione parlamentare d'inchiesta sul fenomeno della „mafia”.

¹¹⁹ Legge 31 maggio 1965 n. 575 Disposizioni contro la mafia.

A maffiaszervezet fogalma (l'associazione mafiosa) először a Legfelsőbb Bíróság (Suprema Corte) 1974. november 12-i, Luciano Liggio- a corleone-i maffia klán főnökének pere során született ítéletében jelenik meg a következőképpen: „*minden olyan csoportosulás, mely kriminális eszközökkel kívánja egy adott terület irányítását megszerezni vagy megtartani, termelési tevékenységet végez, a megfélemlítés és a hallgatás törvényét alkalmazza úgy, hogy az állam büntető hatalmának érvényesülését megakadályozza, vagy nagymértékben hátráltatja, maffiaszervezetnek minősül*”. Ez a megfogalmazás jelenti majd az 1581/1980 La Torre törvényjavaslatban megjelenő maffiaszervezet definíciójának alapját. La Torre nem a nagy maffia szervezet, hanem több kisebb csoportosulás koncepciója szerint alkotta meg a maffiaszervezet fogalmát 1980-ban, melynek lényegi eleme, hogy legalább három főből kell állnia, és bűncselekményt kell megvalósítania.

A „szervezett bűnözés” kifejezés bevezetésének alapját az emberrablás és kábítószer terjesztés fellendülése, valamint az első terrorszervezetek megjelenése teremtette meg a hetvenes évek közepén.¹²⁰ A gazdasági válság idején a csekély erőforrásokért vívott küzdelemben felerősödtek a maffia klánok közötti leszámolások. Ebben a történelmi kontextusban jelent meg az olasz büntetőjogban a „demokratikus rend megdöntésére irányuló terrorszervezet” (C.P. 270-bis), valamint a „Maffia típusú bűnszervezet” (C.P. 416-bis) fogalma.

La Torre-Rognoni törvényjavaslata, 416-bis

A maffia típusú bűnszervezetek jogi definícióját, kriminológiai kategóriáját Dalla Chiesa csendőrtábornok meggyilkolását követően vezette be az olasz Büntető Törvénykönyv, Rognoni-La Torre törvénymódosító javaslatával, melyet 1982. szeptember 13-án terjesztettek elő. A Büntető Törvénykönyv módosításaként a szervezett bűnözésről szóló 416-os cikkely kiegészítése (416-bis), más néven a La Torre-Rognoni törvény¹²¹ a bűnszervezet keretében elkövetett bűncselekményeknél szigorúbban bünteti a maffia típusú bűnszervezetekben való elkövetést. Eredetileg a 416-os cikkely a szervezett bűnözés tényét mindössze három kritérium, a csoporthoz való kötődés, az azon belül kialakított belső struktúra megléte és a bűnözői tevékenység folytatása szerint határozta meg. A maffia típusú bűnszervezetnek azonban további specifikus jellemzői is vannak: a feltétlen engedelmesség, valamint a mindenkire, nemcsak a bűnözőkre, hanem azok családjára és környezetére is kiterjedő hallgatás és elhallgattatás törvényének, az omertának a tiszteletben tartása, amely kizárja a hatóságokkal történő bármilyen együttműködést.¹²²

A törvényjavaslat elfogadásra került, így a benne foglaltak 1982. december 13-án az olasz Büntető Törvénykönyv részei lettek, a második könyvbe, a közrend elleni bűncselekményekről szóló V. fejezet, bűnszervezetekről szóló 416. bekezdése után került be 416-bis cikkelyként a következő tartalommal:

¹²⁰ Angela ALLEGRIA (2009): *L'associazione di stampo mafioso dal punto di vista normativo e criminologico*. IN Diritto straniero, Diritto & Diritti 1. o. <https://www.diritto.it/la-associazione-di-stampo-mafioso-dal-punto-di-vista-normativo-e-criminologico/> (A letöltés ideje: 2018. 08. 14)

¹²¹ Legge 13 dicembre 1982 n. 646.

¹²² RÉPÁSI Krisztián (2012): „Bűnbánók” és a maxiper: avagy mitől gyengült meg a Cosa Nostra?. Nemzet és biztonság, 2012/2, 58.o.

„Maffia típusú bűnszervezetnek minősül, ha a szervezet tagjai, tevékenységük kifejtése során élnek a megfélemlítés eszközeivel, az elnyomás, az elhallgatás a bűntények elkövetésével együtt jár. Közvetett vagy közvetlen módon irányítják, illetve felügyelik a gazdaságot, a koncessziókat, a hatósági aktusokat, a közszolgáltatásokat, illetve önmaga vagy más számára profit vagy jogtalan előnszerzés céljából, megakadályozza, illetve ellehetetleníti a szabad választójog gyakorlását vagy önmagának, illetve másoknak törvénytelenül szerez szavazatot a választásokon¹²³. Jelen bekezdés rendelkezései alkalmazandók a Camorrára, a 'Ndranghetára és egyéb helyi elnevezésű szervezetekre, beleértve a külföldieket, amelyekben a szervezet céljainak megvalósítása érdekében élnek a megfélemlítés eszközével, és olyan tevékenységet végeznek, mely a maffia típusú bűnszervezetek tevékenységeivel vannak összhangban.¹²⁴

A 416-bis rendelkezik egy alponttal, 416-bis 1, melyben a maffia bűncselekmények megvalósulása esetén súlyosbító és enyhítő körülmények kerültek felsorolásra. Ezt követi az utolsó, közvetlenül a maffiára vonatkoztatható törvényrész, a 416-ter, ami a maffiával összefüggésbe hozható választási csalást bünteti. *„Aki pénzért, vagy egyéb ellenszolgáltatás ígéretéért a 416-bis által nevesített módokon saját maga számára szavazategyűjtést fogad el, hattól tizenkét évig terjedő börtönbüntetéssel sújtható. Ugyanezen büntetési tétel alkalmazandó arra, aki a szavazategyűjtést a fent említett módszerekkel végzi.”¹²⁵*

Giovanni Falcone vizsgálóbíró rámutatott, hogy a törvény azzal, hogy 416-bis ponttal bevezette a Büntető Törvénykönyvbe a maffia típusú bűnszervezet fogalmát, lehetőséget ad a hatóságoknak az illegálisan szerzett vagyon lefoglalására, így a bűnszervezet legérzékenyebb pontja - a pénz - támadhatóvá válik. Emellett azokat a személyeket is őrizetbe vehetik, akikről gyanítják, hogy kapcsolatban állnak a maffiával. Esetükben a bíró megelőző intézkedésekkel élhet addig, amíg elegendő bizonyíték nem gyűlik össze a perhez.¹²⁶

A különös rész¹²⁷ a következő elemeket tartalmazza:

- a) bűncselekmény megvalósítása
- b) gazdasági tevékenységek feletti ellenőrzés megszerzése
 - koncesszió,
 - engedélyezés
 - közbeszerzés vagy közszolgáltatás
- c) önmaga vagy más számára előny, profit szerzése
- d) a szavazójog szabad gyakorlásának akadályoztatása
- e) önmaga vagy más számára szavazatok gyűjtése.

¹²³ A választójog gyakorlásáról és a szavazatszerzésről szóló részt az 1992-es módosítás során csatolták a törvényhez.

¹²⁴ Legge n. 1398. del 1930, Codice Penale, 416-bis (saját fordításban)

¹²⁵ Legge n. 1398. del 1930, Codice Penale, 416-ter (saját fordításban)

¹²⁶ RÉPÁSI Krisztián 2012. 59.o.

¹²⁷ Legge n. 1398. del 1930, Codice Penale, 416-bis (saját fordításban)

Az utolsó két elem 1992. augusztus 7-én, a 356/1992 Falcone-Borsellino nevével fémjelzett törvénnyel került kiegészítésre. A módosítás a nyomozóbírók ellen Capacinál és Rómában elkövetett halált okozó bombamerényletet követően került beillesztésre a C.P.-be. A jogszabály az 575/1965 törvényben foglalt elkobzás és lefoglalás esetén is előírja az olasz büntetőeljárás törvény¹²⁸ 444. bekezdésének alkalmazását. A 416-bis tehát valamennyi maffia típusú bűnszervezetre alkalmazandó függetlenül területi elhelyezkedésüktől. Az előbbieken felsorolt objektív tényállási elemmel megvalósuló bűncselekmény maffia típusú bűnszervezetben történő elkövetésekor a kiszabható büntetés nagyobb, mint a bűnszervezetben elkövetett bűncselekmények esetén. A 109/1996 törvény beillesztette továbbá az olasz jogba a lefoglalt eszközök szociális célból történő felhasználására vonatkozó rendelkezést, a helyi hatóságokhoz, szervezetekhez vagy szövetkezetekhez rendelt.

C.P. 416 és 416-bis büntetési tételeinek összehasonlítása

Az olasz büntetőjog szerint, aki három vagy több főből álló, maffia típusú bűnszervezetben bűncselekményt valósít meg, tíztől tizenöt évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő, míg az ilyen szervezet vezetőjének magasabb, tizenkettőtől tizennyolc évig terjedő szabadságvesztés szabható ki. A nem maffia típusú bűnszervezetek esetén az elkövetőkre háromtól hét évig terjedő szabadságvesztés róható ki, amennyiben viszont az illető csak a szervezet tagja, ez a tétel alacsonyabb, egytől öt évig terjedő börtönbüntetést kaphat.¹²⁹ A 416-os cikkely a következőképpen határozza meg a nem maffia típusú bűnszervezet definícióját: „három vagy több ember, több bűncselekmény elkövetésének céljából szerveződik”. A definícióból egyértelműen látszik, hogy három kritériumnak kell megfelelnie ahhoz, hogy „általános”, azaz nem maffia típusú bűnszervezetben elkövetett bűncselekmény elkövetése valósuljon meg, nevezetesen a feltétel legalább három ember, bűncselekményt követ el, szervezeti működésben.

Amennyiben a maffia típusú bűnszervezet fegyveres szervezetnek minősül, az égisze alatt megvalósított bűncselekmény elkövetői tizenkettőtől húsz évig, míg a nem maffia típusú fegyveres bűnszervezetben elkövetett bűncselekmény büntetési tétele öttől tizenöt évig terjed. A szervezet akkor minősül fegyveresnek a 416 bekezdés szerint, ha a tagoknak a szervezet céljának megvalósítása érdekében rendelkezésükre állnak fegyverek, illetve robbanóanyagok, még akkor is, ha ezeket az eszközöket nem használták a bűncselekmény végrehajtása során.

A maffia típusú bűnszervezet vezetői tizenötötől huszonhat évig terjedő szabadságelvonással büntethetők, az általános bűnszervezet vezetőire viszont az elkövetőkkel azonos büntetés róható csak ki, tehát a vezetői minőség nem súlyosbító tényállás a 416. bekezdésben. A nem maffia típusú bűnszervezetben viszont, a tagok számának nagysága befolyásolja a büntetési tétel mértékét, a tíz vagy annál több taggal rendelkező bűnszervezetben megvalósított bűncselekmény esetén öttől tizenöt évig terjedő szabadságvesztés róható ki az elkövetőkre.

¹²⁸ D.P.R. 22 settembre 1988, n. 447 Codice di Procedura Penale

¹²⁹ Legge n. 1398. del 1930, Codice Penale, 416 (saját fordításban)

136/2010 törvény a maffia elleni rendkívüli tervről

Az 1990-es évek maffia perei számos bírósági ítélet megszületéséhez vezettek, melyek egyfajta szokásjogként szolgáltak a későbbi maffiaperekben. A jogalkotó 2010-ben úgy döntött, hogy a nagyszámú joganyagot egy egységes keretbe kell foglalni, ezért megbízta az olasz kormányt ennek megalkotására. A törvény¹³⁰ rendelkezése szerint, a hatálybalépését követő egy éven belül a kormánynak törvényrendeletben meg kell alkotnia a maffia kódexet, az antimaffia és a megelőző intézkedésekről szóló törvények, valamint a bírói joggyakorlat alapján.

A kódexre való felkészülést a megalkotását megelőző évben több rendelet is segítette, melyek az alábbiakban kerülnek felsorolásra. A 4/2010 törvényerejű rendelettel a lefoglalt és elkobzott vagyontárgyak kezelésére és elosztására létrehozott Nemzeti Iroda tevékenységét összehangolták 2011-ben megalkotott Kódex normáival. A 225/2010 törvényerejű rendelet egyesítette az Antiracket és a maffia- bűncselekmények áldozatai számára létrehozott rotációs alapot, a 3/2012. törvény módosította az uzsora és a zsarolás szabályait, és szélesebb körben kiterjesztette a fent említett alap előnyeire való hozzáférés lehetőségét.

A 136/2010 törvény a szervezett bűnözés elleni küzdelemmel kapcsolatos intézkedéscsomagot tartalmazza; köztük a két meghatalmazást az antimaffia törvényeket, a megelőző intézkedéseket, valamint a maffia ellenes dokumentációt, a közbeszerzések és egyéb koncessziók során felmerülő igazolásokat integráló kódex megalkotására. A kormány gyakorolja mindkét hatáskört a 159/2011-es törvényrendelet kibocsátásával, mely négy könyvből és 120 cikkelyből áll.

A 136/2010 törvény tartalmazza azokat a normákat melyek:

- a) megakadályozzák a közbeszerzések és koncessziók maffia befolyását, és biztosítják az ezzel összefüggő pénzmozgások transzparenciáját nemzeti és európai szinten is;
- b) kiterjesztik az adóellenőrzést a megelőző intézkedések alá vetetteknek és azoknak, akik bizonyos bűncselekmény elkövetése miatt börtönbüntetésüket töltik;
- c) a maffia ellenes hivatalok tartományközi koordinációját szabályozzák;
- d) az illegális szemetészállítást szabályozzák a 152/2006-os törvényrendelet alapján; valamint
- e) a büntetőeljárás során a bírósággal együttműködők számára biztosított tanúvédelmi programot, illetve különleges óvintézkedéseket szabályozzák.

¹³⁰ Legge 13 agosto 2010, n. 136 Piano straordinario contro le mafie, nonché delega al Governo in materia di normativa antimafia

159/2011 törvényrendelet az Antimaffia Kódexről

A maffia ellenes jogszabályok keretbe foglalása és egységesítése 2011-re szükségessé vált. A valódi átszervezés megvalósítását – ahogy az előbbi fejezetben említésre került – a 136/2010 törvény által biztosított kettős meghatalmazás garantálta. A törvénnyel a parlament felhatalmazta a kormányt arra, hogy a hatályba lépését követő egy éven belül alkossa meg a maffiaellenes törvények és megelőző intézkedések kódexét. A szervezett bűnözés elleni küzdelemre vonatkozó részek csak a már érvényben lévő normák harmonizációjára szolgáltak, míg a megelőző intézkedések esetében konkrét elvi kritériumokat terveztek. A második meghatalmazás egy éven belül biztosította a maffia elleni dokumentáció aktualizálását és egyszerűsítését, amely szintén meghatározott irányadó kritériumokon alapult. Az új jogszabály, amelyet később módosított és kiegészített a 218/2012 törvényerejű rendelet, 120 cikkből áll, amelyek 4 könyvre oszthatók.

Kódexnek nevezik, noha nélkülözi az anyagi és eljárási jogok harmonizációját. A jogalkotónak nem állt szándékában olyan kódex létrehozása, mely jelentősen módosítja a már meglévő jogszabályokat. Ez egyrészt az egységesítés rovására ment, másrészt viszont nem okoz értelmezési nehézségeket, és jogfolytonosságot teremt a már meglévő normákkal.

A négy könyvből álló büntetőjogi kódex¹³¹ részei a következők:

Az I. könyv a személy és vagyon védelmének megelőző intézkedéseit gyűjti össze. Az I. könyvben a megelőző intézkedések általános jelleggel kerülnek kodifikálásra, amely nem korlátozódik kizárólag a maffia elleni küzdelemre. Eljárási szempontból a Kódex megkülönbözteti a személy (I. cím) és vagyon (II. cím) védelmét szolgáló megelőző intézkedéseket, valamint az elkobzott és lefoglalt vagyontárgyak kezelésének szabályozását (III. Cím). A jelentős alkalmazási nehézségek leküzdése érdekében fontos változások érintik a harmadik felek védelmét és a fizetéseképtelenségi eljárást (IV. Cím). Végül a rendelet I. könyve szabályozza a megelőző intézkedések hatásait (V. cím), meghatározza a megelőző intézkedések által megszabott előírások megsértése esetén alkalmazandó szankciókat, szabályozza a rehabilitációt, valamint magában foglalja a záró rendelkezéseket (V. cím).

A II. könyv a kommunikációban és információ átadásban megkülönböztetett antimaffia dokumentáció újraszervezését írja elő. További rendelkezéseket tartalmaz az antimaffia egységes nemzeti adatbázis létrehozásáról, valamint a maffia beszivárgásával érintett helyi hatóságok feloszlatására vonatkozó szabályokat alkot. A II. Könyv antimaffia dokumentációról szóló I., II., III. és IV. fejezete a Hivatalos Közlönyben (Gazzetta Ufficiale) való közzétételtől számított 24 hónap elteltével lépett hatályba az eredeti rendelkezések szerint, ám a 218/2012 törvényrendelet módosította a Kódex néhány pontját, és a fent nevezett fejezetek hatályosulását a módosítás kihirdetését követő második hónapra előre hozta.

¹³¹ Decreto legislativo, 06/09/2011 n° 159, G.U. 28/09/2011 Codice Antimafia

A III. Könyv tartalmazza a szervezett bűnözés elleni küzdelem nyomozati és információszerzési tevékenységekre vonatkozó szabályozását: az első rész a szervezett bűnözés elleni küzdelemben résztvevő speciális testületeket nevesíti, melyek a D.N.A. (Direzione Nazionale Antimafi-Nemzeti Antimaffia Igazgatóság), a D.D.A. (Direzione Distrettuale Antimafia- Kerületi Anti-maffia Igazgatóság), valamint a Belügyminisztérium keretein belül magas szintű irányítási és koordinációs hatáskörrel rendelkező D.I.A. (Direzione Investigativa Antimafia- Antimaffia Nyomozati Igazgatóság) és a szervezett bűnözés elleni küzdelemmel foglalkozó általános tanácsot. A III. könyv második része tartalmazza a 4/2010 törvényrendelet alapján létrehozott Nemzeti Irodát (Agenzia Nazionale), valamint a maffia tevékenységből lefoglalt és elkobzott vagyontárgyak rögzítésének és kezelésének szabályozását.

Végezetül a IV. könyv átmeneti szabályt alkot, mellyel előíranyozza a szükséges koordinációs feladatokat, valamint a jogszabályok egyértelműségének és a kettős szabályozás elkerülésének érdekében hatályon kívül helyezi a Kódex szabályozása nyomán szükségtelenné vált normákat. A könyv összehangolja a 1423/1956, az 575/1965, a 410/1991 törvényt, valamint a 629/1982 törvény 115. cikkét.

Nemzetközi együttműködések

A bűnszervezetek fejlődésük és kapcsolati hálózatuk gyarapodása során a nemzetközi porondon is megjelentek, mely nagy kihívás elé állította a bűnüldöző szerveket. A sokrétű, országokon átívelő bűnszervezeti munka a bűnüldöző szervek olyan együttműködését kívánja meg, mely nem tartható országok közötti bilaterális kapcsolatok szintjén, közös fellépésre lett szükség. A szervezett bűnözés elleni harc mutat rá leginkább az Európán belüli büntetőjogi harmonizáció fontosságára. A ENSZ ezt felismerve élen jár a nemzetközi bűnüldöző hálózat megszervezésében, 2000-ben, egy illusztris városban, Palermóban tartott konferencia alkalmával megszületett az 1994-es Nápolyi egyezményt követő Palermói Konvenció. Az Európai Közösség 2004. május 21-én jóváhagyta a palermói ENSZ Egyezményt.¹³²

Az ENSZ nemzetközi szervezett bűnözés elleni Egyezménye¹³³ az alábbiak szerint határozza meg a szervezett bűnözői csoport fogalmát: „*bizonyos ideig fennálló, három vagy több főből álló strukturált csoport, amely összehangoltan működik egy vagy több, a jelen Egyezményben meghatározott súlyos bűncselekmény elkövetése céljából, közvetlen vagy közvetett módon pénzügyi vagy más anyagi haszon megszerzésére törekedve*”. A Palermói Egyezmény 2000. december 14-én jött létre, melyet Magyarországon a nemzetközi szervezett bűnözés elleni egyezményről szóló törvény hirdetett ki 2006-ban.¹³⁴ A dokumentum alapján nemzetközi jellegűnek számít egy bűncselekmény, amelyet: egy országban követnek el; vagy több országban követnek el; de előkészítést, valamint tervezést, továbbá irányítást és az ellenőrzés nagy részét másik államban végzik; olyan szervezett bűnözői csoport követi el, amely több államban folytat bűnözői tevékenységet; jelentős kihatással van egy másik országra.

¹³² A Tanács határozata az Egyesült Nemzetek nemzetközi szervezett bűnözés elleni egyezményének az Európai Közösség nevében történő megkötéséről (2004/579/EK)

¹³³ Az Egyesült Nemzetek Szervezete a nemzetközi szervezett bűnözés elleni küzdelemről szóló egyezménye, A/RES/55/25, hatályba lépett 2003. szeptember 29-én

¹³⁴ 2006. évi CI. törvény a nemzetközi szervezett bűnözés elleni Egyezmény kihirdetéséről

Az Egyezmény 5.,6.,8., és a 23. cikkeiben meghatározza azokat a tevékenységeket, melyeket bűncselekményeknek kell nyilvánítani az államnak, nevezetesen: bűnszervezetben részvétel, pénzmosás, korrupció, igazságszolgáltatás akadályozása. Továbbá meghatározza a kölcsönös jogsegélyt, közös nyomozásokat, együttműködés javítására irányuló intézkedéseket, valamint a szervezett bűnözés jellemzőire vonatkozó információk gyűjtését, elemzését és cseréjét. Az Egyezmény arra ösztönzi a részes államokat, hogy meghatározott bűncselekmények nyomozása érdekében két- vagy többoldalú szerződéseket, vagy megállapodásokat kössenek a nyomozási eljárások alkalmazásáról nemzetközi megállapodás keretében. Továbbá újabb törvény¹³⁵ hirdette ki 2006-ban a Palermói Egyezménynek az emberkereskedelem, különösen a nők és gyermekek kereskedelme megelőzéséről, visszaszorításáról és büntetéséről szóló jegyzőkönyvét, ugyancsak 2006-ban külön törvény¹³⁶ foglalkozott az egyezménynek a migránsok szárazföldön, légi úton és tengeren történő csempésze elleni fellépéséről szóló jegyzőkönyvével.¹³⁷

Az Európai Unió Tanácsának *az Európai Unió tagállamaiban a bűnöző szervezetben való részvétel bűncselekménnyé nyilvánításáról* szóló, 1998. december 21-i határozata¹³⁸ előzi meg a Palermói Konvenciót. E kerethatározat alkalmazásában a “bűnszervezet” olyan szervezett csoportot jelent, amelyet adott időszakra kettőnél több személy összehangoltan hoz létre olyan bűncselekmények elkövetése céljából, amelyeket a törvény legalább négy évig terjedő szabadságvesztéssel vagy személyes szabadságot korlátozó büntetéssel járó intézkedéssel, illetve ennél súlyosabb büntetéssel sújt, és amelyek célja a közvetlen vagy közvetett pénzügyi vagy egyéb anyagi haszonszerzés.¹³⁹

2008-ban az Európai Unió Tanácsa kiadta a szervezett bűnözésről szóló kerethatározatot¹⁴⁰, mely első cikkében meghatározza a szervezett bűnözés két alapfogalmát:

„bűnszervezet” olyan, kettőnél több személyből álló, hosszabb időre létrejött szervezett csoport, amely összehangoltan működik, és amelynek célja az, hogy legalább négy évig terjedő szabadságvesztéssel vagy szabadságelvonással járó intézkedéssel vagy annál szigorúbb szankcióval büntetendő bűncselekményeket kövessen el közvetlen vagy közvetett pénzügyi vagy egyéb anyagi haszonszerzés érdekében;”

„szervezett csoport” olyan csoport, amelyet nem véletlenszerűen hoztak létre valamely bűncselekmény közvetlen elkövetésére, és amelyben nem szükségszerű, hogy a tagoknak formálisan meghatározott szerepe legyen, hogy a tagság összetétele állandó legyen vagy hogy a csoport kidolgozott szervezeti felépítéssel rendelkezzen.”

¹³⁵ 2006. évi CII. törvény a nemzetközi szervezett bűnözés elleni Egyezménynek az emberkereskedelem, különösen a nők és gyermekek kereskedelme megelőzéséről, visszaszorításáról és büntetéséről szóló Jegyzőkönyve kihirdetéséről

¹³⁶ 2006. évi CIII. törvény a nemzetközi szervezett bűnözés elleni Egyezménynek a migránsok szárazföldön, légi úton és tengeren történő csempésze elleni fellépéséről szóló Jegyzőkönyve kihirdetéséről

¹³⁷ NYITRAI Endre (2015): *A szervezett bűnözés története*. Rendvédelem-történeti Füzetek - 25. évf. 43-46. sz. 50.o.

¹³⁸ Együttes fellépés (1998. december 21.) amelyet a Tanács az Európai Unióról szóló Szerződés K.3. cikke alapján fogadott el az Európai Unió tagállamaiban a bűnszervezetben való részvétel bűncselekménnyé nyilvánításáról

¹³⁹ KOVÁCS István (2015): *„Olajozás”, szervezett bűnözés és prostitúció a 90-es években Magyarországon*. Nemzetbiztonsági Szemle III. évf. 1. sz. 114-145.

¹⁴⁰ A Tanács 2008/841/IB kerethatározata (2008. október 24.) a szervezett bűnözés elleni küzdelemről

Továbbá a Tanács határozata rögzíti a bűnszervezetben való részvételhez kapcsolódó bűncselekmények körét:

„a) bármely személy magatartása, aki – szándékosan és ismerve akár a bűnszervezet célját és általános tevékenységét, akár annak az adott bűncselekmények elkövetésére irányuló szándékát – aktívan részt vesz a bűnszervezet bűnözői tevékenységében, beleértve az információk vagy anyagi források szolgáltatását, új tagok beszerzését, valamint a szervezet tevékenységeinek bármilyen módon történő finanszírozását, annak tudatában, hogy e részvétel hozzájárul a szervezettbűnözői tevékenységének megvalósításához;

b) bármely személy magatartása, amelynek keretében megállapodást köt egy vagy több személlyel olyan tevékenység folytatására, amelynek megvalósítása az 1. cikkben említett bűncselekmények elkövetésével járna, akkor is, ha a szóban forgó személy a tevékenység tényleges végrehajtásában nem vesz részt.”

Az Európai Parlament a Kerethatározat-javaslatához fűzött állásfoglalásában megfogalmazott speciális fogalom, szó szerint megegyezik az olasz büntető törvénykönyvben szereplő „maffia típusú bűnszervezet” definíciójával. E bűnszervezet-típus sajátosságát egyrészt az ún. „maffiózó módszer”, a szervezet megfélemlítő erejének felhasználása adja. Itt a megfélemlítés nem a bűncselekmények konkrét elkövetési módjára vonatkozik, hanem a szervezet azon képességére, mely az egész tevékenységét általában átható működési elvként jelenik meg.¹⁴¹ Éppen ezért a maffia típusú szervezet fogalmának meghatározása során nem feltétel, hogy erőszakos vagy fenyegető cselekmények ténylegesen végrehajtsanak tagjai, elegendő annak bizonyítása, hogy a tagok – a bűnszervezet „hírnevének” és múltjának köszönhetően – valóban abban a helyzetben vannak, hogy fellépésük során élnek, vagy élhetnek a bűnszervezetet körülvevő megfélemlítő hatással. A tárgyalt fogalmi elem passzív oldala, vagyis a maffia megfélemlítő erejének következményei, szintén feltétlen részei a definíciónak. Ezek egyrészt az alávetettség, amikor az érintett személyek félelemből tanúsítanak a bűnszervezet céljainak megfelelő magatartást, valamint a „hallgatás törvénye” („omertá”), mely az állami (elsősorban igazságszolgáltatási) szervekkel való bárminemű együttműködés tanúsításától való elzárkózást jelenti.¹⁴²

¹⁴¹ Giuliano TURONE (2015): *Il delitto di associazione mafiosa*. Milano, Giuffrè, 113. o.

¹⁴² TORNAY Gergely (2013): A szervezett bűnözés per se inkriminációja az uniós jogharmonizáció tükrében. Jog és politikatudományi folyóirat, VII. évfolyam 2013/2 szám 9-10. old

Összegzés

Arisztotelész szerint; ha meg akarunk érteni valamit, figyelni kell a kezdetét, és követni a fejlődését. A maffia esetében a kezdetek megfigyelése a kialakulását fedő homály miatt nehézkes, ám fejlődését követhetjük. Korántsem állítható, hogy a maffia megfigyelése a folyamatainak megértését jelentené, viszont a bűnüldöző szervek számára elengedhetetlen a maffia tevékenységek nyomon követése. A fejezetben a maffia terminológia kialakulásának tisztázását követően az 1960-as évektől indulva a maffia ellenes olaszországi törvénykezés fő keretei jelentek meg. A C.P. kezdetekben nem szankcionálta külön a maffia típusú bűnszervezeti tevékenységet, ám a gazdasági válságokkal övezett hidegháború időszakában a maffia leszámolások megnövekedett száma miatt a törvényhozóknak lépniük kellett. A Rognoni - La Torre törvényjavaslat hatására az olasz Büntető Törvénykönyvbe bekerült a maffia típusú bűnszervezet fogalma, mely elkülöníti és súlyosabban bünteti a maffia szervezetben elkövetett bűncselekményeket. A szervezett bűnözés maffia jellegének felszámolását célzó törvényjavaslat 1982-ben került be a C.P-be, így a maxi per (maxi processo) során bíróság elé citált vádlottak ítéletei már az új törvény alkalmazásában születtek. A fejezet során a kronológiai sorrendben vizsgált antimaffia szempontjából jelentős törvénykezési mérföldkövek kísérelték meg bemutatni az olaszországi maffia ellenes joganyag felépítését, mely az ENSZ és az EU vonatkozó jogszabályainak vizsgálata során megfigyelhető, hogy erős befolyással bír nemcsak olaszországi, de nemzetközi viszonylatban is. A maffia-ellenes küzdelmek korántsem értek véget, a bűnszervezetek a jogi szabályozások és bűnüldözői módszerek fejlődése ellenére is igyekeznek fenntartani önmagukat. Kérdés, hogy a maffia teljes felszámolása utópisztikus gondolatnak tekinthető-e, vagy egy olyan célnak, ami a jövőben ténylegesen megvalósítható.

„A maffia egyáltalán nem legyőzhetetlen. Egy ember által létrehozott képződmény, s mint olyan van kezdete, így biztosan lennie kell végének is.”

Giovanni Falcone

***dr. Gáspár Miklós: A balkáni szervezett bűnözés és hatásai – az illegális lőfegyver
kereskedelem***

A tanulmány tárgya a szervezett bűnözés egyik jól jövedelmező és bűnüldözési szempontból nehezen felderíthető tevékenysége a nyugat-balkáni régióban: az illegális lőfegyver-kereskedelem. E tevékenységen keresztül, arra kiemelt figyelmet fordítva mutatja be a régió szervezett bűnözésének fő jellemzőit, kialakulásának történelmi, földrajzi, társadalmi és politikai aspektusait. A kérdéskör azért is aktuális, mert mint arra az áttekintett szakmai és tudományos kiadványok, illetve a témáról szóló cikkek rámutatnak, a szervezett bűnözés által végzett és felügyelt illegális lőfegyver-kereskedelem valós és közvetlen veszélyt jelent Európa biztonságára. A nyugat-balkáni (és a kelet-európai) illegális fegyverkereskedelem veszélyeire már korábban felhívta a figyelmet a Brit Védelmi Kutatások Központja egy 2001-es jelentésében, melyben figyelmeztet, hogy a schengeni övezet keleti és délkeleti irányú bővítésével a különböző lőfegyverek addig rendszeres, de kismértékű áramlása jelentős mértékben emelkedhet¹⁴³. Az előrejelzésnek megfelelően a határok megnyílásával, az ellenőrzőpontok csökkenése okozta alacsonyabb kockázat, valamint az áruk és személyek szabad mozgásának lehetőségével a szervezett bűnözés is élt. Így a kábítószer- és embercsempészs mellett az illegális lőfegyverek a lőfegyverek csempészete is szabadabbá vált.

A szervezett bűnözéssel kapcsolatos ismeretek egyre szélesebb körben hozzáférhetők hazánkban akár a rendészeti, akár a jogi felsőoktatás tantárgyaiban. Azonban kevés olyan hazai forrás áll rendelkezésre, amely az illegális lőfegyver-kereskedelem és a szervezett bűnözés kapcsolatát mutatja be. Ez részben annak köszönhető, hogy a Nyugat-Balkánról Nyugat-Európa felé irányuló fegyvercsempészs során hazánk tranzit országnak számít, az illegális lőfegyvereknek jellemzően a Nyugat-Európában lévő szervezett bűnözői, illetve terrorista csoportok a felvevőpiaca. Magát az illegális fegyverkereskedelmet az Európai Unió rendészeti és biztonsági szervezetei is csak az elmúlt tíz évben vették fel a súlyos fenyegetések listájára. Az EUROPOL, az EU rendészeti együttműködésért felelős szervezete az ún. EMPACT prioritások¹⁴⁴ közé sorolja a lőfegyvereket (Firearms). A probléma a 2000-es évek elején kezdett fokozódni, ekkor tapasztaltak Hollandiában, Franciaországban, Nagy-Britanniában és Görögországban egyre gyakoribb lőfegyverrel elkövetett bűncselekményeket, továbbá megnövekedtek a hatóságok tudomására jutó illegális fegyverkészletek felhalmozására vonatkozó információk, ezzel együtt lefoglalások száma. A fegyverek forrásának vizsgálata során arra a következtetésre jutottak, hogy azok jelentős része a volt jugoszláv utódállamokból, valamint más kelet-európai, posztoszocialista országokból származnak.

A szervezett bűnözés vonatkozásban felmerülő illegális fegyverkereskedelemről az EU hivatalos álláspontja az, hogy az egy relatíve szűk piac, amely a bűnözői csoportok részére csak kiegészítő jövedelemforrásként szolgál¹⁴⁵.

¹⁴³Jana ARSOVSKA, Panos A. KOSTAKOS: Illicit arms trafficking and the limits of rational choice theory: The case of Balkans; TRENDS IN ORGANISED CRIME (2008) 353.o

¹⁴⁴ Az EMPACT prioritások a EU szakpolitikai ciklusában meghatározott nemzetközi rendészeti együttműködési témakörök. Ld. <https://www.europol.europa.eu/crime-areas-and-trends/eu-policy-cycle-empact>

¹⁴⁵ <https://www.europol.europa.eu/crime-areas-and-trends/crime-areas/illicit-firearms-trafficking>

Az elmúlt évtizedben az illegális fegyverkereskedelem mértéke a Nyugat-Balkánon számottevő csökkenést mutatott, köszönhetően jelentős részben a nemzetközi segítségnek és együttműködésnek. Ennek ellenére a tevékenységből adódó fenyegetés továbbra is jelentősnek mondható, ezért érdemes külön kutatási témaként kezelni.

A Nyugat-Balkán illegális fegyverkereskedelméről elmondható, hogy az az esetek jelentős számában más csempésztevékenységekhez kapcsolódik, így módszertani megközelítése külön kihívás. Egy-egy hatósági akció, lefoglalás után a források beazonosítása nem kellően hatékony, melyhez hozzájárul az a körülmény, hogy a fegyvereknek nincs megfelelő egységes nemzetközi osztályozási besorolási, minősítési rendszere.

Lőfegyverek

A Small Arms Survey genfi székhelyű nemzetközi szervezet adatai alapján jelenleg legalább egy milliárdnál több lőfegyver van a világon. Ezek közül a polgári célú lőfegyverek teszik ki a teljes szám jelentős részét, 85%-ot. A többi lőfegyver katonai (13%) és rendészeti (2%) célú. A polgári lőfegyverek száma 2006-ban világszinten 650 millió darab, bő tíz évvel később, 2017-ben 817 millió darab volt¹⁴⁶.

Illegális fegyverkereskedelem – fogalmak

A fegyverek és az illegális fegyverkereskedelem pontos definícióját a fogalmi zavarok miatt sem könnyű meghatározni. Mint arra korábban történt már utalás, a fegyverek, így a lőfegyverek egységesen használható definícióval nem rendelkeznek¹⁴⁷. Pontosán emiatt, ha fegyverekről, fegyverkereskedelemről beszélünk, célszerű röviden felvázolni, hogy melyek az értelmezés határai. Beleérthetők-e a fogalomba például a konkrét fegyvereken kívül a katonai felszerelések és technológiák? A kérdés azért is lényeges, mert ezek vásárlói, illetve kereskedői egy magasabb, sokszor egyes államok által támogatott szintet képviselnek a fegyverekkel történő visszaélések elkövetői között.

A fegyverek fogalmának meghatározásával kapcsolatban léteznek különböző csoportosítások, amelyek valamilyen karakter, szempont vagy szempontrendszer alapján jellemzően az általánostól a speciális felé haladva képeznek definíciós halmazokat. Azonban az országonként eltérő jogi környezet miatt az is előfordulhat, hogy egy adott eszköz az egyik államban lőfegyvernek minősül, míg a másikban nem, illetve adott fegyverkategórián belül is vita tárgya lehet egy-egy új technikai fejlesztés jogi besorolása.

Az illegális fegyverkereskedelem fogalmi meghatározását nehezíti, hogy az folyhat kisebb és nagyobb tételben, és jellemző, hogy a nagykereskedelem már legalább részben legalizált csatornákon keresztül történik. Ebből következően a szervezett bűnözés és a fegyverkereskedelem összefonódása több szinten jelenik meg.

¹⁴⁶ Az adatok részben kérdőíves felmérésen, részben becslésen alapszanak

¹⁴⁷ Definitions of small arms and light weapons – Small Arms Survey <http://www.smallarmssurvey.org/weapons-and-markets/definitions.html> (letöltés: 2018. 05. 15.)

A fegyverek fogalmának értelmezési nehézségei

A fegyver fogalmának meghatározása során célszerű csoportosítási szempontokat figyelembe venni. Így a használat célja szerint megkülönböztetünk katonai, rendészeti és polgári felhasználást. A katonai felhasználás a fegyverek legszélesebb körét érinti, ide sorolható az összes szárazföldi és légi és vízen használt fegyver a harckocsitól a vadászpilótaig keresztül a repülőgép-hordozóig. A rendészeti célú felhasználás már szűkebb körben értelmezhető. A leggyakoribb fegyverek a rendészetben a kézi lőfegyverek, de néhány katonai felhasználású eszköz rendészeti célú alkalmazása is lehetséges. Ilyenek lehetnek például a különböző katonai páncélozott szállító járművek speciális rendőri egységek által történő alkalmazása. A polgári felhasználás a kevés kivételtől eltekintve (pl. íjak, íjpuskák) a lőfegyverekre vonatkozik és tovább bontható szolgálati, önvédelmi, sport, illetve vadászati célra.

A fegyver fogalmának további csoportosítási lehetőségei pl. a hajtótöltet alkalmazása szerint – hideg fegyverek (pl. kés, kard) és tűzfegyverek, ezen belül a tüzerő meghatározása is további csoportokat képezhet; a harci rész mozgása szerint szálfegyver és lőfegyver; a harci rész hatótávolsága szerint közelharc-fegyverek, továbbá kis-, közép-, és nagyhatótávolságú fegyverek. Mozgathatóság szerinti csoportosítás a könnyen mozgatható, a telepített és a vontatott fegyverek. Példálózó felsorolásunkban végül megkülönböztethetünk hagyományos és tömegpusztító fegyvereket.

Jelen tanulmány szempontjából a tűzfegyverek, azon belül a lőfegyverek az a kategória, amely a vizsgálat tárgyát képezi.

A fogalom meghatározás itt sem egyszerű, főként a lőfegyverek egyes kategóriáinak megkülönböztetése állítja kihívás elé az érdeklődőt vagy éppen a fegyverekkel, azok illegális kereskedelmének felderítésével foglalkozó rendészeti, nemzetbiztonsági vagy katonai szakembereket.

Tűzfegyver például a tüzéségi fegyver: ágyú, tarack, aknavető stb. melyeket közepes és nehéz csöves tűzfegyverként definiálhatunk. A csövel rendelkező kézi tűzfegyvereket nevezzük lőfegyvereknek.

A lőfegyverek kategóriáján belül működésük elve alapján egylövetű, ismétlő és öntöltő ezen belül automata, félautomata és vegyes üzemmódú¹⁴⁸ lőfegyvereket különböztetünk meg. Méretük alapján hosszú rövid lőfegyverekről beszélhetünk¹⁴⁹. Fontos megkülönböztetési szempont a vállfegyverek és a maroklőfegyverek differenciálása, itt a lőfegyver egy vagy két kézzel kezelhetősége a differetia specifica.

Mind a katonai, a rendészeti és a polgári célú felhasználásban megkülönböztethetők halálos és nem halálos fegyverek/eszközök. Ezek definiálása, elhatárolása állandó kihívás elé állítja a témában jártas szakembereket is, mivel a technikai haladás olyan újabb fejlesztésekkel áll elő, amelyek a hagyományos fegyverfogalom határait folyamatosan tágítják¹⁵⁰.

¹⁴⁸ Már ennél a felosztásnál is vita alakult ki egyes szerzők között: voltak, akik szerint nincs szükség ilyen megkülönböztetésre és az automata működésű kifejezést használták pl. a félautomata működésű lőfegyverekre is. 90-es évektől kezdve ez a nézet tarthatatlanná vált, jelenleg a nemzetközi és a hazai jogi környezet is a fenti kategóriákat használja.

¹⁴⁹ Hosszú lőfegyver: amelynek csöve meghaladja a 30 cm vagy teljes hossza a 60 cm hosszúságot.

¹⁵⁰ GÁSPÁR Miklós – REGÉNYI Kund: A TASER mint rendészeti kényszerítő eszköz alkalmazásának lehetőségei in: Pécsi Határőr Tudományos Közlemények XIX. kötet, Pécs, (2017) 115. o.

A pontos definíció megtalálásának nehézségét tovább tarkítják a nyelvi-fordítási problémák, amelyek az egyes nyelvekben már kialakult megcsontosodott fogalmakból, illetve olykor elégtelen háttérinformációknak köszönhető félrefordításokból adódnak¹⁵¹.

A nemzetközi szakirodalomban általánosan elfogadott nézet szerint – amely a fegyver mozgathatóságát veszi csoportképző tényezőnek – az a lőfegyver, amit egy fő képes üzemeltetni és katonai szempontból halálos eszköznek minősül, az könnyű és kézi lőfegyverként (SALW–Small Arms and Light Weapons) besorolható.

Az ENSZ Nemzetközi Szervezett Bűnözés Elleni Egyezmény (UNTOC)¹⁵² Tűzfegyverekről szóló Jegyzőkönyve szerint „tűzfegyver” minden olyan hordozható, csővel rendelkező fegyver, amellyel lőni lehet, vagy amelyet lövésre terveztek, illetve amely könnyedén átalakítható arra, hogy sörétet, golyót vagy lövedéket lőjön ki lőpor segítségével, ide nem értve a muzeális fegyvereket vagy azok másolatait.¹⁵³

Kézi fegyverek (Small Arms) csoportjába sorolhatók az öntöltő pisztolyok, revolverek, a rohampuskák¹⁵⁴, golyós és sörétes puskák, karabélyok, géppisztolyok és könnyű géppuskák;

Az ún. könnyű fegyverek (Light Weapons) kategóriába a nehéz géppuskák, a kézi, cső alá rögzített gránátvetők, hordozható légvédelmi gépágyúk, hordozható páncéltörő (harckocsi elhárító) fegyverek, hordozható harckocsi elhárító rakéták és rendszerek hordozható légvédelmi rakéták és rendszerek és a 100 mm ürméret alatti aknavetők tartoznak.

A felsoroltak jó alapot adnak az illegális fegyverkereskedelem tárgya és annak szervezett bűnözéssel való kapcsolata meghatározásához. Megjegyzendő, hogy a fegyvergyártóknak és -kereskedőknek sem az egységes, tisztázott fogalmakkal operáló szabályozás áll érdekében, így lobbitevékenységük fókuszában az átláthatóság csökkentése áll¹⁵⁵.

Európában az illegális fegyverkereskedelem visszaszorítására hivatott jogalkotói és jogalkalmazói oldalon mindehhez hozzájárulnak bizonyos politikai tényezők, amelyek a valós probléma elfedésére, nem pedig annak megoldására alkalmasak. A pillanatnyi politikai előnyök megszerzése érdekében sajnálatos gyakorisággal érhető tetten az ötletszerűség, a koncepciótlan, tényalapot, hatásvizsgálatot nélkülöző döntéshozatal, a szakmai dilettantizmus, az adminisztratív, bürokratikus hozzáállás.

¹⁵¹ Erre példa a magyar nyelvben is a Kalasnyikov fegyvercsaládhoz tartozó fegyverek „géppisztoly”-ként említése, amely helyesen gépkarabély, mivel az általa tüzelő lőszer a nagyobb puska- illetve a kisebb pisztolylőszer közötti ún. köztes lőszer (7,62x39mm)

¹⁵² Palermói Egyezmény 2000. november 15. Magyarországon kihirdetve a 2006. évi CI. törvénnyel

¹⁵³ 2011. évi XLVIII. törvény az Egyesült Nemzetek keretében, Palermóban, 2000. december 14-én létrejött, a nemzetközi szervezett bűnözés elleni Egyezménynek a tűzfegyverek, azok részei és alkatrészei, valamint a löszerek tiltott előállítására és kereskedelmére elleni fellépésről szóló, 2001. május 31-én elfogadott Jegyzőkönyve kihirdetéséről 3. cikk a) pont

¹⁵⁴ A fordítási problémákra jó példa az angolban „assault rifle”-ként megjelölt lőfegyver-kategória, amely a II. világháborús német Sturmgewehr 44 elnevezésének tükörfordítása. Magyarul lehet ugyan „rohampuska”-ként fordítani, azonban a „gépkarabély” szavunk szinte teljes mértékben lefedi az így megnevezett fegyvereket, amellet, hogy működésére vonatkozóan pontosabb információt közöl, mivel a „gép” előtag az automata, ill. vegyes működésre utal, míg a puskák jellemzően ismétlő vagy félautomata rendszerűek.

¹⁵⁵ <https://www.cnbc.com/2018/02/21/definition-of-whats-an-assault-weapon-is-a-very-contentious-issue.html> (letöltés: 2018. szeptember 10.)

Ezek a szabályozási tervezés és végrehajtás során hozott – sokak szerint – megalapozatlan intézkedések a legális fegyvertartókat hozzák nehéz helyzetbe és tovább segítik a kiskapuk keresését, a szabályok kijátszhatóságának lehetőségét¹⁵⁶. Végso soron ezzel a profithajhász legális és illegális fegyverkereskedői és gyártói körök tevékenységét, valamint a fegyverek feketepiacának bővülését segítik.

Sokszor a bünöldözö hatásöök is rájátszanak erre a kis súlyú szabályszegek súlyos bünöselekményként törtönö bemutatásával, melyek végsö soron a fogalmak elégtelenségéböl, a széles értelmezési lehetőségek rosszhiszemű kihasználásából adódnak¹⁵⁷. Mindezek a problémák EU és nemzeti szinten is jelentkeznek. Ezek további elemzésére jelen tanulmány keretei között – annak tartalmi korlátai miatt – nincs lehetőség.

A löszerek fogalma

Az illegális löfegyver-kereskedelemmel szembeni küzdelemben szintén csak a közelmúltban jöttek rá a löszerekkel kapcsolatos problémák kezelésének fontosságára. Korábban nem a megfelelő súllyal foglalkoztak vele, holott a löfegyverek nem működnék nélkülük. A löszerek forrásának beazonosítása, a csempészútvonalak feltérképezése, lefoglalásuk, elkobzásuk a löfegyverekhez hasonló módon elengedhetetlen intézkedések.

A már idézett ENSZ Tűzfegyverekről szölö Jegyzökönyve szerint „löszér” az egybeszerelt löszert vagy annak alkatrészeit jelenti, beleértve az olyan töltényhüvelyt, csappantyút, löport, golyót vagy lövedéket, amelyet tűzfegyverekben használnak, feltéve, hogy ezek az alkatrészek maguk is engedélyezés alá tartoznak az érintett Részes Állam területén¹⁵⁸.

Az illegális fegyverkereskedelem fogalmi keretei

Az UNTOC Tűzfegyverekről szölö Jegyzökönyve szerint illegális a löfegyver-kereskedelem, ha azt államközi megállapodás hiányában vagy jelöletlenül importálják, exportálják, megszerzik, árusítják vagy szállítják, ugyanígy ezek részei, alkatrészei, és a hozzájuk tartozó löszerek is¹⁵⁹.

¹⁵⁶ Ld. az Euröpai Unió fegyvertartási szabályozásának (European Firearms Directive: 91/477/EC) szigorítását, amely a legális fegyvertartók jogait csorbítja adminisztratív eszközökkel. A szabályozás célja a terrorfenyegetettség csökkentése lenne, noha a közelmúltban Nyugat-Euröpa különbözö részein elkövetett terrorcselekmények közül egy sem legálisan tartott löfegyverrel történt. Az elkövetéshez használt fegyverek egy része a Nyugat-Balkánról becsempészett, más része hatástalanított, majd engedély nélkül visszaalakított, egy pedig rendörségi raktárból lopott fegyver volt. A javaslatról heves vita alakult ki az Euröpai Parlamentben, azt több alkalommal vitára alkalmatlannak találták, továbbá nem készült hozzá hatástanulmány. Csehország élesen kritizálta a módosítást és a fegyvertartás jogát alkotmányba kívánja foglalni, hogy a direktívát ne kelljen implementálnia. Emellett megtámadta azt az Euröpai Bíróságon is.

¹⁵⁷Hans Peter LINDNER: „Die Bestellung waffenrechtlich relevanter Waren im Ausland über das Internet: Eine direkte Einladung zur behördlicher Wohnungsdurchsuchung”, in: Visier, 8/2018, ISSN 0933 4491, pp 94-97.

¹⁵⁸ 2011. évi XLVIII. tv. 3. cikk. c) pont

¹⁵⁹ 2011. évi XLVIII. tv. 2011. évi XLVIII. törvény az Egyesült Nemzetek keretében, Palermóban, 2000. december 14-én létrejött, a nemzetközi szervezett bünözés elleni Egyezménynek a tűzfegyverek, azok részei és alkatrészei, valamint a löszerek tiltott előállításá és kereskedelme elleni fellépésről szölö, 2001. május 31-én elfogadott Jegyzökönyve kihirdetéséről 3. cikk. e) pont

Maga a lőfegyver egy igen közkedvelt árunak tekinthető, mivel kereskedelme nem tiltott, de korlátozott, létezik legális és illegális formája is, és az ilyen eszközökkel bűnös módon kereskedők azonnal a fekete piacra juttatják az árut, amint erre lehetőségük nyílik, akár legális, akár illegális csatornák felhasználásával.

A Nyugat-Balkán

Dél-kelet Európa, azon belül a Nyugat-Balkán értelmezése szintén fontos tényező a szervezett bűnözés tevékenységének elemzése szempontjából. A Balkán vagy Balkán-félsziget földrajzi, kulturális, nemzetiségi és vallási szempontból is többféleképpen értelmezhető és meghatározható terület.

A Nyugat-Balkán nagy jelentőséggel bír a délkelet-európai régióban, nemcsak földrajzi helyzete, de a Kelet és Nyugat közti kereskedelmi érdekeltségek kereszteződése szempontjából is. Ezen érdekeltségekre rátelepülve, illetve ezektől függetlenül is a nemzetközi szintű szervezett bűnözés érdekeltségei is megjelennek.

A balkáni országok hagyományosan Albánia, Bosznia-Hercegovina, Bulgária, Horvátország, Koszovó, Macedónia, Montenegró, Szerbia és Szlovénia. Egyes leírások Görögország és Törökország egyes, a félszigeten lévő részeit is ezen országok közé sorolják. Kulturális és történelmi szempontú meghatározások alapján a balkáni régiót északnyugatról Olaszország, északról Magyarország, észak-keletről Moldova és Ukrajna, dél felől Görögország és Törökország (vagy az Égei-tenger) határolják. Megint mások szerint Szlovénia és Erdély nem a Balkán része.

A XXI. századi szóhasználatban jelent meg a „Délkelet-Európa” a régió megjelölésére, noha nincs általános megegyezés az ezt alkotó államok pontos összetételére sem.

„Nyugat-Balkán” -ként Albánia, Bosznia-Herzegovina, Horvátország, Koszovó, Macedónia, és Szerbia említhető¹⁶⁰. Valójában a Nyugat-Balkán valójában nem is földrajzi, hanem szakpolitikai fogalom, amely az EU bővítéspolitikai szakszótárából terjedt el 2003-ban¹⁶¹.

A nyugat-balkáni illegális fegyverkereskedelem szempontjából Bulgária, Görögország és Törökország szerepe is vizsgálendő.

¹⁶⁰ Richard J. CRAMPTON John B. ALLCOCK Loring DANFORTH: Balkans in: Encyclopaedia Britannica online; <https://www.britannica.com/place/Balkans> (letöltés: 2018. 07. 15.)

¹⁶¹ Az EU Tanácsának görög elnöksége alatt tartott bővítési konferencián ugyanis ezzel az összefoglaló névvel illették azt a földrajzi térséget, amely megkapta az ún. Európai Perspektíva lehetőségét. Ez a nyugat-balkáni országok számára garanciát nyújtott arra, hogy amelyik ország teljesíti az EU csatlakozás feltételeit, az biztosan felvételt nyer az Unióba. – Lásd: „EU Western Balkans Summit Declaration”, Thessaloniki, 21 June 2003. 10229/03. (PRESSE 163).

Az itt élő népek etnikai, kulturális és politikai sokszínűsége mindig is konfliktusforrás volt, ezért az Ottomán Birodalomtól való felszabadulás után keletkező államok expanziós politikát folytattak egymással szemben. A gyakran véres harcok és etnikai konfliktusok eredményeként a világ a régiót „lőporoshordó” -ként tartotta számon a XIX. századtól kezdődően. Az etnikai konfliktusok elcsendesedését követően a régió államai (a nemzetközi közösség támogatásával) államszervezetükben és jogrendszerükben az európai standardok felé fordultak, azonban a gazdasági teljesítmény alacsony maradt. Ez a körülmény, a demokratikus kormányzás hagyományainak hiányával karöltve segítette elő a szervezett bűnözés és a korrupció továbbélését és megerősödését¹⁶².

A balkáni útvonal

A szervezett bűnözői körök által a különböző áruk, illetve személyek csempészésére használt hagyományos balkáni útvonal Törökországból kiindulva Bulgária, Macedónia, Szerbia, Bosznia-Hercegovina, Horvátország, Szlovénia, Ausztria, Németország és Hollandia. A háborús időkben kialakult egy alternatív útvonal Törökországból kiindulva Bulgárián, Románián és Magyarországon keresztül Szlovákiába, onnan Csehországba, majd Németországba és Hollandiába. A másik alternatív lehetőség volt Magyarországon és/vagy Szlovákián keresztül Ausztria, onnan Németország és Hollandia, mint célállomások.

A 2000-es évek kezdetén kialakult a déli útvonal is, Törökországból Bulgárián és Macedónián keresztül Albánia, onnan Olaszország, Ausztria és Németország. Ezeket az útvonalakat kezdetben elsődlegesen főként a heroin és egyéb ópiátok csempészésére használták.

A régióból származó illegális lőfegyver-kereskedelem szempontjából célországok még: Franciaország, Belgium és a skandináv államok (főleg Svédország, Finnország), illetve esetenként a Balti államok (Észtország).

A szervezett bűnözés jellemzői a nyugat-balkáni régióban

A szervezett bűnözés kialakulását, illetve fennmaradását elősegítő politikai tényezők között a legfontosabb a délszláv háború és az azt követő időszak etnikai, vallási különbségeiből fakadó ellentéteinek jelenléte, amelyet az újonnan létrejövő államok politikai erői sokszor szélsőséges nézeteket hangoztatva tettek hangsúlyossá.

A szervezett bűnözés és a politika összefonódása a fegyveres konfliktusok során kezdődött, mikor a reguláris katonai egységek mellett a paramilitáris szervezetek is megjelentek, melyek hátterében különböző szervezett bűnözői körök álltak. Jugoszlávia széthullásával és az azt követő fegyveres konfliktusok után a szervezett bűnözés nemhogy gyengült, de erőre kapott.

¹⁶² Kole KRASNIQI: Organized Crime In The Balkans (2016) 204. o

Az etnikai, vallási stb. különbségek és a nem mindig teljesen kiforrott földrajzi határok nem befolyásolták a kialakult bűnözői köröket¹⁶³ ellentétben a politikával, ahol az újonnan alakult államok politikai vezetői az elkülönülést, a többi államtól, nemzettől, illetve vallástól való különbözőség hangsúlyozását tűzték zászlóikra. Így a létrehozott állami szervezetek, ezeken belül a bűnüldöző hatóságok is a nemzeti vonalat szem előtt tartva kezdték meg tevékenységüket, sokszor érezhető politikai nyomásgyakorlással a háttérben. A vezetői kinevezésektől a felderítés irányvonalának meghatározásán keresztül az egyes ügyek kezeléséig az újonnan alakult állami szervezetek – eltérő mértékben – mind közvetlen politikai alárendeltségben folytatták tevékenységüket. A helyzetet tovább bonyolította a szuverenitás megvédésének igénye, amely a kezdetekben a katonai és nemzetbiztonsági szempontok előtérbe helyezésével valósult meg, a bűnüldözési szempontok háttérbe szorításával. Így fordulhatott elő például Szerbiában, hogy a politika szervezett bűnözői csoportok segítségével és ehhez aktív állami (titkosszolgálati) hozzájárulással segítette a vezető politikai kör tevékenységét¹⁶⁴. Ugyanígy Koszovóban, az UCK¹⁶⁵ emberei ülnek a mai napig meghatározó pozíciókban. Ehhez még hozzájárult a posztszocialista struktúrák államszervezeti, gondolkodásbeli továbbélése, amely a teljes államigazgatásban érvényesült, különösen a katonai és rendészeti vonalon éreztette a hatását. A központosítás, a túlhierarchizáltság és túlbürokratizáltság megbénította a döntési mechanizmusokat, és akadályozta a mélyen gyökeredző korrupció elleni eredményes fellépést.¹⁶⁶ Ugyanez a másik oldalról nézve viszont sikeres működést eredményezett, mivel a szervezett bűnözés egyik esetleges jellemzője, a militáris döntési-végrehajtási rendszer a régió szervezett bűnözésében negatív értelemben vett iskolapéldaként szolgálhat, köszönhetően a délszláv háború veteránjai alkalmazásának¹⁶⁷. Több esetben a szervezett bűnözői csoportok vezetői maguk is a háborúban szolgáltak és az ott megszerzett tekintélyüket, befolyásukat felhasználva alakították ki az általuk irányított szervezeteket.

A korrupció különösen veszélyes válfaja, a magas hivatali beosztású személyek és a szervezett bűnözés összefonódása a régió egyik legjelentősebb problémája. A kérdés szinte minden, a nyugat-balkáni szervezett bűnözésre vonatkozó tanulmányban megjelenik.

Az 1980-as évek gazdasági válsága, az akkori Jugoszlávia és más kelet-európai szocialista országok elleni gazdasági szankciók optimális feltételeket nyújtottak a szervezett bűnözés csíráinak kifejlődéséhez¹⁶⁸.

¹⁶³ Kiril MITIC, Goran VASILIEVSKI: Illicit trafficking in firearms – type of organised crime as a destabilisation factor for the security of the states in Southeast Europe; (2013) 58. o.

¹⁶⁴ Dejan ANASTASIJEVIC: Organised Crime in the Western Balkans; (2006) 4. o.

¹⁶⁵ (UCK-Ushtria Çlirimtare e Kosovës: Koszovói Felszabadítási Hadsereg, angol átírással Kosovo Liberation Army - KLA)

¹⁶⁶ ANASTASIJEVIC (2006) 2. o.

¹⁶⁷ ARSOVSKA, KOSTAKOS (2008): i.m. 364. o.

¹⁶⁸ KRASNIQI (2016): i.m. 205. o.

Az ezredfordulóra nyugat-balkáni szervezett bűnözés három fő működési területe az embercsempészás, a kábítószer-csempészás és a fegyvercsempészás. Ez a megállapítás természetesen nem jelenti azt, hogy a szervezett bűnözésre jellemző erőszakos bűncselekmények, mint a pl. a zsarolás, emberrablás ne lettek volna jelen, azonban több szerző által kifejtett szakmai érvek alapján e három bűncselekmény-típus nevezhető a leginkább meghatározónak a régióban. A délszláv háborúkat követően, a 2000-es évek elejétől kezdve az esetenként többnemzetiségű, egymással szorosan együttműködő, határokon átívelő tevékenységet folytató szervezett bűnözői csoportok jól integrálódtak a nyugat-európai bűnszervezetekbe: a koszovói albán, a szerb, a bosnyák és a horvát kábítószer-csempészek kiválóan dolgoztak együtt mind az afgán természetűekkel, mind pedig a nyugati terjesztőkkel. Ugyanez volt érvényes az ember- és fegyverkereskedőkre is. Ekkor kezdődött meg a háború után megmaradt katonai célú fegyverkészletek kiáramlása főként Afrikába és a Közel-Keletre.

Ahogy a szervezett bűnözői körök egyre nagyobb tőkéhez jutottak, úgy az általuk elkövetett bűncselekmények hangsúlya is kezdett eltolódni a kisebb kockázattal, de nagyobb profittal járó bűncselekmények, mint például az adócsalás, gazdasági bűncselekmények, pénzhamisítás felé, valamint a pénzmosással az alvilági létből kilépve a gazdasági életben is megjelentek legális vállalkozások formájában.

Körülmények, feltételek

Általában véve a szervezett bűnözés és azon belül az illegális lőfegyver-kereskedelem kialakulását a régióban három fő, önmagában is külön elemzést igénylő tényező befolyásolta, ezek a társadalmi-gazdasági tényezők, a politikai tényezők és a geostratégiai tényezők¹⁶⁹A társadalmi, illetve gazdasági tényezők, különösen azok kedvezőtlen volta, a délszláv háborúkat követően törvényszerűen megnövelték mind a szervezett bűnözés, mind pedig ezen belül az illegális fegyver-kereskedelem jelenlétét, illetve lehetőségét. A mindennapi élethez szükséges infrastruktúrák elégtelensége (tiszt ivóvíz, mezőgazdaság leépülése, csökkent termelékenység) alacsony életszínvonalhoz vezetett, amely táptalajt nyújtott a bűnözésnek. Ebből ki tudtak emelkedni olyan bűnözői struktúrák, amelyek a rendelkezésre álló forrásokat és lehetőségeket kihasználták és szervezett módon működve hasznot termeltek.

Mindehhez hozzájárultak a gyenge törvényhozás, kormányzás és államszervezet, az alulfinanszírozott és motiválatlan, korrupt rendészeti szervezetek.

¹⁶⁹ MITIC, VASILIEVSKI i.m. 62. o.

Annak ellenére, hogy a Balkánon mindenféle kábítószer elérhető a marihuánától a szintetikus drogokig, újabban az új pszichoaktív szerek is, a kezdetektől fogva a heroincsempészség nevezhető a nyugat-balkáni szervezett bűnözés leginkább jövedelmező és legtöbb problémát felvető tevékenységének. Az illegális jövedelemszerzés mellett jelentősnek mondható az emberi életben okozott kár, amely a függőségben és a szerhasználattal járó egyéb betegségek (pl. AIDS) terjedésében mutatkozik meg. Az Afganisztánból származó, körülbelül 90%-ban a nyugat-európai piacra szánt heroin a balkáni útvonalon jut el a célállomásra. Az elérhető profit hosszú ideig nemcsak a csempészeknek volt csábító, hanem a korrupt rendészeti dolgozók is kivették belőle a részüket. A 2000-es évek közepétől kezdődően – részben nemzetközi nyomásra, részben az erősödő politikai konszolidáció eredményeként – folyamatos változások történtek az addig meglehetősen gyenge hatékonysággal működő hatósági kábítószer-felderítésben a régió szinte minden országában.

A balkáni útvonal mentén élő zárt etnikai közösségek hosszú időre visszanyúló csempészségi tapasztalattal rendelkeznek. A határállomások több országban hosszú ideig legendásan gyengén ellenőrzöttek voltak, illetve mindig akad alternatív útvonal főként a hegyeken keresztül. Ez a megállapítás különösen igaz Koszovóra, amely könnyen átjárható határokkal rendelkezik Albánia, Macedónia és Szerbia irányába, a határokon albán nemzetiségű lakossággal. Annak ellenére, hogy Koszovó a tradicionális balkáni útvonaltól kissé távolabb esik, ideális raktározó-pihentető helye például a Macedóniából vagy Albániából csempésztett kábítószernek. Itt újracsomagolták, majd elindították Nyugat-Európába Szerbián vagy Montenegrón keresztül. A fenti körülmények és a jelentős számú albán diaszpóra léte Törökországban, Ausztriában, Németországban és Svájcban az albán szervezett bűnözői köröket tették az európai kábítószer-kereskedelem meghatározó szereplőjévé.

A Koszovóban állomásozó, közigazgatási és rendészeti feladatokkal is rendelkező ENSZ és más nemzetközi erőket hosszú ideig az a kritika érte, hogy az alapfeladatokon, nevezetesen az alapvető biztonsági szint fenntartásán és az etnikai konfliktusok kezelésén, nagyrészt figyelmen kívül hagyták a kábítószereket, mint megoldandó problémát. A koszovói albán bűnözői körök felfutásának nemcsak az alacsony hatékonysági szintű bűnüldözés, hanem a lassú és korrupt igazságszolgáltatási rendszer is kedvezett. Itt célszerű megjegyezni, hogy az Európai Unió felismerve a problémát többféle módon támogatta és jelenleg is támogatja Koszovót.

Egy jó példa erre a „Szervezett bűnözés és korrupció elleni bűnügyi nyomozási kapacitás erősítése” elnevezésű (KS 12 IB JH 01) twinning¹⁷⁰ projekt, melyben jelentős, fejlesztésre fordítható anyagi források mellett a német és a magyar rendőrség biztosított szakértői kapacitást és adott tanácsot a koszovói rendőrségnek a hatékonyság és az együttműködési képesség növelése érdekében.

¹⁷⁰ A Twinning, más néven Ikerintézményi Program 1998 óta az EU bővítési és partnerségi politikájának egyik fontos eszköze. Célja a kedvezményezett, potenciális tagjelölt ország adott intézményeinek fejlesztése a kiválasztott EU tagország azonos intézményének segítségével. A projekteket az EU finanszírozza 100%-ban, a nyerteseként kiválasztott (projektvezető) tagország szakmai és pénzügyi irányításával.

Annak okán, hogy Koszovó némileg kívül esik a Balkánt átszelő nemzetközi autópályáktól, az albán kábítószer-kereskedőknek szorosan együtt kellett működniük a bolgár, macedón és szerb partnerekkel azért, hogy a szállítmányok elérjék a nyugati célállomásukat. Tipikus esetben a kábítószer Koszovóból Macedóniába érkezését követően rövid ideig pihentették a szállítmányt valamely szerb határhoz közeli városban, ilyenek például Urosevac (Ferizaj), vagy Vucitrn (Vushtri). Mikor az üzletet megkötötték, a nagyobb szállítmányokat a szerb Presevo közelében, a könnyen átjárható határon csempészték át, ahonnan néhány kilométerre található a nemzetközi autópálya, amely összeköti Athént, Skopjét és Belgrádot a nyugati nagyvárosokkal.

Az akkori helyzet súlyosságát, a politika és a szervezett bűnözés összefonódását jól példázza Quamil Shabani ügye. 2003-ban járunk, a koszovói függetlenség előtt öt évvel. Az albán nemzetiségű Shabani már több éve együttműködött egy másik albán nemzetiségű, Macedóniában működő, de bolgár nemzetiségű kábítószer-kereskedővel. De Shabani a kiváló szerb titkosszolgálati kapcsolatokkal rendelkező ún. Zemun-klánhoz, Szerbia egyik vezető szervezett bűnözői köréhez is be volt kötve. A bűnözői kör felszámolásáig a Zemun-klán tagjai rendszeresen szállítottak heroint Szerbiába, gépkocsijukat a legnagyobb szerv nemzetbiztonsági szolgálat a BIA¹⁷¹ autói kísérték. A kábítószer szállító gépkocsikat meg sem állították a rendőrök. A rendszer egészen a Zemun-klán tagjai és titkosszolgálati kapcsolataik letartóztatásáig működött, mivel a Zoran Djindjic akkori szerb miniszterelnök elleni sikeres merénylet megszervezésével gyanúsították őket. Shabani átnyergelt másik szerb együttműködő partnerekre, 2005-ben fogták el a nemzetközi rendőri erők 110 kilogramm nagy tisztaságú heroin szállítása közben. A szerb titkosszolgálatok és a kábítószer-kereskedők kapcsolatát mélységében hivatalosan soha nem vizsgálták¹⁷².

Szerbiában tehát a szervezett bűnözés és a politika, ezáltal az állam szoros kapcsolatban álltak. A helyzetet bonyolította, hogy a háborús bűnösök elszámoltatása, felelősségrevonása is folyamatos akadályokba ütközött, mivel a háborús bűnöket elkövető paramilitáris egységek vezetői és tagjai sok esetben egybeestek a szervezett bűnözői körökkel¹⁷³. Egyes szerzők vitatják azt a nézetet, hogy Zoran Djindjic megölése csupán a demokratikus átalakulásért küzdő erők és a szervezett bűnözés harcának eredménye lett volna. A szerb katonai és rendőri szervezeteknél még aktív szolgálatot teljesítő háborús bűnösök büntetlenségének elérését is célozta. A figyelmeztetésnek, erődemonstrációnak és üzenetnek szánták bárki olyan részére, aki Szerbiát a demokrácia irányába akarja terelni¹⁷⁴.

Szlobodan Milosevics rezsimjében a kormány szándékosan mosta össze a titkosszolgálatokat a szervezett bűnözői körökkel.

¹⁷¹ Bezbednosno-informativna agencija-Biztonsági Hírszerző Ügynökség

¹⁷² ANASTASIJEVIC (2006) 4. o.

¹⁷³ Željko Ražnatovi Arkan a jugoszláv SBD titkosszolgálatnál kezdte pályafutását bérgyilkosként, főleg Nyugatra szökött emigránsokat ölt meg. Később a szerb „Tigrisek” elnevezésű paramilitáris egység parancsnokaként vált a délszláv háború szerbek körében ünnepezt hőisévé, ezzel párhuzamosan a belgrádi alvilág vezetőjévé. In: BODA József: The secret police of the Socialist Federal Republic of Yugoslavia, (2017) 8. o.

¹⁷⁴ Nemanja MLADENOVIC: The Failed Divorce of Serbia's Government and Organized Crime; (2012)

A balkáni útvonal következő fontos állomása Bosznia-Hercegovina, ahol hosszú ideig nem volt egységesen felállított, a kábítószer vagy a szervezett bűnözés elleni felderítésére hivatott bűnüldöző szervezet. A feladat a helyi és tartományi rendőrségek szintjén és a vámszolgálat helyi szintjén jelentkezett, nekik kellett – komoly forrás és erőforráshiánnyal küzdve – kezelni a kábítószer-kereskedők és –csempészek szervezett bűnözői csoportjainak tevékenységét. Jelenleg a bosnyák rendőrség specializált egységgel rendelkezik a kábítószerrel és a szervezett bűnözéssel kapcsolatos bűncselekmények felderítésére.

Az emberkereskedelem és embercsempészás

E bűncselekménytípusok alapjellemezője azok nemzetközi volta. Az ENSZ által megfogalmazott definíció szerint az emberkereskedelem (passzív) alanya¹⁷⁵ nemre függetlenül bárki lehet. Ennek ellenére a leggyakrabban nők az emberkereskedők célpontjai és áldozatai. Az áldozatok további két csoportra oszthatók: a munkavégzés céljából és a szexuális kihasználás céljából történő elhurcolásra.

A gyermekek különösen érzékeny és sérülékeny csoportját képezik az emberkereskedelem áldozatainak: jellemzően gyermekprostitúcióra vagy valamilyen (általában vagyoni elleni) bűncselekmények elkövetésére használják őket fogvatartóik. A szervezett bűnözés rátelepült a csecsemőkereskedelemre is: sok, a nyugat-balkáni régió nagyvárosoktól távolieső részeibe, rossz körülmények közé született csecsemő talál nagy összegekért cserébe illegális módon új otthont gazdag, nyugat-európai gyermektelen pároknál. Az EUROSTAT adatai szerint a Nyugat- és Közép-Európába irányuló emberkereskedelem mintegy 30%-ka a balkáni államokból (főleg Albániából, Bosznia-Hercegovinából és Szerbiából) érkezik.

Mára a nyugat-balkáni államok ratifikálták az ENSZ Nemzetközi Szervezett Bűnözés Elleni Egyezményét (Palermói Egyezmény) és a hozzá tartozó emberkereskedelem, különösen a nők és gyermekek kereskedelme megelőzéséről, visszaszorításáról és büntetéséről szóló jegyzőkönyvet (Palermói Jegyzőkönyv).

A kormányzati jelentések szerint az emberkereskedelem elleni fellépésben már a 2000-es évek elején gyors és szemmel látható sikereket könyvelhettek el, köszönhetően az idejében felismert problémának és a hatékony helyi és nemzetközi együttműködésnek, mind a kormányzati és nem kormányzati szervezetek és szereplők, mind pedig a nemzetközi szervezetek között.

Az első ilyen sikeres akció a Mirage-művelet volt, melyet a határon átnyúló bűnözés elleni, romániai központú nemzetközi szervezet, a SECI¹⁷⁶ kezdeményezett, irányított és koordinált. A tíz napos akció során 600 fővel szemben indultak különböző eljárások és 500 embert szabadítottak ki az embercsempészek fogságából.

Az akciót követően is rendszeressé váltak az embercsempészekkel szembeni sikeres műveletek. Azonban egyes szervezetek kifogásolják, hogy az igazságszolgáltatás lassúságának köszönhetően az eljárások elhúzódnak, továbbá, hogy a kiszabható büntetéseknek nincs kellő elrettentő hatása. Továbbmenve, egyes szerzők szerint az emberkereskedelem problémakörét csupán a láthatósági szint alá tolták, de a tevékenység továbbra is jól működik.

¹⁷⁵ Büntetőjogi szempontból az emberkereskedelem sértettje a bűncselekmény elkövetési tárgya. Mivel azonban személy nem lehet elkövetési tárgy, ezért passzív alanyak nevezük.

¹⁷⁶ Southeast European Cooperative Initiative

Azzal a megállapítással kapcsolatban viszont egyetértés mutatkozik, hogy a szervezett bűnözés által folytatott fő tevékenységek közül az emberkereskedelem elleni fellépés nevezhető a legsikeresebbnek. Ennek okai röviden az egyértelmű politikai akarat mind az érintett államok, mind az Európai Unió és más nemzetközi szervezetek szintjén a probléma visszaszorítására, a jól megkomponált és vezetett kommunikáció a nyilvánosság felé helyi, országos és nemzetközi szinten, az anyagi háttér biztosítása a nyugati országok részéről, valamint a finanszírozás gördülékeny volta és a civil szervezetek bevonása a kezdetektől.

Az illegális fegyverkereskedelem

A Nyugat-Balkánon jellemző a harc és a fegyverek tisztelete. A történelem során sok politikai, vallási és etnikai alapú konfliktus helyszíne volt ez a terület, ahol a férfiak fegyverviselése évszázadokig teljesen természetes volt. Ezek a kulturális beidegződések a mai napig nem koptak ki, különösen igaz ez a nagyvárosokon kívüli településeken.

Általánosságban elmondható, hogy a fegyverek ki- és becsempészési lehetősége vonatkozásában egy adott országban az arra illetékes hatóságok (különösen a rendőri, határrendészeti és határőrizeti, valamint a vámszervek) gyenge ellenőrzési potenciálja, illetve a kockázatelemzés hiánya különösen a háborús övezetekből, konfliktuszónákból származó, illetve oda irányuló szállítmányok vonatkozásában jelentős¹⁷⁷. Igaz ez a Nyugat-Balkán országaira is, amelyekben a fentebb kifejtettek szerint a délszláv háború következményeként sok illegális kézfegyver halmozódott fel.

Általánosan az illegális fegyverkereskedelem elemzése során annak két fontos típusa különböztethető meg: a határon belüli és a határon átnyúló tevékenység. A Nyugat-Balkánon e kettőt még kiegészíthetjük egy további, a régióan belül történő működéssel.

A délszláv háborút megelőzően és az alatt az illegális fegyverkereskedelem és csempészet a történelmi tényezőket figyelembe véve szinte hazafias cselekedetnek számított. Később, a harcok elültét és helyzet konszolidálódását követően már a profitorientált kereskedelmi tevékenység került előtérbe.

Arsovska és Kostakos a régióban három fő, de gyakran egymással összefüggő típusát különböztetik meg az illegális fegyverkereskedelemnek:

1. a szervezett bűnözői csoportok által végzett profitorientált fegyverkereskedelem (jellemzően kézfegyverek csempészése és árusítása – belső, ill. európai piacra – szervezett bűnözői és terrorista csoportok (pl. IRA) részére),
2. fegyvercsempészet a régióban lévő bűnöző ill. terrorista csoportok felfegyverzése céljából (pl. az UCK felfegyverzése Koszovó függetlenségi törekvéseinek eléréséhez),
3. az állami felügyelettel történő illegális fegyverkereskedelem, gyakran a szervezett bűnözéssel párhuzamosan, annak aktív segítségével és részvételével (az ilyen jellegű tevékenység jellemzően a volt jugoszláv hadsereg készleteire vonatkozott: Szerbia, Macedónia, Horvátország, Bosznia-Hercegovina is érintettek voltak)¹⁷⁸.

¹⁷⁷ MITIC, VASILIEVSKI i.m. 59. o.

¹⁷⁸ ARSOVSKA, KOSTAKOS (2008): i.m. 359.

A délszláv válság megkezdődésével a volt jugoszláv hadsereg fegyverei főleg Szerbia kezén maradtak, ezért a többi, a konfliktusban részt vevő országnak illegális csatornák után kellett néznie. A rendelkezésre álló források szerint 1990-es évek közepén egy titkos program keretében az USA a bosnyák hadsereget támogatta fegyverzettel, amelyből Horvátország 30%-ban részesült.

Állami szintű illegális fegyverkereskedelem pl. a Milosevics-rezsim és Szaddam Husszein között zajlott a 90-es évek végén. A volt jugoszláv hadsereg készletei az ENSZ embargó kijátszásával különböző Közel-Keleti konfliktuszónákban landoltak. Egy NATO rajtaütés során 2002-ben olyan dokumentumokra bukkantak a szerb fennhatóság alatt álló bosnyák területen lévő Orao légibázison, melyek szerint Milosevics kormánya 1999-től kezdve szerződések sorozatát kötötte meg Irakkal különböző fegyverek, köztük harckocsik és más nehézfegyverek szállítására. Noha a kívánt teljes készletet a váratlan megghiúsítás miatt nem tudták teljesíteni, így is jelentős mennyiségű fegyver és felszerelés érkezett Bagdadba.

Módszerek

A 2001-es macedón válság során Koszovóból még lóháton, illetve egyéb haszonállatok segítségével is csempészték fegyvereket a szinte ellenőrizhetetlen hegyi ösvényekkel átszabdalt határokon keresztül.¹⁷⁹

Mivel az illegális fegyverkereskedelem a csempészet már bejáratott útvonalain működik, akár önállóan, akár más árukkal vagy személyekkel együtt folyhat. Az egyik leggyakoribb formája a csempészetnek a legális vállalkozások szállítmányaira való rátelepülés, kényszer, fenyegetés vagy zsarolás útján történő „beszállás” a szállított áruk közé. Ily módon a nemzetközi közúti szállítmányok közé rejtik el az illegális piacra szánt fegyvereket. A kisebb mennyiségeket személy- vagy kisteherautók kialakított rejtekhelyeiben helyezik el és szállítják, így felderítésük még körülményesebb.

A címzett azonosságának homályban tartásához hamisított dokumentumokat használnak fel. Ezek a hamis vagy hamisított dokumentumok abban is segítik az elkövetőket az esetleges ellenőrzések során, hogy a szállítmány látszólagos törvényességéhez ne férjen kétség. Egy már idézett helyi tanulmány¹⁸⁰ szerint az ilyen hamis papírok birtokában mind a tranzakció kifizetése, mind a szállítmányozás akár törvényes eszközökkel is működhet. Elfordult a hatóságok irányába hamis lopási bejelentés is, amellyel illegális exporttevékenységet akartak leplezni.

A teljes kép megismeréséhez rövid kitérőt kell tenni az illegális lőfegyver-kereskedelem világszintű trendjeinek bemutatásával. A UNODC¹⁸¹ 2015-ös jelentése¹⁸² szerint az illegális fegyverek forrásai:

- a különböző katonai, rendészeti raktárakból illegálisan megszerzett fegyverek piacra kerülése,
- a legálisan tartott lőfegyverek eltulajdonítása, majd megjelenésük a feketepiacon,

¹⁷⁹ ARSOVSKA, KOSTAKOS (2008): i.m. 363. o.

¹⁸⁰ MITIC, VASILIEVSKI i.m. 61-62. o.

¹⁸¹ United Nations Office on Drugs and Crime – az ENSZ Kábítószer-ellenőrzési és Bünmegelőzési Hivatala

¹⁸² UNODC Study on firearms 2015 – A study on the transnational nature of and routes and modus operandi used in trafficking in firearms, United Nations Office on Drugs and Crime, Vienna, (2015)

– továbbá szintén jellemzően hadi forrásokból származó, főlegben visszamaradt és hatástalanított fegyverek éles fegyverré visszaalakítása.

Ez utóbbi probléma időről időre jelentkezik és a nemzetközi jogalkotás nem tud megbirkózni vele kellő hatékonysággal, ami részben az államok szabályozási önállóságával magyarázható. Az ENSZ Tűzfegyverekről szóló Jegyzőkönyv a lőfegyverek hatástalanításáról három általános elvet fogalmaz meg:

1. végleges működésképtelenség biztosítása
2. a hatástalanítás hatósági ellenőrzésének lehetősége
3. a hatástalanítás dokumentált tanúsításának ellenőrzése¹⁸³

A probléma gyökere a Jegyzőkönyv megszületése és hatálybalépése előtt az egyes államokban lévő megengedőbb szabályozások, amelyek rendelkezései szerint hatástalanított lőfegyverekre a Jegyzőkönyv fenti előírásai nem vonatkoznak. Így sem műszakilag, sem a nyilvántartás és visszakövethetőség szempontjából sem megfelelőek. Egyes országokban pl. Csehországban és Szlovákiában, de más, főleg volt Varsói Szerződés tagországban még a mai napig nagy mennyiségben találhatók ilyen – műszakilag visszaalakítható – hatástalanított lőfegyverek.

Macedónia az ENSZ 2015-ös tanulmányában forrás-, cél- és tranzitországgként is szerepel. Esete jó példa a régió belüli illegális fegyverkereskedelemnek.

Forrásország, ahol az illegális fegyvercsempészet új trendként dokumentumok meghamisításával történik.

Tranzitország, leggyakrabban albán kötődésű szállítmányok más balkáni országok, Görögország, illetve Skandinávia irányába.

Célországgként éles fegyverré átalakítható gáz-riasztó fegyverek illegális importját észlelték az illetékes hatóságok.

Az illegális fegyverkereskedelem útvonalai a korábban említettek szerint ritkán különböznek más áruk (pl. kábítószer) vagy személyek csempészésének útvonalaival. Az általános tapasztalatok szerint a csempésztevékenység folyhat szárazföldön, vízi és légi úton. Külön módszerként említhető a postán és légipostán történő továbbítás.

A Nyugat-Balkán országaiban folyó csempésztevékenységet vizsgálva a legkézenfekvőbb, ezáltal leggyakoribb fegyvercsempészesi mód a szárazföldön, közúton történő szállítás. A délszláv háború során volt példa légi szállításra is, bár az ismert esetek állami megrendelésre, szervezeti segítséggel történtek (ld. Bosznia-Hercegovina 12.o).

A vízi szállítás a földrajzi viszonyok miatt csak Horvátország, Montenegró és Albánia vonatkozásában jöhet szóba, de nem nevezhető jellemző elkövetési módnak a fegyverek vonatkozásában. A kábítószer tengeri úton történő csempészésére azonban több forrás is rámutatott.

A postai vagy légipostán keresztül történő fegyvercsempészt illetően a vizsgált források nem tartalmaztak adatot.

Kijelenthető azonban, hogy az interneten, azon belül is a Darkweben történő fegyverértékesítés egyre növekvő trendet mutat világszerte.

¹⁸³ 2011. évi XLVIII. törvény 9. cikk a) a hatástalanított tűzfegyver minden, a működéshez elengedhetetlen alkatrészét véglegesen működésképtelen állapotba kell hozni, és alkalmatlanná kell tenni az eltávolításra, a kicserélésre, vagy az olyan megváltoztatásra, amelynek révén valamilyen módon lehetőség lenne a tűzfegyver visszaélesítésére; b) lépéseket kell tenni a hatástalanítási intézkedések ellenőrzésére, ha az szükséges, valamely illetékes hatóság útján, hogy biztosítani lehessen, hogy a végrehajtott változtatások a tűzfegyvert véglegesen működésképtelenné tették; c) az illetékes hatóság ellenőrzésének ki kell terjednie a tűzfegyver hatástalanítását bizonyító tanúsítványra vagy kivonatra, vagy az e célból a tűzfegyverre nyomott, jól látható jelölésre.

A nyugat-balkáni illegális lőfegyver kereskedelem irányai, forrásai

A nyugat-balkáni országok geostratégiai elhelyezkedése nagyban befolyásolta az illegális lőfegyver-kereskedelem kialakulását. A különböző, mégis egy irányba tartó tranzit útvonalak mentén élő lakosságot a könnyű pénz ígérete gyorsan és hamar bevonzotta a csempészetet segítő hálózatba. A hegyek és egyéb földrajzi tényezők szintén ideális terepet nyújtottak, és nyújtanak máig is a csempészeknek, mivel a terület földrajzi tagoltságából adódóan az ellenőrzés helyenként rendkívüli erőfeszítéseket kíván a hatóságoktól. Így tehát, a földrajzi tényezők és a lakosság segítsége a szervezett bűnözést határokon átívelővé tette a régióban.

A nyugat-balkáni illegális fegyverkereskedelem „sikerének” humán tényezője szintén a hidegháborúhoz, illetve a délszláv háborúhoz köthető: egyrészt a volt jugoszláv titkosszolgálat és a Jugoszláv Néphadsereg felbomlásával nem mindenki talált vagy akart munkát találni a létrejövő új államok fegyveres szervezeteiben. Albániában az ottani rendszerváltást követően a hadseregnél és a titkosszolgálatnál létszámcsoökkentést hajtottak végre, tízezres nagyságrendű munkanélkülit generálva ezzel. Ezek között többen voltak olyanok, akik valamilyen módon, korábbi munkájukból adódóan ismerték a fegyvereket és a fegyverkereskedelmet. Az ilyen háttérű embereket könnyen felszippantotta az illegális lőfegyver-kereskedelemmel foglalkozó szervezett bűnözés.

A II. világháborút követően, a hidegháború alatt a fegyvergyártási kapacitás elérte csúcspontját mind a nyugati, mind pedig a keleti blokk országaiban. A folyamatos propaganda hatására, olykor hisztérikus hangulatban egyes államok jelentős, néha erőn felüli anyagi és emberi erőforrásokat fordítottak a fegyverzetük folyamatos fejlesztésére és modernizálására. A keleti és a nyugati blokk közötti fegyverkezési versenyben az állandó támadással, folyamatos veszéllyel fenyegető propaganda mindkét oldalt további termelésre készítette¹⁸⁴. A Varsói Szerződés tagállamai közül a volt Jugoszlávia területén több fegyvergyár is működött, melyek jelentős részben exportra szánt fegyvereket is gyártottak. Ez a tevékenység részben az ország konvertibilis valutabevételét biztosította. De természetesen más délkelet-európai államok is rendelkeztek fegyvergyártó kapacitással. Kézi lőfegyverek tekintetében ebben az időben a Kalasnyikov fegyvercsalád jugoszláv modifikációi voltak népszerűek. A volt jugoszláv hadsereget az egyik legnagyobb európai haderőként tartották számon. A totális nemzeti védelmi doktrína jegyében külső támadás esetén a teljes lakosság ellenállására számítani lehetett, a készleteket ennek tükrében halmozták fel. Egyes becslések szerint 2.3 millió darab lőfegyvert tároltak a különböző raktárakban¹⁸⁵. Röviden vázolva a történelmi előzményeket, noha a jugoszláv hadsereg fegyverzete szovjet alapokon nyugodott, a felszerelés 90%-ka hazai gyártású volt. A fegyvergyártás kb. 60%-ka a jelenlegi Szerbia területén folyt, a többi Bosznia-Hercegovinában¹⁸⁶. Az ún. Területi Védelmi Erők, amely háború esetén, helyi alapon szervezve, a lakosság mozgósításából tevődött össze, egyes források szerint kisebb-nagyobb helyi hadi raktárkészletekkel rendelkezett országszerte a különböző középületek, iskolák tárolóiban. Ezen stratégiai döntések hátterében Tito el-nem-kötelezettségi politikája állt, melynek a Jugoszláviából a Közel-Keletre és Afrikába irányuló fegyverexport is részét képezte, bevételszerzés céljából. További tényező a felhalmozott fegyverek számát illetően, hogy Joszip Broz Tito idejében a korszerűtlenné vált fegyvereket nem semmisítették meg, hanem magyar kifejezéssel élve „M-zárolt¹⁸⁷” készletként eltárolták az országszerte létesített titkos raktárakban, az új fegyverzeti anyag bevezetése mellett. A délszláv válság kezdetén ezek a készletek jelentették a háborúban mindvégig meghatározó szerepet játszó különböző paramilitáris harci egységek hadi készleteinek alapjait¹⁸⁸. A háború során gyakorlatilag minden fél részesült olyan fegyverekből, amelyek illegális csatornákon keresztül jutottak hozzájuk: így mind a boszniai szerbek, horvátok, illetve muzulmánok, a szerbiai horvátok, a nemzetiségi albánok, a horvátok és a szerbek is. A nemzetközi közösség első reakcióinak egyike az azonnali embargó bevezetése volt hat ország: Bosznia-

¹⁸⁴ MITIC, VASILIEVSKI i.m. 61.o.

¹⁸⁵ ARSOVSKA, KOSTAKOS (2008): i.m. 360. o.

¹⁸⁶ Jelenleg is a szerb Zastava Arms a legnagyobb fegyvergyártó a régióban, az amerikai Springfield fegyvergyár európai részlege az ezredforduló körül kezdett együttműködésbe a horvátországi Karlovacban található HS Produkt fegyvergyárral

¹⁸⁷ Mozgósításra zárolt, háborús használatra vagy egyéb rendkívüli helyzetre készen raktározott anyagok, illetve eszközök.

¹⁸⁸ Ilyenek voltak a II. világháború után amerikai segélyként érkezett Thompson géppisztolyok, melyeket főleg a 30-as éveket ábrázoló gengszterfilmekből ismerhet az Olvasó. Az 1970-es években a jugoszláv hadsereg a fegyvereket a rendszerből kivonta. Azonban a maradék készleteket a Területi Védelmi Erők raktáraiban eltárolták, hogy aztán 1991-ben Horvátországban a szerb milíciák oldalán kerüljenek újra elő. Noha a Thompsonokat hamar lecserélték korszerűbb, nagyobb hatékonyságú fegyverekre, begyűjtésük és megsemmisítésük nem volt teljes. A háború után még jó néhány bankrablás és más erőszakos cselekmény volt hozzájuk köthető (ANASTASIEVIC 11. o).

Hercegovina, Horvátország, Macedónia, Montenegró, Szerbia, Szlovénia vonatkozásában (1991)¹⁸⁹.

Ezek közül Szerbia élvezte az előnyét leginkább a volt Jugoszláv Néphadsereg készleteinek, így az intézkedés nem volt rá számottevő hatással. Bosznia-Hercegovina volt még olyan helyzetben, amely fegyverzeti szempontból némi önállóságot engedett, de az itteni fegyvergyártást a bombázások következtében helyrehozhatatlan károk érték mind a többi háborús fél, mind pedig a NATO részéről. A többi állam szinte rákényszerült arra, hogy ideig-óráig tartó szövetségeket kössön akár egymással, akár külföldi állami vagy más nem hivatalos entitásokkal annak érdekében, hogy fegyverekhez és egyéb hadifelszereléshez jusson.

Arsovska és Kostakos kiemelik, hogy a fentiekől függetlenül Szerbia is használt illegális csatornákon keresztül beszerzett fegyvereket, gyakran az ellenség csempésztúvonalainak használatával¹⁹⁰.

Az 1992–1995 között boszniai háború során a bosnyákok különböző muzulmán államoktól, pl. Irántól Törökországtól és Szaúd-Arábiától kaptak fegyvereket támogatásként. Bosznia-Hercegovina földrajzi elhelyezkedése azonban csak a Horvátországon keresztül tette lehetővé a fegyverek becsempészését. Ebben az időben jó példát láthattunk a bűnözői körök egyéb körülményektől független együttműködésére, mivel a különböző muzulmán államokból származó fegyverek és hadianyag Boszniába szállítása a Horvátországon keresztül vezető csempésztúvonalon történt. A fentebb hivatkozott tanulmányban a szerzők egy titkos amerikai programot is említene, melynek keretében 1994–95 között a Balkánra érkező, Iránból származó legnagyobb fegyverszállítmányok Horvátországon keresztül kerültek az országba.

Az embargó kijátszására Szerbia is változatos módon próbálta támogatni a boszniai szerbeket. Jól példázza ezt az az eset 1994-ből melyben a Bulgáriából Macedónián keresztül szállított, Albániába szánt fegyverszállítmányt, Petrovacban (Macedónia) repülőgépre tették, amely „műszaki hiba” miatt kényszerleszállást hajtott végre bosnyák területen, ahol a szállítmány eltűnt. Azonban nemcsak Európából és a Közel-Keletről érkeztek fegyverek a régióba abban az időben.

1991-ben 11 tonna Chiléből származó fegyverzet landolt Horvátországban, amely a hivatalos okmányok szerint Srí Lankának szánt humanitárius segély volt¹⁹¹. A délszláv háború mellett Albánia szerepe is hangsúlyos volt az illegális lőfegyver-kereskedelem felvirágzásában a Nyugat-Balkánon. Az 1997-es kormányellenes zavargások¹⁹² során a tüntetők, miután összezsaptak a rendőrökkel, rendőrségi és katonai objektumokat támadtak meg és kifosztották őket, természetesen a fegyverraktárakat is. Noha később, a konszolidáció után sok ilyen fegyvert visszavettek a lakosságtól, mégis jelentős az a szám, amely szervezett bűnözői körök kezébe jutott¹⁹³.

¹⁸⁹ Az ENSZ Biztonsági Tanácsának 713. sz. határozata (1991. szept. 15.)

¹⁹⁰ ARSOVSKA, KOSTAKOS (2008): i.m. 360-361 o.

¹⁹¹ A szállítmányt Budapesten ellenőrizték

¹⁹² Az albán lakosság a Berisha-kormányt tette felelőssé annak a befektetési alapnak a csődje miatt, amely piramisjáték-szerűen osztotta vissza a bevételeket, így rövidesen bedőlt a szisztéma. A rendelkezésre álló források szerint a lakosság mintegy háromnegyede elvesztette amúgy is szűkös megtakarításait. A következmények anarchikus állapotot idéző utcai zavargások voltak.

¹⁹³ MITIC, VASILIEVSKI i.m. 61. o. Becslések szerint kb. 300000 db lőfegyver juthatott ekkor pl. Macedóniába.

Sok ilyen fegyver jutott illegális csatornákon keresztül a környező országokba. Több szerző szerint így vált a Nyugat-Balkán az illegális lőfegyver-kereskedelem egyik meghatározó központjává. A fegyverek mennyiségének magyarázata itt is történelmi előzményekre vezethető vissza, nevezetesen a kommunista albán diktátor Enver Hodzsa Titóhoz hasonlóan erős hadseregben és komoly készletfelhalmozásban gondolkodott. Ennek következtében az országban több olyan raktárbázist is létesítettek, ahol nagy mennyiségű fegyvert és hadianyagot tároltak. Ezek a készletek váltak a kormányellenes zavargásban részt vevő erők martalékává, utánpótlást biztosítva pl. a Koszovói Felszabadítási Hadsereg részére. A rendelkezésre álló források több tízezer (helytelenül) kínai AK–47-esnek mondott lőfegyvert (helyesen: 56 típus, ld. melléklet) említene, amely ebben az időben (1997–2002) szervezett bűnözői csoportok közreműködésével különböző, a régióban működő politikai indíttatású fegyveres formációkhoz került¹⁹⁴.

A 2001-es macedóniai etnikai konfliktusban a macedón lakosság felfegyverzése Albániából és Szerbiából származó fegyverekkel történt. Koszovó, amely akkor még a nemzetközi közösség átmeneti igazgatása alatt állt a NATO vezette KFOR támogatásával, a korábbi (1998–1999) harcokból származó készletekből juttatott Macedóniába a könnyen átjárható, gyenge ellenőrzöttségű határokon. Ezen készletek forrása a fentebb kifejtettek szerint Albánia volt.

A délszláv háborút követően az addig beáramlott, illetve már korábban meglévő fegyverek, hadikészletek hasztalanná váltak, értéküket veszítették. A szervezett bűnözés fokozatosan elkezdte kiáramoltatni az addig befelé érkező fegyvereket. A célterületek a háborús, illetve konfliktuszónák, valamint Nyugat-Európa lettek.

A kutatások szerint kis- és nagytételben folyó illegális fegyverkereskedelmet legalább öt főből álló, egymás tevékenységét szervezett módon segítő, többnemzetiségű bűnözői csoportok végezték. A 2000-es évek kezdetén több információ keletkezett arra, hogy a Nyugat-Balkán országaiból származó fegyverek és egyéb hadianyagok¹⁹⁵ az akkor még aktív Real IRA és a baszk ETA terrorszervezetek megrendelésére készültek leszállításra. Ezeket a szállítmányokat a hatóságok lefoglalták, az elkövetésben résztvevőket elfogták. Erre az időre tehető a régió különböző államai bűnügyi és igazságügyi együttműködésének kezdete.

Az EUROPOL 2011-es jelentése¹⁹⁶ még hosszabb jövőt prognosztizált a problémának. Ennek a feltételezésnek az alapja a valószínűsíthetően Albániában, Bosznia-Hercegovinában, Horvátországban, Koszovóban, Macedóniában, Montenegróban és Szerbiában felhalmozott készletek léte. Az Európai Unió és tagállamaiba irányuló illegális lőfegyver-kereskedelem szempontjából Bosznia-Hercegovina és Szerbia rendelkezik a legnagyobb illegális fegyverzeti potenciállal, amely bűnözői körök vagy terroristák kezébe juthat, de nem szabad elfelejteni az egyes instabil régiókat Ázsiában, Afrikában vagy akár Dél-Amerikában.

¹⁹⁴ ARSOVSKA, KOSTAKOS (2008): i.m. 362. o.

¹⁹⁵ ARSOVSKA ÉS KOSTAKOS (2008) idézett művében több esetleírás is található a Nyugat-Európába irányuló illegális fegyverkereskedelem konkrét példáiról (365-367 o.)

¹⁹⁶ Az Europol 2011-ben kiadott, az európai szervezett bűnözésre vonatkozó fenyegetésvértékelési jelentése (OCTA-jelentés)

A szervezett bűnözésre jellemző további bűncselekmények

Egy 2014-ben, az Európai Unió támogatásával készült jelentés¹⁹⁷ a fentiekén túl a vám- és különösen az ÁFÁ-ra elkövetett adócsalást emeli ki, mint a szervezett bűnözői körökre jellemző bűncselekményt. Nem szabad megfeledkeznünk az 1990-es évek közepétől kezdődően a szervezett gépjárműlopásokról, amelyek főleg Nyugat-Európa, volt a célpontja, de hazánkban is jelentős számú gépkocsit loptak nyugat-balkáni szervezett bűnözői körök.

A cigaretta csempészet hosszú ideig jövedelmező „vállalkozás” volt sok, a régióban tevékenykedő bűnözői csoportnak. A magas adóval terhelt ún. jövedéki termékek mindig a csempészet kedvelt árucikkeinek számítottak, illetve számítanak ma is a világ minden táján. A csempésztevékenység mind a helyi, mind pedig a világmárkákat érinti. Külön „üzletága” a cigaretta csempészetnek a különböző helyi gyárakban előállított hamis cigaretta kereskedelme. Ezekben az esetekben a gyenge minőségű dohányból főleg Bosznia-Hercegovinában és Macedóniában lévő gyárakban állítottak elő hamis márkajelzésű cigarettát.

A montenegrói cigaretta csempészzel kapcsolatban a nemzetközi sajtóban olyan hírek keringtek, miszerint a tevékenységhez állami segítség is járult magas szintű politikai támogatással. Az Olaszországba tartó tengeri csempészhajókat a montenegrói parti őrség hajói kísérték hazai vizeken. A problémakört napjainkban a kelet-balkáni gócpontként azonosítják, melynek központja Bulgária¹⁹⁸

Napjainkban a szervezett bűnözői körök Nyugat-Balkánon is beszivárogtak az informatika világába. A technikai, technológiai fejlődés és a gyors globalizációs trendek hozzájárultak a szervezett bűnözés újfajta tevékenységeinek kifejlődéséhez, amely növekvő fenyegetést jelent társadalmi szinten. A high-tech bűnözés eszköztára megjelent a bűncselekmények elkövetési módjaiban, megváltoztatva azokat. Ezekre a kockázatokra, fenyegetésekre a törvényhozásoknak jogalkotói, a hatóságoknak jogalkalmazói szinten is folyamatosan választ kell adniuk. A régió országaiban a bűnüldöző hatóságok és igazságszolgáltatási szervezetek reformja elengedhetetlen volt, mivel a korábbi érából örökölt, hatékonyságukat tekintve egyébként is komoly kihívásokkal küzdő struktúrák tarthatatlanokká váltak. A reformok megkezdéséhez és lebonyolításához az Európai Unió, illetve más államok és nemzetközi szervezetek (pl. USA) több felületen is komoly segítséget nyújtott és jelenleg is támogatja régió közigazgatását és igazságszolgáltatását¹⁹⁹.

¹⁹⁷ Armin Kržalić, PhD (editor): Study of organised crime in Bosnia and Herzegovina (2014)

¹⁹⁸ Francesco CALDERONI et al: The Eastern Balkan Hub for Illicit Tobacco (2016) 10.o.

¹⁹⁹ Id. pl. koszovói twinning program 11.o.

A régió egyik legnagyobb problémája a korrupció, amely az egész társadalmi létet átszövi, egyes szerzők pl. a Milosevics-rezsim Szerbiáját „maffiaállamnak” nevezték, bár a többi ország sem volt mentes az egész magas politikai szinteket érintő korrupciós ügyektől. A szervezett bűnözői körök befolyásukat gyakran korrupció útján érvényesítették (Erre nem mindenhol volt szükség, mert gyakran maguk váltak politikusokká). A korrupcióról, korrupciós bűncselekményekről általában elmondható, hogy azok leggyakrabban más bűncselekményekhez kapcsolódnak, azok elősegítését szolgálják. A szervezett bűnözők által elkövetett korrupciós cselekmények gyakran a bűnüldözést, igazságszolgáltatást célozzák, azért, hogy a velük kapcsolatban folyó hivatalos eljárásokat megakadályozzák, lelassítsák. Újabban a negyedik hatalmi ágként említett média korrupcióval való befolyásolása is előfordul, ilyenkor a különböző sajtótermékekben a bűnözői kör által befolyásolt szerzők akár az ellenfél lejáratására, akár a kiderített bűncselekménnyel kapcsolatos felelősség elhárítására, relativizálására vonatkozó tartalmat állítanak elő. Az Európai Tanács által a szervezett bűnözés fogalmának meghatározására alkotott definíciója explicite tartalmazza a korrupciót, mint fogalmi elemet. Újabban a közbeszerzések terén is érzékelhető a korrupció, gyakran a szervezett bűnözés áll a háttérben. Ennek kezelése komoly kihívást jelent az állami szerveknek.

A szervezett bűnözés, ha tevékenységének nincs megfelelő gátja, egy idő után eléri fejlettségének azt a szintjét, hogy kénytelen a legális gazdasági életbe is belépni, mivel anyagi forrásait valamilyen módon lepleznie kell. A bűnös pénz tisztára mosásához különböző vállalkozásokat alapítanak, melyek segítségével a vagyon eredete elfedhető, a további illegális bevételek elszámolhatók. Az illegális fegyverkereskedelemből megszerzett törvénytelen hasznot a szervezett bűnözői körök egy idő után kénytelenek lettek legális vállalkozásokba forgatni. Ennek célja részben a bevétel legalizálása (pénzmosás), részben annak befektetése. A tapasztalatok szerint a vendéglátás-turisztika, illetve az építőipari vonal vált népszerűvé. Ezek a tranzakciók a legális vállalkozások versenyképességét nyilván hátrányosan érintik, továbbá előfordul, hogy ezek az illegális fegyverkereskedelemmel foglalkozó körök egymás közt is fegyverrel rendezik a konfliktusaikat, amely a társadalom biztonságérzetét negatív irányba befolyásolja.

A pénzmosás felderítésére és visszaszorítására az EU standardnak megfelelően Pénzügyi Információs Egységeket hoztak létre a régió összes országában²⁰⁰. A felderítés hatékonyságát itt is a politika és szervezett bűnözés összefonódása gátolja. A szervezett bűnözői körök egyre kifinomultabb módszereket alkalmaznak az állami döntéshozók befolyásolására.

Következmények

Az illegális fegyverkereskedelem végfelhasználói egyrészt a terrorista szervezetek, felszabadítási mozgalmak, gerilla csoportok és milíciák a világ különböző részein lévő konfliktuszónákban. A délszláv háború fegyverei nagy mennyiségben jelentek és jelennek meg Afrika és a Közel-Kelet konfliktuszónáiban.

²⁰⁰ Egmont Group (155 pénzügyi információs egység nemzetközi szervezete) tagok listája: <https://egmontgroup.org/en/membership/list>

Másrészről, az amerikai kontinensen és Nyugat-Európában a szervezett bűnözői körök is gyakran élnek a fegyveres konfliktusrendezés lehetőségével, melyhez a fegyvert valamilyen illegális csatornán keresztül szerzik be. Ezen felül a löfegyverrel elkövetett különböző erőszakos bűncselekmények pl. rablások elkövetéséhez is illegális löfegyvert használnak.

Végül a közelmúltban leginkább reflektorfénybe került, Nyugat-Európában végrehajtott terrorcselekmények elkövetői is illegális forrásból, jellemzően csempészet útján Kelet-Európából, illetve a Balkánról származó löfegyverekkel követték el tetteiket, jellemzően AK (Kalasnyikov) variánsokkal. Egyes források szerint a 2015. november 13-án elkövetett párizsi (köztük a Bataclan nevű szórakozóhelyen 100-nál több áldozatot követelő) merényletek között volt olyan helyszín, ahol jugoszláv gyártású, Zastava M70 (más szerint M92) típusú karabéllyal követték el.

A források szerint a fegyvert korábban legális úton exportálták az USA-ba sport célú löfegyverként, és onnan került ismeretlen módon az Európai Unió területére. Érdekes, egyben sajnálatos megállapítás, hogy az USA-ban végrehajtott fegyveres merényletek szinte kizárólag hazai gyártású hosszú fegyverrel (AR–15 klónnal) illetve külföldi származású, de hazai gyártású pisztollyal (Glock) történtek²⁰¹.

Az illegális fegyverkereskedelem, különösen az import, közvetlen és közvetett fenyegetést jelent magára az állam biztonságára is. Közvetlen a veszély akkor, amikor nagy mennyiségű löfegyver áramlik be az országba. Közvetett fenyegetést jelent, hogy ha a behozatalt szervezett bűnözői körök végzik, mivel a profit elérése érdekében történő tevékenységük során más bűncselekményeket is elkövetnek és végső soron tovább rontják az adott állam biztonsági szintjét²⁰².

Szerbiában a 2000-es évek derekán az összes elkövetett emberölés 64%-ka illegális löfegyver használatával történt.

A 2003-ban Macedóniában 7500 db illegális löfegyvert koboztak el a lakosságtól, melyek a délszláv háború után maradtak meg a házaknál. Koszovóban közel 10000 db fegyver és 5 millió db lőszer koboztak el illetve szolgáltatottak be a hatóságok részére. Horvátországban 2007 és 2011 között közel 60000 db fegyvert illetve robbanószer került a hatóságok birtokába²⁰³.

Az illegális löfegyver-kereskedelem által közvetített biztonsági fenyegetettség nemcsak az egyes államokra, illetve a régióra van hatással, hanem az kihat egész Európára is. Azonban túltekintve a szervezett bűnözés által érintett területen, az illegális, kontroll nélküli fegyvergyártás és -kereskedelem globális szinten is biztonsági kockázatot jelent. Az ellenőrzés hiánya vagy felületes volta a háborús övezetek és konfliktuszónák fegyverrel való ellátását segíti elő, amely magában hordozza a lokális harcok kiterjedésének veszélyét, amely beláthatatlan humanitárius, gazdasági és politikai következményekkel járhat. Nem tárgya jelen tanulmánynak a különböző nemzetközi, illetve multilaterális szerződések elemzése a témában, azonban csupán a különböző, jelenlegi is zajló helyi konfliktusokról szóló hírekből is kiolvasható, hogy a szembenálló feleket különböző nagyhatalmak fegyverekkel, lőszerrel és egyéb hadianyaggal támogatják, amely támogatások nemzetközi jogi háttere, megalapozottsága gyakran kétséges.

²⁰¹ Josh HARKINSON: Fully Loaded: Inside the Shadowy World of America's 10 Biggest Gunmakers (2016)

²⁰² MITIC, VASILIEVSKI i.m. 59. o.

²⁰³ MITIC, VASILIEVSKI i.m. 64-65 o.

Amint azt a volt jugoszláv utódállamok példáin is tapasztalni lehetett, a konfliktuszónák stabilizálódása után még esetleges nemzetközi segítségnyújtás esetén sem garantálható, hogy az ott felhalmozott fegyverkészletek egy része – már jellemzően valamely szervezett bűnözői csoport közreműködésével – el ne induljon illegális módon más krízisövezetbe vagy különböző bűnözői körök felé Európába, a Közel-Keletre, Ázsiába illetve az amerikai kontinensre. A kézi lőfegyverek, azok relatíve kis súlya, könnyű rejtethezőségük és gyors szállíthatóságuk révén mindig könnyű haszonszerzési lehetőség lesznek a szervezett bűnözői köröknek, nemzetközi szinten is biztonsági fenyegetést jelentve ezzel.

Megoldások, javaslatok

A vázolt problémára adott válaszokat csoportosíthatjuk az intézkedést fogantató szervek, szervezetek szintje szerint nemzeti és nemzetközi, az intézkedések jellegét tekintve pedig adminisztratív és bűnüldözési-biztonsági jellegű intézkedések, megoldások.

A háborúk elültével az USA olyan speciális programot hozott létre és szponzorált, amely a délszláv államok hadseregei többletet képező fegyverkészleteinek megsemmisítését célozta. Különösen a terroristák által is használható fegyverek kerültek a tevékenység fókuszába. Ezen felül az ENSZ Albániában az 1997-es felkelés és az azt követő anarchia után fegyverleadási programot hirdetett a lakosság részére. Ilyen kezdeményezések a régió más országaiban is voltak, egyes szerzők azonban vitatják e kampányok, intézkedések eredményességét, hatékonyságát. Tíz évvel ezelőtti becslések²⁰⁴ szerint még nagy mennyiségű lőfegyver volt illegálisan a lakosság birtokában, illetve több olyan raktárkészletről is lehetett tudni, melyek őrzése komoly kíváncsalmakat hagyott maga után.

Adminisztratív oldalon a korábbi laza szabályok helyett megjelent a fegyvertartás hatósági ellenőrzése, nyilvántartása, a fegyvertartási célok tisztázása, egységesítése. A fegyverek nyilvántartásba vétele és jelzése szintén fontos feladat. Ilyen törvények és alacsonyabb szintű normák születtek Szerbiában, Horvátországban és Macedóniában.

Az ENSZ támogatásával 2002 óta működik a Könnyű és Kézi lőfegyverek Ellenőrzésének Dél-Európai Központja (SEESAC: The South Eastern and Eastern Europe Clearinghouse for the Control of Small Arms and Light Weapons). Feladata a Kézilőfegyverek és könnyűfegyverek proliferációjának, visszaélésszerű használatuknak ellenőrzése nemzeti és regionális szinten, hozzájárulva ezzel a fejlődéshez, stabilitáshoz és biztonsághoz a térség országaiban.

A konkrét feladatai között van a régió államai közötti együttműködés, a tudásbázis és az információcsere erősítése, részt vesz a fegyver- és lőszerraktárak biztonsági szintjének emelésében, segítséget nyújt a fegyverek nyomon követéséhez szükséges jelzések, nyilvántartások kialakításában, kezelésében, továbbá kampányokat szervez a tudatos fegyvertartás és az illegális fegyverek birtoklása ellen.²⁰⁵ Az államok kezdik felismerni az együttműködés szükségességét az alapvető nemzeti érdekek tiszteletben tartása mellett. Több bilaterális és multilaterális egyezmény is létrejött, illetve tárgyalás alatt áll a szervezett bűnözés, és kifejezetten az illegális lőfegyver-kereskedelem visszaszorítására.

²⁰⁴ Megjegyzendő azonban, hogy az illegális lőfegyverek számának becslése rendkívül nehéz feladat, mivel több ismeretlen tényező alapján kell legalább az adott földrajzi területre vonatkozóan viszonylagosan összehasonlítható számokat mondani. A Small Arms Survey becslési módszertana jónak mondható, bár ott is felfedezhetők olyan hibák, amelyek nagy mértékben el tudják téríteni a becsült értékeket.

²⁰⁵ Bővebben: <http://www.seesac.org/About/>

Előremutató kezdeményezés a kifejezetten a dél-európai illegális fegyverkereskedelem felderítésére és visszaszorítására létrehozott Dél- Európai Fegyverszakértői Csoport, amely a térség országainak szakembereit tömöríti és információ és tapasztalatcserével, valamint képzéssel segíti az eredményes felderítést. (SEEFEG–Southeast European Firearms Expert Group)²⁰⁶

Fontos megemlíteni az ENSZ Globális Fegyver Programját, melyet a UNODC kezel. A nyugat-balkáni régióban más, szervezett bűnözéssel kapcsolatos tevékenység mellett képzettségekkel támogatja a helyi hatóságokat.

A nemzetközi szinten kialakult tapasztalatok segítséget nyújthatnak abban, hogy a szükséges szakértelmet biztosítsák, a pártatlan, érdektől mentes döntéshozatalt elősegítsék.

Egész Európa, de különösen a terrorfenyegetettséggel súlyosabban érintett Nyugat-Európai államok érdeke, hogy a forrásoknál szüntessék meg a terrorcselekmények elkövetőinek utánpótlását. A térség illegális fegyverkereskedelmének kontrollja, az elkövetők és az általuk csempészett fegyverek felderítése szempontjából kiemelendő az EUROPOL és az INTERPOL tevékenysége, melyek elemző és koordinációs tevékenységükkel, a tagállamok közötti információcsere elősegítésével és szakértői támogatásukkal egyre növekvő számban derítenek fel lőfegyverek illegális kereskedelmével kapcsolatos bűncselekményeket.

A UNODC már idézett 2015-ös jelentése több olyan problémát is azonosított, amelyek hátráltatják az illegális lőfegyver-kereskedelem sikeres és hatékony felderítését. Eszerint az eredményes felderítő tevékenység kulcsa az új trendek figyelése, megismerése, elemzése és a témával foglalkozó szakemberek (így a fegyverszakértők, nyomozók, ügyészek) tájékoztatása, továbbá ezen szakemberek folyamatos képzése, részükre szakértői fórum biztosítása.

²⁰⁶ Az erről szóló dokumentumot 2015. 10. 29-én írták alá Albánia, Bosznia-Hercegovina, Koszovó, Macedónia, Montenegró és Szerbia képviselői a macedóniai Ohridban.

1. Definíciós problémák

Ahogy magának a szervezett bűnözésnek sincs nemzetközileg egységesen elfogadott meghatározása az etnikai alapú szervezett bűnözés definiálásával sincs egyszerű dolgunk. Amennyiben a magyar kriminológiai szakirodalomban sarokkönek tekintett Dános Valér-féle meghatározást vesszük alapul, mely szerint a szervezett bűnözés az „**össz-bűnözés sajátos alstruktúrája**” melyet professzionális bűnözők és az általuk végrehajtott bűncselekmények képezik, az etnikai alapú szervezett bűnözés nyilván ezen belül alkot egy további halmazt. Természetesen ezzel még csak egy kicsit kerültünk közelebb a vizsgálatunk tárgyát képező problémához, a bűnözés, a szervezett bűnözés struktúrájának további elemzése szükséges.

Az nyilvánvaló, hogy egy országban jelenlévő szervezett bűnözés messze nem tekinthető homogénnek, különböző fejlődési szakaszban lévő, különböző felépítésű és működési szisztémájú, végül különböző személyi összetételű struktúrák alkotják. Mindezek mellett nem szabad megfeledkezni a más országok szervezett bűnöző csoportosulásaival való kapcsolatokról, azok ideiglenes vagy tartós jelenlétéről, az úgynevezett **nemzetközi dimenzióról**. Egy ország bűnözése, benne a szervezett bűnözés vonatkozásában tehát a nemzetközi dimenzió egyszerre jelenti az ország területén tartózkodó és bűnöző személyeket, csoportosulásokat, az általuk elkövetett bűncselekmények mennyiségét és minőségét (típusait és módszereit), illetve a hazai bűnöző személyek és csoportosulások más országok irányába megnyilvánuló személyi és gazdasági kapcsolatait, külföldön vagy nemzetközi relációban megvalósuló bűnös tevékenységeit, végül a bűnözésből származó illegális vagyonok nemzetközi mozgását.

Mindezek alapján egy ország szervezett bűnözésének vizsgálata során meg kell különböztetni **honos és nemzetközi szervezett bűnözői struktúrákat**, minőségi és fejlettségi szintjüket figyelembe véve a skála a csoporttól a bűnszervezeten át a maffia szintig terjed. A vizsgálódást tovább bonyolítja, hogy a honos kategórián belül is megkülönböztethetünk homogén vagy éppen heterogén összetételű szervezeti formákat, attól függően, hogy van-e vezetésében vagy tagságában külföldi bűnöző személy.

A problémát még tovább árnyalja az a vizsgálati szempont, hogy a honos bűnözői struktúrák is állhatnak homogén vagy kevert hazai etnikumokból, esetünkben magyarországi etnikai elemekből, mint azt a Szervezett Bűnözés Elleni Koordinációs Központ (SZBEKK) egy korábbi elemzése mutatja. A 2000-ben létrehozott, közvetlenül a kormány alá rendelt elemző és koordinációs szerv egy 2007-ben készült helyzetelemzésében az ország területén akkor detektált bűnszervezetek részletes vizsgálatával pontos képet adott a hazai szervezett bűnözés etnikai viszonyairól.²⁰⁷

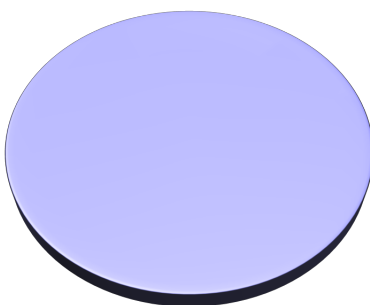
Már akkor felmerült, hogy lehet-e, jogi szempontból pedig szabad-e etnikai alapon vizsgálni, kategorizálni a bűnelkövetőket, bűnözői– ezen belül szervezett bűnözői – struktúrákat? Ez a szakmai vita elég erőteljesen lángolt fel az olaszliszkai lincseléses emberölés, majd a romák elleni emberölés-sorozat idején, végül a Marian Cosma sérelmére elkövetett leszámolás-jellegű emberölés kapcsán. Láthatóan ellentétes véleményt képviselt a politika, a szakpolitika, a jogvédők és bűnüldözés-igazságszolgáltatás álláspontja.

²⁰⁷ Háttér tanulmány a Rendőrségi Stratégiához SZBEKK 2007

A probléma tudományos igényű feldolgozására tovább kellett várni, azonban elmondható, hogy mára megtalálható a hazai szakirodalomban is, elegendő ezúttal csak utalni M. Tóth Balázs 2011-ben készült doktori értekezésére, melynek témavezetője Dr. Bragyova András korábbi alkotmánybíró volt.²⁰⁸ A disszertáció a bűnözés etnikai jellegét érintő jogelméleti gondolkodás fő irányzatait összegzi. Témánk szempontjából különösen hangsúlyosnak tekinthető a doktori dolgozat VII. fejezete, mely - uniós kitekintéssel - az **„Etnikai adatgyűjtés hazai szükségessége és lehetőségei”** címet viseli, kitérve az adatgyűjtés, adatkezelés speciális szabályaira és követelményeire.

A Szervezett Bűnözés Elleni Koordinációs Központ válasza erre a kérdésre egyértelmű és világos volt: ha sértetti oldalon lehet vizsgálni az etnikai jelleget, akkor nyilvánvalóan elkövetői vonatkozásban is. Igazolja továbbá az Europol gyakorlata, ahol a szervezett bűnözés éves (majd kétéves) elemzéseiben (OCR, OCTA, SOCTA) fontos vizsgálati szempont a bűnözői struktúrák etnikai jellege (lásd ROCTA).²⁰⁹ A SZBEKK elemzés kivonatos formája, publikus változata bekerült a rendőrség akkor készülő átfogó stratégiájának tervezetébe, át lett adva a stratégiát készítő munkacsoportnak. Az elemzés három kategóriába sorolva vizsgálta a hazai szervezett bűnözés szerkezetét: kizárólag magyar irányítású és összetételű, külföldi irányítású és összetételű, végezetül magyarországi etnikai jellegű és összetételű bűnözői struktúrákat megkülönböztetve. Az alábbi diagram igen szemléletesen mutatja be a magyarországi szervezett bűnözés elemzés kori állapotát.

A felderített bűnszervezetek megoszlása irányítás szerint

Témánk szempontjából ezúttal a torta legkisebb szelete az érdekes, a tíz évvel ezelőtti kutatás szerint a hazai szervezett bűnözést alkotó bűnszervezetek 16%-a állt külföldi (főleg arab, orosz, ukrán, török, kínai) etnikai irányítás alatt. Hasonló megállapítást tett az Europol által ugyan ezen időszakban készített elemzés, mely az EU valamennyi tagállamának szervezett bűnözését vizsgálta. Magyarországra vonatkozó helyzetelemzése szerint a **„szervezett bűnözés által közepesen fertőzött, belső szerkezetét vizsgálva a honos bűnszervezetek a meghatározók...”**²¹⁰

²⁰⁸ M.Tóth Balázs: Az etnikai profilalkotás a bűnmegelőzésben és a bűnüldözésben Miskolc 2011

²⁰⁹ Europol ROCTA: Russian Organised Crime Threat Assessment (Orosz Szervezett Bűnözés Fenyegetettségértékelése) 2008

²¹⁰ Europol OCTA- Organised Crime Threat Assessment 2006

Kritikaként megfogalmazható az előbbi ábrával szemben, hogy ez egyetlen évet bemutató „pillanatkép”, másrészt, hogy csak a bünszervezeti szintet elérő (vagy azt meghaladó, a maffiaszintet elérő) szervezett bűnözői struktúrákat tartalmazza. A kritika szakmai - tehát bűnüldözési, felderítési - szempontból valóban jogos, tudományos szempontból viszont védhető. Egyrészt ezen módszertan és azt alátámasztó jogi háttér alapján a rendelkezésre álló információk és adatok alapján bármikor elvégezhető. Másrészt a hazai büntetőjog által definiált legnagyobb társadalmi veszélyességet hordozó bűnözői struktúrára a bünszervezeti formációra koncentrálnak. Mielőtt arra válaszolnánk, hogy mi szükség van a bűnözés, jelen esetben a szervezett bűnözés etnikai alapú vizsgálatára, nézzük meg mit is jelent maga a kifejezés, az **etnikum**:

1. Idegen szavak gyűjteménye:

Népesség, **nép***csopot*; egy nép jellegzetes sajátosságai,

2. Szómagyarító:

Történelmileg kialakult, az összetartozás tudatával, valamint **közös nyelvvel, kultúrával** és hagyományokkal rendelkező népességet értünk. Ezen belül a kisebb létszámú, zártabb etnikumokat az etnikai közösség, törzs vagy néprajzi csoport (etnikai csoport, etnokulturális csoport, helyi népcsoport).

3. Magyar Elektronikus Könyvtár:

Olyan közösség, amelyet a tartós együttélés, a közös történelmi múlt mellett a területi, gazdasági, nyelvi kulturális egység és a kultúrában megnyilvánuló közös lelki sajátosságok, értékrend jellemeznek.

Mindhárom meghatározásban fellelhetők a bűnözés vonatkozásában fontos elemek: egy nép, népcsoport „jellegzetes sajátosságai”, a közös történelmi múlt, hagyományok, kultúra általi összetartozás, azonos értékrend, nyelvi azonosság stb. Mindezek ismeretében már választ tudunk adni a korábban felvetett kérdésre. A szervezett bűnözésnek van tehát egy olyan része, specifikuma, melynek elkövetői oldalát vizsgálva etnikai eredetet, etnikai vonatkozásokat tudunk azonosítani. Ezek a specifikumok viszont kihatnak a felderítésre és sok esetben a bizonyításra, tehát speciális ismereteket, sőt ezen etnikai bűnözésre specializált személyeket, szervezeteket igényel.

Fenti fejtegetés könnyen igazolható egyrészt a hazai bűnüldözési tapasztalatokkal, másrészt az Europol által kialakított és immár évtizedek óta folytatott gyakorlattal. Az Európai Unió 1995-ben létrehozott Rendőrségi Hivatala a bűnözés nemzetközi jellegéhez igazodva következetesen gyűjti és elemzi a Közösség egészét és tagállamait fenyegető etnikai jellegű bűnözésre vonatkozó információkat és adatokat.

Hasonló megállapítás tehető az USA szövetségi bűnüldöző szervezetére az FBI-ra vonatkozóan. Észelve az 1990-es évek elején a volt szovjet blokk politikai és gazdasági rendszerváltása után bekövetkezett változásokat az orosz szervezett bűnözés megismerése, felderítése, visszaszorítása érdekében előre tolt „hadállásokat” létesített Európában. Első lépcsőben jogi attasékat telepített az USA bécsi nagykövetségére, majd irodát nyitott Szentpéterváron, végül nemzetközi oktatási központot állított fel Budapesten (ILEA²¹¹), mely az amerikai és a magyar állam megállapodásaként 1995-ben nyitotta meg kapuit a volt szovjet érdekszféra bűnügyi szakemberei számára.

²¹¹ FBI International Law Enforcement Academy oktatási anyag 1995.

Magyarországot történelmi múltja és földrajzi elhelyezkedése alapján a különböző népcsoportok (etnikumok) olvasztótégelyének is tekintik. Nem tárgya ezen fejezet részének mindezek részletezése csupán annak megállapítása, hogy már a bűnözés mennyiségi és minőségi átalakulását nagymértékben befolyásoló rendszerváltás előtt is számolni kellett bűnüldözési szempontból az etnikai bűnözéssel, még pedig a hazánk legnagyobb arányú népcsoportját alkotó cigány (ma úgy mondjuk roma) bűnözéssel.

Teljesen hibás „jogvédő” felfogás az elmúlt évtizedekben ezt a megközelítést erős támadásnak vetette alá. A szakirodalomban mai napig számos dokumentum fellelhető, mely a bűnözés (cigány) etnikai jellegű kutatásait foglalta össze, több nagytekintélynek örvendő kriminológus és bűnügyi szakember tollából. Közülük kettőt kívánok megemlíteni: az első, Dr. Gönzöl Katalin kriminológus, aki a demokratikus átalakulás utáni - tehát már a már jogállami keretek között működő - országgyűlés állampolgári jogok biztosa pozícióját is betöltötte (1995-2001). Másodikként Tonhauser László r. ezredesst kívánom megnevezni, aki a rendőrség bűnügyi szolgálatánál a cigány vonalvezető pozíciót töltötte be, specialistaként a rendszerváltást megelőzően. Beszélte a nyelvüket, ott volt minden jeles ünnepükön, búcsúikon, a vajdák választásán és temetésein, miközben természetesen bűnügyi felderítő munkát végzett körükben.

A hazai roma etnikumhoz kapcsolódó bűnözés nagy hasonlóságot mutat a kutatás más fejezeteiben ismertetett szicíliai és albán etnikumhoz kapcsolódó bűnözéssel: sajátos nyelv, nyelvjárás használata, vérségi-családi kötelék, a vérbosszú intézménye, a saját törvényeik alkalmazása. A cigányvajda pozíció viszont nagyfokú hasonlóságot mutat az orosz bűnözéssel kapcsolatban későbbiekben bemutatott vor'v zakonye pozícióval. Minkettől a népesség belső törvényeit felügyelő és használó bírói pozíciót lát el a közösségen belül kialakult konfliktusok esetén.

Az állam ezek szerint bizonyos (térbeli és időbeli) körülmények között tudomásul veszi, hallgatólagosan elismeri, hogy párhuzamos társadalmi struktúrák jönnek létre, saját belső normáikkal, elutasítva a többségi társadalom, az állam által kialakított normarendszert. Ez az út vezet a szervezett bűnözés, majd annak maffiaszintjének kialakulásához, mely Giovanni Falcone bíró szavai szerint: **„Ott jön létre, ahol sajnálatos módon nincs jelen az állam.”** Tegyük hozzá gyorsan, hogy nem feltétlen földrajzi értelemben, hanem kellő erővel és hatékonysággal.

Ezek ismeretében talán nem volt véletlen, hogy Tonhauser László r. ezredes az ország - és benne a rendőrség - demokratikus átalakulását követően a hazai és nemzetközi szervezett bűnözés elleni első specializált rendőri egység vezetője lett. Az sem véletlen ebből fakadóan, hogy a hazai etnikumok közül éppen ebben a népcsoportban alakult ki legkorábban és legerősebben a szervezett bűnözés (prostitúcióhoz kapcsolódó élősdű bűncselekmények, szexuáliscélú emberkereskedelem, védelmi zsarolás, zseblipás, színesfémlopás, a trükkös lopások különböző formái, jövedéki termékek csempészete és illegális árusítása stb.). Itt utalnék vissza a sajtó-diagramunk második szeletére, mely arról tanúskodik, hogy a vizsgált időszakban a magyarországi szervezett bűnözésben jelen lévő regisztrált bűnszervezetek 24%-a roma irányítású, roma összetételű volt!

Mindezek igen jól igazolják, hogy jogi szempontból igen is szabad, szakmai szempontból pedig igen is szükséges, sőt a lakosság közel egytizedét kitevő népcsoport vonatkozásában nagyon is indokolt a bűnözés etnikai vetületeivel foglalkozni. Hosszú évtizedeken keresztül és persze bizonyos mértékben jelenleg is a hazai bűnözésben a honosnak tekinthető cigány/roma etnikum volt a meghatározó. Jellegzetes bűncselekmények, elkövetési módok és módszerek miatt eljárási akták ezreivel és abból kinyert modus operandi nyilvántartási adatokkal igazolható.

Témánk szempontjából ennek a rövid bemutatása csupán a szervezett bűnözés strukturális vonatkozásai szempontjából bír jelentőséggel, **kutatásunk tárgyát a nemzetközi jellegű etnikai bűnözés, azon belül az „orosz” szervezett bűnözés képezi.** Mielőtt azonban részletesen foglalkozunk az etnikai bűnözés ezen területével a bevezető rész lezárása céljából szükségesnek látszik tisztázni - az Europol korábban idézett megállapításával némileg vitába szállva - ismertetni a magyarországi szervezett bűnözés teljes etnikai szerkezetét, benne a vizsgálatunk fő elemét jelentő „orosz” etnikummal.

Természetesen megint nagyon pontosnak és tárgyszerűnek kell lenni, hiszen nem mindegy, hogy az ország mely időszakát és mikori állapotát vizsgáljuk. Praktikus a hazai és kelet-közép-európai bűnözés állapotát nagymértékben befolyásoló rendszerváltás utáni éveket alapnak tekinteni, majd annak közel 30 éves fejlődését követő jelen állapottal összevetni.

Mindez magyarázatot ad az Europol által 2007-ben megfogalmazott helyzetértékelésre, mely időszakban már hazánkra valóban a honos szervezett bűnözés volt a jellemző. Persze nem kizárólag, hanem a meghatározó hazai és nemzetközi etnikumok mellett.

A rendszerváltást megelőzően hazánkban külföldi etnikumként az arab, bolgár, török, lengyel bűnözés volt jelen. Az arabok az illegális valutakereskedelemben, a törökök a csempészetben (benne a kábítószer-csempészet), a bolgárok és lengyelek főleg a vagyonelleni bűnözés területén jelentettek fokozott bűnügyi problémát, a köztük és a hazai lakosság között kialakult konfliktusok nagyon ritkán torkolltak élet és testi épség elleni bűncselekményekbe. Ők alkották azonban a kialakuló hazai szervezett bűnözés külföldi etnikai szegmensét.

Az 1989-es politikai és gazdasági rendszerváltás átrajzolta Magyarország bűnözési térképét, a határok megnyitásával külföldi kereskedők, vállalkozók továbbá hozzájuk kapcsolódó, rájuk települő bűnöző elemek és struktúrák jelentek meg. Jellegzetesen első lépcsőként az úgynevezett volt KGST piacokat lepték meg csempészett áruk tömegével (lengyelek, ukránok, oroszok, grúzok, örmények, vietnámiak, románok stb.). Nyomukban az orosz-ukrán, csecsen szervezett bűnözői csoportok.

Ezt követően kialakultak a kínai piacok, majd kínai üzletek és éttermek, végül létrejött Európa legnagyobb kínai piaca Budapest VIII. kerületében a volt Ganz-Mávag telephelyén, illetve azzal szomszédos épületekben, utcákban. Velük megjelent a kínai és a vietnámi szervezett bűnözés. A körükben elkövetett igen durva rituális jellegű bűncselekmények és azt elkövető személyek származási helye alapján a felderítés akkori információ szerint a TRIÁD szervezetek időszakos jelenléte is igazolható volt.

Ebben az időszakban alakult ki az új szórakoztató és vendéglátópiac, hazai és nemzetközi relációból származó (női, férfi) prostituáltakkal, a hozzájuk kapcsolódó élősdű bűnözői struktúrákkal. A honos szexipart a hazai roma etnikumú bűnszervezetek felügyelték, a nemzetközit az ukránok, a férfi szexipar és az ugyancsak ezidőszakban kialakult „koldusmaffia” a román bűnszervezetek irányítása és védelme alatt állt.

Mindezzel közel egyidejűleg fellángolt a balkáni háború, a Balkánt Nyugat-Európával összekötő heroin-útvonal két ága is hazánkon vezetett át. A jugoszláv polgárháború hatása Magyarországon is érzékelhető volt: háborús menekültek letelepedése, illegális üzemanyagcsempészet az embargós térségekbe, illegális fegyverkereskedelem, félkatonai következményeként félkatonai szervezetek tevékenysége: robbantások, leszámolásos emberölések (lásd Magda Marinko-ügy) stb.

Az 1990-es évek közepétől a jövedéki termékek illegális kereskedelme volt a meghatározó (szesz, cigaretta, ásványolaj, gázolaj). Itt már egyértelműen az ukrán, orosz és a szlovák szervezett bűnözés jelenléte a magyar bűnszervezetekkel való együttműködése, időszakos konfliktusa volt a kiemelt bűnügyi-közbiztonsági, mi több nemzetbiztonsági probléma. Nemzetbiztonsági szintű kockázat jelleget ez a probléma három okból jelentett: egyrészt a jövedéki, főleg az üzemanyagokkal kapcsolatos bűnözés jelentette adó-és vámvesztés gazdaságbiztonsági szintű bevételkiesését okozott. Másrészt a bűncselekménytípus kivitelezéséhez további súlyos bűncselekmények társultak (csalás, okirathamisítás, korrupciós delictumok).

Harmadrészt az olajbűnözéshez kapcsolódó leszámolásos jellegű bűncselekmények az 1996-98 közötti időszakban személyi- és módszerbeli azonosságot mutattak a politikai pártok székházai ellen elkövetett robbantásokkal, terrorcselekmény jelleget öltve. Ebben az orosz-ukrán és a szlovák szervezett bűnözés aktivitása volt kimutatható, ráadásul később hivatalosan visszaigazolt titkosszolgálati háttérrel (lásd OMEGA-művelet)²¹². A felforgató akcióorozat célja a térség országainak destabilizálása volt az euro-atlanti integráció időszakában.

A másik fontos tényező, amit célszerű figyelembe venni az idősík mellett az etnikai szervezett bűnözői struktúrák jelenlétének és nemzetközi kapcsolódásának az intenzitása. Nem szorul hosszú magyarázatra, hogy egy ország bűnügyi fertőzöttsége szempontjából nem mindegy, hogy néhány szervezett bűnöző áll kapcsolatban egymással az országhatár két oldalán, vagy külföldi szervezett bűnöző struktúrák, mi több bűnszervezetek rendezkednek be tartós működésre egy állam területén. Ettől már csak egy probléma lehet nagyobb, ha ezek a bűnszervezetek a maffiaszervezet szintjét elérik. Könnyen igazolható ez a megállapítás az olasz maffia németországi megjelenésével az 1980-as évektől, illetve az orosz maffiacsoportok expanziójával a volt szovjet utódállamokba, majd a szovjet érdekszféra országaiban, így hazánkban is az 1990-es évek közepére.

Hogyan alakult ki az orosz szervezett bűnözés, hogyan érte el a maffia szintet, hogyan vonta ellenőrzése alá a felbomlott Szovjetunió utódállamait, hogyan terjesztette ki érdekkörét a korábbi szovjet blokk államaira, néhány év múlva pedig már egész Európára, majd további három kontinensre, végül hogyan lépett globális együttműködésre a XX. század végének meghatározó maffiaszervezeteivel?

Ez volt a kutatás és ezen értekezés tárgya.

2. Az orosz szervezett bűnözés meghatározása

További definíciós nehézségekkel kell szembenéznünk, amikor az etnikai szervezett bűnözésen belül az „orosz” nevezettet próbáljuk meghatározni. De hát miért? Hiszen a magyar, a szlovák, az olasz, a kínai vagy éppen a kolumbiai esetében nincs semmi gond, akkor az oroszral mi a probléma?

²¹² Vladimír Mitro vizsgálati jelentése a Szlovákia Parlamentje számára 1999.

Az oroszoknak nevezett szervezett bűnözés definiálásával elsősorban Oroszországon és a Független Államok Közösségén kívül van probléma. Orosz, ukrán, csecsen vagy éppen grúz földön a hatóságok meglehetősen pontosan meg tudják határozni, hogy homogén hazai szervezett bűnözői struktúrával állnak-e szemben. Ha nem, akkor melyik másik volt szovjet utódállam bűnözői adják a csoport, szervezet vezetőségét, tagságát. Homogén hazai bűnöző struktúra meghatározása a volt szovjet utódállamokban vagy a vezető neve alapján vagy pedig az általa felügyelt földrajzi terület alapján történik (pl. Szolncevszkaja, Centralnaja, Uralmasevszkaja, Kurganszkaja vagy éppen Anatolij Cserkaszov, esetleg, Oleg Ivanov, Szergej Tyimofejev vezette maffiaszervezet).

Definíciós problémákat tehát külföldön okoz, ahol a felderítő-nyomozó szervek számára nincs elegendő információ a felderítés alá volt etnikai csoport eredetére, kapcsolódási pontjaira vonatkozóan. Mindezek ellenére azonban kénytelenek valami módon azonosítani.

Ettől lett „orosz” az 1990-es évek elején a volt szovjet utódállamokból jelentős expanziós tevékenységbe kezdett, Európára, majd Amerikára kiáramló bűnözés. A hatóságok - és a közvéleményt, a közvéleményt befolyásoló média - egyaránt oroszoknak tekintette a valódi orosz, az ukrán, a grúz, örmény vagy éppen a balti államokból érkező szervezett bűnözői csoportokat. Ráadásul a nem orosz bűnöző csoportok is igyekeztek magukat „oroszoknak” beállítani, ezzel próbálták elhitetni az általuk „megszállt” területeken, hogy részei az akkor már hírhedt „orosz maffiának”. Tehát a szervezett bűnözői csoportok valódi etnikai beazonosítása, valamint a valós bűnözői struktúrába történő besorolása -megfelelő információk és speciális szakmai tudás hiányában – komoly akadályokba ütközött.

Egyedül a csecsen bűnöző struktúrák voltak viszonylag könnyen meghatározhatók, a vezetők és tagok születési helye, nyelve és módszereik alapján, már csak azért is mert mindig önálló homogén etnikai szervezetben működtek, sem ők sem más volt szovjet tagállami bűnözők nem keveredtek velük. Ez visszavezethető többek között a két nép közötti politikai szembenállásra, mely a XX. század végén két véres háborúba torkollott.

Az FBI az Egyesült Államokban mind nagyobb létszámmal és befolyással jelenlévő „orosz” szervezett bűnözői struktúrákat a beszélt nyelv alapján azonosította, ma már egyértelműen kijelenthető, hogy hibásan *orosz nyelvű* szervezett bűnözői csoportokként. Alapját az képezte, hogy a tengerentúlon a beszélt idegennyelv minden típusa oroszoknak tűnt a külvilág, így a hatóságok számára. Ráadásul az ott megjelent orosz szervezett bűnözői csoportokat a Vörös Maffia vagy Orosz Maffia elnevezéssel egységes kategóriába sorolta. Ezt a szakmailag vitatható megközelítést közvetítette, adta át az ILEA más országok bűnüldöző hatóságainak alkalmazható jó gyakorlatként.

Pedig a bűnügyi hírszerzés információi, valamint a büntetőeljárásokból kinyert adatok elemzése teljesen mást mutatott. Egyrészt az Európában –így Magyarországon is – jelenlévő posztszovjet államok bűnözői nem mind orosz területről érkeztek, ebből kifolyólag nem mindegyik anyanyelve az orosz. Az általuk alkotott bűnözői struktúrák is igen szórt képet mutattak, a legelemibb módon verbuválódott zsaroló, rablóbandáktól kezdve, a csempészetre, gépjárműlopásra szakosodott bűnszervezeteken át, az ipari (benne az energetikai vagy hadiipari) továbbá a pénzügyi szolgáltató szektorban befolyást szerző orosz és ukrán maffiaszervezetekig bezárólag. **Ezek ráadásul egyidejűleg voltak jelen Magyarországon bűnöző piacán az 1990-es évek közepén.**

A XX. század végén a nemzetközi szakirodalomból az orosz nyelvű szervezett bűnözés meghatározás lassan eltűnt és helyét az **orosz bázisú** szervezett bűnözés kategória vette át. Ezt is lehet kritikával illetni, a fenti levezetés alapján könnyen belátható, hogy nem teljesen fedi le a valóságot, annyi pozitívuma mindenképpen van, hogy már nem kezeli egységesen orosz nyelvűnek a posztszovjet térségből kiáramló szervezett bűnözést.

E jegyzetresz figyelmes olvasója számára egyértelmű, hogy itt nem felesleges nyelvészkedésről van szó, sokkal nagyobb a jelentősége. A szervezett bűnözés területén folytatott felderítő munka harcot, háborút jelent a szó átvitt és valódi értelmében. Jól igazolja ezt több külföldi bűnüldöző szervezet megnevezése, melyben megtalálható a „combat” kifejezés, ami harcot jelent.

Akiket még ez sem győzött meg ajánlom figyelmébe egy korábbi tanulmányomban²¹³ már idézett, az Egyesült Államok 37. elnökétől Lyndon B. Johnsonnak tulajdonított meghatározást, mely szerint **„A szervezett bűnözés nem más, mint a társadalom ellen folytatott gerillaháború.”**

Igazolható végül azoknak a neves és névtelen áldozatoknak a százaival és ezreivel, akik civilként vagy éppen hivatásuk gyakorlása közben estek el ebben a küzdelemben. Aki túlzásnak tekinti az ezres nagyságrendet, gondoljon egy pillanatra a kolumbiai vagy mexikói kormányerők és a kábítószerkartellek közötti évtizedes háborúra, melynek kb. 70-80 ezer civil és hivatásos áldozata van.

A szervezett bűnözés elleni harc nemcsak távoli kontinenseken követel áldozatokat. Mi sem bizonyítja jobban, mint kortársaink, munkatársaink Vasziliy Balega (ukrán) és Borsos József r. alezredek hősi halála. Igazolható továbbá olasz példákkal, Szicíliában minden évben megemlékeznek a Cosa Nostra elleni harc emblematikussá vált áldozatainak, Giovanni Falcone és Paolo Borsellino vizsgálóbírók meggyilkolásáról. A szervezett bűnözés elleni területen dolgozónak ezekkel a körülményekkel is tisztában kell lenni!

Ha tehát elfogadjuk, hogy a szervezett bűnözés elleni küzdelem harc– biztonságpolitikai szakzsargonban **aszimmetrikus hadviselés** - még pedig a javából, melyet katonai, nemzetbiztonsági és nem utolsósorban a bűnüldözés és igazságszolgáltatás eszköztárával vívunk meg a magukat törvényen kívülinek deklaráló bűnöző struktúrákkal, akkor alapvető szempont az ellenség, az ellenfél, a célpont azonosítása.

3. Az oroszbázisú szervezett bűnözés kialakulása

Korábbi korok ma már klasszikusnak vagy tradicionálisnak nevezett bűnöző szervezetei nyújtanak példát a ma alakuló bűnöző struktúráknak.

A szicíliai Cosa Nostra ott bábáskodott az amerikai olasz maffia a La Cosa Nostra születésénél, hiszen az olasz bevándorlók hozták létre, exportálva a maffiabűnözést az Egyesült Államokba. Megértése, a kontinensen átnyúló kapcsolódási pontok feltérképezése az amerikai hatóságok részéről elképzelhetetlen volt az olasz nyelv, az olasz tradíciók ismerete nélkül.

²¹³ Istvanovszki L: A szervezett bűnözés elleni harc új stratégiája és taktikája Hadtudomány 2015/1-2 pp.139-143

Ami a racionális választ illeti, arra is lehet egy találó idézetet hozni, ami úgy szól, hogy „*Aki a múltat nem ismeri, az nem érti a jelent és képtelen befolyásolni a jövőt.*” Márpedig a korszerű bűnügyi felderítés nem reaktív, hanem sokkal inkább proaktív kell, hogy legyen. Ez különösen igaz korunk két kiemelt biztonsági kockázatára a szervezett bűnözésre és a terrorizmusra egyaránt. Jól igazolható ez az EUROPOL által már a Hágai Programban meghirdetett stratégiával, annak legfontosabb elemeivel: a szervezett bűnözés új típusú elemzése, a proaktivitást igénylő fenyegetettség-elemzés (OCTA, majd SOCTA), illetve az új Európai Bűnügyi Hírszerzési Modell, az ECIM.

Manapság már nem kérdés, hogy szükség van-e a szervezett bűnözés, azon belül egyes etnikai bűnözési területek, így az orosz bázisú szervezett bűnözés fejlődéstörténetének kutatására, vizsgálatára és oktatási célú hasznosítására. Ez a könyv (egyetemi jegyzet) és annak különböző blokkjai ezt a célt kívánják szolgálni.

3.1. Az orosz szervezett bűnözés történeti gyökerei és fejlődési szakaszai

Sokszor és sok helyen lehetett hallani az alábbi felvetést még szakmai körökben is: hogyan tudott az „orosz” szervezett bűnözés ilyen rövid idő alatt a semmiből kialakulni és ilyen elemi erővel rászabadulni a világra? Nos ebben az egyetlen felvetésben már is két hiba található. Azt viszont más tudományágakból, többek között a logika tudományából pontosan tudjuk, hogy ha a kiindulási alap hibás, akkor abból hibás következtetéseket vonunk, tehát nagyon fontos egyrészt a kiindulási helyzetet, másrészt a kutatás, jelen esetben az elemzés módszerét jól meghatározni.

Önmagunkhoz való következetesség érdekében, mindjárt az elején tisztázni kell, hogy egyrészt a kutatásra kapott idő, a rendelkezésre álló kapacitás és a projektvezetés által ezen témakör vizsgálatára biztosított feltételek okán csupán a közös alapot **a valódi orosz szervezett bűnözés fejlődéstörténetét van lehetőség részletesen bemutatni.** Ezt is kizárólag szakirodalomkutatás és feldolgozás alapján, kiegészítve jegyzetrész szerzőjének az orosz felderítő vonalon szerzett ismereteivel. A projektirányítás ugyanis a kutatás gerincét képező oroszországi konzultációt, sőt a kapcsolatfelvételt sem hagyta jóvá, hasonlóan az orosz joganyagok beszerzéséhez! Nem támogatták továbbá az orosz, ukrán kutatók, oktatók konferenciára történő meghívását sem. Ez különösen következtelen magatartás, hiszen ugyanezt a hazai szervezett bűnözés vonatkozásában kevésbé hangsúlyos olasz irányba engedélyezték és finanszírozták. **Így csupán kapcsolódási pontjai által van lehetőségünk a térség szervezett bűnözését meghatározó más orosz bázisú etnikumokkal igen szűkszavúan foglalkozni, mesze nem a kívánt mértékben és tartalommal.**

Magyarország szempontjából ennek azért van különös jelentősége, mert hazánkban a maffiaszintű szervezett bűnözés ukrán ága volt csaknem húsz éven keresztül a hazai bűnözésre, bűnügyi helyzetre meghatározó erővel jelen. Mellette időlegesen jelentek meg valódi orosz (moszkvai, leningrádi és jekatyerinburgi) maffiaszervezetek ide vezényelt egységei, továbbá csecsen, grúz vagy örmény etnikumú szervezett bűnöző struktúrák.

A valóban maffiaszintet elérő bünszervezetek mellett tehát, velük egyidőben több, a posztszovjet térség több államából származó alacsonyabb szervezettségű csoport is megtalálható volt.

Visszatérve az alapkérdésünkhöz az eredet hibás megközelítésével kapcsolatban tehát két korrekciót szükséges tenni mindjárt az elején. Egyrészt az orosz szervezett bűnözés nem a semmiből keletkezett, mint látni fogjuk, jelentős tradíciókon nyugszik. Másrészt kialakulása, majd valóban látványos és megdöbbentő átalakulása is egy hosszú, több szakaszra bontható fejlődés eredménye, mely igen jól tükrözi vissza az orosz birodalomban, majd a Szovjetunióban bekövetkezett politikai-gazdasági és szociális változásokat.

Az orosz szervezett bűnözés történeti fejlődését kutató szakemberek²¹⁴ csak a modern korszakot jelentő, XX. század utolsó negyven évében lezajló átalakulását négy jól elhatárolható szakaszra osztják:

- 1960-as években zajlott le a hagyományos bűnözésből képződött szervezett bűnöző bandák létrejötte,
- 1970-es évek elejétől, a 80-as évek közepéig alakult ki a szervezett bűnözés szerkezeti formája, jöttek létre a hagyományos bűnözési „iparágak”
- 1980-as évek – a politikai pangás időszaka – felgyorsította a nemzeti szintű, a szovjet birodalom egészére kiterjedő szervezett bűnözés végleges formáinak kialakulását,
- 1990-es évek – benne a Szovjetunió felbomlása – az addigi nemzeti szintű szervezett bűnözés transznacionálissá, majd az ezredfordulóra transzkontinentálissá alakult.

A szervezett bűnözés gyökerei azonban orosz földön legalább másfél évszázadra nyúlnak vissza, ebben is hasonlóságot mutatva a maffiabűnözés szempontjából releváns országokkal: Kína, Japán, legfőképpen Olaszország. A kaukázusi térség szervezett bűnözése kialakulás és fejlődéstörténet tekintetében viszont a Balkán-terület szervezett bűnözéséhez hasonlítható, különösen igaz ez, a csecsen és albán viszonyokra.

A bűnöző alvilágban meghatározó pozíciót betöltő „főnök” szerepkört a cári rendszer utolsó évszázadának, a XIX. század második felének kényszermunkatáboraiiban (Katorga) kell keresni. Ezek egyszerre voltak börtönök, a rendszer ellenzékének átnevelőintézményei, a hatalmas kiterjedésű birodalom munkaerőutánpótlási szervezetei.

A kommunista diktatúra győzelmét követően nemhogy megszűnt volna, hanem hatalmas rendszerré alakították át (Gulag), ahová a bűnözőket, hadifoglyokat, a munkakerülőket és a rendszer ellenségeit deportálták. Több kutató - többek között az orosz, majd szovjet korszak, benne az ukrán szervezett bűnözés fejlődéstörténetét feldolgozó odesszai Viktor Sulbida - szerint éppen a lágerek hetoregén jellege - ahol egybe zárva tarották a politikai rabokat, a gazdasági visszaélések elkövetőivel, illetve az erőszakos bűnözőkkel - vezetett a bűnözés szervezett formájának az elterjedéséhez.²¹⁵ A lágerek poklát ugyancsak megjárt matematikus, majd később Nobel-díjas író Alekszandr Iszajevics Szolzsenyicin által deklarált adat szerint **kb. 50 millió ember volt a kényszertáborok lakója, melyből közel 20 millió az életét vesztette.** Csupán a történeti hűség érdekében tartom szükségesnek megjegyezni, hogy a lágerekben kb. 700 ezer magyar fogoly is volt, közülük csak alig több mint fele tért élve haza.²¹⁶

²¹⁴ A szervezett bűnözés elleni küzdelem alapjai V.S.Ovchinsky, V.E.Eminova, N. P. Yablokova.M., 1996.

²¹⁵ V. Skulbida: A szervezett bűnözés kialakulása Ukrajnában Jogi Közlöny Odesszai Állami Jogi Akadémia 1995/4 61-64. oldal

²¹⁶ Dupka György: „Hová tűnt a sok virág” Időutazás az Uralba magyar és német rabok (1941-1955) nyomában mek.oszk.hu

Ebben a hatalmas és meglehetősen heterogén közegben alakult ki a „*vor v zakonye*” - tolvajkirály-intézmény, amely a börtön-lágerkultúrában egyszerre jelentette a tekintélyes bűnözőt, a bűnözőnormák alapján döntő bírót, a belső konfliktusokban igazságosztó szerepet betöltő személyt. Itt ismét párhuzamot lehet vonni az orosz és az olasz szervezett bűnözés kezdeti szakaszai között.

Csupán zárójelesen, az összehasonlítás érdekében kívánom megjegyezni, hogy a mára Olaszország három legjelentősebb maffiaszervezetének egyike a nápolyi Camorra, melynek egyik legfontosabb feladata a **börtönök belső rendjének felügyelete** volt a XVIII-XIX. században, főleg a Bourbon-uralom alatt.²¹⁷

A pozíció nehezen fordítható magyarra vagy más nyelvre, az eredeti orosz tartalmat egyik fordítás sem adja pontosan vissza, nevezik ezért törvényes tolvajnak, törvényen kívüli tolvajnak, törvénytolvajnak, vagy éppen tolvaj, aki a törvény. Sokkal érdekesebb, hogy a pozíciót meghatározó elnevezés a volt szovjet utódállamok több nyelvén is fellelhető, ukrán változata: *zlodij u zakonyi*, belorusz nyelven: *zlodziej u zakonye* azeri nyelven: *qanuni ogru*, örményül: *orenk'ov go*, észtül: *seaduslik varas*. Sőt más szláv nyelvterületeken, így Szerbiában is van megfelelője.²¹⁸

Annyi a különböző fordításokból kitűnik, hogy olyan nagytiszteletben álló személy a bűnöző társadalmon belül, aki egyrészt erejével, de sokkal inkább bűnöző szaktudásával és bűnözői múltjával tekintélyt vívott ki. Másrészt éppen hosszú bűnözői múltja alapján a bűnözők belső etikai normáinak pontos ismerője. E két tulajdonság tette alkalmassá a vezetői, döntőbírói szerepre, mind a szabad életben, mind pedig a börtönök-lágerek világában.

A II. világháború befejeződéséig tartó időszak tekinthető az orosz bűnözés klasszikus korszakának. Szervezett bűnözésről még nem beszélve, csupán annak későbbi alapját meghatározó *vor v zakonye* funkció, pozíció és a részben írott, főként íratlan bűnözői erkölcskódex tekinthető témánk szempontjából lényegi tényezőnek.

A Nagy Honvédőháború, majd annak lezáródása több tekintetben is felborította, átalakította az évszázadokon át homogénnek és monolitnak tekinthető orosz bűnözői társadalmat. Ennek legalább három egymással összefüggő oka volt. Az egyik – talán legnagyobb horderejű – éppen a korábban említett bűnözői erkölcsi kódexhez kapcsolódik. A klasszikus bűnözői etika számos tilalmat ír elő a bűnözőknek. Egyebek mellett tilos az állammal, azt megtestesítő szervekkel, szervezetekkel és tagjaival bármilyen kapcsolatba kerülni, így többek között katonai szolgálatot vállalni. A háború miatt azonban kényszersorozások történtek, melyet a civil lakosságon kívül kiterjesztettek a börtönök, munkatáborok lakóira is.

Amikor a háború után a leszerelt volt bűnözők ismét megpróbáltak visszailleszkedni a korábbi bűnözői közösségeikbe komoly ellenállásba ütköztek, valóságos háború alakult ki a tradicionális elveket valló bűnözőkkel. A belső harcnak több tízezer áldozata lett és az új elveket valló generáció, a „**renegátok**” győzelmével végződött.

Az erkölcsi szabály úgy módosult, hogy a bandavezér, területet irányító *vor v zakonye* engedélyével lehet kapcsolatba kerülni az állammal és annak szerveivel, ha az másként nem kerülhető el. Minden ettől eltérő egyéni próbálkozás mérlegelés nélküli halálbüntetést von maga után!

²¹⁷ Paul Lunde: Titokzatos alvilág 75. oldal

²¹⁸ Michael Schwartz: Vory v Zakone has hallowed place in Russian criminal lore International Harald Tribune 2013.09.3.

Ez a szabály a későbbiekben transzkontinentálissá vált orosz maffia korszakában is megmaradt, tehát **a felderítő szervek tagjainak szem előtt kell tartani tehát azt a tényt, hogy bármilyen operatív kapcsolat kialakulása valójában a szervezet vezetőjének tudtával és engedélyével történik!**

Viktor Lebegyev professzor a moszkvai Belügyi Akadémia tanára egy másik okot említ egy interjúban²¹⁹, mely ugyancsak meghatározó szerepet játszott a szerveződő orosz bűnözés első fontos átalakulásában. A világháborút követő zavaros időszakban 1950-es években a végletekig kiszigerelt, nélkülöző parasztság (bűnöző szlengben „Kalászok”) közül meglehetősen sokan áramlottak be a közeli nagyvárosokba és léptek a bűnözés útjára, jelentősen felhígítva az addig profi rablók és tolvajok társadalmát, nem ismerve és e miatt el nem fogadva a vor v zakonye-k feltétlen tiszteletét.

Hasonló folyamat játszódott le Szicíliában is a XX. század fordulóján, amikor az akkor már évszázados hagyományokkal rendelkező, vidéket uraló maffia, beáramlott az ipar és kereskedelem miatt egyre fontosabbá váló városokba és létrehozta a városi maffiát.

Lebegyev professzor még egy fontos tényezőt említ, még pedig azt, hogy a hatóságok igen rosszul mérték fel az alvilág mélyén zajló folyamatokat és a tradicionális bűnözők gyengítése érdekében a feltörekvő, renegát bűnözői társadalmat támogatták, ezzel felgyorsították az igazi szervezett bűnözés kialakulását. A vor v zakonye-k megmaradtak pozícióikban, elnevezésük is érvényben maradt, azonban a bűnözői közösségek feletti valódi felügyeletük, ellenőrzési, irányítási szerepük csökkent. *„A patriarkális tolvajtradíciókat sokkal rugalmasabb, de a korábbihoz hasonlóan igen szigorú törvények váltották fel.”*²²⁰ A mai értelemben vett szervezett bűnözés kialakulása az 1970-es évektől az új gazdasági reformok időszakára datálható. Az állami és pártelit gazdagodása az egyre elterjedtebb bürokrácia –mely mindig is jellemző volt az orosz társadalomra – kialakította a korrupció legváltozatosabb formáit, módozatait. Az egyértelműen törvényeket kijátszva gazdagodó „elit” felhívta magára a bűnöző alvilág figyelmét, kialakult a parazita módon zsarolók és vele szemben önvédelmi lehetőségeket igénybe vevők küzdelme, mindkettő törvényen kívül állva.

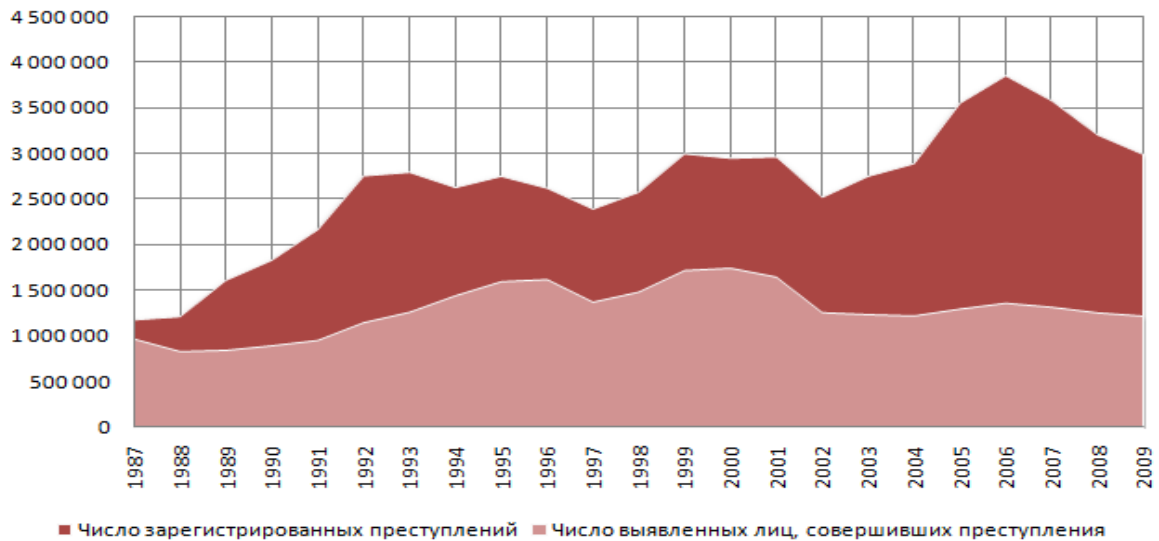
A kizsarolt pénzek a bűnöző szervezetek házipénztáraiba kerültek, immár pénzügyi alapot teremtve a tagok fizetésére, ügyvédek, gazdasági szakemberek igénybevételére, befolyásolás céljából kifizetett korrupciós lépések finanszírozására. Ez már a szervezetszerű bűnözés és a szervezett bűnözés közötti átmenet korszaka, mely az 1990-es évekig, a politikai-gazdasági rendszerváltás időszakáig tartott. **A mai értelemben vett modern szervezett bűnözés, majd abból létrejövő maffiaszervezetek kialakulása az 1980-as elejétől, a 90-es évek közepéig terjedő időszakban történt.** Jól tükrözi ennek a korszaknak a politikai-gazdasági átalakulással járó időszakára eső bűnügyi statisztika, mely egyszerre mutatja a bűnözés mennyiségi és minőségi változásait²²¹.

²¹⁹ Mitrij Lihanov-Vagyim Belih: Továris Kersztapa 14. oldal

²²⁰ Mitrij Lihanov-Vagyim Belih: Továris Kersztapa 14. oldal

²²¹ Az elkövetett bűncselekmények számát és az azonosított személyeket, akik az 1987-2009-ben

Число выявленных лиц, совершивших преступления, в 1987-2009 гг. в России

A diagrammon jól látható, hogyan nőtt ugrásszerűen a rendszerváltás időszakában mind a regisztrált bűncselekményszám, mind pedig az azonosított bűnelkövetők száma. Az ábra három kiugró csúcsot mutat, az első éppen a Szovjetunió felbomlásának időszaka. Ez a periódus, a rendszerváltást követő első bumm, pedig pontosan a 90-es évek közepéig tartott, egybe esve a modern szervezett bűnözés és azt megtestesítő maffiaszervezetek kialakulásával.

A hatalmas szovjet birodalom perifériái irányába tekintve, egyes kutatások arra hívják fel a figyelmet, hogy a Kremltől távolabb eső régiókban még hamarabb megkezdődött ez az átalakulás. Sőt a vidéki bűnöző szervezetek mintái és egyben aktív részesei voltak a moszkvai bűnszervezetek, majd moszkvai központú maffia²²² létrejöttének. Mindenképpen említést érdemel Tatár Köztársaság és fővárosa Kazany, melyet a modern orosz szervezett bűnözés bölcsőjének is emlegetik. A korrupciótól mélyen átítatott tagköztársaságban az 1980-as években legalább 60 meghatározó bűnszervezet működött.

Az 1970-es évek második felére létrejött Tyjap-Ljap nevű bandát méltán tekintik a későbbi orosz maffiaszervezetek mintatermékének, prototípusának. Nevét Kazany egyik kerületéről kapta, ahol létrejött, amelyet először volt ellenőrzése alá. Jól konspirált szervezetet hoztak létre, parancsnokkal, helyettesel, alájuk besorolt öt fős sejtekkel. Felszámolásuk érdekében operatív nyomozócsoportot kellett létrehozni, melynek tagja volt Viktor Jerin későbbi belügyminiszter is.²²³ E tekintetben hasonlóság mutatható ki hazánk 80-as években felderített első jelentősebb szervezett bűnöző struktúrájához. A Presztizs fedőnéven folytatott felderítésben a nyomozócsoport tagja volt Pintér Sándor későbbi (jelenlegi) belügyminiszter.

²²² A Mafija kifejezést Konsztantyin Szimisz ügyvédnek a Kommunista Párt különböző szintjein jelentkező korrupciós ügyeiről írt jelentésében találjuk meg először hivatalos dokumentumban

²²³https://mno.hu/migr_1834 Steir Gábor: A Kreml célkeresztjében az oroszországi maffia 2006. július 10 letöltve 2018.július 13.

A kazanyi bűnszervezet 28 tagja ellen sikerült vádat emelni, négyükre a bíróság halálbüntetést szabott ki. Tíz éven belül új vezetőkkel a kazanyi maffia újraszerveződött és aktív szereplője lett moszkvai alvilág feletti hatalom megszerzésért, majd a létrejövő orosz maffia irányításáért vívott harcoknak.

A bűnözés átalakulásban tehát már országon belüli és kívüli okok és körülmények egyaránt szerepet kaptak. Külső tényező a hidegháború újabb szakasza, melyet az USA csillagháborús törekvései alapoztak meg, a fegyverkezési hajszát igyekeztek kiterjeszteni a világűrre is. Ma már láthatjuk, hogy akkor ennek viszonylag kevés realitása volt, annyit azonban elértek, hogy újabb technikai-technológiai versenyfutásba kényszerítették bele a Varsói Szerződés katonai táborát, élén a Szovjetunióval.

Ez azonban jelentős megszorításokkal, eladósodással járt volna a szocialistának nevezett termelési és elosztási viszonyok mellett. A műszaki-technológiai harc a gazdaság és társadalom reformját követelte meg, akkor, amikor éppen csak véget ért a „pangás-korszakának” nevezett több évtizedes Brezsnyevi-időszak. A friss és dinamikus új szovjet vezető, a nyugat által is elismert, partnerként elfogadott Mihail Gorbacsov meghirdette a Glasznoszt (Nyitás) és a Peresztrojka (Átalakulás) korszakát, melyek azonban valódi tartalom nélküli jelszavak maradtak, a szovjet társadalom abban a formájában már reformálhatatlan volt. A szigorúan hierarchizált, felülről-vezérelt, agyonburokratizált, ebből kifolyólag korrupciótól átitatott rendszer nem tudott illeszkedni a piacgazdasági viszonyokhoz.

A KÖFOP kutatási projekt alkalmat adott arra, hogy bizonyos fokú összehasonlító vizsgálatot folytassunk a maffiajellegű bűnözés olasz és orosz, illetve orosz és észak-amerikai módozata között. Az amerikai olasz maffia, a La Cosa Nostra XX. század első harmadában bekövetkezett fejlődésében nagy szerepet játszott egy rosszul mérlegelt politikai döntés, a szesztilalom, melyet az 1919-ben elfogadott Volstead-törvény²²⁴ elfogadása alapozott meg. Ma már látható, hogy ez a prohibíciós korszak hosszú ideig tartó fejlődési pályára állította az amerikai szervezett bűnözést mind pénzügyi, mind pedig a szomszédos államokra kiterjedő kapcsolatrendszer vonatkozásában.

Amikor az orosz szervezett bűnözés kialakulásának és XX. század végi ugrásszerű fejlődésének okait, körülményeit vizsgáljuk nem szabad figyelmen kívül hagyni azt, hogy itt is találhatunk egy prohibíciós törvényt, láthatjuk annak szervezett bűnözésre gyakorolt hatásait. Az alkoholizmus elleni küzdelem megerősítéséről 1985. május 16-án hozott 10. számú elnöki rendelet (Art.369.) hatására erősen korlátozták az égetett szesz gyártást és kereskedelmi forgalmazást. A kereslet jelentette igényeket illegális csatornákon az orosz szervezett bűnözés elégítette ki, ezzel jelentős pénzügyi bevételre és kiterjedt nemzetközi kapcsolatra tett szert.

Az orosz szervezett bűnözés managementje időben érzékelte a világpolitikában és világgazdaságban végbemenő változásokat, pontosan hozzáillesztve a széthullás szélén álló birodalom lehetőségeihez és képességeihez. Ekkorra már a formálódó orosz maffia képviselői megvetették lábukat Nyugat-Európában, majd távolabb az Egyesült Államokban. Vjacseszlav Ivankovot (Japoncsik) tekintik úttörőnek, aki az egyik legismertebb korábbi orosz vor v zakonye-ként hozta létre az orosz maffia bázisát 1992-ben „Kis Odesszában”, New York orosz bevándorlók által lakott negyedében. Három éven belül egyesítette az akkor még erősen szétagolt orosz bűnöző csoportokat a keleti és a nyugati parton.

²²⁴ Andrew Volstead: (1860.10.31. Kenyon-1947.01.20. Granite Falls) amerikai republikánus politikus. Az 1920-1930-as évek közötti szesztilalmat bevezető u.n. *Volstead - törvény* megalkotója. Forrás: internet, https://hu.wikipedia.org/wiki/Andrew_Volstead, Letöltés ideje: 2018.08.26.

Érkezést megelőzően már két másik „orosz” -valójában egyikük grúz zsidó - származású bandavezér volt képes olyan bűnöző szervezetet létrehozni az Egyesült Államokban, melyet már az amerikai olasz maffia LCN is partnernek tekintett. Elsőként Evsei Argon érkezett az USA-ba, s még 1975-ben és hozott létre egy rendkívül erőszakos zsaroló bandát már a 80-as évek elejére New York-ban. Bandájában volt élsportolók, köztük súlyemelő olimpiai bajnokok is voltak. Főleg saját diaszpórájuk jólétben élő tagjait kényszerítették védelmi pénz fizetésére, melynek megtagadása esetén brutális gyilkosságokkal reagáltak. A bűnszervezet jó kapcsolatokat ápolt a Genovese-családdal, szükség esetén felhasználta annak már bejáratott politikai kapcsolatait. Argont három alkalommal próbálták meggyilkolni, kétszer lőtték fejbe, harmadszorra már sikeresen, halálakor mindössze 53 éves volt.

Ellenpéldája az őt követő kortársa Murat Balagula. Apja katonatiszt volt a II. Világháborúban, aki fiának egyetemi tanulmányokat biztosított, először matematikatanári diplomát, majd közgazdász végzettséget szerzett. Ennek ellenére a virágzó feketepiacból élt, míg a 70-es évek végén kitelepült az USA-ba. Rövid idő múlva már Argon szervezetének alkalmazásában állt, de ő egy fehérgalléros bűnözői szervezet létrehozását szorgalmazta. Erre csupán Argon halálát követően lett lehetősége, hazai kapcsolatait is felhasználva csempész és adócsaló hálózatot alakított ki. **Már ebben az időszakban elterjedt az olajjal és kőolajipari termékekkel kapcsolatos feketekereskedelem az USA-ban is, melyből több millió dollár nyereségre tett szert.** Bevételeiből adót fizetett a LCN öt new yorki családjának! Legális vállalatokat hozott létre, taxitársaságokat és autómosókat, melyeken keresztül a piszkos pénzeit tisztára mosta. A Brighton Beach királyának nevezték, míg 1986-ban egy 700 ezer dolláros bankkártyacsalás miatt eljárás alá vonták. A büntetés elől Európába szökött, 1989-ben adták ki a német hatóságok az amerikai igazságszolgáltatásnak.²²⁵

Őt váltotta Vjacseszlav Kirillovics Ivankov (Japoncsik), aki 1992-ben kapott vízumot az Egyesült Államokba. Míg elődjei egy-egy jól működő erőszakos vagy fehérgalléros szervezett bűnöző csoportot irányítottak, Ivankov három év alatt az orosz maffia amerikai hálózatát hozta létre, ő lett az első igazi amerikai orosz Keresztapa (Vor vagy Pakhan). Hogy valóban Amerika a „korlátlan lehetőségek hazája, azt mi sem bizonyítja jobban, mit az, hogy 1995-ben az amerikai hatóságok már 3,6 millió dolláros zsarolás miatt vádolták, majd 7 év börtönre ítélték.²²⁶ Jól jelzi az orosz és az amerikai viszonyok közötti különbséget, hogy míg ott hatalmas harcok árán sikerült létrehozni az orosz maffia amerikai ágát, Oroszországba visszatérve a Szocsiban rendezett téliolimpiával kapcsolatos - dollármilliárdokat érő beruházások miatt kirobbant - belharcokban lelte halálát 2009-ben. A nyomozás szerint egy konkurens grúz banda megbízásából egy Afganisztánt megjárta mesterlövész lőtte hasba a csecsen háborúban használt, majd ellopott fegyverrel. Egy másik verzió szerint egyik alvezére végeztette ki, így próbálta elkerülni a felelősségre vonást, amiért megdézsmálta a bűnszervezet közös kasszáját. „Japoncsik” élete és halála láthatóan számos tanulságot hordoz vizsgált témánk szempontjából.

²²⁵ James O. Finckenaer / Elin J. Waring: Az orosz maffia Amerikában 67.o.

²²⁶ Paul Lunde: Titokzatos alvilág 87. oldal

Gorbacsov bukásával, majd a Szovjetunió látványos széthullásával, a szovjet blokk teljes politikai és gazdasági átalakulásával egyidejűleg jött létre az orosz szervezett bűnözés XX. század végi formája, melyből valóban kialakult az orosz maffia, oroszul **Mafija**. Itt ismét egy szakaszhatárhoz érkeztünk, szervezeti, működési és generációváltás következett be az orosz és a posztsovjét térség szervezett bűnözésben. A szerveződés alapját a területi elv alkotta, létrejöttek a tagállamok etnikai alapú, területileg elkülönült szervezeti egységei: azeri, belorusz, csecsen, grúz, orosz, ukrán, örmény, tatár, lett, litván, észt stb. A másik jelentős változás a vor v zakonye hagyományoktól való elszakadás, a bűnözési szakterületekre specializált, nemzetközi kapcsolatokat kiépítő szervezeti modell létrehozása, mely már nem bűnözői erkölcs kódexen alapuló tekintélyt, hanem az üzleti vezetési modellt a katonai irányítással ötvöző operatív szervezést preferálta. A bandák korszakát a Testvériség=**Bratva** korszaka váltotta fel.

Némi szemantikai elemzésre a Bratva kifejezés kapcsán is ki kell térni. Magát az orosz maffia egyszerűen csak Szervezet-nek (**Organizacija**) nevezi. A Szervezetet, mint látni fogjuk, 5-8 etnikai alapon létrehozott és működtetett nagy bűnöző szindikátus, illetve azok terület- és tevékenység szerint felosztott alegységei, csoportjai alkotják, melyek élén a Pakhan-ok azaz a Főnökök állnak. Ezeket tekintik a Bratva-közösségeknek, elnevezésük mindig utal az anyaszervezetre pl. Szolncevszkaja Bratva.

A szervezethez való tartozás kifejeződik az általuk használt jelképekben, különösen jól igazolható a jellegzetes tetoválásaikkal, mely a japán Jakuzához hasonlóan az orosz Mafija, az Organizacija tagjaira is jellemző. Némely tetoválás pontosan bemutatja az addigi teljes bűnözői karriert, bele értve a meggyilkolt személyek számát, a börtönéveket, szervezetben betöltött pozíciót. Csak magából a tetoválás jelképeiből sok fontos információ nyerhető a bűnügyi hírszerzés számára a bűnöző előéletére szervezeti pozíciójára vonatkozóan.

A tetováláson kívül a felderítés szempontjából fontos megjegyezni, hogy az orosz bázisú szervezett bűnözés jellemzője a kommunikációban fedőnévként is alkalmas becenevek-álnevek alkalmazása. Ez egyaránt igaz a bűnszervezetek-maffiaszervezetek vezetőire és tagjaira pl. „Japoncsik”-Kis Japán (keleties arcformájáról, keskeny vágott szeméről kapta), „Eszes Don”(önmagáért beszél), „Mongol”, „Haszan” stb.

Az orosz maffia szervezeti irányítására későbbiekben kitérünk, sőt összehasonlítjuk az olasz maffia szicíliai (CN) és amerikai (LCN) változataival. Mielőtt erre rátérnénk, még néhány kiegészítő információval szükséges bemutatni a változás nagyságát, dinamikáját, mely az Orosz Belügyminisztérium által publikált statisztikai adatokra alapul. Az alábbi összesítés csak az Oroszország területén detektált bűnszervezetek, jelentősebb szervezett bűnöző csoportok számát mutatja a rendszerváltás öt esztendejében:

1991: 700

1993: 3000

1995: 5600

A bűnszervezetek tagságára már csak becslési adatai voltak a belügyi szerveknek, 1991-ben még kb. 30-50 ezer, 1993-95 közötti időszakban a meghatározó bűnszervezetek taglétszámát 120-150 ezer főre kalkulálták. Más adatok 300 ezer fős tagságról szólnak. Külön kiemelés érdemel, hogy tagjai között az afganisztáni háborút megjárt veteránok mellett az átalakulással szétzilált katonai, rendészeti és titkosszolgálati szervek volt tagjait egyaránt megtalálhatjuk, a magukkal vitt szaktudással, sőt fegyverzettel együtt! Ez a speciális ismeret az, amely, egyebek mellett megkülönbözteti az orosz bázisú szervezett bűnözést más etnikai bűnszervezetektől.

Ez a tudás megjelenik a bűnöző struktúrák irányítási modelljében, a belső- és külső konspirációban, a hírszerzési és elhárítási képességben. Ezzel a velük szemben folytatott felderítőmunka során ugyancsak kalkulálni kell!

S ha már az orosz bázisú szervezett bűnözés, az orosz maffia utánpótlási lehetőségeit említettük, nem szabad elmenni egy másik fontos toborzási bázis mellett, mely a szovjet utódállamok kiváló sportiskoláit foglalja magába. A hazánkban és Európa más országaiban az orosz vagy éppen az ukrán maffiacsoportok tagjaiként azonosított bűnözők között megtalálhattuk a volt Szovjetunió különböző küzdősportjainak bajnokait: mindenekelőtt birkózókat, cselgáncsozókat, ökölvívókat, karatesokat és testépítőket.

Az orosz bázisú szervezett bűnözés fejlődésének utolsó szakaszában megtörtént a teljes nemzetközi expanzió, a külföldi hálózatok kialakítása. Mit tapasztalt ebből a külvilág és mit észleltek a különböző bűnüldöző és nemzetbiztonsági szervek? A kirajzás, hídfőfoglalás első üteméről gyakorlatilag semmit. Rövid 30 napos beutazási engedélyekkel érkeztek, melyet aztán úgy hosszabbítottak, hogy bérelt lakásaikból a legközelebbi határállomásra elmentek havi egy alkalommal pecsételtetni.

Elvegyltek az akkoriban KGST (a volt szocialista országok gazdasági közösségét szimbolizáló szervezet rövidítése=Kölcsönös Gazdasági Segítség Tanácsa) piacoknak nevezett helyeken a magyar-ukrán határ környékére, majd az ország nagyvárosaiba, végül megjelentek Budapest három legnagyobb nemzetközi piacán.

Rövid idő múlva az árusok jelentős részét már **védelmi pénz (krísa)** rendszeres **fizetésére kényszerítették** a háborítatlan működésüket garantálva. Érdekes egy pillanatra megállva kicsit nyelvészkedni, láthatóvá válik általa a bűnözői szleng képi-szimbolikus jellege. A „krísa” orosz jelentése „tető” azaz „fedél” a fejünk felett, ami ugyebár védelmet nyújt.

Amit hónapokkal esetleg évekkel később a hatóságok mind ebből észleltek az akkor még különleges motívumnak tekintett **leszámoló emberölések** megjelenése, elszaporodása volt -mert természetesen nem minden árus akart védelmi pénzt fizetni - némelyet ezért demonstratív jelleggel meggyilkoltak. Más esetben a megzsarolt kereskedők fogtak össze és bérnyilkost fogadtak a zsaroló eltávolítására.

Egy ilyen 25 évvel ezelőtti emberölés sikeres utófelderítését hajtotta végre egy évvel ezelőtt a Készenléti Rendőrség Nemzeti Nyomozó Iroda Különleges Ügyek Főosztálya. A Budapest Kőbányai Piacon örmény kereskedő társait zsaroló személy gyilkosait sikerült azonosítani, az emberölés ukrán végrehajtóját elfogni.²²⁷ A sikeres felderítést beárnyékolja az ügy folytatása. A bíróság előzetes letartóztatásból a gyanúsítottat háziőrizetbe engedte, ahonnan néhány nap múlva ismeretlen társai segítségével megszökött. Több hónapos újabb felderítő munkával sikerült egy szomszédos országban újra elfogni.

Témánk szempontjából az ügy számos tanulságot hordoz: egyrészt példás utófelderítő tevékenységre utal, igazolva azt, hogy a szervezett bűnözésen belül is idővel rendeződhetnek át úgy az érdekviszonyok, ami eredményes felderítéshez vezethet.²²⁸

Másrészt rámutat arra, hogy egy nemzetközi bűnszervezet (maffiaszervezet) tagja ellen történő felderítő munka nem érhet véget annak elfogásával, az ügy jogerős lezárásáig, sőt lehetőség szerint a börtönszakaszig kell folytatni. Kiváló nemzetközi módszerek vannak erre, jó példa az angol „**Életútkövetési Modell**”²²⁹.

²²⁷ Lásd Kék Fény 2018.március 05 száma

²²⁸ dr. Kovács Lajos r. ezredes nevéhez köthető felderítési doktrína

²²⁹ A Szervezett Bűnözés Kézikönyve RTF Jegyezt 2012.

A harmadik tanulság az ügyészségek, bíróságok számára fogalmazható meg, **a szervezett bűnözés, a bűnszervezetek-maffiaszervezetek elleni harcra az igazságszolgáltatási szerveknek is specializálódni kell.** Nem lehet egy bérnyilkos maffiózót úgy kezelni, mint egy halálos közlekedési baleset okozóját! Pedig mindkettő embert ölt. Kizárólagos hatáskör és a szervezett bűnözés elleni harcra speciálisan képzett ügyészek és bírák szükségesek. Mindez könnyen igazolható szakmai érvekkel és külföldi példákkal. Ha a nemzetközi és hazai bűnüldözési gyakorlat szerint a felderítő-nyomozó szerveknek specializált egységeket kell felállítani a szervezett bűnözés elleni harc érdekében, speciális ismeretekkel rendelkező munkatársakat kell alkalmazni akkor a büntetőeljárás további szakaszaiban eljáró ügyészségnek és bíróságnak miért nem kell ugyan így eljárni?

Ami a nemzetközi gyakorlatot illeti sok európai, sőt uniós államban is találunk a szervezett bűnözés elleni harcra kizárólagos hatáskörrel felruházott ügyészségeket, bíróságokat (pl. Románia, Bulgária, hogy csak kettőt említsünk a hazánkkal azonos politikai múlttal rendelkező volt szocialista országok közül).

Említhetjük továbbá a szervezett bűnözés elleni harcban komoly hagyományokkal és tapasztalatokkal rendelkező Olaszországot is. A KÖFOP Projekt során alkalmam volt Szicíliában járni tanulmányúton. Több órás konzultációt volt lehetőség folytatni a Cataniai Törvényszék Antimaffia Kollégiumának vezetőjével és tagjaival. Mint korábban a hazai és nemzetközi etnikai vonalakat irányító felderítő vezetőnek rendkívül imponáló volt az a felkészültség, továbbá a szervezett bűnözés elleni stratégia és taktika ismerete, amit az olasz vizsgálóbírók mutattak.

Kifejtették, hogy egyrészt rendszeres képzéseken vesznek részt a rendvédelmi szervek specializált egységeinek tagjaival közösen, másrészt már a nyomozás kezdeti szakaszában bekapcsolódnak az eljárásokba, részt vesznek a különböző eljárási cselekményekben. Még a bírósági Kollégiumon belül is pontos feladatmegosztásban dolgoznak: a Cosa Nostra, a Cataniai Maffia és más konkurens bűnszervezetek felosztásban. Mindezekon túl a maffiaszervezetek ellen indított büntetőeljárások minden anyagát tanulmányozzák, feldolgozzák, egészen a jogerős ítéletekig bezárólag. Így nyernek pontos és naprakész ismereteket a térség szervezett bűnözéséről. Fentiekon túlmenően támogatást kapnak az olasz állam által létrehozott antimaffia szervezetektől a **DIA** és **DNA** központi és területi egységeitől.²³⁰ Ezen speciális szervezetekről a könyv olasz bűnözéssel foglalkozó blokkjában további hasznos információkat találunk.

A hazai bűnüldözési és igazságszolgáltatási szerveknek nem volt több évtizednyi-évszázadnyi idő felkészülni a szervezett bűnözés, a nemzetközi szervezett bűnözés elleni harcra, rendszerváltáskor nem álltak rendelkezésre sem hazai sem nemzetközi tapasztalatok. Két évvel a politikai és gazdasági rendszerváltás után hozták létre a rendőrség első szervezett bűnözésre specializált szervét NSZKBESZ=Nemzetközi Szervezett és Kábítószerbűnözés Elleni Szolgálat elnevezéssel, országos hatáskörrel, hat regionális kirendeltséggel, azonban kizárólag felderítő jogkörrel, **nyomozati hatáskör nélkül.** Az információgyűjtő, felderítő tevékenység itt már vonalas elven működött, a honos és nemzetközi szervezett bűnözésnek megfelelő etnikai vonalak lettek felállítva, ezen etnikai vonalakra szakosodott szakemberekkel. Itt, továbbá a három évvel később a BRFK és PMRFK keretein belül létrehozott szervezett bűnözés elleni osztályokon működött - egyebek mellett - „orosz” felderítési vonal.

²³⁰ DIA: Direzione Investigativa Antimafia DNA: Direzione Nazionale Antimafia (2015-től Direzione Nazionale Antimafia e Antiterrorismo)

Több, mint öt év telt el, míg nyomozati jogkört is kapott a szervezet. A rendszerváltáshoz képest tíz év telt el, míg az Országgyűlés megalkotta a „szervezett bűnözés elleni törvénycsomagot”²³¹, majd az ezredforduló évében állították fel a szervezett bűnözés elleni harc hazai összehangolására - az olasz DNA-nak megfelelő egységet - a Szervezett Bűnözés Elleni Koordinációs Központot.²³²

Tehát a magyar bűnügyi szervek első tapasztalataikat az etnikai, azon belül az orosz bázisú szervezett bűnözésről az ismertté vált bűncselekményekből és a bűnügyi hírszerző munka információiból szerezték. Olyan elkövetési formákról, melyek idegenek voltak a magyar kriminalisztikában, olyan végrehajtási módokról, melyekkel olasz, francia és amerikai krimikben találkozhattunk, sőt olyan bűncselekményekről, melyek nem voltak megtalálhatók a magyar büntető törvénykönyvben (pl. emberrablás).

A XX. század végére az orosz bázisú szervezett bűnözés teljes mértékben áthatotta Oroszország és a szovjet utódállamok társadalmát és gazdaságát, a rendszerváltást követő privatizáció évtizedében a volt Szovjetunió nagyvárosaiban fegyveres utcai harcok dúltak a bűnöző szervezetek között, illetve a bandák és a rendfenntartó erők (rendőrség bűnügyi és közbiztonsági egységei, nemzetbiztonsági szervek) között. A frissen alakuló kereskedelmi bankok közel 40 %-a, a gazdasági vállalkozások több mint 60%-a fizetett védelmi pénzt a különböző szervezett bűnöző struktúráknak. Egyes kutatások ennél pontosabb számadatokat tartalmaznak, 1994-re a frissen privatizált gazdasági társaságok közül kb. 40 ezer, míg a kereskedelmi bankok közül 400 állt Oroszországban a különböző bűnszervezetek ellenőrzése alatt. Legjellemzőbb bűncselekményi formák: a védelmi zsarolás, a kábítószer-kereskedelem, illegális szerencsejáték, prostitúcióhoz kapcsolódó élősdi bűnözési formák és a csempészet, majd ezen forrásokból származó illegális bevételeket legalizáló pénzmosás.²³³

A szervezett alvilág kezébe került a széthullott, felbomlott, Európa több országából kivont Vörös Hadsereg kivont vagy „leselejtezett” fegyverkészletének egy része, a kivonuló csapatok üzemanyag-tartalékának jelentős hányada.

Szinte ellenőrizetlenül áramlott ki a térségből a pénz külföldön nyitott számlákra, csempészték ki a műkincseket, ritka- és színesfémeket, szénhidrogénalapú üzemanyagokat, fémhulladékokat (köztük szétbontott fegyverelemeket, akár atommeghajtású tengeralattjáródarabokat, szétszerelt atombombarészeket stb.). Oroszország 1990-es években folytatott háborúi (többek között első és második csecsenföldi offenzíva) további terepet és lehetőséget biztosított az orosz bázisú szervezett bűnözésnek.

Jól illusztrálja ezt az időszakot az akkor 21 tagköztársaságból álló Orosz Föderáció első elnökének, Borisz Jelcinnek a meglehetősen képi hatású kijelentése, mely úgy szólt, hogy „**A Mafija megragadta Oroszország torkát!**” Ezt követően adta elnöki rendeletét a banditizmus ellen, mely **A lakosság megvédése a banditizmus, valamint más szervezett bűnözői tevékenységtől** címmel hatályban maradt egészen 1997-ig, az új büntetőtörvénykönyv elkészültéig.²³⁴

²³¹ 1999. évi LXV. tv. A szervezett bűnözés, valamint az azzal összefüggő egyes jelenségek elleni fellépés szabályairól és ehhez kapcsolódó törvénymódosításokról

²³² 2000. évi CXXXVI. törvény a Szervezett Bűnözés Elleni Koordinációs Központról

²³³ V.S. Ustinov: A szervezett bűnözés fogalma és kriminológiai jellemzői 55-57.o.

²³⁴ 1226. (1994.07.14) számú elnöki ukáz

Amikor az orosz szervezett bűnözés kialakulásáról, fejlődési szakaszairól, a fejlődést befolyásoló körülményekről értekezünk, még egy fontos tényezőt kell megemlíteni. Ez pedig a zsidók kivándorlása a szétbomló Szovjetunióból a 90-es évek elején. A zsidó etnikum mindenhol a világban a gazdaság-társadalom tehetősebb rétegét alkotja, főleg a kereskedelmi és egyéb szolgáltató tevékenységben való részvételük és nemzetközi kapcsolataik miatt. A szovjet rendszerváltás időszakában megnyílt a politikai-jogi lehetőség arra, hogy kivándoroljanak Izraelbe vagy éppen az Egyesült Államokba a vagyonuk hátra hagyásával! A kitelepülés megnehezítése érdekében közvetlen légijáratot az orosz légitársaság (Aeroflot) nem indított Izraelbe, ezért voltak kénytelenek többek között Budapest érintésével tovább utazni. A történeti és szakmai hűség érdekében ezzel kapcsolatosan fontos megemlíteni a rendszerváltás utáni első jelentős hazai terrorcselekményt, melynek célpontjai a kivándorló orosz zsidók voltak. Kivitelezője a német Vörös Hadsereg Frakció (RAF) nevű terrorszervezet, megrendelője a Palesztin Felszabadítási Szervezethez kapcsolódó egyik terrorcsoport volt. A robbantásban a buszt kísérő rendőrautóban ülő közrendvédelmi kollégák szenvedtek maradandó egészségkárosodással járó sérülést.²³⁵

Az orosz maffia rövid időn belül meglátta a problémában rejlő üzleti lehetőséget. Jól igazolva azt az álláspontot, hogy a szervezett bűnözés nem csupán attól „szervezett”, hogy különböző bűnöző struktúrákban működik, feladatmegosztásban, konspiráltan. Hanem attól is, hogy rugalmasan és **organikusan** viszonyul a társadalomban-gazdaságban bekövetkező változásokhoz, igen gyorsan és praktikusán reagál azokra.

Jelen esetben felkínálta a kitelepülni készülő zsidó honfitársaiknak, hogy hazai pénznemben felvásárolja a hátra hagyandó vagyonukat, majd a megfelelő jutalék levonásával kifizeti annak az országnak a pénznemében, ahová érkeznek. Több százezer kitelepülővel kalkulálva, könnyen belátható, hogy ez mekkora nyereséget hozott az Organizációjának. Bűnügyi szempontból még egy fontos következménye volt, az orosz szervezett bűnözés komoly bázist hozott létre Izraelben. Rövid időn belül a legjelentősebb orosz-ukrán bűnszervezetek vezetői, meghatározó tagjai, izraeli útlevéllel igazolták magukat. Az ellenőrzések során a magyar bűnügyi és nemzetbiztonsági szervek megállapították, hogy egyrészüket valóban az Izrael állam állította ki, más részük azonban hamis vagy fiktív volt. Ez azonban csak alapos vizsgálattal és a zsidó állam bevonásával volt csak bizonyítható, légi- vagy közúti ellenőrzések során már nehezebben volt kiszűrhető.

Az 1990-es évek végére a posztszovjet térség szervezett bűnözése némileg átalakult, a belső területszerző harcok száma lecsökkent, a bűnszervezetek felosztották egymás között mind területileg, mind tevékenységileg a volt szovjet birodalmat, ellenőrzésük alá vonva egyebek mellett a Afganisztánból induló heroinkereshedelmet, a Kínából kiinduló ember- és árucsempészetet.

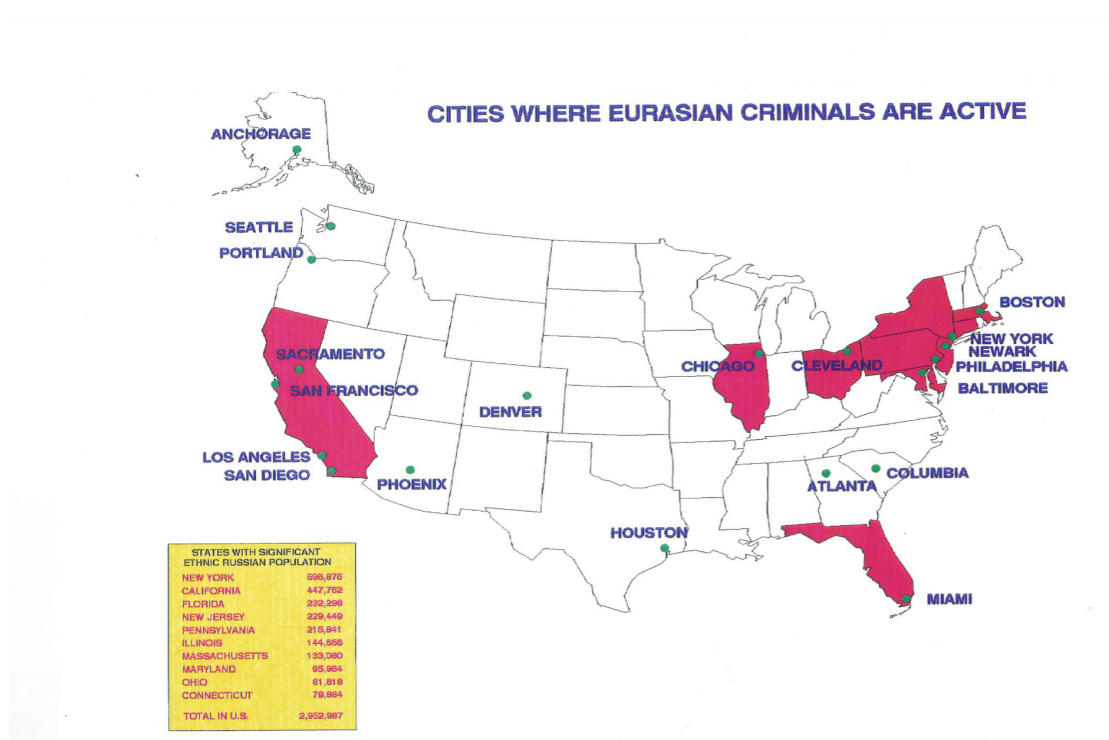
3.2. Az orosz bázisú szervezett bűnözés nemzetközi expanziója

Az orosz szervezett bűnözés az 1990-es évek közepére egyre nemzetközibbé vált, bázisokat alakított ki a volt szovjet érdekszférában, a volt szocialista országokban, köztük Magyarországon. Tovább terjeszkedtek Nyugat-Európában: megjelentek Ausztriában, az akkorra már egyesített Németországban, továbbá Franciaországban, Spanyolországban, Görögországban és Cipruson.

²³⁵ Budapest Férihegyi gyorsforgalmi úton történt bombamerénylet 1991. december 23

Az Orosz Belügyminisztériumtól származó tájékoztatás szerint: „**az orosz bűnbandák 26 országban vannak jelen.**”²³⁶ Az FBI szerint ennél sokkal súlyosabb a helyzet, információjuk szerint: „**az orosz bázisú szervezett bűnözői struktúrák a világ több mint 50 államában vannak jelen,** természetesen eltérő intenzitással. Különösen aktív működést mutatnak Németországban, Svájcban, Törökországban, Izraelben és természetesen az Egyesült Államokban.”²³⁷

E két utóbbi helyen történő erőteljes jelenlét szorosan összefügg a 90-es évek tömeges kitelepülési hullámával. Az orosz bűnszervezetek **az USA 14 államában megtalálhatók.** Az FBI által **Muzuska**-nak vagy **Mazutkinskaya**-nak nevezett orosz maffiacsoportok aktivitása az Egyesült Államokban igen jelentős biztonsági tényezővé nőtte ki magát. Az alábbi ábra a posztszovjet régióból kitelepült kolóniák számadataival az FBI ILEA oktatási anyagából²³⁸ származik, egyben jól mutatja az orosz bázisú bűnszervezetek megoszlását az Egyesült Államok területén.

Az Orosz Mafija nemzetközi jelenléte, az emberlakta világ 4 kontinensére történő expanziója már globális szintre utal. Ezt a kategóriát tovább erősíti, hogy együttműködési megállapodást kötött több interkontinentális maffiaszervezettel, egyebek mellett a szicíliai maffiával, a Cosa Nostrával, illetve amerikai változatával a La Cosa Nostrával, a kolumbiai drokartellekkel, továbbá Olaszország további meghatározó maffiaszervezeteivel, az albán és a szerb maffiával, Ázsiában pedig a Triád szervezetekkel.

²³⁶ Paul Lunde: Szervezett alvilág 91. oldal

²³⁷ lásd. u.o.

²³⁸ FBI International Training Program International Symposium on Russian Organized Crime ILEA 1995 june

Európa középső régiójában való megjelenése már a 90-es évek kezdetén érzékelhető volt. Tudatosan építkezve, láthatóan pontos stratégiai tervezés eredményeként szállták meg a volt szovjet érdekszféra országait. Jelenlétét tapasztalták és a környező országokat az Interpolon keresztül tájékoztatták a cseh, a szlovák, a lengyel, az osztrák, a német és természetesen a magyar rendőri szervek, de érkezett tájékoztatás orosz-ukrán bűnöző csoportok tevékenységéről Hollandiából, Belgiumból, Franciaországból és az Egyesült Királyságból is.

Ukrajna szervezett bűnözése kisebb földrajzi terjedelemben és etnikai megoszlással jelentős mértékű hasonlóságot, bizonyos tekintetben azonosságot mutat az oroszországi szervezett bűnözéssel. Ebben a közös 70 év és a korábbi történelmi korszakok, illetve az etnikai keveredés, továbbá a kulturális szokások és hagyományok egyaránt szerepet játszottak (Ukrajna meglehetősen kevert etnikai népességének 77%-a orosz).

Az orosz maffia központi irányító szervében a kaukázusi térségből származó keresztapák mellett ott találhattuk az ukrán származásút is, így a területek nemzetközi szintű felosztásában, Kelet-Közép-Európa 1990-es évek első felében történt megszállásában az ukrán maffiacsoportok domináns szerepet tölthettek be.

Milyen folyamat vezetett az ukrán bűnözésben ezen állapot kialakulásához, milyen lépcsőkön és szakaszokon keresztül alakult ki és fejlődött az ukrán szervezett bűnözés? Ezt próbáljuk az alábbiakban meglehetősen kivonatossan ismertetni a korábban jelzett okok és körülmények miatt. Az ukrán bűnözés –benne a szervezett bűnözés – alakulását nem lehet vizsgálni Ukrajna politikai viszonyainak ismerete nélkül, melyből kiderül, hogy XX. századi történelme során 1920-1991 között nem volt független állam, hanem Ukrán Szocialista Köztársaságként Szovjetunió egyik tagállama. Ez a korszak jelentős mértékben meghatározta szociális-gazdasági-kulturális és jogi viszonyait, mely egyebek mellett a bűnözését is magába foglalta.

Az ukrán szervezett bűnözés kialakulásának és fejlődésének vizsgálata keretében mindenek előtt a folyamat bemutatása során ki kell térni a szervezett bűnözés megkülönböztetésére egyrészt a hagyományos, majd pedig a gazdasági bűnözéstől, még ha azok bizonyos tekintetben kapcsolatban állnak is egymással.

Az 1920-40-es évekre a hagyományos vagyonelleni bűnözés volt jellemző, a lopás a rablás az útonállás, a rablógyilkosság. Az 50-es években hasonló bűncselekményi palettán az egyéni elkövetők és társas elkövetési formák léteztek párhuzamosan egymás mellett. Az évszázad második felének elejére a belügyi szerveken belüli specializáció mértéke csökkent, kisebb figyelmet fordítottak a korábbi korszak bűnözésében meghatározó tradicionális vezetőkre, az úgynevezett tolvajkirályokra, a bűnöző banditákra és a bűnöző struktúrákra. Ez arra az eredményre vezetett, hogy ez a bűnöző kategória aktívan reprodukálta magát, elidegenedett a társadalomtól, saját erkölcsi és etikai normákat alkalmazott tagjaira, majd pedig környezetére.

Az 1960-1970 időszaka gazdasági hanyatlást hozott, mely mennyiségi és minőségi változást okozott a bűnözésen belül. 1965 és 1985 között a bűnözési ráta megduplázódott. A bűnözés szerkezetében is jelentős átalakulás volt megfigyelhető, egyre nagyobb aránya lett a gazdasági-pénzügyi bűncselekményeknek. **Végül az elkövetés hatékonyságát és szervezettségét mutatta az a tény, hogy a jelentősen megnőtt bűncselekményszám nem társult a bűnözők számának hasonlóan drasztikus emelkedésével.**

A stagnálás, majd pedig a hanyatlás időszaka súlyos torzulást okozott a gazdaságban, a bürokráciával párosuló korrupció egész nemzetgazdasági ágazatokat fertőzött meg a gyapot-termesztéstől a könnyűiparon át, a kereskedelemig. Ezek a viszonyok kitermeltek egy vagyonos réteget, melyre viszont ráépült az erősen formálódó szervezett alvilág. Érdekes szimbiózis alakult ki: egyrészt zsarolták az újonnan meggazdagodott társadalmi réteget, másrészt illegális szolgáltatásokat teljesítettek irányukba. Ebben az időszakban terjedtek el a gyermekrablások, az üzletemberek és vállalkozások védelmi zsarolása. Míg a másik oldalon a bűnözői tevékenységből gyorsan gazdagodó, egyre stabilabb bűnözői struktúrák. Az illegálisan szerzett pénz egy része visszaáramlott az árnyékgazdaságba uzsora formájában, **a szervezett bűnözés része lett a gazdaságnak.**

Az ukrán tagköztársaság bűnözésének ugrásszerű alakulását egyes kutatók a Brezsnyevi időszakhoz kötik, az elhúzódó „stagnálás” korszakához. A problémát mélyebben vizsgálók azonban jóval távolabbra visszanyúlva próbálják bemutatni a folyamatot és kijelentik, hogy a bűnözés szervezett formáinak kialakulása Szovjetunióban egyértelműen a forradalmak és világháborúk, majd a szovjet-rendszer nyomán létrejött hiánygazdálkodáshoz kapcsolódó árnyékgazdasághoz köthető. V. Skulbida az Odesszai Akadémia kiadásában megjelent művében tudományos magyarázatot ad a szovjet állam és a piacgazdaság viszonyára, illetve a gazdaság és az árnyékgazdaság kapcsolatára. Két elemét különbözteti meg a problémának, egyben rávilágít a bűnözés-szervezett bűnözés helyére és szerepére:

1. A piac ellenállása az állam nyomásával szemben
2. A piac alkalmazkodása az állami elnyomáshoz.

Skulbida gondolatmenete szerint a XX. század első felében a piaci viszonyok állami tilalmazása kitermelte az informális vagy árnyékgazdaságot, benne a korrupciót és a csempészetet, a korszakra jellemző szervezett bűnözési formákat. A Brezsnyevi pangás időszakában pedig az árnyékgazdaság - benne az átalakuló bűnözés - pontosan alkalmazkodva a politikai-gazdasági viszonyokhoz, már a folyamatok befolyásolójává, alakítójává vált. Megállapítása szerint: *„A modern szervezett bűnözés gyökereit a társadalmunkban kialakult valódi gazdasági és egyéb kapcsolatokban kell keresni. Az úgynevezett árnyékgazdaság - amelyhez a szervezett bűnözés okszerűen kötődik-elkerülhetetlen reakció a torz termelési és elosztási viszonyokra.”*²³⁹

Ezen gazdasági viszonyok mellett a szerző is fontos körülménynek tekinti a börtönök és lágerok világát, mely a bűnözés ideológiai és strukturális viszonyaira gyakorolt ugyancsak meghatározó hatást. Mindez egy további elemmel társult, a formálódó gazdasági elit, mely az állami bürokráciát korrumpálva a kereskedelmet, vendéglátást, egyéb termelési szektorokat irányította egyre szorosabb kapcsolatba került a bűnöző struktúrákkal, gazdasági-pénzügyi konfliktusaikhoz felhasználta. A bűnöző szervezetek vezetői egyben problémarendező, döntőbíró feladatokat is betöltöttek. A csatorna azonban fordítva is működött, a bűnöző szervezetek vezetői a gazdasági kapcsolataikon elérték az államapparátust.

A bűnözés ezen magasabb szinten szervezett formája egyrészt életformává vált, követendő példát mutatott a hagyományos bűnözésnek. Rugalmas és alkalmazkodó jellege, professzionizmusa által gyorsan és hatékonyan reagált a társadalmi-gazdasági átalakulásokra. Az alkotmányos hatalom gyengülésével párhuzamosan ereje és befolyása folyamatosan felértékelődött, a rendszerváltás hatalmi vákuumában szinte egyedüli stabil hatalmi tényezővé lett. Az állami, államhatalmi intézményekbe történő behatolásával politikai tényezővé vált.

²³⁹ V. Skulbida: A szervezett bűnözés kialakulása Ukrajnában Jogi Közlöny Odesszai Állami Jogi Akadémia 1995/4 61-64. oldal

Az állami működés befolyásolásának is több fokozata létezik:

- egyszerűbb esete az állami működés, szándék akadályozása,
- súlyosabb esetekben saját akaratuknak megfelelően alakítják a politikai döntéshozatalt, ezzel hatalmas károkat okoznak az állampolgárok jogállamba és törvényekbe vetett bizalmának, a jogegyenlőség, társadalmi igazságosság elveinek.

Míg más államokban az érvényesülés legfontosabb eszköze a legális gazdasági tevékenység által megtermelt vagyon, Ukrajnában - más posztszovjet államokhoz hasonlóan - a szervezett bűnözés, az állami bürokrácia és a gazdasági oligarchia sajátos viszonya és kapcsolatrendszere, a bűnözés, a legális és illegális gazdasági élet és a politika szimbiózisa, mely a dél-olasz viszonyokat figyelembe véve a maffiajellegű társadalmat jelent.

Skulbida professzor 1995-ös tanulmányában leírt megállapítása szerint: *„A maffia ma már szerves része az államnak. Az állam feladata, hogy a minimálisra csökkentse a megnyilvánulásait, a maffiát a hagyományos bűnözői státuszába szorítsa.”* Ezért tartja szükségesnek, hogy az új ukrán büntetőjogi kódex általános része pontosan szabályozza a maffia fogalmát, szerkezetét és társadalmi veszélyét, egyben biztosítson jogi eszközöket a büntetőjogi felelősség megállapítására. Továbbá szükség van a szervezett bűnözés elleni speciális normára, így mérőföldkönek tekinthető **A szervezett bűnözés elleni küzdelem szervezeti és jogi alapjairól szóló törvény** elfogadása. Ezekre egy későbbi fejezetben részletesen kitérünk. Az előbbi idézetben leírtakkal kapcsolatban némi kritika fogalmazható meg, mind bűnüldözési, mind pedig formál logikai szempontból. Éppen a dél-olasz példák igazolják, hogy amennyiben a maffia az állami működés részévé vált, az állami akarattal és eszközökkel már nem szüntethető meg.

Az ukrán szervezett bűnözés strukturális vonatkozásban is nagyfokú hasonlóságot mutatott az orosz megfelelőjével. Létrejött a kijevi központ és a főbb régiók területi csoportjai, bűnszervezetei: Donyeck, Odessza, Mariupol, Harkov, Luhansk, Dnyepropetrovszk, Cserkaszi, Lviv (oroszul Lvov, lengyelül-németül Lemberg) vagy éppen a kárpátaljai régió központja Uzsgorod (Ungvár). Magyarországra gyakorolt hatás tekintetében a két ország határmenti övezetében a kárpátaljai szervezett bűnözés a munkácsi és az uzsgorodi csoportok, míg az ország belső része és Budapest tekintetében a kijevi bűnszervezetek jelentettek súlyos biztonsági problémát.

Bűnözési portfóliójuk eltérően alakult ki: a kárpátaljai szervezetek a csempészetjellegű bűnözésben (alkohol, cigaretta, üzemanyag), míg a kijevi egységek a szervezett bűnözés erőszakos és élősdű bűncselekményeiben, valamint abból származó pénzek gazdasági befektetéseiben töltötték be kiemelt szerepet. Aktív részesei voltak a honos szervezett bűnözés háttérbeszorításának, a hazai szexpiac egy meghatározó részének átvételének, az üzemanyagbűnözésnek, illetve a 90-es évek leszámolási hullámának.

Ukrajna mozgalmas, fegyveres konfliktusokig fajuló belpolitikai küzdelme a szervezett bűnözést is alaposan átalakította. A rendszerváltás idején Kijevben meghatározó szerepet betöltő bűnszervezetek egy része felbomlott, vezetőik a területszerző és területvédő harcokban életüket vesztették („Ribka”, „Pris”, „Szavloha”) vagy büntetőeljárások következtében kerültek háttérbe.

Más részük a bűncselekményből szerzett pénzek befektetésével a gazdasági élet részeseivé váltak, még néhányan gazdasági és más érdekérvényesítési lehetőségeik felhasználásával a területi és a központi politika szereplői lettek.

A régi bűnszervezetek megszűnésével, felbomlásával párhuzamosan új szervezett bűnözői struktúrák alakultak-alakulnak ki, a bűnözési profiljuk nem módosult, a hagyományos maffiamódszernek tekinthető zsarolástól kiindulva a leszámolásos emberöléseken át a csempészetig, csalásokig terjed. Csaknem húsz év után számoltak fel egy szervezett bűnözői csoportot Donyeckben, amely 1990-2007 között fizikai erőszak alkalmazásával 63 embert kényszerített arra, hogy lakását, illetve ingatlanját meghatározott személy nevére átírja, a sértettek egy része örökre eltűnt.

A magas korrupciót és a jogbizonytalanságot kihasználó új elkövetési módszerként ismertetik a rendőrségi-állambiztonsági beszámolók Ukrajnával kapcsolatosan – de a posztsovjjet térség más térségeiben is előforduló – az angolul „Raiding”, oroszul „**Rejdersztvo**” elnevezéssel illetett, jogilag zsarolásnak vagy önbíráskodásnak, esetleg ezzel kombinált csalásnak minősíthető bűncselekményt. Nem az elnevezés, hanem annak tartalma a figyelemre méltó, már csak azért is, mert a lakásmaffiához hasonlóan ez is felbukkanhat Európa más országaiban is így hazánkban.

A módszer lényege, hogy bűnszervezetek kinéznek maguknak - vagy éppen megbízásból másnak, esetleg a konkurenciának- jól prosperáló cégeket, vállalkozásokat, majd hamisított („vagy megvásárolt”) bírósági végrehajtási végzéssel, esetleg közjegyző által kibocsátott dokumentummal, őrző-védő cég vagy a rendőrség közreműködésével a valós tulajdonos kizorításával átveszik. A műveletet követő, akár évekig elnyúló, bizonytalan kimenetelű jogvita időszaka alatt a céget többször átjátszák vagy teljesen kifosztják.

A jogbiztonság hiánya a rendvédelmi-igazságszolgáltatási szervekbe vetett bizalmat is jelentősen aláássa, ezzel párhuzamosan megerősíti a bűnszervezetek befolyását, **„államként viselkedik ott, ahol sajnálatos módon kellő erejével nincs jelen az állam.”** Egy lucki (Volin megye központja a lengyel-ukrán határ közelében) orvos mesélte a médiában, hogy befolyásos barátait-vendégeit meglopták. A rendőrség nem tudott segíteni, de adtak egy jó tanácsot kihez forduljanak. A területet uraló maffia tagjai rövid időn belül azonosították, majd megfogtak két helyi egyetemistát, akik beismerték a lopás elkövetését. A sértettek előtt az egyetemisták egyik kezén az ujjakat kalapáccsal eltörték, a tettet a szankció azonnal követte.

A 2000-es évek közepétől egyre inkább az ukrán szervezett bűnözés, különösen azt megtestesítő bűnszervezetek és a gazdasági-politikai oligarchák összefonódása jellemző, mely erőteljesen kihat az államigazgatási szervek, rendvédelmi és igazságszolgáltatási szervek működésére.

Az ukrán gazdasági-politikai érdekcsoportok regionális alapon szerveződnek, nem alkotnak magukban homogén és bonthatatlan egységet, belvillongások és időszakos ellenségeskedések jellemzik. A legjelentősebb érdekcsoportok – a kijevi, a donyecki, a dnyepropetrovszki, a lvovi és a harkovi.

A szinte folyamatosnak mondható politikai válság miatt nő a bűnözés mennyisége (egyes hivatalos ukrán belügyi statisztikák szerint az elmúlt időszakban évi 20-30%-os emelkedés tapasztalható, más szakmai elemzések szerint lényegesen magasabb, sőt egyes bűncselekmény-kategóriákban eléri a 70%-ot. Az orosz-ukrán háború következtében ismét virágzik a fegyverkereskedelem, a hatóságok is elismerik, hogy rendkívül magas a csempészett áruk aránya. A belügyi beszámolók felhívják a figyelmet arra, hogy egyre nő a kábítószerfogyasztók száma, a 46 milliós országban 2 millió kábítószerest tartanak számon, ez a lakosság több mint négy százaléka! Ami még megdöbbentőbb, egyben egészségbiztonsági kockázat, hogy közel 50 %-uk HIV fertőzött!

Viktor Skulbida általam feldolgozott és korábban több helyen idézett tanulmánya a 90-es évek közepén, 1995-ben íródott. Akkor a szerző még egyik lehetséges rossz alternatívaként említette meg a maffiaállam kialakulásának lehetőségét. Egyes szakértői vélemények és az ukrán média szerint ez mára véres valóság lett. Jól igazolja mindezt néhány sajtócikk címe: *„Gengszterállam, vajon Ukrajna képes-e önmagában legyőzni a maffiát?”*²⁴⁰ Egy másik cikk -jól szerkesztett tanulmányként - azt a folyamatot részletezi, mely Ukrajna 1991-es önálló államisága óta eltelt időben a maffiaállam kialakulásához vezetett: *„Hogyan lett Ukrajna maffiaállam?”* A levezetéséből kiderül, hogy egyedül a szervezett bűnözés volt felkészülve a rendszerváltást és a Szovjetunió felbomlását követő politikai-gazdasági átalakulásra. A „nulladik évtől” része lett a maffia az állami működésnek, összefonódva a privatizációból kialakuló új gazdasági szférával és a helyi, majd központi állami bürokráciával. Igaz volt az első szabadon választott kormányra Viktor Kucsma időszakára, majd a Viktor Janukovics korszakra is. A szervezett bűnözés finanszírozza a politikai pártok működését, majd azok hatalomba kerülésével részesednek az állami bevételekből.

Bár Janukovics leváltásával azt hangoztatták, hogy az ukrán állam szakít az oligarchikus viszonyokkal, mára bebizonyosodott, hogy csupán gazdasági érdekcsoportok átrendeződése történt. Ráadásul az ellenérdekű erők polgárháborús állapotokat teremtettek, mely ismét a szervezett bűnözést táplálja: erőteljes a korrupció, a csempészet, a fegyverkereskedelem és a valutázás. Az állam jelentős mértékben javított az adóbevételek behajtásának hatékonyságán, azonban az állam többletbevétele nem a társadalom, hanem a politikai elittel összefonódó gazdasági oligarchákat és a maffiaszervezeteket gazdagítja.²⁴¹ Ezt igazolja vissza a Világgazdasági Fórum szakértői anyaga, mely szerint 2015-16 időszak adatai alapján Ukrajna a globális versenyképességi indexén 4 helyet javított, a gazdaság szervezett bűnözéssel összefüggő befolyási szintjét vizsgálva viszont tovább rontott, a 113. helyre rangsorolva.

A rendszerszintű szervezett bűnözés már nem közbiztonsági vagy büntetőjogi probléma, hanem gazdaságbiztonsági, nemzetbiztonsági kategóriává nőtte ki magát. Európai országgént csak Bulgária és Olaszország ért el rosszabb besorolást! Ebben nem hozott eredményt a rendfenntartó szervek 2014-es átszervezése, sőt ellentétes hatást váltott ki.²⁴²

²⁴⁰ Бандитское государство: сможет ли Украина побороть мафию в себе? <https://golos.ua/i/578043> letöltve 2018.szeptember 28.

²⁴¹ <https://www.jurnaluljuridic.in.ua/archive/2014/4/34.pdf>

²⁴² <https://www.inter.criminology.onua.edu.ua/?p=1250>

Nem elhanyagolható szempont mindezekkel összefüggésben az ukrán szervezett bűnözés határokön átnyúló hatása. A szomszédos Lengyelországában már az 1990-es években - az akkoriban közölt rendőrségi adatok szerint - az erőszakos bűncselekmények közel 1/3-t írták az ország területén működő orosz-ukrán maffia, illetve egyéb alacsonyabban szervezett bűnöző csoportok számlájára. A bűnszervezetek működését irányító vezetők, igen jó bűnügyi érzékel mozgatták a bűnözőcsoportokat a különböző országok között. Ahol rendőri eljárás alá kerültek, onnan rövid időn belül kivonták őket és egy másik állam területére irányították át. Ezért volt szükséges a nemzetközi információcsere megerősítése, összekötőtiszti hálózat kialakítása.

Mindezt igen tanulságosan igazolja az alábbi jogeset: A cseh bűnügyi szervek 1992-ben arról tájékoztatták az Interpol bevonásával a környező államok rendőri szerveit, hogy látókörukbe került egy közel 20 főből álló ukrán bűnszervezet. A bűnöző banda megzsarolt, majd elrabolt egy orosz vállalkozót Prágában. Alsótestén összeszurkált, kivéreztetett holttestét egy fához kikötve találták meg a Prága melletti erdős területen. Az áldozat Mercedes típusú autóját elrabolták. A cseh hatóságok emberölés miatt a banda 3 tagjával szemben körözést bocsájtottak ki, a többi tagját kiutasították az ország területéről. Fél év múlva a BRFK XXI. kerületi Rendőrkapitányság járőrei egy ukrán rendszámú gépjárművet vontak ellenőrzés alá és a Csehországból kiutasított bűnszervezet 4 tagját igazoltatták Csepelen. A járőröknek az ukránok adata semmit sem jelentett, ők nem voltak a prágai gyilkosság miatt körözve, csupán a kiutasítottak között szerepeltek. Az információ a rendőri jelentés alapján hónapok múlva jutott a BRFK Életvédelmi és Rablási Osztályához, amely akkorra már az Interpol megkeresés alapján kapcsolatban állt a prágai nyomozó szervekkel. A cseh jelzés alapján hazánkban azonosított ukrán bűnszervezet a következő 5-8 évben a magyar kriminalisztika legjelentősebb ügyeiben felmerülő szervezett bűnözői struktúra lett (lásd később 1994-es Szentendrei úti leszámolási ügy), számtalan zsarolási ügy, emberrablás több robbantás és emberölés és kísérlete kötődik hozzájuk. Ezek mind maffiajellegű bűncselekmények! Ezért volt szükséges információelemzéssel támogatott szervezett bűnözés elleni harcra szakosodott egységek felállítása.

Hasonló jelenségeket tapasztaltak a német és osztrák rendőri szervek. A 90-es évek közepére hatékony bűnügyi együttműködés, gördülékeny információcsere alakult ki az osztrák szervezett bűnözés elleni egységekkel. Ausztria néhány éven keresztül az orosz szervezett bűnözés jelentette gazdasági előnyöket élvezte. **A szovjet rendszerváltást követő 10 év során egyes becslések szerint közel 200 milliárd rubelnyi vagyont menekítettek ki külföldre,** főleg off-shore paradicsomokban, de a pénzmosás szempontjából más kedvező országokba, többek között Lichtensteinbe, Ciprusra és Ausztriába.

Bécsben az orosz alvilág felső rétege, krémje telepedett meg **-az orosz maffia egy kihelyezett helytartójával** - hatalmas pénzeket költöttek az éttermekben, szállodákban és ékszerboltokban. Ha kedvük úgy kívánta éjjel 2 órakor nyitatták ki a legelegánsabb ékszerboltokat és vásárolták meg a legdrágább órákat, ékszereket.

Néhány év elteltével azonban már gépfegyverropogástól volt hangos az osztrák főváros előkelő negyede. Orosz üzletembereket vagy oroszokkal üzletelő kereskedőket gyilkoltak le brutális módon. Megjelent az orosz bűnözés árnyékos oldala. Ezt igazolja vissza az orosz szervezett bűnözést kutató kriminológus Hannelore Gude Hohennesinner nyilatkozata, melyet egy bécsi ékszerész meggyilkolása kapcsán tett: **„A maffiózók Ausztriában élnek, de Németországban tevékenykednek. Elképzelhető, hogy a hátországból Ausztria is csatatér lesz hamarosan, ahogy ez a környező országokban már többé-kevésbe végbement.”**²⁴³

A korabeli híradások szerint Ausztriában az 1990-es évek végéig három leszámolásos gyilkosságot írnak az orosz maffia számlájára, mindhármát Bécsben hajtották végre Skorpió géppisztollyal, mindhárom áldozatnak gazdasági-pénzügyi kapcsolata volt a volt szovjet utódállamokkal.

A Zsaru Magazin 1998. évi 21. száma már egy negyedik gyilkosságról számolt be, jól megvilágítva annak hátterét, az orosz szervezett bűnözés nyugat-európai jelenlétét. 1998. május 9-én a Rex felügyelő 61. epizódját forgatták a turistákkal teli belvárosban, a Graben környékén. Az üldözéses jelenetek miatt több bejelentés is érkezett a rendőrség ügyeletére, a járőrök valódi jelleget tulajdonítottak a filmbeli jeleneteknek.

Déli időszakban három férfi lépett be a Graben 12 szám alatt lévő előkelő ékszerüzletbe, mely generációk óta az Haban család tulajdonában állt. A boltban az üzlet vezetője Siegfried Goluch tartózkodott, aki éppen egy házaspárt szolgált ki, a pulton egy vásárolni kívánt ékszer és annak ellenértéke, 250 ezer schilling hevert. A támadók egyike a bejáratú ajtót biztosította, másikuk a vevőket tartotta sakkban, a harmadik az üzletvezető elé fordult és közvetlen-közről szó nélkül fejbe lőtte. Az elkövetők a tanúkat, az ékszerkészletet és a pulton lévő pénzt hátra hagyva az utcára menekültek, szemtanúk vallomása szerint két nagyteljesítményű autóval két irányba távoztak.

Az osztrák rendőrség szervezett bűnözés elleni vezetője szűkszavúan arról tájékoztatta a közvéleményt, hogy **„profí munka volt, a bérnyikosok megrendelésre dolgoztak, az áldozat ismerte, beengedte és haláltusájában megnevezte az egyik támadóját. Halála nagy valószínűséggel összefüggésbe hozható az orosz maffia pénzmosási ügyleteivel.”**

Az osztrák bűnügyi szervek a Bécsben is jelen lévő Szolncevszkaja Mafiját valószínűsítették a bűncselekmény hátterében, az osztrák fővárosban tevékenykedő alegységük bérnyikosa volt az Interpol segítségével a cseh rendőrség segítségével azonosított elkövető. Egy nyugat-európai kereskedelmi cégnek álcázott bűnszervezet tagja volt, a nemzetközi ügyleteket lebonyolító társaság arannyal, platínával és ékszerekkel kereskedett. Valójában az orosz maffia egyik pénzmosó vállalkozása volt.

A Szlovákia területén tevékenykedő „orosz” valójában ukrán bűnözők főleg ukrainai hazai bázisukról vagy éppen Magyarországról, esetleg Csehország területéről utaztak be egy-egy akció lebonyolítására.

A szlovák bűnszervezetekkel való kapcsolatuk nagyfokú hasonlóságot mutat a magyarokéhoz, a hazaiak elismerték, elfogadták az orosz maffia jelenlétét, fennhatóságát, sőt belső harcaikhoz megpróbálták felhasználni őket.

²⁴³ Observer Budapest 1998.12.03.

Jól példázza mindezt a Dunaszerdahelyi leszámolás, mely 1999. március 25-én történt a Fortuna Bárban. Ahol valóban olasz vagy amerikai gengszterfilmeket megszegyenítő módon gyilkolták le 131 lövéssel az egyébként akkor fegyvertelen, valami fontos ünnepi összejövetelre, találkozó Pápai-klánt. A „Papa Joe” becenévre hallgató Pápai Tibort és bünszervezetének további 9 tagját.

Ez volt Szlovákia, sőt Kelet-Közép Európa legnagyobb maffialeszámolása. Oknyomozó újságírók megjegyezték, hogy éppen annyi töltényt lőttek ki rájuk, ahány védelmi pénzt fizetését megtagadó, meggyilkolt vagy örökre eltüntetett vállalkozó, áldozat halála szárad a banda lelkén.²⁴⁴

Hogy kapcsolódik mindez az orosz szervezett bűnözéshez? Egyes szlovák rendőrségi forrásokra alapozott információk szerint éppen ukrán maffiózókkal lett volna tárgyalásuk, ők csalták a helyszínre a bandát vagy csupán rájuk hivatkozva készített csapdát egy konkurens banda. A profi és könyörtelen végrehajtás –valamint a Pápai-klánnak a Pozsony-környékét uraló ukrán csoporttal való sikertelen egyeztető tárgyalása – alapján nem légből kapott feltételezés az estleges „orosz” végrehajtás. Ami viszont a helyszíni szemle és a nyomozás adataival egyértelműen igazolható, hogy három kommandós öltözetet viselő személy rontott be a terembe, rendőri intézkedést szimulálva a banda tagjait földre kényszerítették, majd szisztematikusan lemészárolták valamennyit.

Az oknyomozó újságírói forrásokra hagyatkozó, a szlovák alvilág történetét feldolgozó és bemutató könyv szerint tényként kezelik, hogy a brutális gyilkosságot a szlovák alvilág belharcaiba beavatkozó ukrán maffia hajtotta végre: **„Mindazok után amit ma már tudunk legvalószínűbb, hogy Pápaiék dráma halála mögött az oroszok állnak.** Abban az időben ők voltak a legmagasabb autoritás, akik előtt még Papa Joe is fejet hajtott. **Ők voltak azok, akik a gazdasági bűncselekmények terén a náluk odahaza már bevált ötleteket importálták, majd ezeket a szlovák körülményekhez igazították.** Közép-európai bázisuk épp Magyarországon volt, ahol maffiavároskát hoztak létre maguknak villákkal és külön biztonsági intézkedésekkel.²⁴⁵” Mindezek alapján talán az sem tekinthető véletlennek, hogy az orosz szervezett bűnözés európai terjeszkedését és működését bemutató másik riportkönyvben²⁴⁶ a „**Duna-parti Bejrut**”-ként emlegetik ezt a térséget.

A szlovák szervezett alvilág Csallóközi Maffia néven - a rendszerváltás amnesztiával induló korszakában -létrehozott bünszervezetén belül, az olajozásból eredő pénzek elosztása miatt alakult ki belső harc még 1996-ban. A renegát tagok egy részét legyilkolták, a banda életben maradt része Magyarországra menekült, innen szervezhette meg a visszavágást.²⁴⁷

A szlovák maffia belháború hullámai időnként átsaptak hazánkba is, volt olyan tagjuk, akit Győr-Sopron-Moson megyében, volt, akit Veszprém megye területén értek utol. Nagyon találó és helytálló tehát a hivatkozott könyv címe, valóban **Maffia határok nélkül**, mind valódi, mind pedig átvitt értelemben.

²⁴⁴ Gustav Murin: Maffia határok nélkül 110. oldal

²⁴⁵ Gustav Murin: Maffia határok nélkül 112. oldal

²⁴⁶ Stephen Heldelman: Comrade Criminal

²⁴⁷ Gustav Murin: Maffia határok nélkül 111. oldal

Előfordult, hogy ukrán és szlovák bűnözők hajtottak végre magyarországi szervezett bűnözés prominens alakjai elleni merényleteket. Jól példázza mindezt Jozef Rohács és csoportjának tevékenysége vagy éppen a Diso Marcell-ügy. Utóbbi saját maga készítette bombájának időzítése közben robbant fel Budapest X. kerületében a Vörösdinka utcában 1996. október 13-án. A korábbi Csehszlovák hadseregben II. osztályú robbantási specialistává kiképzett szlovák férfi részt vett a Sivatagi Vihar hadműveletben a Közel-Keleten. Leszerelést követően a szlovák alvilág bérgyilkosa lett. A nyomozás adatai szerint **két ukrán társaságban utazott** halálát megelőző néhány nappal korábban Magyarországra.

Az ismertített esettanulmányok rámutatnak arra, hogy ezek a valóban maffiaszintet elérő orosz-ukrán vagy éppen szlovák bűnszervezetek legalább annyit megengedtek maguknak, ha nem többet, mint a szicíliai mintaképeik. Az is kitűnik, különösen a feldolgozott szlovák riportkönyvből, hogy mindez nem mehetett volna végbe egy szilárd és korrupciómentes államhatalom esetében. Mind az orosz-ukrán maffia, mind pedig a bemutatott szlovák maffia esetén a politika és a maffia érdekek mentén történő együttműködése vélelmezhető. Hazánkban is történtek ilyen kísérletek, jól igazolja az olajbűnözésben központi szerepet betöltő Energol-csoport és holdudvara, illetve az elhíresült Portik-Laborc találkozó.

Igazolja továbbá a 1990-es évek nemzetbiztonsági szolgálatokat felügyelő miniszterének (Katona Béla) nyilatkozata, mely szerint: **befejeződött a hídverés a szervezett bűnözés és a politika között.**” A közvetítőszeretet a szervezett bűnözés (különösen igaz az orosz és a szlovák ágára) és a politika között éppen a titkosszolgálatok töltötték be, jól alátámasztható ez a már korábban említett Omega (Csehországban ugyan ezidőben Doxa néven ismertté vált) fedőnevű művelettel, titkosszolgálati zsargonban úgynevezett „aktív intézkedéssel”.

Ide tartozó megjegyzés, hogy az orosz maffián belül minden jelentősebb Bratva rendelkezik gyilkossági specialistával, többel is, őket a bűnözői szleng „Torpedo-nak” nevezi, jellegzetes tetoválásuk az ökölbesorított ujjon látható koponya. Az orosz maffián belül a Kurgani Mafiját tartják a legkeményebb végrehajtóknak, az ő szervezetük tagja volt a híres bérgyilkos a belügyi tisztból a maffia legprofibb gyilkosává váló Szolonyik Alekszandr.²⁴⁸

3.3. Az orosz bázisú szervezett bűnözés magyarországi jelenléte és működése

Ha már az osztrák kriminológus említette a szomszédos országokat, tekintsük át hogyan rajzolta, alakította át az orosz maffia, pontosabban az orosz bázisú szervezett bűnözés Magyarország bűnügyi helyzetét, kriminalisztikai térképét.

A bűnügyi hírszerző munka és a büntetőeljárások elemzése alapján megállapítható, hogy három hullámban, az orosz bázisú szervezett bűnözés mindhárom szintje megjelent hazánkban és több mint 10 éven keresztül tartósan jelen is volt. Az orosz szervezett bűnözés struktúrája részben kellő alapossággal és részletességgel foglalkozunk a szervezett bűnözés különböző szintjeivel. Itt csak annyit szükséges előjáróban megjegyezni, hogy az orosz bázisú szervezett bűnözés is több fejlettségi szintből áll, az utcai bandáktól kiindulva a bűnszervezeti konstrukción át a magasan strukturált maffiaszervezetekig bezárólag. Hazánkban ez a három szintre kategorizált szervezett bűnözés mindegyike megtalálható volt, a felderítő munkát nehezítve egyidejűleg, egymás mellett.

²⁴⁸ Bővebben: Valerij Karisev: Az orosz maffia bérgyilkosa

Az egyszerű zsaroló-rablóbandák igyekeztek magukról elterjeszteni, hogy ők részei a rettegett orosz maffiának, míg az orosz maffia megpróbálta úgy beállítani, hogy ellenőrzése alatt tartja valamennyi szinten tevékenykedő bűnöző struktúrát. Mint korábban már utaltam rá első ütemben a nemzetközi piacokat, vásároló helyeket ellenőrző-zsaroló bűnöző csoportok jelentek meg, először az ukrán-magyar határ mentén, majd Budapesten.

Második ütemben a posztszovjet térségből hozott prostituáltak és védelmüket ellátó bűnöző bandák vetették meg a lábukat a fővárosban, illetve a Balaton-környékén. Bárokban, éjszakai mulatókban, szállodákban helyezték el a valóban luxus-prostituáltaknak tekinthető szexrabszolgákat, némelyik több nyelvet beszélt, diplomával rendelkezett, még orvosi végzettségű is található volt közöttük! A magyar szexpiacra történő benyomulásuk felborította a hazai roma etnikum által kialakított, működtetett több évtizedes status quo-t.

A hazai prostitúciós piac felügyeletéért vívott harc egyik mérföldkövének tekinthető a Budapest XII. kerület Apor Vilmos téren lévő Randevű Disconál történt lövöldözés az 1990-es évek elején. Egy ukrán bűnszervezet akart oda is „orosz” prostituáltakat vinni, de a magyar konkurencia ellenált. A hazai kriminalisztika történetében először fordult elő, hogy területszerzés érdekében löfegyvert használtak. Ez esetben az ukránok csak az ajtóra és a falra lőttek. Néhány évvel később a Budapest III. kerület Szépvölgyi úton lévő Secret Bárnak az ablaküvegére eresztettek egy géppisztolysorozatot, amikor kb. 200 vendég tartózkodott abban a disco-ban. Az orosz prostituáltak – hivatalosan táncoslányok – közvetítésére külön céget hoztak létre egy volt orosz belügyes tiszt vezetésével Budapesten. Ekkor már több fővárosi és Budapest környéki, továbbá Balaton-parti bár volt az orosz maffia tulajdonában vagy ellenőrzése, „védelme” alatt.

Az orosz maffia szexiparral kapcsolatos tevékenységét vizsgálva szinte minden esetben leragadunk annak közbiztonsági, bűnügyi vetületeinél. Nem igen foglalkoznak a hatóságok annak egészségbiztonsági következményeivel, annak ellenére, hogy a leánykereskedelemben leginkább érintett posztszovjet térségben a legelterjedtebb a HIV-fertőzöttek száma Európában, kb. 800 ezerre becsülik. Egy 2010-ben megjelent tanulmányban²⁴⁹ megfogalmazott ajánlás szerint indokolt lenne az Europol által alkalmazott biztonsági kockázatelemzés módszertanát (SWOT-PESTEL egy újabb vizsgálati szemponttal az egészségbiztonsággal kibővíteni. A kutatásban és publikációjának szerzői között orvosok, köztük rendőrorvosok is részt vettek.

Harmadik ütemében tökeerős managertípusú üzletemberek jelentek meg Oroszországból és Ukrajnából, később az Egyesült Államokból és Izraelből, akik nagy erővel bekapcsolódtak a hazánkban zajló privatizációba. Gépgyárakat, borkombinátokat, konzervgyárakat, élelmiszerfeldolgozó cégeket vásároltak, beszálltak az energetikai és pénzügyi piac magánosításába. Hatalmas lehetőséget biztosítva az orosz maffia pénzeinek tisztára mosásához. Ez már nem csupán bűnügyi-közbiztonsági, hanem nemzet és gazdaságbiztonsági problémát okozott. Az orosz maffia jelentős központi céget hozott létre Budapesten, ez nyújtott fedést az alkalmazásban álló bűnözők, logisztikai hátterének legalizálására. Amerikai rendszámú és típusú luxusautókat hoztak be, egy részüket használták mindennapi tevékenységükhöz, más részüket luxusautóbérlő cégben hasznosították. Rövid időn belül ez a fővárosi bejegyzésű autókölcsönző lett a hazai szervezett bűnözés egyik központja, több élet elleni bűncselekmény helyszíne.

²⁴⁹ Bedross-Huszár-Istvanovszki-Révai-Székely: A szervezett bűnözés egészségbiztonsági aspektusai
Hadmérnök 2008/10

Magyarországon az orosz maffia ukrán ága telepedett meg, egy Keresztapának tekintett helytartó irányításával. Az akkor 50-es évei elején járó személy több nyelven beszélő mérnök-közgazdász végzettségű, igen művelt és tapasztalt férfi, az orosz maffia Szolncevói ágának vezetőségéhez tartozott. Irányítása alatt komoly agytröszt tevékenykedett, állandó védelmét ukrán testőrök látták el.

Magyarországon sikeres büntetőeljárás nem folyt ellene, a hazánkból kiinduló nagyszabású amerikai tőzsdecsalás miatt az FBI körözése elől menekült haza Oroszországba. Oda, ahonnan a 90-es évek bandaháborúinak időszakában tette át székhelyét Budapestre, létrehozva a több kontinensre kiterjedő maffiahálózatát magyarországi központtal, melynek kirendeltségei megtalálhatók voltak New Yorkban, Pennsylvániában, Dél-Kaliforniában és Új-Zélandon egyaránt.

A nemzetközi szervezett bűnözésben való befolyását mutatja be a Voice Magazin 1996-ban megjelent cikke, a Vörös Maffiáról és annak vezetőjéről az FBI és az izraeli titkosszolgálatoktól megszerzett és nyilvánosságra hozott dokumentumok alapján. Néhány mondatát érdemes kiemelni: **„A világ egyik legbefolyásosabb gengsztere, rendkívül veszélyessé vált Izrael és Kelet-Európa biztonságára nézve...Mindent ő ellenőriz ami a moszkvai Seremetyevói Nemzetközi Repülőtérre érkezik és onnan távozik...Megvásárolt egy csödbement repülőtársaságot az egyik közép-ázsiai szovjet köztársaságban többmillió dollárért készpénzben, hogy heroint tudjon kiszállítani az Arany Háromszögből...*Törvényes úton gyakorlatilag megvásárolta a teljes magyar hadiipart, ezzel veszélyeztetve nemcsak a regionális biztonságot és a NATO-t, hanem a terrorizmus elleni küzdelmet is...*”** Két moszkvai központtal rendelkező gengszter bevonásával eladott egy 20 millió USD értékű, Kelet-Németországból ellopott a Varsói Szerződés állományában rendszeresített fegyverkészletet. A rakomány föld-levegő rakétákat és 12 páncélozott szállítójárművet tartalmazott. A vevő a hírszerzés értesülései szerint Irán volt... Két amerikai, de olasz maffiakapcsolatokkal rendelkező oroszral tervet dolgozott ki amerikai veszélyes hulladék Európába csempészéséről és Csernobil térségében történő elhelyezéséről.”

Úgy vélem a fenti idézett mondatok segítségével sikerült némi képet alkotni arról, milyen hatalmas kihívással kellett megbirkózni a rendszerváltás után létrehozott szervezett bűnözés elleni szerveknek, sőt az egész bűnügyi szolgálatnak. A cikkben szereplő, hazánkat igen rossz fényben feltüntető fegyveriparral kapcsolatos megjegyzésre feltétlen magyarázatot kell adni. Annyi valóságtartalma van, hogy az orosz maffia valóban felvásárolt Magyarországon több olyan vasipari-gépipari céget, melyek alkalmasak lettek volna fegyvergyártásra, sőt a rendszerváltás előtt ilyen funkciót is betöltött. Az is helytálló, hogy az orosz maffia létrehozott olyan gazdasági vállalkozást, mely alkalmas lett volna nemzetközi fegyverkereskedelemre. Azonban a magyar állam a fegyvergyártáshoz és fegyverkereskedelemhez szükséges engedélyek megadását megtagadta, így a „hazai hadiipar felvásárlása” egy hiábavaló próbálkozás volt az orosz szervezett bűnözés gazdasági-pénzügyi vezetése részéről.

Az orosz maffia magyarországi vezetőjének irányítása alatt két ukrán bűnszervezet tevékenykedett, alattuk 3+1 alegységgel, melyeket bűnözői profiljuk alapján különítettek el (prostitúció felügyelete, zsarolás-védelmi pénzek szedése, erőszakos élet- és testi épség elleni bűncselekmények, gépjárműlopás, fegyver-, kábítószer-, alkohol-, dohány- és üzemanyag-csempészet).

Igen tanulságosnak nevezhető a magyar szervezett alvilág viszonyulása az orosz maffiához. Míg a roma etnikumú bűnöző struktúrák ellenséggént kezelték, szembenállást tanúsítottak, bár ez csupán inkább érzelmi jellegű volt, mint valóságos, a technikai-anyagi fölény miatt az „oroszok” javára.

A magyar bűnszervezetek viszont megpróbálták üzletelni velük, sőt testőrként, alkalmi vagy tartós szövetségesként bevonni és felhasználni az egymás elleni területszerző-területvédő harcaikhoz. Ebben az időszakban divat volt „orosz” testőrökkel felvonulni, még az sem igen zavarta őket, hogy valójában litván volt vagy dagesztáni. Ez hatalmas tévedésnek tekinthető. Az „oroszok” kellő információ birtokában ráláttak az általuk védett struktúrák bűnöző tevékenységére, majd kiiktatták vagy ellenőrzésük alá vonták. Egyesek valósággal felesküdték az orosz maffiának.

Magyarország több mint 10 éven át valóban az orosz szervezett bűnözés egyik felvonulási terepe volt, aktív és erőszakos jelenlétük kb. a gazdasági rendszerváltás lezárulásig tartott. Működésük nem csupán fizikai értelemben rajzolta át a bűnügyi helyzetet, olyan új elkövetési módszereket honosítottak meg, olyan bűnözési iparágakat mutattak meg, melyek idegenek és ismeretlenek voltak a magyar kriminalisztikában. Lássunk tehát néhányat a bűnügyi oktatás érdekében.

Mind a hazai bűnüldöző szakma, mid pedig az igazságszolgáltatás rácsodálkozott az ingatlancsalások, ingatlanokkal való tömeges visszaélésekre az 1990-es évek végén, az ezredforduló elején. Hosszú ideig nem is igen tudott a szakma mit kezdeni a problémakörrel, még parlamenti vizsgálóbizottság is foglalkozott a jelenséggel. Végül jogalkotási és bűnügyi eszközök kombinálásával, speciális rendőri egység felállításával lehetett úrrá lenni a problémán.

Amennyiben kicsit keletre és nem nyugatra tekintettünk volna - klasszikussal élve, a témának megfelelően átszerkesztve ha *„vigyázó szemünket” Moszkvára és nem Párizsra vetettük volna*, talán hamarabb szerzünk tudomást erről a jelenségről. Moszkvában és Oroszország más nagyvárosaiban a 90-es évek közepére ez már ismert bűnügyi problémává nőtte ki magát. Mi sem bizonyítja jobban, mint a köznyelvből megismert elnevezése az **„Ingatlan Mafija”**. A kifejezés jelzi a probléma súlyát, elterjedtségének mértékét. Annyi különbséggel, hogy a posztszovjet térségben nem csupán zsarolás és csalás tárgya volt az ingatlan, hanem emberrablásoké, emberöléseké is. A nagy kiterjedésű országban egymástól távol lakó hozzátartozókkal rendelkező idős, egyedülálló személyeket, értelmi fogyatékosokat ingatlanjuk átruházására kényszerítette a szervezett bűnözés. Jó esetben okmányaikat elvéve utcára rakták a sértetteket, rosszabb esetben távoli országrészekbe hurcolták vagy egyszerűen elásták áldozataikat. Ingatlanjaikat kölcsönökkel terhelték meg vagy értékesítették.

Hasonlóan új jelenséggént érzékelték a magyar vállalkozók, kereskedők, fuvarozók a **termékzsarolás** módszerét. Megállapodtak szerződésben egy orosz vagy ukrán partnerrel, az exportárút kiszállították, de útközben megtámadták.

Sok esetben a kamiont is elrabolták (olykor sofőrökkel együtt) megdézsmálták vagy egyszerűen minőségi kifogást jelentett be a vevő és fele annyit akart fizetni a már átvett áruért. A magyar partnernek két lehetősége volt vagy feljelentést tesz, kártérítési vagy egyéb polgári pert kezdeményez és hosszú, évekig tartó jogi procedúrába kezd, ezzel veszélyezteti a partner elvesztését. Vagy segítséget, oltalmat-védelmet kér arra alkalmas személyektől, szervezetektől, akik garantálják az exportárú pontos kiérkezését.

Az „orosz” szervezett bűnözés a zsarolás, a védelmi pénzek szedésének új metodikáját is bemutatta Magyarországon, számtalan vállalkozó lett vesztese. Ez pedig a kettős vagy „**hidas**” **zsarolás** módszertana. Jól prosperáló vállalkozás vezetőjét ugyanazon bűnszervezet egyik ága megfenyegette, megzsarolta, némely esetben rongálást vagy testi sértést is megvalósítva, majd jelentkezett a bűnszervezet egy másik egysége és némileg alacsonyabb árért védelmet kínált. Végül mindenki megelégedésére az üzletet megkötik.

Az 1990-es évek közepére csak a moszkvai cégek közül 40 ezer fizetett védelmi pénzt kereskedelmi tevékenységének garantálása érdekében. Talán még nagyobb volt a fenyegetettsége az orosz kereskedelmi bankoknak, több mint 100 bankvezető lett emberölés áldozata a rendszerváltást követő 5 évben, akik megtagadták a maffiával történő együttműködést.

A bankvezetők likvidálásának hullámai Magyarországra is elértek. 1992. augusztusában Budapest előkelő negyedének egyik szállodaszobájában holtan találták egy nagy moszkvai bank elnökét. Harmadik emeleti szobájának ajtaja belülről kulcsra volt zárva, az áldozatot több, mint 20 késszúrás érte. Összesen 24 órát tartózkodott élve Budapesten, ahová a legnagyobb titokban érkezett. Egy belvárosi bankba látogatott el, ahol megtakarításainak egy részét helyezte el. Két évvel korábban már megpróbáltak merényletet végrehajtani ellene Moszkvában, akkor szolgálati luxusautója alá tettek bombát. A detonáció kifele hajította a félig még nyitott ajtón keresztül, sofőrje egyben azonban testőre életét veszítette.

A gyilkosság helyszíni fotóit és boncfelvételeit megmutattuk egy másik ügyben kihallgatott volt SZPECNAZ²⁵⁰ kommandósnak. Véleménye szerint a szálloda teraszát tartó oszlopon mászott fel az elkövető a harmadik emeletre, a félig nyitott teraszajtón jutott be a szobába. A sok késszúrásból azt a megállapítást tette, hogy nem profi elkövetővel állunk szemben, vagy kezdő vagy nagyon ideges volt. „**Egy profi, egyet szúr**”- mondta. Néhány nappal később sikerült kihallgatni az áldozat családtagjait, akik minden vallomástételtől elzárkóztak. Sokszori kérdésre végül annyit elárultak, hogy Budapestre történő utazásukról csupán a moszkvai rendőrség és a család ügyvédje tudott. Ennek ellenére egy nappal indulásuk előtt egy névtelen levelet kaptak, amelyet a lányuknak címeztek. A benne lévő üzenet úgy szólt, hogy **„jól számolja össze az apján lévő szúrások számát, mielőtt bármit beszélnek a rendőröknek.”** Egyetlen dolog érdekelte ezek után a hozzátartozókat: hány szúrás van az áldozaton? Éppen annyi, ahány éves a lány volt! Akkor most profi vagy amatőr volt az elkövető?!

²⁵⁰ Az orosz hadsereg és biztonsági szolgálatának különleges alakulata (Войска Специального Назначения)

Természetesen még akkor sem lenne egyszerű a probléma, ha kijelenthetnénk, hogy hazánk az orosz maffia ukrán ágának ellenőrzése, felügyelete alá került a bűnözési piac vonatkozásában. A helyzetet azonban bonyolította, hogy időlegesen más posztszovjet bűnszervezetek, olykor erős hazai bázissal rendelkező maffiaszervezetek egységei is itt tartózkodtak. Irányították vagy csak felügyelték az éppen aktuális Nyugat-Európába vagy akár távoli földrészekre irányuló ügyleteiket, főként fém- és fémnek álcázott illegális fegyverkereskedelmet. Nem elhanyagolható szempont, hogy ebben az időben javában tombolt a balkáni-háború. Így került a bűnügyi felderítés célkeresztjébe egy moszkvai, egy leningrádi és két szverdlovszki-jekatyerinburgi csoport, mindegyikük mögött erős háttérű valódi maffiaszervezetekkel. A Szverdlovszki Mafija két egymást követő esztendőben okozott rendkívül komoly közbiztonsági-nemzetbiztonsági problémát hazánkban. 1993-ban egy kettős gyilkosság történt Budapest előkelő negyedében a Virág Benedek utcában. Az áldozat orosz, Nyikolaj Sirokov és testőre volt. Egy nappal később még egy, fejbe lőtt holttestet talált a rendőrség, egyetlen kerülettel távolabb eső parkban, ugyancsak egy orosz férfit. Első körben két külön ügyként kezelte a BRFK életvédelmi egysége, de rövid időn belül kiderült, hogy ugyanazon leszámolás áldozata mindhárom holttest. A később megtalált áldozat szintén a meggyilkolt maffiózó testőre volt.

Az áldozatok - főként a „főnök” Sirokov- életútjának vizsgálatából lassan kirajzolódott a bűncselekmény indítéka. Az 1990-es évek nagy bandaháborúi elől menekült Magyarországra Jekatyerinburgból, ahol az egyik legnagyobb szverdlovszki maffiaszervezet a Centralnaja vezetőjének a biztonsági főnöke volt. A maffiavezér azonban az Uralmasevszkaja szervezettel vívott konkurenciaharc áldozata lett, így Sirokov dollárban is jelentősnek nevezhető tőkével és két teherszállítórepülőgéppel Magyarországra tette át az ellenőrzése alatt álló Ural-Air Company székhelyét. Éppen jelentős üzletekről tárgyalt az African Airlines társasággal, amikor az ellenérdekű szervezet keze Budapesten is elérte. A háttérben a hazai konkurenciaharc és a nyilvánvaló nagy haszonnal kecsegtető afrikai ügyletek álltak. Ezt bizonyítja az a tény, hogy pár hónappal később ismeretlen tettesek mintegy 5 kg robbanószer felhasználásával felrobbantották Sirokov teherszállító repülőgépeinek hajtóműveit, melyek a sármelléki **volt szovjet** katonai reptéren várakoztak.

A magyar kriminalisztika máig legnagyobb leszámolásos ügyének a jekatyerinburgi maffia (Uralmasevszkaja) és a szolncevói maffia (Szolncevszkaja) magyarországi ukrán ága közötti összecsapás számít, helyszíne a Budapest III. kerület Búza utca-Szentendrei út közötti kereszteződés, a Kaszásdűlői HÉV megálló közelében, időpontja 1994. szeptember 3-a, a kora délutáni órákban.

A szverdlovszki csoport csapdát állított a Chirler Voyager mikrobusszal érkező ukrán különítménynek és Winchester-karabélyból, AK géppisztolyból és Makarov kézi lőfegyverből leadott lövésekkel golyózáport zúdított a mikrobusz utasaira. Némely eltévedt lövedék a nagyforgalmi úton haladó járművekbe fúródott! A támadás eredménye: egy halott a helyszínen, egy életveszélyes sebesült.

A családoknak használt és az orosz banditák által elrabolt két ukrán prostituált holttestét - a BRFK Életvédelmi Osztálya által kibocsájtott nemzetközi körözés alapján - egy héttel később a román rendőrök azonosították egy Bukaresthez közeli mocsárból kihúzva.

Az eljárást a BRFK az ORFK SZBEI támogatásával sikeresen zárta, azonosította az elkövetőket, megtalálta a bűncselekményhez bérelt gépjárműveket, a több kerülettel távolabb, egy vasúti töltés mellett eldobált fegyvereket, értékelhető ujjlenyomatokkal.

A közvélemény által is nagy felháborodást keltő ügy sokakban úgy maradt meg, hogy a prostituáltak feletti felügyelet miatt robbant ki a bandaháború, de nyilvánvaló, hogy itt sokkal többről volt szó, a Jekatyerinburgi Mafija, vagy a Szolncevói Mafija uralmáról a térség felett.

3.4. Az orosz bázisú szervezett bűnözés belső szerkezete

Bevezetőként ismét rögzíteni kell, hogy a kutatási lehetőségek korlátozottsága és a területi viszonyok miatt a bűnözési struktúra bemutatásakor az orosz és a vele nagy hasonlóságot mutató ukrán viszonyokra koncentrálunk, már csak azért is, mert hazánk és a legtöbb Közép-Európai ország vonatkozásában ez a meghatározó.

Mindenekelőtt az orosz-ukrán szervezett bűnöző struktúrákat szükséges jellemezni. Három szintjét különböztetjük meg, mely megfelel a fejlődési szakaszoknak, lehetőségeknek. Nemzetközi összehasonlítást végezve megállapítható, hogy nagyfokú szerkezeti azonosságot mutat e tekintetben a kínai szervezett bűnözéssel, annak belső szerkezetével. Itt is, ott is megkülönböztethetjük a legalacsonyabb szinten működő, általában egyfajta bűnözői tevékenységre szakosodott utcai bandákat, a több bűnözői iparágban tevékenykedő bűnszervezeteket és a magasan szervezett maffiacsoportokat. Ott a Triád-ok, itt az Organizácija és az irányításuk alá szerveződő Bratva-struktúrák.

Kritikaként megfogalmazható, hogy a szervezett bűnöző csoportnak sem a magyar, sem az orosz és ukrán büntetőjog nem tanúsít olyan figyelmet, mint ami indokolt lenne, bár az orosz büntetőjog legalább definiálja. A bűnszervezeti kategória az, amelyet mindegyik említett büntetőjog magas társadalmi veszélyességűnek minősít és e miatt külön szankcionál. A szervezett bűnöző csoport definíció viszont az EU jogrendszerében, valamint az ENSZ nemzetközi szervezett bűnözésre vonatkozó dokumentumában, a Palermói Egyezményben egyaránt megtalálható, utalva a bűnözői struktúra egyáltalán nem elhanyagolható súlyára. **Sajnos a szervezett bűnözés hazai helyzetértékelését, majd az OCTA-SOCTA bevezetése óta fenyegetettségértékelését megalapozó adatgyűjtési módszertan is a bűnszervezeti kategóriára koncentrál.**

Mindennek azért van kiemelt jelentősége, mert így a szervezett bűnözésen belül legnagyobb arányt képviselő bűnöző struktúrákról, a szervezett bűnözői csoportokról még statisztikai adatunk sincs. S ha mindezt a problémát kivetítjük egy oroszországnyi területre, nagyon nehéz pontos képet alkotni a szervezett bűnözés piramisáról, ha éppen a legnagyobb számban jelenlévő bűnözői struktúráról nincs adatunk.

Ez pedig azért fontos, mert a szervezett bűnözés alulról építkezik, a primitívnek tekintett utcai bandák, csoportok képezik a bűnszervezetek humán bázisát. A szervezett bűnözői csoportok egy része bűnszervezetté, esetleg hosszabb fejlődés eredményeként maffiaszervezetté alakul. Ezért rendkívül fontos fejlődésük nyomon követése, a kockázatelemzésre épülő úgynevezett korai jelzőrendszerek alkalmazása.²⁵¹

²⁵¹ Kenedli Tamás-Istvanovszki László: Új értékelési módszerek alkalmazása a szervezett bűnözésre Magyar rendészet 2007/1-2

Amiről viszont már rendelkezünk statisztikai jellegű adattal, az az oroszországi bűnszervezetek száma. Láthattuk gyors növekedésüket, az orosz belügyminisztérium által publikált adatok szerint 1991-ben még csak 700, 1995-ben már 5600 bűnszervezettel kalkuláltak. Ugyanezen időszakban az ukrán belügyi szervek 1500 meghatározó bűnszervezetről adtak ki tájékoztatást. Csupán összehasonlító adatként kívánom megjegyezni, hogy az Europol éves (a SOCTA metodika alapján kétéves) jelentési a Közösség 28 országában tartanak számon 3800-4000 aktív bűnszervezetet. Ugyancsak összehasonlításként szükséges megjegyezni, hogy Magyarországon a rendészeti-nemzetbiztonsági szervek felderítése vagy nyomozása alá vont bűnszervezetek száma 40-60 között mozog.

A legnagyobb társadalmi veszélyességet nem számszerűségük, hanem befolyásuk miatt azonban valóban azok a bűnszervezetek jelentik, melyek a maffiaszintet is elérik. A maffiára sem az EU sem az ENSZ dokumentumaiban nem találunk egységesen érvényesnek és elfogadottnak tekinthető definíciót. Az olasz maffiabűnözés elleni harc emblematikus alakjaként tisztelt Giovanni Falcone vizsgálóbíró egy wiesbadeni konferencián tett nyilatkozatát szokták szakmai körben kiindulási alapnak tekinteni, mely szerint: **„egy ország vagy egy régiója bűnözését, gazdaságát és államigazgatását teljes mértékben átható, azt befolyásolni képes bűnözői struktúrákat tekinthetjük maffiának.”**²⁵²Falcone bíró ilyen bűnszervezetnek egyedül a Cosa Nostra-t tekintette, kijelentését később annyiban módosította, hogy ezek a jellemzők más térségek bűnszervezeteire is igazolhatók lehetnek, tehát léteznek más maffiák is a Cosa Nostra mellett.

Ha ezeket az ismereteket rávetítjük a posztszovjet térségre, megállapíthatjuk, hogy Falcone vizsgálóbíró szavai nagyon is érvényesek, persze nem lehet általánosítani, hanem egy meghatározott földrajzi térséget kell vizsgálni egy meghatározott időszakban.

Teljesen más képet mutatott a felbomló Szovjetunió bűnözési térképe, a Jelcin-időszak Oroszországa, Viktor Kucsma Ukrajnája és Vlagyimir Putyin által irányított Oroszország, de megint más képet mutat a polgárháborúba, majd valódi háborúba keveredett Ukrajna napjainkban. Mindebből az a tanulság vonható, hogy egy térség szervezett bűnözési viszonyait, benne a bűnöző struktúrák számával, állapotával, tevékenységével és fejlődési irányjaival, tendenciáival folyamatosan, napra készen kell elemezni és ismerni. Ekkor van némi esélye és lehetősége a jogalkotó és jogalkalmazó szervezeteknek időben beavatkozni.

Amennyiben témánk szempontjából ismét leszűkítetten az orosz bázisú szervezett bűnözés legmagasabb szintű bűnözési struktúráját vizsgáljuk nagyon érdekes képet kapunk. Azt ma már sem Oroszországban, sem Ukrajnában nem tagadják, hogy egyes bűnszervezetek az 1990-es évek elejére valóban elérték a maffiaszintet. Képesek voltak egy térség-régió teljes felügyeletére-befolyásolására, olasz hasonlaltal bűnöző **„államot hoztak létre az államon belül”**.²⁵³

²⁵² KERA oktatási anyag 1997 Nemzetközi szervezett bűnözés jegyzet összeállította: BKA

²⁵³ Paul Lunde: Szervezett alvilág 56. oldal

Az orosz maffia-Organizációja- természetesen moszkvai központú, ott jöttek létre a legerősebb, legtekintélyesebb maffiaszervezetek. Hozzájuk kapcsolódnak Oroszország, továbbá az Orosz Föderáció meghatározó maffiacsoportjai, továbbá a föderáción kívüli, azonban a volt Szovjetunió korábbi tagjait alkotó etnikai egységek (azeri, belorusz, grúz, ukrán, üzbég, örmény stb.). Az orosz maffia központi irányítása nem a szicíliai (Cosa Nostra) modellt (Cupola) követi, hanem annak megreformált amerikai-olasz (La Cosa Nostra) változatát. Ugyancsak Bizottságot hoztak létre, melyet Bratva-kör (**Bratszkij Krug**) néven is emlegetnek.

Bizottság=Bratva-kör alkotó részei:

5 legerősebb moszkvai:

- Izmailovszkaja
- Szolnszevcszkaja,
- Ljuberevcszkaja
- Centralnaja
- Orekhovszkaja

+ meghatározó területi

- Szentpétervár
- Jekatyerinburg
- Krasnojarszk
- Vlagyivosztok

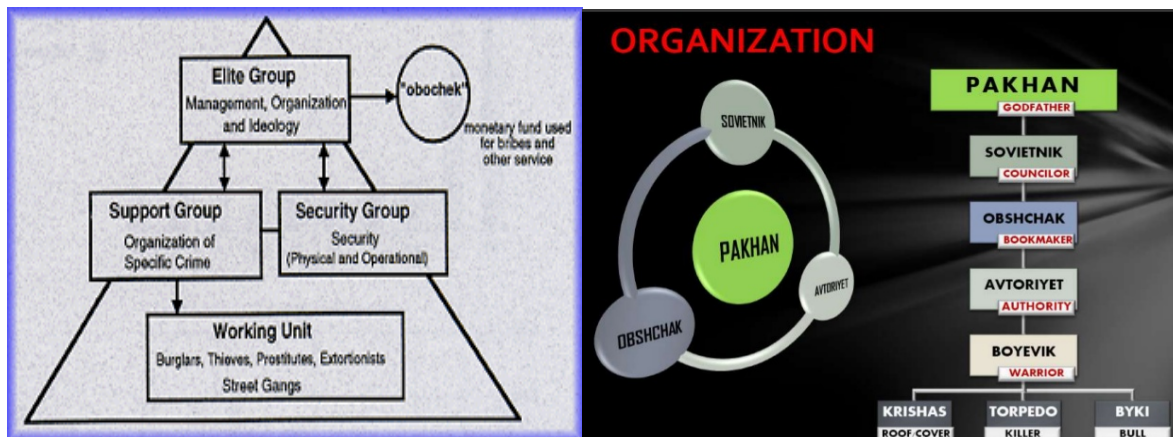
– FÁK államszövetségen belüli területi etnikai egységek

– FÁK államszövetségen kívüli etnikai egységek **vezetői**: azeri, belorusz, csecsen, grúz, kazah, örmény, ukrán és izraeli.

Ami a nemzetközi konkurencia számára igazán félelmetessé, a bűnüldöző hatóságok, felderítő szervek és igazságszolgáltatás számára veszélyessé teszi az orosz maffiát az a speciálisan kombinált vezetési modell, mely egyedül rá jellemző, megkülönböztetve minden más maffiaszervezettől. Működésében tökéletes módon ötvözi a korszerű üzletirányítás, a hadműveleti szintű katonai tervezés és végrehajtás, továbbá a titkosszolgálati tevékenység két meghatározó elemét jelentő hírszerzés és elhárítás metodikáját és technikáját.

Ez egyebek mellett abból fakad, hogy a Mafija szervezetébe ezekről a területekről kikerülő, ezen ismeretet átvivő személyek sokasága került, többek között a rendszerváltás okán. Ez tette az orosz maffiát, az orosz szervezett bűnözésnek a XX. század utolsó évtizedeiben létrejött új generációját a bel- és külpolitikai, valamint a gazdasági változásokra rugalmasan és dinamikusán reagáló, működésében pedig valóban félelmetes bűnszervezetté. Kegyetlensége a belső és külső erőszak alkalmazása ugyancsak magán viselte a katonai jelleget.

Az alábbi két ábrán egyrészt magának az Organizációjának, illetve a mintájára működő alárendelt maffiaszervezeteknek irányítási szisztémája, másrészt egy Bratva-egység irányítási-működési rendszere látható. A Bratva egység létszáma az általános 15-20 főből a több száz főig terjedhet, mely függ a felügyelt terület nagyságától a konkurencia erejétől, a végzett feladat jellegétől. A hazánkban valódi orosz maffiaszervezetek alegységeiként azonosított bűnöző csoportok 15-20 főből álltak.

Mindkét ábra ugyan azt ábrázolja, a baloldali kizárólagosan a szervezeti formára koncentrál, míg a jobboldali a konkrét megvalósítási elemeket mutatja, már a végrehajtókig bezárólag. Mindkét ábrán látható az „**OBSCSAK**” kifejezés, melynek különös szerepe és jelentősége van a maffiaszervezet működése szempontjából, bevételt, annál is többet, a pénztárat, kaszáat jelenti.

Azt, hogy ennek az obscsak-rendszernek mi a szerepe és a működési elve, azt egy 1993-as budapesti leszámolásos emberölés felderítése-nyomozása során ismerte meg a magyar bűnügyi szolgálat. Az áldozat Alekszandr Kucseruk ukrán állampolgár, egy hazánkban tartózkodó 20 fős szervezett bűnöző csoport vezetője volt. Hét késszúrással és egy TT-pisztolyból leadott lövéssel végeztek vele. Helyettesét és a szervezet két autóját elrabolták, az autók sosem lettek meg.

A helyettes bandafőnököt a héttérben folyó egyezkedések eredményeként Debrecenben szabadon engedték. Kihallgatásakor nagy nehezen annyit volt hajlandó közölni, hogy a csoport többi tagja aznap pecsételtetni ment a határra, hogy újabb 30 napos tartózkodást nyerjenek. E közben csecsen bűnözők rontottak be a házba, akikkel már a piacok felügyelete miatt többször összetűzésbe keveredtek. Birkózóbajnok múlttal rendelkező főnökével hosszú időn keresztül harcoltak a létszámfölényben lévő támadókkal, de végül a túlerő győzött.

Vallomása az akkori ismeretek alapján még akár hiteles is lehetett volna, ha egyéb információk nem szóltak volna ellene. Határforgalmi adatok egy két autóval együtt érkező 7 főből álló csoport beutazását mutatták, akiket a bérelt ház környékén élők később láttak megjelenni. A házat bérbeadó idős nő már a bűncselekmény felfedezését megelőző napon hallott veszekedést, dulakodást a bérleményből kiszűrődni, tehát jelentős ellentmondás volt.

A hamis vallomástétel ellenére lassan kibontakozott a kép: szó sem volt csecsen támadásról, a megérkező vendégek ugyancsak ukránok voltak, ráadásul korábban azonos sportiskolába jártak. Egy nagy kijevi maffiaszervezetnek voltak a tagjai, éppen úgy, mint a Budapestre helyezett egység. A bűncselekmény indítéka, mely az információmorzsák hosszú és alapos illesztgetése és a jól működő ukrán-magyar bűnügyi együttműködésből kapott adatok alapján állt össze, az volt, hogy a budapesti csoport a zsarolásból prostituáltak futtatásából beszedett pénzt teljes egészében felélte. Drága sportkocsikkal közlekedtek, elegáns bárokban fényképeztették magukat hatalmas bulikat szervezve, a Kanári-szigeteken üdültek. Valójában a megtermelt pénz egy meghatározott részét dollárra váltva haza kellett volna utalni a több mint ezer fős kijevi anyaszervezet pénztárába, az Obscsak-ba. A leszámolás ez estben demonstratív jellegű belső megtorlás volt.

Talán még egy elemet szükséges kiemelni a feni szervezeti-működési struktúrából, még pedig a Pakhan (Főnök) által irányított kisebb szervezetből, a végrehajtásban megnyilvánuló feladatmegosztást. Próbáluk csak egy pillanatra ide idézni az ET szakértő csoportja PC-S-CO által kidolgozott 4+2 ismérrendszert, mely alapján könnyen azonosítható a bűnszervezet

A bűnszervezet kötelező kritériumai:

- három, vagy több személy együttműködése,
- hosszú távú, vagy meghatározatlan időre szóló együttműködés,
- súlyos bűncselekmények gyanúja, vagy azok elkövetése,
- anyagi haszonszerzési, és/vagy hatalmi pozícióba kerülési cél

Esetleges kritériumok

- több országra kiterjedő, „nemzetközi” szinten történő működés,
- bizonyos fokú belső fegyelem, irányítás és ellenőrzési forma használata,
- megfélemlítés céljából erőszak, vagy egyéb eszközök alkalmazása,
- befolyás kiterjesztése a politika, média, közigazgatás, igazságszolgáltatás vagy a gazdasági élet szereplőire,
- korrupció, vagy bármely más módszer alkalmazásával,
- minden egyes résztvevőnek meghatározott feladata vagy szerepe van,
- **részvétel a pénzmosásban**
- gazdasági vagy pénzügyi fedőszervezet alkalmazása.

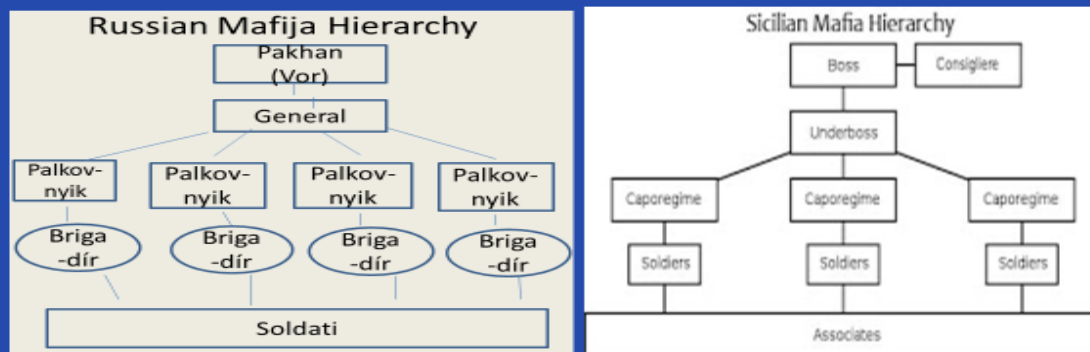
Az orosz bázisú maffiaszervezetek alegységeit képező struktúrák esetében nem, hogy a 4 kötelező és a 2 esetleges, hanem szinte minden EU ismerv igazolható.

A végrehajtásban fontos szerepet betöltő feladatmegosztás legtöbb esetben speciális tudást, képességet is jelöl, lehet ez technikai jellegű (zárspecialista, robbantási specialista, számítógépes specialista) vagy kábítószerelőállítás-gyártás esetén vegyész, botanikus stb..

Az esetleges ismérvek közül még a befolyásszerzést szükséges egy kicsit részletezni. Az orosz maffiára is jellemző, az a szemlélet, hogy ami pénzzel megvásárolható, azt megfizeti. Ami akadályként jelentkezik, de korrupcióval nem megoldható, azt fenyegetéssel, zsarolással távolítja el vagy legtöbbször fizikailag megsemmisíti. A befele és kifele egyaránt alkalmazott erőszak egyrészt a kohéziót erősíti, másrészt az elrettentést szolgálja. Ezért tűnnek a külvilág számára olyan különösen kegyetlennek az orosz maffia által végrehajtott bűncselekmények, mindig benne van az elrettentés szándéka is.

További érdekességgel szolgál, ha megvizsgáljuk egy klasszikusnak tekinthető orosz Bratva és annak olasz (szicíliai) család megfelelőjét, azt láthatjuk, hogy a szervezeti struktúra szinte pontosan megegyezik, csupán az elnevezésük tér el:

Az orosz/olasz szervezett bűnözés szerkezete

Mindkét ábra alján megtalálható a Soldati/Solders a katona, mely a bűnszervezeti hierarchia legnagyobb létszámú részét képezi. A valóságban annyi az eltérés, hogy a szicíliai megfelelőjüknek még megpróbálnak egy megkülönböztetett társadalmi elismerést is biztosítani azzal, hogy „Becsületes férfi” azaz „Uomini D’ Onore” elnevezéssel illetik.

A szervezet, a **Bratva** vagy éppen a **Família** tagjává válni egy bonyolult kiválasztási és felkészülési procedúra hosszú folyamatának az eredménye. Az orosz és az olasz szervezett bűnözés ebben is nagyfokú hasonlóságot mutat. Mindkettőben ajánlásra van szükség már a szervezeten belül elhelyezkedő személytől, nem lehetnek rokoni-baráti kapcsolatai az államapparátussal, a rendvédelmi, igazságszolgáltatási szervekkel. A jelöltnek bizonyítania kell alkalmasságát, a szervezethez való tartozás szándékát és fel kell esküdnie, annak belső normarendszerére. A szakmai irodalomban gyakran emlegetik a szicíliai maffia, a Cosa Nostra tíz parancsolatát, nos az orosz maffia is rendelkezik egy hasonló tartalmúval.

4. A szervezett bűnözés elleni harc jogi és szervezeti keretei

A bűnöző struktúrák szerkezetének és működésének ismertetése után szükségszerű bemutatni az ellenük intézett állami válaszreakciót, az orosz állam szervezett bűnözés ellen hozott intézkedéseit a jogalkotás és a jogalkalmazás eszköztárát, a szervezett bűnözés, maffiabűnözés elleni jogi és szervezeti kereteket.

Mielőtt részletesebben foglalkoznánk a magyarországi és az európai (sőt az amerikai kontinens) bűnügyi helyzetre leginkább hatást gyakorló orosz és az ukrán szervezett bűnözés jogi kereteivel érdemes megvizsgálni annak bűncselekményi struktúráját. Valamilyen rendezőelv alapján ugyanis kategorizálni kell azt a bűncselekményi kört, mely az orosz bázisú szervezett bűnözést jellemzi. Az alábbi táblázat csak részben fedi le az orosz Btk. főbb fejezeteit, a büntetőjogi megközelítés kombinálva van a kriminológiai, illetve felderítésorientált szemlélettel:

Személyelleni	Vagyonelleni	Szexuális önrendelkez- és- hez kapcsolódó élősdí	Csempészet és illegális forgalmazás	Gazdasági- pénzügyi	Korrupció	Bűnszerveze- t létrehozása, működtetése

A táblázatban szinte kivétel nélkül olyan bűncselekményi kategóriák láthatók, melyekhez egy vagy akár több Btk. fejezetnyi bűncselekmény társítható. Egyetlen blokk az, ami látszólag nem felel meg ennek a logikának, még is szüksége volt önálló elemként megjeleníteni ez a bűnszervezet létrehozása, működtetése, egyéb módon történő támogatása, mely - a magyar büntetőjoghhoz hasonlóan - az orosz Btk-ban is önálló kategóriát képez (210. cikk).

Mindezen bevezető után akkor nézzük át részletesebben, hogyan, miként szabályozza az orosz büntetőjog a szervezett bűnözéssel összefüggő bűncselekményeket, milyen szankciókat alkalmaz ezen jogsértések megelőzésére, megtorlására. Első megállapításunk az lehet, hogy a magyar büntetőjoghhoz hasonlóan az orosz Btk-ban sem találjuk definiálva magát a szervezett bűnözést, ezt az orosz jog is kriminológiai kategóriának tekinti. Az orosz kriminológia az alábbi kötelező elemeit azonosítja:

- a tevékenység csoportos és szándékos jellege,
- a bűncselekmény elkövetésének jövedelemszerző jellege és kivonásának szándéka,
- erőszakot vagy kényszerítő befolyást alkalmazó mechanizmus működtetése,
- a bűnös tevékenység kivitelezése érdekében bűnöző szervezet létrehozása,
- a működés biztonsága érdekében a hatóságok befolyásolása,
- a bűnös eredetű jövedelem legalizálásának igénye.²⁵⁴

Mindezen ismérvek alapján a **szervezett bűnözést** a súlyos és a különösen súlyos bűncselekmények elkövetésén alapuló hierarchikus struktúrában működő büntetőjogi közösségek, szervezetek és szervezett bűnözői csoportok tevékenységének kell érteni. Az illegális működés módja a legális vállalkozásba való bevezetés, a pénzmosás a jogi gazdasági struktúrák révén, bűnözői tevékenységük biztosítása a tisztviselők korrupciója, módja pedig behatolás a bűnüldöző szervekbe és a hatóságokba.

A büntető törvénykönyv alaposabb vizsgálata során láthatjuk, hogy egyrészt milyen egyes bűncselekmények sorolhatók az általunk önkényesen kialakított 7 nagy kategóriába. Ismerkedjünk meg vele részletesebben.

a) Az orosz büntetőjogi kódex szervezett bűnözéssel kapcsolatos szabályai:

Történelmi előzményként érdemes megjegyezni, hogy a szovjet-rendszer első Büntető Kódexét 1926. nov. 22-én fogadta el a VCIK (Összoroszországi Végrehajtó Bizottság) és 1927. január 1-vel volt hatályos. Témánk szempontjából megvizsgálva látható, hogy a **banditizmust** definiálja, kitérve a „**szervezett csoportok**” által elkövetett bűncselekményekre. Az 1930-as években az útonállást, a büntetés-végrehajtási intézetekben elkövetett - vor v zakonye-ihez kapcsolódó - bűncselekményeket sorolták ide. Később, a II. Világháború után megint előtérbe kerültek a bandák, a fegyveres útonállásszerű, bandita-bűncselekmények, ezek töltötték ki ezt a kategóriát.

²⁵⁴ Luneev V.V. A XX. századi bűncselekmény Világkriminológiai elemzés. M., 1997. S. 287.

Az Orosz Föderáció hatályos büntető törvénykönyve (Büntetőjogi Kódex) az Orosz Állami Duma által 1996.május 24-én elfogadott, majd az Orosz Szövetségi Tanács által 1996. június 5-én jóváhagyott, 1996. évi N-63-FZ számú törvény (jelentősebb módosítása 2017.június 3-án történt).

Szerkezetét tekintve - a magyar Btk-hoz hasonlóan - két nagy részre osztható, Általános és Különös részekre. Külön kutatás, tanulmány, akár doktori disszertáció tárgya lehetne a magyar büntető törvénykönyvvvel való összehasonlító elemzése, jelen fejezetrész csupán a szervezett bűnözéssel kapcsolatos részek tárgyalására szorítkozik. Így csupán kuriózumként kívánom megjegyezni, hogy a törvény 11-12. cikkei az Európai Unió bűncselekményeit elkövető személyekkel szembeni büntetőjogi felelősségre vonást szabályozza, ez ugyebár azért érdekes, mert Oroszország nem része az EU-nak.

Az Általános Rész tényállásai között vizsgálódva a 35. Cikknél találkozunk először a szervezett bűnözéssel kapcsolatos jogi szabályozással. A paragrafus címe igen összetett, egyszerűsített megfogalmazás szerint a bűncselekmények csoportos elkövetését tartalmazza (Bűncselekmény elkövetése személyek csoportja, személyek csoportja előzetes egyeztetés alapján, szervezett csoport vagy bűnszövetség, bűnszervezet). Láthatóan a csoportos elkövetési lehetőségek valamennyi módozatát felsorolja már a paragrafus címe.

Mielőtt tovább részleteznénk, csupán rövid megjegyzésként kívánom rögzíteni, hogy a magyar Btk. három kategóriát határol el, a csoportos elkövetést, bűnszövetséget és a bűnszervezetet (2012. évi. C. törvény 459.§. Értelmező Rendelkezések).

A magyar büntetőjogi szabályozás is abból indul ki, hogy az úgynevezett **társas elkövetési formák**, azon belül a megnevezett három kategória magasabb társadalmi veszélyességet hordoz, az egyéni elkövetésnél. A társas elkövetési alakzatok további differenciálása egyértelműen a bűnözés egyre magasabb szerveződési módjával függ össze, hiszen a csoportos elkövetéshez képest a bűnszövetség már a szervezeten való elkövetést feltételez, míg a bűnszervezet a feladatmegosztásra alapuló huzamos idejű, összehangolt működést.

Az Orosz Föderáció büntető kódexének 35.§-a szintén a **szervezettség mértékének** megfelelő differenciálást mutat a büntetőjog részéről:

1. A bűncselekményt 2 vagy több elkövetőből álló személyek csoportja hajtja végre, előzetes egyeztetés (összejátszás) nélkül,
2. A bűncselekményt korábban már büntetett személyek csoportja követi el, előzetesen megállapodás (összeesküvés) alapján,
3. A bűncselekményt elkötelezett, **szervezett csoport** követi el, olyan állandó személyekből állva, akik korábban már egy vagy több bűncselekmény elkövetésével voltak kapcsolatban,

Ide tartozó megjegyzés, hogy az orosz Btk. 35.§-a a szervezett csoport megállapítását két kötelező körülmény együttes meglétéhez köti. Az első: a csoport személyi állományának stabilitása (mely nem jelent állandó összetételt), második a csoportba való tartozás célja, szándéka, mely bűncselekmények elkövetése kell legyen. Az Orosz Legfelsőbb Bíróság 2000.február 10-én hozott határozata további ismérveket tett szükségessé, ezzel tovább pontosította a szervezett bűnöző csoport fogalmát: tartós fenntarthatóság, magasabb szervezeti szint, tagolt feladatmegosztás és új szempontként a szervező -vezető személy jelenléte a bűnöző struktúrában

4. Az egy vagy több bűncselekményt egy meghatározott, elkötelezett, **strukturált csoport** (bűnszövetség) vagy **szervezett csoportok egységes vezetés alatt álló társulása** (bűnszervezet), hajtja végre, mely bűncselekmények súlyosak vagy különösen súlyosak, általuk közvetlen vagy közvetett anyagi vagy egyéb haszon nyerhető.

Egyes orosz jogtudósok éppen a Különös Részben található Btk.210.cikkével összhangban további általános részi finomítást látnak indokoltnak, megkülönböztetve a **bűnszervezetet** és az úgynevezett **bűnözői** közösséget, mely utóbbi éppen a maffiajellegű társulások irányító szervezetét, apparátusát jelentené.

Az Orosz Föderáció Szervezett bűnözés elleni küzdelemről szóló törvénye szerint a bűnszervezet szervezők, vezetők feladata: más bűnszervezetek vagy szervezett csoportok résztvevőinek társulása a bűncselekmények összehangolására, támogatására és fejlesztésére irányuló intézkedések kidolgozására és végrehajtására, illetve kedvező feltételek megteremtésére. bűncselekmények, valamint a bűncselekmények elkövetésének megszervezése. „

Ebből következően a **bűnözői közösség**: olyan szervezett bűnözői formációk egyfajta koordináló szervezete, amelyben nem a bűnszervezetek és a szervezett bűnözői csoportok működnek együtt, hanem e formációk képviselői.

Mindez kiegészül az Orosz Föderáció Legfelsőbb Bírósága plenumának 2010.06.10-én N12 számon hozott határozatával, mely A bűncselekményeket elkövető bűnszervezet vagy annak részvétele szervezésével kapcsolatos büntetőügyek bírói gyakorlatáról címet viseli. A jogegységi határozat a 2009. 11.03.-n N.245-FZ számon hozott szövetségi törvényhez kapcsolódik. Ez a Btk. kiegészítés, nagy hasonlóságot mutat a magyar Btk. bűnszervezetre vonatkozó Általános Részi szabályozásával, mely nálunk szakítva a korábbi jogi gyakorlattal, már nem egyes különösrészi tényállásokhoz rendeli minősítő körülményként a bűnszervezetben való elkövetést. Generálisan mondja ki, hogy minden olyan különösrészi magatartás esetén, melynek elkövetői struktúrájára igazolható a Btk. korábban már említett 459.§-ában meghatározott bűnszervezetfogalom, minősítő körülményként meg kell állapítani a bűnszervezetben való végrehajtást annak büntető anyagi és eljárásjogi vonzataival együtt.

Az orosz büntető kódex is hasonló szabályozást alkalmaz, annyi különbséggel, hogy ismét differenciálja mindezt: a bűnszervezet mellett, a szervezett bűnöző csoportra is alkalmazni rendeli (35.Cikk 5-7. pont.). Sőt önálló bűncselekményként rendeli a szervezett csoport létrehozását abban az esetben is, ha nem valósul meg egyetlen különös részi tényállás sem. Vizsgáljuk meg ezek után, hogyan jelentkezik mindez a különös részi tényállások között, ahol az egyes büntetendő delictumok találhatóak, a korábbi táblázatunknak megfelelő formában és kategóriákban. Az orosz büntető kódex 210.§-a A bűnszervezet szervezése vagy abban való részvétel címet viseli. A cikk, a 209.-al jelölt bűnöző szövetségi formák büntetőjogi felelőssége fejezetén belül található, a közbiztonság és közrend elleni szakaszon belül. A cikkben belül a jogalkotó további differenciálást alkalmaz, első pontja a bűnszervezet, második pontja a bűnszövetség létrehozójára, míg harmadik bekezdése a két kategória tagjára, tisztségviselőjére, negyedik pontja pedig ezen szervezetek irányítójára, legmagasabb pozíciót betöltő vezetőjére vonatkozik.

1. Az egy vagy több súlyos, illetve különösen súlyos bűncselekmény elkövetését megvalósító bűnöző közösség (**bűnszervezet**) létrehozása: szerkezeti egységek felállítása, közöttük való koordináció megvalósítása, stabil kapcsolatok kialakítása, fejlesztési tervek és egyéb szükséges feltételek megteremtése, szervezeten belüli alegységek kialakítása, bűncselekményből származó, működtetésre és befolyásolásra alkalmas jövedelmekkel kapcsolatos felhasználás meghatározása, a bűnöző szervezet találkozókra való képviselete.

Büntetési tétele: 12-20 év szabadságvesztés, akár 1 millió rubel bírság fizetése vagy egyéb jövedelem 5 év időszakra történő megvonása.

2. Ugyanezen tevékenységi formák **bűnszövetség** esetében.

Büntetési tétele: 5-10 év szabadságvesztés, akár ötszázezer rubel bírság fizetése vagy egyéb jövedelem 3 év időszakra történő megvonása.

3. A 210. Cikk 1. vagy 2. pontjában meghatározott kategóriák tisztségviselője esetén

Büntetési tétele: 15-20 év szabadságvesztés, akár 1 millió rubel bírság fizetése vagy egyéb jövedelem 5 év időszakra történő megvonása.

4. A 210. cikk 1. és 2. bekezdésében meghatározott bűnöző struktúrákban legmagasabb pozíciót betöltő, elkötelezett személy esetén

Büntetési tétele: 15-20 év vagy életfogytig tartó szabadságvesztéssel büntetendő

Olasz és amerikai gyakorlatnak megfelelően az orosz büntetőjog is lehetőséget ad a bűnszervezetből való kilépésre, a bűnszervezeti tagság és tevékenység miatti büntetés alóli mentesülésre (olasz megfelelő a Pentito vagy a vádalkunak nevezett amerikai megfelelő). Az orosz szabályozás szerint: „**Az a személy, aki önként megszüntette bűnszervezetben való részvételét, bűnöző szövetséghez való tartozását mentesül a büntetőjogi felelősség alól, ha tettei nem tartalmazzak más corpus delicti-t.**” További kritérium, hogy együttműködésével feltárja a szerkezeti felosztást, szervezőkre, vezetőkre, bűnöző tevékenységekre és találkozóhelyekre vonatkozó információit, más bűnöző szervezetekre vonatkozó ismereteit.

b) Szervezett bűnözés elleni harc oroszországi intézményesített keretei:

A következő megvizsgálandó téma, hogy az eddig bemutatott jogi feltételek mellett az orosz állam milyen szervezeti keretekkel vette fel, veszi fel a harcot a hazai és nemzetközi szervezett bűnözéssel, milyen szervezeti struktúrákkal és megoldásokkal próbálja a többszintű, egyes változataiban a maffiakategóriát is elérő szervezett bűnözés tevékenységét kontrollálni, visszaszorítani.

Bár a Szovjetunióban **politikai okból nem lehetett** szervezett bűnözés kategóriáról hivatalosan beszélni, a hatvanas évek hiánygazdasága hozta, hogy a csempészeket, egyéni termelőket, majd a kisvállalkozókat és a szövetkezeteket (ezek féllegálisan működtek) az alvilág sarcolni próbálta, mégpedig sikerrel. Ahogyan a történeti részben láthattuk, különböző szervezetségi szintű bűnöző csoportok nőttek ki, majd erősödtek meg ezen tevékenység folytán. Tehát de jure nem, de facto nagyon is létezett szervezett bűnözés a 80-as évek Szovjetuniójában. A közbeszédben már a mafiya szó is megjelent, akkoriban azonban még egyszerre használták a korrupt politikai vezetésre, az állami bürokráciára és azt kiszolgáló titkosszolgálatra a KGB-re.

Válaszul a Belügyminiszter 1985. június 17-i parancsában elrendelte a „**szervezett bűnözői csoportok elleni harc fokozását**”. Jól látható tehát az ellentmondás a hivatalos pártpolitikai álláspont és a szakpolitika között: a nem létező szervezett bűnözés ellen nagyon nehezen elképzelhető „fokozni a harcot”. Erről az ambivalens állapotról jelentetett meg egy vitaindító hat részes cikksorozatot - „Az oroszán ugrani készül” majd pedig „Az oroszán ugrik” címmel - Alekszandr Gurov (későbbi r. altábornagy és Duma képviselő) a Moszkvai Rendőr-főkapitányság (banditizmus elleni) 6. osztály vezetője. Gurov ösztönzésére 32 munkatárssal létrehozzák a Belügyminisztérium (BM) 6. csoportfőnökséget. 1989-90 időszakára ugyanis már a nagypolitika is elismerte, hogy a korrupció és a szervezett bűnözés, azt megvalósító bűnöző szervezetek közbiztonsági, nemzetbiztonsági és gazdaságbiztonsági problémává nőttek ki magukat.

A Belügyminisztériumban felállított a szervezett bűnözés elleni harcra specializálódott 6-os Osztály feladata:

- célirányos szűrő-kutató, felderítő tevékenység a szervezett bűnözés egyes főbb megnyilvánulási formái és a bűnszervezeti struktúrák irányába,
- a szervezett bűnözői struktúrák korrupciós csatornáinak feltárása
- a bűnüldöző és gazdaságvédelmi szervek tájékoztatása, információval történő ellátása, együttműködésük koordinálása,
- nagyszabású műveletek lebonyolítása.

1992 februárjában a 6-os osztály alapjain Szervezett Bűnözés Elleni Főigazgatóság alakult a belügyminisztérium keretében. Jól jellemzi a probléma nagyságát, hogy a korábbi alig 40 fős osztályból a fejlesztés eredményeként első ütemben 400 fős szervezetet állítottak hadrendbe.

Hasonló területi egységeket hoztak létre a rendőr-főkapitányságokon, így a Moszkvai Bűnügyi Rendőrségen (MUR) 1986-tól helyettesként majd 1988-tól vezetőként irányította igen eredményesen ezt a munkát Vladimir Boriszovics Rusajlo későbbi belügyminiszter. Rusajlo tábornok szakmai, majd politikai pályafutása igen jól tükrözi, hogyan vált egyre fontosabb biztonsági és politikai kérdéssé Oroszországban a szervezett bűnözés elleni küzdelem, annak intézményesített szervezetei formája. A banditizmus elleni osztályból Szervezett Bűnözés Elleni Szolgálat jött létre (RUOP-RUBOP) 1992-ben. Ezen szervezet területei egységeit is kialakították 15 régióban, majd következő lépésként irányításukat kivették a területi belügyi-rendőri vezetés alól és a MVD (BM) Szervezett Bűnözés Elleni Főigazgatósága alá rendelték. Ismét egy olasz összehasonlítással élve a szervezeti modell nagyfokú hasonlóságot mutat a DIA-DNA szervezeti struktúrájával, melyeket ugyancsak 1991 időszakában alakítottak ki központi és regionális egységekkel.

A RUOP-RUBOP tevékenységét Vladimir Rusajlo 1992-től szolgálatvezetőként irányította²⁵⁵, majd 1998-tól belügyminiszter-helyettesként, 1999-2001 között pedig miniszterként felügyelte, aki ezt követően az Orosz Biztonsági Tanács Titkára lett.

A **moszkvai RUBOP** felépítésével lehet jól bemutatni a struktúrán belüli munkamegosztást:

- 3. osztály - túsok kiszabadítása, emberrablás elleni harc,
- 4. osztály - banditizmus elleni harc,

²⁵⁵1993 júniusában a rendszerváltást követő időszak első magyar rendőri delegációjának tagjaként volt lehetőségem személyesen találkozni Rusajlo tábornokkal, amikor bemutatták a belügyminisztérium és a moszkvai rendőrség szervezett bűnözés elleni struktúráját, munkáját.

5. osztály – a „**vor v zakonye**” és jelentős bűnöző vezetők ú.n. „tekintélyek” felderítése, nyilvántartása,
6. osztály - korrupció elleni fellépés,
7. osztály - gazdasági bűnözés,
8. osztály – etnikai bűnöző csoportok,
9. osztály - transznacionális bűnöző csoportok,
- 10.osztály - illegális fegyverkereskedelem,
- 11.osztály - SZOBR – gyorsreagálású (bevetési) egység.

A RUBOP létszámát, műszaki-technikai felszerelését és az állomány képzettségét illetően keveredett a katonai és a rendőri jelleg, ami ugyancsak igazolja, hogy a szervezett bűnözés elleni harc Oroszországban (is) valódi háborút jelent. Az egységek a kézi lőfegyverek mellett sorozat-lövő gépfegyverekkel, combtól-fejig védő lövedék álló kevlar-mellényekkel, lövedék és repeszálló sisakokkal vannak felszerelve. Páncélozott gépjárműveik (PSZH), helikoptereik és repülőgépeik vannak-voltak.

Ebből a struktúrából ugyan nem derül ki, de a szervezeteket további logisztikai háttér támogatja, információ-feldolgozó, elemző és nyilvántartóegységek, továbbá belső elhárítási-védelmi egységek. Utóbbiak kettős funkciót töltenek be: egyrészt elhárító munkát végeznek a bűnszervezetek, maffiaszervezetek beépülési, befolyásolási törekvéseivel szemben, másrészt ellátják a munkatársak és szükség esetén hozzátartozóik fizikai védelmét.

Témánk szempontjából tanulságos a szervezet utóélete: 2001-ben a következő belügyminiszter Borisz Grüzlov felszámolta a RUBOP-okat és úgynevezett Operatív Nyomozó Irodákat (büro) állított fel, majd Dimitrij Medvegyev elnök 2008-ban felszámolta ezeket is - visszaintegrálva az állományt és a feladatok nagyrésztét a rendőrség bűnügyi szolgálatába.

Érdekesség, hogy az Orosz Föderáció Belügyminisztériumának hivatalos statisztikája szerint 2000-ben mintegy 130 bűnözői közösségben 964 csoporttal működött a szervezett bűnözés, melyből összesen 11500 főt tudtak felelősségre vonni. Tehát az átalakítás hivatalos indoka statisztikailag igazolható, mely szerint lényegesen lecsökkent a szervezett bűnözői struktúrák száma.!? Érdemes azonban ezt a helyén kezelni és összevetni az Europol elemzésével (ROCTA). Az Europol által készített fenyegetettség-értékeléssel azonos megállapításokat tett az Egyesült Államok kormányzatának biztonságpolitikai döntéshozatalát támogató Stratégiai és Nemzetközi Tanulmányok Központ (CSIS) tanulmánya.

c) Az ukrán büntetőjogi kódex szervezett bűnözéssel kapcsolatos szabályai:

A hatályos ukrán Büntető Törvénykönyv kodifikációs előkészületei már a Szovjetuniótól való 1991-ben kikiáltott függetlenség után megkezdődtek, de végül 2001-ben Vladimir Kucsma elnöksége alatt került elfogadásra. **Már önmagában ez a tíz évnyi átmenet jelentős jogbizonytalanságot okozhatott, mely nagymértékben segítette a szervezett bűnözés térhódítását, a maffiaszintű fejlődését.** A 2001. évi 25-26 számú törvény az Ukrán Büntető Törvénykönyvről 2001. szeptember 1-jén lépett hatályba. A törvényt 2016-ban módosították utoljára átfogó módon, addig viszont számtalanszor. Pl. csak 2010-ig 73 alkalommal.

Webster, William; Borgachev Arnaud. de; Frank J. Cillufo (2000). Orosz szervezett bűnözés és korrupció: Globális szervezett bűnözés projekt. Washington, DC: Stratégiai és Nemzetközi Tanulmányok Központja. pp. 53-55. ISBN0-89206-372-6.

A hatályos ukrán büntető törvénykönyv az oroszhoz hasonlóan ismeri és büntetni rendeli a szervezett bűnöző csoport létrehozását, működtetését és az abban való közreműködést. Kifejezetten a bűnszervezetekre vonatkozó szankciók a törvénykönyv II. részében (**Különös Rész**) találhatók a **Közbiztonság elleni bűncselekmények** (IX. fejezet) között:

255. § Bűnszervezet létrehozása

Aki, bűnszervezet hoz létre súlyos vagy különösen súlyos bűncselekmény elkövetése céljából, valamint aki az ilyen szervezetet vezet, a vezetésben részt vesz, vagy az ilyen szervezet által elkövetett bűncselekményekben vesz részt, továbbá aki a tagok tevékenységének szervezése, a szervezet működtetése vagy működésének megkönnyítése, továbbá a bűncselekmények közös elkövetésére vonatkozó tervek és feltételek kidolgozásában működik közre, vagy bűncselekmények logisztikai támogatása vagy az ilyen célból társult bűnszervezet vagy szervezett csoportok tevékenységeit összehangolja az öt évtől tizenkét évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

(2) Az e cikk által leírt bűncselekmény miatti büntetőjogi felelősség alól mentesül az, aki és önként eláll a fent leírt bűncselekmények elkövetésétől, jelentkezik a hatóságoknál és jelenti a bűnszervezet tevékenységét, valamint hatékonyan elősegíti annak feltárását, amennyiben nem vezetője vagy szervezője a szóban forgó bűnszervezetnek.

A törvény a következmények alóli mentesítést csak a bűnszervezetben közreműködő, elősegítő személyek számára teszi lehetővé, a létrehozó, vezető és szervező ilyen módon nem mentesülhet a büntetőjogi felelősségre vonás alól.

Nem kell túlságosan mély összehasonlító jogelemzést végeznünk annak érdekében, hogy észrevegyük, a bűnszervezetre vonatkozó büntetőjogi tényállás az orosz és az ukrán büntetőjogi kódexben szinte szó szerint megegyezik.

Ennek egyrészt történelmi-politikai okai vannak, 70 év után vált ki Ukrajna a Szovjetunió jelentette politika-jogi és gazdasági rendszerből. Szakmai szempontból megközelítve valóban nincs, nem lehet nagy különbség az ukrán és az orosz bűnszervezetek felépítése és működése között.

256. § Bűnszervezetek tagjai cselekményeinek elősegítése és bűnös tevékenységeik leplezése

Aki, anélkül, hogy bűncselekmény közös elkövetésében a bűnszervezet tagjával előzetesen megállapodott volna, a bűnszervezet tagjai cselekményét elősegíti, a bűncselekmény elkövetéséhez különösen helyiséget, gépjárművet, menedékhelyet, rejtékhelyet, információt, dokumentumokat, az elkövetést elősegítő eszközöket, anyagi eszközöket (pénzt) biztosít, vagy más, az elkövetést a tettesek számára biztonságosabbá tevő intézkedéseket tesz, háromtól öt évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő. Amennyiben ilyen cselekményeket hivatalos személyként, vagy többször tesz meg, öt évtől tíz évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő és hivatásának gyakorlásától, munkakörének betöltésétől három évre el kell tiltani.

Ebben a törvényhelyben a bűnszervezetbe nem tartozó, a konkrét bűncselekmény elkövetésében részt nem vállaló, de a csoporttal külső segítőköt együttműködő személy büntetését rendeli el a törvény.

257. § Gengszterizmus

Aki, fegyveres bűnöző csoportot alapít azzal a céllal, hogy vállalkozásokat, intézményeket, szervezeteket, vagy magánszemélyeket anyagi haszonszerzés céljából megtámadjon, ugyanígy, aki ilyen szervezett csoportban részt vesz, öt évtől tizenöt évig terjedő szabadságvesztéssel és vagyonelkobzással büntetendő.

A jogalkotó ez esetben a fegyveres, szervezett rablóbandák (pl. pénzszállítók vagy üzletemberek kirablása) elleni büntetőjogi fellépést szabályozza.

d) A szervezett bűnözés elleni harc rendészeti keretei Ukrajnában:

A szervezett bűnözés jogi eszközrendszere ugyan meglehetősen késedelemmel jött létre, már ami a büntető anyagi és eljárásjogi szabályozást illeti, azonban ez nem jelentette azt, hogy az ukrán állam nem próbált volna speciális ágazati normákat hozni a korrupció és a szervezett bűnözés visszaszorítására (pl. A szervezett bűnözés elleni küzdelem szervezeti és jogi alapjairól” szóló törvény). Mindezekon túlmenően orosz mintára a szervezett bűnözés elleni küzdelemre specializált szervezeti egységek felállítására került sor az ukrán belügyminisztériumban, majd regionális szinten, végül a rendőr-főkapitányságokon.

A szervezett bűnözés elleni fellépés elméletben tehát szintén szervezett. Valamennyi oblaszty (megye) rendőr főkapitánysága rendelkezik szervezett bűnözés elleni egységgel, akik szorosan együttműködnek a bevetési (kommandós) egységekkel. Ezekbe több év nyomozóként, alacsonyabb szinteken eltöltött időt követően lehet jelentkezni. A bűnügyi felderítést úgy, mint hazánkban nyílt és titkos nyomozásokként végzik párhuzamosan, ügyészi, esetenként bírói felügyelettel.

Az egész posztszovjet térség szervezett bűnözés elleni intézményesített küzdelmét a korrupció akadályozza a leginkább, ez a politikai és gazdasági válságokkal terhelt, néhány éve valóságos háborúba bonyolódott Ukrajnára különösen jellemző. Az állami tisztviselők, rendvédelmi és igazságszolgáltatási dolgozók bére igen alacsony, ez lehetőséget biztosít a szervezett bűnözés befolyásolási törekvéseinek teljesülésére.

Az Europol nyilvánosságra hozott elemzései szerint egyértelmű ok-okozati összefüggés mutatható ki az ukrán szervezett bűnöző struktúrák, azon belül az ukrán maffia 2013 utáni megerősödése, illetve a Majdan-i eseményeket követő a politikai káosz, a Donbaszban elfajult helyzet, továbbá a belbiztonsági problémák megnövekedése között.²⁵⁶

A rendvédelmi szervek és az ukrán szervezett bűnözés összefonódása, valamint a polgárháborús zavargások az új kormányzatot átfogó rendvédelmi reform meghirdetésére és lebonyolítására készítették. Az átalakítások a belügyminisztériumtól a kapitánysági szintekig érzékelhetők voltak, mely együtt járt az állomány jelentős cseréjével. Hatása néhány év távlatából még nehezen megítélhető, teljesen mást hangsúlyoz a politika és mást a szakpolitika, illetve a kormányzati állításokkal és hivatalos statisztikákkal szembeni állításokat fogalmaz meg a média.

A rendészeti reform érintette a szervezett bűnözés elleni egységeket is. Ukrajna belügyminisztériumában a szervezeti táblát²⁵⁷ vizsgálva már nem találjuk a szervezett bűnözés elleni csoportfőnökséget, ott a nemzeti rendőrség kategória szerepel csupán. A korábbi szervezett bűnözés elleni csoportfőnökség Korrupció és Szervezett Bűnözés Elleni Szolgálat elnevezést kapott.

Az átszervezett rendőrség létszáma a 2018-as állománytábla szerint 140 ezer fő, tényleges létszáma 116 ezer fő. Összehasonlító adatként kívánom megjegyezni, hogy Ukrajna lakossága a 2017-es adatok szerint 44,83 millió. A regisztrált bűncselekményszám: 3.163.810 volt.

²⁵⁶ Europol: Gond lesz az ukrán maffia Bunza Viktor Magyar Nemzet 2017.január 2.

²⁵⁷ http://mvs.gov.ua/pages/Struktura_Ministerstva

A Nemzeti Rendőrség kategóriát tovább vizsgálva megtaláljuk a Bűnügyi Rendőrséget (főigazgatósági jogállással), ezen szervezeten belül kellene megjelenni a szervezett bűnözés elleni szakterületnek, azonban nevesítve csak az Embercsempészet és Emberkereskedelem Elleni Hivatala, illetve a Kábítószerbűnözés Elleni Hivatala található. A szervezeti struktúra leképeződik a területi rendőri szervekre, ott ugyanezen elnevezésű egységek főosztály kategóriába soroltak.

Ukrajna szomszédos országból fakadó státusza szükségessé tette a magyar-ukrán belügyi, rendőri együttműködés kialakítását, folyamatos fejlesztését. A magyar és az ukrán kormány 1995-ben kötött megállapodást a határokon átnyúló szervezett bűnözés elleni együttműködésről.²⁵⁸ Az oroszhoz hasonlóan megegyezés született rendőri attasé kihelyezéséről, Moszkva után Kijevbe is. Azóta is több szerződés biztosítja a közös bűnügyi-igazságügyi munkát. A legutóbbit 2012-ben írták alá.

5. Az orosz szervezett bűnözés várható tendenciái

Hol tart ma az orosz bázisú szervezett bűnözés? Milyen irányai, tendenciái prognosztizálhatók? Milyen általa generált további veszélyekkel, fenyegetésekkel, kihívásokkal, közbiztonsági, nemzet-, és gazdaságbiztonsági kockázatokkal kell szembenézni a bűnüldöző, nemzetbiztonsági és igazságszolgáltatási szerveknek? Az egyes tagállamoknak és az EU közösségének? Ez lenne vizsgálódásunk utolsó kérdésköre.

Mint a szervezett bűnözés XXI. századi állapotával általánosságban, úgy az orosz bázisú szervezett bűnözéssel kapcsolatban is kétfajta nézet, álláspont látott napvilágot tágabb körben a közvéleményben - azt jelentős mértékben befolyásoló médiában - és a szűkebb szakmai berkekben az elmúlt években. Egyesek azt a vélekedést képviselik, hogy egyre kisebb mértékű a szervezett bűnözés (így az egyes etnikai, köztük az orosz) aktivitása. Egyebek mellett azzal érvelnek, hogy az utóbbi 10-15 évben jelentős mértékben lecsökkent a nagy felháborodást kiváltó erőszakos bűncselekmények, közterületen elkövetett robbantások, leszámolások, emberrablások száma. Ez az állítás bűnügyi statisztikai adatokkal is alátámasztható.

Tehát statisztikailag igazolható, tény, hogy valóban csökkent a társadalom kriminális érzékenységet erősen befolyásoló erőszakos, fegyveres élet - és testi épség elleni bűncselekmények száma. Ezzel együtt a vállalkozások, telephelyek elleni robbantások és gyújtogatások száma is, melyek a szervezett bűnözés fejlődésének második korszakára, a területfelosztás és gazdasági szférába történő behatolás időszakában igen jellemző voltak.

Ennek ellenére nagyon hibás erre olyan következtetéseket alapozni, hogy a honos és nemzetközi szervezett bűnözés aktivitása csökkent volna. Egyszerűen arról van szó, hogy befejeződött a politikai-gazdasági rendszerváltás korszaka, ezzel közel egyidejűleg véget ért a bűnözési területek földrajzi és tevékenységszintű felosztása. A kialakult status quo-t őrző bűnszervezetek, maffiaszervezetek sokkal inkább a nemzeti és nemzetközi együttműködésre törekednek.

²⁵⁸ A magyar és az orosz állam közötti együttműködést 1991 nyarán írta alá Moszkvában a két országot képviselő belügyminiszter, magyar részről dr. Boross Péter, orosz részről Borisz Pugo. Politika-történeti érdekesség, hogy az orosz partner, Borisz Pugo az 1992. augusztus 19-22 közötti sikertelen puccskísérlet után öngyilkos lett.

A XXI. század szervezett bűnözése főleg nemzetközi viszonylatban egy új fejlődési korszakába lépett, **a korábbi, több évtizedes szembenállásra épülő konfliktusos viszonyt a kooperációra alapuló működés váltotta fel.** Az egymás tevékenységét figyelembe vevő, konfliktust kerülő szervezett bűnözési formát a nemzetközi szakirodalom **orientációs modellnek** nevezi, az így működő bünszervezeteket, szervezett bűnöző csoportokat pedig **orientációs struktúráknak**. Valami hasonló jelenségnek lehattunk tanúi a nemzetközi terrorizmus vonatkozásában is!

Mi igazolható vissza ezen elméletet hirdetők érdekében, ha a vele ellentétes nézetet kőkemény statisztikai adatok támasztják alá? Nos itt is statisztikai jellegű adatokat hívunk segítségül, melyek arról tanúskodnak, hogy a nemzeti és nemzetközi szinten tevékenykedő szervezett bűnöző struktúrák bevétele, a szervezett bűnözés globális bevétele évről-évre nő. A kábítószer-csempészet és forgalmazás, a jövedéki termékek csempészete, majd pedig illegális forgalmazása, az illegális fegyverkereskedelem, a tagállami és közösségi szinten elkövetett adócsalás, banki és tőzsdecsalásból, számítógépes hálózatok elleni bűncselekmények, az illegális migrációra épülő embercsempészet, a szexuális célú emberkereskedelem által nyert bevételek folyamatos növekedést mutatnak. Ebből fakadóan évről-évre nő a bűnös tevékenységből származó tisztára mosásra váró pénzek mennyisége. Ezek legtöbbször mögött, mint látni fogjuk ott találjuk az orosz bázisú szervezett bűnözést (is).

Magyarországon egyértelműen csökkent az orosz bázisú szervezett bűnözés jelenléte és aktivitása az 1989-2000-ig tartó időszakhoz képest. Ebben jelentős szerepet játszott a Crumax-Magnetics-ügy az ezredforduló időszakában. Az amerikai bűnüldöző-és igazságszolgáltatási szervek nagy értékű tőzsdecsalás miatt indítottak felügyeleti és büntetőeljárást a magyarországi telephellyel rendelkező cég és vezetői ellen.

Az 1999-ben indult eljárásba bekapcsolódott az ORFK Szervezett Bűnözés Elleni Igazgatósága és az APEH Dél-Budapesti Igazgatósága. Az egy időszakban hat helyszínen lefolytatott házkutatásokon közel egy tonnányi iratot foglaltak le.²⁵⁹ Az Egyesült Államokkal párhuzamosan folytatott eljárás érintette az orosz maffia magyarországi managementjét, így első körben a szervezet vezetése, majd az alárendelt egységek jelentős része távozott az országból. 2001. novemberében őrizetbe vették, majd letartóztatták az itt maradt szervezet egyik ukrán vezetőjét, akit emberölési kísérlet és zsarolás miatt vontak eljárás alá.

Oroszországban a Jelcini-rendszert felváltó Putyin-korszakban az orosz állam jelentős megerősödésnek lehetünk tanúi. Objektív külső szemlélőnek el kell ismerni, hogy ez az Oroszország már messze nem az, amit az 1990-es évek rendszerváltó politikája hagyott hátra sem katonai, sem gazdasági sem pedig közbiztonsági szempontból.

Így az orosz szervezett bűnözés is stratégiát váltott, nem éri meg a megerősödött állammal, annak hatalmi gépezetével látványosan szembe szállni. Ebből fakadóan valóban erősen lecsökkentek ott is a véres utcai területszerző harcok, ezzel együtt azonban az orosz maffia a bűnözés más területeire helyezte át a súlypontot. A klasszikus maffiaszerű bűncselekmények (zsarolás, prostitúcióhoz kapcsolódó élősd bűncselekmények, csempészet stb.) mellé a gazdasági-pénzügyi bűnözés, valamint a modern High-tech bűnözés is felcsatlakozott. Ma már a világ számítógépes bűnözésnek meghatározó arányát az „orosz” bűnözés adja.

²⁵⁹ <http://www.origo.hu/itthon/19990611/hazkutatások.html>

Akár a hagyományos bűnözési területekről, akár a modern bűnözési formákból láthatóan dollár milliárdok áramolnak az orosz bűnöző szervezetek kasszáiba, így az orosz szervezett bűnözést a világ elsőszámú pénzmosó szervezetének tartják számon.

Éves viszonylatban több pénzt mosnak tisztára a világ különböző pontjain végrehajtott manőverekkel, mint a kolumbiai és a mexikói drokartellek együttevén.

Egy másik probléma is van, amivel az orosz bázisú szervezett bűnözés állapotának és irányainak vizsgálata során foglalkozni kell. Ez pedig nem más, mint a posztszovjet térségben szinte állandóan jelenlévő politikai-katonai válságzónák, válságövezetek, melyek az illegális fegyverkereskedelem tekintetében folyamatos pénzügyi lehetőséget biztosít a szervezett bűnöző struktúráknak. Korábban Afganisztán, aztán Csecsenföld, majd a Balkán, most éppen az ukrajnai válság.

Amíg néhány bekezdéssel korábban az orosz bázisú bűnszervezetek csökkenő számáról és aktivitásáról értekeztünk Ukrajnában és a hozzánk közel eső Kárpátalján épp az ellenkező tendenciát tapasztalhatjuk.

Az ukrajnai rendszerváltás időszakához hasonló, ha nem aktívabb a szervezett bűnözés az országban. Fegyveres harcok folynak nemcsak a szembenálló orosz és ukrán katonai alakulatok és félkatonai szervezetek között, hanem a bűnszervezetek között, illetve a bűnszervezetek és az állam fegyveres szervezetei között a területek és bűnöző üzletágak – főleg csempészet – felügyelete miatt. Az ország egyes részeiben ellátási problémák jelentkeznek, a megoldást ezeken a helyeken is a szervezett bűnözés, az ukrán bűnszervezetek jelentik. A korábbi mértéket messze meghaladja a csempészet, a valutázás és ismét a korrupció, intézni bármi hivatalos ügyet csúszópénzzel lehet a legegyszerűbben.

Keverednek a köztörvényes, a politikai és a szervezett bűnözés kategóriájába sorolható bűncselekmények, köztük súlyos életelleni bűncselekmények, Ukrajna mély politikai, gazdasági és közbiztonsági válságba süllyedt, mely kihatással lesz (sőt már van) a vele határos országok biztonságára, így hazánkéra is.

Hol tart és merre tart az orosz szervezett bűnözés? Ez a kérdés néhány évvel ezelőtt az Európai Unió döntéshozóiban is felmerült. A megfelelő és korrekt véleményalkotás a pontos helyzetkép érdekében az Europol-t kérték fel egy tematikus elemzés elvégzésére. Az Europol a Hágai Programban²⁶⁰ meghirdetett és 2006-ban bevezetett új fenyegetettség-értékelési módszertan felhasználásával 2008-ban elkészítette a Russian Organised Crime Threat Assessment-elnevezésű elemzését a Tanács elé vitte.

Az elemzés főbb megállapításai messze nem osztják a szervezett bűnözés, ezen belül az orosz bázisú szervezett bűnözés mérséklését, visszaszorulását hirdető vélekedést. Rendkívül veszélyes kihívásnak tekinti az EU központi szervei és tagállamai politikai, gazdasági és energetika rendszereire, továbbá a NATO katonai szövetségre nézve. A terjedelmi korlátokra tekintettel a terjedelmes összefoglaló legfontosabb elemeit kívánom ismertetni címszavakban:

- Tanulmányunkhoz hasonlóan az Europol-elemzés is az orosz szervezett bűnözés nemzetközi kirajzását és maffiaszintre történő fejlődését egyértelműen a Szovjetunió felbomlást követő politikai-jogi és gazdasági átalakuláshoz köti,

- A kommunista rendszer felbomlását követő átmeneti időszakban **egyre mélyebb mértékben hatolt be az állami struktúrákba.**

- Bizonyos mértékig sikerült teljes gazdasági szektorokat is átvenni, különösen veszélyesnek tartja az elemzés a **pénzmosás tekintetében a szervezett bűnözés befolyása alá került bankszektor.**

- Nemzetközi térhódításuk eredményeképp egyre erőteljesebb számszerű és hatásbéli jelenlétük tapasztalható az Európai Unióban.

- A posztsovjét térségből világszerte megtelepedett diaszpóra tökéletes feltételeket biztosított az orosz bázisú szervezett bűnözői struktúrák kialakulásának és megerősödésének, **más tradicionális és új bűnszervezetekkel való kapcsolat kialakításához. Különös veszélyt hordoz az orosz és az olasz maffiaszervezetek fokozódó együttműködése főként a pénzügyi-gazdasági bűnözés területén.**

- Új jelenségeként tapasztalható az orosz maffiacsoportoknak **a Kaukázuson túli térségekből származó heroin-kereskedelemebe történő intenzív bekapcsolódása,** a FÁK-államok tranzit és forgalmazó államaivá váltak az Afganisztánban megtermelt kábítószernek. A klasszikus Balkáni-útvonallal párhuzamosan egyre jelentősebb jelentősége van az Északi-útvonalnak.

- Az elemzés kitér arra, hogy **a kaukázusi-térségbe egybefonódik, összekapcsolódik, az ember-, kábítószer-, és fegyverkereskedelem a terrorizmussal és annak finanszírozásával,** melyben az afgán-térségben megtermelt, majd a posztsovjét-térségben, illetve Nyugat-Európában forgalmazott heroin fontos szerepet játszik, ebben az oroszokon túl az azeri-, a grúz-, tadzsik-, örmény és tatár bűnszervezetek meghatározó pozíciókat töltenek be.

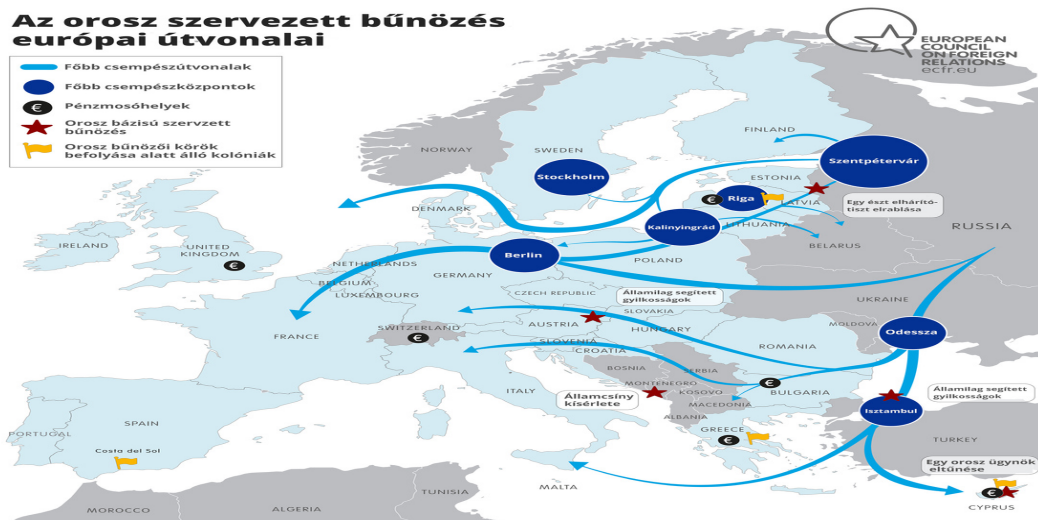
- Fontos szerepet játszanak az orosz szervezett bűnöző csoportok a szexuális nőkereskedelemben, továbbá gyógyszerek, vegyi prekursorok előállításában és illegális kereskedelmében.

- Súlyos fenyegetést lát **az orosz szervezett bűnözés mind erőteljesebb részvételében a pénzügyi bűncselekmények területén, a pénzhelyettesítő eszközökkel történő visszaélésekben, továbbá a High-tech bűnözésben, a hálózat-biztonsága elleni számítógépes támadásokban.**

²⁶⁰ The Hague Programme (2005/C 53/01)

- Felhívja a figyelmet az új pénzmosási módszerek nemzetközi elterjesztésére, az internetes feketekereskedelemben való érzékelhető aktivitásra.
- További veszélyforrásnak tekinthető **az orosz maffiabűnözés és a titkosszolgálati összefonódás**, melynek több megnyilvánulása volt tapasztalható.

Az orosz szervezett bűnözés XXI. század első évtizedeire jellemző európai expanziós offenzíváját és útvonalait, egyes kiemelt veszélyt jelentő bűncselekményeit az alábbi ábra szemlélteti, forrása az ET. honlapja.

A bűnözési térkép igen jól szemlélteti egyrészt az orosz bázisú - azon belül elsősorban az orosz etnikai- szervezett bűnözés európai hatókörét, terjeszkedési és műveleti irányait. Alaposabb vizsgálatából az is egyértelműen megállapítható, hogy itt nem egyszerűen bűnözői tevékenységek, bűnözési „iparágak” exportálásáról van szó, ez lenne a hagyományos nemzetközi szervezett bűnözés jellemzője.

Látható azonban, hogy esetünkben keverednek a hagyományos szervezett bűnözési kategóriák a terrorizmussal és a politikai indíttatású, politikai motívumú bűncselekményekkel. Mindezek tökéletesen alátámasztják az Europol által feltárt biztonsági fenyegetéseket, bűnügyi- és nemzetbiztonsági kockázatokat, melyet a XXI. századi orosz bázisú szervezett bűnözés Európára, annak államaira és gazdaságára jelent.

Dr. Nyeste Péter: A gyökerektől a rendszerváltásig

A bűnözés társas elkövetési formái, annak bizonyos fokú szervezettsége már a XVIII. – XIX. században megtalálhatóak hazánkban. A feudális társadalom földesúri kizsákmányolásával ellenszegülő paraszti lázadások egyik formája volt a *betyárkodás*. A *betyárok*²⁶¹ a földesurak, papok, gazdag kereskedők, vármegyei tisztségviselők – mint az elnyomók – elleni támadásaikkal sokszor a nép elismerését, támogatását is kiváltották. Ugyanakkor a betyárok nem csak a gazdagabb rétegből származók ellen követtek el bűncselekményeket, hanem sokszor szegényebbek ellen is és gyakran igen kegyetlen módon hajtották azokat végre. A betyárok főként az elszegényedett, létbizonytalanságban élő, csavargó életmódot folytató emberekből, pásztorokból vagy erőszakkal besoroztatott (sokszor bűnöző életmódú, deviáns jegyeket mutató), katonaviselt, személyekből kerültek ki. A betyárok erdőkben és más rejtekhelyeken tartózkodtak, sokszor csoportosan, fegyverrel utazókat támadtak meg, fosztottak ki, postakocsikat, pénzszállítókat raboltak ki fegyveresen, erőszakkal jószágokat hajtottak el, házakat, embereket raboltak ki, illetve öltek meg. Többféle betyár volt. Voltak az ún. *gyalogbetyárok*, akik fegyveresen, gyalogosan követtek el bűncselekményeket. A betyárok másik fajtája a *lovasbetyár* volt, akik szintén fegyveresen, de már ló felhasználásával működtek. Voltak a közönséges útonállók a *kapcabetyárok*, de voltak *házásó betyárok*, akik a ház fala alatt kiásott járaton keresztül jutottak be az épületbe és vittek el értéktárgyakat vagy voltak a *lókötők* is.

²⁶¹ „A betyár hetyke, virtuosos bátor legény volt, aki szolgálatát vagy önként vagy valami vétség miatt otthagyta, s jobbra csak akkor vállalt munkát, amikor az éhség ráhajtotta.” Kecskemét városa, 1754. évi jegyzőkönyve, Kiskunfélegyházi Városi Levéltár, Prothocollum Cumanicalis Communitatis, Félegyháza 1746-1767.

„A kuruc időkből maradt bujdosókhoz csatlakozva alakultak ki az első *betyárbandák*, amelyekhez az elnyomás tönkretettjei könnyen megtalálhatták az utat. A közfelfogás szerint száztagú betyárcsoportok, ill. bandák is léteztek. Ez csak annyiban lehet igaz, hogy több száz emberre is kiterjedhettek egy-egy társaság összeköttetései. *Az általános bandalétszám 4—6 volt de a hármas csoport sem volt ritka. 10—12 főnyi bandánál nagyobb együtt kóborlás esetén nem igen akadt.* A bandatagok rendszerint nem jártak állandóan együtt, csak a megbeszélt időpontra jöttek össze alkalmas helyen. Az irányítást általában közös megbeszéléssel döntötték el, a vezér akarata nem volt megfellebbezhetetlen. Egy-egy kipróbált bandába csak a „jelölttől” nagy ügyességet kívánó betyársorozás útján kerülhetett be valaki. A betyárokkal, igen széles körben, számos ember tartott kapcsolatot, akik néha-néha maguk is részt vettek a betyárakciókban. A gyakran *orgazdászkodó pásztorok* (akik. az elhajtott jószágot is egyideig megőrizték), kupecsek, a betyárok szeretői, ismerősei jöhettek itt számításba. Hozzájuk kapcsolódtak a *passzushamisítók* is, akik a lopott marhák, elkötött

lovak „járatait” nagy ügyességgel megírták., a jószág combjába süttött bélyeget „átalakították””²⁶²

A betyárcsapatok nappal rejtőzködtek, főként éjszaka fejtették ki tevékenységüket. A rejtekhely közelében megbízható embereket alkalmaztak, akik időben figyelmeztették a betyárokat a rendfenntartó közegek esetleges érkezéséről vagy figyelő őrszemeket alkalmaztak. A tanyasi parasztok vagy önszántukból vagy a bosszú, felgyújtás miatti félelemből, megfélemlítés miatt működtek együtt a betyárokkal.

A betyárok elleni razziák sokszor emiatt hiúsultak meg, mivel a parasztok időben figyelmeztették őket a rendfenntartásért felelős személyek érkezéséről (pandúrok, perzekútorok, csendbiztosok). A pandúrság, mint a vármegyei közbiztonság fenntartásért felelős szervezet kiépítése az 1790-es években kezdődött. A vármegyei rendfenntartók általános elnevezése lett a pandúr, amely elnevezés a csendőrség megjelenéséig fennmaradt. A pandúrok irányítását végezték a csendbiztosok, akiket vidéken komisszáriusnak, a pandúrokat pedig perzekútoroknak nevezték.

²⁶² Szabó Ferenc: A dél-alföldi betyárvilág, Gyula, 1964. 63-64.o.

A betyárok csoportos elkövetési formában működtek, általában 3–12 személyből állva, esetenként ennél több fő is alkothatta a csoportot, ahová bekerülni a személy rátermettségét, megbízhatóságát, ügyességét vizsgáló tesztet követően lehetett. A betyárcsoportok erőszakot kifejtve, összehangoltan, a feladatok felosztásával, fegyveresen, életvitelszerűen követték el bűncselekményeiket, amely elsősorban vagyoni haszonszerzésre irányult.

A betyárcsoportok által megszerzett vagyontárgyakat, jószágokat sokszor „pihentették”, egy ideig őriztették más személyekkel, valamint az értékesítésükhöz szakértelemmel bíró hamisítókát vettek igénybe és orgazdák segítségével értékesítették.

A korabeli betyárok működésének jegyei tartalmazzák azokat a jellegzetességeket, amelyeket manapság is szervezetszerű elkövetésnek vagy szervezett bűnözésnek nevezünk.

A betyárok külön tolvajnyelvet is használtak, ami azt segítette elő, hogy csak a banda tagja értse meg, hogy mit akarnak tenni.

A tolvajnyelvről és tolvajjelekről már a korabeli nyomozástani kézikönyvek is megemlékeznek²⁶³, amelyek a mai napig hasznos információkkal szolgálhatnak a szervezett bűnözés elleni fellépés területén. Az első tolvajnyelv szótárt Berkes Kálmán fővárosi államrendőrségi felügyelő állította össze²⁶⁴. A tolvajjelek a kézikönyv szerint a következők lehetnek:

– írott vagy rajzolt jelek

Eredetileg arra szolgáltak, hogy egy rablóbanda tagjainak megjelöljék azt a házat, amelyet később ki akarnak rabolni (általában haránt kereszt jelöléssel). Egy erdei kápolna falán találtak olyan tolvaj jeleket is amelyekben az első sor jelei egy felhívást tartalmaztak más bűnözők részére, hogy a megjelölt irányban melyik házat kívánják kirabolni. Aki részt akart venni a bűncselekményben az megjelölte a saját jelét a második sorban. Voltak olyan jelek, amelyek arra figyelmeztették a bűnözőket, hogy a községben szigorú rendőri felügyelet van.

– némabeszéd, láthatatlanírás

A bűnözők a süketnémák ábécéjét felhasználva saját jelbeszédnyelvet fejlesztettek ki, amelyet országhatároktól függetlenül megértettek. A bűnözők kifejlesztettek olyan kommunikációt is, amikor a levegőbe írtak jeleket és ezzel a szembesítések eredményességét gátolták meg. Fogházakban tejjel, vizelettel is írt papírokat használtak levelezéseik során a bűnözők, amely első ránézésre nem vált láthatóvá.

– ismertető jelek

A bűnözők kifejlesztettek olyan jelzéseket, ha találkoznak és nem ismerik egymást, akkor jelzéseket leadva tájékoztatják a másikat, hogy nem jelentenek veszélyt egymásra, illetve segíthetik egymás „munkáját”. Például nagy tömegben, tömegközlekedési eszközön működő tolvajok használtak ilyen jelzéseket.

– áruló bűnözők megbélyegzése

Általában az áruló bűnöző arcán mély vágásokat ejtenek és gondoskodnak arról, hogy ne részesülhessen olyan orvosi ellátásban, ami a seb nyomnélküli, beforrásával járhatna. A kézikönyv szerint volt már példa arra is, hogy az így megbélyegzett bűnözőt a rendőrök félrevezetésére, dezinformációra, illetve nyomozási információk kinyerésére használtak.

²⁶³ Endrődy Géza: A bűnügyi nyomozás kézikönyve, Losonc, 1897.

²⁶⁴ Berkes Kálmán: A tolvaj élet ismertetése, Budapest, 1888. 98-139.o.

A betyárság, mint bűnözési forma fennmaradásának okai voltak a parasztság (önkéntes vagy megfélemlített) támogatásán kívül a gyenge vármegyei pandúrrendszer, illetve városi rendőrségek, amely a kiegyezést követően a császári csendőrség távozásával tovább gyengült.

A kiegyezést követően, 1869-ben az Alföld megingott közbiztonságának helyreállítására Ráday Gedeon grófot nevezte ki a király rendbiztosnak, aki rendkívüli szigorral, jelentős vérdíjak kitűzésével felszámolta 2–3 év alatt az alföldi betyárvilágot. A változó társadalmi, gazdasági hatások és erősödő, kiépülő központi irányítású rendészeti (csendőrség, fővárosi rendőrség) rendszer hatására, valamint a büntető anyagi és eljárási törvények megszületésének hatására is a betyárrendszer fokozatosan megszűnt.

A kiegyezést követő időszakban a csendbiztosi és pandúrrendszer működésének eredménytelensége és a hatósági személyek korrumpálhatósága miatt az állami irányítású és működtetésű rendőrség felállításának igénye többször megfogalmazódott, de a XIX. század végén csak a *fővárosban jött létre állami rendőrség*, majd 1881-ben megalakult az elsősorban vidéken működő *csendőrség*. A törvényhatósági joggal felruházott és a rendezett tanácsú városok bel- és külterületén továbbra sem alakultak ki állami irányítású, működtetésű rendőrségek. Később felállításra került a *határszéli csendőrség*, majd megalakult a *határrendőrség* is.

Fővárosi állami rendőrség, csendőrség létrejötte, hatása a bűnözésre

A Buda-Pest fővárosi törvényhatóság alakításáról és rendezéséről szóló 1872. évi XXXVI. tcz. 20. szakasza alapján felállításra került a fővárosi állami rendőrség, azonban ekkor még a felügyeleti jogot a belügyminisztérium megosztottan gyakorolta a város közigazgatási bizottságával. A tényleges, állami fővárosi rendőrségi törvény megszületésére 1881-ig kellett várni. 1873-ban nevezték ki Thaisz Eleket a fővárosi rendőrség élére főkapitánynak. Ekkor a *fővárosi rendőrség kis létszámú, szakképzetlen személyekből állt*. Ebben az időben a rendőrség kulcsszerepet játszott a prostitúció ellenőrzésének rendszerében. Kiadták a bordélyházak működésére vonatkozó engedélyeket. A bordélytulajdonos és a kéjnök bármilyen természetű vitájában is a rendőrség hozott döntést. Ezek a döntési jogosítványok a korrupció lehetőségét hordozták magukban. A bordélyok működtetése során megjelent a leány (gyerek) kereskedelem, kerítés is. Az engedélyezett bordélyházakban hosszútávon dolgozó prostituáltak mellett az átmeneti problémákkal küzdő, rövid távú kéjelgést vállaló kéjnök is megjelentek. Budapesten a legtöbb bordélyház a VI. kerületben: a Király, a Mozsár, a Nagymező, az Ó utcában, a VII. kerületben az Akácza, a Dob, a Dohány, a Hársfa utcában, a VIII. kerületben pedig a Conti, a Bérkocsis és a Nagyfuvaros utcában működött. „A leánykereskedelem hihetetlen méreteket öltött. Pest hemzsegett a kerítőktől, s ügynökök hálózta be a vidéket is, hogy a szép lányokat jó állás reményében a fővárosba csalják. Kerítők posztoltak pl. a szülészeti intézetek előtt, hogy a megesett leányanyákat rábeszéljék, fogadják el behízelgő segítségüket. Budapest a nemzetközi leánykereskedelem egyik fészke lett, a magyar leány – a „hungara” – külföldön is kedvelt és keresett árucikké lépett elő. A világ minden részéből jöttek Pestre a „friss portékáért”. Főleg nevelőnők, kasszírnők, pincérlányok soraiból toboroztak a kereskedők, de a jó szerződés reményében színésznők, karénekesnők, artistanők közül is sokan kerültek külföldre.”²⁶⁵

²⁶⁵ Forrai Judit: Kufárok és kurtizánok. A hazai leánykereskedelem virágkora, Rubiconline, http://www.rubicon.hu/magyar/oldalak/kufarok_es_kurtizanak_a_hazai_leanykereskedelem_viragkora (Leöltve: 2018.07.20.)

Az első állami irányítású rendőrség a Budapest-fővárosi rendőrség államosításáról szóló 1881. évi XXI. törvénycikk 1. szakasza szerint:

„Budapesten „fővárosi rendőrség” elnevezés alatt, egységes szervezettel rendőrség állíttatik fel, melyet saját közegei által az állam kezel – melynek működési köre az 1872.évi XXXVI. tcz. alapján megalakult főváros összes bel és külterületére terjed ki.”

A törvénycikk 2. szakasza szerint a rendőrség feladatai: a személy- és vagyonbiztonság megóvása, a béke és a közrend fenntartása, a büntetőtörvények, rendeletek és szabályrendeletek megszegésének megakadályozása, a véletlenségből, vagy bármely mulasztásból eredhető veszélyek és károk elhárítása, a megzavart rend és béke helyreállítása, a büntetendő cselekmények kipuhatolását és azok elkövetőinek az illetékes hatóságnak való feljelentése, illetve átadása, általában *a figyelő, megelőző és felfedező rendőrség feladatait* a törvény keretén belül teljesíteni.

A 1880-as években kiobbant botrányok a fővárosi rendőrség munkatársait érintően legtöbbször az erkölcsrendészettel, kártyabarlangokkal függtek össze, de zsarolási és korrupciós ügyek is napvilágot láttak. ”Végül elfogják az ujbpesti hamispénzverőket, a hírhedt hatosok, a tíz- és húszkrajcárosok gyártóit és egész sereg polgári biztosról kiderül a bíróság előtt, hogy tagjai, illetve bűnrészesei voltak a hamispénzverő bandáknak.”²⁶⁶ A fentiekben részletezett miatt kijelenthetjük, hogy ebben az időben *a fővárosban jelen volt a szervezett bűnözés, korrupció és összefonódások voltak a fővárosi rendőrség több rendőri közegét, hatósági személyét érintően.*

1885-ben Thaisz Elek nyugdíjazását követően Török János Temesvár város polgármestere veszi át a rendőrség irányítását. Az új főkapitány nagy szigorral megtisztította a testületet a korrupct, megbízhatatlan személyektől és szakképzett személyeket nevezett ki.

Már az 1870-es években megjelentek a rendőrség kötelékében a hivatásos figyelők és „fedett nyomozók”, akiket az akkori szóhasználattal egyszerűen csak „rendőrkémeknek” neveztek. Ők voltak azok, akik egy-egy bűncselekmény esetében megfigyelték a pályaudvarokat, hajóállomásokat, az „értékesítési vonal” különböző színhelyeit és a nyomozások által látókörbe került gyanús személyeket.

A megszüntetett polgári biztosok, a hírhedt kommisszáriusok rendszere helyett – a belügyminiszter 4996/eln. 5. sz. alatti rendelete alapján – Török János főkapitány megszervezte a detektív osztályt, melyet 1885. december 17-én iktattak be a rendőrség szervezetébe eredetileg 28 ideiglenes detektívvel, majd egy hónappal később újabb 8 fővel. 1886-ban Splényi Ödön detektívosztály vezető kinevezésével alakultak önálló osztállyá az eddig szolgálati utasítás nélkül, különböző helyekre beosztott detektívekből.

²⁶⁶ Baksa János: Rendőrségi Almanach, A Rend kiadása, Budapest, 1923., 35-36 o.

A nyomozások törvényességét, eljárási keretek közötti lefolytatását a *bűnvádi perrendtartás hatálybalépéséig (1900.január 01.)* a Csemegi Károly által jegyzett 1872. évi „A törvényszékek illetőségéhez tartozó bűnvádi eljárás ideiglenes szabályozásáról” című törvénytervezet szabályozta. Ez volt a híres „Sárga Könyv”. „A Sárga Könyv” alapján követett bírói gyakorlat szerint a nyomozás a vizsgálóbíró feladata volt. A királyi ügyészség a nyomozás alatt is csak a közvádlói tevékenységre szorítkozott, hatásköre a vizsgálóbírónál tett indítványokban merült ki, vagyis a nyomozás ura tulajdonképpen ekkor a bíróság volt. Ez a gyakorlat azonban a nyomozás és a bűnper elhúzódásához vezetett. *Az 1896. évi XXXIII. törvénycikk, a bűnvádi perrendtartás* (tov. Bp.) volt az első jogszabály, amely a mai értelemben vett büntetőeljárást és annak részeként a bűnüldözési célú bizalmas és nyílt információszerzést szabályozta. A törvénycikk szemlélete, újszerűsége miatt a bűnügyi nyomozás helyes, gyakorlati értelmezését segítően 1899-ben kiadásra került a 130,000/99 B.M. számú körrendelet a nyomozó rendőri közegek és hatóságok részére (tov. Nyut.).

Csendőrség

Az 1881. évi III. törvénycikk alapján létrejött csendőrség a közbiztonsági szolgálat teljesítésére rendelt, katonailag szervezett őrtestület volt. A csendőrség főszabályként nyomozó cselekményeket csak olyan területen folytathatott, amelyek sem a törvényhatósági joggal felruházott, sem a rendezett tanácsú városok bel- és külterületéhez nem tartozott. *Ezzel létrejött az állami, központilag szervezett, irányított vidéki rendőrség.*

A csendőrség megelőző természetű belső nyilvántartásokat kezelt és azokból adatokat bocsátott az őrsők részére. A nyilvántartásuk többek között tartalmazták a bűncselekmény elkövetésével gyanúsított elfogandó személyeken kívül a megfigyelést igénylő személyeket, eltűnteket, rendőri felügyelet alatt állókat, katona, fegyenc, fogolyszökevényeket, az ország területéről kiutasítottakat, akiknek a személyazonosságát meg kellett állapítani.²⁶⁷ A nyomozóalakulatok fenntartották az összeköttetést a rendőrséggel, valamint az ügyészség megkeresésére szakképzett egyenruhás vagy polgári ruhás nyomozókat bocsátottak rendelkezésre.

Határszéli csendőrség

A határszéli csendőrséget 1891-ben hozták létre a Magyar Királyi Csendőrségen belül. Működési területe a szerb-magyar és román-magyar határra terjedt ki.²⁶⁸

Nyomozó, hírszerző tevékenysége a 1157/1900. belügyminiszteri rendelet alapján többek között kiterjedt:

- a határon átkelők figyelemmel kísérése,
- a határ mentén felmerülő – államrendészeti szempontból fontosabb – mozzanatokról, eseményekről tájékozódásra,
- államellenes nyomtatványok becsempészésének megakadályozására, feljelentésére,
- idegen politikai ügynökök megfigyelésére, kémkedés megakadályozására, kémek elfogására és az illetékes hatóságnak átadására,

²⁶⁷ LANTOS Mihály: A bűnügyi hírszerzés története. Egyetemi jegyzet, Budapest, NKE, 2012. 60.o.

²⁶⁸ PARÁDI József: A magyar állam határőrizete a kiegyezéstől a második világháborúig. Rendvédelem-történeti füzetek (Acta Historiae Preasidii Ordinis), XIX. évfolyam 22. szám, 2010. 80–81.o.

- nyomozott, vagy valamely büntető cselekménnyel gyanúsított, és a törvények vagy fennálló szabályok értelmében előzetesen letartóztatható egyéneknek a határszélen való elfogására,
- a határszélen lévő szállodák, vendéglők, kocsmák, kávéházak és egyéb nyilvános helyek ellenőrzésére.

A magyar királyi határrendőrség

A m. kir. határrendőrség volt a dualizmus időszakában az első olyan szakszerv, amelyet *kifejezetten határőrizeti feladatok végrehajtására hoztak létre és önálló fegyveres testületként működött*. Csekély létszáma miatt azonban *csak a forgalom ellenőrzését és a nyomozati munkát végezte*. A határőrizetben részt vett még a magyar kir. csendőrség és a határok mentén állomásozó más fegyveres szervek (m. kir. honvédség és rendőrségek)²⁶⁹ Az 1903 évi VIII. törvénycikk rendelkezett a határrendőrség felállításáról. A törvény végrehajtásáról, a belügyminiszter 91000/1905. (XII.29.) B.M. számon körrendeletet adott ki.

A törvény 2. §. szerint a határrendőrség feladata volt:

- a határon átkelő figyelemmel kísérése, a határ mentén felmerülő, államrendészeti szempontból fontosabb mozzanatokról és eseményekről tájékozásszerzés és az észlelteknél az illetékes hatósággal való közlése,
- a kémkedés megakadályozása, esetleg a kémeknek letartóztatása,
- nyomozott, vagy valamely büntetendő cselekménnyel gyanúsított és a törvények vagy a fennálló szabályok értelmében előzetesen letartóztatható egyéneknek a határszélen való letartóztatása,
- fegyverek, lőszer és hadiszerek ki- vagy bevitelének ellenőrzése, valamint tilalom esetén ilyenek és más tárgyak kivitelének és behozatalának megakadályozása,
- határszéleken levő szállodák, vendéglők, kocsmák, kávéházak és egyéb nyilvános helyek ellenőrzése,
- a csempészet megakadályozásában való közreműködés és az erre hivatott közegek támogatása.

Korabeli nyomozásokra vonatkozó taktikai szabályok ajánlások

A korabeli nyomozásokra vonatkozó kézikönyvek, iránymutatások nagyon fontos szerepet játszottak a *bűnözésre utaló jelek felfedezése, a nehezen felderíthető, szervezett elkövetésű bűncselekmények felismerése, azok nyomozása területén*.

²⁶⁹ PARÁDI József: *A magyar királyi határrendőrség, a határőrizet szakmai vezető testülete*. Budapest, Rendvédelem–történeti füzetek, ORFK OKK, 1992. 42.o.

Endrődy Géza 1897-ben Losoncon megjelent *bűnügyi nyomozási kézikönyve*²⁷⁰ dr. Grósz János királyi államügyész csendőrség részére írt kézikönyvét dolgozta át és fordította le, amely talán a téma első magyar nyelvű szakirodalma. Fontos iránymutatása a könyvnek, hogy a csendőr a vizsgálóbíró részére, a vizsgálóbíró az ügyész részére, az ügyész a bíróság részére folytatja tevékenységét. Tehát a nyomozás nem öncélú tevékenység, a beszerzett adatoknak, bizonyítékoknak meg kell állniuk a helyüket a bíróság előtt. Endrődy szerint a nyomozás az előzményekből való következtetés a történetekre és viszont, ezért nagyon fontos, hogy a rendőr, csendőr mind a szolgálatban és azon kívül is a *személy-, helyismeretét bővítse, beszélgessen állampolgárokkal, az emberek szokásait, cselekedeteit, tevékenységüket figyelje meg, tudja meg, hogy ki kit ismer, ki mivel foglalkozik, mire tud információt adni* (figyelő szolgálat). A szerző szerint a nyomozások, előnyomozások információs igényét támogatni tudják a *bérgocsisok, hordárok, kéj nők, akik fontos, bizalmas értesülés birtokában lehetnek, mivel azok foglalkozásuknál fogva megfigyeléseket végezhetnek*. A rendőr, csendőr akkor kezdje meg működését, ha már határozott képet alkotott a cselekményről, így tudja elkerülni a prekoncepciókat a nyomozás során. Tehát, mind a forrást, mind az információkat előzetesen ellenőrizze le. A jelentésekben pontosan meg kell jelölni a forrást, akit a vizsgálóbíró kihallgathat. Továbbá az észleltekről azonnali feljegyzéseket, tényvázlatot kell készíteni a kriminalisztika alapkérdései mentén a ki? mit? mikor? hol? mivel? hogyan? miért? ki által? mi által? kérdések mentén. Szintén fontos a korábbi nyomozati iratok tanulmányozása, az abban foglaltak értékelése, összevetése az aktuális nyomozás állásával. Világos, következtetésektől mentes jelentéseket kell szerkeszteni a bíróság, ügyészség részére, tudva, hogy a bíróság a tárgyaláson a készítőjét kihallgatja

²⁷⁰ ENDRŐDY Géza: A bűnügyi nyomozás kézikönyve, a magyar királyi csendőrség, városi és járási rendőrhatalóságok, valamint vizsgálóbírák, királyi ügyészek és általában a bűnügyekkel foglalkozó egyének részére. Losonc, Kármán-féle Könyvnyomda, 1897.

Soltész Imre m. kir. csendőrfőhadnagy, a nagyváradi csendőrségi iskola tanára és *dr. Kármán Elemér* nagyváradi királyi ügyész 1911-ben készült tankönyvének²⁷¹ első része a bűncselekmények felfedezésével foglalkozik, második része az egyes büntetteket, harmadik része az egyes nyomozó cselekményeket tárgyalja részletesen. A mű bevezetője szerint a bűnvádi előzetes eljárás nagyrészt a nyomozás keretei között zajlik, ezért a büntettek helyes felderítésének a „céltudatos első fellépés” az egyetlen biztosítéka. A tankönyv leszögezi, hogy a nyomozó közeg a bíróság számára dolgozik. A nyomozói képességek megszerzése hosszú, fáradságos munka eredménye, melyet a tankönyv ismeretei segíthetnek. A szerzők szerint a csendőrség elsőrangú feladata a nyomozás, a megelőző, valamint nyomozó szolgálat mára már nem választható el egymástól mereven. A csendőrt a közbiztonság katonájaként jellemzi a tankönyv. A csendőr feladata a rendfenntartás és az örökös, mint a rendőri közegeknek is, de feladata egyben a törvényszegők és bűnösök kipuhatólása és a már elkövetett törvénysértések és büntettek kiderítése. *A csendőrnek tisztában kell lennie a büntető törvénykönyv, a bűnvádi perrendtartás szabályaival és a belső szolgálati szabályozókkal, továbbá, hogy mit kell kipuhatólnia, megfigyelnie, ha a tettesre rá akar találni és a büntettet rá akarja bizonyítani.* A csendőrnek mindig arra kell gondolnia, hogy az ügyésznek dolgozik, az ügyész a bíróságnak, a bíróság pedig a király nevében hozza meg az ítéletet és ennek a folyamatnak ő a részese. Így minden jelentés, feljegyzés megszerkesztésénél figyelembe kell vennie, hogy a csak a gyanúsításhoz szükséges dolgokat jegyezze fel. A szerző szerint a „körülbelül” munka értéktelen és veszélyes, hiszen a munkája szolgál a bűnvádi eljárás alapjául. Továbbá a csendőr tekintélyes hivatást tölt be, ezért ami a keze közül kikerül pontosnak, helyesnek kell lennie. Ezek a fontos gondolatok ma is iránymutatásként szolgálhatnak a rendfenntartásért felelős személyek részére.

A nyomozás során ügyelni kell a titoktartásra, hogy idő előtt fontos információk ne kerüljenek illetéktelenek kezébe. Ez a szakirodalom is kihangsúlyozza *a hely – és személyismeret fontosságát, hogy a csendőr többek között legyen tisztában a folyamatosan bűncselekményeket elkövető személyekkel.* A bűncselekmény tudomásra jutásának három formáját különbözteti meg: 1) nép körében elterjedt hírek utáni puhatólás 2) sértett vagy más feljelentése 3) a szolgálat közbeni közvetlen észlelés. A mű szerint a híresztelések ellenőrzése fontos tevékenység, hiszen vannak olyan büntettek, amelyek jellegüknél fogva másként nem jutnak a tudomásra (pl. gyanús körülmények közötti halál, család körében elkövetett bűncselekmények). Ilyenkor fontos tisztázni a hírt terjesztők megbízhatóságát, olyan személyekkel kell kapcsolatban állnia működési területén a csendőrnek, akik ezeket az elsődleges híreket meg tudják erősíteni vagy cáfolni a hírszerző lehetőségeik folytán. A forrás megbízhatóságáról való meggyőződést követően le kell ellenőrizni, hogy van-e a hírek alapja.

Vitéz Ridegh Rajmond és Olchváry-Milvius Attila m.kir. csendőr őrnagyok által írt bűnügyi nyomozástant²⁷² 1936-ban a belügyminiszter 50.609/eln VI-c. rendeletével a csendőrségnél tansegédletként rendszeresítette. A bevezető szerint a nyomozást folytató emberek tevékenységétől függ legtöbb esetben a bűnvádi eljárás sikere, mivel ők rakják le a nyomozás alapjait. A sokoldalú és felelősségteljes feladatok ezért széleskörű és határozott ismereteket igényelnek.

²⁷¹ SOLTÉSZ Imre – KÁRMÁN Elemér: Útmutatás a bűnügyi nyomozás alkalmával követendő eljárásra nézve a M. Kir. Csendőrség számára. Budapest, Franklin, 1911.

²⁷² VITÉZ Ridegh Rajmond – OLCHVÁRY-MILVIUS Attila: *Bűnügyi nyomozástan*. Budapest, Hornyánszki Viktor R-T., Magyar Kir. Udv. Könyvnyomda, 1936.

Ismerni kell a bűncselekmények mozgatórugót, az elkövetési módokat, azok hatásait, a különféle trükköket, fogásokat, de ismerni kell a felderítő munkánál alkalmazandó célszerű eszközöket, eljárási módokat és minden olyan ismeretben jártasnak kell lenni, ami a felderítés munkáját elősegítheti.

A tansegédlet hetedik fejezete foglalkozik a bűnügyi hírszerzés során ma is alkalmazott *feltűnés nélküli puhatolás és megfigyelés polgári ruhában módszerrel*, végezetül a bűnjelek leírását és azonosítását tárgyalja. A *feltűnés nélküli puhatolás (fűrkészés) során* a polgári ruhás nyomozó, szolgálati minőségének elhallgatásával, valamely ürügy alatt, a szükséges személyekkel felvette az érintkezést, igyekezett bizalmukat megnyerni és ezután tőlük a szükséges adatokat személyes érintkezéssel megnyerni. A *megfigyelés*, során a polgári ruhás csendőr háttérben maradva, személyeket, helyiségeket vagy folyamatokat, rövidebb vagy hosszabb ideig, figyelemmel kísért. A polgári ruhában teljesített különleges szolgálat kényes, nehéz és változatos feladat volt, elővigyázat, tapintat, leleményesség, lélekjelenlét és emberismeret elengedhetetlen követelménynek bizonyult.

Szervezett formában elkövetett bűncselekmények, szervezett bűnözésre utaló bűncselekmények

A vizsgált időszakban is több, társas elkövetésű, szervezett formában elkövetett bűncselekménytípus volt hazánkban. Tipikusan szervezett elkövetésű volt a *betöréses lopás*, ahol az elkövetők szaktudásuknak megfelelően felosztották a szerepeket és az eltulajdonított tárgyakat később orgazdák segítségével továbbértékesítették. A gyakorlati nyomozástani könyv²⁷³ szerint a betörőbandákban voltak az *un. hírszerzők*, aki kikémlelték, hogy hova érdemes betörni, milyen időpontban, kik tartózkodnak otthon, vannak-e elkövetést nehezítő körülmények, kutyák stb. Ezeket az információkat különféle ürügyekkel tudták megszerezni, például házalónak, napszámosnak, szerelőnek adták ki magukat. A betörőcsoportban részt vevő személyek között voltak az *un. figyelők*, akik biztosították a bűncselekmények zavartalan végrehajtását. A figyelők előre jelezték, ha valami zavaró körülmény merülne fel, illetve feltartóztatták különféle ürügyekkel a járőkelőket, hazatérő tulajdonosokat, amíg a helyszínt a csoport tagjai el tudták hagyni. A különféle lopások során a csoportban *un. falazók is működtek*, akik mintegy falat képezve eltakarták a társukat a sértett elől, aki addig ellopta az értéktárgyakat. A lopásokat elkövető csoportok tevékenységét *un. passer-ek is* segítették, akiknek a feladata a lopott dolog helyszínről való észrevétlen elvitele volt. Ennek a jelentősége abban nyilvánult meg, hogy a helyszínen esetleg elfogott tolvajnál, így nem találták meg az ellopott értéktárgyakat, dolgokat.

²⁷³ Nemes Sándor: *Gyakorlati nyomozás*. Budapest, Athenaeum Könyvkiadó, 1944.

A un. *kasszabetöréshez* is legalább 3 elkövető kellett, 1 figyelő és legalább 2 személy, aki felváltva hajtotta végre az értéktárgyakat, pénzeket tároló trezorok feltörését. Ezeknél az eseteknél a tolvaj acélmetszővel kezdte meg a trezor bontását a záracon lévő fedőlemezen vagy a fogantyú letörésekor keletkező lyukon keresztül. A kasszabetörés másik fajtája volt, amikor fűrőgéppel 30–40 lyukat fúrtak a trezor oldalába és a lyukak közötti részt acélmetszővel kiszaggatták. Az egyik leghíresebb, ilyen módszerrel kasszabetöréseket elkövető nemzetközi betörőcsoportot a magyar detektívek fogták el Nizzában 1895-ben. A *Papakosza* néven elhíresült betörőcsoportot Ristic István macedon származású személy irányította, a csoport tagjai voltak még Papakosza, Affendakis és Stallió nevű, görög származású, jó megjelenésű elkövetők, akiknek működése egész Európára, a Balkán térségére és Egyiptomra is kiterjedt. Ristic nagyon jó megjelenésű volt és gyakran üzletembernek kiadva magát a sértettek bizalmába férkőzött és előzetesen felderítette az elkövetés helyszínét, de Affendakis és Stallio feladatai is hasonló volt.

Papakosza feladata volt a táviratokban virágnyelven írt szöveg alapján a helyszínekre utazni, ahol vendégszállásokon megszállt és elhelyezte a betörőszerszámokat. Papakosza nem tudott írni, olvasni, ezért a táviratokat mással íratta és olvastatta el. A betörőcsoport tagjai távirati úton érintkeztek egymással, távirati meghívásra utaztak az elkövetési helyszínére a kiszemelt ország területére. Az elkövetés módszere az volt, hogy előzetesen felderítették a helyszínt, aminek ajtajának kulcsáról másolatot készítettek. A helyiségbe bejutva a trezort oldalról megfúrták és egy hosszabbítható acélszerkezettel (un. Kacsával) a réseket kitágították és darabonként kitepték az anyagot. A kitágított réseken keresztül kiemelték az értékeket. Ezzel a módszerrel sokkal rövidebb idő alatt fel tudták nyitni a trezorokat a hagyományos kasszafúrás módszereknél. Általában hétvégén követték el a betöréseket és mire azt felfedezték, már az elkövetők el is hagyták a betörés környékét, az ország területét.

A fenti betörőcsoport módszerei nagyfokú szervezettséget, munkamegosztást, konspirációt nemzetközi szinten működést mutattak és az értéktárgyakat, pénzt orgazdák segítségével Európa, illetve a Balkán térség országaiban is értékesítették, illetve gazdag üzletembereknek, kereskedőknek kiadva magukat a lopott pénz egy részét felélték.

A pénzhamisítás

A pénzhamisítás tipikus szervezett bűnözői csoportot feltételező bűncselekménytípus volt már a korabeli nyomozati szakkönyvek leírása szerint is.

„A pénzhamisításhoz megfelelő szakemberek kellettek: litográfus, fényképész, vésnök, rézkarcoló, megfelelő papír, festék, gépek, gyártáshoz alkalmas helyiség... A hamispénz készítő a pénz elhelyezését soha sem maga végzi, hanem azt mindig harmadik személlyel végezteti, úgy hogy a *hamis pénzt elhelyező rendszerint nem is ismeri a hamis pénz készítőjét*. Mind a hamis fém pénz, mind a hamis bankó *forgalomba hozatala jól megszervezett társaság útján történik*, éspedig attól függően, hogy a hamisítást milyen kiterjedésűnek tervezték. Érteni kell ez alatt, hogy helyi, országos, európai vagy világviszonylatban szándékozta-e a társaság hamisítványait forgalomba hozni. A helyi forgalomba hozásnál a hamisítók egy-egy nagy nagyobb városban kezdik el a hamisítványok elhelyezését. Országosnak tervezett pénzhamisításkor az egész ország nagyobb városait, vásárait szemelik ki olyan helyül, ahol a hamis pénzt kiadhatják. Az egész világra tervezett hamisításkor, viszont mint az öt világrészt elárasztják a hamis darabokkal, de ez *mind sejtrendszerűen történik, azért hogyha valamelyik terjesztő a hatóság kezére kerül, ne tudja a terjesztőket leleplezni. Teszik pedig ezt azért így, hogy lehetőség szerint egyikük se ismerje a másikat, különösen nem az egész társaságot, hanem csak azt a személyt, akivel, mint közvetítővel összeköttetésbe kerültek*.²⁷⁴ A fenti leírás a szervezett bűnözésre jellemző hosszú távú együttműködést, feladatmegosztást, konspirációt, anyagi haszonszerzésre törekvést írja le.

Bankrablás

Hazánkban az első „amerikai stílusú” revolver alkalmazásával elkövetett pénzintézet elleni, *csoportos bankrablást* 1908-ban történt Újpesten, az Árpád u.19. szám alatti pénzintézetben. Az elkövető 2 orosz állampolgár volt, aki a pénzintézet igazgatójával akartak tárgyalni és őt irodájában revolverrel kényszerítették 40.000. korona átadására. Az igazgató utasítására a pénztárnok kiszámolta a pénzt zsákokba, ami 30 percet vett igénybe. A fém pénz súlyja miatt három tisztviselőnek is segítenie kellett és kétszer kellett fordulnia az elkövetőknek, hogy az utcán várakozó bérkocsiba kihordják a pénzt. Egy a bankhoz érkező tisztviselő megpróbálta feltartóztatni a rablókat, de leütötték az elkövetők. A budapesti főkapitányság detektívjei széleskörű razziákat, „telefonkörözés” alkalmazását követően gödöllői csendőrök jelzése alapján 48 órán belül elfogták az elkövetőket.

Csoportos emberölés

Az 1907-ben elkövetett dánosi „rablógyilkosság” híres korabeli bűneset volt, amely során a dánosi Szarvas István vendéglőst, feleségét, 18 éves lányát, valamint kocsisukat baltaütésekkel megcsonkítva meggyilkolták és a nyomok eltüntetése végett az épületet felgyújtották. Az elkövetés helyszíne közelében talált véres baltán rögzített újjlenyomatokat összehasonlították a széleskörű razziák alapján lehetséges elkövetőktől vett újjlenyomatokkal és megállapították a detektívek, hogy azok megegyeznek Kolompár Balog Tuta cigányvajdától vett biometrikus adatokkal. A cigányvajda kihallgatása során elismerte, hogy Marcza nevű lányával és három másik társukkal együtt követték el az emberölést, de a bírósági tárgyalásukra visszavonták vallomásukat és tagadták bűnösségüket. A daktiloszkópus szakértő véleménye alapján azonban az esküdtszék meggyőzte a daktiloszkópiai egyezés és bűnösségüket kimondta. Ezzel az ítélettel vette kezdetét hazánkban és az európai országokban is a daktiloszkópia eredményének bizonyítékként történő alkalmazása, a daktiloszkópia térhódítása.

²⁷⁴ Nemes Sándor: *Gyakorlati nyomozás*. Budapest, Athenaeum Könyvkiadó, 1944.548.o.

Leánykereskedelem

1935-ben Háhn Béla autókereskedőt olasz rendőrök tartóztatták le a budapesti főkapitányság detektívjeivel együttműködve leánykereskedelem gyanújával Bariban. A nyomozás megállapította, hogy Háhn Béla Schvarcz Lajos társával egy tiranai bordélyházba szállított hamis útlevelekkel Magyarországról lányokat, akiknek azt ígérte, hogy táncolniuk kell. Schvarznak egy Tauffer Irén nevű Dob utcában működő kéjő segített keríteni a lányokat. A nyomozás során több dob utcai kerítő és a bűnszervezet működését segítő okmányhamisító is előzetes letartóztatásba került.²⁷⁵

A korabeli bűnesetekre alapozva kijelenthetjük, hogy az 1800-as évek végén a fővárosban megjelent *leánykereskedelem és a köré szerveződő bűnözői csoportok* működése a világháborúk idején is jelen volt.

Az állam biztonsága elleni bűncselekmények felderítése

Az állambiztonsági tevékenység keretét a rendőrségi és csendőrségi törvények, miniszteri körrendeletek, belső szabályzatok, később a kifejezetten politikai célzatú bűncselekmények felderítésének, nyomozásának a büntetőjogi alapját az állami és társadalmi rend hatályosabb védelméről szóló 1921. évi III. törvénycikk (a rendtörvény) szolgáltatta. A törvény kiemelten büntette valamely társadalmi osztály kizárólagos uralmának erőszakos létesítésére irányuló *mozgalom vagy szervezkedés kezdeményezését*.

1922. áprilisában *bombamerényletet* követtek el a liberális Erzsébetvárosi kör dohány utcai palotájában a párt tagjainak sérelmére. A bombamerénylet öt halálos áldozattal és sok súlyos sebesüléssel járt. Ezt követő hónapokban is több bombamerényletet és kísérletet követtek el, amelyek *politikai jellegűek voltak és szervezett elkövetésre utaltak*.

Ebben az időszakban nem beszélhetünk önálló állambiztonsági szervről, szervekről. Állambiztonsági jellegű tevékenységet is végzett a katonai hírszerzés-elhárításon kívül a csendőrség, határrendőrség, határszéli csendőrség, vámőrség, nemzetvédelmi szolgálat, illetve a közigazgatás rendszerébe tartozó hatósági személyek is rendes szolgálati feladataik ellátása mellett.

Ennek okát elsősorban az új típusú, sokszor szervezett formájú *politikai bűncselekmények megjelenésében* lehet keresni, amelyek már az egész társadalomra, társadalmi rendre nézve jelenthettek veszélyt. Az 1918–19-es kommunista forradalmi események hatására az uralkodó rezsim megerősítette, illetve kiépítette a politikai, elsősorban kommunista jellegű bűncselekmények felderítésére és megelőzésére alkalmas szervezetrendszer. Majd később – Sombor-Schweinitzer József feljegyzései²⁷⁶ szerint – az 1930-as évekre a kommunista párt befolyása szinte a nullára csökkent, ellentétben a nemzetközi társadalmi helyzetnek megfelelő nemzetiszocialista, szélsőjobboldali pártok térnyerésével, amelyek megjelentek Magyarországon is. Ennek megfelelően a hírszerzés, elhárítás irányai is ebbe az irányba tolódtak el.

²⁷⁵ Nemes Sándor: *Gyakorlati nyomozás*. Budapest, Athenaeum Könyvkiadó, 1944.390.o.

²⁷⁶ Kovács Tamás: *Rendőrségi célkeresztben a szélsőjobb, dr. Sombor-Schweinitzer József feljegyzése a szélsőjobboldali mozgalmakról 1932-1943*. Budapest, Gondolat Kiadó, 2009.

1930-tól a rendőrség politikai osztályai, detektívcsoporthai és a csendőrség politikai nyomozó csoportjai között megindult egy rivalizálás. A politikai jellegű nyomozások ezért sokszor nem voltak elég hatékonyak, átfedések voltak és a felső szintű feladatelosztás, irányítás hiánya is a hatékonyságot, de végső soron az állambiztonságot is veszélyeztethette. A politikai irányú nyomozások összefogására a belügyminiszter 1942-ben létrehozta az Államvédelmi Központot. Az új szervezet feladata elsősorban a politikai jellegű nyomozások összehangolása volt. Az Államvédelmi Központ vezetője a 2.vkf. vezetője lett, aki belpolitikai ügyekben a belügyminiszternek, kémelhárítási és nemzetvédelmi ügyekben a vezérkari főnöknek tartozott jelentéssel. Hetente, kéthetente tanácskozott a központban a központ vezetője, helyettese, a vezérkari főnök megbízottja, a vezérkari főnökség különbíróságának ügyésze, a csendőrségi nyomozó alosztály vezetője, és a belügyminisztérium közbiztonsági osztály vezetője. A központhoz a különböző közbiztonsági szervek nyomozókat és összekötőket vezényeltek. Politikai irányultság szerint megosztásra kerültek az ügyek, *a csendőrségi nyomozókhoz tartoztak a baloldali ügyek, a rendőrséghez a jobboldali mozgalmak ellenőrzése, megfigyelése.* A nemzetiségi mozgalmakkal közösen foglalkoztak.

A második világháborútól a rendszerváltásig

„A második világháború befejezését követő hónapokban és években Budapesten és hazánk különböző határ menti területein a bűnözésben fontos szerephez jutott rablással, betöréssel lopásokkal, csempészettel foglalkozó bűnbandákat számottevő szervezethez jellemezte. A külföldi bandatagok (orosz, ukrán, román stb.) nemzetközi kapcsolatokkal is rendelkeztek, de az 1946–47-ben kibontakozó közbiztonsági konszolidáció megakadályozta, hogy ezek szilárd és tartós krimin²⁷⁷ális szervezeteket hozzanak létre.”

A második világháborút követően, szovjet befolyási övezetként hazánkban is kiépült a szovjet mintájú államberendezkedésre épülő diktatórikus rendszer. A diktatórikus rendszer, az államosítás, a magántulajdoni viszonyok lényegében megszüntetése, az állam biztonságának elsődlegességét hirdető államvédelmi szervezetek kiépítése és a kommunista ideológiai alapú egypártrendszer nem kedvezett a szervezett bűnözés kialakulásának. A szervezett bűnözői csoportok Magyarországtól nyugatabbra, demokratikus államberendezkedésű, piacgazdasági viszonyokkal rendelkező országokban tudtak megfelelően működni.

A szocialista országokban az 1960-as évek végén a gazdasági reformok hatására egy hosszú folyamat eredményeként kezdett a magántulajdon újra megjelenni (butikok, kiskereskedők, kisiparosok) és az állami gazdaságok, termelőszövetkezetek, megerősödni.

„Az 1960-as évtizedben a szervezett bűnözés jelenléte nem mutatható ki, de a 70-es években fokozatosan megjelentek olyan belső (hazai) és külső (külföldi, nemzetközi) tényezők, amelyek hatására néhány éven belül kialakultak a szervezett bűnözéshez kapcsolódó egyes jelenségek.”²⁷⁸

Az 1970-es években megjelentek hazánkban a szocialista országokból érkező külföldi elkövetők, új elkövetési módszerekkel és kezdtek kialakulni a vagyon elleni bűnözés területén a munkamegosztásra épülő betörői csoportok és a hozzájuk kapcsolódó illegális értékesítési lehetőségek.

²⁷⁷ Katona Géza: Szervezett bűnözés Magyarországon. 5.o. Budapest, 2000, BM Kiadó

²⁷⁸ u.o. 8.0.

A szervezett bűnözés, mint fenomén a Kádár-korszak elején a kriminológiai és kriminalisztikai irodalomban még egyértelműen a nyugat-európai, illetve amerikai társadalmakban súlyosodó osztályellentétek²⁸⁰ egyik jelzőpontja volt.²⁸¹ Elvértve egy-egy jogi szakkönyvben szerepelt a lehetősége a szervezeten történő bűnelkövetésnek, mint a szocialista viszonyokat szabályozó büntetőjogi rendszer, amely erre is fel van készítve.²⁸²

A Kádár-korszak elején, 1961. évi V. törvény, mint egységes büntető anyagi jogi kódex előtt 1952-től a a Hatályos Anyagi Büntetőjogi Szabályok Hivatalos Összeállítása (hivatalos rövidítése: BHÖ) létezett.²⁸³ A BHÖ. 232. pont (2) bekezdésében használt „bűnszövetkezet” megjelölés egyértelmű definiálására nem került sor, hiszen a „bűnszövetkezet” megjelölés tartalmát sem az 1950. évi 24. sz. törvényerejű rendelet (tvr.) sem más jogszabályok nem határozzák meg. A Csemegi-kódexet követő második magyar büntetőjogi kódex létrejötté idején pedig Losonczy István jogászprofesszor még a korábbi, BHÖ-ből való kiindulás alapján jutott arra,²⁸⁴ hogy a bűnszövetkezet megalakítása magában véve nem tekinthető büntethető jogi kategóriának. Az akkor érvényben lévő jogszabály hiányos voltát azzal támasztotta alá, hogy bizonytalanná válik a válasz arra a kérdésre, hogy pontosan kire szabható ki a minősített büntetés. Az eltérő válaszlehetőségek ellenére viszont azt leszögezte, hogy a bűnszövetkezet minden tagját a minősített büntetéssel kell büntetni, függetlenül attól, milyen módon és mértékben vesz részt a bűncselekmény megvalósításában.²⁸⁵ A Kádár-korszak a következő évtizedekben a bűnözői hálózatok és a szervezett bűnözés fogalomrendszerét átutalta a minősített dokumentumok, illetve a nyomozati iratok közé, aminek köszönhetően a felderítést végző nyomozók, a teljeskörű bizonyításban érdekelt vizsgálók, illetve a vádemelés sikeréért küzdő ügyészek terepe és problémájává vált. A szervezett bűnözés definiálása és az ellene való fellépés sikere egyáltalán nem volt magától értetődő, hiszen magának a kriminalisztikának az intézményesülése időben összekapcsolódott a szocialista államberendezkedés kialakulásával. 1951-ben vezették be a jogi egyetemeken a kriminalisztikát, mint kötelező tantárgyat. 1953-ban hozták létre az országos szintű szakirányító tevékenységet ellátó Országos Rendőr-főkapitányságot, amely a megyénként eltérő bűnügyi szolgálati gyakorlatot kívánta egységesíteni, a párhuzamosan helyi, illetve megyei szinten zajló nyomozásokat próbálta koordinálni, hogy a sorozat jellegű vagyoni elleni bűncselekményeket hatékonyabban lehessen felderíteni.

²⁷⁹ Külön köszönet a fejezet elkészítéshez nyújtott segítségéért **Bezsényi Tamás** kollégáknak.

²⁸⁰ Heller Farkas Tamás: A „szervezett bűnözés” mint a kapitalista társadalom bomlásának kísérőjelensége. *Belügyi szemle* 1964. 1. sz. 28-34. o.

²⁸¹ Katona Géza: *A láthatatlan birodalom*. Miverva, Budapest, 1969. 88–159.

²⁸² Losonczy István: *Tettesség*. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1961. 169–193.

²⁸³ *A Hatályos Anyagi Büntetőjogi Szabályok Hivatalos Összeállítása*. Jogi és Államigazgatási Könyv- és Folyóiratkiadó, Budapest, 1952.

²⁸⁴ Bacsó Ferenc: A hatályos anyagi büntetőjogi szabályok hivatalos összeállítása. *Jogtudományi Közlöny*. 1952. 10. sz. 420-432.

²⁸⁵ Losonczy István: *Tettesség*. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1961. 178–180.

1960-ben hozták létre az Országos Kriminalisztika Intézetet, amely 1971-re kiegészült elnevezésében a kriminológiával (Országos Kriminalisztikai és Kriminológiai Intézet). A Jogász Szövetség 1955 szeptemberében Hévízen tartott vándorgyűlést, ahol Szalay József, a Legfőbb Ügyész akkori első (ügynevezett büntetőjogi) helyettese a hatékonyabb bűnüldözés megvalósítása érdekében előfeltételként határozta meg a kriminalisztikai ismeretek gyarapítását és szervezett fejlesztését. A hévízi vándorgyűlést követően a Magyar Tudományos Akadémia Állam- és Jogtudományi Intézete a kriminalisztika tudományos keretrendszerének kialakítása érdekében szervezeti újításokat kezdeményezett. Még 1955. december 22-én az Állam- és Jogtudományi Intézet részeként az előzetesen a rendőrségtől, ügyészségtől, a bíróságoktól valamint a szakértői intézetekből meghívott közel 100 fővel megalakították a Kriminalisztikai Tudományos Munkaközösséget, amelyben részt vett a Belügyminisztérium, az Igazságügy minisztérium, a Legfőbb Ügyészség, az MTA Állam- és Jogtudományi Intézet, valamint a hazai egyetemek jogi karai, továbbá az igazságügyi orvostani intézetek, illetve az Országos Bírósági Vegyészeti Intézet felkért dolgozói.²⁸⁶

A korszak második felére, elsősorban az 1980-as évek derekára pedig a szervezett bűnözés már a modernizáció egyik nem kívánt melléktermékének tűnt a belügyi nyilvánosságban²⁸⁷ és a hiánygazdaság egyik jeleként is megjelent a sajtóban.²⁸⁸ A Belügyminisztérium vezetése, főként Ladvánszky Károly miniszter-helyettes és országos rendőr-főkapitány tagadta ennek egyértelmű létezését Magyarországon. A csempészhalózatok, a prostitúciót kihasználó bűnözői csoportok és a betörésekkel foglalkozó visszaeső bűnelkövetők világát maximum a szervezett bűnözés, mint főnév középfokú melléknévvé alakításával tudta leírni.²⁸⁹ A rendőrség szervezeti működésének változásából is látható, hogy a szervezett bűnözés fogalomköre a Rákosi-korszak idején, valamint az 1980-as években jelenik meg olyan fajsúlyú kérdésként, hogy arra szervezeti szinten is reagálnak.

1945 után létrehozzák az R-csoportot (Razzia csoport) illetve a 1940-es évek második felében működik a Gazdasági Rendészeti Ügyosztály (GRÜ), amely csak 1984-ben jött létre újra Gazdasági Rendészet néven éppen a megélénkülő csempészet és orgazdaság miatt.²⁹⁰ Az R-csoport mintájára pedig 1981-ben a Budapesti Rendőr-főkapitányság részeként létrehozzák az ügynevezett akcióelosztályt, amelyben bűnügyi nyomozók és közrendes járőrök ellenőrzik a szórakozóhelyeket, autópiacokat és egyéb helyeket, „a főváros minden, bűnügyi szempontból neuralgikus pontján”.²⁹¹

²⁸⁶ Ladányi Ferenc: A kriminalisztikai tudomány fejlesztésének új lehetőségei. *Jogtudományi Közlöny*, 1956. 5. sz. 297-303. o.

²⁸⁷ Csiba István - Bodor Endre: A szervezett jellegű bűnözés megnyilvánulásai a fővárosban. *Belügyi szemle* 1983. 9. sz. 3-9. o.

²⁸⁸ Borbás Katalin: Éjszakai árnyak a parkolóban. *Népszabadság*. 1985. augusztus 24. 12. o.

²⁸⁹ Lásd: szervezettebben, összeszokottabban.

²⁹⁰ Bezsenyi Tamás: A szervezett bűnözésre rászervezett a média – avagy mi történik, amikor a magyar alvilág prominensei megszólalnak. *Médiakutató*, 2016. 4. sz. 21-36. o.

²⁹¹ Szabó László: Az akciócsoport. *Budapest folyóirat*, 1986. augusztus, 11–14. o.

A háború utáni időszakban a vetkőztetők és a háborúból megmaradt teherautókkal, fegyverekkel fosztogató csoportok miatt alakították meg az R-csoportot (Razzia csoport). A rendőrség e különleges egysége nem csupán az erőszakos, vagyon elleni bűncselekményeket elkövető hálózatokat próbálta feltárni és elfogni, hanem a kiterjedt feketézés révén jól szervezett tippadó és orgazda hálózatot is.²⁹² Illetőleg a korszak végén, az 1980-as évek elejétől érhető tetten a szervezett bűnözés kialakulása és hatékony működésének újbóli kialakulása. Jellemző módon az 1940-es években létezett R-csoporthoz hasonlatos új szervezeti egység kerül ekkor, 1981-ben bevezetésre, a Budapesti Rendőr-főkapitányság különleges feladatait ellátó, úgynevezett akcióelosztály, amelyben bűnügyi nyomozók és közrendes járőrök ellenőrzik a szórakozóhelyeket, autópiacokat és egyéb helyeket, *“a főváros minden, bűnügyi szempontból neuralgikus pontján”*.²⁹³ A szervezet élére kinevezett Kruzslíc József alezredes a vele készült interjúban minden módon kerüli a szervezett bűnözés létező valóságának elismerését, ugyanakkor saját alosztályának legitimitásához szükséges volt, hogy a szervezett bűnözői csoportok legalább jövőbeni veszélyét kellően konkrétan, és jól kitapinthatóan körül tudja írni. A társadalmi szükségszerűség és a szocialista államberendezkedés vívmányainak megőrzését diszkurzív szempontból az egyéni attitűdöknek a bűnözésben játszott szerepének hangsúlyozásával próbálta kijátszani. Így a dolgozni nem szerető emberek fogalmával próbálta leírni azt a kört, aki felelős *“az orgazdaságtól a csalásig, a rablástól a lányok »futtatásáig«”*.²⁹⁴ Ez a bűnözői társaság azonban már túllép az alvilág fogalmkörén és konspiratív célú társaságai, titkos játéklangjai révén kapcsolatba hozható szervezett bűnözéssel. A szocialista Magyarországon az alvilág és a szervezett bűnözés léte egymástól részben elkülöníthető fogalmi teret jelöl ki, mivel az alvilág elsősorban a deprivált társadalmi közegben megnyilatkozó együttműködési háló, amelyből a hivatalos álláspont szerint nem akarnak,²⁹⁵ a szociológiai kutatások szerint pedig nem tudnak kitörni.²⁹⁶ A szervezett bűnözés viszont olyan tudatos kooperációt jelent, amelyet nem lehet csupán a társadalmi helyzet *“elmaradottságában”* felfedezni, mivel az állami szervek ellenőrzési képességeit tudatosan kijátszó, konspiratív módon együttműködő, hierarchikusan felépülő szervezetről van szó. Ezeket a korszakban csak Amerikában *“tudták”* feledezni a szakértők.²⁹⁷ Ennek köszönhető, hogy az 1960-as évek közepén, Budapest főkapitánya, Sós György a magyar alvilágot viaszszorulóban lévő,²⁹⁸ de még létező valóságként írta le, aminek már nincsenek olyan szimbolikus helyei, mint a Tisza Kálmán tér (későbbi Köztársaság tér), vagy az Epresterdő (későbbi József Attila lakótelep), de még működnek. Viszont Katona Géza²⁹⁹ ügyész a szervezett bűnözést kizárólag az amerikai maffia által kézben tartott imperailista országok gazdaságában látta burjánozni.

²⁹² Fóti Andor: Itt az R-csoport. Zrínyi Katonai Kiadó, Budapest, 1980. 5–12.

²⁹³ Szabó László: Az akciócsoport. *Budapest folyóirat*, 1986. augusztus, 13.

²⁹⁴ Szabó László: Az akciócsoport. *Budapest folyóirat*, 1986. augusztus, 13.

²⁹⁵ Szabó László: Bűn a fővárosban. *Budapest folyóirat*, 1966. június 35–38.

²⁹⁶ Nemes Ferenc - Szelényi Iván: *A lakóhely, mint közösség*. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1967. 55–67.

²⁹⁷ Katona Géza: *A láthatatlan birodalom*. Minerva, Budapest, 1969. 10.

²⁹⁸ Szabó László: Bűn a fővárosban. *Budapest folyóirat*, 1966. június 35–38.

²⁹⁹ Katona Géza: *A láthatatlan birodalom*. Minerva, Budapest, 1969. 13–27.

Ádám Zsigmond³⁰⁰ rendkívül figyelemfelkeltő, *Reszkess Alvilág!* című visszaemlékezését Dr. Bíró Sándor rendőr ezredes kissé nosztalgikus ízű előszava vezeti be, ahol leszögezi: „reménykedve emlegették a nevét (ti. az R-csoportét) az egyszerű, nyugalomra vágyó pestiek és reszkette az alvilág sötét elemei”.³⁰¹ A késő Kádár-korban kiadott könyvben az alvilág csak az 1940-es évek végi állapotok miatt létezhetett, de az ellenfele már akkor is az „önkéntes, áldozatkész, politikailag szilárd, fizikailag erős, a saját árnyékuktól nem félő”³⁰² rendőrnemzedékek voltak. Ezeket az alvilági figurákat a sajtó és a későbbiekben rendőri visszaemlékezésekben megelevenített bűnözőket szinte kivétel nélkül fasisztának, vagy a háború okozta társadalmi-gazdasági problémákat kihasználó rablóknak tekintették. Szentesi rendőrkapitányt meggyilkoló fegyveres csoportot is először „fasiszta banda garázdálkodása”-ként³⁰³ jellemezték, ám egy hónappal később kiderült a Magyar Kommunista Párt Csongrád megyei titkára, Dadi Imre adott a gyilkosságra megbízást, a hitelesség kedvéért saját kalapját is átlövette a felbérelt „R” gárda tagjaival (önkéntes kezdeményezés, a munkásörtség előképe).³⁰⁴

Maga Ádám Zsigmond ír le egy történetet, amikor az igazoltatni kívánt kiskereskedő család az R-csoport teherautóját próbálta lerázni. Miután a rendőrök utolérték őket és elkérték az irataikat, a vezető kezdett megnyugodni. Ádámék kérdőre vonták, hogy a lámpa villogtatására és a levegőbe lövés, mint jelzés hallatán miért nem állt meg. A rémült sofőr arra hivatkozott, hogy azt hitte, fasiszta rablókkal van dolga. Ádám említi,³⁰⁵ hogy ez első évben rengeteg gondjuk volt abból, hogy nem rendelkeztek jól felismerhető rendőrautóval. A háború utáni időszakban a napilapok a lakosság megnyugtatóására rendszeresen közöltek képeket a razziákról.³⁰⁶ A Magyar Film Iroda megbízásából Adorján Dezső több képet is készített a csoport működéséről. A legtöbb képaláírás ilyen és ehhez hasonló szövegeket tartalmazott: „A szervezett alvilág felszámolásának érdekében létrehozott „R” csoport tagjai magyar és szovjet járőrökkel együtt razziáznak a Városligetben”.³⁰⁷ A képeknél rendkívül fontos volt, hogy a képaláírásoknak megfelelően láthatóak legyenek a magyar mellett szovjet rendvédelmi szervek tagjai is.

³⁰⁰ Ádám Zsigmond: *Reszkess, alvilág! (Bűnügyi történetek az R-csoport életéből)* Népszava Lap- és Könyvkiadó Vállalat, Budapest, 1984. 9–12.

³⁰¹ Ádám Zsigmond: *Reszkess, alvilág! (Bűnügyi történetek az R-csoport életéből)* Népszava Lap- és Könyvkiadó Vállalat, Budapest, 1984. 6.

³⁰² Ádám Zsigmond: *Reszkess, alvilág! (Bűnügyi történetek az R-csoport életéből)* Népszava Lap- és Könyvkiadó Vállalat, Budapest, 1984. 6–7.

³⁰³ Gyilkos merényletet kíséreltek meg Dadi Imre képviselő ellen. *Magyar Alföld*. 1946. február 24. 1. o.

³⁰⁴ Beismerő vallomást tettek Lakos gyilkosai. *Szentesi Lap*. 1946. március 24. 1. o.

³⁰⁵ Ádám Zsigmond: *Reszkess, alvilág! (Bűnügyi történetek az R-csoport életéből)* Népszava Lap- és Könyvkiadó Vállalat, Budapest, 1984. 9–17.

³⁰⁶ *Magyar Nap*. 1947. szeptember 5. 6-8. o. (kép internetes elérhetősége: http://server2001.rev.hu/oha/oha_picture_id.asp?pid=6123&idx=2266&lang=h)

³⁰⁷ Adorján Dezső: Rendvédelmi szervek - „R” csoport - Razzia a Városligetben. 1947. 07. 29. (internetes elérhetőség: <http://www.europphoto.eu.com/heux/?detail=1&sogl=mtiFMAFI19473300013>)

Az igazoltatásokról készült fotókon a szovjet társhatóság tagjai ugyanúgy személyigazolványokat ellenőriztek, ahogy a magyar kollégáik. A képek azt kívánták sugallni, hogy a szovjetek nem ellenőrizték a magyarok munkáját, hanem segítették, részt vettek benne. Az ilyen esetekről megörökített fényképeken legtöbbször egyszerű szimmetria volt megfigyelhető. Ha a kép bal oldalán a magyar rendőrtiszt elemlámpával a kezében az igazoltatott elé állva ellenőrizte az okmányokat, akkor a fotó jobb oldalán a szovjet rendőr ugyanígy tett. A fényképek szinte kivétel nélkül éjszaka készültek, ezért a fotót készítő mellől valószínűleg valamilyen extra fényforrást, vagy vakut kellett használniuk az újságíróknak. A fényforrás alkalmi beállításának egyik bizonyítéka, hogy a fent említett képarányhoz illeszkedő szimmetriát betartó szovjet és magyar tisztek az előállított prostituáltak társaságában inkább rajtakapott kuncsaftoknak, mintsem tiltott kéjteljes miatt előállítást foganatosító hatósági személyeknek látszanak.³⁰⁸ A Városligetben készült képek készítésének oka elsősorban a prostitúció ottani virágzása volt, illetve az ún. forró holmik (a pesti tolvajnyelvben a frissen lopott értékek) elrejtésére, átadására biztonságosnak látszott a kivilágítatlan földterület. A képek spontán helyzeteket kívántak bemutatni, az akció közbeni állapot megjelenítésére törekedtek, de a spontaneitást a képen szereplők pózolása mégis hiteltelenítette.³⁰⁹

³⁰⁸ Adorján Dezső: *Rendvédelmi szervek - „R” csoport - Razzia a Városligetben*. 1947. 07. 29. (internetes elérhetőség: <http://www.europphoto.eu.com/heux/?detail=1&sogl=mtiFMAFI19473300012>)

³⁰⁹ Adorján Dezső: *Rendvédelmi szervek - „R” csoport - Razzia a Városligetben*. 1947. 07. 29. (internetes elérhetőség: <http://www.europphoto.eu.com/heux/?detail=1&sogl=mtiFMAFI19473300008>)

A háború után szinte azonnal, 1945. szeptember 15-én életre hívott gazdasági rendőrség három évig, a koalíciós időszakban Villányi András vezetésével a főváros területén működő feketepiac felszámolását kapta feladatául, amelynek jelentőségét az évek során növekvő ügyszám is igazolta, ugyanakkor az államosítások idején kényelmetlenné vált volna a működésük legitimitása,³¹⁰ így az R-csoport és a későbbi akcióosztályhoz hasonlóan az 1945 után rövid ideig létező Gazdasági Rendészeti Osztály (GRO), majd 1947-től Gazdasági Rendészeti Ügyosztály (GRÜ) csak 1984-ben jelenik meg újra a Budapesti Rendőr-főkapitányság részeként, mint Gazdasági Rendészet. Moldova György a *Bűn az élet...* című szociografikus alkotásában mutatta be a széles közönség számára ezen szervezet működését, ám látszólag apologetikus munkájából szépen kiderül, hogy a szerző teljes mértékben tisztában van vele, hogy az idegenforgalom növekedése és a második gazdaság erősödő jelenléte miatt a devizagazdálkodás megsértését, a csempészet és vámorgazdaság elkövetését úgy kellene nyomoznia a fenti szervnek, hogy azt az ügyszám folyamatos növekedése, a védőügyvédek informális érdekeltségei és a szakértők korlátlan alkalmazhatósága teljes mértékben ellehetetlenítik.³¹¹ Az 1940-es és 1980-as évek között viszont semmilyen szinten sem jelenik meg a szervezett bűnözés, mint társadalmi probléma. A korabeli média és az igazságszolgáltatás kommunikációja alapján a Kádár-korszak első évtizedei össze sem hasonlíthatóak az 1940-es évek végén tapasztalt bűnelkövetői valósággal. Ugyanakkor a magyarországi média és a rendőrség elfogadta a bűnözés tényét, sőt ebben az időszakban a televízió is elkezdett magyar krimiket bemutatni.³¹²

³¹⁰ Molnár János: Razziák a fővárosban. A gazdasági rendőrség tevékenysége 1945-1948 között. *Múltunk*, 2010. 4. sz. 46–64.

³¹¹ Moldova György: *Bűn az élet... Riport a rendőrökről*. Magvető, Budapest, 1988. 301–311.

³¹² 1981-ben a Pogány Madonnával indultak útjukra az Ötvös Csöpi filmek, 1983-tól pedig a Linda című sorozatot kezdte vetíteni a Magyar Televízió.

A Pest Megyei Rendőr-főkapitányság szerepe a szocialista időszak második felében rendkívüli módon felértékelődött, mivel a fővárosból sorozatos bűncselekmények miatt kitiltott személyek rendszeresen Budapest környéki településeken húzták meg magukat, valamint az ország teljes területén betöréseket elkövető csoportok közül is többen választották előszeretettel Pest megyét. Az utóbbira szemléletes példa az úgynevezett Négy páncélos ügye. A Négy Páncélos és a kutya című lengyel második világháborús időszakot felölelő tévésorozat az 1970-es évek elején sugározta a Magyar Televízió. Az alább részletezett büntetőügyben szintén négy elkövető alkotta azt a bűnözői csoportot, amely éveken keresztül, szoros együttműködésben konspiratív módon valósította meg cselekményeit. Tóth István rendőr alezredes Pest Megyei Rendőr-főkapitányság Bűnügyi osztályvezetője mellett Horváth András rendőr főhadnagy volt az ügy nyomozója. A pest megyei nyomozók kreatív gondolkodása szükségeltetett, hogy az ország különböző részein történt betöréseket összekapcsolják, majd egy nyomozás részévé tegyék. 1975 tavaszán Pest megyében növekvő számban törtek be kereskedelmi illetve vendéglátó-ipari egységekbe, amelyek esetében a bevételt a helyszínen hagyták. Helyette nagy mennyiségben vittek el áruféleségeket, több karton cigarettát, demizson mennyiségben alkoholt, különös képpen drágán értékesíthető égetett szeszeket. Az elkövetési módszereket is lehetőség szerint váltogatták az elkövetők, azonban kapcsolódási pontként jelentkeztek, hogy az elkövetők a lakatkengyeleket vagy vasrácselemeket vágta át. Feltételezhetően nagy teljesítményű, áttételes vágóeszközt használhattak, amely ebben az időszakban nem volt széleskörben használt elkövetési eszköz. Az ország szinte majd minden megyéjében követtek el betöréseket, mégis csupán a pest megyei rendőrtisztek kezdtek ilyen típusú elkövetési sorozat iránt érdeklődni a többi megyében. Az áruféleségek diverzitása mellett az elkövetési érték jelentős mennyisége alapján a nyomozók arra következtettek, hogy a betörőknek a kereskedelembe beágyazott orgazdai hálózat áll rendelkezésére. A nyomszegény helyszínek, valamint a klasszikus felderítési munka hiábavalósága vezette oda őket, hogy a továbbértékesítés felől kívánták feltárni a bűnözői csoportot. Meglepetésükre teljesen feleslegesen vonták be a Népi Ellenőrzési Bizottságokat, a társadalmi szerveket illetőleg a korszakban az állambiztonság számára is fontosnak mutakozó társadalmi kapcsolatokat (a hatásköri listákon szereplő olyan vezetők, akik beosztásuknál fogva kötelezve voltak a hatóságokkal való együttműködésre bűnügyek vagy az állam biztonságát érintő esetekben). A gebines (a német *gewin*, profit szóból származik) vállalkozók olyan konstrukcióban béreltek állami vállalatoktól, szövetkezetektől üzleteket, hogy az áruféleségekért egyösszegben voltak felelősek. Az úgynevezett szabadkasszás rendszerben a kisebb profittal értékesíthető árukat kidobták, vagy informálisan továbbadták más kereskedőknek, hogy ők annak megfelelő literben, kilogrammban vagy más mérőeszköz alapján mérhető mennyiségben feketén szerezzenek be magas profit mellett értékesíthető árukat.³¹³

³¹³ Tamás Ervin: Szerződő feleim! Magvető Kiadó, Budapest, 1988. 12–45.

Az 1980-as évek elején a Budapesti Rendőr-főkapitányság és a Pest Megyei Rendőr-főkapitányság közös akciójával, az Országos Rendőr-főkapitányság koordinációja segítségével derítette fel a hatóság a „Presztizs”-ügynek (a hatóság presztizskérdésként kezelte, hogy fel tudja-e deríteni a bűncselekmény-sorozatot) nevezett sorozatbetörésekre szakosodott bűnözői hálózat tevékenységét.³¹⁴ Az ezekben a büntetőeljárásokban érintett személyek valószínűsítették meg a szervezett bűnözői csoportok eredeti tökefelhalmozását. A négy páncélos ügyében az elkövetők főként árukat loptak, azután szabadkasszás kezelésben (áruféleségekkel egy összegben elszámoló) működő vendéglátóipari egységeknek adták el. A Pintér Sándor által tanulmányba foglalt Presztizs-ügyben érintett személyek pedig már vendéglátóipari egységeket nyitottak strómanok segítségével, illetve az 1981-ben bevezetett kisvállalkozási törvény könnyebb, csak a versenytárgyaláshoz (az állami vállalatnak felajánlott minél nagyobb összeg alapján születtek a döntések) kötött rendszere segítségével.

A „Négy páncélos” valamint a Presztizs ügy szemléletesen illusztrálja, hogy a rendőrhatalom észlelése határozza meg, hogy mit tekintünk a későbbiekben egy elkövetői csoporthoz tartó bűnügyeknek, így az egy büntetőeljárás keretében lefolytatott vizsgálatban a személyek közötti kapcsolatokat a hatóság tagjai adott esetben erősebbként tüntetik fel. Ez egy szervezeti szempontból szándékolt horgonyzó hatást jelent.³¹⁵ A nyomozók a sorozat jelleg bizonyítása során arra törekszenek, hogy a részlegesen egymást átfedő hálózatok helyett egységes csoportot „láttassanak” a bizonyítás érdekében.

Az 1980-as évek elején Tonhauser a *Kék fény* című tévés bűnügyi magazin egyik állandó szakértője volt. A Presztizs ügy egy-egy érdekesebb szeletét meg is lehetett mutatni a szélesebb nézőközönség számára, mint a betörés bérelt autókkal, vagy a tíz milliót érő fogások. A magyar alvilág léte utaló történetek annak explicit elismerése nélkül a nézőközönség széles köre számára fogyaszthatónak ítéltetett a kultúrpolitika részéről. A szervezett bűnözés kialakulásának története viszont a nézők ilyen széles rétegét elérő médiafelületen nem kerülhetett bemutatásra.

Ugyan a *Belügyi Szemle* szűkebb, szakmai médiaszintér, a cím (*Szervezett bűnözés?*) végén szereplő kérdőjelre itt is szükség volt. A cikk első néhány bekezdésében Tonhauser összefoglalja a Presztizs ügy jelentőségét. Minden gyanúsítottól megkérdezték, hogy mi a véleménye a szervezett bűnözésről, létezhet-e ilyen Magyarországon. J. R. gyanúsított véleményét magnóra rögzítették, a szerző szerint az elkövető „válaszainak az összegzése jól szemlélteti a bűnözői álláspontot”.³¹⁶ Ez a kitétel a későbbiekben komoly támadási felületet szolgáltatott, főként a cikkekre reagáló védőügyvédek részéről. Történeti szempontból viszont megítélhetetlen vajon mennyiben változtatott a szövegen Tonhauser László. Feltehető, hogy kevéssé, máskülönben a szervezett bűnözés tényét inkább tagadni igyekvő rendőri vezetők rá tudtak volna mutatni a ferdítések, hazugságok konkrét helyeire.

³¹⁴ Pintér Sándor: Egy bűnszövetség felszámolása. *Belügyi szemle*, 1983. 8. sz. 96–103. o.

³¹⁵ vö. Kim D. Rossmo: *Criminal Investigative Failures*. Boca Ranton, CRC Press, 2009. – a megismerés során a nyomozók önkéntelenül is a gyanúsítottnak vélt személyekről szereznek információkat, ezzel egyes gyanúsítottaknak saját megérzéseik, kezdeti információik alapján nagyobb szerepet adnak a bűncselekmény elkövetésének narratívájában, mint más esetleg szintén releváns személyeknek.

³¹⁶ Tonhauser László: *Szervezett bűnözés? Belügyi szemle*. 1983. 9. sz. 48.

J. R. szerint Magyarországon már létezik szervezett bűnözés, de még nem érte el minden szempontból azt a szintet, amit az emberek maffia tevékenységnek gondolnak. Az átlagemberek tudásának és szempontjainak a beemelése arra utal, hogy a szervezett bűnözésről való gondolkodás még a bűnelkövető részéről is a nyugat-európai, amerikai filmek és könyvek által sugallt képen alapul. Különbözik miért lenne fontos szempont a magyar szervezett bűnözés megítélésénél, hogy mit tartanak annak az átlagemberek, ha csak nem a hétköznapi filmes és irodalmi tudás a megítélés alapja.

A betörésekkel kapcsolatban vannak részletes információi. „*A betöréseknél például... kijelölik az elkövetőket és biztosítják az alibiüket arra az időre, amíg a bűncselekményt végrehajták*”.³¹⁷ A szervezett bűnözés vagyon elleni bűncselekményekre fókuszáló vezetői a mondatból hiányoznak. Az általános, vagy régebbi nyelvtani kifejezéssel élve rejtett alanyként háttérben maradó vezetőkről a későbbiekben sem tudjuk meg, vajon azon túl, hogy kijelölik az elkövetőket és segítik az alibi biztosítását, milyen pozícióval rendelkeznek a hálózatban. Jól kiépített orgazda hálózat vásárolja fel az értéktárgyakat, valamint gyorsan reagáló csapat felel a bizonyítékok eltüntetéséért. A szervezett bűnözés fenntartásában nagy szerepet játszanak a védőügyvédek. J. R. állítása szerint ez nem csupán az ő véleménye, a „*nagymenő srenkesek*”³¹⁸ ugyanígy vélik. A srenkes a börtön szlengben a srenkel, azaz betör ige a főnévi alakja, jelentése betörő.³¹⁹ A kiskapukat kihasználó védők jogilag, mint formai szabályrendszer követve szabályosan járnak el. Olyan trükköket alkalmaznak, amellyel „*zsákutcába lehet juttatni a nyomozást*”.³²⁰ A rendőrtiszt maga is elismerte, hogy többek között a védők viselkedése miatt jelentette meg az elkövető vallomását, így a nagymenő srenkesek véleményének hozzátétele, mint megerősítő gesztus fontos lehetett a szöveg szerkesztésénél. Az elkövető hozzáteszi, hogy az ügyvédi tudásnak komoly pénzbeli értéke van, így az ilyen ügyekkel foglalkozó jogászok óriási haszonra tesznek szert.

„*Én részt vettem az úgynevezett alvilág életében. Vannak olyan kapcsolataim, amelyek személyes baráti – idézőjelbe téve a barátit – kapcsolatok voltak, így egy és más a tudomásomra jutott*”.³²¹ Ebben az idézetben szereplő „*úgynevezett*” szintén az átlagember filmes és irodalmi tapasztalata alapján válik úgynevezett alvilággá, viszont a nyugati szervezett bűnözéssel való számára is jobbra feltételezéseken alapuló összehasonlítással szemben, a hazai pálya révén a beszélő tisztában van az átlagember tapasztalatával és annak magyarországi valós megfelelőjével. A baráti szó idézőjelbe tétele azt feltételezi, hogy az illegalitás világában kialakított kapcsolatok, a formális munkahelyi kapcsolatokhoz hasonlóan a közös érdek és munka kötötte inkább össze, mint az ezen túlmutató összetartozás érzése. A bűnelkövető romantikája helyett a jól szervezett informális világ realitása rajzolódik ki a gyanúsított elbeszéléséből.

³¹⁷ Tonhauser László: *Nem kérek bocsánatot*. Totem Kiadó, Budapest, 1999. 49.

³¹⁸ Tonhauser László: *Szervezett bűnözés? Belügyi szemle*. 1983. 9. sz. 49.

³¹⁹ Szabó Edina: *A magyar börtönszleng szótára*. Kossuth Egyetemi Kiadó, Debrecen, 2008. 194.

³²⁰ Tonhauser László: *Szervezett bűnözés? Belügyi szemle*. 1983. 9. sz. 48.

³²¹ Tonhauser László: *Szervezett bűnözés? Belügyi szemle*. 1983. 9. sz. 49.

A hetvenes években kvarcórák, farmerok és egyéb státuszszimbólumnak vagy luxuscikknek tekinthető tárgyak csempészéséből több csoport meggazdagodott, az elítélt elbeszélése szerint főként a Keleti pályaudvar körül dolgozó valutakereskedőkkel együtt. A feketekereskedelem fellendülését követően a csempész csoportok már nem érték be a százas tételek tízezer forintos haszonnal való továbbadásával, hanem a félmilliós profitot jelentő üzleteket kezdték el preferálni.

A hetvenes évek végére *“a menő nepperek, kiskereskedők és mások, akik részt vettek ebben, olyan komoly anyagi háttérre tettek szert, ami már ingerlő volt. Közben felnőtt egy korosztály, akiknek nem jutott ebből... ha ezeknek ennyi van, és nem tiszta úton jutottak hozzá... csak úgy lehet megszerezni, ha kiraboljuk őket”*.³²²

J. R. lényegében összefoglalta az kádár-kori informális, illegális világ osztálykonfliktusát, amelyet képletesen szólva bűnöző proletárok forradalmi rablássorozata változtatott meg. A forradalmi változás internacionalista vonulata is jelen volt, minthogy a nyugati országokban élő disszidensek együttműködtek ezekkel a szervezett bűnözői csoportokkal. Az elrabolt ékszerek és műkincsek felvásárló piacát elsősorban nyugatiak jelentették, az összekötő személyek pedig főként disszidensek voltak. A gyári munkások nem kapcsolódnak ehhez az informális világhoz, viszont a második gazdaságban élő és dolgozó kiskereskedők és maszekok már rendelkeznek olyan pénzösszegekkel, hogy műkincsekbe, vagy legális boltokba és üzletekbe fektethessék a pénzüket. Ezeken keresztül az illegálisan szerzett vagyont tisztára lehet mosni. J. R. elmondása szerint megközelítőleg ötven-hatvanezer ember él és dolgozik a magyar alvilágban, amiből öt-tízezer, eltérő informális hatalmi háttérrel rendelkező személy a vezetője valamelyik hálózatnak. A szellemi szabadfoglalkozásúakkal és a második gazdaság különböző szereplőivel együtt közel százezer ember érdekelt a magyar alvilág működtetésében.

A balatoni üdülések – lehetőség szerint új autókon, illetve a budapesti éjszakában ismert, prostitúciós hálózattal rendelkező szórakozóhelyek egyaránt megfelelő terepül szolgáltak a különböző csoportosulások közötti együttműködéshez. A gyanúsított vallomása szerint a fent említett idézőjeles baráti kapcsolatok éppen ezeken a helyszíneken születtek. A szórakozásra, státuszszimbólumok bemutatására lehetőséget adó üdülő- és szórakozóhelyek egyben piacokként is működtek, ahol a szereplők között létrejövő új adásvételi, vagy munkakapcsolat különböző illegális cselekményekben valósult meg. A kialakuló érdekszövetségek a lebukás után sem szakadtak meg, hanem a hálózat szabadlábon lévő tagjai támogatták a büntetésüket töltők családját. A lebukottak meghatározott ügyvédi körből szereztek maguknak védőt. A hivatalos honoráriumon túl, szóbeli megállapodás alapján a betörésekből szerzett bevételnek átlagosan 1/5-ét adták át az ügyvédeknek munkadíj fejében, ami magában foglalta az adott büntető ügyben ellátott védelemet és az elkövető egyéb, a börtönön kívüli ügyeinek intézését.

323

³²² Tonhauser László: Szervezett bűnözés? *Belügyi szemle*. 1983. 9. sz. 49.

³²³ Tonhauser László: Szervezett bűnözés? *Belügyi szemle*. 1983. 9. sz. 50–51.

J. R. értelmezésében az ügyvédek a betörés részesei, hiszen a zsákmány nagysága alapján részesülnek díjazásban. A család támogatása azt jelenti, hogy van már egy komoly törzstőke, amelyhez szükség esetén hozzányúlhatnak, illetve egyfajta fizetett szabadságként a család ellátására ugyanúgy hangsúlyt helyeznek, akár egy szociálisan érzékeny, erős szakszervezeti háttérrel rendelkező munkahelyen. A gyanúsított beszámolóját követően Tonhauser külön kiemelte, hogy a „vezéregyéniségek érdekében folyamatosan... azonos védőügyvédek jártak el” (Tonhauser 1983: 51). Az iménti idézet is jól illusztrálja Tonhauser erkölcsi szempontú megközelítését, hiszen számára az azonos védő jelenléte többszöri bűnelkövetés után is, azt implicálja, hogy az ügyvéd nem az ártatlan személy igazát kívánja bizonyítani, hanem az aktuális bűncselekmény következményeit szeretné csupán csökkenteni. A magyar alvilág ún. bűnözői internacionalizmusára jellemző, hogy az ügyvédi díjazásokat sok esetben külföldi átutalással fizették. Egykori zárkatársak hamis tanúzás és alibi biztosítására való rábírása megszokott mechanizmusként működött. Az üzleti tárgyalásaikat meghatározott szórakozóhelyeken tartották, ahol bejáratott törzsvendégnek számítottak, és ha telefonon kereste őket valaki, a pincér gyakran úgy kiáltotta el magát: „Valamelyik betörő menjen a telefonhoz”.³²⁴ A közveszélyes munkakerülés vétségének elkerülése érdekében kiskereskedőket, maszekokat fizettek le, akik papíron foglalkoztatták őket. A későbbiekben olyan szerződéses üzleteket béreltek, ahol ez már nem is volt probléma, mivel házastársuk, vagy más munkavállaló végezte a munkájukat. A szerencsejáték és egyéb fényűző, sok pénzt megmozgató szenvedélyeik kielétele érdekében IBUSZ lakásokat béreltek, így a külföldiek között nem volt feltűnő az általuk költött pénz.³²⁵

Dr. Csiba István vezérőrnagy és Dr. Bodor Endre alezredes ugyanennek a *Belügyi Szemle* számnak az első írását jegyezték *A szervezett jellegű bűnözés megnyilvánulásai a fővárosban* címmel³²⁶. A szervezett bűnözés létezésének elismerése helyett úgy állították be a dolgot, hogy csupán szervezetten elkövetett bűncselekmények történtek az utóbbi években, olyan sorozatbetörések, amelyeknek nincs hosszú távú következményük. A szerzők a betöréses rablásokat is a szocialista modernizáció nem kívánt mellékjelenségének tekintették. Felfogásuk szerint a teljes foglalkoztatottság, a házfelügyelői rendszer megszüntetése tette részben lehetővé az ilyen cselekmények elkövetését. Úgy vélik, az életszínvonal emelkedése miatt megnövekedő üdülési időszakok és a hétvégi telkek vásárlása jelenti a további kockázati tényezőt. A tanulmány egyáltalán nem veszi figyelembe a magyar szervezett bűnözői hálózatok második gazdaságban rejlő anyagi hátterét, valamint figyelmen kívül hagyja, hogy az esetek többségében a betörők pontosan tudták, mikt keresnek, megbízható tippek alapján konkrét értékekre csaptak le. Azaz, szó sincs a szocialista életszínvonal emelkedése okán megnövekedő szezonális bűncselekményekről.

³²⁴ Pintér Sándor: Egy bünszövetség felszámolása. *Belügyi szemle* 1983. 8. sz. 96-103.

³²⁵ Pintér Sándor: Egy bünszövetség felszámolása. *Belügyi szemle* 1983. 8. sz. 96-103.

³²⁶ Dr. Csiba István - Dr. Bodor Endre: A szervezett jellegű bűnözés megnyilvánulásai a fővárosban. *Belügyi szemle* 1983. 9. sz. 3-9.

A két hónappal későbbi számban Dr. Balla Péter bíró *A tippadás jogi megítéléséről* című szövegében már azt boncolgatta, hogy az elmúlt években saját bírói tapasztalata alapján észlelte a bűncselekmények szervezettségét, tényleges bizonyításának nehézségeit. Ezzel összefüggésben pedig az olyan, jogi értelemben láthatatlan elkövetők megjelenését, mint például a tippadók, akik állítása szerint bűnsegédeként és felbujtókként egyaránt részt vállalnak a bűncselekmény előkészítésében is.³²⁷ A következő év tavaszán a Presztizs-ügyben érintett védőügyvédek indítottak támadást Tonhauser László ellen. A szervezett bűnözés helyett ők szervezett hangulatkeltést véltek felfedezni az elkövető véleményének nyilvánosságra hozása mögött.³²⁸ Véleményük szerint a rendőrtiszt ügyes újságírói fogással a gyanúsított nézőpontjaként tünteti fel a sajátját. „Egy hencegő bűnöző hihetetlenül választékos, jól megfogalmazott vallomását idézve teszi személytelenné mondanivalóját”.³²⁹ A hencegő jelzővel való leírása burkolt utalás a vallomást tevő hazug mivoltára. Vallomásának kifinomult minősítése implicit módon jelzi, hogy nem az ő szavairól van szó. Fentebb már említettem, hogy Tonhauser úgy vezeti be a J. R.-től származó idézetet, mint válaszáinak összegzését. Cikkük további mondataival nyomatékosítják, hogy itt feltehetően nem csupán kompilációról van szó, hanem tételes hazugságokról. Szóbeli helyzetet idéző módon meglepetésként értékelik, hogy egy rendőrtiszt hisz a gyanúsítottnak. A rendőri bizalom ilyen formája a szerzők szemében a bűnelkövetők oldalához közelíti Tonhausert, aki nem kételkedik a gyanúsított elmondásában, hanem még – igaz saját munkatapasztalatai alapján – ki is egészíti, meg is erősíti azokat. Számon kéri a rendőrtiszten az ügyvédekkel szembeni negatív általánosításait, amelyeket a gyanúsított szájába ad. A cikkírók felületességére utal, hogy végig vizsgálóként hivatkoznak Tonhauserre, noha ő egész pályafutása során operatív tisztként dolgozott.³³⁰

³²⁷ Dr. Balla Péter: *A tippadás jogi megítéléséről. Belügyi szemle* 1983. 11. Sz. 55-57.

³²⁸ Horváth Jenő - Bánáti János - Jacsó István: Szervezett bűnözés vagy szervezett hangulatkeltés? : hozzászólás a Szervezett bűnözés? című cikkhez *Belügyi szemle* 1984. 3. sz. 50-52.

³²⁹ Horváth Jenő - Bánáti János - Jacsó István: Szervezett bűnözés vagy szervezett hangulatkeltés? : hozzászólás a Szervezett bűnözés? című cikkhez *Belügyi szemle* 1984. 3. sz. 50-52.

³³⁰ Magyarországon már a 19. század második felében a nyomozati munka alapvetően két szintű volt, az akkori előnyomozást és vizsgálatot mutatis mutandis fel lehet fedezni a szocialista korszak operatív tisztjei által végzett felderítő munkában, akik gyanúsítottakat kellett kötniük a bűncselekményekhez, illetve a vizsgálók tevékenységében, akiknek a feladata annak bizonyítása, hogy a gyanúsított követte el a cselekményt.

Tisztában voltak vele, hogy az ügyben nyomozó rendőrtisztek erkölcsi szempontból ítélik el őket, mivel nem készítetik védencüket beismerésre. Véleményük szerint felesleges jogelméleti érveket sorakoztatni, elég azon eljárásjogi alapelvet idézni, miszerint az ügyvéd jogosult minden legális eszközt bevetni a védelem érdekében. A hármas szerzőpáros érvelése alapján az ügyvéd formailag csupán jogosult, de erkölcsi szempontból inkább arra kötelezett, hogy minden megengedhető eszközt bevetessen. „*A bűncselekmény elkövetésének tényét a nyomozóhatóságnak kell bizonyítania*”.³³¹ Ebben a kérdésben a rendőr és védő közötti eltérő igazságok, igazságvágyak konfliktusa rejtőzik. A védőnek a cikk szerint nem feladata az objektív igazság feltárása. A nyomozó viszont kötelezett a megtörtént bűncselekmény feltárására. A látszólag erkölcsi kérdés mögött valójában az igazságszolgáltatási rendszerben a szervezett bűnözés miatt láthatóvá vált diszfunkcionalitás problémája húzódott meg. Hiszen az ügyvédek addig sem beszélték rá védeneciket a beismerő vallomásra, viszont a szervezett bűnözés ilyen mértékű megjelenésével az addig működő és használható bizonyító eljárások csődöt mondtak, ahogy erre Dr. Balla Péter bíró cikke is rámutatott a tippadók kapcsán. A nyomozók ezért semmi másban nem bízhattak, csak a beismerő vallomásokban.

Az 1985-ben meginduló, majd 1986-ban jogerős ítélettel lezáruló büntetőeljárásban felmerülő tények és személyek rendkívül szenzitív információknak számítottak. Sem a Budapest Főváros Levéltára (BFL), sem a Magyar Nemzeti Levéltárban nem találtam semmilyen anyagot ezzel a büntetőeljárással kapcsolatban, illetve a korszakban havonta ülésező Koordinációs Bizottság³³² 1986-ban folytatott tanácskozásainak dokumentumai teljes mértékben hiányoznak, ahogy a Rendőrtiszti Főiskolán ebben az évben keletkezett minősített dokumentumok is rendkívül hiányosak. A kutatás kezdetén két kiinduló forrásom volt. Szabó László *Tizenhárom nyomozó emlékezik* című szórakoztatónak szánt ismeretterjesztő könyve, illetve Tonhauser László *Nem kérek bocsánatot* című visszaemlékezése. Előbbi a rendszerváltás évében, utóbbi az évezredfordulókör jelent meg. Mindeketöbben Tonhauser László mesélte el a történetet, előbbiben az elkövetőket átnevezte, utóbbi esetében már nem is használt egyetlen nevet sem. Az egykori Rendőrtiszti Főiskolán, a jelenlegi Nemzeti Közszerológiai Egyetem Rendészettudományi Karán az idősebb tanárok, kiképzők között néhányan legendaként élt, különböző változatokban.

Az 1977-ben jogerősen elítélt négy páncélos ügye, illetve az 1982-ben befejeződött Presztízis-ügy után a rendőrbetörők ügye az eddig tudomásom szerint olyan szervezett bűnözői hálózatban működő betörőcsoport ügye, amelyről semmilyen nyilvános tájékoztatás, sem a belügyi nyilvánosság számára minősített anyag sem készült.

³³¹ Horváth Jenő - Bánáti János - Jacsó István: Szervezett bűnözés vagy szervezett hangulatkeltés? hozzászólás a Szervezett bűnözés? című cikkhez *Belügyi szemle* 1984. 3. sz. 50-52.

³³² A Magyar Szocialista Munkáspárt Központi Bizottságának (MSZMP KB) adminisztratív ügyekért felelős titkára, a Közigazgatási és Adminisztratív Osztály (KAO) vezetője, a belügyminiszter, az igazságügyi miniszter, a legfőbb ügyész, valamint a legfelsőbb bíróság elnöke egy titokban tevékenykedő, de nagyhatalmú grémiumot működtetett 1957 és 1988 között.

A bűnügy alapján az leszögezhető, hogy megközelítőleg 1982-1983-tól folyamatosan betöréseket követettek sorkatonai szolgálatukat töltő, azt befejező egyének, akiknek a munkáját három rendőr koordinálta. Dani Zoltán rendőr hadnagy, Kas Iván rendőr törzssászlós és Kocsis Gábor rendőr törzssászlós a különböző katonai alakulatoknál sorkötelezettségük miatt megjelenő, fiatalokként már bűncselekményeket elkövető személyeket személyes kapcsolataiknak köszönhetően kikérték. A Budapesti Rendőr-főkapitányság Népgazdasági és Társadalmi Tulajdonvédelmi Osztályán, illetve Kocsis Gábor esetében az Értékesítési Alosztályon dolgozó rendőrök könnyen beszerezték az információkat, hogy Budapesten, illetve később vidéken ki rendelkezik nagyobb összegű „keményvalutával” (nyugat-európai vagy amerikai fizetőeszközökkel), ékszerekkel vagy műtárgyakkal. Az elkövetési értékre és a potenciális sértettekre vonatkozó információkat átadták a sorkatonai szolgálatuk idején könnyen mozgó személyeknek, akik a betörést elkövették és a rendőröknek átadott értékeket pedig a rendőrség számára ismert orgazdahálózat segítségével továbbértékesítették.³³³ Az ilyen típusú bűnözői hálózatnak a jelentősége érdekében röviden bemutatnám, hogy a szocialista korszak korábbi évtizedeiben miként értékelte a belügyi nyilvánosság és az igazságszolgáltatás szervei a szervezett bűnözés lehetőségét.

³³³ 2608/1985. bűnügyi számon folyó büntetőeljárás, amelyet a Budapesti Rendőr-főkapitányság Bűnüldözési Osztály Vagyonvédelmi Alosztály indított meg, majd a Belügyminisztérium Országos Rendőr-főkapitányság Vizsgálati Osztálya vett át, akik a vádemelési javaslattal átadták a Budapesti Katonai Ügyészség számára.

A rendszerváltás után a szervezett bűnözés terjedésének felgyorsulását érzékelték a belügyi szervek, mindeközben ennek értelmezése egyre megkésettébbé vált. A probléma kettőséget a kriminológiai szakemberek az évezredforduló idején próbálták meg feloldani. „Az 1980-as évek kezdete óta a megelőző évtizedek hibás politikai és gazdasági döntései következményeként a bűnözés növekedésbe kezdett.”³³⁴ A bűnözés egyes formáinak tendenciózus növekedéséről, a bűnüldözés megkésetttségének leküzdhetőségéről először 1978-ban írt cikket a belügyi nyilvánosság számára több rendőrtiszt a *Belügyi Szemlébe*.³³⁵ Abban az évben a belügyi nyilvánosság szerint „a bűnüldözés időszerű kérdéseiről folytatott konzultáció igen sok lényeges – elsősorban a bűncselekmények gyors és eredményes felderítésével kapcsolatos – problémát jelentett. A konzultáción felmerült, hogy rendőri szerveinkhez igen sok olyan információ, adat érkezik, amelyek kellő értékelés és alkalmasak lennének az adott bűncselekmények gyors és eredményes felderítéséhez”.³³⁶ Az időszerű kérdések eufemisztikus deskripciója mögött a gyakorlati problémák pontos fogalmi definiálásának veszélye állhatott. Az bűnüldözés eredményessége szorosan összekapcsolódott a nyomozás lefolytatásának gyorsaságával, míg a bűnüldözés számára releváns többletinformációk megjelenése a klönböző médiafelületek segítségével, a tömegtájékoztató országos kiterjedésének létrejöttével és felgyorsulásával áll összefüggésben. A kor kihívása, az időszerű probléma a bűnözők akcióinak felgyorsulása, illetve a bűnüldözők korábbi időszakokhoz mért reakciójának növekvő eltérése. A bűnözés strukturális változásának, az új belépők (értsd: bűnelkövetők) megjelenése már nem csupán generációs kérdésként, hanem bűnügyi szinten is változást sejtetett. A bűnözők szervezettségének feléltelezhető megindulására először szinten 1978-ban Dobos János hívta fel a figyelmet.³³⁷

Vajon miként reagáltak az államhatalom bűnüldözői szervei a bűnözés új formáira? Miként fedezték fel és definiálták a maguk számára? Hogyan láttatták a velük folytatott harcot? Mindezekre a kérdésekre úgy keresem a választ, hogy a bűnözésre úgy tekintek, mint a harc az idővel egy speciális formájára.

³³⁴ Déri 2000: 136.

³³⁵ Mérges - Pintér - Farkas - Somlai - Fekete - Kollok 1978: 34-40.

³³⁶ Dobos 1978: 66.

³³⁷ Dobos 1978: 66.

A rendszerváltás után tipikus értelmezés szerint (ami még a kriminológiai szakmunkákban is tetten érhető volt) az ország lakói nem ismerték a szervezett bűnözés jelenségét. „Magyarországon 8-10 évvel ezelőtt a lakosság csak a nyugati filmekben látott és hallott a szervezett bűnözésről, és ezek közül is elsősorban a kábítószer-kereskedelemtől. De még szakmai körökben is csak előjeleit vélték felismerni a bűnözés szervezettségének, igaz, sokak által ezt is vitatottan.”³³⁸ A szervezett bűnözés világra jöttét egy rendkívül nehéz szülési folyamat előzte meg. Déri Pál statisztikai munkájából származó fenti példa szerint a társadalom nem ismerte, nem is szembesült a bűnözés szerveződésével. Az esetleges létrejöttének jelei kétségesek voltak a szakemberek előtt is. Ez a fajta érvelés az államot igyekezte egy koraszüést elszenvedő félként beállítani, miközben az újszülött korát meghazudtoló módon egyre valószínűbb módon rendelkezett valamilyen múlttal. Az ebből kiinduló értelmezés szerint a régi államrendszer lebomlási folyamata ásta alá a társadalmi és gazdasági kapcsolatok etikai dimenzióit, aminek eredményeképpen az előbbi metaforában rejlő narratívát követve a bűnözés kilépett a medréből, a hatóság számára ellenőrizhetetlen területekre hatolt be. Ez a típusú konklúzió vezet el a bűnözés, mint a harc az idővel speciális formájának lehetetlenségéhez. „Az igazság az, hogy bármilyen áldozatos munkával dolgoznak a bűnüldöző szervek, munkájuk nem több, mint a tű keresése a szénakazalban.”³³⁹

A bűnözés gyorsulása

A műtárgyak, az anyagi kultúra időbeliségét történeti szekvenciák alapján lehet értelmezni. Az elsődleges tárgyakból és azok másolataiból jönnek létre az egyes történeti szekvenciák.³⁴⁰ A másolatok elterjedése jelzi azt, hogy szélesebb körben terjedt el az adott forma vagy tárgy, az emberek pedig egyre nagyobb számban használják azokat. A változásokat a fogyasztók, használók ambivalensen ítélik meg: amíg az előfutárok jövőbeli lehetőségeken gondolkodnak, addig a közvélemény nagyrésze csak azt érti meg igazán, aminek valamilyen formájával már találkozott.

³³⁸ Déri 2000. 137.

³³⁹ Déri 2000: 137.

³⁴⁰ Kubler 1992: 131-132.

A bűnözők között egy-egy új módszer, trükk kitalálása *mutatis mutandis* olyan iniciális, szekvenciaindító tárgynak, mint egy eredeti megoldásokat mutató festmény. Viszont amíg egy műalkotás esetén az eredeti meglétének, annak megbízható beazonosításának felbecsülhetetlen jelentősége van, addig a bűnözési módszerek első alkalmazói nem minden esetben tárhatóak fel. Az 1970-es években több szocialista országban elterjedtek a hengerzártöréssel megvalósított lakásbetörések, amiről csupán azt lehetett tudni, hogy Lengyelországból származhatott a módszer alapötlete. Viszont a trükk kiötlője és az első ilyen típusú elkövetéssel meggyanúsított, vagyis az első ilyen módszert használó ismert bűnöző nem feltétlenül esik egybe. A magyar kriminalisztika ráadásul csak azzal volt tisztában, hogy Krisztof Rybitva volt az első, egyébként lengyel származású bűnelkövető, aki hengerzártöréssel követett el több betörést Budapesten.³⁴¹ A „lengyel módszer” széleskörű elterjedését követően, az ellene való védekezés fontosságának felismerése után új technikákra volt szüksége a bűnözőknek. Ehhez kapcsolódott az úgynevezett riglihúzás, amikor a már megnyitott ajtónál egy csavarhúzóval nyúltak be, hogy a beakasztott riglit ki tudják húzni az ajtó teljes kinyitása érdekében. A lakásbetöréseknél alkalmazott roncsolásos módszereket követően a nem roncsolásos elkövetési módban rejlő újítás lényege, hogy a sértett csak később vette észre a behatolást. A zárfésüléses trükk eredetét a csehszlovák bűnözőkhöz köthették a hatóságok. A módszer atyja ebben az esetben biztosan az első elkövető, akit a hatóságok is ismertek. A Smolskiként ismert, a fentebbi módszert alkalmazó betörő Magyarországra érkezése az 1980-as évek közepén éppen ezért komoly problémát jelentett a hatóságok számára.³⁴² A vagyoni elleni bűncselekmények történeti szekvenciáit a művészeti tárgyakhoz kapcsolódó időbeli változásoktól eltérően az elterjedés, az alkalmazhatóság határai sokkal inkább behatárolják. A fentebb említett két módszer elsősorban a Magyarországon, Sopronban 1901-ben alapított Elzett gyár által készített záraon működtek, a szocialista időszakban pedig Magyarország mellett a legtöbb kelet-európai országban gyakran ilyen típusú zárat szereltek fel. Dános Valér kutatásai rámutattak arra, hogy a bűnözők először a lakásbetörések elkövetésére kezdtek nagyszámban szerveződni.³⁴³

A szervezett bűnözés fogalma ironikus módon az 1980-as évek első felében jelent meg újra, éppen azt követően, hogy az Országos Tervhivatalnak a második gazdasággal kapcsolatos javaslatait az MSZMP Politikai Bizottsága elfogadta és kivitelezésre továbbküldte a kormányhoz.³⁴⁴ A nyilvánosságra került anyagok óriási vitákat és félelmeket gerjesztettek. Többen egyenesen attól tartottak, hogy „a szocializmus bedobta a törülközőt”³⁴⁵, ám végül 1982. január 1-jei hatállyal életbe lépett a kisvállalkozókról szóló törvény. Ugyanebben az évben a BM ORFK Bűnügyi Csoportfőnöksége átvette és egyesítette a korábban több pest megyei rendőrkapitányság által külön-külön nyomozott sorozat-betöréses ügyeket.³⁴⁶ A két esemény felthető egymásra hatásán túl, a törvény egyértelműen meghatározta a nyomozás bizonyos aspektusait.

³⁴¹ Csiba - Bodor 1983: 3-9.

³⁴² Lukáts 1990: 46-47.

³⁴³ Dános 1988: 16.

³⁴⁴ Sik 1996: 710.

³⁴⁵ Germuska 2008: 76-77.

³⁴⁶ Pintér 1983: 96.

1982. november 1-jén fejeződött be az ún. Presztízs-ügy nyomozati szakasza, a bűnügy 85 vádlottját a következő években ítélték el jogerősen. 170 bűncselekményt bizonyított rájuk az ügyészség, ebből 147 rendbeli betöréses rablást, illetve ezzel összefüggésben terhükre róttak okirat-hamisítást, jogtalan külföldre utazást, gépkocsilopást, lőszerrel való visszaélést és orgazdaságot.³⁴⁷

Pintér Sándor, az ügy egyik nyomozója a *Belügyi Szemle* számára *Egy bűnszövetség felszámolása* címmel letisztázta a nyomozás menetét. Ezen túl az ügy kronologikus követése lehetővé tette, hogy az olvasó (elsősorban a szakmabeli) képet kapjon arról, miként teremthetők meg a szocialista Magyarországon az állami kontroll kijátszásával több milliós vagyonok.³⁴⁸ A kor jogi terminusai alapján csak bűnszövetségről lehetett szó, de a későbbi, az ügy kapcsán kirobbant vita alapján itt merült fel először a szervezett bűnözés létének lehetősége.

Tonhauser László, az ügyért felelős nyomozócsoporthoz vezetője visszaemlékezései szerint az 1970-es évek végétől megnövekedtek a személyi tulajdon elleni bűncselekmények, különösen a lakásbetörések. „*A helyszínek nyomszegények voltak. Az okozott kárérték is a sokszorosára emelkedett, egy-egy betörésnél nem volt ritka a 4-5-10 milliós kár. A felderítés lehetetlenné vált. Ha egy-egy esetben sikerült is gyanúsítottat produkálni, az begubózott, nem volt hajlandó szóba állni a rendőrséggel.*”³⁴⁹ Tonhauser értelmezésében új típusú bűnelkövetési mód honosodott meg Magyarországon. A módszeressé váló elkövetők biztos információk alapján dolgoztak. A felderítés ellehetetlenülését a bűnözői hálózatok megerősödése okozta. Amennyiben egy bűntársuk, vagy valamilyen részlegesen a hálózathoz kapcsolódó személy került letartóztatásra, akkor az ő családjaikat pénzzel, csomagokkal látták el. A hozzátartozókon keresztül pénzzel vagy más eszközzel továbbra is befolyásolták őket. Jó ügyvédek biztosítottak minden tag és érintett számára a nap bármely órájában.³⁵⁰

A Magyar Szocialista Munkáspárt Központi Bizottságának adminisztratív ügyekért felelős titkára, a Közigazgatási és Adminisztratív Osztály (KAO) vezetője, az igazságügyi miniszter, a legfőbb ügyész, a belügyminiszter, illetve a legfelsőbb bíróság elnöke egy nem nyilvános keretek között működő, valamint pozícióiknál fogva kiterjedt informális hatalommal rendelkező tanácsot működtettek 1957-től egészen a rendszerváltásig. Praktikus megoldássá vált, hogy a különböző állami szervek vezetői, mint az igazságügyi és bűnüldöző hatóságok, valamint az állampárt képviselői közötti együttműködés ezen a fórumon keresztül jöjjön létre.

³⁴⁷ Tonhauser 1983: 48.

³⁴⁸ Pintér 1983: 96-103.

³⁴⁹ Tonhauser 1999: 100.

³⁵⁰ Pintér 1983: 101.

A Koordinációs Bizottság havi rendszerességgel ülésezett az aktuális bűnügyi és igazságszolgáltatást érintő kérdések kapcsán. Az 1983. február 7-én tartott ülés második napirendi pontja szerint Szilbereky Jenő, a Legfelsőbb Bíróság akkori elnöke tartott tájékoztató jelentést „*a sokvádoltas [sic], kiemelkedő jelentőségű büntető ügyekben [sic] az időszerűség megvalósításának akadályaival kapcsolatos tapasztalatokról*”.³⁵¹ A tájékoztató jelentés a Presztízs-ügy miatt született meg, Tonhauser visszaemlékezései szerint a belügyi vezetés csak a nyomozás lezárulásáig támogatta a szervezett bűnözésre vonatkozó elképzeléseiket, és az emiatt létrehozott nyomozócsoporthoz is feloszlatták az ügy végeztével.³⁵² A tájékoztató jelentés ennek szellemében még a bünszövetség kifejezést is kerülte, noha az a korszak jogi szabályozása szerint a bűncselekmények szervezett elkövetését jelenti.³⁵³ Ehelyett a jogilag legneutrálisabb „*sokvádoltas*” fogalmat használta a Legfelsőbb Bíróság akkori elnöke, hogy kifejtse a jogi szempontból kissé bikkfanyelvi, az időszerűség megvalósításának teóriáját. Ez koncepció az ügyek nyomozati és bírósági szakának meggyorsítását kívánta elérni.

A bizottság elfogadta a jelentést, valamint négy pontba szedte a jövőbeni terveket. Az első pont szerint a „sokvádoltas” ügyeket már a nyomozati szakaszban elkülönített ügyekre kell bontani, hogy így kerülhessenek bíróság elé. Értelmezése szerint ez a záloga, hogy az eljárás ne ütközzön más nehézségekbe. Ezt nem részletezik, de praktikusán politikai szempontokat lehet feltételezni. Az elkülönítésnek köszönhetően a bünszervezetek tagjainak együttműködése és érdekközössége a jogi percepció szempontjából csupán viszonylagos érdekbeli hasonlóságokká válik.

A második pont szerint, ha semmilyen formában sem lehetséges az méretes ügyek szétdarabolása, akkor minden esetben öttagú bírói tanácsnak kell eljárnia. Az e mögött meghúzódó cél szoros összefüggésben áll a harmadik, C ponttal, miszerint az Igazságügyi Minisztériumnak vizsgálnia kell, van-e lehetőség a bíróságok ítéletszerkesztési gyakorlatának, módszereinek egyszerűsítésére. Magyarán, amennyiben nem úszható meg egy nagy bünszervezettel kapcsolatos bírósági ügy, azt érdemes minél előbb lefolytatni és ítéletet hozni. A médiának ezáltal is kevesebb ideje legyen az adott ügyekkel foglalkozni.

A negyedik és egyben utolsó pont rendkívül talányosan lett megfogalmazva. „*Az eljáró szervek vezetői kísérik figyelemmel a nagyterjedelmű [sic] ügyek elintézését és biztosítsák az időszerűséget*.”³⁵⁴ Amennyiben a két tagmondat között logikai kapcsolat van, úgy a „*figyelemmel kísérés*”, mint az ellenőrzés célja feltehetően az időszerűség biztosítása. Ez pedig nem más, mint a bünszervezetben, de jogilag csak bünszövetségben elkövetett bűnelkövetéses ügyek³⁵⁵ lehető legrövidebbre zárása.

³⁵¹ Koordinációs Bizottság 1983. február 7-ei üléséről készült emlékeztető. (internetes elérhetőség: http://w3.osaarchivum.org/files/fa/999/4/1/koordinacios/1983/koord_biz_83_02_07.pdf)

³⁵² Tonhauser 1983: 48-52.

³⁵³ „Bűnszövetség akkor létesül, ha két vagy több személy bűncselekményeket szervezeten követ el, vagy ebben megállapodik” 1978. IV. törvény, IX. fejezet: Értelmező rendelkezések 137. § 6.

³⁵⁴ Koordinációs Bizottság 1983. február 7-ei üléséről készült emlékeztető. (internetes elérhetőség: http://w3.osaarchivum.org/files/fa/999/4/1/koordinacios/1983/koord_biz_83_02_07.pdf)

³⁵⁵ Jogdogmatikailag a bünszervezetet a bünszövetségtől az választja el, hogy az előbbi több, szervezeten elkövetett cselekmény esetén áll fenn, amely így rendszeres jövedelmet biztosít a bűnelkövetőknek. Az utóbbi viszont csak egy vagy két szervezeten elkövetett bűncselekmény esetén áll fenn.

A napirend végén felsorolják, hogy pontosan mivel is lehet ezt elérni: a hosszadalmas nyomozati eljárások, tehát a bizonyítási szakasz lerövidítésével. Ez alapvetően egyet jelent a terjedelmes vádiratok lerövidítésével, hiszen a hatóságok részéről „*úgyis minden egyes ügyben tapasztalható a túlbizonyításra való hajlam*”.³⁵⁶ Feltehetően a szöveg írója nem volt tisztában azzal, hogy amit kritikának szán, az sokkal inkább implicit dicséretként tűnik majd az olvasó szemébe. Továbbá a védőügyvédek hajlamosak elhúzni az ügyeket, ez ellen fel kell lépni, ahogy „*a több ezer oldalas vádiratok, illetve több száz oldalas ítéletek*”³⁵⁷ is feleslegesek.

Az 1980-as évek elején Tonhauser a *Kék fény* című tévés bűnügyi magazin egyik állandó szakértője volt. A Presztízs-ügy egy-egy érdekesebb szeletét meg is lehetett mutatni a szélesebb nézőközönség számára, mint a betörés bérelt autókkal, vagy a tíz milliót érő fogások. A magyar alvilág létére utaló történetek annak explicit elismerése nélkül a nézőközönség széles köre számára fogyaszthatónak ítéltetett a kultúrpolitika részéről. A szervezett bűnözés kialakulásának története viszont a nézők ilyen széles rétegét elérő médiafelületen nem kerülhetett bemutatásra.

A második gazdaságban dolgozó sértetteket a Presztízs-ügyben szereplő bűnözők nagyrészt ismerték, vagy valamilyen kapcsolatukon keresztül információkat szerezhettek az általuk nem ismert áldozatukról. Vajon ezen maszek, második gazdasághoz kapcsolódó emberek vagyonosodását miért akarta a nyomozó hatóság figyelmen kívül hagyni? A valószínű magyarázatot Tamás Ervin interjúkötete adhatja meg, amelyben a siófoki kapitány a második gazdaságban, pontosabban a vendéglátóiparban dolgozó személyekről nyilatkozik. „*A szerződéses boltoknál még valamire kell vigyázni: az orgazdaságra. A »megpattintott« áruk gyorsan gazdát cserélhetnek, a lebukás veszélye pedig – a szabadabb árubeszerzés miatt – jóval kisebb, mint a gebinéseknél vagy a szoros elszámolású üzletekben.*”³⁵⁸ Feltehetően komoly politikai problémákat okozott volna, ha a fentebb már említett, 1982. január 1-jén bevezetett kisvállalkozási törvény hatálya alá eső sértettek törvénysértő magatartását is vizsgálták volna.

³⁵⁶ Koordinációs Bizottság 1983. február 7-ei üléséről készült emlékeztető. (internetes elérhetőség: http://w3.osaarchivum.org/files/fa/999/4/1/koordinacios/1983/koord_biz_83_02_07.pdf)

³⁵⁷ Koordinációs Bizottság 1983. február 7-ei üléséről készült emlékeztető. (internetes elérhetőség: http://w3.osaarchivum.org/files/fa/999/4/1/koordinacios/1983/koord_biz_83_02_07.pdf)

³⁵⁸ Tamás 1988: 109.

Második gazdaság hatása és szerepe

Sik Endre kutatása szerint Grossman volt az első, aki a második gazdaság kifejezést használta a Szovjetunióban megfigyelhető informális piaci viszonyok leírására.³⁵⁹ Grossman rendkívül élesen kritizálta azokat a kutatókat, akik az ellengazdaság, nem-hivatalos gazdaság vagy a párhuzamos piac kifejezéseket használták.³⁶⁰ Grossman elméleti alapvetése, miszerint az első és a második gazdaság között egymásba átjáró formális és informális utak is léteztek, azt feltételezi, hogy ez nem pusztán egy kiegészítő, főként nem egy ellen-gazdaság. Sokkal inkább a megváltozott politikai, jogi, társadalmi rendszer szükséges, el nem hanyagolható része. Galasi és Gábor R. fent elemzett korrupciós kutatásainak továbbgondolása is erre mutatott rá. Kemény István az 1980-as években azt hangsúlyozta, hogy a második gazdaságban élők jövedelmük egy részét az első gazdaságban, regisztrált bérként kapják, míg a megélhetésükhöz szükséges másik felet jogcím nélkül szerzik meg.³⁶¹ A KSH adatbázisain alapuló becslései alapján megközelítőleg az ország fele volt többé-kevésbé érdekelve a második gazdaság működésében, illetőleg a lakások több mint fele is magánerebből épült az 1970-es években.³⁶²

A fogalmat bevezető Grossman a fenti értelmezési keretre érzékeny definíciója általánossága ellenére is a „legpontosabb”. *„A második gazdaság minden olyan termelési és kereskedési tevékenység, amely a következő két feltételt teljesíti: (a) egyéni haszonszerzésre irányul; (b) meghatározó szempontokból tudatosan megsérti a törvényt.”*³⁶³ Ezek alapján érdemes Tasnádi tevékenységét vizsgálni a szocialista időszakban.

³⁵⁹ Sik Endre: Egy ló-öszvér a lovakról és a szamarokról. Adalék a második gazdaság hazai esztörténetéhez. *Közgazdasági Szemle*, 1996. 7–8. sz. 706-707. o.

³⁶⁰ Grossman, Gregory: The Second Economy of the USSR. *Problems of Communism*, 1977, 9. sz. 25–26. o.

³⁶¹ Kemény István: A második gazdaság Magyarországon. *Magyar Füzetek*, Párizs, 13. sz. 1984. 18–20. o.

³⁶² Kemény István: A második gazdaság Magyarországon. *Magyar Füzetek*, Párizs, 13. sz. 1984. 21–23. o.

³⁶³ Grossman, Gregory: The Second Economy of the USSR. *Problems of Communism*, 1977, 9. sz. 25. o.

Az 1970-es évek második felére elmondása szerint új kihívásokat keresett, munkahelyet váltott, a Dél-Budai Fodrászszövetkezet keretében létrehozta az első magyar testkultúra szalont. A rendszerváltás után megjelenő fitnessz termék előképének számító majd száz négyzetméteres helyet légkondicionáló berendezéssel látta el. Az ötlet sikeresnek bizonyult, vagyosabb személyek jegyeztették elő magukat akár több hónappal előre. A szövetkezet elnökével 32%-os részesedésben egyeztek meg, ami Tasnádi szerint az adott években 60-70 ezer forintos havi jövedelmet jelentett. Az 1971. évi III. törvény a szövetkezetek alapításáról és működéséről úgy rendelkezett, hogy különböző jogcímek alapján járó részesedést az adott gazdasági ágazatra vonatkozó jogszabályi keretek alapján, de a szövetkezet alapszabályában kellett rendezni.³⁶⁴ A szövetkezet elnöke a nem várt magas árbevétel miatt megadta Tasnádinak a magas százalékos részesedést. A szövetkezet tulajdonolta a fodrász helyiséget, a tárgyi eszközöket, illetve a fennmaradó 68%-ból kellett a fenntartási költségeket is finanszírozni. Az ellentét konkrét okát Tasnádi a tipikus magyar betegségnek, az irigységnek tudta be. A szimplifikáló magyarázat mögött megbújhatott valamilyen elszámolási, vagyoni érdekellentét a második gazdaság több szereplője, az elnök, a szövetkezethez tartozó más boltvezetők és Tasnádi között, hogy miként is osszák fel a jövedelmet, illetve mekkora mértékben növeljék az oszthatatlan közös tulajdont.

Az 1980-as évek elején a Hírlapkiadó Vállalat hirdetésszervezőjeként dolgozott, többek között a Népszabadság nevében is eljárta. Ebben az időszakban már biztosan élt a kialakított látszat keltette előnyökkel. Fekete Mercedest vásárolt, majd a Népszabadság, a párt központi lapjának munkatársaként jelentkezett be állami és gazdasági vezetőkhez. A külsőségek, státuszszimbólumok jelentőségére az 1980-as évek egyik legnagyobb médiabotrányt okozó futballbunda ügy is rámutatott. A totókirályként ismert, Molnár Tibor több a második gazdaságban végzett alkalmi munka után az illegális sportfogadásból élt, szintén Mercedesen járta a vidéket és termelőszövetkezetek részlegvezetőiből, anyagbeszerzőiből álló hálózata segítségével az ország különböző pontjain bundázott meg mérkőzéseket. Saját elmondása szerint ezt mások megbízásából, egyfajta informális ügynöki munkaként végezte.³⁶⁵

Tasnádi az ügynöki munka mellett különböző sportlapok finanszírozását segítette elő, szakszövetségek reklámfőnöki pozícióját szerezte meg rentábilis működésének köszönhetően. Az Országos Testnevelési és Sporthivatal (OTSH) később kihirdetett nem hivatalos utasítása szerint Tasnádival tilos együtt dolgozni. Emlékei szerint ennek köszönhetően egyesületi vezetők és újságírók egyaránt a továbbiakban kifejezetten vele kívántak dolgozni.³⁶⁶

Totóbotrány esetében hasonló folyamat ment végre társadalmi szinten. Miután a média képviselői megírták a meccsek tömeges bundázását, az újságírók arra számítottak, hogy a fogadások száma drasztikusan vissza fog esni. A totóügy előtt átlagosan 4,5 millió szelvényt adtak el a lottózókban, a botrány kirobbanását követően szinte azonnal 1 millióval nőtt a vásárlók száma, majd 1980-as évek második felére ez meg is duplázódott.³⁶⁷

³⁶⁴ 1971. évi III. törvény (internetes elérhetőség: <http://www.1000ev.hu/index.php?a=3&param=8484>)

³⁶⁵ Bocsák Miklós: *Pszt, jön a totókirály!* Népszava, Budapest, 1987. 24-55. o.

³⁶⁶ Tasnádi Péter: *Maffia életre-halálra?* Bentley Books, Pécs, 1994. 28. o.

³⁶⁷ Bocsák Miklós: *Pszt, jön a totókirály!* Népszava, Budapest, 1987. 129-131. o.

Tasnádi a rövid határidők ellenére is tudott jelentős támogatási összegeket szerezni, egyes esetekben a megbízók havi fizetését is meghaladó járadékok fejében. Újításként nem pénzben, hanem külföldi utakban kérte a kifizetései egy részét. A hatályos szabályok alapján három évente járhatott volna külföldön, így sokkal gyakrabban fordult meg a világban, ahonnan elmondása szerint különböző értékekkel, Magyarországon hiánycikknek számító technikai eszközökkel tért haza, sok esetben eladási szándékkal.

Karrierjének az vetett véget, hogy az illetékeseknek feltűnt, Tasnádi a női kosárlabda csapat beállósaként utazott az Egyesült Államokba. Mielőtt Bécsbe távozott volna, rendelkezett egy 360 négyzetméteres házzal, egy Rákóczi úti üzlettel, valamint nyugati márkájú autókkal és készpénzzel. Minden hazai sikerét saját kreatív, jó üzleti érzékének tulajdonított, amit a magyar viszonyok kisszerűsége, a környezetében élők rosszindulatú vádaskodásai tettek tönkre. Úgy vélte Nyugaton sokkal jobb lehetőségei lesznek az érvényesülésre. Névházasságot kötött egy osztrák nővel, és modellügynökséget nyitott Bécsben. Tasnádi számításai óriási financiaális katasztrófához vezettek, kénytelen volt visszatérni Magyarországra, ahol sikeres bécsi modellügynökség vezetőjeként kívánta magát beállítani. Elhitte, hogy amit Magyarországon megvalósított, azt nagyságrendekkel nagyobb méretekben bárhol a világon képes megteremteni. Az általa kényszerűnek tartott, hátrányt okozó hazai körülményeket egyáltalán nem vette számításba, mint saját sikeréhez hozzájáruló aspektusokat. A második gazdaságból, valamint a törvényi szabályozás hiányosságaiból fakadó előnyöket csak saját kezdeményező készségének részeként ismerte fel.³⁶⁸

Anyagi háttér nélkül disszidált Izraelbe, ahol kezdetben aerobic oktatóként kezdett el dolgozni. Jelentkezett és felvételt nyert egy katonai túlélőtáborba. Habár nem fejezte be, mégis olyan speciális ismeretekre tett szert, ami alapján egy zsidó ékszerkereskedő testőrként alkalmazta. Visszaemlékezésének ezen a pontján félbemaradnak a saját magát is gyanúba keverő illegális tevékenységek vagy szabályozatlanságból fakadó trükkök elismerése.

Rendszerlassulás

A szervezett bűnözés időbeli megváltozásának kérdése különösen fontossá válhat, ha a kérdés rendszerváltás idejére eső történetével foglalkozunk. A bűnözés idejének gyorsulása, lelassulása bár szorosabb összefüggésben áll a társadalmi feltételek változásával, mint a művészet esetében, mégis egy művészettörténész elméletét szeretném építeni most következő elemzésemet.

³⁶⁸ Tasnádi Péter: *Maffia életre-halálra?* Bentley Books, Pécs, 1994. 29. o.

Kubleri értelemben az újítók és a lázadók új lehetőségeket tesznek lehetővé, ami által megváltoztatják a történeti szekvenciát. Kubler szerint a társadalmi átalakulások nem feltétlenül esnek egybe a művészeti megújulások korszakaival. A bűnözés esetében viszont feltételezésem szerint igen komoly mértékben látható összefüggés a politikai-gazdasági változások és a bűnözés mechanizmusai között. A történeti szekvenciák alakulásában nagy szerepet játszanak a művészek életének tipológiái (az elemzésben a kubleri modellből csupán az újítót és a lázadót használok), miközben a társadalmi kényszerek befolyásolhatják ugyan, de nem határozhatják meg azokat. Ez részlegesen hasonló lehet az előfutárok esetében, viszont a lázadó bűnözők egyáltalán nem, hiszen ők egyenesen a társadalmi kényszerek befolyásolása mentén cselekszenek. A mindenkori társadalmi-gazdasági helyzet idézi elő a különböző bűnözőtípusok megjelenését, szemben a művészi autonómiával, amely az adott művészeti irányzatokkal szemben is sikeresen valósíthatja meg magát. Az újító és lázadó művészetnek hosszabb idő intervallummal dolgozik, mint ami a bűnözők közötti újítók, illetve a lázadók számára adott.

A bűnelkövető előfutárok tevékenységének hatására az ismeretek új tartományai tárulnak fel. Az előfutár a korábbiaktól eltérő formákat hoz létre régi alapokon, míg a lázadó egyértelműen szakít a meglévő lehetőségekkel, hogy sokkal szabadabban tudjon működni a saját elképzelései szerint. Az előfutár nem válik botrányossá, a rajongói támogatást nélkülözi, azonban a lázadó tónusváltó működése miatt olyan radikális változtatásokat idéz elő, ami miatt csoport veszi körbe, így könnyebben utánozható is.

A bűnöző előfutárok elsősorban olyan személyek, akik az aktuálisan létező társadalmi-gazdasági környezetben lehetővé váló lehetőségeket akkor tudják kihasználni, amikor a jogi szabályozás még nem tudja azt egyértelműen lekövetni. A rendszerváltást követően egy jól jövedelmező videókazetta üzletet épített ki egy vállalkozó, akit az 1990-es évek második felében gyilkoltak meg. Mivel a szerzői vagy szerzői joghoz kapcsolódó jogok megsértését egyértelműen csak az 1999. évi LXXVI. törvény szabályozta, így a szóban forgó vállalkozó a rendszerváltás idején jelentős jövedelemre tett szert azzal, hogy nagyszámban szerzett be üres videókazettákat, az ezekre átmásolt filmeket pedig saját kölcsönző cégén keresztül, illetve más helyeken, pl. piacokon értékesítette.³⁶⁹ A tevékenységét rendkívül nehéz volt bizonyítani, mivel jogszabályi hiányosságok kihasználásával az alapvetően büntethető tevékenységeket (mint a csalásokat) nem bizonyíthatóan tudta elkövetni úgy a fent említett személy, mint az alább következő cégekhez tartozók.

³⁶⁹ Interjú Sz. F. rendőr alezredessel, 2013. 08. 22. - Készítette: Bezsenyi Tamás

A szocialista időszakban elsőszámú teherszállító vállalat mellett az 1990-es években jelentős konkurenciává váló T-K Kft., valamint a L-C Kft. Jelentős bevételt lehetett szerezni a rendszerváltás után megnyíló határokon át behozott használt nyugati autókkal, illetve máshonnan származó autók lízingelésével.³⁷⁰ A 2/1990. (I. 31.) PM rendelet hatályon kívül helyezte a 36/1985. (X. 31.) PM rendeletet, így 1992 végén a társasági adóról szóló 1991. évi LXXXVI. törvény hatálybalépéséig jogi szabályozás hiányában lehetőség nyílt az úgynevezett prompt lízingszerződések megkötésére. Ennek a fajta lízingelésnek az alapját az adja, hogy a lízingbevevő az összeg nagy részét már a szerződés megkötésével egy időben kifizette. Mivel a szerződés rövid lejáratú volt, így pár lízingdíj lefizetését követően az adott autó a lízingbevevő tulajdonába került. A fizetés ütemezése alapján lényegében a vásárló, a lízingbevevő ki tudta volna fizetni a teljes vételárat, azonban az adásvételi szerződés helyett az akkori kedvező adójogi szabályok miatt inkább lízingszerződést kötöttek. Az 1990-es évek elején a lízing konstrukciója előnyösebb volt az adásvételhez képest, mivel lényegében az eladó, de névleg lízingbeadó gyorsított amortizációt alkalmazhatott, a tényleges vásárló, tehát formálisan lízingbevevő pedig a lízingelt eszköz beszerzése miatt kifizetett lízingdíjakat egy összegben költségként leírhatta, így saját vállalkozása után fizetendő járulékokat csökkentette.³⁷¹

A társasági adóról szóló 1991. évi LXXXVI. törvény a joghézagot megszüntette azzal, hogy csupán az egy évet meghaladó szerződéseket ismerte el lízingszerződésekként. A lízing szerződések használta továbbra is megérte, hogy ilyen formális dokumentumokkal fedjék el az illegális cselekményeket. A társasági adóról és az osztalékadóról szóló 1996. évi LXXXI. törvény változtatta meg alapjaiban a helyzetet, amely az egy évnél rövidebb szerződéseket is újra lízingszerződéseknek tekintette, viszont a lízingdíjat a továbbiakban nem lehetett költségként leírni. Az amortizáció elszámolására is jobb lehetőségei voltak a lízingbevevőnek.³⁷²

A kilencvenes évek második felére szigorodó törvények hatályba lépéséig nem csupán a szervezett bűnözői csoportok tudtak az autókereskedési tevékenységükkel komoly jövedelemre szert tenni. Az állami tulajdont az úgynevezett privatizációs lízing formájában könnyen lehetett magánkézbe adni, ha a vevő nem volt feltétlenül tőkeképes, de az eladó továbbra is védve volt a nála maradó tulajdonjog miatt.

A bűnelkövető vagy ügyeskedő előfutárok az új rendszert jelölik ki, de mégsem az új világot jellemző emblematisztikus módszerek kitalálói. Nem veszik őket körbe utánzó csoportok, mivel rendkívül nehéz egyrészt kriminalizálni őket, másfelől egy komoly informális hálózat kiépítésére van szükség (például adott esetben autók átjátszására). A bűnöző lázadók, akik a már kialakuló piacgazdaság legális határait jelölik ki, olyan egyértelmű deviánsnak minősülnek, akiknek a módszerei sokkal jellemzőbbek és ismertebbek, könnyebben is utánozhatóak. Így érthető, hogy az államhatalom úgy tekint rájuk, mint akiktől védeni kell a társadalmat.

³⁷⁰ Interjú P. Cs. rendőr ezredessel, 2013. 11. 07. - Készítette: Bezsenyi Tamás

³⁷¹ Varga 2009.

³⁷² Varga 2009.

Stadler József vállalkozó az állami exporttámogatások megszerzése miatt kettőskönyvelést alkalmazó módszerével hivatalosan úgy tüntette fel, mintha nagyobb összegért adott volna túl az általa vásárolt vagy előállított termékeken. Ezen eladások után nagy összegű exporttámogatást tudott felvenni az államtól. A látszólagos vásárlásait követő ÁFA csalási módszere révén a valójában meg sem történő vásárlás után visszaigényelte az ÁFA-t, amivel olyan összegek 25%-át tudta az államtól felvenni, aminek a 100%-át soha sem fizette ki senkinek.³⁷³

Tasnádi Péter a rendszerváltás idején tőkeszegény vállalkozóknak saját kamatszámai alapján adott többségében rövid lejáratú kölcsönöket. Az átadott összegeket legtöbbször a kölcsönkérők határidőre nem tudták kifizetni, így általában erőszak alkalmazásával szerezte vissza az általa kölcsönadott pénzek többszörösét. Mások adósságait is behajtotta az 1990-es évek elejétől kezdve, mielőtt a privát végrehajtókra vonatkozó törvényi szabályozás egyáltalán megszületett volna. Igaz, ezt a tevékenységet a joghézag betömését követően is folytatta.³⁷⁴

A fent említett bűnöző lázadók a kialakult új rendszer felbomlásának határait jelölik ki, mivel az általuk alkalmazott módszerek nem az új világ hiányosságait használják ki, hanem a már létező szabályokat értelmezik úgy át, hogy a fennálló törvényi-társadalmi rend szabályait sértik meg és teszik látszólagossá, értelmetlenné. Az ilyen bűncselekmények, mint az ÁFA csalás, az előfutárok által alkalmazott trükkökhöz képest már sokkal ismertebbek és másolásuk tömegesedése miatt fontosabb is a kriminalizálásuk az aktuálisan működő rendszer számára az új szekvenciában.

A rendszerváltást megelőző időszakban társadalmi tulajdon elleni vétségek és bűncselekményeket nyomozó TT (társadalmi tulajdon védelme) osztályok a rendszerváltás idejére a megszűnés szélére kerültek, és 1989-90-ben több rendőri vezető is kezdeményezte, hogy a piacgazdaság bevezetésével a TT-s osztályokat, alosztályokat ne alakítsák át gazdaságvédelmi szervekké. Erről 2000-ben Kiss Ernő dandártábornok beszélt az Olajbizottság előtt tett beszámolójában: „*voltak olyan rendőri vezetők, akik azt hangoztatták, hogy piacgazdaság viszonyai, körülményei között nincs szükség gazdaságvédelemre, gazdasági bűnüldözői munkára.*”³⁷⁵ Adam Smith skót közgazdász láthatatlan kéz elméletét olyan optimista, vulgarizált gazdaságelméletére redukálható érvelés bonatakozik ki a fenti idézetből, mintha a kapitalista piacgazdaság létrejöttével a piac önszabályozó tevékenysége értelmetlenné teszi olyan gazdasági bűncselekmények elkövetését, amelyet addig a nagyarányú állami tulajdonnak és monopóliumoknak köszönhetően végrehajtottak.

³⁷³ Interjú B. M. rendőr ezredessel, 2013. 02. 24.

³⁷⁴ Tasnádi 1994.

³⁷⁵ Olajbizottság 2000.

Ez a téves felismerés összekapcsolódott egy másik problémával. 1990. január 5-én az akkori SZDSZ és FIDESZ prominens politikusai feljelentést tettek hivatalos személy által elkövetett visszaélés miatt. Belügyminisztérium Állambiztonsági Szolgálat illegálisan használt olyan titkos módszereket és eszközöket, amellyel megfigyelték az akkori ellenzéki pártokat, és civil kezdeményezéseket. Noha az 1989. október 23-án hatályba lépett alkotmánymódosítás szerint ilyen tevékenység alkotmányvétségek minősül. A feljelentéshez hozzákapcsolták a Végvári Józseftől, Belső Biztonsági Csoportfőnökség dolgozójától kapott BM III/III-7. osztályának 219. számú, 1989. november 10-ei napi jelentését. A Bányász Moziban a témához kapcsolódóan sajtótájékoztatót tartottak, ahol többek között nyilvánosságra hozták az ellenzéki csoportok az 1989. december 6-ai, december 20-ai és december 22-ei napi jelentés is. Az itt szereplő információk egy jelentős része titkos eszközök (telefonlehallgatás, levéllelőrzés, hálózat) felhasználása révén jutottak a belügy tudomására. Ez az eseménysor önmagában olyan politikai vihart kavart, hogy Horváth István belügyminiszter még 1990. január végén lemondott tisztségéről.

Többek között a rendőri vezetőkre is olyan fokú nyomás került az ügynök kérdés miatt, hogy a nem állambiztonsági, hanem bűnügyi vonalon használt és foglalkoztatott ún. társadalmi kapcsolatokat, informátorokat szinte kivétel nélkül szélnek eresztették.³⁷⁶ Ez rettenetesen megnehezítette bármilyen operatív munka folytathatóságát. Különösen igaz volt ez a gazdaságvédelem területére, ahol az érdeksérelem sok esetben nem volt, nem lehetett olyan nyilvánvaló, mint a vagyon elleni bűncselekmény miatt feljelentő károsult esete. Hiszen itt, és főleg a rendszerváltás idején sok esetben maga az állam megkárosításáról volt szó.³⁷⁷ Az akkori Btk. XVII. fejezetében bekövetkező változtatások természetesen egyértelmű tették, hogy a gazdasági bűncselekmények sértettjei a korábbi felfogással szemben nem csupán az állam és annak valamely gazdálkodó szerve lehet, hanem a privát szektor képviselői (befektetők, hitelezők) is. Ezzel együtt az állam sértetti szerepe informális szempontból továbbra is meghatározó maradt. Egyrészt a kiépülő magánszféra a privatizáción keresztül juthatott például befektetett eszközökhöz,³⁷⁸ vagyis egykori állami tulajdonhoz. Másrészt az adó- és járulékfizetés büntetőjogi védelmén keresztül továbbra is megmaradt az állam szerepe.

Az ORFK akkor, mint szakirányító szerv nem rendelkezett külön társadalmi tulajdon elleni részleggel. A BRFK-n a társadalmi tulajdon védelmi osztály operatív szervként működött a feljelentéseken alapuló nyomozásokat a vizsgálati osztály végezte. A megyei kapitányságokon működő társadalmi tulajdon védelmi alosztályok egyszerre végeztek operatív és vizsgálati munkát is. Csakhogy az informátorok elküldése szinte megszüntette az operatív munkát, a bűnügyi felderítéshez elengedhetetlen információkat nehezzé vált megszerezni.

A fent említett rendőri vezetői elképzelések, miszerint ne alakítsák át az új gazdasági környezethez alkalmazkodó társadalom tulajdon védelmi osztályokat gazdaságvédelmi osztályokká, valamint az operatív munkát ellehetetlenítő lépések együttesen azt eredményezték, hogy a gazdaságvédelemhez tartozó jellemző bűncselekmények, mint a csalás, sikkasztás és hűtlen kezelés rettentően megszaporodtak.

³⁷⁶ Interjú N. L. nyugalmazott rendőr ezredessel, 2013. 04. 17.

³⁷⁷ Interjú B. M. rendőr ezredessel, 2013. 02. 24.

³⁷⁸ A jelenlegi számviteli törvényben (2000. C. törvény) is ugyanolyan kiemelt hangsúlyt kap az a könyveléstechnikai alapképlet, hogy a mérlegkészítés az eszköz és a forrás oldal alakulásával írható le. (Losonczi – Magyar: 1996. 415-417. o.)

Kiss Ernő Tonhauser László nyugalmazott rendőr ezredessel egyetértésben kihangsúlyozta, hogy a felderítő munkát akadályozó döntések leginkább a gazdaságvédelmet sújtották. Egy emberölési vagy rablási ügyben nagyobb eséllyel találunk tanúkat, a média is komolyabb segítséget tud nyújtani. Viszont egy gazdasági bűncselekménynél³⁷⁹ sok esetben benfenntes információkra, egy-egy szűk körből származó tanú lehet hasznos a bűncselekmény felderítésénél. Nem beszélve a médiának az itt megfigyelhető hiányzó szerepére. Egy-egy szövevényes gazdasági bűncselekményt sokkal nehezebb eladhatóan tálni a médiatermékeket fogyasztók felé.³⁸⁰ Közhelyszámba megy, hogy a bűnügyi filmek és különböző műsorok sokszor hiteltelenül mutatják be a nyomozati munkát.³⁸¹ A gazdaságvédelmi munkát azonban egyáltalán be sem mutatják. Az elmúlt húsz évben sok orgánium és oknyomozó riporter tett ennek megváltoztatása érdekében, ám a mai napig is sokkal inkább látjuk a politikával összefűdő gazdasági bűncselekményeket, mint a közszereplőktől mentes, adott esetben transznacionális elkövetői köröket.³⁸²

A fent felvázolt szempontok egészen más megvilágításba helyezik Tóth Mihály *Piacgazdaság és büntetőjog* című tanulmányának bevezetőjében szereplő statisztikai adatok értelmezését. 1974-ben még körülbelűl 100.000-ből 1994-re a bűnesetek száma 400.000 fölé emelkedett. Értelmszerűen a jelentős emelkedés a piacgazdaság bevezetésével egyidőben történt. Míg 1986. és 1988. között 180.000 között mozgott éves szinten az összes ismertté vált bűncselekmény, addig 1989-ben már 225.393, 1990-ben 341.061-ig nűtt éves szinten. 1991-re átlpte a 400.000-res határt és 1992-re 447.215-ön kulminált.³⁸³

³⁷⁹ Az egyszerűség kedvéért nevezem azokat a bűncselekményeket is gazdasági bűncselekménynek, amelyek a BTK-ban vagyron elleniként szerepelnek, hiszen a csalást vagy a sikkasztást a büntetőtörvénykönyvi helyétől függetlenül a gazdaságvédelmi nyomozók és osztályok nyomozzák.

³⁸⁰ A filmek és a tévé világában az elműlt évekből űdítő kivétel David Simon bűnügyi újságíró által készített *A drűt* (The wire) című tévé sorozat, amely Baltimore városának harcát mutatja be a bűnözéssel szemben, minél több oldalról.

³⁸¹ Elég itt a rendűri munkát végzők gyakori panaszára utalni, hogy az állampolgárok sokszor számon kéri rajtuk azokat a technikákat, módszereket és gyorsaságot, amiket a filmekben látnak. (<http://nol.hu/lap/hetvege/20091128-nyomkeresok>)

³⁸² Az írott és elektronikus sajtó viágában pozitív példákat találhatunk a HVG, illetve az Átlátszó.hu munkája során.

³⁸³ Tóth 1995: 4-5.

Mindeközben a gazdasági bűncselekmények száma lényegében nem változott, szinte végig az említett időszakban 8000 körül mozgott. A stagnálás kérdésére láthatóan Tóth Mihály sem tudott egyértelmű választ adni. Ő inkább azzal kívánta magyarázni, hogy a gazdasági bűncselekmények több mint kétharmadát hagyományosan a vám- és devizabűncselekmények adták, amelyek „száma pedig állandó volt (vagy legalábbis állandó volt az ezek üldözésére fordítható kapacitás).”³⁸⁴ Érvelését kétségesse teszi miért csak a gazdasági bűncselekmények állandóak éves szinten, és az életellenesek miért nem. Ezenkívül a többi bűnüldöző szerv is úgymond állandó kapacitással dolgozik. Tóth érvelése alapján inkább arra kapunk választ, hogy 1994-re miért csökkent a gazdasági bűnözés, mivel a határok megnyitásával, a gazdasági átalakulásával többek között a vámszabályok is megváltoztak. Magyarázata végén Tóth is utal az értelmezés bizonytalanságára, illetve a bűnüldöző szervek valószínű elmaradására a bűnözői csoportok mögött, amikor arról ír, a korszakban egyértelmű gazdasági bűnözői csoportot nem fedezett fel a rendőrség. Ennek hiányosságára példaként hozza a bűnözési statisztika 1994-es tájékoztatóját, ahol az üzérkedést és az árdrágítást továbbra is kiemelt bűncselekményként aposztrofálják, noha előbbi már évekkel korábban kikerült a Btk-ból, az utóbbi pedig lényeges átalakításon ment át.

Az általam fent bemutatott szempontok, amik ellehetetlenítették a gazdaságvédelmi nyomozati munkát sokkal inkább magyarázhatják a statisztikai adatok alacsony voltát. Illetve a rendőrszakmai hiányosságokra és elavult szakmai módszerekre jó példa a Tóth Mihály által idézett bűnügyi statisztikai tájékoztató problémafelfogása és nyelvezete, amely mintha figyelmen kívül hagyta volna a rendszerváltást.

A már említett 1994-es csökkenés Tóth Mihály szerint sem „látványos javulásra”³⁸⁵ utal, amit jobb híján ő maga is csak az újságokban gyakorta megjelenő gazdasági visszaélésekkel magyaráz. Minthogy sok cselekmény marad látenciában, csak a gazdasági bűnözés feltételezhető súlyáról próbálta meg megbecsülni vajon nőtt, vagy csökkent-e. Feltételezése szerint, amihez az akkori ORFK bűnügyi főigazgató által kiadott sajtóanyagban található információkat is felhasználta,³⁸⁶ úgy gondolta nőtt a súlya az ilyen típusú cselekményeknek. Tehát az 1990-es évek első felében valójában a gazdasági bűnözés rendőri észlelése szerint csökkent, miközben az akkor Tóth Mihály által citált rendőri vezető, és az általam hivatkozott későbbi vezetői megnyilatkozások szerint valójában soha nem látott méreteket ölthetett.

1996-ban Kacziba Antal, akkori helyettes belügyi államtitkár már a csalások és csődbüntettek „robbanásszerű növekedéséről” beszélt, köszönhetően annak, hogy 1994-95-ben a jogi kodifikáció megalkotta a közbeszerzési, csődbüntetti illetve a szerzői jogok védelméről szóló törvényt. Ezek a változások lehetővé tették, hogy nagyobb szerepet kapjon a gazdaságvédelem és „fokozatosan »életre kelnek« a korábban ritkán alkalmazott... tényállások”.³⁸⁷

³⁸⁴ Tóth 1995: 5.

³⁸⁵ Tóth 1995: 5.

³⁸⁶ *Népszabadság*, 1995. Január 9. 2. o.

³⁸⁷ Kacziba 1996: 61.

A kezdeti látencia összes okát felsorolni nem lehet feladatom, de a feltételezhetően fontosabbakat kívánom összegyűjteni. Kiemelten fontosnak tartom a gazdaság kapitalista átalakulásának problémáját. Az egykori szovjet érdekszférában kialakított kapitalista államberendezkedés nem jöhetett létre instant módon, hanem egyfajta átmeneti állapot következik be. Szelényi Iván menedzser-kapitalizmus elmélete éppen azt példázza empirikus kutatásokra is támaszkodva, hogy a tőkeerő nélküli '90-es évek elején a politikai elit mellett a technokrata, menedzser-vezetők hatalma növekedett és a szocialista korszak gazdasági reformjaival élő kisvállalkozók helyett a nagy, egykori állami vállalatok privatizált utódait irányító, de tulajdonhányaddal nem rendelkező menedzser vezetői nem hozhatnak létre egyik napról a másikra egy teljesen stabil piaci viszonyokat jelentő kapitalista rendszert. Létező tőkeerő helyett informális kapcsolati hálóval, mint befektethető, átkonvertálható értékkel rendelkezvén ez nem is lehet azonnali céljuk. A Szelényi által citált korabeli vicc is azt állította, az még csak tudható egy akváriumnyi halból (kapitalista állam) miként lehet halászlét (szocialista állam) főzni, ám a halászléből miként lehet újra hal, az már kérdéses.³⁸⁸

Fontos kiemelni a jog és a morál kérdését. Itt kifejezetten a gazdasági morálra gondolok, amelynek nagyfokú hiánya lehetővé tette, hogy a média egyes szereplői népmesei hősként tekintettek Stadler Józsefre, ahogy azt egy a Nemzeti Sportban róla megjelent cikk jól illusztrál.³⁸⁹ Imrédy Péter *A Stadler story* címmel öt kötetben írta meg a vállalkozó életét. Az írás nyelvezete vidékies, ízes beszédet imitált, ugyanez a népies beszéd Stadler élőbeszédét is jellemezte, példák erre a vele készült videóinterjúk.³⁹⁰ Az etika közvetítő, orientáló szerepét hiányolta maga Tóth Mihály is, amelynek okát ő az államszocializmus paternalista világában vélte felfedezni. Az írott szabályozás túlsúlya tette lehetővé, hogy a 1990-es évekre „*a »mindent szabad, amit jóság (természetesen írott norma!) nem tilt« elve parttalan és önkényes értelmezést kapott.*”³⁹¹ Tehát a gazdasági átalakulást megkésve követő szabályozás miatt létrejövő joghézagok, nem egyértelmű megfogalmazások lehetővé tették a legalitás és illegalitás határán mozgó gazdasági cselekményeket.

A szervezett bűnözés társadalmi elfogadottsága

Jövőtlen értékeink címmel Csepeli György, Neményi Mária és Örkény Antal a Tárki kutatása alapján vizsgálták a magyar társadalom értékválasztásait az 1990-es évek elején. A válaszadók 86% nem cáfolta határozottan, hogy manapság nem lehet tudni, mi is az igazság. 69%-uk állította, hogy nem érdemes vitát kezdeni az igazság kérdéséről, mert nincs esély a változtatásra. A kutatók elmondása szerint rendkívül meglepődtek, amikor azzal szembesültek, hogy a válaszadók 62%-a semmilyen öt ért igazságtalanságról sem tudott beszámolni. Hiába soroltak fel a kérdőívben nyolc különféle igazságtalanságra okot adható jellemzőt, a vallási, nemi, regionális, származási, életkori, politikai mellett az egyetlen, ami 10% feletti eredményt mutatott: a vagyoni.³⁹²

³⁸⁸ Szelényi 1995.

³⁸⁹ Nemzeti Sport 2007.

³⁹⁰ Index Videó 2007.

³⁹¹ Tóth 1995: 23.

³⁹² Csepeli - Neményi - Örkény 1992: 335-357.

A fenti kutatásnak az eredményei fontos támpontul szolgálnak ahhoz, hogy megértsük a szervezett bűnözéshez kapcsolódó társadalmi képzeteket. Az igazságosság létével szemben megmutatkozó szkepticizmus, illetőleg a megtapasztalt igazságtalanság ellenére fennálló érzéketlenség hátterében a kutatók szerint feltehetően a magyar társadalom által korábban átélt szenvedések rejlenek. A társadalom múltjában keresték a megoldást a kutatók. Feltételezték, hogy a szocializmus időszak, a kérdezettek múltja rengeteg hányattatást, szenvedést rejt magában. Viszont fel sem vetettek egy szinte magától értetődő magyarázatot, ha a társadalom tagjai úgy gondolják, nem lehet tudni, mi igazságos, akkor sokkal szélesebb körben bejárható az a cselekvési tér, ahol a társadalom tagjai saját maguk, vagy családjuk boldogulása érdekében megszereznek valamit, illetve döntenek valami mellett. Ha ezt elfogadjuk, akkor sokkal könnyebben megérthető Tasnádi Péter meggyanúsítását ellenző prominens magyar hírességek által megfogalmazott nyílt level érvelése: *„mi indokolja... egy sikeres üzletember vállalkozásainak ellehetetlenítését, egy köztudottan kritikusan gondolkodó magyar értelmiség elleni megtorlást”,* miközben *„Magyarországon csempészek, olajszőkítők, kábítószer-kereskedők és közismert bűnözők védekeznek szabadlábban az ellenük folyó bírósági eljárás befejezéséig”.³⁹³* A rendszerváltás hatására átalakuló gazdasági-társadalmi térben a párhuzamosan történő bűncselekmények más időbeli minőséggel rendelkeztek. Nem azonos formában és szinten kriminalizálták őket. A szocialista időszakban meginduló lakásbetörések megszerveződése a bűnözők közötti információterjedés olyan szintű felgyorsulását eredményezte, amivel a hatóságok képtelenek voltak lépést tartani. A rendszerváltás bűnüldözési szempontból a rendszer lelassulását jelentette. Az 1990-es években a bűnözői magatartások új szinterekre tudtak átlépni. A jogi szabályozás megkésettisége lehetővé tette, hogy a jelen a múlt részeként funkcionáljon a tudományos kutatók érvelésében, míg a fent elemzett újfajta bűnözői magatartás megelőzte az említett hivatalos jelent, és lényegében átvette a jelen szerepét a rendőri munkát a korban végző interjúalanyok érvelése alapján.

³⁹³ Origo 2000.

1. BEVEZETŐ³⁹⁴

A tanulmányban feldolgozott időszak egészére tekintve kijelenthető, hogy a szervezett bűnözés konszolidálódásának lehetünk a tanúi. A csoportok között a területek leosztva, a működési határok pontosan kijelölve, a látványos, mindenki számára érzékelhető erőszakos akciók befejezve, a konfliktusok tárgyalásos úton rendezve – a szervezett bűnözés látszólag a háttérbe húzódva, jófiú módjára csendben tevékenykedik, nem akarja borzolni sem a közvélemény, sem a bűnüldöző szervek érzékeit. Bár a vizsgált időszakban is vannak nagy média nyilvánosságot kapott esetek (Magyar Róbert – fekete sereg, kecskeméti maffia per, Vizoviczki) ezek inkább a felderítő szervek eredményességét mutatják, mint a szervezett bűnözés nyilvánosságra lépését.

Ugyanakkor ez az időszak nem kevésbé veszélyes, hiszen a nyugodt építkezés új bűncselekményi területek meghódítását, illetve a legális életbe való beépülés veszélyét is magukban hordozzák. A szervezett bűnöző csoportok a jelentős anyagi haszonszerzés érdekében új területeket hódítanak meg, esetleg osztanak fel egymás között, illetve megjelennek a legális gazdaságban is. Tőkeerős vállalkozóként, esetleg a bűnözésből magukkal hozott módszerekkel (korrupció) jelentős gazdasági befolyásra tehetnek szert, legális hátteret tudnak biztosítani bűnös tevékenységüknek.

1.1 Kutatási módszerek, források, felhasznált irodalom:

A fejezet elkészítése során a szervezett bűnözés fogalmának meghatározásához, illetve a vizsgált időszak adott bűnözői csoportjainak a szervezett bűnözéshez sorolásához,

A) egyrészt a Büntető törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvény (továbbiakban Btk.) bünszervezet³⁹⁵ fogalmát, ahol a bünszervezet a társas bűnelkövetés egyik formája, amelynek megállapítása esetén a Btk. több hátrányos következményt fűz az elkövetéshez és ahol a bünszervezet megállapításának feltételei:

- három vagy több személyből álló
- hosszabb időre
- szervezett
- összehangoltan működő
- csoport, amelynek célja
- öt évi vagy ezt meghaladó szabadságvesztéssel fenyegetett büntettek elkövetése.

B) másrészt a kapcsolódó nemzetközi dokumentumokat:

³⁹⁴ A tanulmány a KÖFOP-2.1.2-VEKOP-15-2016-00001 azonosító számú, „A jó kormányzást megalapozó közszolgálat-fejlesztés” című kiemelt projekt keretében, **A nemzetközi és honos szervezett bűnözés története, XX. századi fejlődése és várható tendenciái** című Ludovika Kutatócsoport keretében és támogatásával készült.

³⁹⁵ 2012. évi C. törvény, a Büntető Törvényről 459. § (1) E törvény alkalmazásában bünszervezet: három vagy több személyből álló, hosszabb időre szervezett, összehangoltan működő csoport, amelynek célja ötévi vagy ezt meghaladó szabadságvesztéssel büntetendő szándékos bűncselekmények elkövetése;

– az Európai Unió tagállamaiban a bűnszervezetben való részvétel bűncselekménnyé nyilvánításáról szóló, 1998. december 21-i 98/733/IB együttes fellépés (a továbbiakban: együttes fellépés)³⁹⁶

– az Egyesült Nemzetek keretében, Palermóban, 2000. december 14-én létrejött, a nemzetközi szervezett bűnözés elleni Egyezmény (a továbbiakban: Palermói Egyezmény, kihirdette: 2006. évi CI. törvény)³⁹⁷

– az Európai Unió Tanácsa által elfogadott, a szervezett bűnözés elleni küzdelemről szóló 2008/841/IB kerethatározatot (a továbbiakban: 2008/841/IB kerethatározat), amely az együttes fellépés helyébe lépett³⁹⁸

C) továbbá bizonyos kriminológiai ismérveket³⁹⁹, mely szerint a szervezett bűnözés ismérvei

- a) az adott társadalom összébűnözésének része,
- b) társulások bűnözés,
- c) foglalkozásként üzőtt, hivatásos bűnözés,
- d) vagyonszerző bűnözés,
- e) egzisztenciateremtő hatású bűnözés,
- f) tagolt munkamegosztáson alapuló, magas fokú külső és belső konspiráció mellett megvalósuló bűnözés,
- g) a legális vállalkozásokba, esetenként a közhatalomba behatoló bűnözés.

Más szerzőknél az ismérvek között megjelenik az életvitelszerűen üzőtt bűnözői lét, a teljes törvénytől kivüliség, az abszolút öntörvényűség, a jogállamiságot, a javak elosztásának rendjét, a közteherviselést veszélyeztető vagy teljesen felrúgó mindennapi tevékenység, a korrupció alkalmazása, amely a közigazgatásra is és a gazdaság biztonságra is rendkívül káros hatással van, az állampolgárok biztonságérzetét, kriminális érzékenységét befolyásoló utcai leszámolások, illetve egyéb erőszakos cselekmények.

³⁹⁶ 1. Cikk: Ezen együttes fellépés tekintetében a „bűnöző szervezet kettőnél több személy hosszabb időre szóló szervezett együttműködését jelenti olyan bűncselekmények összehangolt elkövetésére, amelyek büntetési tételének felső határa legalább négy évi szabadságvesztés büntetés, vagy ilyen tartamú biztonsági intézkedés, avagy ennél súlyosabb büntetés, tekintet nélkül arra, hogy ezek a bűncselekmények magukban képezik az elkövetés célját, vagy pedig eszközül szolgálnak arra, hogy vagyoni előnyt szerezzenek és adott esetben közhatóságok működését megengedhetetlen módon befolyásolják.

³⁹⁷ 2. Cikk: Bűnöző szervezet: hosszabb ideig fennálló, három vagy több főből álló strukturált csoport, amely összehangoltan működik egy vagy több, ebben az Egyezményben meghatározott súlyos bűncselekmény vagy törvénysértés céljából, közvetlen vagy közvetett módon pénzügyi vagy más anyagi haszon megszerzésére törekedve;

Ahol:

- Súlyos bűncselekmény: legalább négyévi szabadságvesztés büntetéssel vagy szabadságelvonással járó intézkedéssel vagy súlyosabb büntetéssel büntethető törvénysértést megvalósító magatartás.

- Strukturált csoport: nem egyetlen bűncselekmény azonnali végrehajtására, és nem alkalmasszerűen létrehozott csoport, amelyben nem szükséges, hogy tagjai pontosan meghatározott szerepeket kapjanak, vagy hogy tagsága állandó legyen, illetőleg fejlett hierarchiával rendelkezzen.

³⁹⁸ 1. Cikk: a bűnszervezet olyan, kettőnél több személyből álló, hosszabb időre létrejött szervezett csoport, amely összehangoltan működik, és amelynek célja az, hogy legalább négy évig terjedő szabadságvesztéssel vagy szabadságelvonással járó intézkedéssel vagy annál szigorúbb szankcióval büntetendő bűncselekményeket kövessen el közvetlen vagy közvetett pénzügyi vagy egyéb anyagi haszonszerzés érdekében.

³⁹⁹ Dános 1996.

D) illetve az Európai Unió szakértői csoportja (PC–S–CO)⁴⁰⁰ által kidolgozott kritériumrendszert vettük alapul, amely kötelező és esetleges szempontok meglétéhez kötötte a szervezett bűnözés megállapíthatóságát

Kötelező kritériumok:

- három, vagy több személy együttműködése,
- hosszú távú, vagy meghatározatlan időre szóló együttműködés,
- súlyos bűncselekmények gyanúja, vagy azok elkövetése,
- anyagi haszonszerzési, és/vagy hatalmi pozícióba kerülési cél

Esetleges kritériumok:

- minden egyes résztvevőnek meghatározott feladata, vagy szerepe van,
- valamely belső fegyelemi, vagy ellenőrzési forma használata,
- megfélemlítés céljából erőszak, vagy egyéb eszközök alkalmazása,
- befolyás kiterjesztése a politikusokra, a médiára, közigazgatásra, a rendészeti szervekre, az igazságszolgáltatásra, illetve a gazdasági élet szereplőire korrupció, vagy bármely más módszer alkalmazásával,
- kereskedelmi, vagy üzleti jellegű struktúrák felhasználása,
- részvétel a pénzmosásban,
- nemzetközi szinten történő működés

Az uniós értelmezés szerint a négy kötelező kritérium mellett, további két esetleges ismérv megléte szükséges az adott szervezett bűnözői csoport bünszervezetként történő meghatározásához.

1.2 A felhasznált adatok

A fejezet elkészítéséhez és az adott időszak szervezett bűnözésének, illetve az ehhez kapcsolódó jelenségeknek a bemutatásához

- az ORFK Elemző és Koordinációs Igazgatóság (továbbiakban EKI) éves jelentéseinek adatait
- az ORFK Bűnügyi Főigazgatóság által elkészített éves jelentések adatait
- a Szervezett Bűnözés Elleni Koordinációs Központ (továbbiakban SZBEKK) továbbított a szervezett bűnözéssel összefüggő titkos információgyűjtések, büntetőeljárások adatait
- a megyei szervek és a Szervezett Bűnözés Elleni Igazgatóság bűnügyi nyilvántartási adatait
- a TIAR-ban feldolgozott titkos információgyűjtések adatait
- a SZBEKK-nek valamennyi együttműködő szerv tájékoztatása alapján elkészített értékelő jelentése, tájékoztató anyagait

⁴⁰⁰ az Európa Tanács Szervezett Bűnözés Büntetőjogi és Kriminológiai Kérdéseivel Foglalkozó Szakértői Csoportja (the Group of Specialists on Criminal Law and Criminological Aspects of Organised Crime - Groupe de spécialistes sur les aspects de droit pénal et les aspects criminologiques de la criminalité organisée)

- Europol OCTA⁴⁰¹, majd SOCTA⁴⁰² jelentések adatai
 - az ERÜBS, majd ENYÜBS adatait
 - bírósági eljárási adatokat
 - személyes interjúk adatait
- használtuk és dolgoztuk fel.

A felhasznált dokumentumok adatainak pontossága, az információk relevanciája, illetve hitelessége a jelentést készítő területi értékelő osztályok felelősségén, az általuk adott adatok összesítésén alapszik, annak ellenőrzése az országos szintű adatbázis kiépítettségének részlegessége miatt az országos szintű összefoglalásokban sem teljes.

A TIAR⁴⁰³ és más országos adatbázisban megjelenő aktualizált adatok nem mindig egyeznek meg a felderítés által megjelenített és aktualizált adatokkal.

A fejezet elkészítése során csak vélelmezni tudtuk, hogy az egyes bűnüldöző szervek aktuális információikat küldték meg az országos elemzésekhez, így a leírtak a vizsgált időszak szervezett bűnözésének tényleges állapotát tükrözik.

Az EKI, majd a SZBEKK, illetve még később az ORFK Bűnügyi Főigazgatósága 1996. óta készít felméréseket és összefoglaló elemzéseket a szervezett bűnözés aktuális állapotával kapcsolatban.

A tanulmány elkészítése során a szakmailag legjellemzőbbnek tartott időszakokat dolgoztuk fel, így a 2002–2005 közötti értékelések, valamint 2011–2012, illetve a 2015–2017 évek értékelő jelentések adataira támaszkodtunk.

A jelentések áttanulmányozás során megállapítható, hogy reprezentáns adatokat tartalmaznak és, mivel az értékelések egységes szempontrendszer szerint készültek el⁴⁰⁴, az éves változásokat jól tükrözik, a 2000-es évek közepének, illetve a 2010-es évek adatainak feldolgozásából érdemi következtetések vonhatók le, azok által a szervezett bűnözés helyzete az adott időszakban bemutatható.

Figyelembe kell azonban vennünk azt is, hogy mint minden – bármilyen szempont alapján elkészített – bűnügyi helyzetértékelés során a bűnözést vagy annak valamilyen részét, mint egy állandóan mozgásban lévő és változó jelenséget tudjuk csak vizsgálni, kiragadva annak egy-egy időállapotát és felvállalva azt, hogy bizonyos információk már a vizsgálat alatt is megváltoztak, módosultak.

Ez a módszer lehetőséget ad arra is, hogy a változásokat megvizsgálva a jövőre irányuló útmutatásokat is tegyünk, várható irányokat és tendenciákat vázoljunk fel.

A feldolgozott éves jelentések szemléletében új elemként jelent meg, hogy minden, a klasszikus szervezett bűnözéssel kapcsolatba hozható bűncselekménnyel gyanúba kerülő bűnöző csoportot – természetesen, amennyiben az egyéb ismérvek közül másoknak is megfeleltek – szervezett bűnöző csoportnak minősített.

⁴⁰¹ Organized Crime Threat Assessment

⁴⁰² Serious and Organized Crime Threat Assessment

⁴⁰³ a Titkos Információgyűjtés Adatkezelési Rendje

⁴⁰⁴ A szervezett bűnözés magyarországi helyzete értékelésének módjáról szóló 42/2000. (XII. 29.) ORFK intézkedés

Jelen helyzetértékelésünk minden tekintetben az elemzés forrásaira támaszkodik. Arról nem tudunk összehasonlítást adni, hogy a hírszerző tevékenységeink ismert színvonala mellett a statisztikai adatokban kimutatott csoportok számánál, azok tevékenységénél milyen arányú látenciával kell számolnunk. Ennek következményeként a szervezett bűnözés aktivitásáról, tevékenységéről megállapított értékelésünk a valóságos helyzettől eltérhet.

Ugyanakkor egy-egy szervezett bűnöző csoport több vizsgált kritériumnak is megfelelhet, így a jellemzők számadatainak összege, értelemszerűen eltér az elemzésben szerepeltetett bázisértékektől.

A beszerzett adatok feldolgozásánál alapszabályként fogadtuk el és alkalmaztuk, hogy csak a már lezárult büntetőeljárások alapján ismertté vált, illetve a sajtóban nevesített, közismert (és legalább büntetőeljárás megindításával alátámasztott) szervezett bűnözői csoportokat és vezetőiket nevesítjük. Egyéb – a feldolgozott forrásokban szereplő – személyek anonimitását garantáljuk.

1.3 A vizsgálat gyakorlati tapasztalatokra alapozása

A szervezett bűnözés jelenlétét, valós helyzetét csak folyamatos bűnügyi hírszerzéssel, a helyi, területi, országos és szükség esetén a nemzetközi felderítő szervek folyamatos együttműködésével lehetséges megítélni.

Alapul véve a területi szervek és az NNI (illetve elődei) éves értékelő jelentéseit megállapítható, hogy folyamatosan fennálló problémaként értékelhető, hogy vannak olyan bűnszervezetként, szervezett bűnöző csoportként meghatározott csoportok, amelyek évek óta, gyakorlatilag az első átfogó felmérés időszakától (1996) működnek, legfeljebb más-más rendőri szerv folytat velük szemben felderítő munkát, eredmény nélkül. Ezek a csoportok nyilvánvalóan az elemzésünkben is visszatérően megjelennek, bizonyos szempontból torzítva a megállapításainkat. A jelenséget az elemzések alapján felismerni, a csoportokat pontosan behatárolni, ellenük, illetve vezetőik ellen a megfelelő lépéseket megtenni egy központi koordináción alapuló, célirányos, adott esetben több szervet is érintő összehangolt, tervszerű felderítéssel lehet.

Emellett fennálló jelenség és probléma, hogy több területi szerv – ragaszkodva a szervezett bűnözés definíciós problémájához, egy elfogadott fogalom hiányában – nem jelent a területén működő szervezett bűnöző csoportot.

Másik lehetőségként kínálkozik az elrendelt –, illetve a befejezett büntetőeljárások tapasztalatainak feldolgozása. Erre a későbbiekben kísérletet is teszünk, azonban az a statisztikai adatokból (ERÜBS, ENYÜBS) világosan megállapítható, hogy csak azok alapján a szervezett bűnözésről a valóságtól elrugaszkodott, rózsaszín képünk alakulhat ki.

Ugyanakkor azt is el kell fogadnunk, hogy jelen tanulmányunk terjedelmi korlátai a minden részletre kiterjedő elemzést nem teszik lehetővé, legfeljebb arra alkalmas, hogy tendenciákat, fejlődési irányokat mutassunk be, esetleg felvillantsunk egy-két érdekesebb változást a vizsgált időszak alatt.

2. A SZERVEZETT BŰNÖZÉS HELYZETE

A piaczgazdaság megvalósulásával, a határok nyitottá válásával, az európai integrációs folyamat jótékony hatásai mellett a bűnözés is átalakult, illetve folyamatosan változik. Az EU ajánlásokban megfogalmazott kritériumrendszernek több szervezett bűnöző csoport felelt meg. A rendőrség bűnügyi szerveinek érzékenysége alapján felderített, látókörbe került bűnöző csoportok az elmúlt évben is folytatták bűnös tevékenységüket. A korábbi évekhez viszonyítva kevésbé voltak jelen a látványos, a köznyugalmat jelentősen felkavaró bűncselekmények, és folytatódott az elmúlt évek tendenciája, azaz a csoportok elkövetési módszereiben az anyagi haszonszerzési forma dominált. Az elmúlt évek során vezetői utasításra külön intézkedések keletkeztek a 12 kiemelt szervezett bűnözői csoport tevékenységének felmérésére és a visszaszorításukat elősegítő feladatok kidolgozására. A tett aktív intézkedések hatására olyan védekező mechanizmusokat, ellenlépéseket alkalmaztak a bűnszervezetek, melyek hatására csökkentek a rendőri fellépés lehetőségei. Ennek következtében a meghatározó bűnöző szervezetekre nem sikerült olyan szintű hatást gyakorolni, melynek alapján működésük alapvetően meggyengült volna, vagy haszonszerzési törekvéseiket érdemben sikerült volna meggátolni.

Az elemzett adatok alapján megállapítható, hogy a bűnügyi szerveink nem minden esetben rendelkeznek ellenőrzött, megbízható információkkal az ország területén működő csoportok aktivitásáról, jellemzőiről. A beszerzett bizonyítékok általában arra elegendőek, hogy a csoport egy-egy vezető, vagy végrehajtó tagjával szemben büntetőeljárást kezdeményezzenek, amelyek viszont az ügyészi, illetve bírói szakban nem elegendőek arra, hogy az érintett olyan büntetést kapjon, mely a csoportból történő hosszabb távú kivonását biztosítaná.

A bűnüldöző szervek lehetőségeik és erőik felhasználásával intézkedéseket tettek:

- a szervezett csoportok tevékenysége szélesítésének megakadályozására,
- a térnyerésük részét képező, egymás közötti rivalizálásuk keretek között tartására,
- a leszámolásos jellegű fellépések elkerülésére.

Nem eléggé koncentrált azonban a különböző állami ellenőrző szervek fellépése a kiemelt, illetve jelentősebb csoportokat alkotó személyekkel és az általuk működtetett fedő és tényleges vállalkozásokkal szemben.

A vizsgált időszakban is fő célkitűzés volt a rendőri szervek számára, hogy a szervezett bűnöző csoportok tevékenységét a rendelkezésre álló törvényes eszközökkel, módszerekkel megakadályozzák, korlátozzák, az új szerveződésű csoportok kibontakozását meggátolják.

Célként tűzték ki, a legszervezettebben működő csoportok gazdasági hátterének gyengítését, tevékenységük korlátozását. Ez egyre nagyobb nehézségekbe ütközik, mivel a csoportok mind gyakrabban alkalmaznak gazdasági és jogi szakembereket a befektetéseik legalizálására. A csoportok vezetői által irányított gazdasági társaságok számos gazdasági és egyéb bűncselekmény elkövetése által szilárdították meg gazdasági pozícióikat.

2.1. A szervezett bűnözés regionális megoszlása és jellemzői

A közép-magyarországi régió (Budapest, Pest megye) a bűnöző csoportok területi megoszlását tekintve kiemelkedő helyet foglal el. A főváros és Pest megye bűnözése évek óta kiemelkedik számában és az elkövetett cselekmények minőségében, súlyában az országos átlagtól.

Az aktív csoportok nagy része Budapesthez kötődik. A fővárosban találhatók meg leginkább azok a feltételek, amelyek a bűnözői oldalról a legideálisabbak.

A csoportok többségének valamely tevékenysége, érdekeltsége, esetleg telephelye is megtalálható e régióban.

A nyugat-dunántúli régió (Győr-Moson-Sopron, Vas, Zala megye) bűnügyi helyzetét jelentősen befolyásolja a régiót (és Budapestet) a nyugat-európai autópálya hálózattal összekötő M1 autópálya, amely gyors közlekedési lehetőséget nyújt a magyar és külföldi (elsősorban délszláv, albán és szlovák) kábítószer-, fegyver- és embercsempész szervezetek részére. Ezen útszakaszon követték el a trükkös lopások 79%-át, amely a rendőrségi bűnüldöző és bűnmegelőző illetve egyéb közlekedés szervezési intézkedés hatására jelentősen csökkent. A kábítószer tranzitcsempészet vonatkozásában jelenleg ez a régió határvonala érintett a Magyarország területén átjutó Nyugat-Európába irányuló szállításokban. Egyes felmérések szerint a közúti, vasúti heroin szállítások 60%-a érinti hazánkat.

A közép-dunántúli régióban (Komárom-Esztergom, Fejér, Veszprém megye) a szervezett bűnözés főként a nyári időszakban okoz gondot. Több, szervezeten elkövetett bűncselekményfajta szezonálisan jelenik meg a Balaton északi településein (gépjárműlopások, prostitúció, kábítószer kereskedelem, fogyasztás). Jellemző lehet, hogy az egyébként inaktívnak vélt csoportok, csak a nyári időnyire aktivizálják magukat, illetve, hogy erre az időszakra az egyébként az ország más részein aktív bűnöző csoportok is ide helyezik át a székhelyüket és tevékenységüket.

A dél-dunántúli régióban, (Baranya, Somogy, Tolna megye) a nyári időszakban több, szervezeten elkövetett bűncselekményfajta (gépjárműlopások, prostitúció, kábítószer kereskedelem) koncentráltan és tömegesen van jelen. A Balaton menti megyékben, több fővárosi és az ország más részéből ideérkező bűnözői csoport is kihasználta a szezon. Baranya és Somogy megyék tekinthetők bűnügyileg a legfertőzöttebbeknek, egyrészt a nemzetközi heroin- és embercsempészetben érdekelt szerb-horvát-bosnyák szervezett bűnözői csoportok állandó jelenléte, másrészt a Kaposvár és Pécs körzetében, védelmi zsarolásokkal, erőszakos pénzbehajtásokkal foglalkozó magyar csoportok aktivitása miatt.

Az észak-magyarországi régióban (Nógrád, Heves, Borsod-Abaúj-Zemplén megye) a nagyfokú munkanélküliség miatt jelentős az emberkereskedelem, a kábítószer terjesztése, valamint az áru- és embercsempészet, továbbá jellemző az erőszakos bűncselekmények nagy száma. A jelentős problémát okoznak a szlovák szervezett bűnözés határon átnyúló érdekeltségei.

Az észak-alföldi régióban (Jász-Nagykun-Szolnok, Hajdú-Bihar, Szabolcs-Szatmár-Bereg megye) a legjelentősebb bűnügyi problémát a nagyfokú munkanélküliségre visszavezethető áru- és embercsempészet jelenti. A térség az emberkereskedők egyik legfontosabb beszerzési forrása is egyben. Igen elterjedt a térségben a prostitúció és annak járulékos bűncselekményei, beleértve a kábítószer terjesztést is. Számottevő a hamis bankjegyek előfordulása a térségben, valamint a személygépkocsi lopás, csempészet. A megállapítások a határ közeli lakókörnyezetben a leginkább jellemzőek.

A dél-alföldi régióban Bács-Kiskun, Csongrád, Békés megye) a Balkán-útvonalon folyó heroin-csempészet magyarországi bevezető szakaszán jól érzékelhető a kábítószer csempészetben érintett szerb és koszovói albán bűnbandák jelenléte. Rajtuk kívül különböző szervezetségi szintű, többfajta bűncselekménnyel foglalkozó magyar csoportosulás is található itt. A térségben igen jelentős az ember-, fegyver-és jövedéki termékek csempészete.

2.2 A szervezett bűnöző csoportok gazdasági hátterének alakulása

Minden vizsgált évben tapasztalható volt, hogy az ország gazdasági viszonyaiban bekövetkezett átalakulás a csoportok egy részénél tartós gazdasági, pénzügyi válságot okoz, ami a bevételeik és jövedelmük jelentős mértékű csökkenését jelenti.

A szervezett bűnözők legális, vagy idővel azzá váló gazdasági társaságaiban nehéz a bűnös úton szerzett jövedelem nyomon követése, illetve az újabb bűncselekmények felismerése. Az értékelő jelentések tapasztalatai és az elemzésünk alapján megállapítható, hogy egyes csoportok szinte háborítatlanul folytatják tevékenységüket. Ezek a csoportok több évre visszamenőleg stabilizálták anyagi helyzetüket különféle bűncselekmények elkövetéséből. A jelenlegi tevékenységeik a rendőrség számára nehezen felismerhetők, egyetlen lehetőség a gazdálkodási tevékenységük ellenőrzése és folyamatos figyelemmel kísérése. A bűnelkövetők vonatkozásában a személyi és családi vagyon növekedésének, valamint az ehhez kapcsolódó feltűnő életvitelhez szükséges anyagi háttér rendszeres figyelemmel kísérése, ellenőrzése szükséges. A gazdasági tevékenységek háttérvizsgálatát el kell végezni, különös tekintettel a fiktív számlák kibocsátására. Ellenőrizni kell a személyekhez köthető banki és egyéb úton történő készpénzforgalmat.

Az új bűnüldöző szervezetek belépésével, illetve az APEH (NAV) és más társadalmi szervezetekkel közös ellenőrzési gyakorlatának kialakulásával a szervezett bűnöző csoportok számára tovább nehezedett a pénzügyi-, gazdasági-, adóbűncselekmények elkövetésének lehetősége. Szűkült a jövedéki termékekkel kapcsolatos illegális tevékenységek lehetősége is.

A bűnöző csoportok gazdasági, pénzügyi helyzete, bevételeik és jövedelmük változásai a területi jelentések adatai szerint csak becsülhető. A legális gazdálkodásuk körében megmutatkozó nagy értékű befektetések arra engednek következtetni, hogy bűnös tevékenységüket komoly haszonnal végzik. Gyakran vesznek részt ingatlanpiaci befektetésekben. Vállalkozásokat alapítanak fedőcéllal és cégekben tulajdoni részeket próbálnak szerezni, hogy megnehezítsék befektetéseik nyomon követését.

A heroin csempészetére felhasznált hazánkon is átmenő úgynevezett közép-balkáni útvonal bűnügyi információinak feldolgozása során, csak a török bűnözői körhöz kapcsolható több, mint 500 gazdasági társaság lett azonosítva.

Mint azt már korábban jeleztük, az elemzett adataink alapján az állapítható meg, hogy a bűnös úton szerzett haszon után még nem kutatnak tervszerűen, szinte rutin eljárásként a felderítő szervek.

Ennek két vonatkozásban is jelentősége lenne. Egyrészt a bűncselekménnyel okozott kár megtérülésében (pl. gépjárműlopás, ingatlancsalás esetében), esetleg az eredeti állapot helyreállításában. Másrészt a bűnszervezetek gazdasági hátterének megrendítésében, például úgy, mint a Tasnádi Péter névvel fémjelzett bűnözői kör felszámolásánál, melyet a rendőrség eredményesen alkalmazta a pénzügyi ellenőrzési lehetőségeket.

A pénzmosás megelőzéséről és megakadályozásáról szóló törvények lehetőségeinek jobb kihasználásával, a nem büntetőjogi eszközök igénybevitelével, és általában a közigazgatás nyújtotta eszközök alkalmazásával a szervezett bűnöző csoportok pénzügyi ellenőrzése, információik begyűjtése és az ellenük való fellépés eredményesebben lenne végrehajtható.

3. A BŰNSZERVEZETEK SZÁMA, JELLEMZŐIK

3.1. Az érintett csoportok, személyek

A vizsgált időszakban a csoportok számának alakulását a táblázat mutatja.

	2002	2003	2004	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2014	2015	2016
Csoport szám A/ NA	46	31	48	41	50	53	47	79	25	42	42	38

A csoportok között folyamatos mozgás tapasztalható, egyeseket felszámolt vagy felbomlasztott a rendőrség, amelyek aztán vagy megszűntek és tagjaik más csoportokba szivárogtak át, vagy a tett intézkedések ellenére tovább működnek, akár az intézkedés alatt álló vezető további irányításával (házi őrizet, letartóztatás, esetenként még a szabadságvesztés letöltése alatt is zavartalanul folytatja vezetői tevékenységét), akár a csoport tagjai közül lép elő valaki vezetővé és viszi tovább a csoport érdekeltségeit.

A csoportok közötti átjárhatóság működik, egyesek több csoportban is érdekeltek.

Szinte évről évre új csoportok is létrejöttek, vagy valamelyik régebbi csoport feloszlása utáni újraszerveződéssel, vagy a szervezett bűnöző csoport kialakulásának normál útját járva bűnözői társulásként.

A csoportok tevékenységében egyre inkább a mély konspiráció tapasztalható, fel vannak készülve a rendőrség lépéseire, különösen a technikai adatgyűjtés elleni védelemre áldoznak.

A viszonylag nyugodt időszakot kihasználva a legális üzleti törekvéseikre tudtak koncentrálni, jelentős haszonra téve szert elsősorban ingatlan befektetésekből, gazdasági bűncselekményekből, pályázati pénzek megszerzéséből, egyéb üzleti tevékenységből. Természetesen ahol lehet elkerülik az adózást, illetve a közterhek megfizetését. Ugyanakkor a vagyonuk – nagy értékű ingatlanok, luxus gépjárművek – legálisan a családtagok, rokonok, strómanok nevére van.

Sajnos ezen a területen nem éppen sikeres a felderítő, ellenőrző szervek tevékenysége, a rendelkezésre álló törvényes lehetőségeket – vagyonosodási vizsgálat, vagyonvisszaszerzés, lefoglalás, elkobzás – nagyon csekély hatásfokkal alkalmazzák.

3.2. A csoportok jellemzői statisztikai adatok⁴⁰⁵ alapján

A statisztikai felmérés szerint nagyságrendileg folyamatosan hasonló számú aktív szervezett bűnöző csoport működött az országban, ebből a szempontból kiugró a 2011-es év 79 működő csoporttal.

Az összehasonlítás alapjául a táblázat adatai szolgáltak. Sajnos a bevezetőben említett okok miatt a táblázat nem teljes, de irányok, tendenciák bemutatására, következtetések levonására így is alkalmas lehet.

Mivel egy-egy szervezett bűnöző csoport több vizsgált kritériumnak is megfelelhet, így a jellemzők számadatainak összege, értelemszerűen eltér az elemzésben szerepeltetett bázisértékektől.

⁴⁰⁵ a 42/2000. ORFK Intézkedés melléklete szerint kitöltött adatszolgáltató ívek alapján

3.3. A csoportok néhány jellemző adata⁴⁰⁶

A huzamosabb ideje működő csoportokban a vezető személyek és állandó tagok mellett szinte mindenhol megfigyelhető a létszámmozgás. Ez általában létszámbővülést jelent, melynek oka részben a gyengébb csoportok beolvasztása, illetve új tagok felvétele.

	2002	2003	2004	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2014	2015	2016
Létszám												
1–10	13	11	10	17	19	27	15	32	16	16	20	
10–50	21	15	21	17	29	19	30	35	24	24	22	
50–100	2	3	1	5	1	4	2	4	1	1	0	
100+	9	2	4	2	1	3	1	7	2	2	0	

A létszámok tekintetében továbbra is legjellemzőbb a 11–50 főt számláló csoport, (10 fő alatti létszámmal még jelentős számú csoport működik, azonban 51–100 fő között, illetve 100 főt meghaladó csoport kevésbé jellemző). Megjegyzendő, hogy a 100 főt meghaladó létszámú csoport nem folyamatos 100 fős létszámot jelent, hanem, hogy együttműködve másokkal is nagyjából ilyen létszámot tudnak mozgósítani, illetve gyakran a külföldi székhellyel rendelkező csoportok becsült számadatát kell alatta érteni.

	2002	2003	2004	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2014	2015	2016
Felépítés												
hierarchikus	36	21	31	31	45	38	40	53	33	33	34	
sejtes		6	3	3	3	5	3	8	4	4	9	
hálózatos		4	2	7	2	10	8	18	4	4	8	

A csoportok nagy részénél a hierarchikus felépítés dominál, azon belül is az egyszemélyi vezetés a döntő, egy-egy kiemelkedő bűnözői személyiség gyűjt maga mellé társakat; nőtt a hálózatos felépítésű csoportok száma.

	2002	2003	2004	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2014	2015	2016
Szerveződés												
anyagi	39	19	32	34	47	45	47	51	35	34	35	
családi-rokoni	7	7	3	6	7	8	10	24	13	13	20	
etnikai	9	5	1	1	4	0	11	28	12	12	10	

A szerveződés tekintetében az anyagi haszonszerzés áll a fő helyen, de természetesen továbbra is vannak családi, vagy rokoni és származás alapján szerveződő csoportok, illetve meghatározó lehet az adott nemzetiséghez, etnikumhoz való tartozás is. A családi, rokoni, etnikai szerveződésű csoportok zártságukból adódóan felderítési szempontból nehézséget jelentenek.

⁴⁰⁶ 1. táblázat

	2002	2003	2004	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2014	2015	2016
Származás												
magyar	46	31	48	41	50	53	47	79	25	42	42	38
külföldi			7									
vegyes			3									

Származás szerint magyarok szinte minden csoportban jelen vannak. Kevés a tisztán külföldiekből álló csoport, mert szinte mindegyik tart fenn kapcsolatot magyar személyekkel, akik a helyi viszonyok megértésében, az ügyintézésben, kapcsolatok kiépítésében nyújtanak segítséget. A csoportok vezetői magyarok, vagy magyarok is vannak a vezetőségben. Láthatóan nagyon színes azoknak az országoknak, nemzeteknek a száma, akik megjelennek a magyarországi szervezett bűnözésben ezekben az években, gyakorlatilag a világ minden tájáról találunk szereplőket ezekben a csoportokban, Európát természetesnek véve, Ázsiából, Afrikából, de még Dél-Amerikából is találunk csoportokat, csoport tagokat.⁴⁰⁷

A szervezett bűnöző csoportok többsége nem egy bűncselekményre szakosodott, de a kábítószer kereskedelem a csoportok nagy részénél fő profilként jelentkezik, vagy szerveződésük bizonyos időszakában belefolytak a kábítószer üzletbe.

A csoportoknak több, mint a felénél megtalálható az erőszakos bűncselekmények (zsarolás, védelmi zsarolás, rablás) elkövetése

A gépkocsi lopás továbbra is jellemző tevékenységi forma, még ha irányai, jellemzői át is alakultak.

A prostitúció szintén jelentős számú csoportnál jelenik meg, Nyugat-Európa számos országában magyar prostituáltak és a hozzájuk kapcsolódó emberek jelentik a prostitúciót.

Számos csoport esetében merült fel információ pénzmosási tevékenységre, ugyanakkor a büntetőeljárások száma, csak egyes időszakokban egyes tipikus elkövetési formákhoz kapcsolódóan támasztja ezt alá.

Bár felderítési információk folyamatosan keletkeznek a bankok és egyéb magánvállalkozások sérelmére, illetve a közérdek-közüntézmények elleni csalásra, a magas látencia miatt ez nehezen igazolható.

Az okirat hamisítás számos csoportban jelenik meg, jellemzően egyrészt a gépjármű bűnözéshez, másrészt a migrációhoz kapcsolódva.

Megfigyelhető, hogy a csoportok általában nehezen változtatnak tevékenységi körükön, bár a már említett kábítószer kereskedelem előbb-utóbb mindenkinél megjelenik.

A szervezet bűnöző csoportok többsége Budapesten és közvetlen környékén található, és ebben a régióban több csoport, vagy vezető rendelkezik telephellyel. Változó, hogy melyik területi szerv hány szervezett bűnözői csoportot jelent, és vannak olyan megyei rendőr-főkapitányságok, ahol felmérésük szerint nem tevékenykedik ilyen csoport. A megyei lebontás sajnos nem jelenik meg a táblázatunkban.

	2002	2003	2004	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2014	2015	2016
Tevékenység helye												
Magyarország	46	31	48	41	50	53	47	79	25			
külföld												

⁴⁰⁷ 1. táblázat

A bűnözői tevékenység jellemző helyszíne minden csoportnál kivétel nélkül Magyarország. Ennek ellenére e bűnöző csoportok, vagy egyes tagjaik, elsősorban befektetési céllal már megjelentek Európán kívüli országokban is, illetve bizonyos bűncselekmények kapcsán természetesen megjelenik a külföldön elkövetés is (prostitúció, kábítószer, embercsempészet és emberkereskedelem).

	2002	2003	2004	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2014	2015	2016
Erőszak alkalmazása	40	15										
belső: megfélemlítés/ fizikai erőszak										14 – 8	16- 12	11 – 8
külső: megfélemlítés/ fizikai erőszak										10 – 13	9 – 9	5 – 5
fegyelmi szankció										10	10	6
emberölés										0	0	0
emberölés kísérlet										1	0	0

Az erőszak alkalmazását három kategóriában vizsgáltuk, a bűnözői világon kívüli és belüli erőszakot, illetve szankciókat a belső fegyelem fenntartására (minden esetben külön figyelve a csak fenyegetésben, illetve fizikai erőszakban megnyilvánuló erőszak alkalmazásokra). Minden esetben nagyszámú azon csoportok száma, amelyek az erőszakot is bevetik tevékenységük során. Ugyanakkor az erőszak alkalmazása szinte csak a csoportok alsó szintjein állók körében természetes, már a középszintű vezetők is inkább a tárgyalásos megoldásokat tartják célravezetőbbnek.

	2002	2003	2004	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2014	2015	2016
Legalizálás												
vendéglátás		4						2	2	4	2	0
 kaszinó, szerencsejáték		4	4					2	2	1	1	0
építőipar			3					4	4	2	3	3
ingatlan		7	3					4				
kiskereskedelem		7	7					2		0	4	3
szolgáltatás (szolárium)		5										
biztonsági cég		4	4					3	3	4	1	1
autó kereskedelem		6	2					1	1	3	10	5
éjszakai klub								1	1	6	7	2
pénzmosás – offshore										17	7	7
Befolyás szerzés												
közigazgatás										2	5	3
igazságszolgáltatás										2	2	1
politika										1	2	1
rendészet										8	7	6
üzleti szektor										3	3	2
média										1	2	1

A szervezett bűnözés meghatározó jellemzője a társadalmi, gazdasági élet befolyásolására irányuló törekvés. A befolyásolás minőségére és tényére vonatkozó konkrét adatokat az értékelő jelentések nem tartalmazzák, de több helyen van utalás arra, hogy egyes csoportok különféle befolyást igyekeznek kialakítani az üzleti szektorban, a rendészeti szerveknél, vagy akár a politika területén, az igazságszolgáltatásban, a közigazgatásban és a tömegtájékoztatásban. Sajnos a vizsgált időszakban ennek bizonyítékát is megkaptuk a Vizoviczki ügy keretében.

A bűnöző tevékenységből származó javak befektetése kapcsán új területeket nem tudunk felfedezni, megjelennek mindazok a klasszikus vállalkozási, üzleti formák, amelyek alkalmasak arra, hogy a bűnözésből keletkezett pénzeket tisztára mossák, illetve emellett adott esetben jelentős hasznot is hozzanak a szervezett bűnöző csoportnak. Ugyanakkor legalább a csoportok 30%-nál megfigyelhető, hogy a bűnözésből származó pénzeket felélik, vagy a tevékenységükhöz kapcsolódó relikviákra költik (ékszer, gépjármű, telefon).

3.4. Országos szinten figyelmet érdemlő csoportok és tagjaik

A bűnözői csoportok tevékenységének veszélyessége, alvilági vagy társadalmi befolyásuk szerint csoportonként eltérő.

A rendőrség folyamatosan igyekezett meghatározni azokat a szervezett bűnöző csoportokat, amelyeket valamilyen jellemző alapján kiemeltnek lehet tekinteni, ezek ellen külön intézkedési tervvel készült, felszámolásukra nagyobb hangsúlyt fektetett. A folyamatos felderítő tevékenység, a szervezetek bomlasztása, az egyes vezetőkkel, illetve tagokkal szembeni büntetőeljárások csak időleges eredményeket hoztak, a csoportok általában újra éledtek, folytatták tevékenységüket, de az is előfordult, hogy a csoportok tagjai irányítás nélkül, szervezetlen formában, de továbbra is elkövetnek kisebb súlyú bűncselekményeket.

Ilyen kiemelt csoport volt például Sztecura Leonyid Pavlovics ukrán állampolgár nemzetközi szervezett bűnöző csoportja, amely a Budapesten és az ország más részein történt leszámolás-jellegű bűncselekményekkel volt összefüggésbe hozható. Sztecura és bűnszervezete ilyen módon jelentős szerephez jutott az ország közbiztonságát leginkább veszélyeztető bűncselekmények elkövetésében. 2002-ben elfogásták a csoport tevékenysége megszűnt.

Ugyanakkor például ugyanabban az évben kialakult egy kiterjedt nemzetközi kokaincsempész hálózatot irányító magyar szervezett bűnözői csoport. Széleskörű kapcsolatrendszerüket felhasználva koordinálták és ellenőrizték a feltehetőleg Dél-Amerikából származó nagy mennyiségű kokain Kelet és Közép Európán keresztül történő szállítását, majd Olasz-és Spanyolországban történő értékesítését. A csoport jól szervezetten és eredményesen konspiráló bűnszervezet, amely a korábbi évek alatt jelentős tőkét halmozott fel, melynek köszönhetően bűnös tevékenységükkel a nemzetközi kábítószer piacon is megjelentek.

Ráadásul a kábítószer bűnözés mellett érdekeltek lettek nemzetközi szinten folytatott, sorozat jelleggel elkövetett hitelkártya-csalásokban és gépkocsi lopásokban. A csoport legjelentősebb terjesztőit a titkos nyomozás eredményeképpen elfogták.

4. A FŐBB SZERVEZETT BŰNÖZÉSI TERÜLETEK

Általános áttekintés

A szervezett bűnözés vizsgálata során folyamatos problémaként jelentkezik, hogy mely bűncselekményeket tekintünk mérvadónak a szervezett bűnözés tevékenységi köréből, melyek a legjellemzőbb általuk elkövetett bűncselekmények, melyek mutatják legjobban jelenlétüket, szerepüket a vizsgált terület és időszak bűnözésében.

Magyarországon a Szervezett Bűnözés Elleni Koordinációs Központ létrehozásáról és működési szabályairól szóló 2000. évi CXXVI. törvény (továbbiakban SZBEKK törvény) egyértelmű eligazítást ad erre vonatkozóan. A törvény 4. §-a tételesen felsorolja azokat a bűncselekményeket, melyeket a jogalkotó a szervezett bűnözéshez közvetlenül kapcsolódónak tekint:

A rendőrségnek tehát a SZBEKK törvényben meghatározott bűncselekményekkel kapcsolatban keletkezett adatokat kell a Szervezett Bűnözés Elleni Koordinációs Központ részére megküldeni.

Az ERÜBS adatok ilyen szempontú leválogatása viszonylag pontos képet adhat a szervezett bűnözés helyzetét meghatározó bűncselekmények mértékéről és típusairól.

A felsorolt és részletesen megvizsgált bűncselekmények elemzésén keresztül egyértelműen bemutatható a szervezett bűnözés működési mechanizmusa.

Ugyanakkor az EUROPOL szervezett bűnözés elleni értékelő jelentését (OCTA) 2012-ben váltó SOCTA jelentés egy kicsit átformálta a szervezett bűnözés meghatározását is, amikor is a szervezett bűnözést

- három vagy több személy tevékenységeként határozta meg,
- akik kiemelt bűncselekményeket követnek el,
- céljuk a haszonszerzés vagy a hatalom megszerzése (nem feltétel a profit),
- nemzetközi szinten is működnek, és
- hosszabb vagy határozatlan időre szerveződtek.

A szervezett bűnözés területeiként pedig, amelyekre vonatkozóan kötelező az adatszolgáltatás, az alábbi bűncselekményeket sorolta fel:

- kábítószer bűnözés
- csalás
- euro hamisítás
- termékhamisítás, fehér galléros bűnözés
- emberkereskedelem és kizsákmányolás (szexuális és munkaerő is)
- migráció
- fegyverkereskedelem
- környezeti bűncselekmények
- számítógépes bűncselekmények

A tagállamok önkéntes alapon szolgáltathatnak információt az alábbi bűncselekményekről is:

- pénzmosás
- radioaktív anyagokkal összefüggő bűncselekmények
- gépjármű bűnözés
- emberölés, súlyos testi sértés
- illegális szervkereskedelem
- emberrablás
- túszejtés
- szervezett módon elkövetett lopás, rablás
- kulturális javak sérelmére elkövetett bűncselekmények
- zsarolás
- okmányhamisítás
- korrupció
- teljesítményfokozó szerekkel összefüggő bűncselekmények

A fentiekén túlmenően adatot kell szolgáltatni azokról a bűncselekményekről, amelyek másik tagállam, vagy az EU egészére hatással lehetnek, illetve mintegy korai figyelmeztető rendszerként jelezni kell a szervezett bűnözésre utaló egyéb információkat.

	2002	2003	2004	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2014	2015	2016
Bűncselekmények												
kábítószer	30	20	25					9	9	11	15	20
zsarolás	27	13	17					7	10	8	5	3
gépjármű	13	9	7					1	5	3	3	3
prostitúció	13	12	8					5	4	10	5	1
vagyon elleni								4				
csempészet												
bankok elleni csalás	7	17	3					4	3	5	4	4
közüntézmény elleni csalás										6	2	5
okirat hamisítás	12	12	5							10	6	6
lőfegyver										3	3	2
embercsempészet								7		17	25	16
emberkereskedele m										5	2	0
pénzmosás	8	5							4	11	8	5
kiber										0	2	3
gazdasági								4		6	7	6

4.1 Kábítószer-bűnözés

4.1.1. Marihuána

A szervezett bűnöző csoportok tevékenységében továbbra is a kábítószeres bűnözés volt a legjellemzőbb, tovább emelkedett a fogyasztók és a terjesztők száma is. A rendelkezésünkre álló adatok szerint a belső kábítószerpiac folyamatosan fejlődik, bővül.

Magyarországon a legelterjedtebb kábítószer a marihuána, többsége továbbra is hazai ültetvényekről kerül az eladókhöz, de az előállításához legtöbbször külföldi alapanyagokat és technológiát használnak.

A hazai ültetvények fejlődésére jellemző, hogy a szabadtéri ültetvényeken kívül (pl.: Poroszló) üvegházi és zárt hangárrendszerű termesztés is előfordul, ahol mind a fényt, mind az öntözést automatikus vezérléssel oldották meg.

Ugyanakkor 2009-ben megjelentek a külföldi – vietnámi – termesztők is, akik magas színvonalú technikával, jó minőségű marihuánát állítottak elő, könnyedén megelőzve ezzel magyar vetélytársaikat. Csehország, Ausztria, Szlovákia és Hollandia irányába szállították az árujukat, de jelentős kapcsolatokkal rendelkeztek németországi és angliai szervezett bűnöző csoportokkal is.

Külföldről elsősorban Hollandiából, illetve a volt Jugoszlávia területéről érkezik marihuána.

4.1.2. Szintetikus drogok

A szintetikus kábítószeres előállításában és terjesztésében tapasztalhatók a szervezethez jelei. Az amfetamin származékokat hollandiai kapcsolatokon keresztül relatíve olcsón és nagy tételekben csempészik az országba, a nyugati határátkelőhelyeken és a Ferihegyi repülőtérén keresztül. Ezeket aztán magyarországi, jellemzően alföldi droglaborokban keverik össze, adagolják, tablettázzák. Egy részük aztán visszakerül nyugatra.

A legnagyobb veszélyt a fiatalokra nézve jelenti, mert úgynevezett diszkó droként számtalan szórakozóhelyen gyorsan, könnyen és olcsón beszerezhetik, ugyanakkor összetételük ellenőrizhetetlen, egy-egy összetevő megváltoztatásával új hallucinogén anyag állítható elő, ismeretlen összetevőik miatt könnyen túladagolhatók, halált okozhatnak.

4.1.3. Kokain

A kokaint rendszeresen csak a jelentős anyagiakkal rendelkezők fogyasztják.

A Magyarországon árult kokaint a fogyasztók jellemzően Hollandiából, a Holland-Antillákról, illetve Kolumbiából vagy Ecuadorból szerzik be. Az országba érkező anyag nagy része csomagolásra, majd továbbszállításra kerül olasz, német, illetve angol célállomások felé.

Továbbra is jellemző a magyar drogfutárok szerepe és magas létszáma. A megbízók és szervezők köre jellemzően nyugat-afrikai, elsősorban nigériai bűnszervezetekhez köthető.

A Dél-Amerikából Nyugat-Európába irányuló, légi úton történő kokaincsempészet vonatkozásában a Ferihegyi repülőtér volt a tranzitállomása több szállítmánynak (a legnagyobb lefoglalt mennyiséget, 50,415 kg-ot, Kolumbiából hazánkban keresztül Olaszországba akarták csempészni gépkocsiban elrejtve.)

4.1.4. Heroin

A fehér heroin Ázsiából az EU tagállamokba az Északi Balkán-útvonalon keresztül, Moszkvához kapcsolódva, Magyarországon, illetve Lengyelországon keresztül jut el.

Elsősorban albán és török nemzetiségű csoportok tartják a kezükben ennek a fajta kábítószernek a csempészetét, de erősödik az orosz és a kínai bűnöző csoportok tevékenysége is. Az Arany Háromszögben állítják elő a legtöbb ópiumot, illetve heroint, innen kínai bűnöző csoportok szállításával kerülnek az EU területére, akik szintetikus kábítószeres csempésznek visszafelé az ázsiai drogpiacon. A heroin a Törökországból induló klasszikus Közép-Balkán útvonalon Bulgária-Románia-Magyarország-Ausztria irányában érkezik Nyugat-Európa piacaira. Az útvonal által érintett országokban jelentős mennyiségű árú raktároznak. A csempészet teljes egészében a török és albán bűnöző csoportok ellenőrzése alatt működik.

Magyarországon a heroint főleg az albán etnikumú beszerző csoportok török nagykereskedőktől vásárolják, az elosztásban részt vesznek egyes arab csoportosulások, a közvetlen eladásokat többségében magyarok végzik.

A beszerző és elosztóhelyek központja a főváros. Egyes felmérések szerint a Nyugat-Európába irányuló közúti, vasúti heroin szállítások 60%-a érinti hazánkat.

A határokon történt heroin-lefoglalások mennyiségében jelentősebb csökkenés tapasztalható, amely a bűnszervezetek részleges útvonal módosításaival függ össze, tekintettel Macedónia politikai és biztonsági helyzetének stabilizálására, illetve az erre vezető Középső-Balkán-útvonal használatának felújítására vezethető vissza. Felderítési tapasztalatok szerint Bulgáriához és Romániához hasonlóan Magyarország területét is egyre gyakrabban felhasználják jelentősebb mennyiségű heroin raktározására.

Az sem új jelenség, hogy némely terrorszervezet (például a PKK⁴⁰⁸, UCK⁴⁰⁹) a kelet-nyugat irányú kábítószer kereskedelemről finanszírozza aktivitását, melyhez felhasználják a Balkán-útvonal mentén élő nemzetiségi kapcsolataikat.

Jellemző, hogy a különböző csoportok ugyanazon útvonalon közlekednek kábítószer-, fegyver-, és embercsempészet esetén. Az észak-keleti és dél-keleti határok mentén már kialakult együttműködésről beszélhetünk a helyi, és a szomszédos országok szervezett bűnöző csoportjai között.

Évek óta helytálló megállapítás, hogy hazánk nem csupán tranzit ország, mind jelentősebb szerepet kap, mint kábítószer felvevő piac.

A nemzetközi kábítószer-kereskedelem egyik legérzékenyebb pontja az árumozgatás. A termesztés és az előállítás helyszíne kiválasztható úgy, hogy a lehető legkevesebb hatósági zaklatás érje az ezzel foglalkozókat, azonban a szállítmányok nagy vásárlóerejű, fejlett országokba történő bejuttatása már komoly kockázatot jelent. Ez lehet az egyik oka annak, hogy a hagyományos kábítószerek csempészetével zárt elkövetői csoportok próbálkoznak, amelyekkel szemben a rendőri fellépés - a beépülés vagy a szállítmány figyelemmel kísérése - szinte lehetetlen.

4.2 Pénzhamisítás

A pénzhamisítás az egyik klasszikus szervezett bűnözési terület.

Az Európai Unió gazdasági és monetáris céljai érdekében az euró védelme kiemelt jelentőségű. A EU Tanácsa 1338/2001/EK rendeletében nemzeti adatgyűjtő és szakértői központok létrehozását kezdeményezte. A kezdetben csupán az ún. euró zóna országaira érvényes szabályozást utóbb valamennyi EU tagállamra, így hazánkra is kiterjesztették. A legkedveltebb hamisítási címlet bankjegyben az 50 és 100 eurós, valamint az 1 eurós érme volt. A hamisítványok egy része Bulgária, Lengyelország, Litvánia, Albánia és Koszovó területéről kerül az euró övezetbe, miközben Franciaországban készül a legtöbb hamis bankjegy. Az euró védelme kiemelt politikai cél az EU-ban.

Forinthamisítás területén a vizsgált időszak elején visszaesés történt, ez főként a akkoriban bevezetett új magyar bankjegy családdal kapcsolatos fokozott nyomdatechnikai védelmi intézkedéseknek volt köszönhető. Az új sorozatú bankjegyek védelmi rendszere sikeresen gátolta a hamisítók munkáját. A biztonsági elemek rendszere az elterjedt hamisítási módoknak jól ellenállt, végtermékként a közepesnél jóval gyengébb minőségű hamisítványok készültek.

⁴⁰⁸ Kurdisztáni Munkás Párt (kurdul: Partiya Karkerên Kurdistanê-PKK)

⁴⁰⁹ Koszovói Felszabadítási Hadsereg, azaz az Ushtria Çlirimtare e Kosovës – UÇK

2004-ben azonban minden korábbinál több hamis bankjegyet foglalt le a rendőrség. A legnagyobb bűnügyi problémát az 1.000, 10.000 és 20.000 forintos hamisítványok megjelenése okozta. A jellemzően számítógépes előkészítés után, színes, tintasugaras nyomtatóval készült reprodukciók megtévesztésig hasonlítanak az eredeti bankjegyekre. Elterjedt új hamisítási módszer, hogy az eredeti 2.000 forintos bankjegy hologram csíkját eltávolítva, azt a 10.000 és 20.000 forintos utánzatra ragasztják.

A pénzhamisítási ügyek számában bekövetkezett növekedés annak is betudható, hogy 2004. március 1-jéig a tízezer forintot meg nem haladó értékű pénzre elkövetett pénzhamisítás – a váltópénz meghamisítását kivéve – nem minősült bűncselekménynek. A pénzhamisítás tekintetében 115%-os, míg a hamis pénz kiadása vonatkozásában 88%-os emelkedés volt tapasztalható.

A rendőrség, hazai és külföldi társszervek adatai szerint a Magyarországon felbukkanó hamispénz összefügg a szerb és bolgár állami nyomdák privatizációs folyamataival, ahonnan az utánzatok balkáni közvetítők, szervezett bűnöző csoportok részvételével kerülnek hazánkba. Reális a veszélye egy második Balkáni-útvonalnak, amelyen hamis pénzt juttatnak az EU nyugati részébe.

4.3 Pénzmosás

Annak ellenére, hogy minden szervezett bűnözéssel foglalkozó tanulmány, felmérés, értékelés a szervezett bűnözés egyik ismervének és alaptevékenységének tekinti a pénzmosást, a vizsgált időszakban - bár több büntetőeljárás is indult pénzmosás elkövetésének alapos gyanúja miatt -, a klasszikus szervezett bűnözés és a pénzmosás között nem volt kimutatható kapcsolat,

A 2000-es évek elején Magyarország még a nemzetközi pénzügyi bűncselekmények megelőzésével, megakadályozásával foglalkozó Pénzügyi Akciócsoport⁴¹⁰ (FATF) nevű nemzetközi szervezet ajánlásainak be nem tartása miatt a nem együttműködő országok fekete listáján szerepelt, majd belső, pénzmosással kapcsolatos szabályozását és intézményrendszerét jelentősen átalakítva lekerült a listáról és együttműködő besorolást kapott.

Az FATF ajánlásai és egyéb nemzetközi gyakorlatok, uniós jogszabályok alapján többször újraszabályozásra került a pénzmosás területe, folyamatosan szigorították az előírásokat, amely a bejelentések száma radikális emelkedése mellett, más jelentős eredményt nem hoztak.

A szervezett bűnözés fő célja a bűnös úton megszerzett javak forгатása, tisztára mosása. Sajnálatos módon a felderítő-nyomozó szervek nem élnek eléggé a szervezett (vagy hagyományos) bűnözésből származó anyagi haszon felkutatásával. A más bűncselekmények miatt lefolytatott nyomozások során nem vizsgálják párhuzamosan a pénzmosás esetleges megvalósulását.

Nem hangsúlyozható ki eléggé, hogy a kábítószerrel, terrorizmussal, vagy szervezett bűnözéssel kapcsolatos felderítések részévé kellene tenni – rutinként elvégezve – a pénzmosás gyanújának felderítésére irányuló adatgyűjtést.

⁴¹⁰ Financial Action Task Force (on Money Laundering)

Változtatni kellene a bejelentésekkel kapcsolatos eljáráson. Nyomozás keretében kellene vizsgálni egy-egy jelenleg csak bejelentési kötelezettség alá eső pénzügyi tranzakció mögötti gazdasági eseményt.

4.4 Emberkereskedelem és embercsempészás

A szervezett bűnözés számára jelentős hasznot hajtó tevékenység az embercsempészet és emberkereskedelem. Az emberek kiszolgáltatottságát kihasználva, a világ fejlettebb országaiba juttatják mindazokat, akik sorsukat szeretnék megváltoztatni.

Bár az illegális migráció és a hozzá kapcsolódó embercsempészet folyamatosan a szervezett bűnözés palettáján volt, számukra a kánaán 2015-ben jött el, amikor is addig elképzelhetetlen tömegek indultak el a jobb élet reményében az Európai Unió tagországai irányába, nagyrészt hazánkon keresztül.

A déli határszakaszon megépített kerítés ezt az útvonalat lezárta, a migráció ezen lehetősége megszűnt. Helyes lépés volt a határszakasz őrzésének átadása a Honvédség részére, ugyanis a hely-, és személyismerettel nem rendelkező, csak a szolgálati feladattal foglalkozó katonák szinte nullára csökkentették a korrupció lehetőségét.

A hazánkba érkezők összesen 98.072 menedékjog iránti kérelmet adtak be. Menekült státuszt kapott 127 fő, oltalmazotti státuszt 232, befogadott 7 fő. A kérelmet gyakorlatilag minden Magyarországra érkező külföldi beadta, aztán az eljárás alatt tovább utazott Nyugat-Európába.

Az embercsempészek természetesen kihasználták ezt a konjunktúrát – amint az az 1. táblázatból kitűnik –, az érintett időszakban a figyelemmel kísért szervezett bűnöző csoportok nagy része ráállt erre a bűncselekményre. Találunk közöttük magyar, magyar vezetésű és tisztán külföldi csoportokat is.

Az embercsempészet kapcsán kétféle célt lehet megkülönböztetni, egyrészt igyekeznek a menekülteket schengeni területre juttatni, másrészt a már ott tartózkodókat továbbutaztatni az általuk kívánt célországba. Ilyen szempontból Magyarország tranzit orszádként működött, sokan léptek a magyar határon át a schengeni zónába, de szinte kivétel nélkül tovább is utaztak valamely gazdaságilag erősebb, esetleg barátságosabb és fejlettebb szociális ellátó rendszerrel rendelkező Unió tagállamba.

A migráció kapcsán felmerült terror veszélyről a terrorizmus feldolgozásánál teszünk említést.

Emberkereskedelem témakörben kétféle visszaéléssel találkoztunk, az egyik az adott személy szexuális kizsákmányolására, a másik a munkaerejével való visszaélésre épül.

Magyarországon is, és az Unió többi államában is ismert jelenség, amikor emberkereskedő szervezetek a jobb élet reményében munkalehetőséget ajánlanak a kiszolgáltatott helyzetben lévőknek, azonban a munka gyakran rabszolga munka, ahol ellátásért cserében dolgozik a sértett. Útlevelét, utazási okmányait elveszik, semmilyen munkával kapcsolatos joga nem érvényesül.

Ennek következő változata, amikor az ígért munka helyett valamilyen szexuális szolgáltatás nyújtásának kötelezettsége várja az állásskeresőt. A leggyakoribb célpontok Ausztria, Németország, Svájc, Hollandia, Belgium, Olaszország és Nagy-Britannia⁴¹¹.

⁴¹¹ lásd 5.7. Prostitúció alcímnél

4.5 Árucsempészet

A szervezett bűnözés nemzetközi szakirodalma, valamint a külföldi és hazai bűnügyi felderítés adatai szerint a honos és nemzetközi szervezett bűnözés jelentős bevételi forrása az egyes jövedéki termékek (cigaretta, alkohol) csempészete. Szinte ugyanezen bejáratott csatornákat használják fel az embercsempész tevékenységre is.

A határmenti régiókban, nagy számban és egyre gyakrabban fordulnak elő különböző jövedéki visszaélések. Az árucsempészet vonatkozásában a szervezett bűnözői csoportok bűnös tevékenysége főként a cigaretta és az alkohol csempészetére terjedt ki. Mindezek mellett megfigyelhető azonban a nagy adótartalmú áruk és a benzin/gázolaj csempészete is.

A csempészet színtereit és irányultságát két részre kell bontanunk. Egyrészt határon átnyúló bűnözés két fontos színtere Ukrajna és Románia, ami a kelet-magyarországi régiót veszélyezteti (Szabolcs-Szatmár-Bereg megye). Másrészt a Horvátország felől érkező csempész útvonalak érdemelnek kiemelkedő figyelmet (Baranya megye). Ezekből az irányokból a bűnszervezetek rendszeresen csempésznek dohánytermékeket, és alkoholt is ez által jelentős bevételhez jutnak. A csempészet során célországként és tranzit országgént is szerephez jutunk. A Dél-Dunántúl irányából érkező csempészárut elsősorban Nyugat-Európai országokba szállítják tovább (Ausztria, Németország, Anglia, Skandináv-országok).

A határon átnyúló, Ukrajna és Románia felől megnyilvánuló árucsempész tevékenységből a budapesti szervezett bűnöző csoportok is kiveszik a részesedésüket (pl. Magyar Róbert bűnözői csoportja - cigaretta csempészet).

4.6 Csalások

4.6.1 Bankkártyával (készpénz-helyettesítő fizető eszközzel) kapcsolatos visszaélések

Viszonylag új, ám annál jövedelmezőbb területe a szervezett bűnözésnek. A bankkártyák széles körű elterjedését a szervezett bűnözés is figyelemmel kísérte. A bankkártyával elkövetett törvényellenes cselekmények kb. 10–15 évre visszanyúló hazai történetének egyik sajátossága a szervezettség és a bűnszervezeteken belüli szakosodás.

A bankkártya-hamisítás, visszaélés bankkártyával, valamint a számítástechnikai bűncselekmények az internet felhasználását, magas fokú számítástechnikai ismereteket és speciális eszközöket igénylő úgynevezett high-tech bűnözés területe. Számuk az elmúlt 5 évben ugrásszerűen megnőtt. A magyar elkövetők külföldön is, Ausztriában, Németországban, Olaszországban, Belgiumban, Spanyolországban követtek el hamis bankkártyákkal tranzakciókat. Az így megszerzett pénzt bűnügyi hírszerzési információk szerint Hollandiában kábítószer vásárlására fordították.

Az Europol 2002. évi helyzetjelentése is igazolja a két bűncselekmény fajta együttes megjelenését. Ezen bűncselekményt elkövető személyek körei esetében a szervezett bűnöző csoportokra jellemző ismérvek és hierarchikus rend figyelhető meg.

Ismert szervezett bűnöző csoportra vonatkozó adatunk azonban ezzel kapcsolatban nincs.

Megfigyelhető, hogy külföldi vagy magyar bűnelkövetők illetve egy-egy csoporthoz tartozó személyek a saját országukban hamisított bankkártyával más országokban is követnek el visszaéléseket. A hagyományos felhasználási módokon túlmenően egyre gyakoribbá válnak az Interneten keresztül történő vásárlások, amikor a kártya hagyományos felhasználása természetesen szóba sem jöhet, ugyanis ez esetben nem a bankkártya fizikai valóságára, hanem kizárólag adataira lép működésbe a virtuális üzlet.

4.6.2 Ingatlannal kapcsolatos visszaélések

A különböző módszerekkel elkövetett ingatlan tárgyú csalások elenyésző befektetéssel kiemelkedő hasznot biztosíthatnak az elkövetőknek. A szervezett bűnözői csoportok továbbra is részt vesznek ingatlan tárgyú csalások végrehajtásában. 2000-es évektől folyamatosan keletkeztek információk arra vonatkozóan, hogy egyes csoportoknak köze van a lakás maffia típusú ingatlan csalásokhoz.

Az ingatlancsalások tárgya (értéktől függetlenül) leginkább ház, lakás, telek típusú tulajdon. Jellemzően a fővárosban illetve kiemelt üdülő övezetekben, valamint az ország értékesítés szempontjából frekvenciátalabb megyéiben történnek ilyen bűncselekmények. A szervezett bűnöző csoportokhoz köthető elkövetési módok között jelentős szerephez jutott az ingatlanárverések eredményének befolyásolása. Ennek során a csoporttagok az egyéb résztvevők (licitálók) ellen erőszakot, vagy fenyegetést alkalmaztak, így eszközölve ki a csoport, vagy megbízója számára a legkedvezőbb árú vételt.

A lakásmaffia jellegű bűncselekmények jelentős sajtóvisszhangot kaptak. Részben ennek eredményeként az ilyen típusú bűncselekmények felszámolása és megelőzése érdekében parlamenti vizsgálóbizottság alakult, amely a 2004. június 21-i országgyűlési ülésnapon előterjesztette jelentését, amely tapasztalatai alapján elfogadták a 71/2004. (VI. 22.) OGY határozatot⁴¹². A Határozat az ingatlanokkal, bérlakásokkal kapcsolatban feltárt visszaélések megakadályozását elősegítő kormányzati intézkedésekről szól.

Nem elhanyagolható az ilyen bűncselekményeknél a sértetti közrehatás sem. Az elkövetők az áldozatok jogi járatlanságát, elesettségét, rossz anyagi helyzetét használják ki elsősorban. A Csongrád megyei jelentés számol be arról, hogy egyes csoportoknak köze van a lakás maffia típusú ingatlan csalásokhoz, melyek módszere alapvetően azonos.

Az ingatlanok megszerzése általában oly módon történik, hogy különböző italkimérésekben olyan személyeket keresnek, akik ingatlannal rendelkeznek, azonban idejük nagy részét vendéglátóhelyeken töltik. Rövid időn belül kikérik az érintett ingatlan tulajdoni lapját, majd egy újabb beszélgetés alkalmával, egy már előre elkészített adásvételi szerződést íratnak alá a kiszemelt személlyel. Néhány héten belül az ingatlant értékesítik, melyből az elkövetők jelentős anyagi haszonra tesznek szert. A beszerzett információk szerint az akadémikusok sértetteket erőszakos ráhatással, esetleg személyes szabadságukban való korlátozással bírják rá arra, hogy írják alá a szerződést. Az elkövetők között szoros a rokoni viszony, a befolyt hasznot gyermekeik nevére nyitott bankszámlán helyezik el.

⁴¹² 71/2004. (VI. 22.) OGY határozat az ingatlanokkal, bérlakásokkal kapcsolatban feltárt visszaélések megakadályozásáról, az úgynevezett lakásmaffia-tevékenység visszaszorításához szükséges kormányzati intézkedésekről

Előbbiekén kívül adat merült fel arra vonatkozóan is, hogy a bűnszervezetek hirdetésekkel adtak fel, melyben magánkölcson folyósítását ígérték ingatlan fedezet mellett. A hirdetésre jelentkezőknek közjegyző által készített okirat szerint kölcsönt adtak és ez alapján jelzálogot jegyeztettek be az ingatlanjukra. A kölcsön összegét sok esetben nem adták át, illetve annak törlesztő részleteit a sértettek nem tudták fizetni, így az ingatlan viszonylag rövid idő után a kölcsönadók tulajdonába került.

Említést érdemel az elkövetők brutalitása, ami részben megnyilvánult, pl. az eltartási szerződések mögé bújtatott, néha embertelen bánásmódban, illetve a célszemélyek őrizetbe vételét követően jelentkező erőszakos cselekedetekben. A gyanúsítottak közvetlen családtagjai bántalmazták a sértettek egy részét.

A rendelkezésünkre álló információ szerint a csoporton belül mindenkinek saját feladata volt. Ezek szerint volt, aki felkutatta azokat az embereket, akiknek van ingatlanjuk, de alkoholisták, vagy elesettek, idősök. Más személy a kiszemelt ingatlanba beköltözött albérlőként, vagy más jogcímen. Egy harmadik az adott ingatlan megvásárlásához a szükséges pénzt mutatta be, míg megint másik, mint ingatlanközvetítő a szerződéseket készítette el.

A titkos és nyílt nyomozás tapasztalatai alapján megállapítható, hogy az adott csoportokhoz főleg cigány etnikumhoz tartozó, bűnöző életmódot folytató személyek tartoztak.

4.6.3. BEC csalás

Az utóbbi években egyre nagyobb teret nyert a trükkös lopások mintájára, akár trükkös csalásként is nevezhető jelenség (BEC – business email compromise), amikor is valamely gazdasági társaságnak egy meglévő üzleti partnere nevében emailt (levelet) ír az elkövető csoport (esetleg telefon hívja fel az ügyintézőt), amelyben jelzi, hogy a bankszámla száma megváltozott és a következőkben új, megadott bankszámla számot használ, kéri a következő utalásokat arra teljesíteni.

A bűncselekménnyel okozott kár az elmúlt években 100 millió dolláros nagyságrendűvé vált.

Felderítését nehezíti, hogy gazdasági társaságok inkább vállalják a veszteséget, minthogy jó hírnevüket kockára téve bevallják, hogy csalás áldozatai lettek.

A bűncselekmény a nigériai levelek mintájára, a folyamat erős szervezettséget követelő lépcsőfokai miatt kapcsolódik a szervezett bűnözéshez.

4.7. Prostitúció

A hatósági intézkedések⁴¹³ következtében országos szinten sikerült visszaszorítani a közterületi, országúti prostitúciót. A cselekmény elkövetői és haszonélvezői igénylik és követelik a türelmi zónák kijelölését. A szex piac azonban a kevésbé ellenőrizhető területeken is folytatódik. Az utóbbi időben tapasztalható, hogy éledezőben van a korábbi földrajzi helyszíneken az illegális országúti prostitúciós tevékenység.

⁴¹³ 1999. évi LXXV. törvény a szervezett bűnözés, valamint az azzal összefüggő egyes jelenségek elleni fellépés szabályairól és az ehhez kapcsolódó törvénymódosításokról, III. Fejezet A prostitúció kezelésének egyes közrendvédelmi szabályai

A hazai viszonyok között bizonyos mértékben ellehetetlenült szexuális szolgáltatók egy a nemzetközi porondon is versenyképes hányada Nyugat-Európába helyezte át tevékenysége színterét. A célszágok (Benelux-államok, Ausztria és Németország) mellé felzárkózott Spanyolország, Olaszország, sőt Közép-Amerikából is kaptunk jelzéseket magyar prostituáltak felbukkanásáról.

A bűnügyi statisztikai adatokban nem tükröződik (szabálysértési kategória) a prostitúció tényleges társadalmi veszélyessége, mely a hozzá kapcsolódó élősdű bűncselekményeken keresztül kapcsolódik a szervezett bűnözéshez.

A prostituáltak (nemcsak nők) export-importjában továbbra is tapasztalható a keletről egyre nyugatabbra történő megjelenés. A román, orosz, ukrán prostituáltak áthozatala hazánkba, a magyarok kivitele az EU szinte minden államába, illetve tengeren túlra rendszeressé vált.

A türelmi zóna kijelölés hiányában megmaradtak a szórakozóhelyeken, illetve a közlekedési útvonalak mentén dolgozó prostituáltak.

A jelentősebb bevétel, a jobb élet reményében sokan próbálkoznak közülük más uniós országokban. Jellemző rájuk a sokszor közös intézeti múlt, a pénztelenség és a roma származás.

A bűncselekmény jellemzőit körüljárva megállapítható, hogy az elkövetők között találunk külföldieket is, de magyarokat is, akik megszervezik az érintett kiutaztatását, ebbe a körbe tartozik sokszor a sértett kapcsolata is (barát, élettárs). Magyar elkövetőket találunk a szervezet több pontján, akár vezetőként, akár szállásadóként, akár utaztatóként. Általában elmondható, hogy agresszívek, gyakran alkalmaznak erőszakot, egyrészt a lányokkal való bánásmódban, másrészt a jelentős bevételt jelentő terület megtartása érdekében. Jellemzőjük az alacsony iskolai végzettség, a büntetett előélet, a hivatásos bűnözői életforma, illetve, hogy a rokoni vagy ismeretségi körébe tartozó nővel tartatja el magát.

A bűncselekmény felderítését nehezíti, hogy az utóbbi időben megváltoztak az elkövetők és a sértettek közötti viszonyok, a lányok nem érzik magukat sértettnek, ha tesznek is feljelentés valamilyen vita hevében (féltékenység, elszámolási vita, bosszú), azt gyakran visszavonják, az eljárás további szakaszában nem elérhető, szembesítésre nem hajlandók, a nyomozási cselekményekre ügyvéddel, vagy ügyvéd által felkészítve érkeznek. A jobb kapcsolat és ezáltal a feljelentések hiányának oka lehet az is, hogy egyre inkább kezdik partnernek tekinteni a lányokat, a magas keresetekből többet osztanak vissza nekik, megszervezik az utazásaikat, a védelmüket, belátható módon működtetik az ellenőrző, elszámoltató, felügyeleti, pénzbeszedő rendszereket.

4.8. Zsarolás – védelmi zsarolás – erőszakos bűncselekmények (rablás)

A rablások zöme a szervezett bűnelkövetés kritériumait is kimeríti, de az elkövetési jelleg miatt általában kevés információ keletkezik a bűncselekmény bünszervezetkénti végrehajtásról. Különösen igaz lehet ez a megállapítás, a főbb közlekedési útvonalakon elkövetett trükkös módszerű lopások és gépjárműrablások elkövetőire. Az elkövetési helyeket tekintve továbbra is a közterület volt a legjellemzőbb, ezen belül is a terek, parkok, lépcsőházak, aluljárók, főutak, utak. E helyszíneken többször fordult elő a rablás minősített esetei, a fegyveres, illetőleg a csoportos elkövetés.

A zsarolásokat, védelmi pénzeket beszedő elkövetéssel kapcsolatban megállapítható, hogy csökkent (de nem szűnt meg) a hazai szervezett bűnöző csoportok ezen erőszakos úton történő jogtalan anyagi haszonszerzési törekvése. A csoportok etnikai összetételének, kulturális szintjének megfelelően egyesek ma már inkább a gazdasági bűnözés valamely formáját használják az erőszakos úton megszerezhetőnél nagyságrendekkel nagyobb illegális jövedelmük biztosítására. A kvalifikáltabbak védelmi zsarolásból származó hasznukat strómanok számláin keresztül mozgatják. Továbbra is folytatódik az a tendencia, hogy alkalmi segítő embereiken keresztül legális vállalkozásokba férkőznek, ahonnan az üzlettársakat már erőszakos úton távolítják el. A korábban Conti-car néven ismert csoport az adott területen meglévő konkurenciáját emberöléssel próbálta kiiktatni, melyhez fegyvereket csempészték külföldről. A rendőrség tevékenységüket felfedte, az elkövetőket elfogta.

A fehérgalléros bűnözésből részt nem vállaló csoportok továbbra is a klasszikus védelmi pénz szerző tevékenységet végzik, szórakozóhelyek, illetve egyéb üzletek tulajdonosai sérelmére. A bűnelkövető szervezetek vezetői jelentős erőket alkalmaznak személyük és érdekeik fizikai védelmére. Erejüket a védelmüket ellátó úgynevezett katonák demonstrálják, akik a bűnöző csoport vezetőinek érdek érvényesítői is egyben. Ha kell, a fenyegetésen kívül, a védelmi pénz beszedése érdekében fizikai erőszakot, zsarolást is alkalmaznak.

4.9. Gépjárműbűnözés

A gépjárműlopásoknál a szervezett bűnözési jelleg továbbra is egyértelműen domináns. E téren új elkövetési módszerek nem jelentkeztek, a bűnözői körök elkövetéseiben hangsúlyos szerepet kapott az új, illetve a nagy értékű gépjármű. A lopásra szakosodott szervezett bűnözői csoportok elkövetési módszerei között jelentős hányadot képviselt a lízingcsalás, melynek lényege, hogy az új gépkocsit ún. strómanok vásárolják meg, akik a vételhez alacsony összegért adják a nevüket, majd megbízóik a lízingelt járművekkel külföldre utaznak, vagy külföldre szállítják e gépkocsikat és értékesítik.

Továbbra is jelen van a trükkös módszerű elkövetés, mely során a sértettet figyelme elterelésével fosztják meg értékeitől. A koccanásos módszer során az elkövető és társa kis anyagi kárral járó közlekedési balesetet okoz, majd a kiszálló sértett helyére egyikük beülve a benne hagyott kulccsal eltulajdonítja a gépkocsit.

A rendőrség a gépjárművek forgalomba helyezése és használatba vételéhez bevezetett új szabályozókkal kívánta meggátolni a bűncselekményből származó gépjárművek legalizálását. Ennek köszönhetően hazánkban az értékesítési piac nagy része 2002-ben már nem lopásból, hanem alkatrész felvásárlásból állt. Az alkatrészenkénti értékesítés megakadályozása érdekében a gépjárműbontókat a területileg illetékes önkormányzatok együttműködésével a rendőrség rendszeresen ellenőrzi.

A 2010-ben kiépítésre került határregisztrációs rendszer, valamint a FALCON típusú rendszám felismerő program, nagymértékben megnehezítette a lopott gépkocsik kivitelét a határon, bár megjegyzendő, hogy külföldi rendszámú jármű esetén a hatásfoka mérsékeltebb.

Egyes bűnöző csoportoknál továbbra is meghatározó megélhetési forrás a Nyugat-Európában vagy az ország más területén ellopott nagy értékű személygépkocsik Románia, illetve Ukrajna területére történő kijuttatása, melyhez főként hamis és hamisított okmányokat használnak fel (Szabolcs-Szatmár-Bereg megye). A bűncselekmények végrehajtásához előfordul, hogy a szervezeten kívülről vannak be alkalmi végrehajtókat.

A Balaton-parti bűnügyi helyzetet évek óta hátrányosan érinti a fővárosból, és az ország más területeiről a szezonra letelepedő bűnöző csoportok jelenléte, amelyek sok egyéb bűncselekmény mellett a gépjármű lopások elkövetésében is érintettek. Az előző évek tapasztalatai arra engednek következtetni, hogy a Balaton-parti megyék a turisztikai szezonban, továbbra is elsődleges célpontjai az ilyen bűnözést folytató csoportoknak (Somogy és Veszprém megye).

Mindezek mellett a nyugat-dunántúli (Vas és Zala megye) régióban is elterjedtek az elsősorban alkatrészbeszerzést biztosító szervezett gépjárműlopások.

Nagyjából 2005-től a magyar autópályák mentén elterjedtek a trükkös módszerű lopások. Az útutazóban lévő külföldi állampolgárokat figyelmük elterelésével fosztottak meg értékeiktől és irataiktól. Ezek a cselekmények olyan mértékben szaporodtak el, hogy az már Magyarország nemzetközi tekintélyét veszélyeztette. Az ORFK Bűnügyi Főosztály Bűnügyi Osztálya külön nyomozócsoportot hozott létre, melynek eredményeképpen 99 ügyben 7 elkövetőt sikerült elfogniuk, ezután a bűncselekmények száma jelentősen visszaesett. Ezek a bűncselekmények mára szintén átstrukturálódtak, minőségük változott, inkább a nagyvárosokban jelentkezhettek, a nagyobb bevásárló centrumok parkolójában, illetve pénzüintézetek környékén

4.11 Korrupció

A bűncselekmények sajátossága, hogy a résztvevők kölcsönös érdekén alapszik, így akár észlelése, akár felderítése nagyon nehéz.

A korrupciót kriminológiai értelemben szükségszerűen kiterjesztve használjuk, azaz nemcsak a vesztegetés különféle megnyilvánulásait, hanem például a hivatali visszaéléseket is ide soroljuk.

Leginkább az állami-önkormányzati igazgatás területén, valamilyen tevékenység végzésére jogosító engedély kiadása során lehet jellemző. Kiterjedhet a külföldiek magyarországi tartózkodásával, munkavállalásával kapcsolatos, vagy a magyar állampolgárok hatósági igazgatási ügyeire, továbbá az igazságszolgáltatás kimenetelének befolyásolására. Hozzá kell tenni, hogy ezeken a területen kell a legnagyobb fokú látenciával számolnunk, a fertőzöttségét csak becsülni tudjuk.

Míg a korábbi évekre jellemző volt, hogy a szervezett bűnöző csoportok céljaik elérése érdekében erőszakot alkalmaztak, addig ma már elsődlegesen a korrupciót használják.

Nagyfokú kockázattal kell számolni az állami beruházások és a közbeszerzési eljárások mellett, az uniós támogatásoknál, mind a pályázat kiírások, mind az uniós pénzek elosztása terén. A bűnszervezetek ezen a területen tudják leginkább érvényesíteni az extra profit szerzésre irányuló törekvéseiket.

Ugyanakkor erős összefüggés tapasztalható a korrupció és gazdasági bűnözés területén.

4.12 Gazdasági bűnözés

Mint az előző pontnál, itt is elmondható a kiterjesztő értelmezés használata. Azt, hogy adott esetben milyen büntető anyagi jogi tényállás állapítható meg, mindig a konkrét cselekmény jogi minősítése dönti el, de az ide voltak közös jellemzője az, hogy a szervezett bűnöző csoportok jogtalan anyagi haszonszerzésük érdekében, annak során követik el. Felismerték, hogy sokkal több hasznot szerezhettek a vállalkozásokkal kapcsolatos manipulációkkal (például cégek áron aluli felvásárlása, értéken felüli eladása, csalárd csődök, vállalkozás hitelekkel megterhelése a visszafizetés szándéka nélkül, állami- és uniós támogatások jogosulatlan megszerzése), mint egy-egy vállalkozótól védelmi pénz kikényszerítésével.

Jellemző a csoportok egy részénél, hogy ingatlan cégek, pénzügyi befektető vállalkozások és nagy tőkével rendelkező külföldiek irányába fordulnak, legális üzletek felkutatására tesznek lépéseket. A pénz megszerzésének intellektuálisabb formái a gazdasági bűncselekmények, a csalások speciális esetei. Ezen a téren folyamatos növekedés tapasztalható. Öt év alatt az emelkedés meghaladta az 50%-ot.

4.13 Kiber bűnözés

Mint ahogy korábban már írtuk a bűnözésen, és azon belül a szervezett bűnözésen belüli átrendeződés legszembetűnőbbben talán ezen a területen jelentkezhetsz, tekintettel annak intellektuális volta.

A kiberbűnözés - már jelenleg is tapasztalható - térnyerésével át fogja írni a szervezett bűnözés meghatározását, fogalmát is, hiszen nem lesz szükség legalább három résztvevőre, hierarchikus rendszerre.

A szervező úgy lesz képes másokkal feladatokat végrehajtani hogy azok nem is tudnak arról mit tesznek.

A mesterséges intelligencia megerősödésével pedig fogalmunk sincs mi fog következni.

E téren rendkívül magas a látencia. Csak a banki támadások esetén 7–9%-os veszélyeztetettséggel és évi kb. 1 milliárd forint veszteséggel lehet számolni, pénzintézetenként.

Ennek a területnek az egyik elhatároló ismérve a többi bűncselekménytípustól, hogy kevésbé nyomgazdag, vagy a megmaradt (digitális) nyomok még rögzíthetőségük előtt elvesznek. A számítástechnikai rendszerek alkalmasak arra, hogy az adatokat megőrizzék, de csak azokat és csak olyan mértékben, ahogy azokat erre előre felkészítették.

Napjainkra ez a bűnözés egyre kifinomultabb formákat ölt világszerte. Ma már sikeresen működnek ipari kémkedésre szakosodott vállalkozások, melyek célja, hogy megbízóik számára információt szerezzenek a konkurens, többnyire közepes, vagy nagyvállalatokról, vagy akár a megbízók leendő üzleti partnereiről. Egyik elkövetési mód, hogy álláshirdetésekre jelentkeznek, melyekre a kémcégek saját alkalmazottaikat küldik el. Sikeres felvételüket követően azonnal elkezdik felmérni a jogosultsági szinteket, figyelik az adott cég számítógépes forgalmát. A megszerzett információ birtokában már kívülről támadhatják az adott vállalkozást.

A régi klasszikus internetes támadástípusok átalakulásával a régi hackerek is ártalmatlanná váltak. A harc áttevődött a profik szintjére, emiatt gyakran a számítógépes hálózatba történő betörés is láthatatlan marad. Ha utóbb kiderül, hogy támadás történt a vállalati hálózatban, sokszor már nem marad idő a nyomok biztosítására. Ilyen esetekben is igaz, hogy ma már nem a hardverek és szoftverek, hanem az emberi tényező a leggyengébb láncszem egy-egy számítástechnikai rendszerben.

A számítógépes bűncselekmények egy része vagyon elleni, a másik pedig gazdasági bűncselekmény.

Internet felhasználását és a magas fokú számítástechnikai ismereteket és eszközöket igénylő úgynevezett high-tech bűnözés hazánkban is növekvőben van.

Különösen magas volt az aránya ezen belül a szerzői és a szerzői jogokhoz kapcsolódó bűncselekményeknek. Szinte iparág volt a hamis hang és képi adathordozók illegális előállítás, forgalmazása.

A pedofília, mely internetes megjelenése, terjesztése kapcsán kerül a high-tech bűncselekmények közé, szintén növekvő számban fordult elő.

Ma már sok bűnszövetkezet képes akár nagy bankok teljes üzletmenetének torzítására, globális informatikai rendszerek befolyásolására. Arra vonatkozóan még nincs adatunk, hogy hazai szervezett bűnöző csoport ilyennel összefüggésbe lenne hozható.

4.14 Fegyver és robbantószer

A lőfegyverrel és robbanóanyaggal visszaéléseket a szervezett bűnözés vonatkozásában továbbra is kiemelten kezeljük.

A felderített elkövetőkkel kapcsolatban megállapítható, hogy egyre gyakrabban rendelkeznek engedély nélkül tartott lőfegyverrel. A rendőrség a szervezett bűnözésben évek óta prominens szereplőként ismert, a korábban elfogott gyanúsítottak ellen (kecskeméti maffia-per) az emberölés előkészülete mellett, a Btk. 263/B. §. szerinti fegyvercsempészet büntett elkövetése miatt is élt vádemelési javaslattal a nyomozást folytató Ügyészség felé.

Fegyvercsempészet büntett elkövetésének megalapozott gyanúja miatt még 2003. február 25-én rendelt el nyomozást a Csongrád MRFK egy horvát állampolgár ellen, aki fegyvereket és lőszereket kívánt hazánkba becsempészni. Elfogását követően az ügy teljes felderítésében nagy segítségre volt a SECI Regionális Központja, Montenegró rendvédelmi szerve, valamint a Holland Rendőri Összekötő Iroda. Az összegyűjtött adatok alapján alaposan feltehető, hogy a bűncselekményt bűnszervezet tagjaként, szervezett bűnözői csoport tagjaként követte el.

A bűncselekményt részben Hollandiában, részben Szerbia-Montenegróban szervezték meg, a fegyverek célállomása vélhetően a Holland Királyság területe lett volna. Az adatok szerint Magyarország csak tranzit útvonalként szerepelt a bűncselekmény elkövetésében.

A szervezett bűnözői csoport ismert tagjának felelősségre vonása miatt a csoport magyarországi része bomlasztásra került. 2004-ben a Csongrád Megyei Bíróság a vádlottat 2 év 4 letöltendő büntetésre és a Magyar Köztársaság területéről kiutasításra ítélte.

4.15 Terrorizmus

A 2001. szeptember 11-én bekövetkezett New York-i terrorcselekményeket követően fokozottan megnőtt a terrorveszély a világban.

Ennek érdekében elengedhetetlen a nemzetközi terrorelhárító közösségekbe, ezeken keresztül az információáramlásba történő bekerülésünk. 2002. május 31-én Magyarország teljes jogú tagja lett a PWGT-nek⁴¹⁴. Jó kapcsolatot alakítottak ki az amerikai hírszerzési és katonai szervekkel a magyarországi terrorcselekmények megakadályozására.

Jelentős lépés volt a terrorizmus elleni harcban a Terrorelhárítási Központ⁴¹⁵ 2010-es létrehozása, amellyel egy kézbe kerültek a terrorizmus megakadályozásával és felderítésével kapcsolatos feladatok.

Az államok, intézményeik és polgáraik biztonsága ellen irányuló politikai és vallási alapokon nyugvó terrorista megnyilvánulások több szálon kapcsolódnak a szervezett bűnözéshez.

Mindenek előtt azzal, hogy a szervezett bűnözéshez hasonló módszereket alkalmazva, törvényen kívül, saját törvényeik szerint működnek. Másrészt politikai akaratuk kikényszerítéséhez végrehajtott akcióikat köztörvényes bűncselekmények elkövetéséből finanszírozzák: bankrablás, zsarolás, fegyver, gépjármű, kábítószer csempészet pénzmosás, okmányhamisítás.

Az 1996–98 közötti időszak robbantásainak szakértői vizsgálata és operatív információi nyilvánvalóvá tették, hogy ugyanazt a robbanószer típust és végrehajtó kört használták fel a pártházak elleni támadásokhoz, mint a szervezett bűnöző csoportok egymás elleni leszámolásához. Nem elhanyagolható szempont, hogy az elmúlt tíz év során – bár támadás érte nemzeti jelképeinket (Országház, Mátyás templom, Szegedi Dóm) – azonban terror jellegű támadás hazánkban nem történt.

Hazánk két szempontból fenyegetett a terrorizmus vonatkozásában. Egyrészt NATO és EU integrációból fakadó balkáni, afganisztáni, vagy iraki nemzetközi kötelezettségvállalásaink miatt nem zárható ki külképviseleteink, illetve hazai intézményeink elleni támadások veszélye. Másrészt a terrorizmus ellen kiemelt szerepet vállaló országok (Egyesült Királyság, USA, Izrael, Oroszország, Lengyelország) magyarországi képviseletei, egyéb gazdasági érdekeltségei, hazánkba látogató állampolgárai válhatnak támadás célpontjaivá.

Ebben a helyzetben jelentkezett 2015–2016-ban a migrációs hullám, amely a már ismertetett veszélyeken kívül a terrorizmus kockázatát is magasabb szintre emelte hazánkban. Gyakorlatilag ellenőrizetlenül és ellenőrizhetetlenül áramoltak át rajtunk olyan önmagukat egyiptomi, szír, palesztin, pakisztáni, vagy iraki állampolgárnak mondó személyek, akiknek minden iratuk eltűnt, állampolgárságuk, személyes adataik csak bemondásra állapíthatók meg, önmagukat általában egy telefonbolt, utazási iroda, vagy szállítási cég alkalmazottjának vallják, esetleg egyetemi tanulmányok céljából érkeznek az országba, utazásukat általában arab vezetők intézik, szükség szerint használnak ügyvédeket, könyvelőket, egyéb segítőköt céljaik eléréséhez. A fentiek oldaláról jelentkező terrorveszélyt talán csökkenteni, hogy valamennyien tovább utaztak Nyugat-Európába.

⁴¹⁴ PWGT - Police Workgroup on Terrorism

⁴¹⁵ a továbbiakban TEK

Összegzés

Áttekintve az elmúlt két évtizedet, megállapíthatjuk, hogy a magyarországi szervezett bűnözés jellemzőiben a világ szervezett bűnözésének általános jellemzőit mutatja, a szervezett bűnözéssel foglalkozó szakemberek, kutatók által felállított kritérium rendszeren belül létezik.

Egészében vizsgálva láthatjuk, hogy a szervezeten működő betörő bandáktól hogyan jutottunk el a multinacionális nagyvállalatszerűen működő szervezett bűnöző csoportokig.

Láthatjuk, hogy a fejlődés különböző szakaszaiban - megfelelően a nemzetközi trendeknek - milyen bűncselekmények, milyen elkövetési formák jellemzik a szervezett bűnözést.

Megállapítható, hogy hazánkban a magyar származású szervezett bűnözés a domináns, amellet, hogy természetesen folyamatosan jelen vannak külföldi csoportok is, esetleg új bűnözési formákat hozva a már ismert és alkalmazott klasszikus szervezett bűnöző csoportok által elkövetett bűncselekmények közé. A csoportok létszáma nagyságrendjében tulajdonképpen állandó.

A vizsgált időszak - bár esetenként nem nélkülözte a nagy média nyilvánosság mellett folyó, szervezett bűnözéshez kötött ügyeket (amelyek aztán a bírósági ítéletekben nem feltétlenül bizonyosodtak be) - alapvetően a csendes építkezésről, a felosztott területekről és piacokról, a konszolidálásról szólt, amely azonban nem kevésbé veszélyes, mint a korábbi leszámolásos, robbantásos időszak.

Ehhez az időszakhoz köthetjük a szervezett bűnözés beépülését a legális gazdaságba, láthatjuk azokat a tevékenységi formákat, gazdasági területeket, ahol a szervezett bűnözés szükségszerűen megjelenik, ahová vagy a pénzét fekteti be, vagy amelyekkel az illegális tevékenységét igyekszik leplezni.

Megfigyelhető, hogy erre a rendészeti és közigazgatási szervek kevésbé vannak felkészülve, egy-egy jelenség után futva próbálnak harcolni a szervezett bűnözés ellen, miközben például a kiber bűnözés területén évtizedes lemaradásban vannak.

Miközben a másik oldalon azt tapasztaljuk, hogy a gazdasági élet meghódítása után keresik a további lehetőségeket a közigazgatásba, médiába, rendészeti szervekbe és a politikai életbe való beépüléshez (amelyek eredményességét vagy legalábbis kísérletét egy-egy politikussal készített baráti fotó, vagy éppen egy Vizoviczki ügy bizonyítja).

Kijelenthető, hogy veszélyességében, hatásaiban nyilvánvalóan kiemelt jelentőségű bűnözési formáról van szó, ami a jövőben is munkát fog adni a felderítésével foglalkozó szakembereknek.

A szervezett bűnözés elleni felderítés, feladatok, szervezet

A szervezett bűnözés aktuális Magyarországi helyzetének értékelését alapvetően befolyásolják az ország geopolitikai adottságai, biztonsági környezete, Európai Unió tagállami tagsága. Az Európai Uniót fenyegető veszélyek, biztonsági kockázatok, kihívások alapvetően befolyásolják Magyarország bűnügyi helyzetét is. Az Unión belüli személyek, áruk, tőke szabad mozgásának elve a szervezett bűnözői csoportok működésére is alapvető hatással van, a szervezett bűnözői csoportok nemzetközi szinten is egymással kooperálnak, ezáltal hasonló bűncselekményeket követnek el a tagállamok területén, bizonyos nemzeti, tagállami sajátosságokkal kiegészülve. Ezek alapján először az európai bűnügyi helyzetre vonatkozó fontosabb megállapításokat és prognózisokat tekintünk át. Ezt követően a hazai bűnügyi helyzetre vonatkozó megállapításokat, prognózisokat tesszünk. Egyúttal azt is jeleznünk kell, hogy a kézikönyv nyílt hozzáférésű jellegére tekintettel mélyebb elemzéseket, metodikákat nem tudunk nyújtani.

Az Európai Unió öt éves *programokat* (tamperei, hágai és stockholmi) és *biztonsági stratégiákat* fogalmaz meg, melyek hosszú távú stratégiai célokat jelölnek ki a *szervezett bűnözés elleni fellépés, megelőzés területén* is a tagállamok részére. A megfogalmazott stratégiai célkitűzéseket részletesen *cselekvési tervek*⁴¹⁶ keretében bontják operatív lépésekre. A 2010-ben elfogadott belső biztonsági stratégia⁴¹⁷ kihívásokat, alapelveket és iránymutatásokat fogalmazott meg. A stratégia alapján az elkövetkező években az alábbi legsürgetőbb kihívások megválaszolása áll az EU biztonsága, a hírszerző, bűnüldöző szervezetei előtt. A belső biztonsági stratégia alapján a *súlyos bűncselekmények és a szervezett bűnözés számos formát öltenek*: embercsempészet, kábítószer- és lőfegyver-csempészet, pénzmosás, valamint illegális hulladékszállítás és lerakás Európán belül és kívül, hamisított vagy veszélyes áruk értékesítése, terrorizmus, számítástechnikai bűnözés, határbiztonság. Ezek a rendszerint szervezett bűnözői cselekmények összehangolt európai fellépést igényelnek. Az Európai Unió Belső Biztonsági Stratégiája által megfogalmazott főbb célkitűzések: *nemzetközi bűnözői hálózatok felgöngyölítése*, a terrorizmus, radikalizálódás és toborzás megelőzése, a virtuális tér biztonságának növelése a polgárok és vállalkozások számára, a biztonság megerősítése a határigazgatás útján, Európa válságokkal és katasztrófákkal szembeni ellenálló képességének javítása.

⁴¹⁶ Cselekvési terv a szervezett bűnözés elleni küzdelemről (HL C 251., 1997. 8. 15.), a Tanács állásfoglalása a szervezett bűnözés megelőzéséről (HL C 408. 1998. 12. 29.), Bécsi cselekvési terv (HL C 19. 1999. 1. 23.), Millenniumi stratégia (HL C 124, 2000. 5. 3.)

⁴¹⁷ 5842/2/2010 tanácsi dokumentum, Az Európai Unió belső biztonsági stratégiája: Az európai biztonsági modell felé.

Az Európai Unió biztonsági helyzetéről szóló, az Európai Bizottság által összeállított 2017-es eredményjelentése⁴¹⁸ a *terrorizmus, a radikalizálódás megelőzésére, a szervezett bűnözés felszámolására és a számítástechnikai bűnözéssel szembeni küzdelemre* irányuló tagállami erőfeszítéseket támogató uniós szakpolitikák és eszközök relevanciáját és hatékonyságát vizsgálta. A jelentés szerint az uniós szintű fellépés hatékonyan támogatja *az információcserét és a műveleti koordinációt* a tagállamok között. Az EU bel- és igazságügyi együttműködésének eszközei, mint a Schengeni Információs Rendszer, a közös nyomozócsoportok, az európai elfogatóparancs és a kölcsönös jogsegély jelentősen elősegítik a nemzeti hatóságok számára az információk és bizonyítékok gyűjtését és megosztását, ami lehetővé teszi a műveleti intézkedések összehangolt végrehajtását és az elkövetők bíróság elé állítását.

Az Unió intézkedések támogatják a tagállamokat a *terrorizmus, a súlyos és szervezett bűnözés és a számítástechnikai bűnözés elleni küzdelem* során a képzések, a bevált gyakorlatok megosztása és a határokon átnyúló együttműködésen keresztül. A szervezett és súlyos nemzetközi bűnözésre vonatkozó uniós szakpolitikai ciklus és a hasonló együttműködési keretek segítenek meghatározni a tagállami hatóságok nemzeti szintű, illetve uniós dimenziójú műveleti fellépéseire vonatkozó közös prioritásokat. A bel- és igazságügy területén működő uniós ügynökségek tevékenységi területük központi szereplőivé váltak. Az Europol szakosított központjai, a *Terrorizmus Elleni Küzdelem Európai Központja, a Számítástechnikai Bűnözés Elleni Európai Központ* valamint a *Migráncsempészség Elleni Küzdelem Európai Központja* jelentős támogatást tud nyújtani a tagállamok szervezett bűnözés elleni, illetve terrorizmus elleni tevékenységéhez.

Az átfogó értékelés olyan *kihívásokat és hiányosságokat is azonosított*, amelyek károsan hatnak az Unión belüli biztonsági együttműködésre. Ezek a kihívások és hiányosságok a következők:

- a nemzeti szintű *végrehajtás hiányosságai* csökkentik egyes uniós szakpolitikák és eszközök hatékonyságát

A tagállamok nem hajtják végre maradéktalanul a szervezett bűnözés elleni küzdelemről szóló kerethatározat⁴¹⁹ szabályait, nem használják ki a DNS-adatok, ujjlenyomatok és gépjármű-nyilvántartási adatok cseréjére vonatkozó prűmi kerethatározat által kínált lehetőségeket.

- egyes uniós eszközök *összetettsége* megnehezíti, hogy a nemzeti hatóságok teljes mértékben kihasználják azokat

A bűnüldöző hatóságok uniós információs rendszerekhez való hozzáféréseire irányadó számos eltérő uniós szabály van hatályban, továbbá az elektronikus bizonyítékokhoz való határon átnyúló hozzáférés a területiség hagyományos elveit tükrözi, ezért az elektronikus szolgáltatások és az adatáramlás joghatóságokon átnyúló jellege problémákat vet fel.

- a *korlátozott nemzeti szintű kapacitások* szükségessé teszik az erőforrások és a szakértelem uniós szintű fokozott összevonását és a szakpolitikai területek közötti szinergiák kiaknázását

⁴¹⁸ A Bizottság jelentése az Európai Parlamentnek, az Európai Tanácsnak, és a Tanácsnak, COM(2017) 407 final, 2017.07.26., Brussel

⁴¹⁹ A szervezett bűnözés elleni küzdelemről szóló kerethatározat „a Tanács 2008/841/IB kerethatározata, 2008.10.24.

Az uniós szintű közös kapacitások kialakítása potenciális előnyökkel jár olyan technológia intenzív területeken, mint a kiberbiztonság, a vegyi, biológiai, radiológiai és nukleáris anyagok, vagy a nagy adathalmazok, illetve a nyílt forráskódú adatbázisok elemzése. Az Europolon belül működő Számítástechnikai Bűnözés Elleni Európai Központ (EC3) a szakértők biztosításával, illetve a számítástechnikai bűnözéssel kapcsolatos, nyilvános, magán- vagy nyílt forrásokból származó információk rendelkezésre bocsátásával támogatja a nemzeti hatóságokat a számítástechnikai bűnözés elleni küzdelem és a kiterjedt kibertámadásokkal szembeni bűnüldözési válaszintézkedések területén. A Terrorizmus Elleni Küzdelem Európai Központja és a Migráncsempészség Elleni Küzdelem Európai Központja ugyancsak hasonló támogató feladatokat lát el saját tevékenységi területén. Az Európai Unió Hálózat- és Információbiztonsági Ügynökség (ENISA) feladata a hálózati és információs rendszerek biztonságáról szóló irányelv (kiberbiztonsági irányelv) keretében folytatott tagállami együttműködések előmozdítása.

– a folyamatosan változó fenyegetésekre való tekintettel az EU-nak korszerűsíteni kell eszközeit.

A Bizottság a számítástechnikai bűnözés elleni küzdelemre biztosított jelentős anyagi erőforrásokat, amelyeket többek között a képzés, az információcsere területén fel lehet használni. A radikalizálódással foglalkozó magas szintű munkacsoportot hoztak létre, amely a példátlan méreteket öltő radikalizálódás kezelését célzó uniós szakpolitikák továbbfejlesztését hivatott elősegíteni. Az Unió Internetfórum az online terrorista tartalmak elleni küzdelemre vonatkozó cselekvési tervet készített. A tervben felvázolt intézkedések az interneten megjelenő tiltott terrorista tartalmak automatikus észlelésének előmozdítását, a releváns technológiák és eszközök kisebb vállalkozásokkal való megosztását, a hasítófüggvény-adatbázis maradéktalan létrehozását és kiaknázását célozta meg.

A jelentés szerint a közelmúltbeli terrorista támadások újfent ráirányították a figyelmet arra, hogy meg kell erősíteni a puha célpontok védelmét, amihez innovatív megoldásokra van szükség a forgalmas helyek védelme érdekében.

Az Európai Unió szakdokumentumok, stratégiai tervek, jelentések mellett a tagállamok is készítenek belső biztonsági stratégiákat és fogalmazzák meg intézkedési, prioritási pontokat, irányokat.

Magyarország Nemzeti Biztonsági Stratégiájának⁴²⁰ harmadik fejezete együttesen tárgyalja a Magyarországot érintő biztonsági fenyegetéseket, kihívásokat és az ezek alapján végrehajtandó feladatokat. A következő kihívásokat, fenyegetéseket, veszélyeket határozza meg a dokumentum, amelyek egyben stratégiai hírszerzési célként is szolgálnak Magyarország nemzetbiztonságai és bűnüldöző hatóságai számára:

– a hagyományos fenyegetések (kollektív védelmi együttműködés), az instabil régiók, vegyi, biológiai, radiológiai és nukleáris tömegpusztító képességek, terrorizmus, kiberbiztonság, energiabiztonság, pénzügyi biztonság, a globális, a térségben vagy Magyarországon keletkező környezeti, civilizációs és egészségügyi veszélyforrások, természeti és ipari katasztrófák, szervezett bűnözés, kábítószer-kereskedelem, migráció, szélsőséges csoportok.

⁴²⁰ A Kormány 1035/2012. (II. 21.) Korm. határozata Magyarország Nemzeti Biztonsági Stratégiájáról

A biztonsági kihívások, kockázatok, fenyegetések meghatározását követően a szakdokumentum kifejti, hogy a feladatok végrehajtását összkormányzati szinten a szakterületek által *folyamatosan értékelt, elemzett, egymással megosztott információk* alapján kell végezni.

A nemzetbiztonsági és bűnüldözési felderítési információk *országos szintű* megosztási csatornájaként 2001-től működött a Szervezett Bűnözés Elleni Koordinációs Központ (SZEBEKK). A Központ alapfeladata a szervezett bűnözés megelőzésének, megszakításának, felderítésének elősegítése a *nemzetbiztonságok és a rendvédelmi* szervek által szolgáltatott adatok gyűjtése, feldolgozása, elemzése és a szolgáltató szervezetek részére történő visszacsatolás által, valamint a *szervezett bűnözés elleni fellépéshez szükséges* kormányzati döntések információs igényének a kielégítése volt.

2016. július 15-i hatállyal létrejött egy új polgári nemzetbiztonsági szolgálat a Terrorelhárítási Információs és Bűnügyi Elemző Központ a SZEBEKK jogutódjaként. A törvénytervezet indokolása szerint a központ új feladatává vált utas információs egységként a légitársaságok által továbbított *utasnyilvántartási adatok kezelése*, valamint elemzése és értékelése, összhangban az uniós adatvédelmi előírásokkal. Ez a feladatkör segíti a *terrorcselekmények és a szervezett bűnözés megelőzését* a lehetséges elkövetők beazonosításával, ellenőrzésével, elfogásával.

A TIBEK feladata a nemzetbiztonságot, bűnüldözést, közbiztonságot vagy más alapvető biztonsági érdeket sértő adatok feldolgozásának, elemzésének eredményeként a lehető *legátfogóbb kép összeállítása az ország terror, illetve esetleges más fenyegetettségéről, a belső biztonsági helyzetről, a közbiztonság állapotáról*. Minderről tájékoztató rendszert működtet, értékelő jelentéseket készít és azokat a miniszter útján eljuttatja a Kormánynak. A TIBEK a kiemelt biztonsági kockázatokkal szemben fellépő szervek és szolgálatok legfőbb *információfúziós és információmegosztó központjaként működik*. A TIBEK információ fúziós és elemző- értékelő tevékenységével a szervezett bűnözéssel kapcsolatos bűnüldözési hírszerzési, titkos információgyűjtési és speciális, leplezett nyomozási feladatokat is egyaránt segíteni tudja. A bűncselekmények megelőzésének, a kiemelt bűncselekmények felderítése támogatásán kívül feldolgoz olyan bűncselekményeket is, ahol az elkövető személye vagy a bűncselekmény társadalomra veszélyessége, illetve a cselekmény gyakori ismétlődése miatt az azokkal összefüggő adatok elemzése, értékelése indokoltá válik. Ezzel a tevékenységgel nemcsak a titkos információgyűjtéseket, a speciális, leplezett nyomozási tevékenységeket igénylő bűncselekményeket, hanem az egyszerűbben felderíthető, de komolyabb elemzést igénylő ügyek felderítését is segíteni tudja.

A Nemzeti Biztonsági Stratégia megfogalmazza, hogy minden kormányzati intézmény feladata, hogy saját szakterületén folyamatosan értékelje a nemzeti és nemzetközi biztonság és fenyegetettség elemeit, és megtegye a szükséges lépéseket azok kezelésére és elhárítására. *A terrorizmus, a szervezett bűnözés, az egyéb illegális tevékenységek jelentette aszimmetrikus fenyegetések*, más globális, regionális és belső kihívások és gazdasági információk beazonosítása, megelőzése és felderítése érdekében a hazai szervek koordinált tevékenysége mellett szorosabb együttműködést kell kialakítani és fenntartani a szövetséges államok hírszerző és elhárító szervezeteivel, valamint az egyes kérdésekben hasonló biztonságpolitikai célokat követő más államok szolgálataival. *A terrorizmus, valamint a súlyos és szervezett bűncselekmények megelőzése, felderítése során az Európai Unió erősen támaszkodik az Európai Rendőrségi Hivatal (Europol) fenyegetettség értékeléseire (TE–SAT, SOCTA, IOCTA), amelyek az uniós bűnüldözési szakpolitikai ciklusok alapját képezik.* A stratégia meghatározza, hogy a nemzetközi kapcsolatokat is fel kell használni *az új bűnügyi trendek feltérképezésére, az új bűnüldözési jelenségek megismerésére, a legjobb gyakorlatok átvételére.*

A szervezett bűnözés elleni fellépés területén célként egy folyamatos, átfogó, koordinált stratégiai tervezés és annak részeként megjelenő hírszerzési képességek fenntartása fogalmazódik meg a nemzetbiztonság és a bűnüldözés területén is. A területi szintű szervek, a Megyei Rendőr-főkapitányságok hatáskörébe tartoznak a szervezett bűnözés területéhez tartozó bűncselekmények felderítése, nyomozása, szervezett bűnözői csoportok bomlasztása, de a több megyére kiterjedő vagy nemzetközi szintű szervezett bűnözői cselekmények esetében a Nemzeti Nyomozó Iroda (NNI) jár el, illetve egyéb szakmai okok miatt határátkörbe vont esetekben. Az NNI-nek regionális, területi kirendeltségei vannak. A megyei szerveknél a elsősorban a Felderítő osztályok foglalkoznak a súlyos és szervezett bűncselekmények felderítésével, a beszerzett információk értékelését és elemzését az elkülönült Értékelő-Elemző Osztályok folytatják, a technológia- és kapacitásigényes műveletek végrehajtását a Nemzetbiztonsági Szakszolgálat biztosítja szolgáltatóként.

A Nemzeti Biztonsági Stratégiában – a szervezett bűnözés területére vonatkozóan is megjelölt – célok és a rendőrségi törvény feladatszabása alapján az általános bűnüldözési hírszerzési feladatokat és a konkrét bűncselekményekre „utaló gyanú” körülményeinek a tisztázását, a leplezett eszközök, titkos információgyűjtési intézkedések alkalmazását speciális, erre a célra létesített, működtetett hírszerző-elemző egységek tudnák hatékonyan, eredményesen végrehajtani. Ezeknek az egységeknek a lehetséges felépítésére és feladataira vonatkozó koncepciók kialakítása 2018. nyarán folyamatban volt.

A hírszerző-elemző egységeket különböző funkciójú, tevékenységet végző személyek kell, hogy alkossák, akik szakterületekre specializálódnak és elkülönítve végzik tevékenységüket a többi bűnügyi feladattól (nem végeznek ügyfeldolgozó nyomozati tevékenységet). Ezek a feladatkörök a következők lehetnek:

- A hírszerzési-elemzési egység vezetője, aki rendszeresen részt vesz a különféle szolgálati ágak képviselői által támasztott hírigényeket is tárgyaló megbeszéléseken, valamint irányítja az egységet.

- A kontroller a hírszerzők munkájának ellenőrzését, felügyeletét ellátó személy, aki biztosíthatja, hogy a hírszerzési munka a meghatározott irányoknak, konkrét feladatoknak és a belső integritási szabályok szerint folyik, valamint az együttműködők napi kapcsolattartását ellenőrizheti és a kapcsolattartók munkáját elősegítheti.

– Az adatmenedzser a beszerzett információkat értékeli aktualitás, megbízhatóság, pontosság szerint, és összeveti a kapcsolódó információkkal, illetve a különböző formátumú adatokat beviszi a rendszerbe, a rendszerhozzáféréseket kiadja, ellenőrzi.

A bűnügyi hírszerzéssel foglalkozó egységeket regionális, területi szinten érdemes létrehozni, de helyi szinten (rendőrkapitányság, kerületi kapitányság) is kell működtetni a hírszerzési, megelőzési feladatokra elkülönített kisebb egységeket. A területi hírszerző egységek koordinált, egységes szakmai, technikai támogatása, a hírszerzést folytató személyek továbbképzése, egységes metodika kialakítása érdekében szükséges a központi szerv (ORFK) irányítása ezen a területen is. A szervezett bűnözésre, a súlyos és szervezett bűncselekmények elkövetésére utaló körülmények, információk ellenőrzését nagymértékben elősegítheti a nemzetbiztonsági szolgálatoknál régóta végzett nyílt, nyilvános forrásokból megszerezhető információk értékelésének-elemzésének folyamatos végrehajtása. 2015 novemberében megalakult a Szervezett Bűnözés Elleni Koordinációs Központ, majd az annak jogutódjaként létrejött TIBEK feladatkörében a bűnüldöző szervek hatékony felderítő, hírszerző tevékenységét támogató OSINT Központ. Felállítása után távolabbi célkitűzés lehetne a bűnüldözési hírszerző modell szerint kialakított regionális szintű hírszerző egységeknél OSINT-pontok kialakítása, összekötők alkalmazása.

A szervezett bűnözés helyzete Magyarországon

Az Európai Unió 2017-ben készült és az elkövetkezendő 4 évre vonatkozó súlyos és szervezett bűnözés fenyegetettség értékelésében (SOCTA) feltárt adatok és előrejelzések alapvetően nem térnek el a magyarországi helyzettől. A szervezett bűnözői csoportok működése, felépítése is hasonló logikát követ. Általában az alábbi 4 ismérvvvel írhatóak le az EU-ban is működő szervezett bűnözői csoportok:

„Extraprofit elérése: a szervezettségi szinttől, mérettől, tevékenységtől függetlenül valamennyi bünszervezett, extraprofit realizálására törekszik. Ezen cél elérésének van alárendelve, a szervezett kialakításának modellje, a végrehajtandó bűncselekmények kiválasztása, a részt vevők létszáma, az infrastruktúra kiépítése, valamint a szervezeten belüli elosztási viszonyok meghatározása.

Monopolhelyzet kialakítása: alapvető gazdasági törvényszerűség, hogy aki az adott piacon monopolhelyzetet élvez, lehetősége nyílik a kereslet-kínálat viszonyának befolyásolására, ezáltal az árak meghatározására. A monopolhelyzet torzítja, esetenként kizárja a piacgazdaságra jellemző, nagyjából azonos esélyeken alapuló versenyhelyzet létrejöttét. A monopolhelyzet szándékos kialakítása során találkozhatunk, leggyakrabban a bünszervezet erőszakos arculatával. A legális piaci szereplő számára az ilyen esetekben válik nyilvánvalóvá, hogy bűnözői csoporttal került kapcsolatba.

Legális gazdasági struktúrák felhasználása: nyilvánvaló tény, hogy a szervezett bűnözés mélyen konspirál, valódi természetének elfedése érdekében, viszont létkérdés számára, hogy a bűnös úton szerzett javakat, a legális gazdaságba átmentve, azt tisztára mossa, illetve újabb extraprofitra tegyen szert, az immár legálisan működő gazdasági vállalkozásai nyomán. Az így létrejövő gazdasági egységek a Bt-től, a transzkontinentális nagyvállalatig terjedhetnek.

Strukturált bűnözés: A szervezett bűnözés, mint ahogyan a nevében is szerepel, minden esetben egyfajta struktúrát, hierarchikus feltételt eredményez. A szervezeti struktúra tagoltsága függ a bünszervezet fejlettségi szintjétől, a részt vevők létszámától, illetve a tevékenységi körtől. Jelentős hatása van a bünszervezet működési hatékonyságára un. holdudvarnak, mely olyan külső támogatókból áll – jogászok, pénzügyi- gazdasági szakemberek, kormányzati, közigazgatási szférában részt vevők – akik nem tagjai a bünszervezetnek, de magas fokú képesítésük, képességük, széleskörű kapcsolatrendszerük felhasználásával támogatják a bünszervezetet annak stratégiai céljai elérésében. „⁴²¹

Az utóbbi működési ismerv, azaz a strukturált, hierarchikus felépítés a SOCTA jelentés alapján⁴²² nem minden esetben jellemző a szervezett bűnözői csoportokra. A 2013-as fenyegetettség értékelésben megállapított 3600 szervezett bűnözői csoporttal szemben 2017-ben *5000 szervezett bűnözői csoportot* azonosítottak be, amelyek nemzetközi szinten működnek és a rendvédelmi szervek által nyomozás, felderítés alatt áll tevékenységük. Ennek a nagyságrendbeli számnövekedésnek az oka a felderítések hatékonysága, amelyek során az internet használatára specializálódott kisebb bűnözői csoportok, egyének is beazonosításra kerültek. *A nemzetközi szinten működő szervezett bűnözői csoportok 30–40% -a hierarchikus hálózati struktúra nélkül működik. A szervezett bűnözői csoportok 20%-a csak rövid ideig működik, és azért jönnek létre, hogy speciális bűnözői csoportokat támogassanak.* Ezeket a megállapításokat az Európai Unió tagállamai rendvédelmi szerveinek az adatszolgáltatásaira alapozták.

A SOCTA jelentés szerint az Európában működő szervezett bűnözői csoportok 76 %-a hat vagy több tagból áll és több, mint 180 nemzetiségből tevődnek össze, *a gyanúsítottak 60%-a Európai tagállam állampolgára, a csoportok többségének összetételében kettő vagy több nemzetiségű résztvevő található.* Az ORFK adatai alapján 2010-ben 15 db 10 fő alatti, 29 db 10–50 fő közötti, 2 darab 51–100 fő közötti és 1 db 100 fő fölötti bünszervezet került regisztrálásra. Az egyes csoportok létszáma nem csökkent, sőt a felderítő munka eredményeként mind több tagot sikerül beazonosítani. Létszámukban továbbra sem várható jelentős csökkenés, mivel a szervezett bűnözés kritériumrendszerének meg nem felelő, de a szervezettség jeleit már egyértelműen mutató bűnöző csoportok száma évek óta növekszik.

A hazai szervezett bűnözés helyzetére vonatkozóan évente készít egy un. követő típusú felmérést⁴²³ az általános rendőri feladatokat ellátó szerv, az ORFK, illetve egy proaktív adatszolgáltatást nyújt az Europol részére a SOCTA jelentések összeállításához. Ezeknek a jelentéseknek az adattartalma belső, védett információkat tartalmaz, ezért csak általános megállapításokat, helyzetértékeléseket tudunk közölni. A követő típusú jelentés vizsgálja a működő és felszámolt szervezett bűnözői csoportokat létszám szerint, felépítésüket, hierarchiájukat, szerveződésük alapját, erőszak alkalmazását, más bűnözőcsoportokkal való együttműködésüket, hazai, illetve nemzetközi működési dimenziójukat. Az éves jelentés vizsgálja a szervezett bűnözői csoportok tevékenységét, milyen bűncselekményeket követnek el, igyekeznek-e befolyásolni az állami szervek működését, korrumpálni állami alkalmazottakat. A jelentés megállapítja, megbecsüli a szervezett bűnözői csoportok vagyoni helyzetét, a pénzmosási módszereiket.

⁴²¹ Berki Antal: A bűnözői csoportok ellenni fellépés (Magyarországon) , Szervezett bűnözés kézikönyve, 12.o.

⁴²² Europol: Serious and Organised Crime Threat Assessment, 2017.

⁴²³ 42/2000.ORFK Intézkedés a szervezett bűnözés magyarországi helyzete értékelésének módjáról

Az európai és hazai szervezett bűnözői csoportok legnagyobb arányban az alábbi bűncselekményeket követik el, amelyek egyben a legnagyobb profitot is hozzák számukra: illegális drogkereskedelem, emberkereskedelem, illegális migráns csempészet és az ehhez kapcsolódó okmányhamisítások. Ezen kívül a hazai szervezett bűnözői csoportok jelentős mértékben részt vesznek a jövedéki termékek csempészetében és a szervezett adócsalásokban.

Az embercsempészet, szervezett illegális bevándorlás, kábítószer csempészet és a közintézmények elleni csalások a legjellemzőbbek a déli, határmenti régiókban. Ezen kívül ezek a szervezett bűnözői csoportok zsarolást és prostitúciós bűncselekményeket is elkövetnek.

Magyarország északi régióiban működő szervezett bűnözői csoportok főként a kábítószeres bűnözés, a pénzmosás és a közintézmények elleni csalások területén a legaktívabbak, de a zsarolás és a prostitúciós tevékenység is jelentős mértékben jelen van.

Magyarország nyugati régióiban működő szervezett bűnözői csoportok főbb működési területei az embercsempészet, szervezett illegális bevándorlás, okirathamisítás, lopás, orgazdaság.

Magyarország keleti régióiban működő szervezett bűnözői csoportok főbb működési területei a kábítószer bűnözés, zsarolás.

Hazánkban is emelkedő mértékben jelenik meg az illegális áruk és szolgáltatások online kereskedelme, amely az Europol becslései szerint Európában a közeljövőben méretben és profitban is felülmúlhatja a ma legjövedelmezőbb bűncselekményeket.

Az Europol által készített proaktív európai bűnözési helyzetértékelés, a SOCTA alapján beazonosított legjelentősebb fenyegetések, bűncselekménytípusok:

- pénzhamisítás*
- számítógépes bűnözés (malware, ransomware, bankártyacsalás, fizetési csalás, online szexuális kizsákmányolás)*
- online szexuális gyerek kizsákmányolás (hagyományos módú, az áldozat saját maga generálta, szexuális zsarolás)*
- bankkártya csalás (bankkártya jelenléte igénylő, bankkártya adatokkal visszaélés)*
- illegális drog előállítás, kereskedelem*

Az EU-ban évente 24 billió euro profit keletkezik a szervezett bűnözői csoportoknál az illegális drogkereskedelemből, ezért a szervezett bűnözői csoportok több, mint 1/3-a foglalkozik ezzel. Hazánkban is a legjelentősebb szervezett bűnözői csoportok nagy többsége érdekelt a kábítószer bűnözésben. Az illegális drogkereskedelemhez más bűncselekmények is kapcsolódnak, mint áruhamisítás, emberkereskedelem, illegális migráns csempészet.

Az illegális drogpiac trendjei:

- a drogpiac legdinamikusabban fejlődő termékei továbbra is a szintetikus drogok (az elmúlt 5 év alatt 419 új pszichoaktív szert jelentettek az EU-ban 2017-ig)*
- a Darknet vált az online drogpiac kulcs színterévé*
- technológiai innovációkat és kifinomult módszereket alkalmaznak, hogy a profitot maximalizálják*
- Líbia vált az illegális kannabisz piac új elosztóhelyévé (a Földközi tengeren keresztül). Ennek egyik indoka az éghajlatváltozás, amely nem kedvez a víz és tápanyagigényes növényi kultúrák fennmaradásának. Ezért tértek át Líbiában a kannabisz termelésre, amelyet a Libiai kormány is támogat. (a parlament 2018-ban fontolgatja a kannabiszfogyasztás legalizálását)*

Várható tendenciák a hazai szervezett bűnözés területén

– Egyre növekszik a hagyományos, hierarchikus felépítésű szervezett bűnözői csoportként nem definiálható elkövetői csoportosulások száma. Egyes szervezett bűnözői csoportok rövid időre szervezeten, egyes speciális bűncselekmények támogatására is alakulhatnak a jövőben, illetve rövidebb ideig tarthat együttműködésük. Ezeknek a csoportosulásoknak a felderítése és bomlasztása komoly kihívást jelenthet a rendvédelmi szerveknek. Az online térben elkövetett bűncselekmények felderítése, megelőzése, nyomozása speciális szakértelmet igényel, ezért rendkívül fontos ennek a területnek a megerősítése, mivel Európai Unió szinten is az online áruk, szolgáltatások illegális kereskedelmének a dinamikus növekedése tapasztalható.

– Folyamatos kihívást jelent, hogy a szervezett bűnözői csoportok az információk megszerzése érdekében a közigazgatást és a rendvédelmi szerveket is behálózó kapcsolatrendszer építenek ki. Dinamikusan növekszik azon csoportok száma, amelyek rendőrségi kapcsolatokat igyekeznek kialakítani és fenntartani. A növekvő számú büntető eljárások megghiúsítása érdekében a bűnszervezetek fokozzák a rendőrségi kapcsolatok kiépítését. Az új büntetőeljárás szabályozás ügyészi „alku” lehetősége érdekében a szervezett bűnözői körök fokozottabban fogják keresni a speciális titkos információgyűjtési ismeretekkel rendelkező jelenlegi és volt rendvédelmi szakemberek kapcsolatát.

– Egyre több szervezett bűnöző csoport támaszkodik jogi és gazdasági szakemberek szakértelmére a bűnelkövetés során, különösen a szervezett bűnöző csoportok mellett tevékenykedő ügyvédek, könyvelők száma nő.

– A szervezett bűnözői körök a jövőben is igyekezni fognak az illegálisan megszerzett javak befektetésére, tisztára mosására. A jelentősebb szervezett bűnözői csoportok rendelkeznek ingatlan beruházásokkal, építőipari vállalkozásokkal, érdekeltek a turizmusban, szállodák, éttermek üzemeltetésében, éjszakai klubok üzemeltetésében vagy szállítási vállalatokat alapítanak, autókereskedésekkel rendelkeznek. Ezeknek a gyors pénzmozgással járó, könnyen rejthető, tőkeigényes vállalkozások legális és illegális tevékenységének a felderítése a jövőben is nagy kihívást fog jelenteni a rendvédelmi szervek, adóhatóságok számára.

– Növekedés várható a kábítószeres bűncselekmények számban, elsősorban a marihuána, valamint a szintetikus kábítószeres, designer drogok kereskedelme terén a kínálati és keresleti oldal növekedést mutat.

– A hazai szervezett bűnözői csoportok is várhatóan igazodnak az európai trendekhez, azaz az illegális migráció elősegítésében és a hulladékgazdálkodás rendjét sértő bűncselekmények terén várható növekedés.

– Növekedés prognosztizálható az illegális online térben elkövetett áruk és szolgáltatások kereskedelmében, a számítástechnikai alkalmazással pénzintézetek, kereskedelmi egységek és magánszemélyek sérelmére elkövetett csalások, bankkártya és pénzhamisítások számában. A szervezett bűnözői csoportok legális online platformokon (pl. fényképmegosztó alkalmazásokba rejtett hirdetésekön keresztül), illetve illegális ún. Darknetet is felhasználva, árukat, szolgáltatásokat kínálnak, vesznek-adnak.

– A hazai szervezett bűnöző csoportok legális befektetéseikkel és bűnös tevékenységükkel egyre inkább igyekeznek nemzetközi szinten is jelen lenni. Vélhetően felerősödik a bűnös úton szerzett jövedelmek más EU tagállamokba történő kimentése, külföldön bűnös tevékenységük leplezését szolgáló vállalkozások alapítása. E tevékenységük során fokozottan támaszkodnak majd meglévő gazdasági és jogi szakembereikre befektetéseik és jogi védelmük érdekében.

- Egyes jelentések szerint már most tetten érhetőek olyan törekvések, melyek az Uniós támogatások csalárd megszerzésére irányulnak.
- A jövedéki termékek – különösen a cigaretta és a töményalkohol – magas adótartalma, valamint a lebukás alacsony kockázata és a kereslet megugrása miatt a csempész tevékenység fokozódhat, főleg a keleti országhatáron.

Felhasznált irodalom

Jogsabályok:

1. 1971. évi III. törvény <http://www.1000ev.hu/index.php?a=3&param=8484>
2. 1999. évi LXV. tv. A szervezett bűnözés, valamint az azzal összefüggő egyes jelenségek elleni fellépés szabályairól és ehhez kapcsolódó törvénymódosításokról
3. 1999. évi LXXV. törvény a szervezett bűnözés, valamint az azzal összefüggő egyes jelenségek elleni fellépés szabályairól és az ehhez kapcsolódó törvénymódosításokról, III. Fejezet A prostitúció kezelésének egyes közrendvédelmi szabályai
4. 2000. évi CXXVI. törvény a Szervezett Bűnözés Elleni Koordinációs Központról
5. 2006. évi CI. törvény az Egyesült Nemzetek keretében, Palermóban, 2000. december 14-én létrejött, a nemzetközi szervezett bűnözés elleni Egyezmény kihirdetéséről
6. 2006. évi CII. törvény az Egyesült Nemzetek keretében, Palermóban, 2000. december 14-én létrejött, a nemzetközi szervezett bűnözés elleni Egyezménynek az emberkereskedelem, különösen a nők és gyermekek kereskedelme megelőzéséről, visszaszorításáról és büntetéséről szóló Jegyzőkönyve kihirdetéséről
7. 2006. évi CIII. törvény az Egyesült Nemzetek keretében, Palermóban, 2000. december 14-én létrejött, a nemzetközi szervezett bűnözés elleni Egyezménynek a migránsok szárazföldön, légi úton és tengeren történő csempészete elleni fellépésről szóló Jegyzőkönyve kihirdetéséről
8. 2011. évi XLVIII. törvény az Egyesült Nemzetek keretében, Palermóban, 2000. december 14-én létrejött, a nemzetközi szervezett bűnözés elleni Egyezménynek a tűzfegyverek, azok részei és alkatrészei, valamint a lőszeres tiltott előállítás és kereskedelme elleni fellépésről szóló, 2001. május 31-én elfogadott Jegyzőkönyve kihirdetéséről
9. 2012. évi C. törvény, a Büntető Törvényről 459. § (1) E törvény alkalmazásában bűnszervezet: három vagy több személyből álló, hosszabb időre szervezett, összehangoltan működő csoport, amelynek célja ötévi vagy ezt meghaladó szabadságvesztéssel büntetendő szándékos bűncselekmények elkövetése;
10. 2608/1985. bűnügyi számon folyó büntetőeljárás, amelyet a Budapesti Rendőr-főkapitányság Bűnüldözési Osztály Vagyonvédelmi Alosztály indított meg, majd a Belügyminisztérium Országos Rendőr-főkapitányság Vizsgálati Osztálya vett át, akik a vádemelési javaslattal áadták a Budapesti Katonai Ügyészség számára.
11. 42/2000.ORFK Intézkedés a szervezett bűnözés magyarországi helyzete értékelésének módjáról
12. 5842/2/2010 tanácsi dokumentum, Az Európai Unió belső biztonsági stratégiája: Az európai biztonsági modell felé.
13. 71/2004. (VI. 22.) OGY határozat az ingatlanokkal, bérlakásokkal kapcsolatban feltárt visszaélések megakadályozásáról, az úgynevezett lakásmaffia-tevékenység visszaszorításához szükséges kormányzati intézkedésekről
14. A Hatályos Anyagi Büntetőjogi Szabályok Hivatalos Összeállítása. Jogi és Államigazgatási Könyv- és Folyóiratkiadó, Budapest, 1952.
15. A Kormány 1035/2012. (II. 21.) Korm. határozata Magyarország Nemzeti Biztonsági Stratégiájáról
16. A szervezett bűnözés magyarországi helyzete értékelésének módjáról szóló 42/2000. (XII. 29.) ORFK intézkedés

Nemzetközi szabályozók:

1. 1996. évi N-63-FZ számú törvény Oroszország Büntetőjogi Kódexe
2. 2001. évi 25-26 számú törvény az Ukrán Büntető Törvénykönyvről
3. A Bizottság jelentése az Európai Parlamentnek, az Európai Tanácsnak, és a Tanácsnak, COM(2017) 407 final, 2017.07.26., Brussel
4. A szervezett bűnözés elleni küzdelemről szóló kerethatározat ,a Tanács 2008/841/IB kerethatározata, 2008.10.24.
5. A Tanács határozata az Egyesült Nemzetek nemzetközi szervezett bűnözés elleni egyezményének az Európai Közösség nevében történő megkötéséről (2004/579/EK)
6. Action Plan Implementing the Hague Programme (2005/C 198/01)
7. Az Egyesült Nemzetek Szervezete a nemzetközi szervezett bűnözés elleni küzdelemről szóló egyezménye, A/RES/55/25, hatályba lépett 2003. szeptember 29-én
8. Az EMPACT prioritások a EU szakpolitikai ciklusában meghatározott nemzetközi rendészeti együttműködési témakörök. Ld. <https://www.europol.europa.eu/crime-areas-and-trends/eu-policy-cycle-empact>
9. Az ENSZ Biztonsági Tanácsának 713. sz. határozata (1991. szept. 15.)
10. az Európai Unió tagállamaiban a bűnszervezetben való részvétel bűncselekménnyé nyilvánításáról szóló, 1998. december 21-i 98/733/IB együttes fellépés
11. Az Európai Unió Terrorizmusról szóló helyzetjelentése 2018 EU Terrorism Situation and Trend Report (TE–SAT), EUROPOL
12. Cocaine and heroin trafficking to and in the EU EDOC#668078v11 2.1, 3.1 fejezet
13. Cselekvési terv a szervezett bűnözés elleni küzdelemről (HL C 251., 1997. 8. 15.), a Tanács állásfoglalása a szervezett bűnözés megelőzéséről (HL C 408. 1998. 12. 29.), Bécsi cselekvési terv (HL C 19. 1999. 1. 23.), Millenniumi stratégia (HL C 124, 2000. 5. 3.)
14. D.P.R. 22 settembre 1988, n. 447 Codice di Procedura Penale
15. Decreto legislativo, 06/09/2011 n° 159, G.U. 28/09/2011 Codice Antimafia
16. Egyezmény az Európai rendőrégi Hivatalnak az Európai Unióról szóló szerződés K3. cikke alapján történő létrehozásáról, HL 1995 C 316.
17. Együttes fellépés (1998. december 21.) amelyet a Tanács az Európai Unióról szóló Szerződés K.3. cikke alapján fogadott el az Európai Unió tagállamaiban a bűnszervezetben való részvétel bűncselekménnyé nyilvánításáról
18. Együttes fellépés (1998. december 21.) amelyet a Tanács az Európai Unióról szóló Szerződés K.3. cikke alapján fogadott el az Európai Unió tagállamaiban a bűnszervezetben való részvétel bűncselekménnyé nyilvánításáról
19. ENSZ Palermoi Egyezmény (2006. évi CI. Tv.)
20. EU 's Council Framework Decision 2008/841/JHA of 24 October 2008.
21. EU Western Balkans Summit Declaration”, Thessaloniki, 21 June 2003. 10229/03. (PRESSE 163).
22. EU Western Balkans Summit Declaration”, Thessaloniki, 21 June 2003. 10229/03. (PRESSE 163)
23. EUROPOL Combating the involvement of street gangs in Organised Crime within the EU OC–SCAN POLICY BRIEF FOR THREAT NOTICE: 003–2010
24. EUROPOL Fenyegetettségi jelentés az EU-ba irányuló kokain- és heroin-kereskedelemtől 2013 (Cocaine and heroin trafficking to and in the EU Threat Assessment 2013) 19 p. June 2013 EDOC# 668078v11
25. Europol ROCTA: Russian Organised Crime Threat Assessment (Orosz Szervezett Bűnözés Fenyegetettségértékelése) 2008

26. EUROPOL Súlyos és Szervezett Bűnözés Fenyegetettségi (SOCTA) jelentés 2013, European Police Office (h.n.) 48 p. ISBN: 978-92-95078-79-6
27. EUROPOL Szervezett Bűnözés Fenyegetettségi (OCTA) jelentés 2011, European Police Office (h.n.) 48 p. ISBN:978-92-95018-94-5 ISSN: 1830-9704
28. EUROPOL TE-SAT 2018 jelentés
29. EUROPOL The threat of Outlaw Motorcycle Gangs (OMCGs) in South East Europe OC-SCAN POLICY BRIEF FOR THREAT NOTICE: 002-2010
30. Europol: Serious and organised crime threat assessment, 2017.
31. Legge 13 agosto 2010, n. 136 Piano straordinario contro le mafie, nonché delega al Governo in materia di normativa antimafia
32. Legge 13 dicembre 1982 n. 646.
33. Legge 20 dicembre 1962, n. 1720 Istituzione di una Commissione parlamentare d'inchiesta sul fenomeno della "mafia".
34. Legge 31 maggio 1965 n. 575 Disposizioni contro la mafia.
35. Legge n. 1398. del 1930, Codice Penale
36. The Hague Programme (2005/C 53/01)
37. UNODC Study on firearms 2015 – A study on the transnational nature of and routes and modus operandi used in trafficking in firearms, 139 p. United Nations Office on Drugs and Crime, Vienna, (2015)

Internetes letöltések:

1. ADORJÁN Dezső: Rendvédelmi szervek - "R" csoport - Razzia a Városligetben. 1947. 07. 29. <http://www.europphoto.eu.com/heux/?detail=1&sogl=mtiFMAFI19473300013>, letöltve: 2018.08.12.
2. ALLEGRIA Angela (2009): L'associazione di stampo mafioso dal punto di vista normativo e criminologico. IN Diritto straniero, Diritto & Diritti 1. o. <https://www.diritto.it/la-associazione-di-stampo-mafioso-dal-punto-di-vista-normativo-e-criminologico/> a letöltés ideje: 2018. 08. 14.
3. Az ázsiai szervezett bűnözés az Európai Unióban – Európai Parlament Belső Politikák Főigazgatósága <http://www.europarl.europa.eu/studies> letöltve:2018.07.21.
4. BAKOWSKI Piotr: Organised Crime in the European Union, (h.n.) Library of the Europe-an Parliament, 2013 130566REV2 online: <http://www.europarl.europa.eu/document/activities/cont/201309/20130912ATT71178/20130912ATT71178EN.pdf> (letöltés: 2018. július 1.)
5. Definitions of small arms and light weapons – Small Arms Survey <http://www.smallarmssurvey.org/weapons-and-markets/definitions.html> letöltés: 2018. 05. 15.
6. DUPKA György: „Hová tűnt a sok virág” Időutazás az Uralba magyar és német rabok (1941-1955) nyomában mek.oszk.hu
7. Egmont Group (155 pénzügyi információs egység nemzetközi szervezete) tagok listája: <https://egmontgroup.org/en/membership/list>
8. FABIOLA Iannetta, (2009): Crimine organizzato transnazionale e punibilità del partecipe: l'incidenza della Convenzione di Palermo sugli ordinamenti giuridici nazionali. Forrás: http://road.unimol.it/bitstream/2192/55/1/tesi_Iannetta.pdf (A letöltés dátuma: 2018. 08. 14.)
9. <http://aftermathgunclub.com/2015/04/20/albanian-small-arms/> (letöltés: 2018. 07. 10.)
10. <http://gangstersinc.ning.com/profiles/blogs/the-great-northern-biker-war>.

11. http://mvs.gov.ua/pages/Struktura_Ministerstva
12. <http://terebeess.hu/keletkultinfo/lexikon/yakuza.html>
13. <http://www.c3.hu/~klio/klio981/klio038.htm>.
<http://www.consilium.europa.eu/media/30219/qc0114638hun.pdf> Letöltve: 2018.07.27.
14. <http://www.grotius.hu/publ/displ.asp?id=ESMFSI>.
15. http://www.humsec.eu/cms/fileadmin/user_upload/humsec/Workin_Paper_Series/Working_Paper_Anastasijevic.pdf (letöltés: 2018. 04. 25.)
16. http://www.ilnord.it/c-5288_INCHIESTA_NDRANGHETAAFRICANI_ECCO_LA_VERITA_MAFIA_E_ORGANIZZAZIONI_RELIGIOSE_IN_SOCIETA_NEL_BUSINESS_IMMIGRAZIONE
17. <http://www.independent.co.uk/opinion/sicilian-tragedy-world-problem-first-falcone-now-borsellino-two-leading-judges-have-been-murdered-and-mafia-crime-is-spreading-across-the-globe-the-state-must-fight-back-rather-than-leaving-it-to-individuals-says-charles-richards-1534567.html>.
18. <http://www.nytimes.com/2006/04/12/world/europe/12cndmafia.html?ex=1302494400&en=a468ce6046014cda&ei=5088&partner=rssnyt&emc=rss>.
19. <http://www.origo.hu/itthon/19990611hazkutatasok.html>
20. <http://www.origo.hu/nagyvilag/20080803-matteo-messina-denaro-portrea-cosa-nostra-fonoke.html>.
21. <http://www.police.hu/hu/a-rendorsegrol/europai-tamogatasok/egyeb-forrasok/koszovoi-twinning-projekt-0> letöltés: 2018. 07. 11.
22. <http://www.ritaatria.it/testimoni/ritaatria/ildiaro.aspx> (A letöltés ideje: 2018. 08. 14.)
23. <http://www.rubicon.hu/magyar/oldalak/kufarok-es-kurtizanak-a-hazai-leanykereskedelem-viragkora> Letöltve: 2018.07.20.
24. <http://www.seesac.org> (letöltés: 2018. 07. 09.)
25. <http://www.smallarmssurvey.org/> (letöltés: 2018. 07. 12.)
26. <https://www.inter.criminology.onua.edu.ua/?p=1250>
27. <https://www.jurnaluljuridic.in.ua/archive/2014/4/34.pdf>
28. <https://egmontgroup.org/en/membership/list> (letöltés: 2018. 07. 08.)
29. https://hu.wikipedia.org/wiki/Andrew_Volstead, letöltés ideje: 2018.08.26.
30. <https://jia.sipa.columbia.edu/failed-divorce-serbias-government-and-organized-crime>
31. <https://mno.hu/migr> 1834 Steir Gábor: A Kreml célkeresztjében az oroszországi maffia 2006. július 10 letöltve 2018.július 13.
32. <https://www.britannica.com/place/Balkans> (letöltés: 2018. 07. 15.)
33. <https://www.cnn.com/2018/02/21/definition-of-whats-an-assault-weapon-is-a-very-contentious-issue.html> (letöltés: 2018. szeptember 10.)
34. <https://www.cnn.com/2018/02/21/definition-of-whats-an-assault-weapon-is-a-very-contentious-issue.html>
35. <https://www.europol.europa.eu/crime-areas-and-trends/crime-areas/illicit-firearms-trafficking>
36. <https://www.europol.europa.eu/crime-areas-and-trends/crime-areas/illicit-firearms-trafficking>
37. <https://www.europol.europa.eu/crime-areas-and-trends/crime-areas/illicit-firearms-trafficking> (letöltés: 2018. 07. 16.)

38. <https://www.motherjones.com/politics/2016/06/fully-loaded-ten-biggest-gun-manufacturers-america/> (letöltés: 2018. 07. 16.)
39. <https://www.total-croatia-news.com/politics/15254-bosnian-police-arrests-persons-planning-to-smuggle-explosives-guns-and-drugs-to-croatia>
40. https://www.washingtonpost.com/archive/politics/1993/02/14/despite-un-embargo-weapons-flood-into-balkans/a3bef4f5-8ac0-49c2-ba12-44db8cc20c27/?noredirect=on&utm_term=.60d81078c0cb
41. Japán szervezett bűnözés ellenes törvény, a Borjokudan Taiszaku Ho (暴力団対策法 vagy röviden Botai-ho) nevű törvény <https://yakuzanosekai.wordpress.com/>
42. KAPLAN, David E. – DUBRO, Alec: Yakuza – Japan's Criminal Underworld, University of California Press, Los Angeles 2003. - <https://yakuzanosekai.wordpress.com/page/2/>
43. Kínai etikett-Szentmártoni Livia - <http://kinaietikett.blogspot.hu/>
44. Koordinációs Bizottság 1983. február 7-ei üléséről készült emlékeztető. http://w3.osaarchivum.org/files/fa/999/4/1/koordinacios/1983/koord_biz_83_02_07.pdf
45. STALER, Peter: The Sicilian Connection, Time, 15 October 1984. <http://www.time.com/time/magazine/article/0,9171,923697,00.html>.
46. www.hellsangelsmcworld.com; www.bandidos.dk; <http://members.aol.com/GFD/index.html>

Irodalom:

1. A modern haditechnika enciklopédiája 1945-től napjainkig; Gulliver Kiadó, (h.n.) 2001
2. A Szervezett Bűnözés Kézikönyve RTF, Budapest, 2012.
3. A szervezett bűnözés tapasztalatai Nyugat-Európában, BM ORFK tájékoztató 1984/4. szám
4. Ádám Zsigmond: Reszkess, alvilág! (Bűnügyi történetek az R-csoport életéből) Népszava Lap- és Könyvkiadó Vállalat, Budapest, 1984.
5. ADELSTEIN Jake – VICE Tokio; Egy újságíró a japán maffia hálójában (HVG Kiadó zrt. 2010)
6. ALESSANDRO: Mafie. Torino, 1995, Società Editrice Internazionale.
7. ALONGI Giuseppe (1886): La Maffia nei suoi fattori e nelle sue manifestazioni; studio sulle classi pericolose della Sicilia. Torino,
8. ANASTASIJEVIC Dejan: Organised Crime in the Western Balkans; First Annual Conference on Human Security, Terrorism and Organised Crime in the Western Balkans HUMSEC, Ljubjana (2006)
9. ANDREIDES Gábor: Két olaszországi bírósági ítélet apropóján. Grotius, 2010-09-01, 3. o.
10. ARLACCHI, Giuseppe: Gli uomini del disonore. Milano, 1992, Mondadori.
11. ARSOVSKA Jana, KOSTAKOS Panos A.: Illicit arms trafficking and the limits of rational choice theory: The case of Balkans; TRENDS IN ORGANISED CRIME (2008)
12. AWF Monitor IA2009-006 OMCG Problem Profile (155359_141)
13. AYALA Giuseppe: Chi ha paura muore ogni giorno,i miei anni con Falcone e Borsellino,
14. BACSÓ Ferenc: A hatályos anyagi büntetőjogi szabályok hivatalos összeállítása. Jogtudományi Közlöny. 1952. 10. sz.
15. BAKSA János: Rendőrségi Almanach, A Rend kiadása, Budapest, 1923.,

16. BALLA Péter: A tippadás jogi megítéléséről. Belügyi szemle 1983. 11. Sz.
17. BEDROSS-HUSZÁR-ISTVANOVSZKI-RÉVAI-SZÉKELY: A szervezett bűnözés egészségbiztonsági aspektusai, Budapest, 2015.
18. Belügyi szemle 47. évf. 1. sz. / 1999 Nyíri Pál – Létezik-e „kínai bűnözés”?
19. Belügyi szemle 52. évf. 2-3. sz. / 2004 Bakos Edina – Káplár Balázs „Létezik-e kínai maffia Magyarországon?”
20. BERKES Kálmán: A tolvaj élet ismertetése, Budapest, 1888.
21. BERKI Antal: A bűnözői csoportok ellenni fellépés (Magyarországon) , Szervezett bűnözés kézikönyve, Budapest, RTF, 2002.
22. BEZSENYI Tamás: A szervezett bűnözésre rászervezett a média – avagy mi történik, amikor a magyar alvilág prominensei megszólalnak. Médiakutató, 2016. 4. sz.
23. BLACK David: A Kínai Maffia – Jönnek a Triádok! Budapest, Háttér Kiadó, 1992.
24. BOCSÁK Miklós: Pszt, jön a totókirály! Népszava, Budapest, 1987.
25. BODA József: The secret police of the Socialist Federal Republic of Yugoslavia, in: DOBÁK Imre (szerk.): Nemzetbiztonsági Szemle V. évfolyam különszám/2017. 81 p. Nemzeti Közszerzői Egyetem, Budapest (2017) pp. 4–11 HU ISSN 2064–3756
26. BORBÁS Katalin: Éjszakai árnyak a parkolóban. Népszabadság. 1985. augusztus 24.
27. BUNZA Viktor Gond lesz az ukrán maffia Magyar Nemzet 2017.január 2.
28. CALDERONI Francesco et al: The Eastern Balkan Hub for Illicit Tobacco, Transcrime – Research Centre on Transnational Crime, Milano 2016. ISBN: 978–88–8443–660–3
29. CASARRUBEA Giuseppe: Portella della Ginestra. Microstoria di una strage di Stato .Milano,
30. CHANTAL Joubert: National and International aspects of Undercover Policing. The Police Journal, 1995. évi 10. szám.
31. COLL Steve: „DESPITE U.N. EMBARGO, WEAPONS FLOOD INTO BALKANS” Washington Post February 14, 1993
32. CRAMPTON Richard J. - ALLCOCK John B. - DANFORTH Loring: Balkans in: Encyclopaedia Britannica online; <https://www.britannica.com/place/Balkans> (letöltés: 2018. 07. 15.)
33. CROSS Robin (general editor): The Guinness encyclopedia of warfare; Guinness Publishing Ltd. Enfield 1991
34. CSIBA István - BODOR Endre: A szervezett jellegű bűnözés megnyilvánulásai a fővárosban. Belügyi szemle 1983. 9. sz.
35. CSIBA István - BODOR Endre: A szervezett jellegű bűnözés megnyilvánulásai a fővárosban. Belügyi szemle 1983. 9. sz. 3–9.
36. DANIELS Jeff: Definition of what’s actually an 'assault weapon' is a highly contentious issue
37. DE RICCARDIS Sandro (2017): La mafia siamo noi. (h. n.) Add editore, 12.o
38. DE VÉRICOURT Guillemette: A maffia (Nyitott szem – Alexandra kiadó)
39. DICKIE J., Cosa nostra. Storia della mafia siciliana, Editori Laterza, 2009,
40. DICKIE John (2005): Cosa Nostra, az olasz maffia története. Budapest, Gabo
41. DOBOVSEK Bojan: Transnational Organised Crime in the Western Balkans; First Annual Conference on Human Security, Terrorism and Organized Crime in the Western Balkan Region, Human Security, Terrorism and Organised Crime in the Western Balkans, HUMSEC, Ljubljana (2006)

42. ENDRÓDY Géza: A bűnügyi nyomozás kézikönyve, a magyar királyi csendőrség, városi és járási rendőrhatalóságok, valamint vizsgálóbírák, királyi ügyészek és általában a bűnügyekkel foglalkozó egyének részére. Losonc, Kármán-féle Könyvnyomda, 1897.
43. FALCONE, Giovanni: Cose di Cosa Nostra. Milano, 1993, RCS Rizzoli Libri S.p.A. Richards, Charles: Sicilian tragedy, world problem: First Falcone, now Borsellino. The Independent, 21 July 1992.
44. FAVA Giuseppe (1985): Szicíliai maffia. Budapest, Kossuth Kiadó
45. FINCKENAUER James O., Elin J. WARING: Az orosz maffia Amerikában
46. FINCKENAUER James O.: Mafia and organised crime, Oneworld Publications 2007. ISBN-13: 978-1-85168-526-4
47. FÓTI Andor: Itt az R-csoport. Zrínyi Katonai Kiadó, Budapest, 1980.
48. GÁSPÁR Miklós – REGÉNYI Kund: A TASER mint rendészeti kényszerítő eszköz alkalmazásának lehetőségei in: Pécsi Határőr Tudományos Közlemények XIX. kötet, Pécs, (2017)
49. GELLÉRT Gábor (1978): A maffia. Budapest, Kossuth
50. GLENNY Misha: McMaffia-Szervezett bűnözés határok nélkül Gabo 2009
51. GROSSMAN, Gregory: The Second Economy of the USSR. Problems of Communism, 1977, 9. sz.
52. Gyilkos merényletet kíséreltek meg Dadi Imre képviselő ellen. Magyar Alföld. 1946. február 24. 1. o.
53. HAJDINJAK Marko: Smuggling in Southeast Europe – The Yugoslav wars and the development of regional criminal networks in the Balkans; Center for the Study of Democracy So-fia, 80 p. (2002) ISBN 954-477-099-2
54. HARKINSON Josh: Fully Loaded: Inside the Shadowy World of America's 10 Biggest Gunmakers (2016)
55. HEGYALJAI Mátyás: Az EMPACT, mint rendészeti válasz az európai bűnözésre, Pécsőr periodika XV. kötet, 2014.
56. HELLER Farkas Tamás: A "szervezett bűnözés" mint a kapitalista társadalom bomlásának kísérőjelensége. Belügyi szemle 1964. 1. sz.
57. HILL, Peter B. E.: The Japanese Mafia – Yakuza, Law, and the State. Oxford University Press, New York, 2003, Kaplan, D., Dubro, A.: Yakuza – Japan's Criminal Underworld. Berkeley: University of California Press, 2003.
58. HOGG Ian: Jane's Kézifegyver határozó; Panemex-Grafo, (h.n.) 2003 ford.: Vass Gábor
59. HORVÁTH Jenő - BÁNÁTI János - JACSÓ István: Szervezett bűnözés vagy szervezett hangulatkeltés? : hozzászólás a Szervezett bűnözés? című cikkhez Belügyi szemle 1984. 3. sz.
60. ISTVANOVSZKI László: A bűnügyi elemzés a szervezett bűnözés elleni hatékony fellépés érdekében (Magyarországon és az EU-ban), Szervezett bűnözés kézikönyve, Budapest, 2012.
61. ISTVANOVSZKI László: A szervezett bűnözés elleni harc új stratégiája és taktikája Hadtudomány 2015/1-2
62. KADOSA Erik: Az illegális fegyverkereskedelem felderítésének egyes kérdései, (2018) Tudományos Diákköri dolgozat, Nemzeti Közszerződési Egyetem Rendészettudományi Kar
63. KATONA Géza: A láthatatlan birodalom. Minerva, Budapest,
64. KATONA Géza: Szervezett bűnözés Magyarországon. Budapest, 2000, BM Kiadó
65. KEMÉNY István: A második gazdaság Magyarországon. Magyar Füzetek, Párizs, 13. sz. 1984.

66. KENEDLI Tamás-ISTVANOVSZKI László: Új értékelési módszerek alkalmazása a szervezett bűnözésre Magyar Rendészet 2007/1-2
67. KING Russel (1974): Geographical perspectives on the evolution of the Sicilian Mafia. *Journal of Economics and Social Geography*, 66. évf. 1.sz
68. KLABACSEK Gyula: Fegyvermester 1–2; Zsaru rendőrségi magazin, Budapest, 1996
69. KOSLOWSKI Ricco: Organised Crime in Europe (2018) megjelenés alatt, Magyar Rendészet, 2019.
70. KOVÁCS István (2015): „Olajozás”, szervezett bűnözés és prostitúció a 90-es években Magyarországon. *Nemzetbiztonsági Szemle* III. évf. 1. sz. 114-145.
71. KOVÁCS Tamás: Rendőrségi célkeresztben a szélsőjobb, dr. Sombor-Sweinitzer József feljegyzése a szélsőjobboldali mozgalmakról 1932-1943. Budapest, Gondolat Kiadó, 2009.
72. KOVÁCS Zoltán – NAGY István: Kézi lőfegyverek típuskönyv; Zrínyi Katonai Kiadó, Budapest, 1986
73. KRASNIQI Kole: Organized Crime In The Balkans, *European Scientific Journal* July 2016 edition vol.12, pp. 204–220. No.19 ISSN: 1857 – 7881 (Print) e – ISSN 1857- 7431
74. KRZALIC Armin, PhD (editor): Study of organised crime in Bosnia and Herzegovina Center for Security Studies, Sarajevo (2014)
75. LADÁNYI Ferenc: A kriminalisztikai tudomány fejlesztésének új lehetőségei. *Jogtudományi Közlöny*, 1956. 5. sz. 297-303. o.
76. LAMPE Klaus von: Transnational organised crime in Europe, Albanese & Reichel (Szerk.) (2014). *Transnational Organized Crime: An Overview from Six Continents*. Thousand Oaks,
77. LANTOS Mihály: A bűnügyi hírszerzés története. Egyetemi jegyzet, Budapest, NKE, 2012. 60.o.
78. LESS Ferenc: A terrortámadások új elkövetési formái – a tömeg elleni merényletek tapasztalatai (2018) in: DOBÁK Imre, HAUTZINGER Zoltán (szerk.): Szakmaiság, szerénység, szorgalom – Ünnepi kötet a 65 éves Boda József tiszteletére, 674 p. Dialóg Campus Kiadó 425–435 o. ISBN 978–615–5889–51–6
79. LIHANOV Dmitrij - BELIH Vagyim: *Tovaris Keresztapa* H&S Kiadó 1991
80. LINDNER Hans Peter: "Die Bestellung waffenrechtlich relevanter Waren im Ausland über das Internet: Eine direkte Einladung zur behördlicher Wohnungsdurchsuchung", in: *Visier*, 8/2018, ISSN 0933 4491, pp 94-97.
81. LODATO, Saverio: Dieci anni di mafia. Milano, 1990, RCS Rizzoli Libri Italiani S.p.A.
82. LOSONCZY István: Tettesség. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1961. 178–180.
83. LUNDE Paul (2005): Titokzatos alvilág- A nemzetközi bűnszervezetek működése belülről Aréna Kiadó, Budapest, Aréna Kiadó 106. oldal
84. LUNEEV V.V. A XX. századi bűncselekmény Világkriminológiai elemzés. M., 1997. S. 287.
85. LUPO, Salvatore: Storia della mafia dalle origini ai nostri giorni. Roma, 1993, Donzelli Editore. Coletti,
86. M. TÓTH Balázs: Az etnikai profilalkotás a bűnmegelőzésben és a bűnüldözésben Miskolc 2011
87. MARINO Giuseppe Carlo: La Sicilia delle stragi, La storia e le storie della violenza al potere:
88. MARINO Giuseppe Carlo: Storia della Mafia, Universale Storica Newton, 2010,

89. MASSARI, G: "La Sicilia e lo stato unitario", R. Villari, a cura di, Il sud della storia d'Italia,
90. McNABB Chris: Az AK-47-es; Hajja és Fiai Könyvkiadó, Debrecen 2002
91. MITIC, Kiril - VASILIEVSKI Goran: Illicit trafficking in firearms – type of organised crime as a destabilisation factor for the security of the states in Southeast Europe; CONTEMPORARY MACEDONIAN DEFENSE, Ministry of defence of the Republic of Macedonia vol. 25. (2013) ISSN 1409-8199
92. MLADENOVIC Nemanja: The Failed Divorce of Serbia's Government and Organized Crime; Columbia Sipa Journal of International Affairs, november 27, 2012.
93. MOLDOVA György: Bűn az élet... Riport a rendőrökről. Magvető, Budapest, 1988.
94. MOLNÁR János: Razziák a fővárosban. A gazdasági rendőrség tevékenysége 1945-1948 között. Múltunk, 2010. 4. sz. 46-64.
95. MONTI Giommara: Falcone e Borsellino La calunnia il tradimento, la tragedia, Editori
96. MURIN Gustav: Maffia határok nélkül Twister Media 2015
97. MYATT Frederick: Korszerű kézfegyverek; Zrínyi Kiadó, Budapest, 1993
98. NEMES Ferenc - SZELÉNYI Iván: A lakóhely, mint közösség. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1967. 55-67.
99. NEMES Sándor: Gyakorlati nyomozás. Budapest, Athenaeum Könyvkiadó, 1944.
100. NICASO Antonio - LAMONTE Lee: A Maffia A szervezett bűnözés új világrendszere, Saxum kiadó 1996. 79. o.
101. NYESTE Péter: A bűnüldözési célú titkos információgyűjtés története, rendszerspecifikus sajátosságai, szektorális elvei, PhD értekezés, 2016.
102. NYITRAI Endre (2015): A szervezett bűnözés története. Rendvédelem-történeti Füzetek - 25. évf. 43-46. sz. 50.o.
103. OSCE Guidebook Intelligence-Led Policing (2017) 106 p. Organization for Security and Co-operation in Europe, Vienna ISBN 978-3-903128-04-0
104. PALAZZOLO, Salvo: Mafia, in manette il fratello di Totò Riina. La Repubblica, 1 luglio 2011.
105. PARÁDI József: A magyar állam határőrizete a kiegyezéstől a második világháborúig. Rendvédelem-történeti füzetek (Acta Historiae Preasidii Ordinis), XIX. évfolyam 22. szám, 2010. 80-81.o.
106. PARÁDI József: A magyar királyi határrendőrség, a határőrizet szakmai vezető testülete. Budapest, Rendvédelem-történeti füzetek, ORFK OKK, 1992. 42.o.
107. PATÓ Viktória Lilla (2018): Nők a bűnszervezetekben, különös tekintettel az olaszországi Maffiára. In Mis-kolczi Bodnár Péter szerk.: XII. Jogász Doktoranduszok Országos Szakmai Találkozója. Budapest, KRE-ÁJK. 312-326.
108. PATÓ Viktória Lilla (2018): Nők a bűnszervezetekben, különös tekintettel az olaszországi Maffiára. In Miskolczi Bodnár Péter szerk.: XII. Jogász Doktoranduszok Országos Szakmai Találkozója. Budapest, KRE-ÁJK. 312-326.
109. PAVLIC, Vedran: „Bosnian Police arrest persons planning to smuggle explosives, guns and drugs to Croatia” december 15, 2016
110. PETE László: A maffia története. Klié, 1998. 1. sz.
111. PINTÉR Sándor: Egy bűnszövetség felszámolása. Belügyi szemle 1983. 8. sz. 96-103.
112. POVOLEDO, Elisabetta: In Sicily, an Arrest Could End 'Pax Mafiosa'. The New York Times, 12 April 2006.

113. REGÉNYI Kund Miklós: Biztonságpolitikai kihívások, Budapest: Belügyminisztérium, 2016. 80 p.
114. RÉPÁSI Krisztián (2012): „Bűnbánók” és a maxiper: avagy mitől gyengült meg a Cosa Nostra? Nemzet és biztonság, 2012/2, 58.o.
115. ROSSMO Kim D: Criminal Investigative Failures. Boca Ranton, CRC Press, 2009.
116. ROTH Jürgen: Die Russen Maffia 1997
117. RÓZSA László: Fegyvergyártók; Zrínyi Katonai Könyv- és Lapkiadó, Budapest, 1988
118. SÁLING Gergő: A vézna a szicíliai maffia új feje, Origo, 2008-08-03.
119. SCHNEIDER Jane C., - SCHNEIDER Peter T. (2007): „Mafias”. Chapter 19, A Companion to the Anthropology of Politics. Blackwell Publishing Ltd
120. SCHWIRTZ Michael: Vory v Zakone has hallowed place in Russian criminal lore International Harald Tribune 2013.09.3.
121. SIEBERT, Renate: Secrets of life and death: Women and the Mafia. London, 1996, Verso.
122. SIFAKIS Carl: Maffia Enciklopédia, Glória Press Kiadó 2001.
123. SIK Endre: Egy ló-öszvér a lovakról és a szamarakról. Adalék a második gazdaság hazai eszmetörténetéhez. Közgazdasági Szemle, 1996. 7–8. sz. 706-707. o.
124. SKULBIDA V: A szervezett bűnözés kialakulása Ukrajnában Jogi Közlöny Odesszai Állami Jogi Akadémia 1995/4 61-64. oldal
125. SOLTÉSZ Imre – KÁRMÁN Elemér: Útmutatás a bűnügyi nyomozás alkalmával követendő eljárásra nézve a M. Kir. Csendőrség számára. Budapest, Franklin, 1911.
126. STERLING Claire: Pax Mafiosa-A szervezett bűnözés nemzetközi hálózatai CEDIT 1997
127. SZABÓ Edina: A magyar börtönszleng szótára. Kossuth Egyetemi Kiadó, Debrecen, 2008. 194.
128. SZABÓ Ferenc: A dél-alföldi betyárvilág, Gyula, 1964. 63-64.o.
129. SZABÓ László: Az akciócsoport. Budapest folyóirat, 1986. augusztus,
130. SZABÓ László: Bűn a fővárosban. Budapest folyóirat, 1966. június 35-38.
131. SZENDREI Ferenc: A pénzmosás jogi szabályozásának nemzetközi vonatkozásai – International aspect of the legislative rules of money laundering and some questions regarding the practice, In: Ádám Antal (szerk.), PhD tanulmányok 2. 380 p.
132. SZENDREI Ferenc: A pénzmosás. Doktori értekezés, Pécs, 2010.
133. SZENDREI Ferenc: A titkos információgyűjtés In: Korinek László (szerk.) Értekezések a rendészetről. 360 p. Budapest: Nemzeti Közszerzői Egyetem Rendészettudományi Kar, 2014. pp. 297–318. (ISBN:978–615–5305–91–7)
134. SZENDREI Ferenc: Az európai bűnügyi hírszerzési modell előzményei Angliában (2018) in: DOBÁK Imre, HAUTZINGER Zoltán (szerk.): Szakmaiság, szerénység, szorgalom – Ün-nepi kötet a 65 éves Boda József tiszteletére, 674 p. Dialóg Campus Kiadó 613–625 o. ISBN 978–615–5889–51–6
135. SZENDREI Ferenc: Néhány gondolat a pénzmosási technikákról és a pénzmosás méréséről MAGYAR RENDÉSZET 8:(3) pp. 104–110. (2008)
136. TAMÁS Ervin: Szerződő feleim! Magvető Kiadó, Budapest, 1988. 12–45.
137. TASNÁDI Péter: Maffia életre-halálra? Bentley Books, Pécs, 1994. 28. o.
138. TONHAUSER László: Nem kérek bocsánatot. Totem Kiadó, Budapest, 1999. 49.
139. TONHAUSER László: Szervezett bűnözés? Belügyi szemle. 1983. 9. sz. 48.

140. TORNyai Gergely (2013): A szervezett bűnözés per se inkriminációja az uniós jogharmonizáció tükrében. Jog és politikatudományi folyóirat, VII. évfolyam 2013/2 szám 9-10. old
141. TURONE Giuliano (2015): Il delitto di associazione mafiosa. Milano, Giuffré,
142. Umberto (2011): Breve storia della Mafia e dell'Antimafia. Palermo, Di SANTINO Girolamo, 67.o.
143. URSZÁN József: A szervezett bűnözés fenyegetettség értékelésének jelentősége az Európai Unióban, 2014.
144. USTINOV V.S.: A szervezett bűnözés fogalma és kriminológiai jellemzői.
145. VIOLANTE, Luciano: Mafie e antimafia. Rapporto '96. Roma-Bari, 1996, Gius. Laterza & Figli S.p.A.
146. Vitéz RIDEGH Rajmond – OLCHEVÁRY–MILVIUS Attila: Bűnügyi nyomozástan. Budapest, Hornyánszki Viktor R-T., Magyar Kir. Udv. Könyvnyomda, 1936.
147. WETHERN G. and V. COLNETT: A Wayward Angel, The full story of the Hell's Angels, , The Lyons Press, 1978.
148. ZHILLA Fabian, LAMALLARI Besfort: Evolution of the Albanian organised crime groups; Open Society Found. for Albania, Tirana, (2016)
149. Бандитское государство: сможет ли Украина побороть мафию в себе? <https://golos.ua/i/578043> letöltve 2018.szeptember 28.

NEMZETI KÖZSZOLGÁLATI EGYETEM

SZÉCHENYI 2020

MAGYARORSZÁG
KORMÁNYA

Európai Unió
Európai Szociális
Alap

BEFEKTETÉS A JÖVŐBE